

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON ve SİNEMA ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARININ
KAMUSAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA ANALİZİ: GEZİ PARKI
ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Gözde KURT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elgiz YILMAZ

MAYIS 2016

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON ve SİNEMA ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARININ
KAMUSAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA ANALİZİ: GEZİ PARKI
ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Gözde KURT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elgiz YILMAZ

MAYIS 2016

ÖNSÖZ

Dijital diplomasi alanı ve Gezi Parkı eylemlerini buluşturan doktora tezimi yazarken, hedefim çalışmanın bu alanda henüz ciddi bir yapılanmaya girmemiş olan Türkiye'ye dijital diplomasi ile ilgili fikir vermesi ve bu alanda yapılan çalışmaların öneminin altını çizmek ve bu konuda çalışmak isteyen diğer araştırmacılar için de referans bir çalışma olması için zengin içerikli ve özgün bir çalışma ortaya koymaktı. Literatür tarama kısmı, saha çalışması ve sosyal medya üzerinden yapılan analizler ile alana katkısı olabilecek, nitelikli bir çalışma ortaya koyduğumuzu düşünüyorum.

Bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar emeği geçen hem yüksek lisans hem de doktora tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Elgiz YILMAZ'a ülke markası, kamu diplomasisi ve dijital diplomasi konularını keşfetmeme yardımcı olduğu için ve tez sürecimde her türlü destek, yönlendirme ve motivasyonu sağlayıp, tüm bunları güler yüzünü hiçbir zaman esirgemediği için sonsuz teşekkür ederim. Tez izleme sürecindeki değerli katkıları ve yapıcı eleştirileri için de Sayın Prof. Dr. Yasemin İNCEOĞLU'na ve Sayın Prof. Dr. Nilüfer TİMİSİ'ye ne kadar teşekkür etsem azdır.

Mülakatlara katılarak bu çalışmanın zengin içerikli ve özgün bir çalışma olmasına katkıda bulunan Sayın Ahmet ŞIK, Alper TAŞ, Cem DİNLENMİŞ, Cem TÜZÜN, Emrah ALTINDIŞ, Erdem GÜNDÜZ, Güneş DURU, Harun TEKİN, Hayko BAĞDAT, Hüseyin Avni MUTLU, Levent ÜZÜMCÜ, Özgür MUMCU, Mustafa Edib YILMAZ, Mücella YAPICI, R. İhsan ELİAÇIK, Rıdvan AKAR, Rıdvan TURAN, Sezgin TANRIKULU, Sırrı Süreyya ÖNDER ve Yekta KOPAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez yazım sürecindeki tüm yardımları ve moral desteği için Eray YILMAZ'a ve son olarak beni her zaman destekleyen ve yanımda olduklarını hissettiren sevgili annem Hatice KURT, babam Ferman KURT ve ağabeyim Ferhat Can KURT'a sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ	vi
RESUME.....	xiii
ABSTRACT	xvii
ÖZET	xxi
GİRİŞ	1
1. DİJİTAL ÇAĞDA DİPLOMASİNİN DEĞİŞEN ROLÜ ve DİPLOMASİ KAVRAMININ YENİDEN TANIMLANMASI	3
1.1. Dijital Diplomasi Bileşenleri.....	9
1.2. Dijital Diplomasi Aktörleri.....	42
1.3. Dünyada Dijital Diplomasi Uygulamaları.....	96
2. DİJİTAL DİPLOMASİ VE KAMUSAL ALANIN DÖNÜŞÜMÜ	127
2.1. Küreselleşme ve Dijital Diplomasi: Zaman ve Mekânda Sıkışma.....	127
2.2. Kamusal İlişkinin Sanallık Boyutuyla Yeniden Yorumlanması.....	140
2.3. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Dijital Diplomasi ve Kamusal Alan	202
2.3.1. Dijital Diplomasi ve Katılımcı Demokrasi.....	202
2.3.2. Dijital Diplomasi ve Etkileşimlilik.....	214
2.3.3. Dijital Diplomasi ve Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	227
2.3.4. Erişim Eşitsizliği ve Bilgi Gediği	230
2.3.5. Küresel Yönetişim	235
3. DİJİTAL DİPLOMASİ ve KAMUSAL İLETİŞİM	242
3.1. Kamusal İletişim Kavramı.....	242
3.2. Dijital Diplomasi ve Kamusal İletişim	244
3.2.1. Stratejik İletişim ve Halkla İlişkiler Yaklaşımlarıyla Dijital Diplomasi Uygulamaları.....	247

3.2.1.1. Stratejik İletişim Yönetimi	248
3.2.1.2. Çift Yönlü Simetrik Model.....	254
3.2.1.3. Lobcilik	256
3.2.1.4. Propaganda ve İkna	260
3.2.1.5. İmaj Yönetimi.....	264
3.2.1.6. Algılama Yönetimi	270
3.2.1.7. İtibar Yönetimi	275
3.2.1. 8. Kriz Yönetimi.....	278
4. SAHA ÇALIŞMASI: TÜRKİYE’DE GEZİ PARKI EYLEMLERİ SÜRECİNDE DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARININ SÖYLEM ANALİZİ ve DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER İLE İNCELENMESİ.....	282
4.1. Türkiye’de Dijital Diplomasi Uygulamaları	283
4.2. Türkiye’de Dijital Diplomaside Devlet Kurumları ve Faaliyetleri	284
4.2.1. T.C. Cumhurbaşkanlığı.....	294
4.2.2. T.C. Başbakanlık	295
4.2.3. T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü.....	295
4.2.4. T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü.....	297
4.2.5. T.C. Dışişleri Bakanlığı	298
4.2.6. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	301
4.3. Türkiye’de Gezi Parkı Olayları Sürecinde Dijital Diplomasi	302
4.3.1. Gezi Parkı Olaylarında Dijital Diplomasi Aktörleri.....	310
4.3.1.1. Dijital Vatandaş	310
4.3.1.2. Dijital Devlet Kurumları ve Dijital Siyasi Aktörler	323
4.3.1.3. Ulus-Ötesi Kamusal Alan Katılımcıları.....	333
4.3.2. Türkiye’de Gezi Parkı Olaylarında Geleneksel ve Yeni Medya	341
4.3.2.1. Türkiye’de Gezi Parkı Olayları Süreci ve Geleneksel Medyanın Rolü	350
4.3.2.2. Türkiye’de Gezi Parkı Olayları Süreci ve Yeni Medyanın Rolü.....	364
4.3.3. Gezi Parkı Olaylarında Türkiye’deki Devlet Kurumlarının ve Siyasetçilerin Söylemlerinin Dijital Diplomasi Kapsamında Analizi: Twitter’da Nicel ve Nitel İçerik Analizi ve Söylem Analizi	380
4.3.3.1. Nicel ve Nitel İçerik Analizi.....	380
4.3.3.1.1. Örneklemin Alınması, Kayıtlama Tekniği ve Kayıtlayıcı Araçların Teknik Özellikleri	381

4.3.3.1.2. Kodlama Cetvelinin Oluşturulması ve Kodlama Birimleri	383
4.3.3.1.3. İçerik Çözümlemesi Bulguları	387
4.3.3.2. Gezi Parkı Olaylarında Siyasi Aktörlerin, Bürokratların ve Mülki İdari Amirlerin Twitter Kullanımı-Söylem Analizi	417
4.3.3.2.1. Söylem Çözümlemesi İçin Örneklemin Seçilmesi	421
4.3.3.2.2. Taksim Gezi Parkı Olaylarında Medya Gündeminin Seçimi	421
4.3.3.2.3. Bulgular	451
4.3.3.2.4. Değerlendirme	503
4.3.4. Türkiye'deki Dijital Diplomasi Aktörleri ile Yapılan Derinlemesine Görüşmeler ve Anket Bulgularının Analizi	506
4.3.4.1. Derinlemesine Görüşmeler	506
4.3.4.1.1. Yöntem	507
4.3.4.1.2. Katılımcılar	508
4.3.4.1.3. Veri Toplama Aracı	508
4.3.4.1.4. Verilerin Toplanması	509
4.3.4.1.5. Verilerin Analizi	509
4.3.4.1.6. Bulgular	510
4.3.4.2. Anket	655
4.3.4.2.1. Yöntem	655
4.3.4.2.2. Bulgular	656
4.3.4.3. Değerlendirme	682
TARTIŞMA ve SONUÇ	689
KAYNAKÇA	701
ÖZGEÇMİŞ	716

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ARPANET	: The Advanced Research Projects Agency Network
ASEAN	: Association of Southeast Asian Nations
AVM	: Alışveriş Merkezi
BBC	: British Broadcasting Corporation
BİMER	: Başbakanlık İletişim Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
BYEGM	: Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CNN	: Cable News Network
DDOS	: Distributed Denial-Of-Service
DFAIT	: The Department of Foreign Affairs and International Trade
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
DOT	: The US Digital Outreach Team
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FCO	: The Foreign and Commonwealth Office
LGBT	: Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender
G-7	: Group of Seven
GDFI	: The Global Dialogue on the Future of Iran
GFB	: İstanbul Anadolu Yakası Genç Fenerbahçeliler Grubu
GPS	: Global Positioning System
GSMH	: Gayri Safi Millî Hasıla
IBM	: International Business Machines
ICANN	: The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
IMF	: International Monetary Fund
ITU	: International Telecommunications Union
IP	: Internet Protocol Address
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NAFTA	: The North American Free Trade Agreement
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SDP	: Sosyalist Demokrasi Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TT	: Trend Topic
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TV	: Televizyon

UN : United Nations
URL : Uniform Resource Locator
US : United States

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1.1 :	107
Şekil 1.2 :	108
Şekil 1.3 :	108
Şekil 1.4 :	109
Şekil 1.5 :	109
Şekil 1.6 :	110
Şekil 1.7 :	110
Şekil 1.8 :	124
Şekil 1.9 : Ruhani Twitter’da Hristiyanların ve özellikle İranlı Hristiyanların Noel’ini kutlamaktadır.	125
Şekil 1.10 : Ruhani Twitter’da Papa Franciscus’a Noel mesajı göndermektedir.	125
Şekil 2.1 : New York Times’ta Küresel Kitle Kaynak Kullanımı ile Yayınlanan Gezi Parkı İlanı.	161
Şekil 2.2 : Yerel-ötesi Topluluklaşmalar.	189
Şekil 3.1 : Ulus Marka Kimliği ve İmajı Kavramı Modeli.	277
Şekil 4.1 : Time Dergisi Kapağı.	311
Şekil 4.2 : Noam Chomsky’den Gezi Parkı’na destek: “Ben de dayanışma içinde olan bir çapulcuym.”	339
Şekil 4.3 : Siyasi Aktörler, Bürokratlar ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Sayısı.	389
Şekil 4.4 : Devlet Kurumlarının Tweet Sayıları.	390
Şekil 4.5 : Siyasi ve İdari Aktörler Bazında Günlük Tweet Sayıları.	391
Şekil 4.6 : Devlet Kurumları Bazında Günlük Tweet Sayıları.	392
Şekil 4.7 : Siyasi ve İdari Aktörlerin ve Devlet Kurumlarının Günlük Tweet Sayısı.	393
Şekil 4.8 : Türkçe Dışı İçerik.	394
Şekil 4.9 : Web Bağlantıları.	395
Şekil 4.10 : Siyasi ve İdari Aktörlerin ve Devlet Kurumlarının Tweet Teması.	397
Şekil 4.11 : Retweet Oranları.	398
Şekil 4.12 : Hashtag Oranları (#).	399
Şekil 4.13 : Göndermede Bulunma Oranları.	400
Şekil 4.14 : Tweette Kullanılan Dil.	402
Şekil 4.15 : Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Üslupları.	403
Şekil 4.16 : Tweet Dilindeki Bakış Açısı.	405
Şekil 4.17 : Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweetlerinde Yükleme Çekimi.	406
Şekil 4.18 : Tweette Kullanılan Dil Biçimi.	407
Şekil 4.19 : Tweetin Hedef Kitlesi.	408
Şekil 4.20 : Siyasi Aktörler ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Kullanım Amacı.	409
Şekil 4.21 : Kurumların Tweet Kullanım Amacı.	410
Şekil 4.22 : Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweetlerinde Kullandıkları Kelime ve Kelime Grupları.	412
Şekil 4.23 : Tweetin Konusu.	413
Şekil 4.24 :	656
Şekil 4.25 :	657

Şekil 4.26 :	658
Şekil 4.27 :	659
Şekil 4.28 :	660
Şekil 4.29 :	661
Şekil 4.30 :	661
Şekil 4.31 :	662
Şekil 4.32 :	662
Şekil 4.33 :	663
Şekil 4.34 :	663
Şekil 4.35 :	664
Şekil 4.36 :	664
Şekil 4.37 :	665
Şekil 4.38 :	665
Şekil 4.39 :	666
Şekil 4.40 :	666
Şekil 4.41 :	667
Şekil 4.42 :	667
Şekil 4.43 :	668
Şekil 4.44 :	668
Şekil 4.45 :	669
Şekil 4.46 :	669
Şekil 4.47 :	670
Şekil 4.48 :	670
Şekil 4.49 :	671
Şekil 4.50 :	671
Şekil 4.51 :	672
Şekil 4.52 :	672
Şekil 4.53 :	673
Şekil 4.54 :	673
Şekil 4.55 :	674
Şekil 4.56 :	674
Şekil 4.57 :	675
Şekil 4.58 :	675
Şekil 4.59 :	676
Şekil 4.60 :	676
Şekil 4.61 :	677
Şekil 4.62 :	677
Şekil 4.63 :	678
Şekil 4.64 :	678
Şekil 4.65 :	679
Şekil 4.66 :	679
Şekil 4.67 :	680
Şekil 4.68 :	680
Şekil 4.69 :	681
Şekil 4.70 :	681
Şekil 4.71 :	682

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1.1 :	17
Tablo 1.2 : Geleneksel - 21.Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması.....	21
Tablo 1.3 : Klüp ve Ağ Diplomasisi.....	32
Tablo 2.1 : İletişimin Temel Biçimleri.....	223
Tablo 4.1 : Geleneksel Devletle E-Devlette Vatandaş-Kamu Yönetimi	286
Tablo 4.2 : Elektronik Devlet Hizmetlerinin Kullanım Alanları.....	287
Tablo 4.3 : Dijital siyasete katılmayı sağlayan motivasyonlar.....	316
Tablo 4.4 : Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Siyasi Aktörler ve Mülki İdari Amirlerin Hesapları.....	382
Tablo 4.5 : Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Kamu Kurumlarının Hesapları.....	382
Tablo 4.6 : Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Siyasi Aktörler, Bürokratlar ve Mülki İdari Amirlerin Hesapları.....	388
Tablo 4.7 : Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Kamu Kurumlarının Hesapları.....	388
Tablo 4.8 : Hesap Bazında En Sık Tekrarlanan Kelime Sayısı.....	415
Tablo 4.9 : Van Dijk’in Söylem Çözümlemesi.....	418
Tablo 4.10 : Twitter Söylem Çözümleme Şablonu.....	419
Tablo 4.11 : Gündem Belirleme Çalışması.....	422
Tablo 4.12 :	452
Tablo 4.13 :	453
Tablo 4.14 :	454
Tablo 4.15 :	455
Tablo 4.16 :	456
Tablo 4.17 :	456
Tablo 4.18 :	457
Tablo 4.19 :	462
Tablo 4.20 :	465
Tablo 4.21 :	465
Tablo 4.22 :	467
Tablo 4.23 :	470
Tablo 4.24 :	472
Tablo 4.25 :	474
Tablo 4.26 :	476
Tablo 4.27 :	478
Tablo 4.28 :	479
Tablo 4.29 :	480
Tablo 4.30 :	481
Tablo 4.31 :	482
Tablo 4.32 :	485
Tablo 4.33 :	489
Tablo 4.34 :	493
Tablo 4.35 :	498

Tablo 4.36 :	500
Tablo 4.37 :	501
Tablo 4.38 :	502
Tablo 4.39 :	502
Tablo 4.40 :	510
Tablo 4.41 :	521
Tablo 4.42 :	539
Tablo 4.43 :	557
Tablo 4.44 :	571
Tablo 4.45 :	580
Tablo 4.46 :	599
Tablo 4.47 :	609
Tablo 4.48 :	621
Tablo 4.49 :	630
Tablo 4.50 :	646

RESUME

L'approche de McLuhan "Le médium est le message" est un bon point de départ pour comprendre la nouvelle culture de communication que les médias sociaux créent et méthodes de communication stratégiques dans ce domaine: Jusqu'à présent, aucun des canaux de médias de masse pourrait apporter la diplomatie et les individus autant près de l'autre que les canaux de médias sociaux et l'Internet ont fait. Comme dans les nombreux domaines, les médias sociaux a reproduit la diplomatie, en particulier sur Twitter, Facebook et Youtube, ont conduit à la digitalisation des activités de diplomatie publique et ont permis la convergence des publics internes et externes. Ces médiums, en fournissant une communication interactive et avec une structure favorable au dialogue, ont fait les institutions étatiques et les acteurs politiques beaucoup plus "accessibles" et "transparentes et responsables" et donné aux individus des occasions telles que "les faire entendre la voix" et "s'organiser". Twitter est un microblog avec sa structure basée sur la messagerie instantanée et il peut fournir un écoulement instantané de l'information et en Turquie il y a une tension entre le public et les organismes gouvernementaux et les acteurs politiques au point où ils se réunissent sur Twitter. Cette tension est essentiellement ceci: En Turquie, les institutions publiques et les acteurs politiques et les publics internes et externes ne peuvent pas être intégrés sur Twitter en termes de participation et les principes du dialogue démocratique que Twitter environnement exige. Le processus intensif de tension récente a connu lors des manifestations à Taksim Gezi Park. Au cours des dernières années, en particulier dans les manifestations de Taksim Gezi Parc proteste les institutions étatiques et les acteurs politiques ont échoué dans la gestion de crise dans les médias sociaux en Turquie, ils ont été fortement critiquée pour rester silencieux, rester loin d'entrer au dialogue avec les publics internes et externes et certains d'entre eux, parfois causée la désinformation et la mésinformation. Dans la République de Turquie, les manifestations de Taksim Gezi Parc étaient le premier mouvement social massif que les canaux de médias sociaux - particulièrement Twitter- ont été utilisés beaucoup et qui est la raison pour laquelle il convient d'examiner ce genre de langage et discours fait par des acteurs politiques et les institutions de l'Etat sur Twitter. Il convient de noter que Twitter est une plateforme où les publics internes et externes peuvent être atteints et les tweets des acteurs politiques et les organismes gouvernementaux à cet égard sont au cœur de la diplomatie numérique en particulier. À l'ère numérique, pour répondre au public national et étranger et les pays qui veulent créer un environnement de diplomatie publique en bonne santé, ils ont besoin de donner de l'importance à la diplomatie numérique, comme le moyen d'atteindre le plus rapide et le plus efficace de masses. Par exemple, les institutions de l'Etat et les acteurs politiques qui ont des comptes sur Twitter, ils ne ne communique pas seulement avec le public national, mais ils communiquent aussi avec les publics externes et dans la planification numérique stratégie de diplomatie sur Twitter, ils doivent communiquer avec des publics différents de différents pays avec les méthodes spécifiques et de facilitateur de la communication. Les agences gouvernementales et les représentants de la Turquie qui n'utilisent pas correctement "*21st Century Public Diplomacy Strategy*" de Szondi, pendant le manifestations de Gezi Park que dans ce processus le dialogue de haut niveau était nécessaire entre le public et les organismes gouvernementaux et leurs représentatives, ils ont créé un style de monologue de la communication, loin du dialogue avec les publics, avaient établi une communication à sens unique et certains

ont été incapables de prendre l'ordre du jour, ils ont précisément choisi de ne pas tweeter sur les enjeux actuels et certains d'entre eux ont conduit à la création de la désinformation et de la mésinformation, ce qui a causé à la défiance dans leur gouvernement d'état et des représentants et l'état à ce moment-là. Dans cette étude, il est destiné à analyser l'évolution de la technologie de communication, avec l'émergence d'espaces publics généralisés et virtuels en analysant le rôle de la diplomatie numérique avec ses multi-parties prenantes et avec son illimitation au-delà des frontières -comme les manifestations de Gezi Park- , à la fois local et dans l'échelle mondiale, aussi à analyser (numérique) la diplomatie (virtuelle) l'espace public, dans les cadres des médias traditionnels et les nouveaux médias et de la provoque un examen détaillé de la littérature, ainsi que des entrevues et des études de cas qui auront lieu avec les parties prenantes, le processus des institutions étatiques et les acteurs politiques impliqués en Turquie sur Twitter en termes de communication et des moyens de gérer de manière globale pour analyser ce processus qu'il est acquise dans le cadre du processus de recherche pour examiner toutes les données scientifiques et les résultats et d'évaluer dans de manière objective. En conséquence, le but est à la fois examiner la version classique et ses réflexions sur le monde numérique. Donc, ce travail a été complété par présument que tous notions sont reliées entre elles et imbriquées les uns des autres.

Les méthodes utilisées dans cette étude peuvent être résumés comme suit: les tweets envoyés par les acteurs politiques des bureaucrates et des autorités administratives au sein de l'échantillon pendant les manifestations de Gezi Park entre le 28 mai 2013-15 Juin 2013 doivent analysés par la méthode Twitter Analyse du Discours que Bayraktutan et les autres, créés par la méthode d'Analyse du Discours du Teun A. van Dijk. Dans le même intervalle de dates, les tweets de ces acteurs et des institutions étatiques des échantillons ont également été examinés à l'analyse quantitative et qualitative du contenu. Les groupes de chaque réunion de recherche est fixé pour 5 groupes de 5 personnes. Ces groupes comprenaient des journalistes, des activistes, des artistes, des politiciens et des administrateurs et des citoyens. En conséquence, 25 entrevues ont été faites face à face avec 25 personnes qui avaient été à des manifestations Gezi Park (1 personne a été interviewé via Skype parce qu'il était à l'étranger) et dans l'enquête, également des questions ont été posées et les données d'entrevue ont été analysés par l'Analyse Systematique Descriptive, les résultats de l'enquête sont révélés par des fréquences de pourcentage. Au total, 60 questions ont été posées dans les entrevues.

S'il est nécessaire de préciser la définition de l'ère diplomatie numérique, le terme "e-diplomatie", la "diplomatie virtuelle", la "diplomatie numérique", la "diplomatie 3.0", ils se réfèrent tous à une nouvelle ère. En effet, il est indiqué que, dans la période à venir de la "diplomatie numérique", l'importance du concept sera fortement augmenté et l'utilisation de ce concept sera terminée, que la diplomatie numérique sera une intégrale de la diplomatie classique. Dans cette nouvelle ère, les acteurs politiques et les institutions publiques et les organisations en Turquie qui sont présents dans les canaux en les partageant sur les activités notamment sur Twitter, Facebook et Youtube, ils utilisent le plus bas niveau de la fonction de rétroaction des canaux de médias sociaux, qui sont structurellement fondée sur la "communication transparente", "interaction", "individualité" et "Modèle Symmetrical Bidirectionnelles". Ici, il est censé être construit un modèle Bidirectionnel Symétrique comme appropriati à la méthode du modèle de communication dans les médias sociaux, en particulier ce qui concerne des questions de l'opinion publique,

mais en préférant “Les Deux Sans Modèle Asymmetric” de Bernays, ils manquent l'un des éléments les plus importantes, dans la diplomatie numérique, le "dialogue". Par exemple, en se référant à la langue Twitter, en utilisant pas de “mention” ou “retweet” renforce l'état de “distance”, “inaccessible” et l'image “de formalité à base”. Les comptes individuels des acteurs politiques reflète dans les activités liées à l'Etat. Avec eux sont des centaines de milliers d'adeptes, ce profils de conversion eux-mêmes à “monotone et trop formel”. Cependant, dans l'ère des médias sociaux, il est communément exprimée que “Hiérarchies sont aplaties et les gens qui sont au sommet de la hiérarchie, ils se sentent beaucoup plus à un bord”. Cette transformation accélérée avec l'ère numérique dans le monde, ce qui reflète la situation des institutions de l'Etat et les acteurs politiques du processus de communication, l'Etat va transformer l'administration publique et de l'approche de la diplomatie publique en conséquence. En ce sens, l'ère du numérique, le changement et la transformation des institutions de l'Etat et des acteurs politiques en termes de la méthode de communication d'entre eux dans la sphère publique virtuelle en Turquie est inévitable.

D'autre part, seulement avoir des comptes dans microblogging et d'autres réseaux de médias sociaux tels que Twitter n'est pas une stratégie de communication appropriée à l'ère numérique pour les institutions de l'Etat. Les institutions de l'Etat et les acteurs politiques que avoir des comptes dans les canaux sociaux est un mouvement faible pour la diplomatie numérique et il convient de noter que, dans ce domaine, il existe de nombreux projets réalisables qui peuvent être mises en œuvre en Turquie, qui ne sont pas encore réalisés. Ce qui est ici est la mise en œuvre du modèle d'un importante stratégique de communication planifiée de gestion de contenu. Pour donner un exemple de pratiques actuelles dans le monde, par exemple en Suède, "pour devenir un pays qui est plus proche des jeunes", ils ont construit une ambassade sur Second Life. De même, la Commission Européenne a été créé dans Second Life. Quant à Israël, ils ont établi des ambassades numériques sur Twitter pour le peuple Arabe. 32 ans sans l'ambassade des Etats-Unis en Iran poursuit ses activités en ouvrant une ambassade virtuelle pour l'Iran de poursuivre leur diplomatie publique. En ce sens, quand on regarde les activités de diplomatie numérique de la Turquie, la Turquie ne peut pas aller au-delà de la diplomatie classique en établissant une communication à sens unique sur Twitter et Facebook. Par exemple, la République de Turquie Premier Ministre Bureau de la Diplomatie Publique est juste continue de restreindre la portée de la gestion stratégique de communication via des médiums sociaux en ignorant la zone numérique de la diplomatie en ne produisant pas un projet dans l'espace public virtuel. Comme on le voit à l'ambassade des États-Unis dans l'application virtuelle sur l'Iran, où la diplomatie ne peut pas atteindre les gens par des méthodes classiques et, il est possible d'atteindre à des publics étrangers avec la diplomatie numérique et établir un dialogue avec l'extérieur. En utilisant la même méthode peut obtenir plus de problèmes politiques chroniques de la Turquie avec l'Arménie et à Chypre, la Turquie se peut développer des pensées positives sur les citoyens des Etats membres de l'Union Européenne. En faisant cela, l'habitude de l'état de l'utilisation des médias virtuels et son harmonie avec l'ère numérique par sa volonté de langue est d'assurer une communication plus efficace avec le public externe et contribuera à la réputation du pays.

À ce stade, dans le domaine de la diplomatie numérique Turquie se distingue deux problèmes majeurs: D'abord, la méthode appliquée en Turquie est trop derrière de l'ère de la diplomatie numérique. Deuxièmement, contrairement à la nature de la

diplomatie publique, les acteurs politiques et des institutions publiques dans utilisent en Turquie en général, le Modèle Asymétrique Bidirectionnel qui est une méthode classiques de diplomatie publique nommés méthode "Du Gouvernement au Peuple", compte non tenu de l'utilisation directe de "Du Peuple au Gouvernement". La caractéristique la plus importante des méthodes de diplomatie publique numérique est "Du Peuple au Gouvernement" " et l'option de "Du Peuple au Peuple", qui fournit des informations sur les médias sociaux, la Turquie, principalement à l'aide de "Du Gouvernement au Peuple" la Turquie est à la traîne dans les applications de diplomatie numérique à l'étranger. Aujourd'hui, dans les pays développés, la diplomatie numérique est situé au centre de la stratégie diplomatique. Par exemple, aux États-Unis d'Amérique, qui a de nombreux projets dans ce domaine, utilise la méthode "*grassroot diplomacy*". Le but de *grassroots diplomacy* via les canaux de médias sociaux est d'obtenir les commentaires des gens qui créent des politiques publiques qui sont alimentés par ces évaluations. En outre, la transparence et la responsabilisation au sein du gouvernement, les gens qui ont un mot à dire dans le processus de prise de décision nécessite la participation citoyenne active des personnes dans la théorie de la démocratie délibérative. Dans la participation active des citoyens à la démocratie, les citoyens sont considérés comme un processus fondé sur le dialogue et l'interaction entre les citoyens, ils deviennent des sujets actifs dans la politique et la prise de décisions publiques est atteint par des actions de participation effective.

ABSTRACT

McLuhan's approach "The medium is the message," is a good starting point to understand the new communication culture that social media creates and strategic communication methods in this area: Until now, none of the mass media channels could bring diplomacy and individuals this much close to each other as the social media channels and Internet did. As in many areas, social media has reproduced diplomacy, especially on Twitter, Facebook and Youtube, has led to the digitalisation of public diplomacy activities and enabled the convergence of internal and external publics. These mediums, by providing interactive communication and with a favorable structure for the dialogue, made the state institutions and political actors much more "accessible" and "transparent and accountable" and give individuals opportunities such as "making their voice heard" and "organizing". Twitter is a microblog with its structure based on instant messaging and providing instant flow of information and in Turkey there is a tension between the public and government agencies and political actors at the point where they come together on Twitter. This tension is this basically: In Turkey, public institutions and political actors and internal and external publics can not be integrated on Twitter in terms of democratic participation and the principles of dialogue as Twitter environment requires. The recent intensive tension process experienced during the Taksim Gezi Park protests. In recent years, especially in Taksim Gezi Park protests the state institutions and political actors failed in crisis management in social media in Turkey, they have been heavily criticized for staying silently, staying away to get into dialogue with internal and external publics and some of them sometimes caused disinformation and misinformation. In the Republic of Turkey, Taksim Gezi Park protests were the first massive social movement that the social media channels -especially Twitter- were used extremely and that is why it should be examined what kind of language and discourses do the political actors and state institutions have on Twitter. It should be noted that Twitter is a platform where internal and external publics can be reached and tweets of political actors and government agencies in this regard are at the heart of digital diplomacy in particular. In the digital age, to cater to the domestic and foreign public and the countries who want to create a healthy public diplomacy environment, they need to attach importance to the digital diplomacy, as the way to achieve the fastest and most efficient way to masses. For example on their Twitter accounts, the state institutions and political actors, they do not only communicate with the domestic public but they also communicate with the external publics and in digital diplomacy strategy planning on Twitter, they have to communicate with different publics from different countries with the specific methods to facilitate the communication. The government agencies and representatives in Turkey which do not use properly Szondi's "21st Century Public Diplomacy Strategy", during the Gezi Park protests the process that high level dialogue needed between the public and the government agencies and representatives, they established a monologue style of communication, away from dialogue with the publics, had established a one-way communication and some were unable to catch the agenda or specifically chose not to tweeting on the current issues and some of them have led to the creation of disinformation and misinformation, which caused the loss of trust in their state government representatives and the state at that time. In this study, it's aimed to

analyze the development of the communication technology, with the emergence of widespread and virtual public spaces by analyzing the role of digital diplomacy with its multi-stakeholders and with its limitlessness beyond the borders -like the Gezi Park protests-, both local and in the global scale, also to analyze (digital) diplomacy, (virtual) public space, with the frameworks of traditional media and new media and to provide a detailed literature review, along with interviews and case studies that held with stakeholders, the process of state institutions and political actors involved in Turkey on Twitter in terms of communication and ways of managing a comprehensive way to analyze this process that it's gained through the research process to examine all the scientific data and findings and to assess in an objective manner. Accordingly, the purpose is both examine the classic version and its reflections at the digital world. So this work was continued and completed by presuming that all of these areas which are interconnected and nested from each other.

The methods used in this study can be summarized as follows: The tweets sent by the political actors bureaucrats and administrative authorities within the sample during the Gezi Park process on May 28 2013-15 June 2013 are analyzed by the Twitter Discourse Analysis method that Bayraktutan and the others, created by the Teun A. van Dijk's Discourse Analysis method. At the same date range, the tweets of these actors and state institutions within the samples were also examined with the quantitative and qualitative content analysis. The research groups of each meeting is set for 5 groups of 5 people. These groups included journalists, activists, artists, politicians and administrators and citizens. Accordingly, 25 interviews were made face to face with 25 persons who had been in Gezi Park protests (1 person was interviewed via Skype because he was abroad) and also survey questions have been asked and interview data were analyzed by Systematic Descriptive Analysis, the survey results are revealed by percentage frequencies. A total of 60 questions were asked in the interviews.

If it's necessary to refine the definition of the digital era diplomacy, the term "e-diplomacy", "virtual diplomacy", "digital diplomacy," "diplomacy 3.0", they all refer to a new era. Indeed, it is stated that in the coming period of "digital diplomacy", the importance of the concept will be highly increased and the use of this concept will be over, as the digital diplomacy will be an integral of the classical diplomacy. In this new era, the political actors and public institutions and organizations in Turkey which are present in these channels by sharing their activities especially on Twitter, Facebook and Youtube, they use the lowest level of the feedback feature of the social media channels, which are structurally based on "transparent communication", "interaction", "individuality" and "Bidirectional Symmetrical Model". Here, it is supposed to be built a Bidirectional Symmetrical Model as an appropriate method of communication model in social media channels, especially concerning public opinion issues but by preferring Bernays' Two-Way Asymmetric Model, they miss one of the most important elements of digital diplomacy, the "dialogue". For example, referring to the Twitter language, using no "mention" or "retweet" reinforces the state's "distance", "inaccessible" and "formality based" image. The individual accounts of political actors reflects their activities related to the state. With their hundreds of thousands of followers, this profiles converting themselves to "monotonous and overly formal". However, in the age of social media it is commonly expressed that, "hierarchies are flattened and the people who are at the top of the hierarchy, they feel much more at a edge". This

transformation accelerated with the digital age in the world, reflecting the situation of the state institutions and political actors of the communication process, the state will transform the public administration and public diplomacy approach accordingly. In this sense, the digital age, change and transformation of state institutions and political actors in terms of their communication method in the virtual public sphere in Turkey is inevitable.

On the other hand, only having accounts in microblogging and other social media networks such as Twitter is not an adequate communication strategy in the digital age for the state institutions. The state institutions and political actors that only have accounts in these channels is a weak move for the digital diplomacy and it should be noted that in this area there are many realizable projects that can be implemented in Turkey which are not yet realized. What is important here is the implementation of a planned strategic communication model of content management. To give an example of current practices in the world, for example in Sweden, "to become a country which is closer to young people" they built an embassy at Second Life. Likewise, the European Commission has been established in Second Life. As for Israel, they established digital embassies on Twitter for the Arab people. 32 years without the United States embassy in Iran continues its activities by opening a virtual embassy for Iranian public to continue their public diplomacy. In this sense, when we look at the digital diplomacy activities of Turkey, Turkey can not go beyond the classic diplomacy by establishing one-way communication on Twitter and Facebook. For example, Republic of Turkey Prime Ministry Office of Public Diplomacy is just continuing to narrow the scope of strategic communication management via these mediums and are ignoring the digital diplomacy area by not producing any project in the virtual public space. As seen in the United States' embassy in the virtual application on Iran, when diplomacy can not reach people via classical methods, it's possible to reach to foreign publics with digital diplomacy and establish a dialogue with the outside. Using the same method Turkey can get over chronic political problems with Armenia and Cyprus issue, Turkey can develop positive thoughts on the citizens of European Union member states. In doing so, state's habit of using the virtual media and its harmony with the digital age by its language will ensure more effective communication with external publics and will contribute to the reputation of the country.

At this point, in the area of digital diplomacy Turkey stands out two major problems: First, the method applied in Turkey is well behind the era of digital diplomacy. Secondly, contrary to the nature of public diplomacy, political actors and public institutions in Turkey use generally the Two-Way Asymmetric model which is a classic public diplomacy method named "Government to People" method, excluding the direct use of "People to Government" method. The most important feature of the digital public diplomacy method is "People to Government" and "People to People" option, which provides feedback on social media, Turkey, by mainly using "Government to People" is lacking behind in digital diplomacy applications abroad. Today, in developed countries, digital diplomacy is centrally located in the diplomatic strategy. For example, United States of America which has many projects in this area, uses "grassroots diplomacy" method. The purpose of the grassroots diplomacy is to get feedback via social media channels from the people creating public policies which are fed by these feedbacks. Also, transparency and accountability in government, people who have a say in the decision-making process requires the active citizen participation in the deliberative democracy theory. The

democracy in the active citizen participation, considered as a process based on dialogue and interaction between the citizens, citizens become active subjects in politics and the taking of public decisions is achieved through actions that enables effective participation.

ÖZET

McLuhan'ın "Araç, iletidir" yaklaşımı sosyal medyanın yarattığı yeni iletişim kültürünü ve bu alandaki stratejik iletişim yöntemlerini anlamak için iyi bir başlangıç noktasıdır: Şimdiye kadar hiçbir kitle iletişim aracı, sosyal medyanın ve internetin yaptığı gibi diplomasiyi ve bireyi bugünkü kadar birbirine yakınlaştırmayı başaramamıştır. Birçok alanda olduğu gibi sosyal medya, özellikle Twitter, Facebook ve Youtube gibi mecralar diplomasiyi de yeniden üretmiş ve klasik diplomasinin iç ve dış kamular ile yakınlaşmasını sağlayarak, kamu diplomasisi faaliyetlerinin dijitalleşmesine yol açmıştır. Bu mecralar, diyalog ortamına elverişli yapısıyla etkileşimli iletişim ortamını sağlayarak, devlet kurumlarını ve siyasi aktörleri çok daha "ulaşılır" ve "şeffaf ve hesap verebilir" bir aktöre dönüştürmekte, bireylere ise "sesini duyurma" ve "örgütlenme" gibi imkânlar tanımaktadır. Twitter, yapısı itibariyle anlık ileti paylaşımı ile anlık bilgi akışını sağlayan bir mikroblogdur ve Türkiye'de devlet kurumları ve siyasi aktörler ile Twitter'ın biraraya geldiği noktada kamular ile devlet kurumları ve siyasi aktörler arasında bir gerilim söz konusudur. Bu gerilim temelde şudur: Türkiye'de devlet kurumları ve siyasi aktörler Twitter'ın yapısının gerektirdiği şekilde iç ve dış kamularla demokratik katılım ve diyalog esaslarını merkeze alarak bütünleşmemektedir. Bu gerilimin son dönemde en yoğun biçimde tecrübe edildiği süreç ise Taksim Gezi Parkı eylemleri olmuştur. Türkiye'de son dönemde özellikle Taksim Gezi Parkı eylemlerinde sosyal medyada kriz yönetiminde başarılı olamayan devlet kurumları ve siyasi aktörler, bu alandaki faaliyetlerini, stratejik iletişim yönetiminden uzak bir şekilde sürdürdükleri ve iç ve dış kamular ile diyaloga girmedikleri ve kimi zaman bu taraflardan bazıları dezenformasyon ve mezenformasyon yarattıkları için yoğun eleştiri almıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sosyal medya mecralarının –özellikle Twitter'ın– son derece yoğun bir şekilde kullanıldığı ilk toplumsal hareket olan Taksim Gezi Parkı eylemlerinde, muhatap taraf olan siyasi aktörlerin ve devlet kurumlarının, Twitter'ı nasıl bir dille, hangi söylemlerden faydalanarak kullandıkları incelenmesi gereken bir konudur. Twitter'ın iç ve dış kamulara yönelik bir platform olduğunu ve bu anlamda devlet kurumları ile siyasi aktörlerin tweetlerinin dijital diplomasi alanının tam merkezinde olduğunu özellikle belirtmek gerekmektedir. Dijital çağda, iç ve dış kamulara hitap etmek ve sağlıklı bir kamu diplomasisi ortamı yaratmak isteyen ülkeler, kitlelere en hızlı ve etkili yoldan ulaşmanın yolu olan dijital diplomasi alanındaki faaliyetlerine çok daha fazla önem vermek durumundadırlar. Örneğin Twitter'da hesabı olan devlet kurumları ve siyasi aktörler yalnızca iç kamular ile değil, dış kamular ile de iletişim kurmaktadır ve Twitter üzerinden planlanan dijital diplomasi stratejilerinde ülkeler birbirinden farklı kamularla, ilgili kamuyla iletişimi kolaylaştıracak özgün yöntemlerle iletişim kurmak durumundadır. Twitter'da iç ve dış kamularla Szondi'nin "21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Stratejisi"ne uygun şekilde iletişim kuramayan Türkiye'deki devlet kurumları ve temsilcileri, devlet ve kamular arasında diyaloga en çok ihtiyaç duyulan Gezi Parkı eylemleri sürecinde, Twitter'da monolog tarzı iletişim kurarak, kamularla diyalogdan uzak, tek yönlü bir iletişim kurmuş, kimileri gündemi yakalayamamış veya gündeme ilişkin olarak özellikle tweet göndermemeyi tercih etmiş ve kimileri de dezenformasyon ve mezenformasyon yaratarak bu dönemde kamuların devlete ve devlet temsilcilerine karşı güven kaybı yaşamalarına neden olmuştur. Bu çalışmada amaçlanan iletişim

teknolojilerinin gelişmesi, yaygınlaşması ve sanal kamusal alanın doğmasıyla birlikte, çok paydaşlı ve sınırlar ötesi bir alan olan dijital diplomasi alanının, yine çok paydaşlı ve sınırlar ötesine taşınabilmiş bir olay olan Gezi Parkı olaylarındaki hem yerel hem de küresel ölçekteki rolünü, (dijital) diplomasi, (sanal) kamusal alan, geleneksel medya ve yeni medya çerçevelerini göz önünde bulundurarak ele almak ve detaylı bir kaynak taraması, ilgili kişilerle yapılacak olan mülakatlar ve vaka analizi ile birlikte, süreci Türkiye’deki ilgili devlet kurumları ve siyasi aktörlerin Twitter üzerinden kamusal iletişimi yönetme yöntemleri açısından kapsamlı şekilde analiz etmek ve bu süreci araştırma sürecinde elde ettiğimiz tüm bilimsel veriler ve bulgular aracılığıyla incelemek ve objektif şekilde değerlendirmektir. Buna bağlı olarak, kavramların hem klasik halinin hem de dijital dünyadaki yansımasının birlikte ele alınmasına özen gösterilmiştir. Bu yüzden bu alanların tümünün iç içe geçmiş ve birbirinden beslenen alanlar olduğu ön kabulü ile bu çalışma sürdürülmüş ve tamamlanmıştır.

Çalışmada kullanılan yöntemleri şu şekilde özetlemek mümkündür: Gezi Parkı sürecinde örneklem dahilindeki siyasi aktör, bürokrat ve mülki idari amirlerin gönderdikleri tweetler 28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013 tarihleri arasında Bayraktutan ve diğerlerinin Teun A. van Dijk’in Söylem Çözümlemesi yöntemini temel olarak oluşturdukları Twitter Söylem Çözümleme yöntemi ile analiz edilmiş ve örneklem dahilindeki aktörlerin ve devlet kurumlarının yine aynı tarih aralığında göndermiş oldukları tweetleri niteliksel ve niceliksel içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Saha araştırması kısmında ise, her biri 5 kişiden oluşan 5 görüşme grubu belirlenmiştir. Bu gruplar, medya mensupları, eylemciler, sanatçılar, eylemci vatandaşlar ve siyasetçi ve idarecilerden oluşmaktadır. Buna bağlı olarak, Türkiye’de veya yurtdışında Gezi Parkı eylemlerinde bulunmuş 25 kişi ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiş (1 kişi ile yurt dışında olması nedeniyle Skype üzerinden görüşülmüştür) ve bu kişilere anket soruları sorulmuş ve görüşme verileri Sistematik Betimsel Analiz ile incelenmiş, anket sonuçları ise yüzdelik frekansları ile ortaya koyulmuştur. Mülakat yapılan kişilere toplamda 60 soru yöneltilmiştir.

Dijital çağ diplomasisinin tanımlarını detaylandırmak gerekirse, bu dönem “e-diplomasi”, “sanal diplomasi”, “dijital diplomasi”, “diplomasi 3.0” adları altında yeni bir dönemi işaret etmektedir. Öyle ki, önümüzdeki dönemde “dijital diplomasi” kavramının öneminin son derece artacağı ve bu kavramın zamanla kullanılmayacağı ifade edilmektedir, zira klasik diplomasi ile dijital diplomasinin ayrılmaz bir bütün haline geleceği şimdiden öngörülmektedir. Bu yeni dönemde, Türkiye’de faaliyetlerini özellikle Twitter, Facebook ve Youtube üzerinden paylaşan siyasi aktörler ve resmi kurum ve kuruluşlar, bu mecralarda varlık göstermekte, ancak yapısal olarak temelde “şeffaf iletişim”, “etkileşim”, “bireysellik” ve “Çift Yönlü Simetrik Model” üzerine kurulu olan sosyal medya mecralarında, bu mecraların en önemli özelliği olan “geribildirim” özelliğini en düşük seviyede kullanmaktadırlar. Burada, sosyal medyada özellikle kamuoyunu ilgilendiren konularda İki Yönlü Simetrik Model’e uygun bir iletişim yöntemi inşa edilmesi gerekirken, Bernays’ın İki Yönlü Asimetrik Modeli’ne uygun şekilde sosyal medyayı kullanan siyasi aktörler ve devlet kurumları, dijital diplomasinin en önemli unsurlarından olan “diyalog” seçeneğinden uzak durmaktadırlar. Örneğin, Twitter diliyle, “mention” ya da “retweet” seçeneklerine ilgi göstermeyen siyasi aktörler ve kurumlar, devletin “mesafeli”, “ulaşılmaz” ve “resmiyet temelli” imajını da pekiştirmektedir. Siyasi aktörlerin bireysel hesapları ise devlete ilişkin faaliyetler üzerinden işlemektedir. Bu da yüz binlerce takipçisi olan siyasi aktörleri “monoton ve fazlasıyla resmi” bir

profile dönüştürmekte ve mekanikleştirmektedir. Oysa ki, sosyal medya çağında, “hijerarşilerin düzleştiği ve hijerarşinin tepesindeki kişinin kendilerini çok daha eğreti bir konumda hissettikleri” ifade edilmektedir. Dünyada dijital çağ ile birlikte hızlanan bu dönüşüm, devlet kurumlarının ve siyasi aktörlerin iletişim yöntemlerine de yansıyor, devletin kamu yönetimi anlayışını ve buna bağlı olarak kamu diplomasisi anlayışını da dönüştürecek. Bu anlamda dijital çağda, Türkiye’deki devlet kurumlarının ve siyasi aktörlerin sanal kamusal alandaki iletişim yöntemlerinin değişim ve dönüşümü de kaçınılmazdır.

Diğer yandan, devlet kurumlarının yalnızca Twitter gibi mikrobloglarda ve diğer sosyal medya ağlarında hesaplarının olması dijital çağda yeterli bir iletişim stratejisi değildir. Devlet kurumlarının ve siyasi aktörlerin yalnızca bu mecralarda hesap açmasının dijital diplomasi için cılız bir hamle olduğu ve bu alanda hayata geçirilebilecek birçok projenin Türkiye’de henüz yapılmadığını belirtmekte fayda vardır. Burada önemli olan, içerik yönetiminin planlanmış bir stratejik iletişim modeli içinde uygulanmasıdır. Dünyadaki güncel uygulamalardan örnek vermek gerekirse İsveç, “gençlere daha yakın bir ülke olabilmek için”, Second Life’ta elçilik açmıştır. Aynı şekilde Second Life’ta Avrupa Komisyonu da kurulmuştur. İsrail Arap halklarına yönelik olarak Twitter’da dijital elçilik hesabı açmıştır. İran’da 32 yıldır elçiliği olmayan Amerika Birleşik Devletleri, İran kamuoyuna yönelik sanal büyükelçilik açarak kamu diplomasisini faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu anlamda, Türkiye’deki dijital diplomasi faaliyetlerine bakıldığında, Türkiye Twitter ve Facebook üzerinden tek yönlü iletişim kurarak klasik diplomasi alışkanlıklarının dışına henüz çıkamamaktadır. Örneğin, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü yalnızca bu mecralar üzerinden stratejik iletişim yönetimini sürdürerek faaliyet alanını daraltmakta ve sanal kamusal alanda herhangi bir proje üretmeyerek dijital diplomasi ayağını göz ardı etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin İran’a yönelik sanal büyükelçilik uygulamasında olduğu gibi, klasik diplomasi yollarıyla ulaşılamayan ya da etkili iletişim kurulamayan dış kamular ile dijital diplomasi sayesinde yakınlaşmak ve diyalog kurmak mümkündür. Aynı yöntem ile Türkiye’nin kronikleşmiş siyasi problemler yaşadığı Ermenistan ve Güney Kıbrıs meselelerinde dijital diplomasi yöntemleriyle aşama kaydedilebilir, Avrupa Birliği üye ülkelerinin vatandaşlarının Türkiye hakkındaki düşünceleri olumlu anlamda geliştirebilir. Bunu yaparken, devletin sanal mecraları kullanma alışkanlıkları ve dijital çağa uyum sağlarken kullanacağı dil ve yöntemler, hem dış kamular ile daha etkili bir iletişim kurulmasını sağlayacak, hem de ülke itibarına katkıda bulunacaktır.

Bu noktada, Türkiye’de dijital diplomasi alanında iki temel sorun öne çıkmaktadır: Birincisi Türkiye’deki dijital diplomasi faaliyetleri uygulanmakta olan yöntemlerle çağın çok gerisinde kalmaktadır. İkincisi ise, Türkiye’de sosyal medyanın ve kamu diplomasisinin yapısına aykırı şekilde siyasi aktörler ve kamu kurumları İki Yönlü Asimetrik Model kapsamında yalnızca, klasik kamu diplomasisi yöntemi olan “*Government to People*” yöntemini kullanmakta, dijital kamu diplomasisinin gereği olan “*People to Government*” yöntemini doğrudan kullanım dışı bırakmaktadır. Dijital kamu diplomasisi yönteminin en büyük özelliği olan “*People to Government*” ve “*People to People*” seçeneklerini, yani geribildirim özelliğini sosyal medya sunuyorken, Türkiye’de ağırlıklı olarak “*Government to People*” yöntemini kullandıkları için Türkiye dijital diplomasi faaliyetlerinde dünyadaki uygulamaların gerisinde kalmaktadır. Bugün gelişmiş ülkelerde, dijital diplomasi diplomatik stratejilerde merkezi konumda bulunmaktadır. Örneğin, bu

alanda bir çok projesi bulunan ülkelerden biri olan Amerika Birleşik Devletleri, “*grassroot diplomacy*” (halka yakın diplomasi) yönteminden faydalanmaktadır. Halka yakın diplomasinin temel amacı farklı kamulardan sosyal medya aracılığı ile geribildirim almak ve ülke politikalarını geri bildirimlerden beslenerek sürdürmektedir. Bununla birlikte, devlette şeffaflık ve hesap verebilirlik, insanların karar alma sürecinde daha fazla söz sahibi olmak istemesi müzakereci demokrasi kuramlarına göre etkin yurttaş katılımını gerektirmektedir. Etkin yurttaş katılımındaki demokrasi kavramı, yurttaşlar arasındaki etkileşime ve diyaloga dayalı bir süreç olarak değerlendirilmekte, insanların siyasetin etkin öznesi haline gelmesi ve kamusal kararların alınmasına etkin katılımlarını sağlayan eylemlilik aracılığıyla gerçekleşmektedir.

GİRİŞ

Dijital çağ birçok alanı etkilediği gibi, diplomasi alanını da etkilemiş ve dönüştürmeye başlamıştır. İletişim teknolojilerini kullanan ve iletişim teknolojilerinin gelişiminden etkilenen bir alan olan diplomasi alanı, dijital çağın bir gereği olarak yeni iletişim teknolojilerini işleyişinin bir parçası olarak kullanır hale gelmiş ve bunun sonucunda ortaya “dijital diplomasi” kavramı çıkmıştır. Dijital diplomasi bir değişim yönetimi sanatıdır ve bu alandaki uygulamalar dijital araçların kullanılması ve sanal işbirliği ile gerçekleştirilir.

Günümüzde dijital diplomasi ile birlikte diplomasi sahnesindeki geleneksel aktörlere yeni aktörler eklenmiştir. Bu anlamda diplomasi sahnesindeki aktörlerinin sayısı artmış ve etkileşim biçimleri çeşitlenmiş ve etkileşim yoğunluğu artmıştır. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde yatay iletişim yöntemleri aktörler arasında daha fazla kullanılmaya başlamış ve diplomasi alanına bu yeni dönemde bireyler de müdahil olmaya başlamışlardır. Bu anlamda, yeni iletişim teknolojileri diplomasiyi ve bir aktör olarak bireyi daha önceden hiç olmadığı kadar birbirine yakınlaştırmıştır. Böylelikle, zaman ve mekân sıkışmasının merkezindeki bireyler, günümüz siyasetinde daha fazla söz sahibi olmaya ve ülkelerin iç ve dış politikalarında etkin bir rol edinmeye başlamışlardır. Bu bağlamda, doktora tezi çalışmamızın amacı iletişim teknolojilerinin gelişmesi, yaygınlaşması ve sanal kamusal alan kavramının ortaya çıkması ile, çok paydaşlı, zaman ve mekân ötesinde var olabilen bir alan olan dijital diplomasi alanının, yine çok paydaşlı, zaman ve mekân ötesine taşınabilmiş bir eylem olan Gezi Parkı eylemlerindeki hem yerel hem de küresel ölçekteki rolünü, dijital diplomasi, sanal kamusal alan, geleneksel medya ve yeni medya kavramlarını göz önünde bulundurarak analiz etmek ve detaylı bir kaynak taraması, ilgili kişilerle yapılacak olan mülakat ve anketler ile Türkiye’deki siyasi aktörler, bürokratlar ve mülki idari amirlerinin Gezi Parkı sürecindeki Twitter kullanımlarının söylem analizi ve niteliksel ve niceliksel içerik analizi ile birlikte, süreci Türkiye’deki ilgili devlet kurumları ve siyasetçilerin Twitter üzerinden kamusal iletişimi yönetme yöntemleri açısından kapsamlı şekilde analiz etmek ve bu süreci araştırma sürecinde elde ettiğimiz tüm veriler ışığında incelemek ve değerlendirmektir. Bu bağlamda tezin araştırma kısmında şu sorulara yanıt bulma

amacı söz konusudur: Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamalarında teknoloji dolayısıyla ortaya çıkan bir iletişim politikası var mıdır? Gezi Parkı olayları sürecinde Twitter'ı kullanan Türkiyeli siyasetçiler iç ve dış kamular ile iletişim kurdukları ve/veya etkileşime geçtikleri Twitter'da nasıl bir söyleme sahiptirler ve ilgili söylemler dijital diplomasi stratejileri ile örtüşmekte midir? Bu süreçte Türkiye'deki devlet kurumları tarafından bir kamusal iletişim aracı olan Twitter ne şekilde kullanılmıştır? Gezi Parkı örneğinde örneklem dahilinde eylemlere katılmış olan isimlerin dijital diplomasi kapsamında ilgili paydaşlar ile sosyal medya üzerinden nasıl bir etkileşimi olmuştur ve ilgili kişiler Gezi Parkı sürecini iç ve dış dinamikleriyle ne şekilde ele almaktadırlar?

Tezin iskeletini oluşturan tez planına bakıldığında ise, ilk olarak tezin birinci bölümünde dijital diplomasi kavramının tanımından yola çıkarak, diplomasiden dijital diplomasiye kadar diplomasinin evrimi "dijital diplomasi bileşenleri" adı altında detaylı bir kaynak taramasıyla aktarılmakta ve dijital diplomasideki aktörlerin rolü tartışılmaktadır. Daha sonra, dünyadan güncel örnekler aracılığıyla dijital diplomasiden etkin şekilde yararlanan ülkelerin dijital diplomasi uygulamaları incelenmektedir.

İkinci bölümde, dijital diplomasi çatısı altında kamusal alanın dönüşümü irdelenmektedir. Burada yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, iletişim devriminin sanal kamusal alanı ve küresel kamuoyunu oluşturma süreci ve dinamikleri incelenmektedir. Bu bölümde ayrıca, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler perspektifinden dijital diplomasinin iç ve dış kamulara ne vaat ettiği ve ne vaat etmediği ilgili alt başlıklar altında irdelenmektedir.

Üçüncü bölümde, dijital diplomasi, sanal kamusal alan, dijital vatandaşlık, dijital siyaset gibi kavramların ortaya çıkmasına paralel olarak, dijital diplomasi uygulama sürecindeki kamusal iletişim kavramının rolü incelenmektedir. Stratejik iletişim ve halkla ilişkiler yaklaşımlarıyla, devletin dijital diplomasiyi ne şekilde işlevselleştirebileceği tartışılmaktadır.

Dördüncü ve son bölümde, öncelikli olarak Türkiye’de dijital diplomasi alanında dış ilişkiler sürecinde etkin bir role sahip olma potansiyelini haiz devlet kurumları incelenmektedir. Bu bölümde, bu çerçevede devlet kurumları incelendikten sonra, tezin başlığına da uygun şekilde (“Türkiye’de Dijital Diplomasi Uygulamalarının Kamusal İletişim Bağlamında Analizi: Gezi Parkı Örneği”) vaka analizi olarak Gezi Parkı örneği ele alınmaktadır. Gezi Parkı örneğini incelerken, aynı anda kamusal alanı, sanal kamusal alanı, kamu diplomasisini, dijital diplomasiyi, geleneksel medyayı ve yeni medyayı mercek altına almak, çok boyutlu bir yapıya sahip olan Gezi Parkı eylemlerinin daha kapsamlı, tutarlı ve objektif şekilde ele alınmasını sağlamaktadır. Bu anlamda, tezin ilk üç bölümünde tartışılan kavramların okuması, dördüncü bölümde Gezi Parkı örneği üzerinden yapılmaktadır. Bu bölümde dijital vatandaş, dijital devlet kurumları, dijital siyasetçiler, ulus-ötesi kamusal alan katılımcıları başlıkları detaylı şekilde kavramsal ve güncel örnekler ışığında ele alınmaktadır. Bu bölümde, Gezi Parkı örneğinde geleneksel medya ve yeni medyanın rolü de tartışılmakta ve örneklem dahilindeki siyasi aktör, bürokrat ve mülki idari amirlerin resmi Twitter hesapları Bayraktutan ve diğerlerinin Teun A. van Dijk’in Söylem Çözümlemesi yöntemini temel alarak oluşturdukları Twitter Söylem Çözümleme yöntemi ile incelenmekte ve örneklem dahilindeki aktörlerin ve devlet kurumlarının Twitter’deki tweetleri niteliksel ve niceliksel içerik analizi yapılarak incelenmektedir. Saha araştırması kısmında ise, Türkiye’de veya yurtdışında Gezi Parkı eylemlerinde bulunmuş 25 kişi ile yüzyüze mülakatlar gerçekleştirilmiş ve bu kişilere anket soruları da sorulmuş ve görüşme verileri Sistematik Betimsel Analiz ile incelenmiş, anket sonuçları ise yüzdelik frekansları ile ortaya koyulmuştur.

1. DİJİTAL ÇAĞDA DİPLOMASİNİN DEĞİŞEN ROLÜ ve DİPLOMASİ KAVRAMININ YENİDEN TANIMLANMASI

Uluslararası ilişkiler alanının temel kavramlarından biri olan diplomasi, iletişim dünyasındaki teknolojik gelişmelere paralel şekilde içinde bulunulan çağa ayna tutan bir kavramdır. Günümüzde, gelişen iletişim teknolojileri ile birlikte, diplomasi yöntem ve uygulamalarında ciddi dönüşümlere tanık olunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve çeşitlenmesi, geleneksel diplomasi

kabuğunu kırmasına ve geleneksel diplomasiden dijital diplomasiye kadar geniş bir yelpazede uygulamalarını sürdürmesine neden olmaktadır.

Diplomasinin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, diplomasi araçlarının yaygınlaşması ve çeşitlenmesinin, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve çeşitlenmesine paralel bir gelişim grafiği çizdiğini söylemek mümkündür. Medya tarihine bakıldığında, radyo, televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçlarının diplomasi alanı ile etkileşim içinde olduğu, bugün ise, bu araçlara internet ve sosyal medya ağlarının da dahil olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, tıpkı günümüzde eski ve yeni teknolojiler olarak radyonun ve internetin aynı anda ve multimedya formatında kullanılıyor olması gibi, diplomaside de geleneksel diplomasi uygulamaları ile birlikte, dijital diplomasi uygulamalarından da eşzamanlı olarak veya ayrıca yararlanılabilmektedir. Ekşi, diplomasinin geldiği son noktayı analiz ederken bilişim teknolojilerinin ve küreselleşmenin diplomasi üzerindeki etkilerine şu şekilde değinmektedir:

“Diplomasinin bugünkü versiyonu ve geçirdiği dönüşümler, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme olgusu ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkileriyle ivme kazanmıştır. İletişim teknolojileri, bir iletişim faaliyeti olan diplomasinin dönüşümünde başat faktördür. Bu bağlamda devlet-temelli diplomasinin karşılaştığı meydan okumaları ortaya çıkaran sistemik faktörleri küreselleşme ve bilişim teknolojileri olarak analitik çerçevede iki grupta değerlendirmek mümkündür. Diplomaside paradigmatik dönüşümlere yol açan faktörler küresel sistemin dönüşümüyle paralellik göstermektedir.”¹

Çok paydaşlı küresel sistemde, diplomasi alanı kapsamındaki aktörlerin sayısı da artmaya başlamıştır. Bu anlamda Potter diplomasinin evrimini şu şekilde aktarmaktadır: *“Geleneksel anlamda, hükümetler arası bir alanda sürdürülen diplomasi, daha sonra hükümetler ve toplumlar arası, en son da dijital çağ ile birlikte toplumlararası bir etkileşim alanı olarak varlık göstermektedir.”²*

¹ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014, s.53

² Evan H. Potter, **Cyber-Diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century**, Editör: Evan H. Potter, Montreal: McGill-Queen's University Press, 2002, s.180.

Günümüze bakıldığında, iletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak diplomasi alanındaki en önemli dönüşümün, eskiden yalnızca devletlerarası düzlemde sürdürülen diplomatik ilişkilere artık bireylerin ve toplumların da dijital çağ ile birlikte müdahil olmaya başlamış olmasıdır. Bu anlamda, yeni oyuncular, yeni yöntemler ve yeni yaklaşımlar diplomasi sahnesine çıkmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak, diplomasi artık ne yalnızca devletlerin tekelindeki bir alandır, ne de iç politika ile dış politika arasında ayırım eskiden olduğu kadar keskin çizgilerle yapılabilmektedir.

Diplomasi alanındaki bu dönüşüm, özellikle internet ve yeni medya çağı ile birlikte çok daha hızlı gerçekleşmektedir fakat dünyada ve Türkiye’de bazı kamu kurumlarının ve siyasi aktörlerin bu dönüşüme ayak uydurma konusunda aynı hızda bir refleks geliştiremediği gözlemlenmektedir. Copeland’ın ifade ettiği gibi; *“Geçtiğimiz son on yılda diplomasinin değişen doğasıyla ilgili birçok şey yazıldı ve söylendi ve dışişleri bakanlıklarının ve ilgili kurumlarının reforma ihtiyaç duyduğundan bahsedildi.”*³ Bu alanda reforma ihtiyaç duyulduğu yönündeki kanının güçlenmesinde, dijital çağ ile birlikte yerel ve uluslararası etkileşimin doğrudan, çok daha hızlı ve şeffaf bir biçimde gerçekleştiği sanal kamusal alanda varlık gösterebilen bireyin ve toplumların iç ve dış siyasetteki rolünün ciddi bir payı bulunmaktadır. Ayrıca, küreselleşmeyle birlikte yalnızca bireylerin değil, devletin rolü de değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Williamson’ın belirttiği gibi küresel aktörlerin çoğalması ile birlikte ortaya çıkan bu yeni küresel resimde, *“Mevcut uluslararası ortam devlet tekelindeki yönetim anlayışını kırmıştır.”*⁴ Nye’e göre, *“Küresel birbirine bağımlılık hali, güç dağılımını ulus-devletten özel aktörlere doğru yaygınlaştırmış ve büyük güçlerin yalnızca geleneksel diplomasi aracılığıyla meseleleri çözemeyecekleri bir noktaya getirmiştir.”*⁵

Devlet dışı aktörlerin sürece dâhil olması, dijital çağın temel dinamiğini teşkil etmektedir. Dijital çağda özellikle bireyin güçlenmesi ve daha önceden hiç olmadığı kadar görüşlerini ve taleplerini dijital mecralardan iletebiliyor olması hem kamu yönetiminde hem de uluslararası siyasette birçok dengeyi dönüştürmeye başlamıştır.

³ Daryl Copeland, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, Editör: Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur, İngiltere: Oxford University Press, 2013, s.25.

⁴ Larry A. Williamson, **The Last Three Feet An Action Plan for Public Diplomacy in the Information Age**, Saarbrücken: VDM Verl. Dr. Müller, 2012, s.13.

⁵ Nye’den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.13-14.

Chatfield'in tespitindeki gibi, “*dijital teknolojilerin politikası yukarıdan aşağıya empoze edilmek yerine toplumun diplerine kök salmış olan bir fenomendir ve gücünü de buradan almaktadır.*”⁶

Jan van Dijk, içinde bulunduğumuz yirmibirinci yüzyılı “Ağ Çağı” olarak adlandırmaktadır.⁷ Van Dijk, bu çağın toplumlar için olan önemine ise şu şekilde değinmektedir:

“*Biraz abartarak ifade etmek gerekirse, yirmibirinci yüzyılı ağ çağı olarak tanımlayabiliriz. Ağlar gelecekteki toplumların sinir sistemi olacak ve biz bu altyapının tüm sosyal ve kişisel yaşamda, mal taşımacılığı için yapılan yolların inşasından çok daha etkili olması beklentisi içine girebiliriz. Bilgi Otobanı bu bakımdan uygun terimdir denebilir.*”⁸

Dijital çağın temellerinin atılmasında “Bilgi Otobanı” önemli bir kavramdır. ABD Başkan Yardımcısı Al Gore’un ARPANET projesi desteğiyle *Superhighway* adı altında, gelirine bakılmaksızın tüm Amerikan toplumunu internete bağlama projesi, *World Wide Web*’in geliştirilmesi ile birlikte, *Information Superhighway*’e (Bilgi Otobanı) dönüşmüş, böylece bütün dünyayı kapsayan küresel bir ağ sistemi ortaya çıkmıştır.

Zaman ve mekân sıkışması ile birlikte, birbiriyle hiç ilişkisi olsun istemeyenlerin bile iletişim halinde olmak zorunda kaldığı bu yeni çağda, gerekli alt yapı eşit ve dengeli biçimde tüm dünyada henüz sağlanamadığı için bağlantılılık anlamında dünyadaki herkes eşit imkânlara sahip değildir, ancak internete bağlantılılık oranlarının her geçen gün artmasıyla birlikte özellikle toplumsal ve siyasi birçok değişim ve dönüşümün de kapıda olduğu söylenebilir. Atikkan ve Tunç bu yeni çağ ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“*Bu değişimin yansımalarını tam anlamıyla analiz etmek için belki çok erken ancak adını koymak için değil. Evet bu bir dijital devrim. İnternetin hızla tüm*

⁶ Tom Chatfield, **Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız**, Çev. Levent Konca, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2013, s.137.

⁷ Jan van Dijk, **The Network Society**, London: Sage Publications, 1999, s.2.

⁸ **Ibid.**

dünyayı sarıp sarmalaması, daha yoksul ve öncelikleri farklı ülkelere de dokunmaya başlaması ve dijital uçurumun hızla kapanmasıyla dünya artık tamamen farklı bir evreye girmiş durumda; tıpkı yüzyıllar önce matbaanın hayatın her alanını dönüştürdüğü gibi.”⁹

Atikkan ve Tunç’un belirttiği gibi internet ve sosyal medya ağları, hayatı belli oranda dönüştürmeye başlamıştır. Öyle ki bugün, siber alandaki deneyimlerimizin gerçek olup olmadığı dahi tartışılmaktadır. Örneğin Turkle, “Bazıları siber alandaki hayatın önemsiz, bir kaçış yeri ya da anlamsız bir oyalanma olduğunu düşünmeye yelteniyor. Öyle değil. Oradaki deneyimlerimiz ciddi.” diyerek siber alandaki mevcudiyetimizin ciddiye alınması gereken bir deneyim olduğunu ifade etmektedir.¹⁰ David Hakken ise siber alanın büyük çelişkiler tarafından şekillendiğini ifade etmektedir.¹¹ Hakken’e göre, “yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kaçınılmaz bağımsız bir güç gibi görülmesi yerine, mücadele alanları olarak görülmesi gerekmektedir. Teknolojinin politikası vardır fakat tüm politikalarda olduğu gibi, çeşitli, çelişkili eğilimlere içkindir.”¹² Sartori siber alanı Luis Rossetto’ya ait olan “Dijitalleşmiş Dünya” kavramı ile şu şekilde açıklamaktadır: “Dijitalleşmiş dünya: Bu kavram, elektronik iletişim gurusu olan Luis Rossetto’ya aittir ve dijital neslin (digital generation) kısaltması olarak kullanılmaktadır. Dili, ‘hiper-metinler, verili kavramlar ve kanalların genişliği tarafından yaratılmış olan’ bu yeni kuşak ‘bilgisayar tarafından yaratılmış üç boyutlu bir sanal dünyada yaşamaktadır.’”¹³

İnsanlığı yakın gelecekte daha yoğun ve yaygın şekilde kuşatması beklenen sanal gerçeklik teknolojilerinin insan yaşamını ne şekilde etkilediği ve etkileyebileceği bugünden tartışılmaya başlanmıştır. Sanal gerçeklik teknolojilerinin bir adım öncesi olan, internet ve sosyal medya ağları ve bu iletişim imkânını sağlayan teknolojik aletler, Algül ve Üçer’in belirttiği gibi şimdiden insanların birer uzuvları haline gelmiş ve sosyal ilişkileri dahi etkilemeye başlamıştır.¹⁴ Bugünün

⁹ Zeynep Atikkan ve Aslı Tunç, **Blogdan Al Haberi Haber Blogları, Demokrasi ve Gazeteciliğin Geleceği Üzerine**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011, s.18.

¹⁰ Turkle’dan aktaran İtir Akdoğan, **Dijital Politik Fanteziler**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, s.83.

¹¹ Hakken’den aktaran Christian Fuchs, **Foundations of Critical Media and Information Studies**, New York: Routledge, 2011, s. 256.

¹² Ibid.

¹³ Giovanni Sartori, **Görmenin İktidarı**, Çev. Gül Batuş, Bahar Ulukan Şentürk, İstanbul: Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006, s.44.

¹⁴ And Algül ve Neda Üçer, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013, s.20-21.

rakamlarıyla internet ve sosyal medya ağlarının kullanım oranlarına bakıldığında We Are Social tarafından hazırlanan İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri 2015 Raporu'na göre ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:¹⁵ 7.210 milyar olan dünya nüfusunun 3.010 milyarı aktif internet kullanıcısıdır, yani dünya nüfusunun %42'si aktif internet kullanıcısıdır. 2.078 milyar aktif sosyal medya hesabı bulunmaktadır. 3.649 milyar cep telefonu kullanıcısı vardır. 1.685 milyon aktif sosyal medyayı cep telefonu üzerinden kullanan kullanıcısı vardır. Son 12 ay içinde %1.6 artan nüfus oranı ile birlikte internet kullanıcı sayısına 521 milyon kişinin daha katılmasıyla, internet kullanıcısı sayısı toplamda %21 oranında artmıştır. Bu rapor internet kullanım oranlarının farklı ülkeler arasındaki uçurumu ortaya koyması bakımından da önemli bir rapordur. Örneğin raporda internetin en yaygın şekilde kullanıldığı ülkenin %92'lik oranla Kanada olduğu görülürken, internetin yaygınlık oranının en düşük olduğu ülke ise %19'luk oranla Hindistan'dır. Türkiye'nin ise toplam nüfusunun %49'u internet kullanmaktadır.

İnternete ve sosyal medya ağlarına ayrılan zamanın yukarıda görüldüğü gibi ciddi boyutlara ulaşmasına bağlı olarak, sanal kamusal alanın işlevleri, sanal kimlikler, çevrimiçi etkileşimlilik, çevrimiçi şeffaflık, e-demokrasi, zaman ve mekân sıkışması ve yeni toplumsal hareketlerde internetin ve sosyal medyanın rolü gibi ilgili diğer çevre kavramların çok daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmanın odak noktasını teşkil eden ve tüm bu alanlarla etkileşim içinde olan ve iletişim çağının yeniliklerinden doğrudan etkilenen alanlardan biri de diplomasi alanıdır. Zira İskit'in belirttiği gibi "*İletişim diplomasının ruhudur.*"¹⁶ Buna bağlı olarak, diplomasi kavramı, geleneksel diplomasi, kamu diplomasisi ve dijital diplomasi gibi çeşitli evreleriyle ve yeni uygulamalarıyla karşımıza çıkmakta, kendi içinde dönüşmekte ve ilişkili olduğu diğer alanları dönüştürmektedir. Bu süreci daha yakından inceleyebilmek için dijital diplomasi bileşenlerine, dijital diplomasi aktörlerine ve dünyadaki dijital diplomasi uygulama örneklerine bakmak gerekmektedir.

¹⁵ <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2015/>, Erişim tarihi: 11.02.2016.

¹⁶ Temel İskit, **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumlar ve Uygulaması**: İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.278.

1.1. Dijital Diplomasi Bileşenleri

Diplomasinin en eski ve köklü türü geleneksel diplomasıdır. Devletler var oldukça ve devletlerarası ilişkiler sürdüğü müddetçe geleneksel diplomasi uygulamalarının devam etmesi muhtemeldir. Diplomasinin sözlük anlamına bakıldığında, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde diplomasinin tanımı şu şekilde yapılmaktadır:¹⁷

- “1. Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü
2. Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı
3. Bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği
4. Bu görevlilerin oluşturduğu topluluk
5. Güç bir görüşme sırasında gösterilen ustalık ve beceriklilik”

Temel Britannica'nın ise diplomasi sözcüğünü, “*Diplomasi bir ülkenin başka ülkelerle ilişkilerinde kendi konumunu korumaya ve iyileştirmeye çalışırken, öbür ülkelerle ilişkilerini yürütebilme uğraşı ve sanatıdır.*” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁸

Gilboa, diplomasi kavramıyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“*Diplomasi terimi genel olarak dış ilişkileri anlatmak için kullanılmaktaydı, dış ilişkilerin çeşitli araçlarından biri olarak, devletlerarası müzakereler ve diplomatların ülkelerini temsil ederken, bilgi sağlama ve ulusal çıkarları koruma gibi resmi etkinliklerini kapsamaktadır. Diplomasinin birçok işlevi olması ile birlikte müzakereler tüm işlevlerin merkezinde yer almaktadır.*”¹⁹

¹⁷

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54b6c5e67bcf54.65896024, Erişim tarihi: 14.01.2015.

¹⁸ İskit, **a.g.e.**, s.3.

¹⁹ Eytan Gilboa, **Cyber-Diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century**, Editör: Evan H. Potter, Montreal:McGill-Queen's University Press, 2002, s.83.

Cooper ve diğeri, diplomasiyi işlevini ve aktörlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

*“Diplomasi özünde barışçıl araçlar kullanarak uluslararası aktörler tarafından ve arasındaki (bu aktörlerden en az biri genellikle hükümettir) ilişkileri yönetmektir. Tipik uluslararası aktörler devletlerdir ve diplomasiyi içinde direkt olarak devlet arası ilişkiler, uluslararası kuruluşlar ve diğeri uluslararası aktörler bulunmaktadır.”*²⁰

Copeland ise diplomasiyi işlevlerini ve aktörlerini şu şekilde aktarmaktadır: *“Geleneksel diplomasi tamamen siyasi ve kültürlerarası iletişim, müzakere, dengeleme ve uzlaşma aracılığıyla uluslararası problem çözme ve çatışmalara çözüm bulma ile ilgilidir. Ülke çıkarlarına göre hareket edilir ve diplomatlar, bakanlar ve devletin başındaki kişilerce yönetilir.”*²¹

İskit ise, diplomasiyi taktik saptamada bir araç olarak kullanıldığı şu şekilde ifade etmektedir: *“Diplomasi politika değil, politikayı uygulayan vasıta. Bu iki unsur birbirini tamamlar zira biri diğeri olmadan harekete geçemez. Diplomasi dış politikadan bağımsız bir mevcudiyete sahip değildir, fakat her ikisi birlikte tek bir icra politikası oluşturur; politika stratejiyi saptar, diplomasi ise taktikleri.”*²² Pierson’a göre, *“Avrupa tarihini belirleyen kanlı savaşları engelleyemese de, diplomasi kurumu, kısa süreli barışı zaman zaman sağlayabilen güçler dengesi siyasetini, elçilikler, kongreler ve antlaşmalarla sürekli ilişkilerin gelişmesini ve devletlerin hukuksal olarak eşit derecede egemen olduğu anlayışını kökleştirmiştir.”*²³

Diplomasiyi tarihi gelişimine bakıldığında diplomasiyi, içinde bulunulan dönemin sorunlarına çözüm sunduğu ölçüde mevcut yapısını koruduğu, sorunlara çözüm üretmediğinde ise diplomasi alanında bazı yapısal değişikliklere gidildiği görülmektedir. Diplomasiyi evrimi incelendiğinde ise, uluslararası siyasi

²⁰ Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s.2.

²¹ Copeland, **a.g.e.**, s. 455.

²² İngiliz diplomat Sir Victor Wellesley'den aktaran İskit, **a.g.e.**, s.2.

²³ Pierson'dan aktaran Özlem Kaygusuz, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler**, Editör: Evren Balta, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, s.33.

konjonktüre bağılı olarak diplomasinin kapalı yapıdan daha açık bir yapıya doğru evrildiği görülmektedir. Geçmişte diplomaside kapalı yapının uluslararası ilişkilere daha fazla zarar verdiği deneyimlenmiş ve I. Dünya Savaşı sonrası ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın girişimleri ile "Açık Diplomasi" ilkesi tartışılmaya başlanmıştır. Buna bağılı olarak, I. Dünya Savaşı sonrasında daha açık ve şeffaf bir düzene geçilebilmesi için yeni diplomasiye geçilmesi gerektiği düşünülmekteydi.²⁴ Yeni diplomasinin I. Dünya Savaşı'nın ağır bilançosuna bağılı olarak, yeni bir yöntem olarak benimsenmek istenmesindeki temel neden, o dönem gizli diplomasinin I. Dünya Savaşı'nın baş sorumlusu olarak görülmesidir.²⁵ İskit'in de belirttiği gibi o dönemde, açık sözleşmelere dayanan yeni diplomasi büyük çapta askeri çatışma tehlikesinin yeniden ortaya çıkmasına karşı en iyi garanti olarak görülmeye başlanmıştır.²⁶ Ekşi, I. Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'ın bitimine kadar diplomasinin konumunu ve evrimini şu şekilde özetlemektedir:

"I. Dünya Savaşı'ndan sonra diplomasi, savaşın çıkmasını engelleyemediği için suçlanmış; bu bağlamda ABD Başkanı Woodrow Wilson, I. Dünya Savaşı öncesi devletlerarasında gizli yapılan anlaşmalara tepki niteliğinde dünyada büyük etki yapan 'Açık Diplomasi' ilkesini ortaya atmıştır. Ayrıca ikili diplomasiden çok taraflı diplomasiye 19. Yüzyıldaki Viyana Kongresi (1814-1815) sonrası kurumsal çerçevede bugünkü Birleşmiş Milletler'in de öncüsü olan 1919 yılında Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla geçilmiştir. Bu anlamda I. Dünya Savaşı sonrası Millet Cemiyeti'nin kurulduğu tarihten II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemin (1919-1945) diplomasisi açık ve yeni diplomasi olarak nitelendirilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş döneminde (1945-1989) ise diplomasi, dönemin siyasal özelliğine paralel olarak blok diplomasisi, iki kutuplu diplomasi, tarafsızlık diplomasisi, nükleer diplomasi ve kriz diplomasisi ve propaganda diplomasisi şeklinde nitelendirilmiştir. Ancak 1960'lı yıllar, diplomaside köklü değişimlerin yaşandığı dönem olmuştur. Özellikle kamuoyunun uluslararası politikada ve dış politikada öneminin artmasıyla diplomaside bir dönüm noktası olarak 1965 yılında kamu diplomasisi adıyla yeni tarz diplomasi gelişmeye başlamıştır. 1970'lerde ise ABD Dışişleri Bakanlığı diğer ülkelerin halklarıyla radyo, TV gibi medya aracılığıyla doğrudan iletişim kurmak üzere bakanlık bünyesinde yeniden

²⁴ İskit, **a.g.e.**, s.171.

²⁵ **Ibid.**, s.46-47.

²⁶ **Ibid.**

yapılanmaya girmiştir. Öte yandan 1970 ve 1980'lerde çokuluslu şirketlerin de diplomasi alanına girmesiyle diplomasinin değişim ve dönüşümü Soğuk Savaş'ın bitişine kadar devam etmiştir.”²⁷

Tarihe bakıldığında, diplomasinin içinde bulunulan dönemin sorunlarına ve şartlarına göre birbirinden farklı ve yeni sıfatlar edindiği görülmektedir. I. Dünya Savaşı sonrası Açık Diplomasi ilkesinin tartışılmaya başlaması ile birlikte, diplomasinin muhatapları arasında iç ve dış kamular yer almaya başlamıştır. Gilboa geleneksel ve yeni diplomasi karşılaştırmasını şu şekilde yapmaktadır:

“Geleneksel diplomasi son derece kişisel, resmi, yavaş şekilde ve genellikle gizlilik içinde sürdürülmekteydi. Yeni diplomasi ise, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır ve diplomatik sürecin medya ve kamuya açılması olarak değerlendirilebilir. (...) Bu ciddi değişim siyasette, uluslararası ilişkilerde ve kitle iletişimindeki birbirine bağlantılı olan, devrim niteliğindeki değişimlerin bir sonucuydu.”²⁸

Yeni diplomasi kavramının detayına inen İskit ise bu dönemi şu şekilde aktarmaktadır:

“Nicolson'un diplomatik kariyeri sırasında ortaya çıkan ve diplomasi konusundaki yazılarını etkileyen temel gelişme 'yeni diplomasi' kavramının doğması olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonunda, savaş öncesi diplomatların aristokratik, 'gizli', 'eski' diplomasisi, neredeyse savaşın baş sorumlusu olarak görülmüş ve yeni doğan demokrasiler diplomalarını de 'yeni' ilkelere bağlamak hevesine kapılmışlardı. O dönemde, Woodrow Wilson'un meşhur ifadesiyle 'açık biçimde ulaşılan açık sözleşmeler'e dayanan 'yeni diplomasi' büyük çapta askeri çatışma tehlikesinin yeniden ortaya çıkmasına karşı en iyi garanti olarak görülmeye başlanmıştı. (...) Birinci dünya savaşı döneminde açık diplomasi uygulamaları ortaya çıkmaya başlamıştı. Buna göre, dışişleri bakanlıkları ve diplomatlar kamuoyuna bazı diplomatik politikaları ile ilgili bilgi vermekteydi. 'Dışişleri bakanlıkları ve diplomatların propaganda faaliyetleriyle giderek daha çok ilgilenmeleri, kamuoyunun uluslararası politikaların oluşturulmasında artan rolünü

²⁷ Ekşi, a.g.e., s.52.

²⁸ Gilboa, a.g.e., s.84.

yansıtmaktaydı.’ ABD Başkanı Woodrow Wilson gizli diplomasiyi reddederek, ‘açık olarak müzakere edilecek açık anlaşmalar’dan söz etmeye başladı. (...) 1905 yılında Fransız Dışişleri Müsteşarı Jules Cambon, hızlı iletişim olanakları, basın ve demokrasinin saydamlığının ‘eski diplomasiyi’ geçersiz hale getirdiğini iddia etmekteydi.’²⁹

1960’lı yıllarda ABD tarafından kamu diplomasisi uygulamalarının temellerinin atılmasının ardından, 1990’lı yıllarda ise tek kutuplu dünyanın sıkıntılarını giderme amacıyla bir çözüm yöntemi olarak yine ABD tarafından kamu diplomasisi uygulamaları tekrar sahneye çıkartılmaktadır. Varoğlu bu süreci şu şekilde aktarmaktadır:

“1990’lara geldiğimizde Soğuk Savaş’ın ardından Sovyetlerin çöküşü ile birlikte bir yenedünya düzeninin belirginleşmeye başladığını görüyoruz. Çok netleşmemiş bir yenedünya düzeni bu. Birden bire Doğu Avrupa’da 250 milyon civarında insanın yaşadığı, buralarda başka başka ülkelerin olduğunu dünya fark ediyor. Türkiye’nin de komşuları bir gecede artıyor. Yapı itibariyle baktığımızda çok önemli bir noktaya getiriyor bizi. Tek kutupluluk söz konusu oluyor. Tek kutupluluğun bizimle ilişkisini şu bağlamda kurmaya çalışacağım, her zaman için dengeler önemlidir. Dengeler düşmanlıkları engeller. Tek kutupluluk beraberinde ‘ben yaptım oldu’culuk ve düşmanlıkları getiriyor. Kamu diplomasisi ABD’den kaynaklanarak çıktığını bildiğimiz aslında tek kutuplulukla yaşanan bir süreç içerisinde bu yeni dünya düzenindeki reaksiyonları bir ölçüde gidermek için geliştirilmeye çalışan bir araç olduğunu iddia etmek mümkün. Dünya ülkeleri ABD’nin tek kutuplu dünyada bir takım olguları ortaya koyduğunu görüyor, bunun ardından da 11 Eylül’e doğru geliyoruz.”³⁰

Dünyada ilk kez 1960’lı yıllarda gündeme gelen kamu diplomasisi, 11 Eylül’de ABD’deki Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan terör saldırıları sonrası daha da önem kazanmıştır.³¹ 21. yüzyılda özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve uydu yayıncılığının gelişmesiyle bilgiler çok daha hızlı bir şekilde yayılmakta, bu bilgilere

²⁹ İskit, **a.g.e.**, s.171.

³⁰ Varoğlu, **Kamu Diplomasisi...**, s.3.

³¹ Wilson P. Dizard Jr., **Inventing Public Diplomacy The Story Of The U.S. Information Agency.** Amerika Birleşik Devletleri: Lynne Rienner Publishers, 2004, s.1.

ülkelerin vatandaşları çeşitli iletişim kanalları aracılığıyla ulaşarak uluslararası ilişkiler hakkında daha fazla bilgi ve fikir sahibi olabilmektedirler. Buna bağlı olarak, ülkeler sadece diğer ülkeler için değil, bunun yanında diğer ülkelerin vatandaşlarına yönelik de iyi bir iletişim stratejisi kurmak zorunda kalmaktadır.

Görüldüğü gibi diplomasi, içinde bulunduğu dönemin koşullarına göre şekillenmekte ve yeni sıfatlar ve tanımlara ihtiyaç duyan bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Kamu diplomasisi ve dijital diplomasi de dönemin uluslararası ilişkiler konjonktürüne ve kitle iletişim araçlarının sunduğu iletişim imkânlarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte uluslararası sahnede aktör sayısının artması ve çeşitlenmesi ve gücün farklı kesimlere doğru yayılması ile birlikte diplomasi alanında dönüşümler kaçınılmaz hale gelmiştir. Cooper ve diğerleri, diplomasi alanında meydana gelen bu değişiklikleri şu şekilde aktarmaktadırlar:

“1. Hükümetlerden ulusal özel sektör firmalarına, çokuluslu şirketlerden, sivil toplum örgütlerine ve bölgesel ve hükümetler arası kuruluşlara kadar, aktörler hızlı şekilde sayı ve çeşitlilik bakımından artmaktadır.

2. Ülke ve faaliyet alanının konu içeriği ve özü bakımından, kamu politikalarının farklı sektörler ışığında hızlı biçimde çeşitlenerek çok geniş çapta yayılması ve hükümet aktivitelerinin geleneksel ‘çok mühim mesele’ dış politikası ötesine geçebilmesi.

3. Diplomatik ilişkiler ve aktivitelerin yapıldığı yerin seviyelerinde, küreselleşme ile birlikte ayrımların ortadan kalkmasıyla birlikte farklı katmanlarda yerel ile birlikte yerel-ulusalın iki taraflı, bölgesel ve küresel diplomasiye dönüşmesi.

4. Diplomasi ve dış ilişkiler aygıtlarının ve mekanizmasının değişmesi.

5. Diplomasi biçim, tür ve tekniklerinin değişmesi.”³²

İskit’e göre diplomasiinin çok aktörlü yapısı ve toplumların da uluslararası ilişkilere etkide bulunan bir aktör haline gelmesi dış politikanın konumunu analiz etmeyi güçleştirmektedir:

“Diplomasiyi dış politika ile özdeşleştiren bir yaklaşım ile dış politikanın sadece bir aracı sayan görüş arasındaki çizgiyi çekmek pek güçtür. Ayrıca, bu tanımı

³² Cooper ve diğ., **a.g.e.**, s.6.

daha da karmaşık hale getiren diğer bir unsur da, bugünkü dünyada ulus devletlerin uluslararası ilişkilerin tek aktörlerinin olmaması, dolayısıyla devletlerin –ve uluslararası kuruluşların- resmi temsilcileri arasında da cereyan eden diplomatik ilişkiler dışında, toplumların çeşitli kesimleri arasında da doğrudan ilişkilerin yarattığı yoğun ağı uluslararası ilişkilere yansıyan etkisinin giderek artmasıdır.”³³

Devletlerin uluslararası ilişkiler sahasının tek aktörü olmaması, artık toplumların da uluslararası ilişkilere etkide bulunan bir aktör haline gelmesi olgusu ile birleştiğinde, ortaya çok paydaşlı bir uluslararası ilişkiler tablosu çıkmaktadır. Devlet kurumlarının ve yetkililerinin bireyler ve toplumlarla ve bireylerin ve toplumların da diğer bireyler ve toplumlarla etkileşime geçtiği dijital platformların çoğalmasıyla birlikte, geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi amaç ve yöntemleri arasında ciddi bir uçurum oluşmaya başlamıştır. Bu farklılıklara yönelik olarak, Williamson geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi karşılaştırmasını şu şekilde yapmaktadır:

“Geleneksel diplomasi genellikle şeffaf değildir ve hükümetler arası ilişkilere indirgenmiş durumdadır, oysaki kamu diplomasisi çok daha uçsuz bucaksızdır ve şeffaftır. Hükümetlerarası iletişimde geleneksel diplomasi, normal diplomasinin geleneksel yöntemlerinden farklı olarak, kamu diplomasisinin çeşitli kanallar ve mekanizmalar ile çok daha geniş kamularla iletişime geçiyor olmasına yabancı kalmaktadır. En önemlisi, resmi diplomasinin esas meselesi hükümetlerin davranışları ve politikaları iken, kamu diplomasisinin meseleleri ve konuları hedef kitlelerin tutumları ve davranışlarına odaklanır.”³⁴

Günümüzde uluslararası ilişkiler alanında kamu diplomasisi uygulamaları en az geleneksel diplomasi uygulamaları kadar önem teşkil etmektedir. Bu dönüşümün farkında olan birçok ülke, geleneksel diplomasi uygulamaları ile eşgüdümlü şekilde kamu diplomasisi uygulamalarından faydalanarak iç ve dış kamuları etki sahası içine alabilmek için çeşitli stratejik iletişim yöntemlerinden yararlanmaktadır. Kamu diplomasisinin ortaya çıkış sürecine bakıldığında, kamu diplomasisi kavramının ilk kez 1965’te Tufts Üniversitesi’ne bağlı olan Edward R. Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi’nde kullanıldığı bilinmektedir. Kamu Diplomasisi Merkezi’ni tanıtan bir

³³ İskit, **a.g.e.**, s.2-3.

³⁴ Wolf ve Rosen’den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.14.

üniversite kataloğunda kamu diplomasisi “*Bilgilendirme ve dış siyaset uygulamasını etkileyen kamu davranışı ve kamuoyunu oluşturan sebep ve etki*” olarak tanımlanmaktadır.³⁵

Genel bir tanımla, W. Philip Davison ve Richard L. Meritt ise kamu diplomasisini “*Devletlerin uluslararası kamuoyunu ya da seçkinlerin düşüncelerini ülkenin çıkarları doğrultusunda etkileme çabaları*” olarak açıklamaktadırlar.³⁶ Manheim, kamu diplomasisini “Stratejik kamu diplomasisi” olarak tanımlamakta ve kamu diplomasisinin hem kamusal hem diplomatik bir uygulama olduğunu söylemektedir.³⁷ Snow, kamu diplomasisini “*Geleneksel olarak kamu diplomasisi, devletlerin küresel kamuyla konuşmasıdır ve ulusal amaç ve dış politikayla ilgili destek sağlamak için bilgilendirme, etkileme ve ilgi çekmeye yönelik faaliyetleri içerir*” şeklinde tanımlarken, Szondi ise “*Yurt dışındaki hedef kitlenin duygu ve düşüncelerinde değişim yaratmak için yapılan kamusal iletişimdir*” şeklinde tanımlamıştır.³⁸

1960’lı yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri tarafından kamu diplomasisi uygulamalarının temellerinin atılmasına kitle iletişim teknolojilerinin dünyada yaygınlaşmaya başlaması eşlik etmekte ve 1990’lı yıllara gelindiğinde ise tek kutuplu dünyadan süregelen sorunların giderilmesi amacıyla bir çözüm yöntemi olarak kamu diplomasisi uygulamalarının tekrar gündeme gelmesi söz konusu olmaktadır. Soğuk Savaş dönemi sonrasında, yeni bir dünya düzeni meydana gelmeye başlamış, bu yeni düzende küreselleşme ile birlikte denge arayışları uluslararası arenada baş göstermiştir. 2000’ler sonrasında ise, özellikle 11 Eylül saldırıları sonucunda, küresel diyalog ihtiyacı ön plana çıkmış ve kamu diplomasisi stratejileri birçok devletin ajandasına yer almaya başlamıştır. 2000’li yılların ortalarına gelindiğindeyse, internetin ve sosyal medya ağlarının birçok alanda olduğu gibi, diplomasiyi de etkisi altına aldığı görülmekte ve buna bağlı olarak dijital diplomasi kavramının diplomasideki rolü tartışılmaya başlamaktadır.

³⁵ *Ibid.*, s.11.

³⁶ Davison ve Meritt’ten aktaran Jarol B. Manheim, **Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence**. A.B.D.: Oxford University Press, 1994, s.4.

³⁷ *Ibid.*, s.5.

³⁸ Snow’dan ve Szondi’dan aktaran Aslı Yağmurlu, “Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, **İletişim Araştırmaları Dergisi**, 5(1), 2007, s.13-14.

Nye'e göre, kamu diplomasisinin önemli unsurlarından biri "*Soft Power*"dır (Yumuşak Güç). Nye'ye göre, "*Yumuşak güç, diğerlerinin tercihlerini şekillendirebilme yetisidir.*"³⁹ Yumuşak güç kavramı kamu diplomasisi alanında önemli bir yere sahiptir. Nye, yumuşak güç kavramını şu şekilde açıklamaktadır: "*Yumuşak güç nedir? Yaptırım ya da zorlama olmadan karşı taraftan istediğinizi cazibenizle alma yeteneğidir. Bu durum bir ülkenin kültürü, siyasi idealleri ve politikalarının çekiciliği ile alakalıdır. Politikalarımız başkalarının gözünde meşrulaştığında, yumuşak gücümüz sağlamlaşmış demektir.*"⁴⁰

Tablo 1.1.

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık uyandırma Gündem yaratma	Değerler Kültür Politika Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: Nye'dan aktaran Mehmet Evren Eken, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Kitap, 2015, s.32.

Nye, bir ülkenin yumuşak gücünün üç temel kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Bunlar: Bir ülkenin kültürü (diğer insanlar için çekici olduğu yerlerde), siyasi değerleri ve dış ilişkileridir (meşru ve ahlaki geçerliliği olduğunda).⁴¹ Nye'ye göre ülkeler ya *hard power* (sert güç) ya *soft power* ya da *smart power* (akıllı güç) uygularlar. Yumuşak güç kullanan ülkeler askeri ya da ekonomik yaptırım uygulamadan diğer ülkeler için bir çekim alanı yaratırlar ve dünya sahnesinde saygın bir yer edinirler. Sert güç, askeri güç ve ekonomik yaptırımlar demektir ve ülkeler bu

³⁹ Joseph S. Nye, *Soft Power The Means To Success in World Politics*, A.B.D.: Public Affairs, 2004, s.5.

⁴⁰ *Ibid.*, s.x.

⁴¹ *Ibid.*, s.11.

aracı kullanarak da söz sahibi olmaya çalışabilir. Akıllı güç ise hem yumuşak gücü hem sert gücü, yani ikisini birden kullanmaktır. Başbüyük'ün belirttiği gibi, *“Günümüzde de özellikle ABD tarafından ‘akıllı güç/smart power’ yöntemi kapsamında en çok kullanılan enstrümanlardan birisi olan kamu diplomasisi, algı yönetimi için uluslararası ilişkiler alanında kullanılan en önemli araçtır.”*⁴² Kamu diplomasisinde kültürel diplomasi ile toplumları biraraya getirmek yumuşak gücün önemli yöntemlerinden biridir. Castells bu süreci şu şekilde aktarmaktadır: *“Kamu diplomasisi, hükümetin değil, kamunun diplomasisi olarak bu küresel kamusal alana nüfuz eder, diplomasinin geleneksel yöntemleri için, sıkı güç müzakereleri ilişkileri ötesinde hareket edebilme amacıyla, iletişimin temelinde yatan ortak kültürel anlamı inşa ederek gerekli uygun ortamı hazırlar.”*⁴³

Kamu diplomasisi amacı itibariyle propaganda uygulamaları ile karıştırılabilmektedir ancak kamu diplomasisinde amaç propaganda yapmak değildir. Nye'in da belirttiği gibi, *“İyi bir kamu diplomasisi propagandanın ötesine geçmek zorundadır.”*⁴⁴ çünkü kamu diplomasisi gücünü ülkenin gerçeklerinden almakta, nesnel veriler eşliğinde iç ve dış kamular ile iletişime geçmekte ve uygulamalarını hayata geçirmektedir. Şahin ve Çevik de kamu diplomasisinin propaganda olmadığını şu şekilde aktarmaktadırlar:

*“Somut sonuçlar elde etmeye yönelik uzun vadeli ilişki kurma yöntemi olan bu yumuşak güç aracı eleştirilerin aksine kuramsal olarak benzerlik teşkil etse de propaganda veya halkla ilişkiler değildir. Çünkü kamu diplomasisinin temelinde çift yönlü bir etkileşim ve inandırıcılık bulunmaktadır. Bu açıdan kamu diplomasisi iletişim bağlamında stratejik iletişim ve kamuoyu oluşturma çerçevesinde değerlendirilebilir.”*⁴⁵

Saraçlı'nın ifade ettiği gibi, *“Bir noktada kamuoylarına yönelik algı yönetimi sanatı olarak nitelendirebilecek olan kamu diplomasisinin propandadan ayrıştığı*

⁴² Başbüyük, **Algı Yönetimi...**, s. 47.

⁴³ Manuel Castells, “The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance”, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Sage Publications, No: 616:78, 2008, s.78.

⁴⁴ Gaye Aslı Sancar, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, s. 126.

⁴⁵ Mehmet Şahin ve Senem Çevik, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi** Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Kitap, 2015, s.8.

en önemli özelliği de karşılıklı bir etkileşimi temel alması ve doğru ve sarıh bilgiye dayanmasıdır."⁴⁶ Burada amaç halkların beynini yıkamak ya da korku salmak değil, ilişki kurmak, toplumları bilgilendirmek, etkilemek ve yurt dışındaki toplumlarla ortak bir paydada buluşabilmektir. Williamson bu konuya şu şekilde değinmektedir:

*"Kamu diplomasisi siviller tarafından yönetilen geniş çapta açık şekilde hedef kitlelere yönelik olarak bir uluslararası siyasi savunuculuk şeklidir, fakat genellikle diplomatik müzakereler aracılığıyla desteklenerek gerçekleştirilmektedir. Hedefte siviller vardır ve çoğunlukla hükümetlerin evsahipliği yapabileceği şekillerde savunuculuk yapma türleri ile sınırlıdır. Karşılıklı çıkarlar üzerine çözüm yöntemleri için geniş çaplı destek arayışındadır ve tehdit etmekten, baskı kurmaktan ve gözdağı vermekten kaçınır."*⁴⁷

Bilindiği üzere, dünyada her ülkenin belli bir yapısı, yönetim şekli, ekonomisi ve sosyolojik altyapısı vardır ve dünya sahnesinde bu parametreleri göz önünde bulundurarak kendisini en doğru şekilde anlatabilen ülkeler söz sahibi olmaktadır. Buna bağlı olarak, Cull kamu diplomasisinin faaliyetlerini dinleme, tanıtım, değişim diplomasisi ve uluslararası haber yayıncılığı olarak özetlemektedir.⁴⁸ Devletlerin "Devlet-halk" ekseninde gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetlerinde, devletin izlediği politikaların, yaptığı faaliyet ve açılımların doğrudan resmi araçları ve kanalları kullanarak yabancı kamulara anlatılması söz konusudur. "Halktan halka" doğrudan kamu diplomasisi faaliyetlerinde ise sivil toplum kuruluşları, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçların kullanılması esastır. Bu bakımdan kamu diplomasisinin temel işlevleri arasında ülke algılarını değiştirmeye yönelik farklı paydaşları eş güdümlü bir şekilde idare etmesi ve işbirliği ortamı yaratması da bulunmaktadır.

Kamu diplomasisinde kullanılan dil de son derece önemlidir. Edward T. Hall'un belirttiği gibi diplomasi ve siyasi stratejilerde kullanılan kelimeleri çok uzun yılları kapsayan bir tür münazara şekli olarak görmek gerekmektedir.⁴⁹ Bu anlamda,

⁴⁶ Murat Saraçlı, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014, s.304.

⁴⁷ Smith'ten aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.12.

⁴⁸ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s.8-9.

⁴⁹ Edward T. Hall, **The Silent Language**, New York: Anchor Books, 1990, s. 97.

kamu diplomasisi faaliyetlerinde kullanılan her bir sözcük çok önemlidir. Buna bağlı olarak kültürlerarası iletişimde, karşı tarafın dilini ve kültürel kodlarını bilmek ülkelere büyük bir avantaj sağlamaktadır. Stuart Hall iletişimin iki yönlü olduğunu ve alıcının verilen mesajı kendi kültürel kodlarıyla açtığını ifade etmektedir.⁵⁰ Roselle'e göre 21. yüzyılda yumuşak gücü stratejik anlatılar oluşturmaktadır.⁵¹ Eken'e göre ise üç farklı anlatı düzeyi bulunmaktadır. Birincisi "Uluslararası Sistem Anlatıları", ikincisi "Ulusal Anlatılar" ve üçüncüsü "Olay Anlatıları"dır. Olay Anlatıları tam olarak kamu diplomasisini işaret etmektedir:

*"Uluslararası sistem anlatıları dünya politikalarının nasıl yapılaştığını, nasıl işlediğini ve aktörlerin kimler olduğuna odaklanır. Ulusal anlatılar, söz konusu devlet ile toplumun değer ve hedeflerini ifade eder. (...) Olay anlatıları ise, hükümet politikalarını yukarıdaki iki anlatı üzerinden bir bağlama koyarak ve uluslararası toplumun olumlu yönde ilgisini çekerek desteğini sağlamaya yöneliktir."*⁵²

Pershina'ya göre başarılı bir kültürlerarası ortak olmak için, bireyin sadece "Duygusal Zeka" değil, "Hissi Yetkinlik" de edinmesi gerekmektedir. Kamu diplomasisinin sadece zihinleri değil, gönülleri de fethetmesi gerektiği ilkesi Pershina'nın yaklaşımını desteklemektedir. Buna yaklaşıma göre, "Hissi Yetkinlik" şunları içermektedir:

1. *"Genel dilbilim ve duygusal iletişime ilişkin kültürel kodların bilinmesi;*
2. *Duygu kavramları biçiminde bu kodların duygusal dominantlarının bilinmesi;*
3. *Kod değişimi kurallarının ve evrensel/etnik kültürel değerlerle bağıntılarının bilinmesi;*
4. *Bir ortağın duygusal-etnik kimlik tanımlayıcılarının ve onlarla iletişim kurallarının bilinmesi;*
5. *Bir kişinin tayin, ifade ve tanım yollarının ve hem dilbilimsel hem de kültürel kodlar açısından duygularının bilinmesi."*⁵³

⁵⁰ Eken, **a.g.e.**, s.34.

⁵¹ **Ibid.**

⁵² **Ibid.**, s.34-35.

⁵³ Tatyana V. Pershina, **Kırılan Kalıplar 2: Kültürlerarası İletişim, Çokkültürlülük**, Editörler: Uslu, Z. K. ve Bilgili, C., Çev.: Aylin Gür, İstanbul: Beta Yayınevi, 2010, s.86-87.

İçinde bulunulan dönem kamu diplomasisi yaklaşımlarını da etkilemekte ve şekillendirmektedir. Szondi Geleneksel-21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması karşılaştırması ile (Bkz. Tablo 1.2.) bu dönüşümü ve ayrımı şu şekilde ortaya koymaktadır:

Tablo 1.2. Geleneksel - 21.Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi
Ortam	Çatışma, gerilimler	Barış
Amaç	Hedef kitlelerde davranış değişikliği yaratarak politik değişim sağlamak	Ülkenin dışarıda politik ve ekonomik çıkarlarını yükseltecek uygun çevre ve olumlu izlenim yaratmak
Strateji	İkna Kamuların idaresi	İlişki kurmak ve geliştirmek Kamularla kaynaşmak
İletişimin yönü	Tek yönlü iletişim Monolog	İki yönlü iletişim Diyalog
Araştırma	Çok az	Bilimsel araştırma, Geribildirim değerlendirmesi
Mesajın içeriği	İdeolojiler Çıkarlar	Düşünceler Değerler
Hedef kitle (kamular)	Hedef ülkenin genel kamusu	Sınıflandırılmış kamular
Kanal	Geleneksel kitle iletişim araçları	Eski ve yeni kitle iletişim araçları
Bütçe	Kamusal kaynaklar	Kamusal ve özel ortaklıklar

Kaynak: Szondi'den aktaran Yağmurlu, **a.g.e.**, s.16.

Tablo 1.2’de görüldüğü üzere, Geleneksel Kamu Diplomasisi’nde geleneksel kitle iletişim araçlarından yararlanılırken, 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi’nde eski ve yeni kitle iletişim araçları birlikte kullanılmaktadır. Bu anlamda, dijital diplomasi stratejileri de 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi yaklaşımı ile örtüşmektedir.

21. yüzyıl kamu diplomasisi yaklaşımına benzer bir yaklaşım ise yeni kamu diplomasisi yaklaşımıdır. Şahin ve Çevik yeni kamu diplomasisini şu şekilde açıklamaktadırlar:

“Yeni kamu diplomasisi temsil edilenlerin çıkarları adına bir ülkedeki vatandaşlar ile doğrudan ilişki geliştirme ve karşılıklı bir etkileşim süreci olarak tanımlanabilir. Yeni kamu diplomasisinde ‘kamu’ faktörü öne çıkmakta, toplumların birbirleri ile olan temasları esas kabul edilmektedir. Bu durum yeni kamu diplomasisinin de nihai amacının dış politika çıkarları olduğu gerçeğini değiştirmese de güncellenen kamu diplomasisi çift yönlü simetrik bir ilişki modelini içermektedir.”⁵⁴

Cull yeni kamu diplomasisini şu şekilde aktarmaktadır:

*“-Geleneksel olmayan uluslararası aktörler ve STK’ların etkin olduğu,
-Sözü edilen aktörlerin kamularla ilişki kurarken yeni iletişim teknolojilerinden faydalandığı,
-Bu iletişim teknolojilerinin kullanılması ile iç ve dış politika alanlarının sınırlarının şeffaflaştığı,
-Propaganda terminolojisi yerine ülke markalama gibi pazarlama terminolojilerinin ve iletişim teorilerinin tercih edildiği,
-Prestij ve uluslararası imaj terminolojileri yerine yumuşak güç ve markalama kavramlarının kazandırıldığı,
-Aktörden kamuya yönelik Soğuk Savaş dönemi stratejisi yerine kamudan kamuya karşılıklı, interaktif bir sürecin tercih edildiği,
-Tavandan tabana yayılan bir enformasyon akışı yerine ilişki geliştirici, simetrik bir yöntemin tercih edildiği bir yöntem bütünüdür.”⁵⁵*

⁵⁴ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s.7.

⁵⁵ Cull’dan aktaran Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s.7.

Saraçlı da kamu diplomasisini geleneksel ve yeni kamu diplomasisi olarak iki kategoride incelemektedir. Saraçlı geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi arasındaki farkları şu şekilde ifade etmektedir:

“Öncelikli olarak şunu belirtmemiz gerekir ki geleneksel kamu diplomasisi ile yeni kamu diplomasisinin ortaya çıktığı dönem arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Geleneksel kamu diplomasisi savaş ve çatışma gerginliklerinin hakim olduğu Soğuk Savaş döneminin, yeni kamu diplomasisi ise küreselleşmeden postküreselleşmeye doğru değişmekte olan yeni dünya düzeninin özelliklerine göre şekillenmiştir. Geleneksel kamu diplomasisinin içinde yer aldığı koşullar iki kutuplu bir dünya düzeninin özelliklerini yansıtmaktayken, yeni kamu diplomasisi ABD’nin baskın güç olduğu ve fakat Çin ve Hindistan gibi kendisine meydan okuyan ve uluslararası sistem düzeyinde ciddi şekilde rekabet edebilen güçlerin yer aldığı postküresel bir düzlemde sürmektedir. İkinci olarak, geleneksel kamu diplomasisinde devletler arasında mücadele ve gerilimler mevcutken, yeni kamu diplomasisinde bunun yerini görece barışın hakim olduğu bir dünya almıştır. Üçüncü olarak, geleneksel kamu diplomasisinde devlet ağırlıklı aktörler yer alırken, yeni kamu diplomasisinde sivil toplum kuruluşlarının, hükümet dışı kuruluşların, halkların ve bizatihi bireylerin ağır bastığı yeni bir ilişki biçimi görülmektedir. Başka bir deyişle, yeni kamu diplomasisinde kamuoyu oluşturanlar sadece hükümetler değildir, sivil bireyler tarafından oluşturulan kurumlar, baskı grupları ve şirketler ile gelişen sosyal medya imkânlarını gerektiği gibi kullanabilen tüm vatandaşlar artık kamuoyunun oluşumunda önemli aktörler haline gelmişlerdir. Dördüncüsü, geleneksel kamu diplomasisinde ideoloji ve değerler hakimken, yeni kamu diplomasisinde ise fikirler, idealler ve değerler ağırlık taşımaktadır. Ve son olarak geleneksel kamu diplomasisi, propandaya yaklaşan özelliklerinin bir sebebi olarak tek yönlü iken, 21. yüzyıl kamu diplomasisi ise çift yönlüdür. Yeni kamu diplomasisinde uygulama sadece hedefe yönelmekle kalmamakta aynı zamanda hedef unsura da karşı bir kamu diplomasisini kaynak ülkeye yöneltebilmektedir. Başka bir ifadeyle, karşılıklı etkileşim yeni kamu diplomasisinin en görünür özelliklerinden biri olmuştur.”⁵⁶

⁵⁶ Saraçlı, **a.g.e.**, s.284.

Dijital çağ ile birlikte ise, diplomasi ve kamu diplomasisi alanı yeni iletişim teknolojileri ile tanışmakta ve etki sahaları daha da genişlemektedir. Hocking ve Melissen dijital çağda diplomasinin pozisyonuna ilişkin birbirinden farklı iki yaklaşım olduğunu belirtmektedirler. Buna göre ilk yaklaşım kademeli değişim ve var olan çerçevelere ve prensiplere bağlı olarak uyum sağlama söz konusu iken, ikincisi yaklaşımda kabul edilmiş olan davranış, norm ve kurallardan ciddi bir kopuş söz konusudur.⁵⁷ Amerika Birleşik Devletleri'nin kamu diplomasisi sözcüsü McHale çok aktörlü bu yeni dünya düzeninde, internet ve sosyal medya ağları çağında kamu diplomasisi uygulamalarından şu şekilde bahsetmektedir:

“Gücün ve etkinin gerçekten çok fazla kişiye ait olduğu bir dünyada, daha çok yerde daha çok insan ile etkileşime girmeliyiz. Bu internet çağında kamu diplomasisinin temel gerçeğini teşkil etmektedir. Güç piramidi değişti çünkü insanlar bütün dünyada seslerinin duyulmasını istiyor ve kendi geleceklerini şekillendirmeyi talep ediyorlar. Şu anda sohbet odalarında, dersliklerde ve toplantı odalarında önemli tartışmalar yapıyorlar - ve bizi beklemiyorlar.”⁵⁸

McHale'in de işaret ettiği bu yeni düzen, ister 21. Yüzyıl Kamu Diplomasiis ister yeni diplomasi olarak adlandırılınsın, bu yeni sistem tam olarak dijital diplomasi dönemini işaret etmektedir. Dijital diplomasi uygulamaları doğrudan ve en hızlı şekilde internet ve sosyal medya ağları aracılığıyla uygulanmakta ve geleneksel diplomasinin evriminin vardığı son nokta olarak beraberinde birçok yeniliği, siyasi ve toplumsal dönüşümü de beraberinde getirmektedir.

Günümüzde dijital çağ ile birlikte diplomasi faaliyetleri de dönüşmeye başlamıştır. Önceki kısımlarda tartışıldığı üzere, diplomasi çeşitli evrelerden geçerek dijital diplomasi evresine ulaşmıştır. Bu süreçte geleneksel diplomasi uygulamaları devam ederken, geleneksel diplomasi faaliyetleri ile kamu diplomasisi ve dijital diplomasi faaliyetlerini eşzamanlı şekilde sürdürmek mümkündür. Hocking ve Melissen'in ifade ettiği gibi diplomasi alanında çevrimiçi olan her şey çevrimdışı olan ile harmanlanmaktadır: *“Yeni iletişim teknolojileri trendleri daha önceki, hibrit*

⁵⁷ Brian Hocking, Jan Melissen, **Diplomacy in the Digital Age Raporu**, Clingendael Netherlands Institute of International Relations, 2015, s.6.

⁵⁸ Craig Hayden, **The Rhetoric of Soft Power, Public Diplomacy in Global Contexts**, UK: Lexington Books, 2012, s.241-242.

*diplomasi türlerini etkilemektedir. Dijital diplomasi web 2.0 temelli iletişim türleri ve sosyal medya üzerine inşa edilmektedir.”*⁵⁹ Copeland’in vurguladığı gibi “*Diplomaside yeni olan durum öyle ya da böyle internetin ortaya çıkışıyla ilişkilendirilmektedir, ki bu gelişme global bilgi değiş tokuşu ve etkileşim için diğer tüm araçları ortadan kaldırmaya başlamıştır.*”⁶⁰ Antonio Deruda hükümet ajansları, dışişleri bakanlıkları ve uluslararası kuruluşlarda danışman ve eğitimci olarak çalışırken, diplomatik faaliyetlerin mevcut uluslararası senaryo ile baş edebilmesi için gelişime açık olması gerektiğini anladığını, çeşitli aktörlerin -yurttaş ağları, sivil toplum örgütleri, çok uluslu şirketler ve halk hareketleri- karar alma sürecini yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla etkileme gücüne sahip olduğunu vurgulamakta ve “Beğen”lerin, “Retweet”lerin ve “Hashtag”lerin yalnızca insanlar arasındaki özel etkileşim için olmadığını, bunların küresel gündemi şekillendirebileceğini ifade etmektedir.⁶¹

Dijital diplomasinin ortaya çıkış hikâyesi ise, dünyada internet kullanıcı sayısının her geçen gün artmasına paralel olarak, yurt içindeki ve yurt dışındaki hedef kitleye internet ve sosyal medya ağları üzerinden ulaşma yöntemlerinin ve araçlarının çeşitlenmesi ile ilişkilendirilmektedir. Jönsson ve Hall’un belirttiği gibi “*İletişim modern ve gelecekteki diplomasi konusunda eleştirel yaklaşımlar sergilemekte ve ‘tekno-diplomasi’, ‘medya diplomasisi’ ve ‘dijital diplomasi’ olarak etiketlemeler yaparak özetlenmektedir.*”⁶² Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve geniş kitleler tarafından yaygın şekilde kullanılmaya başlaması ile birlikte, stratejik iletişim yönetimi araçlarına internet ve sosyal medya ağlarını da dahil eden diplomasi alanının bu platformlarda sürdüğü diplomasi faaliyetleri “Dijital diplomasi” olarak adlandırılmaya başlamıştır. Dijital diplomasiye alternatif olarak “E-diplomasi”, “iDiplomacy”, “21. Yüzyıl Devlet İdaresi”, “Sanal diplomasi”, “Diplomasi 3.0” ve “Siber diplomasi” kavramları da kullanılabilir. Deruda’ya göre internet ve sosyal medya ağları diplomaside şu şekilde bir değişim yaratmaktadır:

⁵⁹ Hocking ve Melissen, **a.g.e.**, s.6.

⁶⁰ Copeland, **a.g.e.**, s.454.

⁶¹ Antonio Deruda, **The Digital Diplomacy Hand Book**, USA: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014, s.1.

⁶² Christer Jönsson ve Martin Hall, “Communication: An Essential Aspect of Diplomacy”, *Policy in International Studies, International Studies Perspectives*, No: 4:195, 2003, s.196.

“Diplomasi alanı değişiklikere her zaman uyum sağlamak durumunda kalmış fakat sosyal medya ile hükümetlerin geleneksel tek yönlü iletişim tarzını gözden geçirmelerini gerektirmiş, dünya çapında yurttaşlar ile açık bir diyalog ortamını inşa etmiş ve aşağıdan yukarıya doğru gelen fikirleri yakalaması gerekmiştir. Sosyal medyanın en önemli özelliği yalnızca yeni kitlelere ulaşmak ve hedeflenen mesajları iletmek değil, bununla birlikte hükümetler ve vatandaşları arasında karşılıklı anlayışı geliştirme gücüdür.”⁶³

Dijital diplomasinin kavramsal olarak ne şekilde tanımlandığına bakıldığında, örneğin Holmes, dijital diplomasi tanımını şu şekilde yapmaktadır: *“Dijital diplomasi, değişimi dijital araçlar ve sanal işbirliği ile yönetme stratejisi olarak tanımlanmaktadır.”⁶⁴* Holmes dijital diplomasi konusunda şu şekilde bir yaklaşıma sahiptir: *“Dijital diplomasi yalnızca dış kamulara bilgi akışını sağlamak demek değildir, dijital diplomasi aynı zamanda etkin bir biçimde uluslararası sistemde kendine has türdeki değişimi yönetmektir. Dijital diplomasiyi kamu diplomasisine indirgeyerek, dijital diplomasinin en önemli işlevlerinden birini göz ardı etmiş oluruz.”⁶⁵* Hocking ve Melissen de dijital diplomasinin sıklıkla kamu diplomasisine indirgendiğine dikkat çekerek dijital diplomasinin birçok farklı perspektifi de içerdiğini ifade etmekte ve bu perspektifleri şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Dış politika gündemini değiştirmek: Hız meselesine bağlı olarak, olaylar ve gündem üzerinde daha az kontrol sağlanabilmekte; ve iş süreçleri ve kurumsal yapıların dijital çağda ağ diplomasisine adapte olması söz konusu olmaktadır.

Siber gündem: Senaryoları ve problemleri müzakere etmede bir yöntem olarak dijital diplomasi: örneğin, internet özgürlüğü, internet yönetişimi ve siber güvenlik.

Bilgi yönetimi: Etkin biçimde bilgiyi yönetme problemi –big data da dahil olmak üzere- ve en iyi etkiyi sağlamak için kaynakları kullanmak.

Hizmet sağlama: Konsolosluk işlerinin yürütülmesinde dijital kaynakların kullanılması ve kriz yönetimi.”⁶⁶

⁶³ Deruda, a.g.e., s.2.

⁶⁴ Marcus Holmes, **Digital Diplomacy: Theory and Practice** (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition Editörler: Corneliu Bjola ve Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015, s.15.

⁶⁵ *Ibid.*, s.20.

⁶⁶ Hocking ve Melissen, a.g.e., s.5-6.

Hanson ise, dijital diplomasiyi, diplomatik hedefleri gerçekleştirmek için internetin ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması olarak açıklamaktadır.⁶⁷ Dizard dijital diplomasiyi daha geniş bir tanımla şu şekilde ele almaktadır:

*“Elektronik bilgi ve iletişim kaynakları dış politikayı etkiliyor, üstelik bunu yalnızca yeni stratejik konuları ortaya atarak değil, ayrıca bu konular ile başa çıkma yöntemlerimizi değiştirerek gerçekleştiriyor. Sonuçta ortaya tamamen farklı bir uluslararası ilişki biçimi çıkmaktadır, kimileri bunu responsive digital diplomacy (yanıt veren dijital diplomasi) olarak adlandırmaktadır.”*⁶⁸

Dizard radyo, televizyon ve telefon gibi iletişim araçlarını dijital diplomasi kapsamında değerlendirmekte ve devrimin 1960’lı yıllarda uydular ile başladığını, 1970’lerde de internetin ortaya çıkması ile hızlandığını ifade etmektedir.⁶⁹ Medcalf’e göre ise, dijital diplomasi sosyal medya kullanımından fazlası değildir.⁷⁰ Melissen ise siber diplomasiyi *“bilgi ve iletişim teknolojilerindeki inovasyon etkilerini diplomasi ile bağlantılandırmak”* olarak açıklamaktadır.⁷¹ Burada diplomatik uygulamaları hayata geçiren aktörler değişmezken, sürece bireyler, toplumlar ve diğer ilgili aktörler yeni medya araçları aracılığıyla eklenmektedirler. Cull’un da vurguladığı gibi, *“İnsanlar dünyada medya otoritelerinin geleneksel kaynaklarından bilgi akışının sağlandığı eski dikey süreç yerine artık yatay ve kişiden kişiye ağlar aracılığıyla çok daha fazla bilgi edinmektedirler.”*⁷²

Ekşi ise, dijital diplomasi kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

“Kamu diplomasisinin dijital diplomasi yönü olarak da ifade edilen yeni medya araçları, kamu diplomasisinde sadece bir araç olmanın ötesinde diplomasiye yeni yöntem ve alanlar sunması bakımından da önemlidir. Hatta kamu diplomasisi literatüründe yeni medya araçlarının etkisiyle eski ve yeni kamu diplomasisi

⁶⁷ Hanson’dan aktaran Sotiriou, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition...**, s.35.

⁶⁸ Dizard, **a.g.e.**, s.1.

⁶⁹ Murray, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition...**, s.139.

⁷⁰ **Ibid.**

⁷¹ Jan Melissen, **The New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**. Editör: Jan Melissen, New York: Palgrave Macmillan, 2007, s.30.

⁷² Cull’dan aktaran Holmes, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition...**, s.18.

nitelendirmeleri söz konusu olduğu gibi aynı zamanda dijital diplomasi, e-diplomasi, Twitter diplomasisi vb. adlandırmalar söz konusudur. Ancak bu isimlendirmeler temelde diplomasi alanında dijital araçların kullanılmasını yansıtmaktadır. Bunun ötesinde dijital diplomasi, yeni bir diplomasi değil, sadece diplomaside internet araçlarının kullanılması ve sanal ortamda diplomasi faaliyetlerinin ve görüşlerinin aktarılması, kamu diplomasisi anlamında bilgilendirme faaliyetlerinin sosyal medyada yürütülmesidir. Bu çerçevede eski kamu diplomasisi daha çok geleneksel kitle iletişim araçlarına dayanırken yeni kamu diplomasisi faaliyetlerinin bir kısmının dijital araçlarla gerçekleştirilmesi, kamu diplomasisinin dijital diplomasi boyutudur.”⁷³

Waller ise, “Sanal Diplomasi” olarak adlandırdığı bu diplomasi uygulamasını şu şekilde tanımlamaktadır:

“En geniş anlamda, ‘sanal diplomasi’ terimi, dönüşen diplomasinin ağlarla donatılmış bir evrenin ortaya çıkışı ile bağlantılandırılmasını temsil etmektedir. En dar anlamda, terim karar verme, koordinasyon, iletişim ve uluslararası ilişkilerin bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla uygulanmasını içermektedir. Her şeyin ötesinde, sanal diplomasi girişimi genişlemiş ve büyümüş, herhangi bir yerde herhangi birinin herhangi bir veya tüm bilgi ve iletişim medyalarından etkilenmiş ve işin içinde olan bir kişinin diplomatik uygulamalardaki eleştirel kontrolünü desteklemektedir.”⁷⁴

Andreas Sandre ise Diplomasi 3.0’ı şu şekilde açıklamaktadır:

“I call this space Diplomacy 3.0, a space where technology and tradition meet; where nodes and links are components of networks that transcend government as we know it; where all actors interact and collaborate. Diplomacy 3.0 is not about technology or innovation. It looks beyond the use of social media. Diplomacy 3.0 is about the evolution of foreign policy into a networked environment where state and nonstate are horizontally interacting with each other; where parts of networks interact with other parts of networks, including government agencies, local

⁷³ Ekşi, **a.g.e.**, s.116.

⁷⁴ Michael J. Waller, **The Public Diplomacy Reader**, Editör: Michael J. Waller, Washington: The Institute of World Politics Press, 2007, s.479.

governmental entities, and their spin-offs. It is a space where power is dispersed and dependent on how connected you are.”⁷⁵

Yücel, “Bir ülke için dijital diplomasi stratejisi ne olmalıdır?” sorusuna, şu şekilde bir yanıt vermektedir: “*Biz dijital diplomasiye Diplomasi 3.0 adını veriyoruz. Diplomasi 1.0 klasik diplomasi, Diplomasi 2.0 kamu diplomasisi. Diplomasi 3.0, herkes için herkes tarafından her yerde ve her zaman diplomasi. Dijital diplomasi hedef kitlelere değil hedef bireylere hitap ediyor. Bunun örneklerini Gezi’de gördük.*”⁷⁶

Sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanan İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt dijital diplomasi çağının hafife alınmaması gerektiğini, bu yeni düzenin hükümetler ve insanlar arasındaki etkileşim ortamını değiştirecek bir potansiyele sahip olmasının çok önemli olduğunu şu şekilde vurgulamaktadır:

*“Bu, diplomasi 3.0’ın başlangıcı olsa bile, aslında yeni bir şeyin başlangıcıdır. Bizler hala bir şeylerin daha çok başındayız ve dünyada bütün diplomasi ortadan kalkacak diye bir şey söz konusu değildir ama hükümetler ve insanlar arasındaki etkileşimler dünya çapında, temelden dönüşecek. Bu dünyayı kurtarmaz, ki bu çok iddialı olur, ama kendi içinde hafife alınmaması gereken bir şey.”*⁷⁷

Dijital diplomasiye yönelik olarak Kanada Dışişleri Bakanı John Baird ise dijital diplomasi ile ilgili olarak şu şekilde bir açıklama yapmaktadır: “*İnsanlara daha fazla özgür ortam sağlamak, insanların daha fazla alternatif bilgiye ulaşmalarını sağlamak ve onlara demokratik alan sunmak, dijital diplomasi işte tam olarak budur.*”⁷⁸

Kamu diplomasisi alanında çalışmış olan kimi uzmanlar Web 2.0 çağının kamu diplomasisi alanının işini son derece kolaylaştırdığını ifade etseler de,⁷⁹ işin sosyal medya ile ilgili bölümüyle ilgili olarak, örneğin Zhang gibi; “*Sosyal medya kamu diplomasisi için bir mesele olarak görülmelidir, yani problem de teşkil edebilir,*

⁷⁵ Sandre, a.g.e., s.341.

⁷⁶ <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

⁷⁷ <http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-01/17/carl-bildt-digital-diplomat>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

⁷⁸ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 28.11.2014.

⁷⁹ Glassman’dan aktaran Hayden, a.g.e., s.240.

fırsatlar da sunabilir.” şeklinde görüş bildiren kamu diplomasisi uzmanları da bulunmaktadır.⁸⁰ Copeland dijital diplomasinin yeni medyanın kimi özellikleri dolayısıyla henüz tam olarak benimsenememiş bir yaklaşım olduğunu ifade ederek, bu konuda şu noktalara temas etmektedir:

“Birçok dışişleri bakanlığı için kamularla iletişime geçmek, e-diplomasi uygulamalarına geçmek bir yana, test edilmemiş ve hatta şüpheli bir sistem olarak görülmektedir. Blog dünyası diplomatların ilgi alanlarına giren içerikleriyle genişlemektedir fakat dışişleri bakanlığının çoğunlukla ilgi alanı dışında kalmaktadır. Çünkü yeni medya ani ve yönlendirilemeyen yoğunluğuyla, yönetim gelenekleri ve geleneksel diplomasi mukavelelerine göre bir kültürel çarpışma meydana gelebilir. Bazı yetkililer şüphe duymaktadır çünkü çok hızlı bir akış vardır ve kamudan gelen veriler öngörülemez boyuttadır. Diğerleri de yeni medyanın devrimci tarafının farkında bile değildirler. Yeni iletişim ağları doğası gereği daha açık ve demokratiktir ve doğasında hiyerarşi ve otoriteyi tahrip etmektedir. Bu keskin bir rahatsızlığa neden olabilir. Çoğu hükümet iletişim ve politika geliştirme konusunda merkezi kontrolü devretme konusunda henüz hazır değildir. Sonuç bir çelişkidir. Birçok nedenden dolayı, internet gençler arasında ve devlet dışı kurumlar arasında son derece popülerdir. Dış ilişkiler bakanlığındaki rolü ve yeri –kamu diplomasisi ve markalama aracı mı? Politika aracı mı? İletişim aracı mı? Teknik servis mi?- gibi soruların yanıtları belirsizdir. Sonuç olarak, internetten tam kapasite olarak yararlanıldığı söylenemez.”⁸¹

Bu alanda çalışan kişilerin hemfikir olacağı asıl nokta, Williamson’ın da altını çizdiği gibi, *“Kamu diplomasisi uygulamaları ve potansiyel etkileri bilgisayar aracılı iletişimde, özellikle internet ortamında, sınır tanımamaktadır.”⁸²* Bu anlamda bu yeni dönem kendi içinde yeni uygulamaları ve yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Holmes dijital diplomasiyi *change management* (değişim yönetimi) ile bağdaştırmakta ve dijital diplomasinin uluslararası siyasi sistemi dönüştürücü bir etken olduğunu savunmaktadır.⁸³ Schmidt ve Cohen’a göre ise, dijital diplomasi çağında bazı çelişkili durumlara da hazırlıklı olunması gerekmektedir:

⁸⁰ Ansoff ve Perrott’tan aktaran Juyan Zhang, “A Strategic Issue Management (SIM) Approach to Social Media Use in Public Diplomacy”, Sage, 57(9), 2013, s.1313.

⁸¹ Copeland, **a.g.e.**, s.459.

⁸² Williamson, **a.g.e.**, s.71.

⁸³ Holmes, **a.g.e.**, s.199.

“Devletler iki dış politika ve iki iç politika birden yürütmek zorunda kalacaklar –biri sanal, diğeri de fiziksel dünyaya yönelik-ancak bu politikalar birbiriyle çelişen bir görünüm verebilir. Devletler askeri bir saldırıyı akıllarının ucundan bile geçirmedikleri ülkelere karşı siber saldırılar düzenleyebilirler. Muhaliflere çevrimiçi ortamda içlerini döküp rahatlama olanağı sağlayabilirler, ancak sesini yükselten muhalifleri amansızca ezmek için şehir meydanlarını çok sıkı kontrol altında tutacaklardır”⁸⁴

Aynı şekilde Heine de, bu ikili duruma dikkat çekmekte ve günümüzde diplomaside *complexity management* (karışıklık yönetimi)⁸⁵ kavramının olmazsa olmazlar arasında olduğunu ifade ederek diplomasideki bu değişimi “Klüp diplomasisinden ağ diplomasisine geçiş” şeklinde tanımlamakta ve “Complexity Management in Network Diplomacy” adı altında (Bu açılımı Heine’nin çalışmasından uyarladıklarını ifade etmektedirler) şu şekilde bir sınıflandırma ile sunmaktadırlar:

“Seviyeler: Yerel, İç, Ulusal, İki Taraflı, Bölgesel, Küresel

Faaliyet alanı: Kamu politikaları meselelerinde geniş yelpaze

Aktörler: Hükümetler, özel firmalar, çokuluslu şirketler, sivil toplum aktörleri

Mekanizma: Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası Ticaret Bakanlığı, Savunma Birimi, Uluslararası İlişkiler Bakanlığı

Biçimler: Zirveler, karşılıklı ziyaretler, Track II diplomasi, ünlüler”⁸⁶

⁸⁴ Eric Schmidt ve Jared Cohen, **Yeni Dijital Çağ İnsanların, Ulusların ve İş Dünyasının Geleceğini Yeniden Şekillendirmek**, İstanbul: Optimist, 2014, s.279.

⁸⁵ Heine’den aktaran Cooper ve diğerleri, **a.g.e.**, s.6.

⁸⁶ **Ibid.**

Tablo 1.3. Klüp ve Ağ Diplomasisi

	Aktör Sayısı	Yapı	Şekil	Şeffaflık	Temel Amaç
Klüp Diplomasisi	Az	Hiyerarşik	Daha çok yazılı	Düşük	Anlaşmalar imzalamak
Ağ Diplomasisi	Çok	Yatay	Daha çok sözlü	Yüksek	Karşılıklı akışları artırmak

Kaynak: Heine'den aktaran Cooper ve diğerleri, **a.g.e.**, s.23.

Tablo 1.3'te görüldüğü gibi klüp diplomasinden ağ diplomasine geçişte aktör sayısının artmış olduğu ve bununla birlikte diplomaside yapı, şekil, şeffaflık ve temel amaçların da birbirinden farklı olduğu yeni bir yapı söz konudur. Cooper ve diğerleri bu sınıflandırma ilgili olarak şunları ifade etmektedirler: “*Klüp modeli geleneksel diplomasiyi yansıtmaktadır. 21. yüzyıl diplomatları ve hükümet yetkilileri hem klüp diplomasini hem de network diplomasini birarada yürütmek zorundadırlar çünkü dışişleri ile ilgili alınan kararlar dünyada çok daha kısa sürede hızlı haber akışı ve internet sayesinde çok daha fazla ilgi çekmektedir.*”⁸⁷ Slaughter'a göre ağ diplomasisi, “*Hükümetler, şirketler, hükümet dışı örgütler ve bireyler arasında bilgi ve yetenekleri ortak bir amaca hizmet etmek için güç birliği ile –en fazla sayıda bağlantısı olan aktör merkezdeki oyuncu olarak kabul edilecek ve küresel gündemi belirleyebilecek ve inovasyonu ve sürdürülebilir büyümeyi sağlayabilecek- istikrarlı biçimde iletişim kurularak sürdürülen diplomasıdır.*”⁸⁸ Hocking ve Melissen ağ diplomasisi kavramında, gittikçe artan yatay ilişki dinamikleri karşısında dikey ilişkileri temel alan yaklaşımların işe yaramayacağını vurgulandığını belirtmektedirler.⁸⁹

Günümüzde klüp ve ağ diplomasine, dijital diplomasi uygulamaları da eklenmeye başlamıştır. Bir ülkede ani şekilde meydana gelen kimi olaylarda, haberlerin kamuoyuna internet, sosyal medya ağları ve medya kanalları aracılığıyla anlık olarak yansması diplomasinin de hızlı bir şekilde dönüşmesine neden

⁸⁷ Cooper ve diğ., **a.g.e.**, s.23.

⁸⁸ Slaughter'dan aktaran Karen L. Corrie, **Digital Diplomacy: Theory and Practice** (Routledge **New Diplomacy Studies**) **Kindle Edition...**, s.148-149.

⁸⁹ Hocking ve Melissen, **a.g.e.**, s.19.

olmaktadır. Bu bakımdan Kamen Lozev ve Art Murray iletişim çağında diplomasının zamanla yarıştığını şu şekilde ifade etmektedirler:

“Diplomasi dünyasında, kararsızlık ve iletişimsizliğin telafi edilemez sonuçları olabilir. Geçen ayki ‘Politics at the Speed of Thought’ isimli makalede devrimlerde olayların ne kadar çabuk şekilde patlak verdiğini göstermişti. Yeni diplomasi dünyası daha çok mekanik kuantum modeli gibidir. Devletle ilgili değişimler farklı seviyelerde çok ani şekilde meydana gelebilir. Sosyal medya artık herhangi bir haber yayımından daha hızlı haberleri yaymaktadır.”⁹⁰

Dijital diplomasi döneminde, geleneksel diplomasi dönemine göre dünya gerçekten çok daha küçük bir yerdir. Bu döneme iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve küreselleşme de eşlik etmektedir ve bu durum da iç ve dış meseleler gibi kavramların hangisinin iç hangisinin dış mesele olduğunun sınırlarının yeniden belirlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Beck bu durumun sonucunu, *“Küresel siyaset küresel iç siyasete dönüştü ve bu da ulusal siyasetin sınırlarını ve dayanaklarını elinden aldı.”* şeklinde ifade etmektedir.⁹¹ İletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak, dünyadaki güncel dijital diplomasi örneklerine bakıldığında, küresel medya ve internet ve sosyal medya ağlarındaki etkileşimli ortamlar ile birlikte Philip Seib’e ait olan bir kavram olan “Anlık Diplomasi” (Real-time diplomacy) uygulamalarının da ortaya çıktığı görülmektedir. Ekşi, anlık diplomasının ortaya çıkışını şu şekilde aktarmaktadır:

“Philip Seib’in Real-Time Diplomacy başlıklı eserinde ifade ettiği üzere iletişim çağında dünya politikasında gelişen olayların iletişim ve enformasyon teknolojileri vasıtasıyla kamuoylarının gündemine gelmesi, diplomasının gelişen olaylara anında tepki vermesini gerektirmiş ve bu da ‘anlık diplomasi’ (rapid-reaction diplomacy/real-time diplomacy) tarzını üretmiştir. Bilgi çağında CNN etkisi tezinde olduğu gibi medya, TV, basın ve internet medyasının gelişmesi ve siyasetin bu alanlarda da gerçekleşmesi doğal olarak diplomasiyi de dönüştürmektedir.

⁹⁰ <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 28.05.2013.

⁹¹ Beck’ten aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.37.

Böylece kapalı kapılar ardında gizli yürütülen salon diplomasisinin yanında medya ve kamuoyu önünde cereyan eden diplomasi tarzı ortaya çıkmaktadır.”⁹²

Diplomasinin hızlı bilgi akış ortamlarına uyum sağlama çabaları ile birlikte, dış ilişkiler ve siyaset zemini de değişmeye başlamıştır. Kahn ve Kellner bu konuda şu şekilde düşünmektedirler: *“Kahn ve Kellner siyasetin ve politik olanın gittikçe daha çevrimiçi olacağını iddia ediyorlar: ‘Geleceğin siyasi mücadeleleri sokaklarda, fabrikalarda, meclislerde ve geçmişin diğer sahnelerinde olabilir ama siyaset çoktan televizyondan, bilgisayardan ve iletişim teknolojilerinden yayınlanıyor ve bu gelecekte gittikçe artacak.’”⁹³*

Bu dönüşümle ilgili olarak dünyada çeşitli yuvarlak masa toplantıları yapılmaya başlamıştır ve yeni yaklaşımların tartışılması ile beraber dijital diplomasi kendi jargonunu da yaratmaya başlamıştır. Bu kavramlardan biri de “Diplohacking”tir. Diplohacking kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Diplohacking is a concept that combines the specific know-how and skill sets of diplomats, social entrepreneurs, tech developers and designers, along with that of journalists, academics, NGOs and businesses to ‘hack’ traditional diplomatic problems in start-up style groups. A Diplohack aims at tackling problems of global concern for the benefit of citizens worldwide, through co-creation (ideation and design process/ hackathon/ ideathon). At a Diplohack, one will do something rather than just talk; she will add value, co-create and find solutions. These solutions can be digital, but don’t need to be, and can also result in high-level concepts, new networks or other innovations.”⁹⁴

İlk diplohacking toplantısı 2002’de İsveç’te yapılmış ve Aspen Enstitüsü’nde “Netpolitik” kavramı masaya yatırılmıştır. Williamson, bu toplantıya ilişkin olarak şu notları aktarmaktadır:

⁹² Ekşi, **a.g.e.**, s.56.

⁹³ Kahn ve Kellner’dan aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.76.

⁹⁴ Holmes, **a.g.e.**, s.208.

“Ağustos 2002’de, Aspen Enstitüsü yükselişte olan ‘netpolitik’ (İnternetin uluslararası siyaseti ve diplomasiyi nasıl değiştirdiği) kavramını bir yuvarlak masa toplantısında ele aldı. Yirmi altı akademisyen, diplomatlar, iş dünyasından isimler ve ABD’den katılan siyasi liderlerin katılımı ve birçok yabancı ülkenin katılımıyla gerçekleşen bu etkinlik David Bollier tarafından raporlanmıştır. Rapor ‘netpolitik’ kavramını ‘dünya siyasetini bariz şekilde kurgulayan bir ağ şekli olarak’ literatüre kazandırmıştır. Medya ağları, elektronik ağlar ve sosyal ağlar gibi yapılar yeni fikirler dünyasını şekillendirmekte, bilgi devrimi içeriğini güçlendirmekte ve kamu diplomasisinin yönetip gelişebileceği ortamı anlamaya yardımcı olabilecek ve olacaktır. Aspen Enstitüsü’ndeki bu toplantıda itimat, güvenilirlik ve içerik (kamu diplomasisinin temel unsurları) gibi konuların zamanla inşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir ancak internet ortamının kamu diplomasisi açısından bu unsurların temsili için henüz yeterli olmadığı da belirtilmiştir.”⁹⁵

Bu dönüşümü 1950’lerde öngören Pierre Teilhard de Chardin, “Noosphere” kavramının sahibidir. Global bir bilince geçiş sürecini anlatan Noosphere kavramı, internet kavramının temelinde yatan ana kavramdır. Copeland, Noosphere kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

“Globalleşme, diplomasi ve büyük stratejiyi biraraya getiren ilginç alanlardan biri, Fransız ilahiyatçı Pierre Teilhard de Chardin’in 1950’lerde ortaya koyduğu Noosphere kavramıdır. Teilhard’a göre, entegre edilmiş, bilinçte insan-ötesi farkındalık alanın ortaya çıkışını tespit etmiştir ve ona göre bu gelişimin son aşaması cansız olandan (geosphere) canlı (biosphere) olana ve toplu olarak idrak (noosphere) haline geçiş yapılmaktadır. Global bir bilinç veya etkileşim halindeki fikirlerin paylaşılan dünyasından bahseden bu kavram, birçok yönden İnternet kavramını, infosphere’i ve son dönemdeki siberuzama olan geçişi öngörmüştür. (...) Teilhard’ın düşünce yapısının uygulamalarının özellikle yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarıyla olan ilişkisini anlamaya yönelik olarak John Arquilla ve David Ronfeldt noopolitik kavramını geliştirmişlerdir. Arquilla ve Ronfeldt’e göre, uluslararası ilişkilerde bilginin oynadığı stratejik rolün herhangi bir analizi platformları ve süreci ele alan salt dar teknik bir tartışmaya indirgenemez, değerlerin, kimliklerin ve uygulamaların da oynadığı rol göz önünde bulundurulurak

⁹⁵ Bollier’den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.40.

doğmaya başlayan küresel ağlar açısından değerlendirilmelidir. Yeni teknoloji düşüncenin ortak yaşamına, bir 'yaşayan düşünce ağı'nın yaratılmasını, ona ulaşılmasını Teilhard'ın noosphere kavramına az ya da çok denk biçimde mümkün kılmıştır. Arquilla ve Ronfeld'e göre, noosphere araçlaşırsa, yani bir ağ haline gelirse, bağlantıları ve içeriği özel amaçlar ve hedefler için uluslararası olarak kullanılabilir, devletler ve dışişleri bakanlıkları bunu kullanabilir. Başka bir açıdan bakıldığında, Noosphere'deki gelişmeler ülkeler içinde ve arasında dünya siyasetini ve güç ilişkilerini etkilemeye başladığında, diplomatlar birbirine bağlantılı hale gelirler veya gelmelidirler.”⁹⁶

Demir, Noosphere ve Noopolitik kavramlarını şu şekilde detaylandırmaktadır:

“Arquilla ve Ronfeldt'e göre, tarihi olarak devletler siyasi, iktisadi ve askeri sahada (sphere) milli menfaatleri gözettikleri gibi; bu devletler aynısını şu anda 'infosphere' veya 'noosphere'de yapmanın ehemmiyetini idrak etmek durumundadır. 'Noopolitik' terimi antik Yunanca'da 'akıl' manasına gelen 'noos' kelimesinin 'realpolitik' terimiyle birleşimidir: Yazarlara göre, 'noopolitik', fikirleri, değerleri, normları ve etiği medya vasıtasıyla ifade etmede enformasyona bağlı yumuşak gücün rolünü vurgulayan; yalnızca idareciler değil, yönetimde olmayan kişiler tarafından da dikkate alınması lazım gelen devlet idaresine matuf bir yaklaşımdır.”⁹⁷

Noopolitik kavramının bugünkü yansımalarından biri dijital diplomasıdır ve merkezlessiz yapıyla dijital diplomasi alanı Castells'in “Ağ toplumu” kavramı ile de ilişkilendirilebilir. Castells ağ toplumunun ve iletişim ağlarının işleyişini şu şekilde açıklamaktadır:

“Benim ağ toplumu olarak kavramsallaştırdığım toplumumuzda iktidar çok boyutludur ve insan faaliyetinin her alanında yetkilendirilen aktörlerin çıkarları ve değerlerine göre programlanmış ağlar etrafında örgütlenir. İktidar ağları, insan zihnini (yalnızca olmasa da) ağırlıklı olarak kitlesel iletişimi sağlayan multimedya

⁹⁶ Copeland, **a.g.e.**, s.460-461.

⁹⁷ Vedat Demir, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2012, s.24-25.

ağları üzerinden etkileyerek iktidarlarını icra eder. Dolayısıyla iletişim ağları iktidar oluşturmada belirleyici kaynaklardır."⁹⁸

Dijital diplomaside de iktidar ağları interneti ve sosyal medyayı çoğunlukla iktidarlarını icra edebilmek için kullanmaktadır. Castells Ağ Toplumu kavramı ile ağ toplumunun eşitlikçi bir düzen vaadine sahip olmadığını, sanılanın aksine hegemonik bir yapıda olduğunu vurgulamaktadır. Castells toplumsal yapının, toplumsal uygulama ve birçok yeni iletişim teknolojilerinin etkileşimiyle değişime uğradığını savunmaktadır.⁹⁹ Castells, bu yeni toplumsal yapının yeni bir gelişme tarzına ve yirminci yüzyıl sonunda kapitalist üretim biçiminin yeniden yapılanmasına tekabül ettiğini savunmakta,¹⁰⁰ kapitalist üretim biçiminin yeniden yapılanmasına yol açan neden olarak, enformasyonelleşmeyi göstermekte, 1980'ler sonrasındaki kapitalizm böylece "enformasyonel kapitalizm" olarak adlandırılmaktadır.¹⁰¹ Castells enformasyonel kapitalizmde yeni iletişim teknolojilerinin önemli bir role sahip olduğunu düşünmektedir.¹⁰² "Enformasyona dayalı toplumun en önemli niteliklerinden biri, bu toplumun yapısına işleyen ağ mantığıdır."¹⁰³ "Bu toplumun temel niteliğini stratejik ekonomik etkinliklerin küreselleşmesi, emeğin esnekliği ve istikrarsızlığı, tikel bir örgütlenme biçimi olarak tanımlanan ağ örgütlenmesi ve farklılaşmış bir medya sisteminin yarattığı sanal gerçeklik oluşturur."¹⁰⁴ Toffler de tıpkı Castells gibi teknolojik gelişmeler ışığında toplumsal değişimi etken değil, edilgen tarafta konumlandırmaktadır. Toffler da üretim faktörleri düzeyinde insanlık tarihini üç dalgaya ayırarak (tarımsal dalga, sanayi dalgası ve bilgi dalgası) içinde bulunduğumuz son dönemi "Bilgi dalgası dönemi" olarak adlandırmakta ve bu dönemin en önemli faktörünün teknoloji olduğunu iddia ederek toplumdaki değişimi teknolojik gelişmeler ekseninde açıklamaktadır.¹⁰⁵ Bollier'e göre de, "Küresel elektronik ağların artması, dünyada ciddi anlamda değişen ekonomik yapılar 'insanların değerlerini, kimliklerini ve sosyal uygulamalarını' dönüştürmektedir."¹⁰⁶

⁹⁸ Manuel Castells, **İsyan ve Umud Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler**, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2013, s.22.

⁹⁹ Akdoğan, **a.g.e.**, s.54.

¹⁰⁰ Nilgün Tatal Cheviron, **Küresel İletişim**, İstanbul: Ekslibris Yayıncılık, 2014, s.57.

¹⁰¹ **Ibid.**

¹⁰² **Ibid.**, s.58.

¹⁰³ Castells'ten aktaran Tatal Cheviron, **a.g.e.**, s.58.

¹⁰⁴ **Ibid.**

¹⁰⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s.53.

¹⁰⁶ Bollier'den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.40.

Böylelikle Bollier de toplumsal değişimi teknolojik gelişmelere ve değişen ekonomik yapılara bağlamaktadır.

Beck ise bu yeni dönemin koşulları içinde bulunan toplumu “Risk Toplumu” olarak adlandırmaktadır ve bu dönemi diğerlerinden farklı bir yere konumlandırmaktadır: “*Şimdiye kadarki bütün devirlerin (sanayi toplumu da dahil) aksine risk toplumunun esas niteliği, bir eksiklikle malüldür: Risk konumlarının dışsal hesaplanabilirliğinin imkânsızlığıdır bu. (...) Tüm önceki kültürler ve sosyal gelişim aşamaları çeşitli şekillerde tehditlerle karşılaşmıştır, ama bugünün toplumu risklerle başa çıkmaya çalışırken kendisiyle karşı karşıya gelir.*”¹⁰⁷ Beck, savına şunu da eklemektedir: “*Risk toplumu, bu anlamda aynı zamanda bilim, medya ve bilgi toplumudur.*”¹⁰⁸

Toplumlara yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler prizmasından bakıldığında dijital diplomasiyi küresel kapitalizmin bir ayağı olan teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. “*Wallerstein’a göre tahakküm, büyük güçler arasındaki bir dengesizliktir. Tahakküm, bu güçlerden birinin ekonomik, politik, askeri, diplomatik ve hatta kültürel arenalarda kendi kurallarını ve isteklerini ‘dayatma’ imkânıdır. Bu bağlamda küreselleşmenin yeni bir dünya sistemi olarak tanımlanmasında Wallerstein’ın dünya-sistemi kavramı, düşünsel arka planı oluşturur.*”¹⁰⁹

Tüm bu yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda dijital diplomasiinin nasıl bir düzen içinde işlediği de görülebilmektedir. Castells’in vurguladığı gibi ağ toplumunda iktidar ağları, insan zihnini multimedya ağları üzerinden etkileyerek iktidarlarını icra etmektedirler. Devletler, internet ve sosyal medya ağlarında çok daha fazla zaman geçirmeye başlayan toplumlara ulaşma ve iktidarlarını icra etme amacıyla internet ve sosyal medya ağlarında da varlık göstermeye gayret etmektedir. Bununla birlikte, dijital diplomasi çağındaki önemli bir fark ise, dijital diplomasiinin paydaşlarından biri olan bireyler ve toplumların hükümetlerin ve sermayenin sanal

¹⁰⁷ Ulrich Beck, **Risk Toplumu**, Çev.: Kazım Özdoğan, Bülent Doğan, İstanbul: İthaki Yayınları, 2011, s.274.

¹⁰⁸ **Ibid.**, s.66.

¹⁰⁹ Tatal Cheviron, **a.g.e.**, s.26.

kamusal alandaki tahakküm ve hegemonyalarına direnç gösterebilecek bir konumda yer almasıdır.

Gücün eski odaklardan yeni odaklara doğru yaygınlaşması ve bireyin güçlenmesi ile ilgili olarak örneğin Kanada, dijital diplomasi stratejilerini “Open Canada” adı altında sürdürmektedir ve gücün farklı seviyelerde parçalara ayrılması ve dağıtılmasının bir sonucu olarak dış politikayı etkileyebilecek konuların yönetimi ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“The fragmentation of mass communications is a symptom of more profound change that is taking place in the structure of power. It is diffusing not only from rich to rising states, or from North to South or West to East, but also from states to non-state groups and individuals – and at the most fundamental level, from hierarchies to decentralized networks. For foreign ministries to operate effectively in a world of increasingly fragmented and diffused power, they will need to master the art of cultivating and managing diverse networks of public and private actors that have influence, or potential influence, over matters that are important to the foreign ministry and the country it serves. Social media are critical to this task because they are useful not only for identifying members of such networks, but more importantly for shaping the evolution of existing networks and for building new ones.”¹¹⁰

Bugünün dünyasında bireyler gerektiğinde yurttaş gazeteciliği yaparak dış ilişkilerin paydaşlarından biri haline gelebilmektedirler. Ulanoff Twitter çağında insanların yetiştirilmiş gazeteciler olmasalar bile, bir çeşit “watchers” (izleyiciler) olduğunu vurgulamaktadır.¹¹¹ Siegel bilgi akışının hızı karşısında özellikle şu faktörlerden dolayı günümüzde hassasiyetin arttığını belirtmektedir:

1. Küresel medya,
2. Sürekli haber döngüsü,
3. Anlık haber bildirme,

¹¹⁰ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

¹¹¹ Lance Ulanoff, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy (Kindle Edition)**, Editör: Andreas Sandre, Rowman & Littlefield Publishers, 2015, s.113.

4. Gerçek zamanlı bilgi,
5. İnternet,
6. Haber hazırlama kolaylığı.”¹¹²

Günümüzde iletişim cep telefonu boyutuna indirgenmiş ve bilginin gücü eskiye göre çok daha geniş kesimlere yayılmıştır. Bu anlamda, yeni iletişim teknolojileri mesajın hızlı ve etkin biçimde gönderilmesinde son derece önemli bir role sahiptir. Nye yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“Yayıncılar ve editörler tarafından kontrol edilmekte olan radyo, televizyon ve gazeteye göre, internet bir kişiden bir kişiye (e-mail aracılığıyla), bir kişiden çok kişiye (kişisel web sitesi, blog veya Twitter aracılığıyla), çok kişiden bir kişiye (Wikipedia) ve büyük bir olasılıkla en önemlisi çok kişiden çok kişiye (çevrimiçi sohbet odaları veya Facebook ve LinkedIn gibi sosyal ağ siteleri aracılığıyla) limitsiz iletişim ortamı sunmaktadır. Bu yeni iletişim yöntemleri, iletişim alanındaki eski diğer gelişmeler ile karşılaştırıldığında, farkın ‘internet mesajlarının daha az aracı ile çok daha uzağa, çok daha hızlı ulaşma kapasitesine sahip olduğunu söylememiz mümkündür.’ Bilgi anahtar güç kaynağı olarak ortaya çıkmakta ve eskiye göre çok daha fazla sayıda insan bilgiye erişebilmektedir.”¹¹³

Bu noktada, Atikkan ve Tunç’un şu sorusuna yanıt bulmak gerekmektedir: “Peki dijital kültür nasıl olur da dış politikayı etkiler?” Yeni medyanın bilgiye ulaşmadaki olumlu ve olumsuz yönleri göz önünde bulundurulduğunda, diplomasi gibi kritik önemde olan bir alanın sosyal medya ağları ve internet ile işbirliği yapması riskli bir durum olsa bile yeni iletişim teknolojileri çağında zaruri bir girişimdir. Atikkan ve Tunç’un bu konuya ilişkin analizi şu şekildedir:

“Bu sorunun yanıtı iletişim teknolojilerinin geniş kitleler tarafından kullanılmasında, benzer duyarlılıkları paylaşan insanların birbiriyle bağlantıya geçmesinde ve böylece bilginin hızlı demokratikleşmesinde saklı. Bu sıçramayı ne yazılı basın ne de televizyon sağlayabildi. Gazete, radyo ve televizyonlar sadece okur ve izleyici kitlesi yaratmakla kaldılar. Özellikle televizyon kitlelerin zamanını yönetme aracıydı ve öyle olmaya da devam ediyor. Oysa internet zamanı yönetmiyor,

¹¹² Siegel’den aktaran Şeyhanlıoğlu, **Algı Yönetimi...**, s.340.

¹¹³ Nye, **The Future of Power**, New York: Public Affairs, 2011, s.116.

geniş kitleleri ortak davalara katabiliyor. Toplumun haber alma kaynaklarını çeşitlendiriyor. Bu gelişmelerin yeni bir dış politika dinamiği yaratması kaçınılmaz. Yeni teknolojiyi kullananların milyonlarca Twitter mesajının ve SMS'inin okyanusları aşıp milyonlarca insana ulaşmasını Gordon Brown (eski İngiltere Başbakanı) abartılı bir heyecanla kucaklıyor: 'Twitter çağında bir daha Ruanda olamaz.'”¹¹⁴

Yeni iletişim teknolojileri açısından değerlendirme yapmak gerekirse, erişim eşitsizliği nedeniyle Ruanda Soykırımı benzeri soykırımlar ya da katliamlar dünyada yapılmaya devam etmektedir. Dünyada internete erişim oranının %100 olduğu zaman soykırımların, katliamların ve benzeri vakaların önüne salt internet bağlantısı sayesinde geçilip geçilemeyeceğini şimdiden söylemek ise gerçekten güçtür.

Sonuç olarak uluslararası ilişkiler alanı iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânlardan beslenen bir alandır. *“Mors telegrafının icadından beri, dış ilişkiler etkinliklerini sosyal medyanın yaptığı kadar hiçbir teknolojik inovasyon değiştirmemiştir ve bu durum yerel üstü bir kitleye küresel ölçekte ulaşabilmemizi sağlamaktadır.”*¹¹⁵ Bilindiği gibi, dijital diplomasi stratejilerini kamu diplomasisi için iyi bir fırsat olarak gören ülkeler ve toplumlar, internetin sınırlar ötesi hareket alanından faydalanarak diğer ülkeler ve toplumlar ile internetin sunduğu iletişim imkânları sayesinde ve özellikle sosyal medya ağları aracılığıyla geçmişe göre çok daha zahmetsiz, düşük maliyetli, hızlı, etkin ve şeffaf şekilde etkileşime geçme imkânına kavuşmuştur. Örneğin ABD hükümetinin 2012 yılının Mart ayından itibaren 150 tam zamanlı e-diplomasi çalışanını istihdam etmeye başladığı bilinmekte ve özellikle Twitter'in devletlerin ve sivil toplumun dış politika hedeflerini geliştirme ve kamuoyunu etkileme yolunda önemli bir unsur haline geldiği gözlemlenmektedir.¹¹⁶ Diğer bir örnek olarak, Mısır Kahire'de Amerikan Büyük Elçiliği'nin Facebook hesabının 850,000 takipçisi vardır.¹¹⁷ Elçilik bu yoğun ilgiye kayıtsız kalamayarak takipçileri içinden 100 kişi ile bir etkinlik düzenlemiş ve daha önce hiçbir Amerikalı ile diyaloga girmemiş olan Mısır vatandaşlarının Amerikalı

¹¹⁴ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s.119.

¹¹⁵ <http://ediplomacy.afp.com/#!/people>, Erişim tarihi: 08.01.2015.

¹¹⁶ **Ibid.**

¹¹⁷ <http://takefiveblog.org/2014/11/19/5-lessons-from-a-public-diplomacy-savvy-ambassador/>, 12.01.2015.

diplomatlar ile tanışması sağlanmıştır.¹¹⁸ Burada altı çizilen nokta, elçilerin veya diplomatik aktörlerin son teknolojiyi kullanmaları meselesi değildir. Burada önemli olan planlama ve stratejik iletişim için bu araca ne şekilde işlevsellik kazandırıldığıdır. Yeni medyanın ne amaçla ve ne şekilde kullanıldığı önemlidir. Teknik anlamda sosyal medyanın manipülasyon ve propaganda gibi amaçlar için de kullanılması mümkündür ki bu kamuoyu oluşturma sürecinde sosyal medyanın dezenformasyon ve mizenformasyon ile bir algı yönetimi aracı haline gelmesi anlamına gelmektedir. Koç, sosyal medyanın kamuoyu yaratma potansiyeline ve bunun insandan insana diplomasi görünümü altında ne şekilde suistimal edilebileceğine ilişkin olarak şu örneği vermektedir:

“Normalde, egemen ulus devletler arasındaki ilişkilerden ibaret olan diplomasi alanında, 21. yüzyıldaki en kritik buluşun ‘insandan insana’ diplomasi olduğunu gördük. ABD hükümetinin HgGary Federal adlı bir şirketle, sosyal medyada ‘sahte’ profillerle kamuoyu oluşturmak için yazılım anlaşması yaptığının ortaya çıktığı, ABD Hava Kuvvetleri’nin Sosyal Medya Rehberi’ne göre, sosyal medyanın da artık bir savaş cephesi olarak algılandığının açıklandığı günlerden geçiyoruz.”¹¹⁹

Görüldüğü gibi dijital diplomasi alanı çok boyutlu, çok aktörlü ve suistimale açık bir alandır. Dijital diplomasi alanını daha yakından incelemek için dijital diplomasi aktörlerini de ele almak gerekmektedir.

1.2. Dijital Diplomasi Aktörleri

Dijital diplomasi alanı çok paydaşlı bir alandır. Bununla birlikte, diplomasideki geleneksel aktörler konumlarını korumaktayken, uluslararası sahnede artık yalnız değillerdir. Lozev ve Murray, “Esas aktörler, genel kamuoyunun çok daha belirgin bir rolde olması haricinde, esasında yine aynı kişiler. İşte bu nokta, geleneksel aktörlerin bazı ciddi ayarlamalar yapmaları gereken noktadır ve bu ayarlama

¹¹⁸ **Ibid.**

¹¹⁹ Serhat Koç, **Direnışin @ Hali**, İstanbul, 2014, s.83-84.

‘dijital diplomasi’ şeklinde ortaya çıkmaktadır.” derken geleneksel diplomasi aktörlerinin adapte olmaları gereken yeni bir süreci işaret etmektedirler.¹²⁰

Nye de günümüzde gücün devletten devlet dışı aktörlere doğru yayıldığını ifade etmekte ve hiyerarşilerin tepesindeki kişilerin konumlarını gözden geçirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır:

*“To be credible in a century where power is diffusing from states to nonstate actors, government efforts to project soft power will have to accept that power is less hierarchical in an information age and that social networks have become more important. To succeed in a networked world requires leaders to think in terms of attraction and co-option rather than command. Leaders need to think of themselves as being in a circle rather than a top a mountain. That means that two-way communications are more effective than commands.”*¹²¹

Çok paydaşlı bir alan olan dijital diplomaside, öncelikle hiyerarşilerin en üst kısmındaki kişilerin bu yeni ortama göre stratejiler ve uygulamalar oluşturmasının gerektiği ortadadır. Geriye kalan diğer dijital diplomasi aktörleri ise hiyerarşilerin en yukarıdaki kişileri kimi zaman bu yönde adım atmaya teşvik edecek olan, kimi zamanda bir anlamda mecbur bırakacak olan tarafta bulunmaktadırlar. Özkan’ın Szondi, Signitzer ve Sancar’ın eserlerine atıfta bulunarak belirttiği üzere, kamu diplomasisinin başlıca aktörleri arasında sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve okullar, kanaat önderleri, medya ve haber ajansları, iç hedef kitle, küresel işletmeler ve özel sektör kuruluşları, baskı grupları ile devlet üstü kuruluşlar bulunmaktadır.¹²² Dijital diplomasi söz konusu olduğunda ise, bu aktörler arasında birey, diğer bir ifadeyle dijital vatandaş da yer almaktadır.

Dijital diplomasi aktörleri arasında, en önemli ve merkezi yere sahip olan aktörler arasında öncelikli olarak birey ve toplumlar yer almaktadır. Saraçlı’nın da belirttiği gibi, *“Yeni kamu diplomasisinde yabancı ülkelerdeki genel kamuoyunu ve*

¹²⁰ Kamen Lozev ve Art Murray, <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 25.01.2016.

¹²¹ Nye, *The Future of Power...*, s.101.

¹²² Szondi, Signitzer ve Sancar’dan aktaran Özkan, http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/STR70_21_Yuzyilin_Stratejik_Vizyonu.pdf_66fb77c9-cd79-481e-a185-9a9c26ffe7b7.pdf, Erişim tarihi: 25.01.2016.

daha spesifik sivil toplum kuruluşlarını veya bireyleri hedefleyen çalışmalar şeklinde yürütüldüğü görülmektedir."¹²³ Diploması gibi devletlerarası zeminde, kapalı kapılar ardında gerçekleşen bir uygulamanın kamuya açılması ve kamunun sürece dahil edilmesi, bu alandaki en önemli dönüşümlerden biridir. Dijital diplomaside bireyin rolüne bakıldığında, özellikle bazı hususlar öne çıkmaktadır. Dünyanın herhangi bir yerindeki bir bireyin, internet ve sosyal medya ağlarında dış ilişkiler alanını ilgilendirebilecek mesajlar paylaşmasıyla, dijital diploması aktörleri ile etkileşime geçme şansını elde etmektedir. Böylelikle, kamuoyu oluşturma süreci için ilk tohumlar tek bir kişi tarafından bile atılabilmektedir.

Bireyin, yeni bir iletişim ağında varlık göstermesi, sadece etkileşim anlamında değil, yurttaş gazeteciliğinin neden ortaya çıktığına ilişkin de ipuçları vermektedir. Berman'ın da vurguladığı üzere, "*Sanal alem (siber uzay) vatandaşları (ya da çoğu fani sakininin ifade ettiği gibi 'net,') 'görmek ve görülmek için buraya gelirler ve görüşlerini gizli bir amaç için, açgözlülükle veya rekabete girmek için değil, kendi içinde bir amacı olduğu için birbiriyle paylaşırlar.*"¹²⁴ Medyanın durumuna bakıldığında, ana akım medya kanalları, kimi zaman vatandaş odaklı haberler üretmemekte ya da vatandaşın sesini ya da alternatif sesleri duyurmamaktadır. Coleman'ın belirttiği gibi, "*İnternet, özellikle de bloglar, özel ve sivil alanların birbiri içine geçmesiyle daha önceden sesi duyulmayan, kenarda kalmış yurttaşların da seslerini duyurabilecekleri bir mecraya dönüşüyor.*"¹²⁵ Bu noktada sosyal medya kanalları ve internet bireyin sesini duyurması için son derece uygun bir mecra olarak değerlendirilmektedir. Gerbaudo'nun da ifade ettiği gibi, "*Sosyal medya hayli dağınık ve yalnız bireylerden oluşan fiziki birliğe ortam sağlayan kamusal alan gibi bir işlev üstlenmektedir.*"¹²⁶ Böylelikle ana akım medyanın gündemine almadığı konular veya gündem dışı bıraktığı kişiler, internet ve sosyal medya vasıtasıyla kendilerini ifade edecek yeni bir mecraya kavuşmuş olmaktadır. Kavanaugh ve diğerlerinin belirttiği gibi, "*Politik içerik (mikro) bloglar aracılığıyla (ki siyasi akış için gittikçe ilginç bir mecraya dönüşüyor)*

¹²³ Saraçlı, **a.g.e.**, s.285.

¹²⁴ Berman'dan aktaran Steven G. Jones, **Cyber Society Computer-Mediated Communication and Community**, Editör: Steven G. Jones, California:Sage Publications, 1995, s. 17.

¹²⁵ Coleman'dan aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.60.

¹²⁶ Gerbaudo'dan aktaran Yasemin G. İnceoğlu ve Savaş Çoban, **İnternet ve Sokak**, Editörler: Yasemin G. İnceoğlu ve Savaş Çoban, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015, s.22.

yayıldıkça pasif yurttaşlar da birbirleriyle daha çok politik bilgi paylaşıyor."¹²⁷ Bu anlamda, dijital diplomasi sürecinde haberler çok daha hızlı ve şeffaf biçimde insandan insana aktarılmakta ve kimi zaman ana akım medyanın gündemine taşımak istemediği konular ile ilgili olarak internet ve sosyal medya ağları kullanıcıları kendi gündemlerini yaratabilmekte, ana akım medya kanalları bu gündemi görmezden gelemez hale gelebilmekte ve dolayısıyla bireylerin katkısıyla tartışılması gereken gerçek gündem ortaya çıkabilmektedir. Sıradan bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *"Yeni iletişim kanalları sayesinde bireyler artık kamusal siyasi tartışmalara gerçek-zamanlı olarak katılıp, gündemi etkileyebiliyorlar. Kamusal meseleler ve siyasi aktörler hakkında daha fazla ve hızlı bilgi sahibi oluyor, siyasi görüşlerini bu minvalde oluşturuyorlar."*¹²⁸

Diplomasi literatüründe "vatandaş diplomasisi" olarak adlandırılan diplomasi türünde ise, her vatandaş kendi ülkesinin gönüllü bir elçisi konumundadır ve sosyal medya ağlarında ve internette varlık gösteren bir vatandaş, gündem yaratabilme, haberdar etme, kamuoyu oluşturma aşamasında son derece ciddiye alınması gereken paydaşlardan biri haline gelebilmektedir. Mueller'ın altını çizdiği gibi, *"Vatandaş diplomasisinde bireylerin dış ilişkileri şekillendirme veya katkıda bulunma hakları vardır ve vatandaş diplomatlar devletin gayriresmi elçileridirler."*¹²⁹ Bu anlamda, kamu diplomasisi uygulamalarının uluslararası kamuoyunda olduğu kadar yerel kamuoyunda görünürlüğü önem kazanmakta, özellikle bir ülkenin vatandaşlarının da ülkenin politikaları konusunda ikna edilmesi ve buna bağlı olarak ikna edici olması önem taşımaktadır.¹³⁰ Buna bağlı olarak, kendi ülkesinin gücüne ve politikalarına ikna olmamış bir toplum söz konusu iken bu politikaların uluslararası kamuoyunda olumlu anlamda yankı bulması son derece güçtür.

Artık dış dünyayla iletişim halinde olan taraf yalnızca devletler değildir. Yeni iletişim teknolojileri çağında, bireylerin sahneye çıkmasıyla birlikte, uluslararası ilişkiler devlet tekelinden çıkmış ve dış ilişkiler eskiye oranla halka çok daha açık hale gelmiştir ve bu durum politikaların şeffaflaşmasına ve hesap verilebilirliğin

¹²⁷ Kavanaugh ve diğerlerinden aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.60.

¹²⁸ Cenk Sıdar, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 25.01.2016.

¹²⁹ Sherry Lee Mueller, **Professional Exchanges, Citizen Diplomacy and Credibility**, Editör: William P. Kiehl, Washington: Public Diplomacy Council School of Media and Public Affairs, 2006, s.59.

¹³⁰ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s.12.

ortaya çıkmasına neden olmuştur. “Kamuoyu Diplomasisi” olarak da adlandırılan bu diplomasi biçimi demokratik toplumlarda son derece önemlidir.¹³¹ Varoğlu haber kaynaklarının halk ile de paylaşılmasının önemine şu şekilde vurgu yapmaktadır:

*“Devlet kamu diplomasisi yöntemleri için bir başka ülkenin halkına yönlendirdiği bilgileri kendi kamuoyuyla da paylaşmasında yarar var diye ifade ediliyor. Çok önemli noktalardan bir tanesi günümüzün özellikle bilişim teknolojileri nedeniyle ulusal ve uluslararası sınırların nerede başlayıp nerede bittiğini belirlemek çok zor. (...) Bu sınırları koymaya çalışmak yerine bu sınırlar içerisinde doğru bilgileri gezdirmeye çalışmak daha sağlıklı olur kamu diplomasisi bakımından.”*¹³²

Bollier bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır: *“Bir zamanlar, ulus-devletler uluslararası politikaya katılım tekeline sahipti ya da ulusal sınırları aşan iletişime veya bilginin akışı ve inandırıcılık düzeyine. Artık dünyanın en yoksul ve en ücra köşesindekiler bu tekeli yapıyı aşabilmekte ve dünyanın diğer medeniyetleriyle rutin ve gündelik tarzda etkileşime geçebilmektedirler.”*¹³³ Eken, Eleştirel Jeopolitik’te de aynı kaidenin geçerli olduğunu, buna göre ‘saha’ kavramının iletişimsel alanda, temsil ve söylemler tarafından şekillendiğini, jeopolitiğin devlet bazlı bir analiz yapısından, birey ve toplum bazlı analizlere de odaklanan çok daha kapsamlı bir disipline dönüşmekte olduğunu ifade etmekte ve bu bakımdan kamu diplomasisinin jeopolitiğin bir unsuru olduğunu ifade etmektedir.¹³⁴ Eken bu konuda şunları ifade etmektedir: *“Dolayısıyla günümüz jeopolitiğinde ‘saha’ kavramı, savaş alanlarından, ticaret, diplomasi ve gündelik hayatın yürütüldüğü gerçel ve sanal ortamlardan tutun da televizyonun karşısında dünya olaylarını haberlerden, filmlerden ve dizilerden izleyen bireye kadar genişlemiştir.”*¹³⁵

Fulton, dış dünya ile etkileşimlilik halinin okumasını Arquilla ve Ronfeldt’in yaklaşımı üzerinden şu şekilde yapmaktadır: *“Arquilla ve Ronfeldt, Fransız teolojist Pierre Teilhard de Chardin’in yazılarına dayanarak, bizler diğer kültürlerle iletişim*

¹³¹ İskit, **a.g.e.**, s.437.

¹³² Varoğlu, **Kamu Diplomasisi...**, s.18.

¹³³ Bollier’den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.39-40.

¹³⁴ Eken, **a.g.e.**, s.25-28.

¹³⁵ **Ibid.**

değiş tokuşu yaptıkça ve tecrübeyi ilerlettikçe, zengin, diijital dünyamızda ortaya çıkan düzenlenmemiş bağlantılılığın daha yüksek bir sosyal bilinçliliğe doğru gittiğini ifade etmektedir.”¹³⁶

Bu noktada, güncel diplomasideki bir örneğe bakmakta fayda vardır. İngiltere Başbakanı Gordon Brown’ın dijital çağa uyumlu dış politika tanımı ve değerlendirmesi hem diplomasinin yapısal dönüşümü anlamında hem de bireyin dış dünya ile artan etkileşiminin sonuçları anlamında dikkate değer bir değerlendirme olarak öne çıkmaktadır:

“Yüzyıllar boyunca insanlar yan komşularıyla nasıl bir arada yaşayacaklarını öğrendiler. Bugünkü dünyada ise tanımadığımız insanlarla nasıl yaşayacağımızı öğrenmek zorundayız. Aynı sokakta ve ülkede oturmayanlar bile artık birbirleriyle konuşma fırsatına sahipler. Değişik ülke ve kıtalarda yaşayanlar aralarında ittifaklar kurabiliyorlar. Enformasyonun bolluğu ve yayılma hızı nedeniyle dış politika eskisi gibi olamaz ve bir avuç elitin nüfuz alanına terk edilemez.”¹³⁷

Bu yaklaşıma paralel biçimde, Coleman da yurttaşların söylediklerinin ciddiye alındığında ve karar alma sürecine katılabildiklerinde çevrimiçi istişarelere katılmaya hazır olduklarını ifade etmektedir.¹³⁸ Reid’e göre günümüzün liberal demokratik dünyasında bireyin politik konular üzerindeki rolü küçümsenemez boyuttadır.¹³⁹ Habermas ise, *“Perspektifin ‘milletler-arası ilişkilerden’ bir dünya-içişleri siyaseti istikametinde değişebilmesi için halkın böyle bir şuur değişimini onaylaması ve takdir etmesi gerektiğini”* vurgulamaktadır.¹⁴⁰

Dijital diplomasinin merkezindeki birey, karşımızda yalnızca vatandaşı olan birey olarak çıkmamaktadır. Dış kamular da bu birey tanımının çatısı altında yer almaktadır. Dijital diplomasi uygulamacıları, bu dış kitleleri dış hedef kitle olarak

¹³⁶ Arquilla ve Ronfeld’den aktaran Fulton, **“The Uses of Modern Technology in Public Diplomacy” the Arab & Islamic Worlds through Public Diplomacy A Report and Action Recommendations**, Editör: William A. Rugh, Washington: Public Diplomacy Council, 2004, s.25-26.

¹³⁷ <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jun/19/gordon-brown-internet-foreign-policy/print> internet sitesinden aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s.119-120.

¹³⁸ Coleman’dan aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.60.

¹³⁹ Reid’dan aktaran Eken, **a.g.e.**, s.27.

¹⁴⁰ Jürgen Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti**, Çev.: Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları, 1998, s.145.

tanımlamaktadır fakat dijital diplomasi kapsamında, dil farklılıkları ve internete erişim sorunları mevcut değilse, sanal kamusal alanda aslında her birey birbirine eşit mesafede bulunmaktadır. Bu anlamda hedef kitle içinde yer almayan bir birey de sanal kamusal alanda dış politika sürecine müdahil olabilme şansına sahiptir. Sanal kamusal alandaki etkileşimin önündeki en büyük engellerden biri olan dil bariyerleri günümüzde çeşitli yazılımlar ile aşılmaya çalışılmakta, internete erişim oranları ise her geçen yıl daha da artmaktadır. Bununla birlikte, dijital diplomasi alanının aktörlerinden bir diğeri de diplomatik alandan sorumlu olan devlet kurumları, hükümet yetkilileri, diplomatik temsilcilikler ve temsilcilerdir. Sanal kamusal alanın dış hedef kitle olarak tanımlanan kitle ile iletişim kurma aşamasında, özellikle diplomatlar açısından daha güvenli şekilde yerel halk ile iletişim kurmalarını sağlama özelliği de bulunmaktadır.¹⁴¹ Copeland, diplomatların yeni medyanın yabancı toplumlar ile doğrudan bağlantı kurabilmeyi sağlayan ve gücü katlayan etkisini keşfettiklerini ifade etmekte ve bunu daha iyi şekilde, daha yaratıcı şekillerde yapabilmenin, diplomasinin yeni sınırlarını da belirleyeceğini ifade etmektedir.¹⁴²

Günümüzde sanal kamusal alanda varlık gösteren, hükümete ve siyasi isimlere eleştiride bulunan, taleplerini ve övgülerini ileten, şikayetlerini herkesin görebileceği şekilde bildiren vatandaşlar bulunmaktadır. The Economist dergisinde ifade edildiği gibi,

*“Feodal yönetimlerde ve demokrasilerde halk her zaman kendisini yönetenlere şikâyetlerini bildirmekten medet ummuştur. Elektronik posta vatandaşın siyasetçiye kolayca ulaşmasını sağladı. Bugün seçmenin bilgisayar ya da cep telefonundan politikacılara gönderdiği tweetler kamuya açık telgraf mesajlarına benzediler. Yeni bir siyasi iletişim biçimi bu. Kampanya bittikten sonra da devam eden capcanlı ve dinamik bir süreç.”*¹⁴³

Üstelik tüm bu iletiler yerel düzeyde kalmamakta, ulus-ötesi alanlara da sirayet etmektedir. Böylelikle yerel siyasetçilerin tek muhatabı vatandaş olmamakta, farklı coğrafyalardaki kişiler de yerel siyasetçileri takip edebilmekte ve etkileşime geçebilmektedirler. Aydemir’in ifade ettiği gibi, *“İnternetin muhalefeti kolaylaştırıp*

¹⁴¹ Copeland, **a.g.e.**, s.458.

¹⁴² **Ibid.**

¹⁴³ The Economist dergisi’nden aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 120.

yaygınlaştırdığına tanık oluyoruz. Aracılara gerek kalmadan, bürokrasiler yerine eden, eyleyen kültürler ve uzman ağları (do-acracies) oluştuğunu görüyoruz."¹⁴⁴

Sanal kamusal alan bireylere yeni özgürlük alanları açarken, devlet bu alanın da denetimini sürdürmeye devam etmektedir. Bu anlamda sanal kamusal alanda da vatandaşlara sonsuz özgürlük alanı tanınmamaktadır. Öyle ki bu sınırlandırma veya sansür kimi zaman devlet tarafından kimi zaman da kullanılan platform yönetimi tarafından kimi zaman da devletin ilgili platformdan talebi üzerine uygulanabilmektedir. Vatandaşın bu sansür veya fişlenme kaygıları nedeniyle düşüncelerini açıklamaktan imtina etmesi ise internette ifade özgürlüğü konusunun farklı bir boyutunu teşkil etmektedir. Sanal kamusal alandaki iletilerin kaydedilebilir özellikte olması, gözetim toplumu kavramına göre bir takip ve fişleme sistemi oluşturulmasına da yol açabilmekte ve vatandaşların fişlenme tehdidi ile karşılaşması ve bunun otosansüre yol açması da söz konusu olabilmektedir. Böylelikle, sanal kamusal alandaki ifade özgürlüğünün sınırları da tartışmaya açılmakta ve vatandaş ile devlet veya ilgili platformun yönetimi karşı karşıya gelebilmektedir. Castells bu konuyla ilgili olarak şu noktalara değinmektedir:

"Kitleleşme öziletişim ister bireysel ister kolektif olsun, toplumsal aktörün toplumsal kurumlar karşısındaki özerkliğinin inşasına yönelik teknolojik platformu sağlar. Hükümetlerin internetten korkmasının sebebi budur; şirketlerin internetle bir aşk-nefret ilişkisi içinde olmasının, bir yandan internetin özgürlük potansiyelini sınırlarken (örneğin dosya paylaşım ya da açık kaynak ağlarını denetlerken) bir yandan onu kullanarak kar etmeye çalışmalarının sebebi de budur."¹⁴⁵

Dijital diplomasi çağında en çok tartışılan kavramlardan bir diğeri de hiyerarşilerin düzleşmesi kavramıdır. Hocking ve Melissen'a göre, mevcut diplomatik kültür hız ve yataylaşma (horizontalization) ile çatışma halindedir.¹⁴⁶ Bu kavrama göre, devlet kurumları ve siyasi isimlere ulaşmak eskisine oranla çok daha hızlı, doğrudan ve kolaydır. Bu şekilde, bireyler devlet aktörlerine eskiye oranla çok daha yakındırlar ve aşılabilir gibi görünen hiyerarşiler aşılarak kimi zaman bu aktörlerle diyalog kurma imkânını yakalayabilmektedirler. Etkileşim ortamı sunan

¹⁴⁴ Aslı Telli Aydemir, **Direnışin @ Hali...**, s.27.

¹⁴⁵ Castells'ten aktaran Şevket Uyanık, **Direnışin @ Hali...**, s.21.

¹⁴⁶ Hocking ve Melissen, **a.g.e.**, s.5.

sanal kamusal alan, bireylerin devletteki yetkili kişiler ve birimler ile temasa geçme olasılığını artırırken, iletilerin gerçekten ilgili isim ve birimlere ulaşip ulaşmadığı veya iletilerin değerlendirmeye alınıp alınmadığı ise tartışmalı konular arasında bulunmaktadır.

Dijital çağda gücün devletten daha geniş kitlelere doğru yayılması sıklıkla ifade edilen bir olgudur. Nye'e göre, *“Yeni iletişim devrimi gücün doğasını değiştirmekte ve yayılımını artırmaktadır. Devletler dünya sahnesinde baskın aktörler olarak kalmaya devam edeceklerdir fakat sahneyi eskisine göre çok daha kalabalık bulacaklar ve kontrol etmede güçlükler yaşayacaklardır.”*¹⁴⁷

Bireyler ve devlet aktörleri arasındaki aracı sayılarının en aza indiği ve çift yönlü iletişime açık yapıda olan yeni iletişim teknolojileri kanalları katılımcı demokrasiye katkıda bulunurken, birey ve devlet aktörleri arasındaki mesafeleri kısaltmaktadır. Diğer yandan özellikle sosyal medya ağlarında monolog şeklinde iletişim kuran devlet aktörleri, basın bülteni verir tarzda bir iletişim türünü tercih ediyorlarsa ve gerektiğinde vatandaşa yanıt vermekten kaçınıyorlarsa, bu aktörler etkileşim imkânları ile doğabilecek olan fırsatları kaçırabilmekte ve üstelik yeni iletişim teknolojilerinin doğasına da aykırı bir iletişim tarzını tercih etmiş olmaktadır. Bu anlamda önümüzdeki dönemde içinde bulunulan çağın bir gereği olarak dijital platformları kullanan devlet organlarının ve siyasetçilerin bu platformlara uygun bir iletişim prensibi içinde politika üretmesi önem teşkil etmektedir.

Dijital diplomasının bir başka aktörü interneti ve sosyal medyayı etkin biçimde kullanan diasporalardır. Bilindiği üzere, insanlık tarihi göçlerle yoğrulmuştur ve bugün de göç konusu güncelliğini korumaktadır. Nye, göç konusuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *“Birleşmiş Milletler dünyada 214 milyon göçmenin olduğu öne sürmektedir ve birçok diaspora modern iletişim vasıtasıyla birbirinden kopmadan iletişime geçebilmektedir. (...) Global birbirine bağımlılık hali dünyasında, uluslararası politika ajandası çok daha geniştir ve artık görünüşe göre herkes için bir parçasıdır.”*¹⁴⁸

¹⁴⁷ Nye, **The Future of Power...**, s.114.

¹⁴⁸ **Ibid.**, s.119.

Göç gerçeğinin yansıması diasporalardır. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde diaspora tanımı “*Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer*” ve “*Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu*” olarak yapılmaktadır.¹⁴⁹ Kaya’nın belirttiği gibi “*diasporik yurttaş, küreselleşmenin kendine sağladığı modern ulaşım ve iletişim araçlarıyla nehrin her iki yakasında (anavatan ve diaspora) aynı anda varolmayı başaran bireydir.*”¹⁵⁰

Hepp’e göre, diasporanın medya tarafından aktarılan yerel-ötesi iletişiminin getirdiği, medyatikleşmenin son dalgasıyla oluşan dolaysızlık diasporanın medyatikleşen dünyasını karakterize etmektedir.¹⁵¹ Hepp bunu geleneksel kitle iletişim araçları ile yeni iletişim teknolojilerinin bir arada kullanılmasına bağlamakta ve bu araçların (uydu yayını ya da internet yayını sayesinde televizyon seyretmek, film indirmek, internet radyolarını dinlemek ya da çevrimiçi gazeteleri okumak gibi) yalnızca insanların kökenlerinin olduğu ülkelerde değil dünya üzerindeki herhangi bir ülkedeki popüler kültür ya da siyasi tartışmalara katılma imkânı sağladığını, kişisel iletişimde kullanılan farklı araçlarla da göçmenlerin hem kendi aileleri hem de göçmen kökenli arkadaş çevreleri ile iletişim halinde olarak yerel-ötesi iletişim kurmalarını sağladığını ve bu ilişkiler tarafların oldukları yerlerden bağımsız olarak şekillendiğini ifade etmektedir.¹⁵² Hepp’e göre, sosyal medya ağlarının farklı platformları da görece daha basit bir yol sunmakta ve bu tür bağlantıların düzenlenmesi ve sunulmasına imkân vermektedir.¹⁵³ Sonuç olarak Hepp, diasporalarda fiziksel bölgesizleşmenin (diasporanın yurtlarından ayrılma ve fiziksel olarak dağılma durumunun) ve iletişimsel bölgesizleşmenin (yerel-ötesi dağılmalarda farklı iletişim ağlarının oluşması ve bu ağların sürdürülmesinin) önemli olduğunu ifade etmekte ve Clifford’ın çalışmasına atıfta bulunarak diasporaların hayali cemaatler olduğunu vurgulamaktadır.¹⁵⁴ Bunun sonucunda ise diaspora diplomasisi söz konusu olmaktadır. Çelenk diaspora diplomasisini şu şekilde açıklamaktadır:

¹⁴⁹

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55100dbab143c8.20383912, Erişim tarihi: 23.03.2015.

¹⁵⁰ Ayhan Kaya, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...**, s.552.

¹⁵¹ Andreas Hepp, **Medyatikleşen Kültürler**, Çev.: Çiğdem Bozdağ ve Elif Posos Devrani, Ankara: Dipnot Yayınları, 2014, s.152-153.

¹⁵² **Ibid.**, s.152.

¹⁵³ **Ibid.**

¹⁵⁴ **Ibid.**, s.174-175.

“Soğuk Savaş’ın ardından teknolojinin ilerlemesi ve medyanın giderek toplum üzerinde etkili olması ile uluslararası ilişkilerdeki katı diplomasi anlayışı yerini ılımlı iletişime ve faaliyetlere bırakmış; askeri, siyasi ve ekonomik aktörlerin yerini hükümet dışı kuruluşlar almaya başlamıştır. Uluslararası kuruluşlar, yazılı ve görsel basın, medya, büyük ve küçük ölçekli geleneksel profesyonel dernekler, çeşitli dini, etnik ve kültürel gruplar hükümet dışı kuruluşlar olarak yumuşak gücün kullanımında etkili olan aktörler olarak nitelendirilir. Diaspora diplomasisi açısından ise bu kuruluşlar ve topluluklar; aynı kimliği, inancı, kültürü ve değerleri paylaşan göçmenlerin yaşadıkları ülkelerde kendi aralarındaki sorunların çözümünde, birbirleri ile olan bağın güçlendirilmesinin yanı sıra mensubu oldukları devletin ve milletin temsilinde de oldukça etkilidirler. STK yöneticileri ve üyeleri dışında yurt dışında yaşayan başarılı girişimciler, bilim insanları ve sanatçılar da diaspora diplomasisinin öne çıkan aktörleridir.”¹⁵⁵

Mitra’ya göre de diasporalar tarafından üretilen elektronik topluluklar internet üzerinde aslında hayal edilmiş (imagined) bağlantılardır, öyle ki topluluklarla somut olan tek bağlantı bilgisayar aracılığıyla sağlanmakta, bilgisayarlar bir araç olarak görselleştirmekte ve grup bağlantısını tasavvur ettirmektedir.¹⁵⁶ Mitra bu tasavvurun sanal topluluğu birarada tutma gücünü ait olunan yerin yarattığı ortak hafızanın yarattığını ifade etmekte fakat herkesin ait olduğu memleketin artık erişilebilir olmadığı durumda, yaşanan yeni yerde internet aynı yoldaşlığı bulmaya ve sağlamaya yaramaktadır.¹⁵⁷ Bu konuda Appadurai da benzer bir yaklaşıma sahiptir. Tatal Cheviron Appadurai’ın yaklaşımını şu şekilde aktarmaktadır:

“Etnik gruplar ulusallıktan öteye geçmiştir, ulusallık ötesi küreselleşen dünyanın temel niteliği haline gelmiştir. Ağlarla örülü dünyada yeni dayanışma biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu dayanışma biçimleri ise ulus-devlet sınırlarının ötesinde gerçekleşmektedir. Bu çerçevede yerellik de ulusal sınırlara gönderme yapılarak tanımlanamaz, çünkü Appadurai, göç halindeki toplulukların içinde yaşadıkları toplumla ve medyayla hayali yerellikler inşa ettiğini, bu inşaların da

¹⁵⁵ Çelenk, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s.75.

¹⁵⁶ Ananda Mitra, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1997, s.58.

¹⁵⁷ **Ibid.**, s.70.

ulus-devletin inşa ettiği baskıcı ulusal kültürü ya da yerelliği olumlu anlamda yok ettiğini düşünür."¹⁵⁸

Dijital diaspora olarak adlandırılan kavramın tanımına bakıldığında ise, örneğin Laguerre dijital diaspora kavramını şu şekilde açıklamaktadır: "*Vatanından uzak bir yerde yaşayan göçmen topluluğunu ifade eden diaspora kavramı bilgi teknolojileri ile ilgili aktivitelere üyelerin bağına yansıtan 'dijital diaspora' kavramına evrilmiştir*"¹⁵⁹ Laguerre dijital diaspora kavramının detaylarını şu şekilde aktarmaktadır:

"Dijital diasporadan bahsetmek için 'göç', 'bilgi teknolojileri bağlantılılığı' ve 'ağlar üstünde bağlantı kurma (networking)' olmalıdır. Dijital diaspora göç olmadan var olamaz. Bu yüzden, göç bir bireyi veya grubu diasporaya ait olmaları için gereklidir. Bu genel kural ile ilgili tek istisnai durum, bir diasporanın bir ülkenin sınırlarının yeniden tayin edilmesi ile ortaya çıkar. Bir ülkenin vatandaşları, yeni bir ülke toprağının vatandaşları haline gelebilirler. (...) Bilgi teknolojileri bağlantısı diasporanın kendini ifade etmesi ve kendi dijital kimliğini ortaya koyması bakımından gereklidir. Ağlar üstünde bağlantı kurma (networking) da gerekli unsurlardan biridir çünkü bir kişinin diğer kişiler ile bağlantı kurması, 'netizen'ların sanal bir topluluk olarak işlev gösterebilmeleri için gereklidir. Çevrimiçi topluluk statüsü networking aracılığıyla gerçekleştirilir ki bu bütün süreci kullanılmaya hazır hale getirir. Böylece dijital bir diaspora göçmen grubun üyelerinin siber iletişim ortamında diğer katılımcılar ile kendi bağlantılarının olduğu ağlar ile bağlantıya geçerek işlevsel hale gelir. (...) Dijital diaspora bir göçmen grup veya göçmen nüfusun neslinden olan ve bilgi teknolojileri bağlantısını sanal network bağlantılarının bulunduğu kişilere bağlanmak için, siyasi, ekonomik, sosyal, dini ve iletişimsel amaçlar için, çoğunlukla ya doğduğu yer, ya bulunduğu yer, ya da her ikisi, yurtdışında kendi yörüngesindeki ilgilendiren kişilerden oluşur."¹⁶⁰

¹⁵⁸ Tatal Cheviron, **a.g.e.**, s.72.

¹⁵⁹ Michel S. Laguerre, **Diasporas in the New Media Age: Identity, Politics, and Community**, Editörler: Andoni Alonso ve Pedro J. Oiarzabal, 2010, s.49.

¹⁶⁰ **Ibid.**, s. 50.

Laguerre sanal diaspora kavramının, gerçek bir diasporanın varlığını gerektirdiğini, sanal diasporanın gerçek diasporanın sanal uzantısı olduğunu da ifade etmektedir.¹⁶¹

İnternet ve sosyal medyanın geniş kitleler tarafından kullanılıyor olmasıyla birlikte, diaspora toplulukları politik, kültürel ve sosyal politikalarını ve kimliklerini, geleneksel diaspora uygulamalarıyla birlikte internet aracılığıyla da oluşturmaya çalışmaktadır. *“Yeni medya, diaspora cemaatlerine, kültürel özelliklerini geliştirmeleri için bir mekân sunmaktadır. Ağ, kültürel özellikler için kullanılmakta ve kolektif kimlikler güçlendirilmektedir.”*¹⁶² Diasporalar bilgisayar aracılı iletişim ile sanal topluluklar kurarak ortak yönlerini yeniden keşfetmektedirler.¹⁶³ Alver’e göre diasporaların dijital diaspora olarak varlık göstermelerinin bir nedeni de kendi içlerinde güçlenmek ve kamuoyu oluşturma çabalarıdır. Hepp’e göre ise, *“çeşitli iletişim ağlarının, özellikle uydu iletişiminin ve internetin, sınırları ve ulus devletleri aşan özellikleri olmasa, diasporik toplulukların ve kimliklerin günümüzdeki çeşitliliğin bu şekilde devam etmesi pek de mümkün olmazdı.”*¹⁶⁴

Dijital diaspora konusunda çeşitli çalışmalar yapan İsrail örneğine de değinmekte fayda vardır. İsrail “Dijital Hasbara” adındaki bir oluşum ile vatandaşlarını diplomatik çabalarının içine dahil etmeye çalışmaktadır. Bunu yapan bakanlığın ismi ise kamu diplomasinin İsrail için olan önemini altını çizmektedir: “Kamu Diplomasisi ve Diaspora İşleri Bakanlığı (hasbara.gov.il)”.¹⁶⁵ Dünyanın en büyük ikinci diasporasına sahip olan Hindistan ise (Dünyanın en büyük diasporasına sahip olan ülke Çin’dir.) 2004’te “Denizaşırı Hint İşleri Bakanlığı”nı kurmuştur ve dijital medya ve dijital diplomasiyle diasporasına ulaşma projesi geliştirmiştir.¹⁶⁶ Cankurtaran Hindistan’ın imajının önemli bir unsurunun Hindistan dışına yayılmış Hintli bilişim uzmanlarının olduğunu ifade etmektedir.¹⁶⁷

¹⁶¹ *Ibid.*, s.49.

¹⁶² Breidenbach ve Zukriğl’den aktaran Fusun Alver, “Ulus Ötesi Tasarlanmış Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Almanya’da Politik Halkla İlişkiler Çalışmaları ve Geleneksel ve Yeni Medyayı Politik Mücadelede Araçsallaştırması”, Editör: Prof. Dr. Hasret Çomak, Arş. Gör. Arda Ercan, Arş. Gör. Bilge Ercan, Kocaeli Uluslararası International Kafkasya Caucasia Kongresi Congress, 2012, s.722.

¹⁶³ Mitra, *a.g.e.*, s.58.

¹⁶⁴ Hepp, *a.g.e.*, s.175.

¹⁶⁵ Gökhan Yücel, <http://www.yeniturkiye.org/diplomaside-hedefimiz-dijital-derinlik-olmalı-yeni-akımlar/359>, Erişim tarihi: 08.01.2014.

¹⁶⁶ Bhattiprolu ve Zaharna’dan aktaran Burcu Sunar Cankurtaran, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s.95.

¹⁶⁷ *Ibid.*, s.95-96.

Dijital diaspora alanında verilebilecek ilginç ve güncel örneklerden biri de KosovoDiaspora.org sitesidir. Bu site Kosova diasporası topluluklarını birbirine bağlamakta ve bunu yaparken sosyal medya ağlarından da faydalanmaktadır. KosovoDiaspora.org sitesi bağımsız bir kuruluş olarak Kosova diasporasını birarada tutmaktadır. Bu girişim tüm diasporayı, hükümet ve hükümet dışı paydaşları, özel birimleri ve bireylerin arasındaki bağları sağlamlaştırma amacını taşımaktadır. Bu oluşumun eski ve yeni partnerleri ve destekçileri arasında Kamu Diplomasisi Konsorsiyumu (Kosova'nın Dışişleri Bakanlığı, British Council Kosova ve Kosova Norveç Elçiliği), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Uluslararası Göç Örgütü ve Kosova Diaspora Bakanlığı bulunmaktadır.¹⁶⁸

Diaspora söz konusu olduğunda, hem dijital diasporaya hem de diasporanın kendisine aynı anda önem vermek gerekmektedir. Schmidt ve Cohen'e göre, *“Diasporayla bağlantılı kesimden çıkacak başarılı liderler, sanal ve fiziksel çevrelerin her ikisine de hitap eden ve ikisini bir şekilde uzlaştıran bir tür melez modeli benimseyenler olacaktır. Bu iki grubu kazanmak ve işe yarar kılmak zor olsa da, dijital çağda sürdürülebilir liderlik için kritik bir önem taşıyacaktır.”*¹⁶⁹ Schmidt ve Cohen şöyle devam etmektedirler:

*“Başarısız bir devleti tek başına bağlantılılık ayağa kaldıramaz ama vatandaşlarının durumuna köklü bir iyileşme getirebilir. İleride ele alacağımız gibi, yerel düzeyde iyileşmeyi hızlandırmak amacıyla, toplulukların çatışma ve çatışma sonrası sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak yeni yöntemler –diasporada sanal kurumlar inşa etmek ve beceri sahibi çalışan veritabanları gibi gelişmeler- ortaya çıkacaktır.”*¹⁷⁰

İç hedef kitle ile birlikte, dünyanın çeşitli ülkelerindeki diasporalarına da hitap edebilen liderler ve ülkeler, tüm paydaşları tek bir elde toplayabildikleri ölçüde başarılı olabileceklerdir. Alver dijital diaspora olarak Ermeni diasporasının çeşitli çalışmalarını analiz etmekte ve Ermeni diasporasının sanal kamusal alanın bütün

¹⁶⁸ <http://www.kosovodiaspora.org/about-us/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

¹⁶⁹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s.152.

¹⁷⁰ **Ibid.**, s.75.

özelliklerinden faydalandığını çalışmasında ele almaktadır. Alver, Ermeni diasporası ve dijital Ermeni diasporasına ilişkin şunları kaleme almıştır:

“Geleneksel diaspora özelliğinin yanında modern diaspora özelliği de gösteren Ermeni diaspora cemaati, dijital diaspora yapılanmasına yönelmektedir. Dijital medya teknolojisini etkin kullanmakta, yeni medyada daha fazla temsil edilerek, interaktif güce dönüşmektedir. Yeni medya, Ermeni devleti ile diaspora cemaati arasındaki ilişkileri sıkılaştırmakta, Ermeni diaspora cemaati, yeni medyanın sunduğu olanaklardan ve etkileme potansiyelinden yararlanarak, yeni medyayı, politik karşıtlarıyla bir mücadele aracı olarak kullanmaktadır.”¹⁷¹

Diasporalar için dijital platformların özellikle fikri anlamda biraraya gelme ve kamuoyu oluşturmada artık vazgeçilmez bir mekân haline geldiğini söylemek mümkündür. Jones bu konuda şunları aktarmaktadır: *“Sanal topluluklar ortak inançlara ve uygulamalara sahip fakat fiziksel olarak farklı yerlerde olan insanların bir araya gelmedeki geçiş noktalarıdır. Bu anlamda siber uzayın ‘neredesi’ yoktur.”¹⁷²*

Dijital diplomasi için bir diğer aktörü sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşları (STK) kamu diplomasisi alanının olmazsa olmaz paydaşlarından biridir. Ulusal veya uluslararası çerçevede çalışabilen sivil toplum kuruluşları, toplumlar, hükümetler ve küresel kamuoyu üçgeninde özellikle demokrasi temelinde siyasi dengenin sürdürülmesi, kamuoyu oluşturulması ve örgütlenme aşamasında önemli bir role sahiptir. Dijital çağ ile birlikte, sivil toplum kuruluşları dijital platformlarda kampanyalar yürütmekte ve sanal kamusal alan aracılığıyla kamuoyu yaratma yöntemlerine başvurmaktadır. Üstelik dijital platformlar üzerinden ulusal ve uluslararası kampanya yürütmek ve kampanyaları duyurmak sivil toplum örgütleri için hem daha pratik hem de daha ekonomik bir yöntemdir. Bu bakımdan da birçok sivil toplum kuruluşu interneti ve sosyal medya ağlarını etkin bir biçimde kullanmakta ve ilgili platformlara işlevsellik kazandırmaktadır. Nye, iletişim teknolojilerinin sivil toplum örgütlerinin işini kolaylaştırdığını, etkinlik alanını genişlettiğini ve dolayısıyla yumuşak gücünü geliştirdiğini şu şekilde aktarmaktadır:

¹⁷¹ Alver, **a.g.e.**, s.723.

¹⁷² Jones, **a.g.e.**, s.19.

“I. Dünya Savaşı’ndan önce dünyada 176 tane sivil toplum örgütü (nongovernmental organization) vardı. Daha yakın zamanda, sivil toplum örgütlerinin sayısının artışında bir patlama yaşanmış, 20. yüzyılda ise bu rakam 6,000’den 26,000’e çıkmıştır. Birkaç dönem öncesi, dünyanın farklı yerleriyle hızlı iletişim kurmak teknik olarak mümkündü fakat çok pahalıydı. Artık bunun ücreti herhangi birinin İnternet kafeye gitme ücretine eşittir. Skype ile ücretsizdir. Ulus-ötesi bir kuruluş veya ağ kurmak çok daha kolaydır. (...) Güç kaynakları anlamında, bu gruplar çok nadir olarak hard power uygularlar, fakat Bilgi Devrimi soft power’larını ciddi anlamda artırmıştır. Şirket markalarına veya hükümetlere karşı çok daha kolay şekilde ‘naming and shaming’ kampanyaları düzenleyebilmektedirler.”¹⁷³

Bilindiği üzere, sivil toplum kuruluşları devletlerden ve hükümetlerden bağımsız yapıda işlemesi gereken, gücünü bu özgürlüğünden alan yapılardır. Yalçıntaş’ın belirttiği gibi,

“Her şeyden önce bir sivil toplum kuruluşunun bir devletle herhangi bir örgütlü ve sistemli bağı olmayan bir organizma olması lazım. Buna bağlı olarak da kendi içinde hareket edebilme ve karar alabilme özelliği olması lazım. Neden bu iki ayağın olması şart? Çünkü devletle herhangi bir örgütsel, finansal ya da başka tür bir bağı olursa devletten bağımsız hareket edemez. İkincisi kendi başına karar alma ve bu karar çerçevesinde hareket etme özgürlüğü olsun ki bu ekosistemi etkilesin.”¹⁷⁴

Diyalog ortamını sağlayabilen STK’lar, birbirinden farklı paydaşları biraraya getirebilmekte ve ortak bir akıl zemini yaratma aşamasında etkin bir aracı olarak işlevsellik kazanabilmektedir. STK’ların devletten bağımsız şekilde işlemesi, STK’ların devletle veya devletin STK’lar ile işbirliği yapamaz konumda olması anlamına gelmemektedir. STK’ların toplum ve devlet ile işbirliği yapması ve gelişime birlikte katkıda bulunma gayreti içinde olmaları gerekmektedir. Bu konuda Williamson şunları aktarmaktadır: *“Bir devletin doğasını ve gidişatına etkide bulunmak hükümetlerarası iyi ilişkiler kurmaktan daha fazlasıysa, daha geniş çapta tüm toplum, her seviyede, sivil toplum ile birlikte, işin içine dahil edilmelidir.”¹⁷⁵*

¹⁷³ Nye, **a.g.e.**, s. 119-120.

¹⁷⁴ Yalçıntaş, **Kamu Diplomasisi...**, s.213.

¹⁷⁵ Williamson, **a.g.e.**, s.14.

Williamson'ın altını çizdiği tüm toplumun her seviyede sivil toplum ile birlikte hareket etmesi gerektiği noktasına Habermas İletişimsel Eylem Kuramı ile açıklık getirmeye çalışmaktadır. Yüksek, bu sürecin okumasını Habermas üzerinden şu şekilde yapmaktadır:

“Habermas’a göre toplum içinde anlam, iletişimsel eylem süreciyle yapılandırılır. Dolayısıyla, sivil toplumun iktidar eylemlerinin içeriğini ‘bilgi ve bakış açılarını ileten bir ağ olan’ kamusal alan aracılığıyla sunma becerisi, demokrasiyi gerçekleştiren ve gücün meşru kullanımı için gereken şartları yaratan faktördür: Vatandaşların değerlerinin ve çıkarlarının kamusal alandaki müzakereye katılmaları yoluyla ifade ve temsil edilmesi olarak. Medyanın özgülleştirici etkisi olarak, Habermas’a göre, günlük hayatta sermaye ve güce karşı iletişim merkezleri oluşturulmasıyla mümkündür; bu merkezler (özellikle de hükümet ve ekonomi dışı girişimler ve oluşumlar ile bağlantılılar ise) iletişimi yaşam dünyasının üretici bir gücü olarak yapılandırabilirler. Bu bir yandan öz-örgütlenme ve öz-eklemlenme potansiyeli ile, diğer yandan toplumdaki çatışmaya geçen toplumsal konuların iletişimsel eylem yoluyla, öznelerin ortak çıkarları doğrultusunda yönlendirmesiyle bağlantılıdır.”¹⁷⁶

Uluslararası sivil toplum kuruluşları ise ulusal ve uluslararası siyasete paralel bir güç teşkil edecek şekilde ve güçte kampanyalar sürdürebilmektedir. Buna bağlı olarak uluslararası sivil toplum kuruluşları iç ve dış kamuoyu yaratma güçleriyle önemli bir güç potansiyelini de haizdir. Akdoğan bu noktaya şu şekilde değinmektedir: *“Castells bu gücü toplumsal sonuçlar doğurabilecek bir güç olarak tanımlamakta ve bu gücün ‘siyasi partilere bağlı olmayan (küresel) sivil toplum örgütleri tarafından geliştirilecek sembolik bir siyaset olacağını’ savunmaktadır.”¹⁷⁷*

Beck de, küresel riskler ortamında küresel sivil toplumun devletle arasında bir bağ oluşturarak kozmopolit bir devlet oluşturacağını şu şekilde ifade etmektedir:

¹⁷⁶ Derya Yüksek, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015, s.55-56.

¹⁷⁷ Akdoğan, **a.g.e.**, s.77-78.

“Küresel riskler devletleri ve sivil toplum hareketlerini güçlendirmektedir, çünkü bu aktör grupları için yeni meşruiyet kaynakları ve eylem seçenekleri yaratmaktadır.(...) Küresel sivil toplumun ve bu toplumun aktörlerinin hedefi ise, tam tersine, sivil toplum ile devlet arasında bir bağ yaratmak, yani kozmopolit bir devlet oluşturmaktır. Neo-liberal devletin girdiği ittifak biçimleri, dünya çapında sermayenin çıkarlarını en iyi şekilde korumak ve meşrulaştırmak için devleti (ve devlet teorisini) araçsallaştırır. Sivil toplum içinde kozmopolit devlet fikri ise tam tersine sağlam bir çeşitlilik ve ulus-sonrası düzenin hayal edilmesini ve gerçekleştirilmesini hedefler.(...) Sivil toplumun gündemi ise insan hakları, küresel adalet ve radikal demokratik küreselleşme yönündeki yeni büyük anlatı mücadelelerinin halesiyle kuşatılmıştır.”¹⁷⁸

Habermas da sivil toplum kuruluşlarının artan gücüne ve nüfuzuna vurgu yapmakta fakat STK’ların ulus-devletlerinki gibi bir meşruiyetlerinin olmadığını da belirtmektedir:

“Milli düzlemden millet-üstü düzleme doğru kayan yetki değişimi tabii ki meşruiyet-boşlukları doğurmuştur. Çok sayıdaki milletler-arası teşkilat ve daimi konferanslar ile birlikte Worldwide Fund for Nature, Greenpeace veya Amnesty International gibi devlet-dışı teşkilatların nüfuzu artmış, bu kuruluşlar çoğu kez informel düzenleyici merciler şebekesine dahil edilmişlerdir. Buna karşın milletler-arası ortak çalışmanın bu yeni biçimleri, milli-devlet bünyesinde müesseseleşmiş olan klasik prosedüre az da olsa denk olabilecek bir meşruiyetten mahrumdurlar.”¹⁷⁹

STK’ları Batı merkezli hegemonyanın yumuşak gücü olarak algılayıp eleştiren teorisyenler de vardır.¹⁸⁰ Karns ve Mingst STK’ların demokratikleşmeyi değil tam tersine küresel bir güç merkezileşmesini temsil ettiği ifade etmektedirler.¹⁸¹

Nye’e göre ise, *“Sivil toplum örgütleri gün geçtikçe etkilerini artırmakta ve seslerini dünya çapında yükseltebilmektedir, özellikle seçmenler ve hedef kitlelere*

¹⁷⁸ Beck, **a.g.e.**, s.362-363.

¹⁷⁹ Habermas, **a.g.e.**, s.90.

¹⁸⁰ Hasgüder ve Uludağ’dan aktaran İnan Rüma, **Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler...**, s.402-403.

¹⁸¹ **Ibid.**, s.403.

güven vermeyi başarmış olanlar."¹⁸² Sivil toplum örgütlerinin sesini duyurma konusunda kullanacakları araçlardan en yenisi olan internet ve sosyal medya ağları ise sivil toplum örgütlerinin mesajlarının uluslararasılaşmasını kolaylaştırmakta, bu anlamda zaman ve mekân farklılıkları iletişime engel teşkil etmemektedir. Williamson'un belirttiği gibi, "*Yeni ağ teknolojilerini kullanarak, sivil toplum örgütleri sivil toplumdaki rollerini güçlendirmekte ve bir şekilde hükümetlere göre kitleleri etkilemede daha etkin olabilmektedir.*"¹⁸³ Sivil toplum örgütleri hükümetlerden bağımsız yapıda oldukları için inandırıcılık konusunda toplumlar nezdinde hükümetlere göre genellikle daha iyi bir konumda bulunmaktadır.

Ekşi küreselleşme sürecinde STK'ların artan önemini ve rolünü şu şekilde açıklamaktadır:

*"Küreselleşme olgusuyla birlikte 1980'lerden itibaren özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel sistemin sivil toplum temelinde küresel ilişkiler şeklinde köklü dönüşüm geçirmesi, beraberinde diplomasinin de parametrelerini değiştirmiştir. Küresel politika, öncesinde olduğu gibi sadece devletlerin yegane etkinlik alanı olmaktan çıkarak yeni aktörlerin ortaya çıkması ve alçak politika konularının gündeme gelmesiyle devlet ve devlet-dışı aktörler arası ve toplumlar arası bir etkinlik alanı haline dönüşmeye başlamıştır. Bu şekilde diplomasinin muhatabı sadece devlet değil, yeni aktörler hatta birey olmuştur. Vestfalya sisteminden itibaren devletten devlete ilişkileri içeren geleneksel diplomasinin temel yegane aktörü devletken küreselleşme olgusu, uluslararası ilişkilerde devletin tekel konumunu erozyona uğratmıştır. Ayrıca devletler, devlet-dışı aktörlere özellikle sivil toplumla işbirliğine yanaşmışlardır. Bunun anlamı diplomaside güç dağılımının değiştiği ve devletlerin yanında yeni aktörlerin de diplomasine alanına katıldıkları çok paydaşlı diplomasi anlayışı gelişmeye başlamıştır. Uluslararası örgütler, devletlerle yeni aktörlerin işbirliği yaptığı ve bu şekilde farklı tarzda çok taraflı diplomasinin alanı haline gelmeye başlamıştır. Aynı zamanda küreselleşme ve bilişim teknolojilerinin etkisiyle önemi artan kamuoyu ve sivil toplum, devletler üzerinde eskisinden daha fazla etkili olmaya başlamıştır."*¹⁸⁴

¹⁸² Williamson, **a.g.e.**, s.76.

¹⁸³ Riordan'dan aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.76.

¹⁸⁴ Ekşi, **a.g.e.**, s. 53.

İletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte, güç dağılımı dengelerinde de değişiklikler göze çarpmaktadır. STK'ların varlığı ve özellikle yeni medya alanındaki işlevselliği ve etkinlik derecesi, STK'ların kamu diplomasisi alanında önemli aktörlerden biri olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tuncer'in de belirttiği gibi, *“Yeni teknolojileri faal bir biçimde kullanması ve basın toplantıları, televizyon haberleri, cep telefonları ve internet vasıtasıyla eylemlerini doğrudan kamuoyuna ulaştırabilmeleri sivil toplum kuruluşlarının yeni kamu diplomasisinde, devletlerin yanında önemli bir aktör olarak yer almasını sağlamaktadır.”*¹⁸⁵ Örneğin 2 Ağustos 2013 tarihinde Gezi Parkı eylemleri kapsamında Uluslararası Af Örgütü *“(Yeniden Taksim'e!) Bu sanal bir barışçıl protesto gösterisi çağrısıdır!”* isminde bir sanal protesto eylemi çağrısında bulunmuştur.¹⁸⁶ Bu sanal protestoya 6038 kişi katılmıştır.¹⁸⁷ Gezi Parkı eylemlerine yönelik yapılan bu çağrının içeriğinde şunlar yazmaktadır:

“Barışçıl bir şekilde toplanmak ve gösteri yapmak bir insan hakkıdır ve yetkililer tarafından güvence altına alınmalıdır. Anayasa'nın 34. Maddesi'ne göre: 'Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.' Türkiye'de bireylerin bu hakkı, özellikle Taksim mevzu bahis olduğunda, elinden alınıyor. Sizi, fiziksel olarak, gösteri ve protesto yapmanın engellendiği Taksim Meydanı'nın sanal ortamda hazırladığımız haritasında yerinizi almaya ve sembolik bir duruş göstermeye davet ediyoruz. 31 Mayıs, sabahın erken saatleri... Taksim Yayalaştırma Projesi çerçevesinde Gezi Parkı'nın yıkılmasını barışçıl bir şekilde protesto etmek üzere 28 Mayıs'ta parkta toplanan gruba 31 Mayıs tarihinde sabahın erken saatlerinde polis biber gazı ve tazyikli su kullanarak müdahale etti ve parkı boşalttı. Ardından gösteriler İstanbul'un çeşitli semtlerinde devam etti ve Ankara ve İzmir de dâhil olmak üzere birçok ile yayıldı. Polislin gösterilere biber gazı ve tazyikli su kullanarak orantısız bir şekilde müdahale etmesinin sonucunda 8 binden fazla kişi yaralandı. Yaralıların bazıları polislin gaz fişegini doğrudan göstericilerin üzerine hedef alarak kullanması nedeniyle gözünü kaybedenlerdi. Olaylar sırasında üç kişi doğrudan güç kullanımı sonucu ve iki kişi de kaza sonucu olmak üzere beş kişi hayatını kaybetti. Polis şiddetini barışçıl bir şekilde

¹⁸⁵ Hüner Tuncer, **Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009, s.214.

¹⁸⁶ [https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/\[yeniden-taksim](https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/[yeniden-taksim), Erişim tarihi: 23.11.2015.

¹⁸⁷ <http://www.yenidentaksime.org/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

protesto etmek ve adalet talep etmek için sanal eylemimize katılın ve Taksim Meydanı haritasında yerinizi alın! Yeniden Taksim'e!"¹⁸⁸

Benzer bir sanal protestoyu ise Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü düzenlemiştir. İlk kez kutlanan Çevrimiçi İfade Özgürlüğü Günü'nde Pekin'in Tiananmen Meydanı ve Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'daki Kim Il-Sung Meydanı gibi normalde gösteri yapılması olanaksız yerlerde sanal protesto düzenlenmiştir ve sanal protestoya binlerce kişi katılmıştır.¹⁸⁹ Dünyada 62 siber muhalifin cezaevinde olduğunu ve geçen yıl 2600'den fazla web sitesi, blog ve forumun kapatıldığını belirten Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, 24 saat süren gösterilere, binlerce sanal muhalifin katıldığını açıklamıştır.¹⁹⁰ Bu protesto kapsamında, kullanıcılardan bir avatar oluşturmaları, banner için mesaj seçmeleri ve Burma, Çin, Küba, Mısır, Eritre, Kuzey Kore, Tunus, Türkmenistan ve Vietnam'daki gösterilerden birisinde yer almaları istenmiştir. Örgüt bundan sonra her 12 Mart'ta dünya çapında siber sansürün kınanması için sanal protesto düzenleyeceğini ilan etmiştir.

Yine güncel bir örnek olarak Greenpeace, Türkiye'de 20. Yılı'nı kutlama amacıyla sanal insan zinciri projesi gerçekleştirilmiştir. #berabersekgüçlüyüz hashtagi ile sürdürülen 20. yıl kampanyasında katılımcılardan Türkiye'de yaşadıkları şehri belirtmeleri, bir avatar seçmeleri ve Greenpeace'in faaliyet alanlarına ilişkin bir mesajı paylaşmaları istenmektedir. Böylelikle Türkiye'deki Greenpeace destekçileri sanal bir insan zinciri oluşturmakta, taleplerini ifade etmekte ve taleplerinin sanal kamusal alanda görünür kılmaktadırlar.¹⁹¹

Kanter ve diğerleri, interneti ve sosyal medya ağlarını kullanan ve "networking"i sağlayan STK'ların ne şekilde işlediğini şu şekilde aktarmaktadırlar:

"Networked Nonprofits are simple and transparent organizations. They are easy for outsiders to get in and insiders to get out. They engage people in shaping and sharing their work in order to raise awareness of social issues, organize

¹⁸⁸ [https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/\[yeniden-taksim](https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/[yeniden-taksim), Erişim tarihi: 23.11.2015.

¹⁸⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/internette-ifade-ozgurlugune-sanal-protesto-8445110>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

¹⁹⁰ <http://arsiv.ntv.com.tr/news/439043.asp>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

¹⁹¹ <http://www.berabersekgucluyuz.org/>, Erişim tarihi: 07.12.2015.

communities to provide services, or advocate for legislation. In the long run, they are helping to make the world a safer, fairer, healthier place to live. Networked Nonprofits don't work harder or longer than other organizations, they work differently. They engage in conversations with people beyond their walls—lots of conversations—to build relationships that spread their work through the network. Incorporating relationship building as a core responsibility of all staffers fundamentally changes their to-do lists. Working this way is only possible because of the advent of social media. All Networked Nonprofits are comfortable using the new social media tool set—digital tools such as e-mail, blogs, and Facebook that encourage two-way conversations between people, and between people and organizations, to enlarge their efforts quickly, easily, and inexpensively.”¹⁹²

Küreselleşmeyle birlikte iletişim teknolojileri çok hızlı bir gelişme ve geniş kitlelere yayılma grafiği sergilemiştir. Yalçıntaş'a göre, kamu diplomasisi ve sivil toplum örgütleri bugün buldukları yeri iletişim teknolojilerine borçludur:

“Sivil toplum meselesi ve kamu diplomasisinin son zamanlarda bu kadar etkin olması ve hayatımıza girmiş olmasının sebebi teknolojinin gelişmesi, ama özellikle iletişim teknolojisindeki bu değişikliklerin olmasıdır. Biz bunun ilk dalgasını iki kutuplu dünyadan önce tek sonra çok kutuplu dünyaya geçişte yaşadık. Yani Berlin Duvarı'nının yıkılmasının arkasında da aynen bilişim teknolojisinin gelişmesi yatıyor.”¹⁹³

“Kamu diplomasisi kapsamında STK'ların öncelikli olarak yapması gereken nedir?” sorusunun yanıtı ilgili tüm paydaşların etkileşime geçmesini sağlamasıdır denebilir. Yalçıntaş bu konuya şu şekilde yaklaşmaktadır: *“Kamu diplomasisinde STK'ların yapması gereken ve başarılı bir biçimde yaptıkları şey 'networking' olmalıdır. Bunu Türkçeye nasıl çeviririm bilmiyorum ama 'ağ kurmak' desek yanlış olmaz. İnsanların bir araya gelmesi ve birbirlerini tanıması, kamu diplomasisinde STK'ların yapmaları gereken şey budur.”¹⁹⁴* Clarke'a göre de, dijital diplomasi yeni ve devrimci bir gelişme olarak uluslararası ilişkilerde hiyerarşik ve devlet merkezli

¹⁹² Beth Kanter, Allison Fine, **Networked Nonprofit : Connecting with Social Media to Drive Change**, USA: Jossey-Bass, 2010, s.3.

¹⁹³ Yalçıntaş, **a.g.e.**, s.216-217.

¹⁹⁴ **Ibid.**, s.223.

süreçler artan bir şekilde, daha fazla ağlarla örülmüş, sivil toplum ağırlıklı bir diplomasi modeline yerini bırakmaktadır.¹⁹⁵

Varoğlu da kamu diplomasisinin özünde STK'ların bulunduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Vurgu noktalarından bir tanesi de kamu diplomasisinin genelde adının vurguladığı kamu ifadesinin altında algılanması gereken doğru ifade sivil toplum örgütleridir. Yani sivil yapı kamu diplomasisinde çok önemli. Public Diplomacy’yi biz Kamu Diplomasisi olarak çevirdiğimiz ve kamu denince de devleti algıladığımız için yanlış bir algılama oluşmaması bakımından vurgulamaya çalışıyorum. Sivil toplumla çok yakından ilişkisi var. Demokratik yapı içerisinde bazı sorunların daha etkili çözülmesinde dönük kullanılması yönünden bir yararı var.”¹⁹⁶

Dijital diplomasiinin bir diğer aktörü ise üniversiteler ve okullardır. Üniversiteler ve okullar, çatıları altında bulunan çeşitli toplumlardan ve kültürlerden öğrenci, öğretim üyeleri ve misafir öğretim üyeleri ile kendi iç ve dış işleyişlerinde kamu diplomasisi uygulamaları barındıran kurumlardır. Bununla birlikte bazı üniversiteler, uluslararası meselelerde bir buluşma noktası olarak da öne çıkabilmektedir. Bilim yuvası olarak üniversiteler, tarafsızlık ilkesi uyarınca farklı tarafları biraraya getiren ve diyalog ortamını sağlayan kuruluşlar olmalıdır. Üniversiteler uluslararası konferanslar, kongreler, yapılan akademik yayınlar ve işbirlikleri, toplantılar, bilim günleri, çevrimiçi dersler ve eğitim programları, yarışmalar, akademisyen ve öğrenci değişim programları ile kamu diplomasisine katkıda bulunmaktadır. Örneğin yurt dışındaki veya yurt içindeki bir üniversitede gerçekleştirilen bir konferansın, internet üzerinden canlı yayın ile takip edilebilmesi veya konferansa Skype gibi programlar üzerinden canlı olarak konuşmacıların katılabilmesi üniversiteleri ve okulları buldukları zaman ve mekânın ötesine taşımaktadır. Bu anlamda, örneğin Toronto Üniversitesi’nde düzenlenmiş olan “The Global Dialogue on the Future of Iran” panelini güncel bir dijital diplomasi uygulaması örneği olarak vermek mümkündür. Bu projede, Kanada hükümeti 2013 Mart ayının ilk haftasında Toronto Üniversitesi’ne bağlı The Munk School of Global

¹⁹⁵ Amanda Clarke, **Digital Diplomacy: Theory and Practice** (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition..., s.110.

¹⁹⁶ Varoğlu, a.g.e., s.6.

Affairs ile birlikte, dijital diplomasi alanında ilginç bir çalışmaya imza atmıştır. Bu birim, İranlıların İranlılar ile, İran'ın ve İran gençliğinin geleceğini tartışabilecekleri The Global Dialogue on the Future of Iran (GDFI) isminde dijital bir platform kurmuştur ve Berlin, Toronto, Londra ve Silikon Vadisi'nde düzenlenen panellere etkileşimli şekilde katılımı sağlayabilmek için Google Moderator, Youtube, Twitter ve Facebook'dan yararlanarak, internet üzerinden çevrimiçi ve canlı yayınlar yapmıştır.¹⁹⁷ “Bağlan, paylaş, katıl. İran'ın geleceği için İranlılar arasında bir diyalog platformu yaratıyoruz.” sloganıyla yola çıkmış olan bu proje, İran'da ve İran dışında yaşayan İranlılar ile İranlı uzmanları, kanaat önderlerini, medyayı, girişimcileri ve İran'ın geleceği ile ilgilenen herkesi dijital bir platformda bir araya getirmiştir. Panellerde İran'da yaşayan 19,000'in üzerinde İranlı ile yapılan anketler sonucunda İran gençliğinin dikkatini çeken konuların ele alınmasına özen gösterilmiş ve teknolojik inovasyon, girişimcilik, haberler ve medya, bilgi ve iletişim, sivil toplum ve daha birçok farklı konuda paneller düzenlenmiştir.

Bu projenin destekçisinin Toronto Üniversitesi ile birlikte Kanada Dış İlişkiler, Ticaret ve Kalkınma Bakanlığı'nın olması, “Kanada, İranlıların düşüncelerine üniversite ve devlet seviyesinde önem veriyor” mesajını vermektedir. Ulus markalama açısından Kanada'nın durumuna bakılacak olursa, bu durum dijital diplomasiden yararlanan Kanada'nın teknolojik gelişmişliğinin bir göstergesi olması ile birlikte, Kanada'nın özgür düşünceye verdiği önemin de bir göstergesi olarak hem İranlılar hem de diğer toplumlar nezdinde, ülke itibarını arttırabilecek bir girişimdir. Bu anlamda, bu proje Nye'in *Soft Power* (Yumuşak Güç) kavramına da son derece uygun bir politikada ilerlemiştir. Kanada'nın özgür düşünceye önem veren bir ülke profilinde olması ve bunun için gerekli teknolojik altyapıyı sağlayabilen bir ülke olarak öne çıkıyor olması, Kanada'nın bir *soft power* ülkesi olduğunu da göstermektedir. Bununla birlikte, bu proje Kanada'nın Kanada'daki 120,000 İranlıdan oluşan İran diasporasını kazanma yönünde de önemli bir adım atmış olduğunu göstermektedir.

Toronto Üniversitesi'nin Küresel İlişkiler Birimi'nin ve Kanada Hükümeti'nin İranlıların İranlılar ile, İran'ın ve İranlı gençlerin geleceğini tartışabilecekleri İnternet engellemelerinin olmadığı, özgür bir dijital platform kurması ve bu sistemde İnterneti

¹⁹⁷ <https://theglobaldialogue.ca/>, Erişim tarihi: 28.11.2015.

ve sosyal medya ağlarını kullanıyor olması dünyada dijital diplomasının geldiği noktayı gözler önüne sermektedir. İranlıların kendi ülkeleri sınırları içindeki kamusal alanda ve internetteki engellemeler dolayısıyla sanal kamusal alanlarında sahip olmadıkları özgürlüklerine, Kanada'nın gerekli alt yapıyı kurmasıyla ortaya çıkan sanal kamusal alanda kavuşabilmektedirler. Böylelikle, İranlılar kendi kamusal alanlarında ve sanal kamusal alanları sınırları içinde özgür şekilde kendilerini ifade etme imkânı bulamıyorken, Kanada'nın girişimiyle ortaya çıkan bu sanal kamusal alanda bir ortak akıl zemini yaratma imkânına kavuşmaktadırlar. Bu, uluslararası ilişkilerde dijital çağ devrimi denebilecek kadar büyük bir dönüşümdür. Bu anlamda, görüldüğü gibi, dijital diplomasi alanının önemli paydaşlarından biri olan eğitim kurumları farklı toplumlar ve ülkeler arasında köprü olma rolleriyle dijital diplomasi alanının önemli paydaşları arasında yer almaktadır.

Dijital diplomasının aktörleri arasında kanaat önderleri de bulunmaktadır ve bu alanda çok önemli bir yere sahiptirler. Kanaat önderlerinin kamuoyu oluşturma ve kamuoyunu etkileme gücü sıklıkla tartışılan bir konudur. Mutlu, 'kanı önderi' tanımını *"Görece belli bir sıklıkta, diğer bireylerin tutumlarını ve/veya davranışlarını teklifsiz olarak etkileyebilen kişi"* olarak yapmaktadır.¹⁹⁸ Kanaat önderleri ile ilgili yapılan ilk çalışma 1940 ABD Başkanlık Seçimleri'nde yürütülen kampanyaya ilişkin Lazarsfeld ve arkadaşlarının yaptığı araştırmadır.¹⁹⁹ Bu araştırma sonucunda İki Aşamalı Enformasyon Akışı (*Two Step Flow Model*) Modeli ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım kitle toplumu kuramlarının tersine, çoğulcu bir toplumda kitle iletişim mesajlarının akışının kanı önderlerince dolayımlandırıldığını öne sürmektedir.²⁰⁰ Mutlu bu yaklaşım ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

*"Bu kavramlaştırmaya göre, kitle iletişim araçlarından yayılan bilgi iki temel evreden geçmektedir. İlk evrede bilgi, iletişim araçlarından kitlesel iletişime daha sık katılan görece bilgili bireylere ulaşmaktadır. İkinci evrede ise kişilerarası iletişim kanalları devreye girmekte ve bilgi bu kişilerden iletişim araçlarını daha az ve daha dolaylı kullanan, ayrıca bilgi için başkalarına bel bağlayan bireylere aktarılmaktadır."*²⁰¹

¹⁹⁸ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ayraç Kitap+Evi, 2008, s.168.

¹⁹⁹ **Ibid.**

²⁰⁰ **Ibid.**, s.137.

²⁰¹ **Ibid.**

Bilindiği gibi, bireylerin kanaatlerinin oluşum sürecinde kamuoyu önderleri etkili olabilmektedirler.²⁰² Artık çeşitli kitle iletişim araçlarının yanında, sosyal medyayı da etkin şekilde kullanan kanaat önderleri kamuoyu ile irtibata geçmek için böylelikle bir kanala daha sahip olmuşlardır. Bununla birlikte, dijital çağda, sosyal medya ağları vasıtasıyla kanaat önderi profiline sahip olmuş olan kişiler de göze çarpmaktadır. Deruda bu kişileri *online influencers* (çevrimiçi etki eden kişiler) olarak tanımlamakta ve çok sayıda takipçisi olan ve artmakta olan otoriteleri ile bu kişiler ile ilişki kurmanın ve geliştirmenin etkin bir çevrimiçi halkla ilişkiler aktivitesi olarak kuruluşların stratejik hedeflerine ulaşmada çok önemli bir role sahip olduklarını vurgulamaktadır.²⁰³ Başbüyük özellikle sosyal medya ağlarında kanaat önderi rolüne sahip olmuş olan kişileri “Sanal kanaat önderleri” olarak tanımlamaktadır.²⁰⁴ Başbüyük toplumsal kriz dönemlerinde sanal kanaat önderlerinin önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

*“Normal hayatta karşılaşılan ve toplum üzerinde etkiye sahip kanaat önderlerine benzer şekilde sosyal medyada da ‘sanal kanaat önderleri’ ortaya çıkmıştır. Takipçi sayısının yüksekliği ve geniş kitlelere ulaşma imkânı bulunan bu sanal kanaat önderlerinin tutum ve mesajları özellikle kriz dönemlerinde büyük önem taşımaktadır. Sosyal medyanın kişiler arası etkin ve eşit iletişim imkânları sağlaması gibi avantajlarının yanı sıra toplumdaki algının yanlış yönlendirilmesi ve manipüle edilmesi konusunda da ciddi etkisi bulunmaktadır. Özellikle toplumsal olaylar esnasında ciddi bilgi kirlilikleri ve yanlış yönlendirmeler ve gösterilere katılanları kışkırtmaya yönelik provokatif mesajların yayılmasında sosyal medyanın da kullanıldığı gözlenmektedir.”*²⁰⁵

Gerbaudo, sosyal medya ağlarının katılımcı ve etkileşime açık yapısının sosyal medyadaki kanaat önderlerinin bu mecralardaki gerçek rolünü ve konumunu yansıtmadığını şu şekilde aktarmaktadır:

²⁰² Mehmet Akad, Bihterin Vural Dinçkol, **Genel Kamu Hukuku**, İstanbul: Der Yayınları, 2004, s.409.

²⁰³ Deruda, **a.g.e.**, s.11.

²⁰⁴ Oğuzhan Başbüyük, **Algı Yönetimi...**, s.54.

²⁰⁵ **Ibid.**

“Sosyal medya, hiç kimsenin öncülük etmediği, çünkü bu medyaların doğası gereği ‘katılımcı’ olduğu, onları kullanan insanların ‘basitçe’ iletişim kurdukları, paylaştıkları, ‘katıldıkları’ izlenimini uyandırır. Bununla birlikte ‘basit’ iletişimin içine, web 2.0 ortamının etkileşimli ve katılımcı niteliğinden faydalanan ‘yumuşak’ liderlik biçimleri yerleşmiştir.”²⁰⁶

Gerbaudo Castells’in merkezsiz yapısı ile bilinen ağ toplumuna eleştirel bir açıdan yaklaşmakta ve bu kavramın sosyal medyadaki yumuşak liderlik özelliklerini yansıtmadığını düşünmektedir: *“Can alıcı olan öge, yataysallığın ve merkezileşmekten uzaklaşmanın (decentralisation) vurgulanmasıydı, çünkü ‘tanımı gereği bir ağın merkezi yoktu’. Castells’e göre, ağla sağlanan işbirliğinin yeni biçimleri, toplumsal grupları tepeden aşağı emretme mantığından ve liderlere ihtiyaç duymaktan kurtarmaktadır.”²⁰⁷* Castells yatay iletişim ağları ortamının getirilerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Zamanımızda çok biçimli dijital yatay iletişim ağları tarihteki en hızlı ve en özerk, etkileşime dayalı, yeniden programlanabilir ve kendi kendini genişleten iletişim araçlarıdır. Toplumsal hareketin örgütsel niteliklerini belirler: İletişim ne kadar etkileşime açık ve kendi kendini yapılandırır olursa örgüt o kadar az hiyerarşik, hareket katılıma o kadar açık olur. Dijital çağda ağlar oluşturan hareketlerin yeni bir tür toplumsal hareketi temsil etmesinin nedeni budur.”²⁰⁸

Bu kısmı biraz daha detaylandırmak gerekirse, Gerbaudo *Twitler ve Sokaklar* isimli kitabında sanal kanaat önderlerinin toplumsal hareketlerde ve eylemlerdeki rolünü Mısır Devrimi ve İspanya’daki İspanyol Öfkeliileri’yle ilgili olarak yapılan bir çalışma üzerinden ele almaktadır ve Twitter’ın eşitlikçi ve katılımcı yapısına rağmen, Castells’in savının aksine, Twitter’daki hiyerarşik eğilimlerin olduğunu vurgulamaktadır.²⁰⁹ Gerbaudo’nun mercek aldığı çalışmalarda, Mısırlı eylemcilerin Mübarek’e karşı ayaklanma sırasında kullandıkları #25jan (25 Ocak) hashtag’iyle gönderilen mesajların dağılımı analiz edilmektedir. İlgili araştırma sonucunda, Alexandra Dunn ve Christopher Wilson, hashtag’i kullanan 106,563 bireysel

²⁰⁶ Paolo Gerbaudo, *Twitler ve Sokaklar*. Çev.: Osman Akınhay, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2013, s.231.

²⁰⁷ *Ibid.*, s.39.

²⁰⁸ Castells, *a.g.e.*, s.28.

²⁰⁹ Gerbaudo, *a.g.e.*, s.229.

kullanıcıdan gelen mesajların büyük çoğunluğunun 200 'önde gelen kişi'nin hesabından gönderildiğini saptadıkları belirtilmektedir.²¹⁰ İspanya'da Zaragoza Üniversitesi'nde İspanyol Öfkeliileriyle ilgili olarak yapılan bir Twitter çalışmasında ise, 15-M'yle bağıntılı Twitter akışının hareketin öngördüğü eşitlik ideolojisiyle çeliştiğinin gözlemlendiği ifade edilmektedir. Gerbaudo'nun altını çizdiği üzere bu çalışmalar sonucunda araştırmacılar, küçük bir 'kanaat önderi' grubunun dikkatlerin çoğunu kendi üstlerinde topladığı 'hijerarşik yapı doğrultusunda bir eğilim'e işaret etmekteydiler.²¹¹ Burada lidersiz olduğu zannedilen toplumsal hareketlere Gerbaudo tarafından bir soru işareti koyulmaktadır. Gerbaudo, Twitter'daki etkileşimli ortamın ve takip etme özelliğinin lidersizlik kavramı konusunda bazı dengesizlikler oluşturduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

*"Twitter'daki etkileşimler, sosyal medya kullanımında yaratılan yeni hijerarşi biçimlerini özetler. Bunun sebebi, Facebook'tan farklı olarak Twitter'da ilişkilerin asimetric seyretmesidir. Birini takip ettiğinizde, o kişi tarafından otomatik olarak takip edilmezsiniz; takipçi sayısında ortalama kullanıcılar ile popüler kullanıcılar arasındaki muazzam farkın sebebi budur. İlişkinin 'takip etme' edimi şeklinde adlandırılması, bizim dikkatimizi bu aracın bir liderlik biçimini kapsadığına ya da teşvik ettiğine yöneltir. Ya da, 'lidersiz takipçiler' olabileceğine mi inanacağız? Twitter'da görülen türde etkileşim, çevrimiçi iletişimdeki yapısal bir dengesizliği; örgütsel temelde -ne denli dağınık, yayılmış ya da ağla bağlanmış olursa olsun- bir liderliğin var olduğu anlamını taşıyan bir dengesizliği ortaya koymaktadır."*²¹²

Şener ve Emre de Gerbaudo'nun işaret ettiği aynı noktaya değinmektedirler:

*"Gezi'nin ilk haftasında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre de, Twitter'daki mesajlaşmalar sosyal medyanın yatay iletişime olanak veren bir araç olmasına karşın merkezi bir biçimde belirli hesaplardan kitlelere doğru akıyordu ve temel enformasyon kaynağını küçük bir azınlık elindeydi: Retweet edilen mesajların %80'i Twitter'da Gezi'yle ilgili paylaşımda bulunan kullanıcıların %1'inin elinden çıktı, protestolarda aktif olarak yer alan kullanıcıların dörtte üçü hiç retweet almadı."*²¹³

²¹⁰ **Ibid.**

²¹¹ **Ibid.**, s.229-230.

²¹² **Ibid.**, s.230.

²¹³ http://smapp.nyu.edu/reports/turkey_data_report.pdf den aktaran Şener ve Emre, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya...**, s. 214.

Rose ise sosyal medya ağlarının tek bir liderin peşinden gitme kavramını ortadan kaldırdığını, ancak Twitter devrimleri kavramının abartılı bir yaklaşım olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

“The role of social media in recent events in North Africa and the Middle East has prompted some to label the dissent movements ‘Twitter revolutions’. This is an overstatement. Technology is value neutral. It enables the ideological goals of the people who use them. Furthermore, technology does not cause revolutions; people do. The conditions that fostered these revolutions were unique into themselves, ranging from inflation and youth unemployment, to widespread exclusion from the political process. The tens of thousands of citizens who gathered in Tahrir Square in Cairo were chiefly fighting for change. That said, connection technologies did play an important, even ground-breaking, role. Social media significantly accelerated movement-building, taking processes that normally take years and compressing them to a matter of weeks. Second, social media — together with pan-Arab satellite television — significantly enriched the information environment, giving people access to more information and tools to take action. Third, data illustrate that social media helped to make weak ties stronger; people with little in common found a common cause online and were then propelled to take action together offline. Finally, and most significantly, these networks distributed leadership. Instead of Nelson Mandela or Lech Wałęsa-like figures organizing and inspiring the masses, there were few, if any, identifiable figures exercising top-down leadership. Leadership became more distributed and nodal because of social media.”²¹⁴

Sosyal medyayı kullanan kanaat önderlerinin ve sanal kanaat önderlerinin ön planda olduğu toplumsal hareketlerden biri olan Gezi Parkı eylemlerinde ise, yurtiçindeki ve yurtdışındaki insanların olayları sosyal medya ağlarında hesapları olan kanaat önderleri aracılığıyla da takip etmeye çalışmışlardır. İnceoğlu Gerbaudo’ya atıfta bulunarak, sosyal medyadaki kanaat önderlerinin toplumsal hareketlerdeki rolünü ve önemini Gezi Parkı olayları örneği üzerinden şu şekilde irdelemektedir:

²¹⁴ Alec Ross, **American Diplomacy (Çevrim İçi Kitap)**, Editör: Wiseman, Geoffrey.. Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2012, s.220.

“Herkesin sevdiği sanatçılar, şarkıcılar, oyuncular vs. hem fiziksel olarak hem de sosyal medya ortamında direnişe destek oldular. ‘Etkili Facebook kullanıcıları ve aktivist Twitter kullanıcıları kamusal gruplara karşı duygusal bir dürtüyü tetikleyerek ve ortak kimlikler inşa ederek kamusal alandaki hareketleri düzenlemede çok önemli bir rol üstlendiler’. (...) Gezi direnişi aydınların, sanatçıların hatta popüler kişilerin sokağa çıkmasını sağlamış ve bu kişilerin sosyal medya üzerinden de direnişe destek olmaları hatta dizi senaryolarına Gezi direnişine selam gönderen eklemeler yapmaları direnişin meşruiyetini artırmıştır.”²¹⁵

Kellner ise kamusal entelektüel olarak adlandırdığı kanaat önderlerinin yeni iletişim teknolojilerini etkin bir biçimde kullanmanın yollarını aramaları gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Muhafiz aktivist ve entelektüeller politik hayatta belli bir rol oynamak istiyorlarsa, yeni teknolojilerden yararlanma stratejileri geliştirmek ve müdahale olanaklarını artırmak için elektronik iletişimin gerçekleriyle uzlaşmak durumundadır. (...) Günümüzde kamusal bir entelektüel olmanın yolu, medya ve bilgi toplumunun yeni kamusal alanlarına müdahale edebilmek için yeni teknolojik okuryazarlık biçimlerine vakıf olmaktan geçer. Aktivist entelektüeller, kamuyu örgütleyebilmek için, okuma, yazma ve konuşma etrafında şekillenen geleneksel okuryazarlık becerilerinin yanı sıra, yeni teknolojileri de öğrenmek zorundadırlar. Dolayısıyla yeni teknolojilerin ve teknopolitikaların entelektüellerin kapasitelerini, çalışma alanını ve kamusal müdahale olanaklarını genişlettiği söylenebilir. Görsel-işitsel medya çağında, eleştirel ve muhalif entelektüeller önemli oranda marjinalize edilmişlerdi ve belli başlı bilgi ve iletişim araçlarına erişim olanaklarından yoksun bırakılmışlardı. Ancak, merkezin internet sayesinde dağılmasıyla birlikte kamusal entelektüeller ve aktivistler için daha geniş kitlelere ulaşma olanakları doğdu. Bu nedendir ki, artık entelektüellerin sorumlulukları arasında bu yeni teknolojilerle yaratıcı bir şekilde ilişki kurmak da vardır.”²¹⁶

Dijital diplomasının bir diğer aktörü ise medya ve haber ajanslarıdır. Birleşmiş Milletler tarafından 1980 yılında yayınlanan “Many Voices, One World” isimli

²¹⁵ Yasemin G. İnceoğlu, **Direnişin @ Hali...**, s.11.

²¹⁶ Douglas Kellner, **Medya Gösterisi**, İstanbul: Açılım Kitap, 2010, s. 721-733.

raporda bilginin demokratikleşmesi kavramına değinilmekte ve çok paydaşlı yeni düzende iletişimin rolü ele alınmaktadır. Gerçekten de bugünün dünyası medya ve yeni iletişim teknolojileri ile “birçok ses, tek bir dünya” düzenine yakın bir noktadadır.

Dijital çağ ile birlikte ise medya ve haber ajanslarının işleyişi ve içerik hazırlama pratikleri değişmeye başlamıştır. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde anlık olarak haber hazırlama, haberlerin dakika dakika güncellenmesi, güncel haberleri en hızlı şekilde hazırlayıp paylaşmanın önemi artmıştır. İnternetin ve sosyal medya ağlarının etkileşimli yapısına bağlı olarak, haberlere okuyucular yorum yapabilmekte, haberleri paylaşabilmekte ve kendi yorumlarını ekleyerek paylaştıkları haberleri yeniden üretmektedirler. İnternet bağlantısı olan ve gerekli araçlara sahip olan kişiler, dünyanın herhangi bir yerinde üretilen haberleri takip edebilmekte ve haberlerin hem tüketici hem de üreticisi olabilmektedirler. Mesleki olarak gazeteci kimliğine sahip olmayan fakat haber üretimi yapabilecek olan kişiler internet ve sosyal medya araçları vasıtasıyla yurttaş gazeteciliği yapabilmekte, önemli bir haber kaynağı haline gelebilmekte ve gündemi şekillendirebilmektedirler. Bununla birlikte medya kuruluşları da kendi faaliyetleri ile gündemi şekillendirebilmektedir. Örneğin Recep Tayyip Erdoğan’ın 2012’nin Mayıs ayında kürtaşı cinayet olarak gördüğünü açıklaması sonrasında, Bianet.org “Benim bedenim, benim kararım” adında bir kampanya düzenlemiş ve bu kampanya özellikle sosyal medyada büyük yankı uyandırmıştır.²¹⁷ Bu anlamda günümüzde kamu politikaları, medya kuruluşları ve internet kanalları iç içe geçmiş alanlardır.

Cohen ve Schmidt ana akım medya kanallarının ileriki dönemde haberleri anlık olarak aktarma konusunda çağın gerisinde kalacağını ve internete erişim oranlarının artması ile birlikte yurttaş gazeteciliğinin dünyada yükselişe geçeceğini iddia etmektedirler:

“Ana akım medya organlarının dünya çapındaki haberleri iletme konusunda gittikçe daha geriden gideceği apaçık ortadadır. Haberciler ve sosyal muhabirler ne kadar yetenekli, kaynakları ne kadar zengin olursa olsun, bu kurumlar bağlantı çağında yeterince hızlı hareket edemezler. Dünyayı sarsan haberler Twitter gibi

²¹⁷ <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/138763-kurtaj-hakki-kampanyasi-basladi>, Erişim tarihi: 10.12.2015.

platformlardan, yani anında, geniş çaplı ve erişilebilir paketlerle enformasyon paylaşımını kolaylaştıran açık ağlar üzerinden gelmeye devam edecek. Eğer dünyadaki herkesin veri işlemcisi ya da veri erişimli bir telefonu olursa –bunun gerçekleşmesi hiç de uzak görünmüyor- Pakistan’ın Abbottabad kentinde kendi halindeki bir sivilin Usame Bin Ladin’in öldürülmesiyle sonuçlanan gizli baskınını bilmeden canlı twitlendikten sonra farkında olduğu gibi, ‘haber patlatma’ yeteneği şansa ve kismete kalmış olacak.”²¹⁸*

Bununla birlikte, dijitalleşme mesleki anlamda da gazeteciliği dönüştürmektedir. Eskiden belli medya kuruluşlarına bağlı olarak görev yapmak durumunda olan gazeteciler, günümüzde kendi web sitelerinde, bloglarında ya da mikrobloglarında, herhangi bir kuruluşa bağlı olmadan haber üretebilmekte ve paylaşabilmektedirler. Böylelikle habercilik zamandan ve mekândan bağımsız bir yapıda yapılabilmektedir. Günümüzde Periscope, Twitter, Tumblr gibi mikrobloglarda bu türdeki habercilik örnekleri her geçen gün artmaktadır.

İnternet ve sosyal medya çağında yaşanan diğer bir önemli bir gelişme ise haber kaynaklarının çoğalması ve çeşitli kaynaklar arasında karşılaştırma ve haberlerin doğruluğu konusunda sağlama yapabilme imkânının doğmuş olmasıdır. Alternatif haber kaynaklarının sayısının artması, ana akım medyanın habercilik tekeli kırılmakta ve habercilik anlayışını da değiştirmektedir. Bununla birlikte, haber kaynaklarının çoğalması habercilikte mizenformasyon ve dezenformasyon riskini de beraberinde getirmektedir, ancak bu unsurlar geleneksel medya kanallarında da mevcuttur. Ayrıca, devletin ilgili kaynaklara erişimi engelleme imkânı bulunsa bile, erişime kapanan haber kaynağının başka bir adresten yayın hayatına devam etmesi teknik olarak mümkündür.

İnternet ve sosyal medya ağlarını yalnızca alternatif haber kuruluşları değil, geleneksel medya kuruluşları da kullanmaktadır. Örneğin Amerika’da Huffington Post blogunun 26 milyondan fazla kullanıcısı bulunmaktadır ve CNN International’ın dünyanın çeşitli ülkelerinde kendisine haber yazabilecek internet gazetecisinin sayısı

* Schmidt ve Cohen buraya şu dipnotu düşmüşlerdir: “Pakistanlı enformasyon teknolojisi danışmanı Sohaib Athar’ın Bin Ladin baskınının düzenlendiği gece gönderdiği twitlerden birinde şöyle diyordu: ‘Gece 1’de Abbottabad üzerinde dolaşan bir helikopter (ender görülen bir olay).’”

²¹⁸ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s.58.

750'den fazladır.²¹⁹ Yeni iletişim teknolojilerini ana akım medya kuruluşları etkin bir biçimde kullanmakta ve bu araçlar vasıtasıyla eşgüdümlü biçimde yayın veya yayımlar yapmaktadır. Sağlık, günümüzde yazılı basın ile internet medyasının içe içe geçtiğini, bu iki paydaşı birbirinden ayırmanın imkânsız olduğunu ifade etmektedir:

“Açıkçası artık ayrımlar bu kadar keskin değil. Yazılı basın ayrı, internet medyası ayrı gibi bir ayrım yok artık. Bugün The Guardian İngiltere'nin en saygın gazetelerinden bir tanesi, orada 180,000 falan satıyor. Ama The Guardian'ın Online'ı da dünyadaki en iyi beş haber sitesinden bir tanesi, 7 milyon kullanıcısı var. Bu kadar çok kullanıcıya ulaşmayı Guardian markası sayesinde yapıyor ve şu anda The Guardian bütün yatırımlarını o tarafa kaydırmış durumda.”²²⁰

Jenkins ise eski ve yeni medyanın bir araya gelmesini “yakınlaşma” (Konvenzkultur-convergence culture) kavramı ile açıklarken, yakınlaşmanın katılımı ve kolektif zekayı teşvik ettiğini belirtmektedir.²²¹ Williamson da internet ve geleneksel medya kanallarının birleştiğini BBC ve CNN örnekleri üzerinden şu şekilde açıklamaktadır:

“Amaç birliğini her gün görüyoruz. CNN'nin artık internet muhabirleri var; BBC ve CNN sık sık dinleyicilerini ve izleyicilerini yayın akışı esnasında e-mail yoluyla fikirlerini paylaşmaya ve sorularını sormaya davet etmekte ve yayın esnasında yorumları okumaktadır. Bununla birlikte, bilgisayarı olan herkes neredeyse dünyadaki her tür gazeteye gazetenin internet sitesi aracılığıyla erişebilmektedir. Bu amaç birliği (convergence) kamu diplomasisinin bazı stratejilerinde karışıklıklar yaratacak ve diğerlerine ulaşma ve etkileme sınırlarını genişletecek.”²²²

Kamu dipomasisi alanı Williamson'ın da ifade ettiği gibi bu gelişmelerden etkilenen bir alandır. *“Üstün iletişim teknolojisine sahip uluslar, küresel enformasyon akışında ve uluslararası imajlarının inşa edilmesinde daha etkili olacaklardır. Her ulus ulusal basını kontrol edip kendi ulusal imajını içsel olarak*

²¹⁹ Selçuk Ünal, **Kamu Diplomasisi**, Editörler: Ahmet Yalçınkaya, Yeşim Özgen, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 136.

²²⁰ Sağlık, **Kamu Diplomasisi...**, s.173.

²²¹ Jenkins'ten aktaran Hepp, **a.g.e.**, s. 60.

²²² Williamson, **a.g.e.**, s.70.

inşa edebilirken sadece küresel medya avantajına sahip ülkeler uluslararası imajlarını paylaşma şansına sahip olacaklardır. Bu durumda bir ulusun küresel gücü sahip olduğu etkili bir medya diplomasisinden doğacaktır."²²³ Aşkın'ın belirttiği gibi, "günümüzde dünya çapında medya organlarında kamuoyuna aktarılan haberlerin %80'i, dört büyük ajans tarafından servis edilmektedir: Associated Press, United Press International, Reuters ve Agence France Press. Bu durum dünya çapında enformasyon akışında tek yönlü bir tablonun hakim olduğunu göstermektedir."²²⁴ Bu tek yönlü ve merkezi enformasyon akışı ile birlikte, dijital çağda haber kaynaklarının çoğalması, çeşitlenmesi ve bu haber kaynaklarına erişimin çok daha zahmetsiz, doğrudan, ekonomik ve hızlı olmasına bağlı olarak ortaya bir dünya vatandaşlığı kavramı da çıkmaktadır. Urry küresel medyada yayınlanan görüntülerin ve imgelerin, insanların kendilerini dünya vatandaşı olarak hissetmelerini sağladığını ifade etmektedir.²²⁵ McLuhan'ın televizyonun dünyayı tek bir küresel köye dönüştürdüğü yönündeki savı bu düşüncenin temelinde yatan temel düşüncedir. Böylelikle bir küresel köyde yaşadığını düşünen dünyanın herhangi bir yerindeki bir kişi, diğer ülkelerde olan olaylar ve kişiler hakkında bilgi ve fikir sahibi olmakta, bilgi sahibi olunan ülkeler ve o ülkenin insanları ile ilgili belli bir düşünceye ve algıya sahip olmaktadır. Bunun sonucunda, çeşitli medya kuruluşlarının ülkeleri, insanlarını ve o ülkedeki gelişmeleri yansıtmaya biçimlerine göre de insanlar ilgili ülke ve o ülkenin vatandaşları ile ilgili bilgi ve fikir sahibi olabilmektedir. Bir multimedya platformu olan internetten televizyon seyredilebilmekte, radyo dinlenebilmekte, çeşitli yayınlara ulaşılabilmektedir. Bu nedenle küresel köy kavramı günümüzde güncelliğini hala korumaktadır. McLuhan bu kavramdan şu şekilde bahsetmektedir: "*Bizimkisi yepyeni bir eşzamanlılık dünyası. 'Zaman' sona erdi, 'alan' yok oldu. Biz artık küresel bir köyde yaşıyoruz... Eşzamanlı olarak.*"²²⁶

McLuhan küresel köy kavramında, dönemin koşullarına bağlı olarak internet öncesi dönemi tanımlamaktadır. 1960'lı yıllar televizyonun yaygınlaşmaya başladığı, dünyadaki farklı toplumların birbirinden hem görsel hem işitsel şekilde haberdar

²²³ Ebo'dan aktaran Gaye Aslı Sancar, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s.447-448.

²²⁴ Aşkın, **Küresel ve Yerel Dezenformasyon**, Ankara: Epos, 2015, s. 23.

²²⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s.51.

²²⁶ McLuhan'dan aktaran Birkle ve diğerleri, **McLuhan's Global Village Today: Transatlantic Perspectives**, New York: Routledge, 2014, s.31.

olmaya başladığı bir dönemdir. Mutlu, küresel köy kavramının bu boyutuna şu şekilde değinmektedir:

*“Dünyanın radyo, televizyon ve sinemanın olanaklı kıldığı karşı konulmaz kültür yayılımı sonucunda yaşadığı dönüşümü nitelemekte kullanılan bir terim. Bazı kuramcılara göre daha şimdiden küresel köy durumunda yaşamaya başlanmıştır. Tıpkı bir köyde yaşayan insanın köyde olan biten her şeyi kolayca öğrenebilmesi gibi, insanlar dünyanın her yanında olup biten her şeyi kolayca öğrenebilmektedir.”*²²⁷

Küresel köyün temelde yarattığı değişim ise kitle iletişim araçları vasıtasıyla insanların ortak bir kültürel paydada buluşarak toplumsal olarak dönüşmesidir. Katz ve Katz’ın belirttiği gibi, *“Küresel köy kavramı, elektronik kültürün dayanışmacı ve toplulukçu ruhunun biçimlendirdiği bir dünyayı simgeler.”*²²⁸ *“Televizyonun egemen araç olduğu elektronik çağ ise mutlu ve kutsanmış zamanların habercisidir. İnsanın duyu organlarını geliştiren bu çağda insan, daha geniş bir bilinçliliğe ulaşır. Bu bilinçlilik insanın kendi topluluğunda, ülkesinde ve yerkürede olup biten her şeyi daha iyi anlamasını ve olayların sorumluluğunu üstlenmesini sağlar. Küresel köy kavramı, insanın bu varoluşunu niteler.”*²²⁹ Akdoğan bu yaklaşımı teknolojik determinizm çatısı altında incelemektedir. Akdoğan McLuhan’ın *“Biz araçlarımızı şekillendiririz, onlar da bizi...”* savından sonra, dünyanın küresel köye dönüşeceğini yönündeki iddiasının teknolojinin toplumu değiştirme ve şekillendirme iddiası olduğunu ifade etmektedir.²³⁰

Wolton küresel köy kavramını iletişim teknolojilerinin küreselleşmesine bağlamaktadır. Wolton bu süreci şu şekilde aktarmaktadır:

“İletişim alanında elli yıllık temel değişim, iletişim teknolojilerinin küreselleşmesinin bir sonucudur. Dün, sadece haber ajansları olayların kısmen ‘dünyasal’ bir görünümünü sunmaktaydı. Bugün enformatiğin, telekomünikasyon hizmetlerinin ve görsel-işitsel teknolojilerinin birleşmesi sayesinde, dünyanın öbür

²²⁷ Mutlu, **a.g.e.**, s. 203-204.

²²⁸ Katz ve Katz’dan aktaran Tatal Cheviron, **a.g.e.**, s.54.

²²⁹ **Ibid.**

²³⁰ Akdoğan, **a.g.e.**, s.53.

ucunda önemli olarak algılanan herhangi bir olay anında erişilebilir olmuştur. Uydular, gerçek zamanlı bir olay anında erişilebilir olmuştur. Uydular, gerçek zamanlı bir enformasyonu genele yayarak bu olanağı daha da genişletmiştir. Teknik açıdan, Marshall McLuhan'ın sözünü ettiği küresel köyden çok da uzakta değiliz. Ancak, teknik açıdan iletişim kurmak daha kolay hale geldikçe, iletişimin içeriği ile tekniği arasındaki doğal ayrımın ayırtına daha fazla varıyoruz.”²³¹

Dijital çağ ile birlikte ise, küresel köy kavramına bir adım daha yaklaşılmıştır. Tatal Cheviron'un belirttiği gibi, zamanı ve uzamı aşmak ve kurtuluşa dayalı toplumsal bir sistem kurma idealini canlandıran küresel köy, internet ağlarının ulusaşırı gelişimi nedeniyle dikkat çeken bir ifade haline gelmiş, kimi olağandışı anlarda insanlığın aynı olayları aynı duygu yoğunluğuyla izleyebilmesinin küresel bir dayanışma dünyası yaratacağına ilişkin sanının yaygınlaşmasını sağlamıştır.²³² Yeni iletişim teknolojilerinin küresel köyün oluşmasına katkılarını Kuyucu şu şekilde açıklamaktadır:

“McLuhan'ın 1967 yılında söylediği 'araç mesajdır' söyleminde elektronik araçlarının kültürü yaygınlaştırarak dünyayı 'küresel köye' dönüştüreceğini iddia etmiştir. Bu küresel köyde zaman ve mekân kavramının yok olacağını savunan McLuhan'ın bu iddiasını bugün sosyal medya gerçekleştirmiş gibi görünmektedir. Radyo, hemen ardından da televizyon mecrası ile başlayan bilginin küresel platformlarda paylaşılması internet mecrası ile daha da gelişmiştir. Uzun dalga frekansı ile ülkeler arası bilgi paylaşımına olanak sağlayan radyodan sonra, uydu aracılığı ile kıtalararası bilgi alışverişinde bulunmayı sağlayan televizyon icat edilmiştir. Bilgi paylaşımı bu iki mecra sayesinde uluslararası boyut kazanırken, internet ve sosyal medya ile küreselleşmiştir.”²³³

Dijital diplomasinin Philip Seib'in kavramsallaştırdığı *Real-Time Diplomacy* (Anlık Diplomasi) ayağında ise, dünyadaki çeşitli haberler ve olaylar yalnızca belirli kitle iletişim kanallarından gelmemekte, bununla birlikte internet ve sosyal medya aracılığı ile yalnızca bir kişi bile gündemi etkileyebilmekte ve gündemi

²³¹ Dominique Wolton, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 41.

²³² Tatal Cheviron, **a.g.e.**, s.55.

²³³ Mihalis Kuyucu, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015, s.149.

belirleyebilmektedir. Olaylar kamu ve medya nezdinde gerçekleşmektedir. Bu anlamda sosyal medya ve internet çağında küresel köyün oluşma sürecinde küresel çapta ortak bir gündemin oluşmasında hem yeni iletişim teknolojilerinin hem de bireylerin ön plana çıktığı görülmektedir. Stratton'un belirttiği gibi, *“İnternet küresel akışlarda önemli bir taşıyıcıdır; ulus-devlet, homojenlikten çokkültürlü yapıya kaymıştır ve ulus-devlet politikaları sınıfsal temelden ortak ilgi temeline kaymıştır.”*²³⁴ Artık dış haberler, ulusal ve yerel haberler ile iç içe geçmekte, farklı toplumlar, kültürler, diller, fikirler ve görüşler buluşmakta ve dünya gerçekten de “tek dünya, birçok ses” aşamasına doğru evrilmektedir. Kamu diplomasisi alanında da tam olarak bu konuda çalışmalar sürdürülmektedir. Kamu diplomasisinde çeşitli ülkelerde özellikle geleneksel medya kanalları aracılığı ile yaratılmış olan olumsuz algıları olumlu yönde etkilemek, olumlu algıları daha da olumlu hale getirmek ve belli bir seviyede tutmak, yeni medya araçları ile de algıları olumlu yönde etkilemek ve olumlu algıları daha olumlu bir seviyeye getirmek ve geleneksel medya kanalları ve yeni iletişim teknolojilerini bir araya getirerek bütüncül stratejiler kurgulamak amaçlanmalıdır. Eğer bir ülkeyle ilgili insanların olumlu ya da olumsuz yönde herhangi bir kanaati yoksa, kamu diplomasisi yöntemleriyle olumlu algı tohumlarını ekilmesi gerekmektedir. Bunun için de atılması gereken adımlar arasında geleneksel ve yeni medyanın eşgüdümlü biçimde kullanılması bulunmaktadır. Bilindiği gibi ana akım medya kanalları ve haber ajansları günümüzde hala haber üretim tekeli elinde bulunduran kuruluşlardır ve izleyicilerin ve dinleyicilerin gündeme ilişkin kanaatlerinin oluşmasında bu yapılar kritik öneme sahiptir. *“Özellikle kamu diplomasisi ve kamuoyunun, bahis konusu ülke ve stratejiler lehinde oluşturulmasında, yasal araçlar içinde yer alan uluslararası iletişim araçlarının rolü ve önemi büyüktür. Ülkelerin kamu diplomasisi yaratabilmesinde medyaya büyük görev düşmektedir. Küreselleşen dünyada lider konumunda veya başat aktör konumunda olan tüm ülkeler uluslararası platformlarda medyanın gücünü kullanmaktadır.”*²³⁵ Bununla birlikte, ana akım medyanın yanında, sosyal medya kanallarının ve alternatif medya kanallarının varlığı, ana akım medyanın haber ve gündem üzerindeki tekeli kırılmaya başlamıştır. Günümüzde uluslararası ilişkiler alanı, hem medya kanallarından ve haber ajanslarından gelen haberlerden, hem de sosyal medya ağlarında ve alternatif medya kanallarında oluşan gündemden beslenmektedir. Bu anlamda, haber üretim sürecinde özgür bir basının varlığı,

²³⁴ Jon Stratton, **Internet Culture**, Editör: David Porter, New York:Routledge, 1997, s.265.

²³⁵ Ertekin'den aktaran Sancar, **a.g.e.**, s.447.

demokrasinin işlemlerini sağlamakta, bu da dış politika dinamiklerinin gerçekler üzerine inşa edilmesini ve uluslararası kamuoyunun da doğru bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Kamuoyundan saklanan bazı haberler ise, bireyler tarafından kamuoyuna aktarılabilir. Böylelikle, doğru bilgi ve haber akışı medya kanalları veya bireyler tarafından sağlandığında, gerektiğinde dış kamular da harekete geçme ve baskı oluşturma refleksine sahip olabilmektedir. Örneğin Angel López García enformasyon toplumunun genelleşmesi olarak tarif edilen küresel köyün, paradoksal biçimde yurttaşların her zamankinden daha fazla dezenformasyona açık hale getirdiğini savunmaktadır.²³⁶ Seib kamu diplomasisi ve medya arasındaki bu hassas ilişkiyi şu şekilde özetlemektedir: “*Kamu diplomasisi, anlık diplomasinin diğer unsurları gibi doğrudan medya erişilebilirliği ve medya etkisine bağlı bir konudur. Demokrasi unsurlarının gelişimi, bilgiye erişimdeki engellerin ortadan kalkmaya başlamasından ve uluslararası ilişkilerde uluslararası kamuoyunun söz sahibi olmasından yararlanmaktadır.*”²³⁷ Daha önceden de ifade edildiği üzere Seib’in Anlık Diplomasi kavramında, internet ve sosyal medya ağları ile geleneksel medya kanallarının birlikte iki koldan uluslararası ilişkiler gündemini etkilemesi söz konusudur. Bu bakımdan geniş kitlelere ulaşabilmek için devletlerin kamu diplomasisi ve dijital diplomasi uygulamalarını eşgüdümlü olarak koordine etmesi gerekmektedir. Sancar’ın da belirttiği gibi, “*Günümüzde her türden haberin iletişimi daha hızlı bir biçimde yapılmakta, bu da yerel ve ulusal kamuoylarının yanı sıra Dünya kamuoyunun oluşmasına yardım etmektedir.*”²³⁸ Bu anlamda yurtdışı kaynaklı haberlerin ajanslardan alınması bu ajansların kamu diplomasisi açısından önemini altını çizmektedir. Ajansların haberi verme biçimi kamu diplomasisi alanında verilmek istenen mesajlara katkıda bulunmaktadır. Girgin’in vurguladığı gibi haber ajansları buldukları ülkenin sesini dünya kamuoyuna duyurma aracı olarak da işlevsellik kazanmıştır.²³⁹

Peki günümüzde dijital çağda bireyler siyasetin ne şekilde bir parçası haline gelebilmektedirler? Medyanın ve yeni iletişim teknolojilerinin bu süreçteki rolü nedir? The European dergisi bir röportajında bu konuyla ilgili olarak Zeynep Tüfekçi’ye şu soruyu yöneltmektedir: “*Batı perspektifinden baktığımızda Arap*

²³⁶ Angel López García’dan aktaran Aşkın, **a.g.e.**, s. 44.

²³⁷ Philip Seib, **Real-Time Diplomacy, Politics and Power in The Social Media Era**, New York: Palgrave Macmillan, 2012, s.112.

²³⁸ Sancar, **a.g.e.**, s.450.

²³⁹ **Ibid.**, s.451-452.

Baharı'nın 25 Ocak'ta bir big bang ile başladığını söylemek cazip geliyor. Siz daha şimdiden 10 yıllık bir zaman dilimine değindiniz. Ortadoğu'daki devrim ve sosyal medyanın uzun tarihi nedir?" Tüfekçi'nin bu soruya verdiği yanıtı bölmeden, tamamıyla aktarmak yerinde olacaktır çünkü Tüfekçi'nin analizi, geleneksel medya kanalları ve internet sarmalındaki bir bireyin politik evreninin nasıl oluştuğunu detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır:

"Mısır ayaklanması internete 26 Ocak 2011'de, 24 Ocak 2011'de olduğundan daha az ihtiyaç duymaktaydı, en azından on yıl boyunca yapılmakta olan bir şey olarak halihazırda bir ayaklanma vardı. Bu uzun hikâye değişen medya ekolojisini içine alır: Al Jazeera'nın yükselişi, video özellikli akıllı telefonların kullanımının yükselmesi, sosyal medyanın yükselişi ve bağlanabilirlik altyapısını değiştiren diğer araçlar. Politize olmuş bir Arap genci ile konuştuğumda, genellikle internetin hayatlarına girdiği andan itibaren politikaya dair birşeyler düşünmeye başladığını belirtti. İnternette müzik indirmek yerine politikanın bu yeni sahadaki gücünün farkına vardılar. Ne yazık ki birçoğumuz, sansürlenmiş ve düşüncelerini özgürce ifade edemeyen bir toplumda yaşıyoruz. Devlet televizyonu her zaman onlarca yıldır iktidarda olan aynı liderin anlamsız ve hiçbirşey ifade etmeyen seçim sonuçlarından bahsediyor. İnsanlar birbirleri ile açıkça politika konuşmazlardı; çünkü haklı bir şekilde korkmuşlardı ve tabii kamu alanında özgür siyaset alanları da yoktu. Ve sonra internet ortaya çıktı. Bir anda internette oyalanırken siyaset ile ilgili konuşulduğuna tanık oldun. Al Jazeera ortaya çıktı ve Arap Dünyası'nda daha önce görülmemiş bir araştırma alanı açtı. Daha önceleri BBC Arapça'yı radyodan dinlerken eleştirel içerikli hiçbir şey ile karşılaşmamıştık. İnternet ve Al Jazeera ile birlikte ortaya çıkan bir diğer değişiklik video kameralı cep telefonları oldu. Herkes olayları belgeleyebilir oldu! Aktivist bloggerlar bu olayların fotoğraf ve videolarını daha önce konuşulamamasına rağmen sitelerinde yayınladılar. Nasıl bir kırmızı çizginin çizildiğini hayal etmek çok zor: Bloggerlar, rüşvet videolarını, seçim hilesi videolarını, işkence görüntülerini yayınladılar. Birçok işkencecinin dokunulmazlık duygusu ile yaptıklarını kayda alması çokça rastlanmakta olan bir olaydı. İnternet ile birlikte artık sansürden dolayı görünemeyenler ortadan kalktı. Bir noktada, Mısır

televizyonu bile polisin canavarlıklarını veya cinsel sapıklık haberlerini yayınlamaya başlamıştı; çünkü bloggerlardan dolayı tüm toplum bu konuları konuşuyordu."²⁴⁰

Waller ise, Al Jazeera gibi geleneksel kanalların birçok vatandaşın siyaset ile ilgili haberleri almasını sağladığını fakat yine de internetin ve web sitelerinin özellikle devletin bilgiye erişimi kısıtladığı ülkelerde, alternatif siyasi kültürün kök salmasını sağladığını ve şimdiye kadar El Kaide gibi terör gruplarının örgütlenme ve iletişim için interneti kullanması ile birlikte, demokratların baskıcı ülkelerde liberal kültürü yaymak için interneti kullanmalarının daha nadir görüldüğünü ifade etmektedir.²⁴¹

Fulton ise tarihteki toplumsal ve siyasi dönüşümlerde aracın önemine vurgu yapmaktadır. Bu anlamda, Gutenberg'in matbaayı icat etmesinin Katolik Kilisenin otoritesinin yıkılmasına ve dolaylı yoldan Reformlara neden olduğunu, aydınlanma ruhunun ise özgür basının ortaya çıkmasına ve sonuç olarak demokratik hükümetlerin ortaya çıkmasına yol açtığını ifade etmektedir.²⁴² Bununla birlikte, özellikle Soğuk Savaş döneminde medyanın Demir Perde'nin yok olmasına ve hükümet yönetimindeki radyo yayınlarının Doğu Avrupa ve Sovyetler'de özgürlük umudunu yeşertmesine yol açtığını ifade etmektedir. Fulton'un analizi şu şekilde devam etmektedir: "*Sınırlar daha geçirgen oldukça, düşünceler despot rejimlerin sürdürülmesine daha büyük tehdit haline gelmiştir. Al Jazeera sadece bir sıkıntı unsuru olmaktan çıkmış, rejime tehdit haline gelmiştir.*"²⁴³ Fulton'un analizi yeni medya çağı için de geçerlidir. Bu çağda internet ve sosyal medya ağları düşüncelerin akışını sağlamakta, ulusal ve uluslararası çapta örgütlenme, koordinasyon ve etkileşim için bir araç olarak kullanılmakta ve uluslararası kamuoyu tarafından takip edilen, destek görebilen toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu süreçte medyayı baskılayan bir yeni medyanın varlığı dolaylı olarak demokrasinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Schmidt ve Cohen medyayı nasıl bir geleceğin beklediğiyle ilgili olarak şu şekilde bir öngörüye sahiptirler:

²⁴⁰ <http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

²⁴¹ J. Michael Waller, **The Public Diplomacy Reader**, Washington: The Institute of World Politics Press, 2007, s.470.

²⁴² Fulton, "**The Uses of Modern Technology in Public Diplomacy**" **the Arab & Islamic Worlds through Public Diplomacy A Report and Action Recommendations...**, s.23.

²⁴³ **Ibid.**

“Gelecekteki bütün kuşaklar bir öncekinden daha fazla enformasyon üretme ve tüketme yeteneği kazanacak ve insanlar gelişmelere yetişemeyen, olayların gerisinde kalan medyaya daha az sabır gösterecek, onu daha az tercih edecektir. İzleyicilerin bağlılığı bu organların sunacakları analizler ve perpektifle, en kritik olarak da, bu kurumlara duydukları güvenle sınırlı kalacaktır. Enformasyonun güvenilirliğine, analizin doğruluğuna ve haber öykülerinin önceliğine itibar edeceklerdir. (...) Ayakta kalabilenler (haber kuruluşları) pek çok açıdan toplumun önemli ve ayrılmaz bir parçası olarak kalacaktır, ancak pek çok yayın organı bugünkü yapılarını sürdüremeyecektir. –ayakta kalabilenler amaçlarını, yöntemlerini ve örgütsel yapılarını yeni küresel kamuoyunun değişen taleplerini karşılamaya dönük şekilde ayarlamış olacaktır. Dil bariyerleri alçalır ve baz istasyonları yükselirken, katkıda bulunmak isteyen yeni sesler, potansiyel kaynaklar, vatandaş gazeteciler ve amatör fotoğrafçıların sayısı durmadan artacaktır. (...) Ana akım medya ağırlıklı olarak derleyip toparlayıcı, saklayıcı ve doğrulayıcı rolü üstlenecek, tüm verileri tarayıp okunmaya, anlaşılmaya ve güvenmeye değer olanla olmayana ayıran bir itibar filtresi işlevi görecekler. (...) Ana akım medya organlarının bugün zor ama zorunlu bir görev olarak ulaşabildikleri tüm yeni küresel sesleri entegre etmenin yollarını bulmaları gerekecek. İdeal olan, gazetecilik işinin daha az haber peşinde koşan ve daha çok işbirliğine açık bir niteliğe bürünmesidir.”²⁴⁴

Dijital diplomasi alanının bir başka aktörü ise özel sektör ve küresel işletmelerdir. Dijital diplomasinin teknik altyapısını küresel bilişim şirketleri oluşturmaktadır.

Ekonomi alanıyla diplomasi alanı birbirinden beslenen alanlardır. Watson’ın altını çizdiği gibi, “Çok eskiden beri, bugüne kadar gelen diplomatik kayıtlara göre diplomasi ticaretle iç içe olmuştur.”²⁴⁵ 1970’lerden itibaren devletlerden daha büyük bütçesi olan özel şirketler öne çıkmaya başlamış ve Robert Keohane ve Joseph Nye gibi neoliberal teorisyenler devletler arasında artan ve giderek karmaşıklaşan bir karşılıklı bağımlılık ağı oluştuğunu ifade etmeye başlamışlardır.²⁴⁶ Kaygusuz’un belirttiği gibi, “Uluslararası düzenleyici kurumlar, ulusaşırı bütünleşmeler ve ulusaşırı şirketler, aynı zamanda devletlerin yeni meşruiyet kaynaklarıdır. Diğer bir

²⁴⁴ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s.58-60.

²⁴⁵ Watson’dan aktaran İskit, **a.g.e.**, s.233.

²⁴⁶ Evren Çelik Wiltse, **a.g.e.**, s.141.

deyişle, devletler artık sınırları içindeki aktörlerin değil, sınırları dışındaki devlet-dışı aktörlerin rızasını/meşruiyetini elde etmeye uğraşmaktadırlar."²⁴⁷ Yalçıntaş'ın altını çizdiği üzere çokuluslu şirketlerin yaptıkları yatırımlar, doğrudan doğruya önce çokuluslu şirketlerin kendi menfaatlerini, sonra da o şirketlerin buldukları ülkelerin menfaatlerini etkilemektedir: "1980 yılında dünya üzerindeki yabancı yatırımlar 700 milyar dolardı. 2010 yılında 20 trilyon dolar oldu. Dolayısıyla bir ülkenin başka bir ülkede bu kadar fazla yatırımı varsa o ülkeyi çok fazla kendi başına bırakmaz."²⁴⁸ Yalçıntaş bu durumu bir örnekle şu şekilde açıklamaktadır: "Bugün ABD dünyadaki demokrasinin havarisidir. 'Her yere demokrasi götürmek lazım' der. 'Demokrasi yok' diye Irak'a girdiler, biliyorsunuz. Ama hiçbir ABD yetkilisi tutup da Suudi Arabistan'da demokrasi yok demez ya da bunu sorgulamaz bile. Çünkü Suudi Arabistan'da Amerikan şirketleri çok yoğun bir biçimde faaliyet gösteriyor."²⁴⁹ Dış ilişkiler ile özel sektör ve küresel işletmelerin kesiştiği nokta tam olarak bu karşılıklı ekonomik menfaatlerdir. Diplomasi de çoğu zaman bu menfaatleri gözetir biçimde işlemektedir. İskit, diplomatik temsilciliklerin iş dünyasındaki işlevini şu şekilde aktarmaktadır:

*"Bugün, hemen hemen tüm ülkeler diplomatik temsilciliklerinin ekonomik ve ticari faaliyetlere katkıda bulunmasının ve gereğinde ülkelerinin özel sektörünün dış dünyadaki işlerini kolaylaştırmaya, özel firmalarına ihracat ve iş olanakları sağlamaya çaba göstermesinin yararını anlamıştır. Bu görev genellikle büyükelçiliklerin bünyesindeki ticaret ve ekonomi müşavir ve ataşeliklerine aittir. Bunun beraber, sağlanacak getirinin önemine göre büyükelçi meslekten diplomatları da görevlendirebilir, hatta bizzat gerekli girişimleri yapabilir. Bugün, özel sektöre destekte çekingen davranmak bile bir büyükelçi ve ekibinin 'kötü not' alması için yeterlidir."*²⁵⁰

Bilindiği üzere, bazı küresel şirketlerin kimi ülkelere daha fazla bütçesi vardır ve küreselleşen dünyada birçok şirket farklı ülkelerde yatırımlar yapmakta ve dünyanın çeşitli yerlerinde varlık göstermektedir. Örneğin Google, Shell, Coca-Cola, General Electric, IBM, Procter & Gamble ve Microsoft gibi küresel şirketler yatırım

²⁴⁷ Kaygusuz, **a.g.e.**, s.46.

²⁴⁸ Yalçıntaş, **a.g.e.**, s.217.

²⁴⁹ **Ibid.**, s.218.

²⁵⁰ İskit, **a.g.e.**, s.234.

yaptıkları ülkeye hem artı değer katmakta hem de ait oldukları ülkenin değerlerini ve vizyonunu yatırım yaptıkları ülkeye taşımaktadır. Yani markalar da, ait oldukları ülkenin birer elçisidir. Tüketiciler ürün satın alırken “country-of-origin effect” devreye girmekte ve müşterinin satın alma kararına etkide bulunmaktadır. Bu kavramı (country-of-origin effect) izah etmesi bakımından, tüketicinin ürünün menşesine önem vererek örneğin Alman otomobillerini, Japon fotoğraf makinelerini, Fransız parfümlerini ve İtalyan ayakkabılarını öncelikli olarak tercih etmesi gibi örnekleri vermek mümkündür.²⁵¹ Ham, Microsoft ve Coca Cola’nın Amerika, Nokia’nın Finlandiya demek olduğunu ifade etmekte ve global müşterinin kafasında markaların ve devletlerin imajlarının ve bilinirliklerinin kesiştiğini, bu anlamda country-of-origin effect’in şirketleri ve ülkeleri etkileyen bir özellik olduğunu ifade etmektedir.²⁵² Örneğin 2001’de Davos’ta gerçekleşen ve her türlü protesto gösterisinin yasaklandığı Dünya Ekonomi Forumu’nu protesto etmek için, küreselleşme karşıtları Davos’a trenle üç saat uzaklıkta bulunan Bern’deki McDonalds binasına saldırmışlardır çünkü eylemciler Mc Donalds’ı ABD ve kapitalizm ile bağdaştırmaktadırlar.²⁵³ Dinnie ise, ülke markasına yatırım yapmanın country-of-origin effect’i geliştireceğini, bunun da bir ülkeden çıkan markaların algılanışına etkide bulunacağını ifade etmektedir.²⁵⁴ Dinnie’ye göre bu bakımdan bir ülkenin ekonomik alt yapısının ve ticari hacminin gelişmesi için özel sektörünün ve kamu sektörünün işbirliği yapması ve iletişime geçmesi gerekmektedir.²⁵⁵ Özkan’ın da belirttiği gibi, “Ülkeler sahip oldukları markalar ile anılmakta, bu markalar eğer geniş kitleler tarafından kullanılıyor ve seviliyorsa, bu durumdan ülkelerin imajları da olumlu şekilde etkilenmektedir. Aynı şekilde ülkelerin sahip oldukları değer ve algılar da markalara yansımaktadır.”²⁵⁶

Goodman, başarılı küresel şirketlerin, şirketlerinin operasyonlarını 4 büyük alanda olmak üzere, temel ve evrensel değerler üzerine inşa etmektedir. Bunlar arasında şu 4 madde bulunmaktadır: “1. İnsan hakları. 2. İşçi hakları. 3. Çevre

²⁵¹ Peter van Ham, “Place Branding: The State of the Art”, American Academy of Political and Social Science, Vol. 616-116, 2008, s.133.

²⁵² **Ibid.**

²⁵³ <http://www.milliyet.com.tr/2001/01/26/yazar/cemal.html>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

²⁵⁴ Keith Dinnie, **Nation Branding Concepts, Issues, Practice**, Great Britain: Elsevier, Great Britain, 2009, s.85.

²⁵⁵ **Ibid.**

²⁵⁶ Olins’ten aktaran Abdullah Özkan, Stratejik İletişim Yönetiminin “Ülke Markası” İnşasındaki Rolü, International Conference on Communication, Media, Technology and Design, United Arab Emirates, 2015, s.484.

standartları. 4. Yolsuzluk karşıtlığı ve şeffaflık."²⁵⁷ Goodman bu değerlerle birlikte, şirketlerin yatırım yaptıkları ülkelerde, şirket olarak artı değer yaratmasının ötesinde işlevlerinin olduğunu ve şirketlerin kamu diplomasisi sahası içinde hareket ettiğini şu şekilde ifade etmektedir:

*"Corporations can also build relationships with numerous constituents by engaging in a multi-stakeholder dialogue on key issues to manage and narrow their reputational risk exposure through proactive stands on critical issues. Global companies and their brands touch the lives of more people than government representatives ever could. Businesses have often served a larger role in our society than that of carrying on the activities of commerce. From Marco Polo to Bill Gates, business professionals have acted as diplomats and as a global force for good citizenship. Business professionals in global companies are more likely to be citizens of the country they are in, as well as representatives of their companies. They then can serve a diplomatic function because of their cultural sensitivity to their own environment as well as the world at large and the global enterprise they work for. The role of business now includes public diplomacy. In a world of instantaneous media coverage, transparency, and intangible value drives, a successful company will welcome this diplomatic challenge."*²⁵⁸

Varoğlu da konuyu işletme diplomasisi kavramı ve uluslararası şirketler üzerinden açıklamaktadır. Varoğlu, *"Devletler kendi aralarında geleneksel güç kaynaklarını kullanarak birbirlerini ikna etmeye çalışabilirler. Ama işletmeler bunu yapma lüksüne sahip değildir. Bir ürününüzü bir uluslararası işletme olarak bir başka ülkede satmayı, bir başka ülkede bunun üretimini yapmayı öngörüyor ve düşünüyorsanız zaten yumuşak güç kaynaklarını kullanacaksınız ve zaten kamu diplomasisini gündeme getireceksiniz."* şeklinde bir analiz yaparak uluslararası bir şirketin başka bir ülkede faaliyette bulunma sürecini yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanına atıfta bulunarak açıklamaktadır.²⁵⁹ Cull da kamu diplomasisini yumuşak gücün uygulamaya koyulduğu bir mekanizma olarak tanımlamakta ve değişen iletişim teknolojileri ve küreselleşme ile birlikte ülkeler için etkinliklerini,

²⁵⁷ Michael B. Goodman, Journal of Business Strategy Special Issue on the Role of Business in Public Diplomacy, Volume 27 Number 3, 2006, s.6.

²⁵⁸ *Ibid.*, s.7.

²⁵⁹ Varoğlu, *a.g.e.*, s.8.

nüfuzlarını artırmanın bir gereği haline gelen kurumsallaşmış bir mekanizma olarak açıklamaktadır.²⁶⁰ Uluslararası bir şirketin yumuşak güç ve kamu diplomasisi yardımıyla uygulayacağı stratejiler arasında sanal kamusal alandaki faaliyetleri yerel halka ulaşmada önemli bir yer tutmaktadır. İnternette ve sosyal medya ağlarında hazırlanacak olan kampanyalar, yerel halka hitap edecek şekilde, genellikle global (küyerel) kampanyalar hazırlanarak desteklenmektedir. Shiffman'a göre, "*pazarlama bugün satış yapmaktan çok katılım anlamına gelmektedir.*"²⁶¹ Deruda sosyal medyanın yenilikçi iş sahaları ve kuruluşlar doğurduğunu ve hatta hükümetlerin bile yayıncı olabildiklerini ve geniş kitlelere ulaşabildiklerini ifade etmekte ve iyi içerik yaratıp sosyal medya platformlarında paylaşmanın küresel diyalogu ve hedef kitleler ile bağ kurmayı sağladığını vurgulamaktadır.²⁶² Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ithalat ve ihracat konusunda sınırlar kalkmakta, sanal ticarete geçmiş olan herhangi bir firmadan alışveriş yapmak ya da hizmet satın almak mümkün hale gelmektedir. Bu süreçte, finansal servisler de hızlı biçimde dijitalleşmektedir. Tapscott ve Williams'a göre, Web 2.0 sayesinde sermaye birikimi yapmak mümkündür. Tapscott ve Williams bunun için yedi tane model belirlemişlerdir. Bu modeller arasında şu başlıklar bulunmaktadır: İşbirliği, ücretsiz erişimi sağlama, internet erişimi olmayanlara bağlantı sağlamak, paylaşmak, ağ kurmak, iletişim kurmak ve kaynakları açmak.²⁶³

Dijital diplomasi platformlarına bakıldığında ise Google, IBM, Microsoft, Apple, Twitter, Facebook, Instagram, Google Plus ve ICANN gibi bilişim şirketlerinin ağırlıklı olarak ABD şirketleri olması ve ABD'deki databank sayısının fazlalığı ve küresel iletişim trafiğindeki ağırlığı dijital diplomasi alanında ev sahibinin ABD olduğuna ilişkin önemli göstergelerdir. Dizard'a göre bu yeni bir hegemonya çeşididir.²⁶⁴ Literatürde bu olgu *information hyperpower (bilgide üstün güç)* olarak geçmektedir. *Information hyperpower* şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Somewhat exclusively, this term relates to the United States of America who, from the 1940s onwards, sought to capitalize on its nascent position of global information and communications hegemony to establish and uphold a preponderance

²⁶⁰ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s.5-6.

²⁶¹ Fuchs, **Foundations of Critical Media and Information Studies...**, s.267.

²⁶² Deruda, **The Digital Diplomacy Handbook...**, s.10.

²⁶³ Fuchs, **a.g.e.**, s.267.

²⁶⁴ Dizard, **Inventing Public Diplomacy The Story Of The U.S. Information Agency...**, s.4.

of information power. In doing so, the Americans would enjoy an information edge over rival great power states. Subsequently, information dominance became a key strategic aspect of US foreign policy."²⁶⁵

Bir ideoloji olarak küreselleşmeyi (globalism) benimsemiş olan ABD küreselleşme sürecini (globalisation) bir araç olarak kullanmaktadır. Cox modern dünyadaki güç ve gelir eşitsizliklerine rağmen, eşitsizliklerin nasıl sürdürülebilir ve yönetilebilir olduğu sorusunu irdelemekte ve bu durumu açıklamak için Gramsci'nin hegemonya kavramına başvurmaktadır. Gramsci'nin hegemonya anlayışına göre, *"hegemonya yaratılan bir anlamlar ve değerler bütünü sayesinde kurulan özel bir hükmetme biçimidir. Egemen gücün hâkimiyetini yaymak ve yönetilenlerden onay almak için doğrudan zor kullanmak yerine kullandığı dolaylı bir yöntemdir. (...) Hegemonya, gündelik hayata nüfuz ederek, toplumsal sağduyuyu belirler. Yabancı ve 'dışarıklı' değil, 'bizden' biridir."*²⁶⁶ Bu yaklaşıma göre, uluslararası alanda bir gücün hegemonya sağlaması, yalnızca onun sahip olduğu savaşma gücüyle değil, kitleleri kendi siyasi projelerine evrensel kurumlar, değerler ve mekanizmalar yoluyla ikna edebilme, onları bu projeler doğrultusunda hareket ettirebilme kabiliyetiyle ilintilidir.²⁶⁷ *McDonaldisation, Cocacolanisation ve Hollywoodization* gibi egemen ideolojilerle tüketim kültürü ideolojisine kültürel eksende sahip olan ABD,²⁶⁸ sanal kamusal alana olan hâkimiyeti ile de gücüne güç katmaktadır. Dizard internetin ruhunun Amerikan olduğunu ifade etmekte ve Zakaria'dan şöyle bir alıntı yapmaktadır: *"İnternet geleneksele, kurulu düzene ve hiyerarşiye karşı son derece saygısızdır ki bu çok Amerikan usulüdür."*²⁶⁹ Nye ve Owens 1997'de Amerika'nın kritik gücünün bilgi olduğunu ifade ederek şunları kaleme almışlardır:

"Knowledge, more than ever, is power. The one country that can best lead the information revolution will be more powerful than any other. For the foreseeable future, that country is the United States. America has apparent strengt in military power and economic production. Yet its more subtle comparative advantage is its

²⁶⁵ Holmes ve Bjola, **Digital Diplomacy: Theory and Practice** (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition, s.209.

²⁶⁶ Funda Hülügü, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...**, s.197.

²⁶⁷ **Ibid.**, s.196.

²⁶⁸ Kaya, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...**, s.549.

²⁶⁹ Zakaria'dan aktaran Dizard, **a.g.e.**, s.4.

ability to collect, process, act upon and disseminate information, an edge that will almost certainly grow in the next decade."²⁷⁰

Bu noktada, Tatal yeni iletişim teknolojileri tekeli elinde bulunduran ABD üzerinden enformasyon toplumu analizini şu şekilde yapmaktadır:

*"Ağ diplomasisinin geleneksel diplomasinin yerini aldığı ve enformasyon teknolojisine sahip olmanın dünya gücüne sahip olmak anlamına geldiği gibi savların bolca ileri sürüldüğü enformasyon-ağ toplumu savunusu, aslında Amerikan toplumu hareket noktası alınarak ortaya atılmıştır. Bu toplum tasarımının fikir mimarları, Amerika enformasyon ve iletişim açısından en güçlü ve model ülke haline geldiği için Amerikan emperyalizminden söz edilemeyeceğini ileri sürer. ABD böylece doğal olarak evrenselleşmiş toplum modelini tüm dünyaya sunan bir ülke konumuna yerleşir. Zaten ideolojinin sonu tezi de bu bağlamda meşrulaştırılır."*²⁷¹

Schmidt ve Cohen, özellikle teknoloji şirketlerini mercek altına almaktadırlar. Onlara göre, teknoloji şirketleri uluslararası düzeyde ve çok etkin bir nüfuz alanına sahiptirler:

*"Teknoloji şirketleri bu çabayı uluslararası düzeyde sürdürebilecek eşsiz bir konuma sahiptir. İleri gelen firmaların çoğu hükümet olma yükünü üstlenmeden, bir demokratik toplumun tüm değerlerine sahiptir –hükümetlerin giremeyeceği yerlere girebilirler, diplomasi radarının kapsama alanı dışından insanlarla görüşebilir ve teknolojinin tarafsız, evrensel diliyle konuşabilirler. Üstelik video oyunları, sosyal ağlar ve cep telefonları üreten bir sektördür bu- belki de her kesimden gençlerin dikkatini dağıtmayı en iyi onlar bilir; çocuklar terör gruplarının en çok göz diktiği nüfus kesimidir."*²⁷²

Teknoloji şirketlerine sahip olan ülkelerin sanal kamusal alanda özerk bölgelere sahip olduğunu, bu anlamda sanal kamusal alandaki algı yönetiminde asıl söz sahibi olan ülkelerin bu teknoloji şirketlerine sahip olan ülkelerin olduğunu söylemek mümkündür. Amazon.com'dan alışveriş yapılan, Google'da arama yapılan,

²⁷⁰ Nye ve Owens'tan aktaran Dizard, **a.g.e.**, s.3.

²⁷¹ Nilgün Tatal, **Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık**, İstanbul:Kırmızı Yayınları, 2006, s.60.

²⁷² Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s.200.

Twitter’da etkileşime geçilen, Facebook’ta fotoğraf paylaşılan, Apple marka laptop kullanılan, YouTube’da müzik dinlenen bir dijital evrende Amerikan değerlerinin sunuluyor olması dijital ortamdaki algı yönetiminin bir parçasıdır ve Amerikan tarzı yaşam ve düşünme biçiminin dijital evreni de kuşatmış olduğunu ve bu anlamda mevcut dengeler bozulmadığı müddetçe bu kuşatmanın daha da yoğunlaşacağını söylemek mümkündür. Ignacio Ramonet bu konuyu şu şekilde ele almaktadır:

“Medya, dijital devrimle yaygınlaşan, internetin görkemli gelişimiyle engelleri yıkan medya gruplarının (Murdock, Google, Blackberry) mülkiyetindedir. Tüm alanlar, kitle kültürü, enformasyon, iletişim ve internet birbiri içine geçiyor. Bu alanların tümünü kontrol eden medya grupları, çokuluslu ve küresel boyuttadır. Varlıklarını gevşek anti-tröst yasalara borçlu olan bu mega gruplar, küresel iktidarın merkezi aktörleridir. Artık bir karşı güç olmaya kalkışmıyorlar, sadece diğer üç güce katılan bir dördüncü güç konumundalar. Güçlerini vatandaşları baskılamak için kullanıyorlar.”²⁷³

Dijital diplomasiinin bir başka önemli aktörü uluslararası örgütlerdir. Uluslararası örgütler, hükümetler arası örgütler ve hükümetler dışı örgütler olarak temelde iki ayrı gruba ayrılmaktadır.²⁷⁴ Bu ayrıma göre, örgütlerin hükümetler arasında resmi yollarla yapılan bir anlaşma sonucunda kurulmuş olmaları halinde hükümetler arası bir örgütten söz edilebilmektedir.²⁷⁵ Hükümetler aşırı (transgovernmental) veya uluslar aşırı (transnational) örgütler olarak da adlandırılan hükümetler dışı örgütlerde ise taraflardan en az birisi ülkesinin yönetiminin temsilcisi durumunda olmamalıdır.²⁷⁶ Bu türden kuruluşları başlıca üç genel başlık altında toplamak mümkündür:

- “1. Uluslararası uzmanlık kuruluşları
2. Çok-uluslu şirketler
3. Siyasal nitelik taşıyan hükümet aşırı kuruluşlar”²⁷⁷

²⁷³ Ahmet Cevdet Aşkın, **Küresel ve Yerel Dezenformasyon**, Ankara: Epos, 2015, s. 22.

²⁷⁴ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: DER Yayınları, 2005, s. 141.

²⁷⁵ **Ibid.**

²⁷⁶ **Ibid.**, s.142.

²⁷⁷ **Ibid.**

Hükümetler arası örgütlere örnek olarak Birleşmiş Milletler Örgütü, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü verilebilir.²⁷⁸ Uluslararası uzmanlık kuruluşlarına örnek olarak ise Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği, Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Dünya Sendikalar Federasyonu, Uluslararası Kızılhaç verilebilir.²⁷⁹ Çok uluslu şirketler arasında ise General Motors, Ford, Toyota, Exxon, Royal Dutch/Shell, IBM vb. gibi büyük şirketler bulunmaktadır.²⁸⁰ Siyasal nitelikli hükümetler dışı kuruluşlara örnek olarak Dünya Siyonist Örgütü, III. Enternasyonal ve Avrupa Demokratlar Birliği verilebilir.²⁸¹

Bu örgütler ulus devletin yetki alanını sınırlayarak siyasal, ekonomik, hukuksal, askeri ve toplumsal alanlarda düzenlemeler yaparak, ulusal devletleri de bu düzenlemelere uymaya zorlamaktadır. Genel olarak bu düzenlemelere bakıldığında; ulus devletin bu düzenlemelere uymaları zorunlu değil, isteğe bağlıdır. Fakat ulus üstü güçlerin benimsemiş olduğu düzenlemeleri kabul etmemek birçok ağır yaptırımı göze almak anlamına gelebilmektedir.²⁸² Stephen Gill'e göre, uluslararası örgütler, sermayenin ve ona eşlik eden siyasi biçimin -geçtiğimiz yüzyıl içinde bu liberal demokrasiydi- tüm dünyaya mal olması adına projeler üreten, büyük kapitalist güçlerin bu süreçteki çıkarlarını garanti altına alan küresel elitlerin örgütlendiği yerlerdir.²⁸³ Habermas uluslararası örgütler arasında en önemlilerinden biri olan Birleşmiş Milletler ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“Birleşmiş Milletler teşkilatı ile birlikte veya bu teşkilatın bünyesinde yaygınlaşan çok-düzlemli siyaset, milli-devletlerin otonomi kaybından dolayı ortaya çıkan etkinlik zaafını pozitif koordine edici niteliğe sahip iktisadi ve sosyal politikalar belirleme hususunda olmasa bile en azından bazı hususlarda giderebilecektir. G-7 zirvesi veya NAFTA ve ASEAN gibi rejimler ve hatta Avrupa Birliği gibi siyasi oluşumların varlığı, milli-devlet için asli bir ehemmiyeti olan dahiliye ve hariciye siyaseti arasındaki sınırın niçin belirsizleştiğini ve klasik

²⁷⁸ *Ibid.*, s.142-162.

²⁷⁹ *Ibid.*, s.164-165.

²⁸⁰ *Ibid.*, s. 166.

²⁸¹ *Ibid.*, s.169-170.

²⁸² <http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=202&cilt=6&sayi=1&yil=2004>, Erişim tarihi: 18.08.2015.

²⁸³ Hülügü, *Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...*, s.198.

diplomasiinin niçin artık kültür siyaseti ve dış ticaret siyaseti ile iç içe geçtiğini izah etmektedirler. Klasik güç-siyasetinin Birleşmiş Milletler teşkilatının normlarına tabi olmakla kalmadığı bilakis 'soft power' uygulaması ile daha müessir biçimde püskürtüldüğü bariz biçimde görülmektedir."²⁸⁴

Habermas'ın belirttiği gibi uluslararası örgütler ve kuruluşlara üye olan ülkeler kültür siyaseti ve dış ticaret siyaseti ile diplomatik faaliyetlerini sürdürmektedir ve *soft power* yaklaşımının klasik güç siyaseti dengesini bozmakta olduğu görülmektedir. Klasik diplomasi, G-7 zirvesi gibi etkinliklerle kültürel diplomasi ve dış ticaret siyaseti ile ortak bir paydada buluşmakta ve yeni kurallara göre işlemektedir. Avrupa Birliği gibi siyasi örgütlenmelerin varlığı ise iç ve dış siyaset arasındaki ayrımların ortadan kalkmaya başlamış olduğunu göstermektedir.

Dijital diplomasi çağıyla birlikte ise uluslararası örgütler sosyal medya üzerinden geniş kitlelere ulaşabilmek için dijital diplomasi yöntemlerine başvurmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler 30 Ocak 2015 tarihinde Dijital Diplomasi günü düzenlemiştir ve #socialUN hashtagiyle dijital diplomasi ile ilgili konularda paneller düzenlemiştir.²⁸⁵ Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği "Declare it, hashtag it" adı altında dünya barışına katkıda bulunabilecek gençler için bir kampanya düzenlenmiştir.²⁸⁶ Kampanyada #youth4peace hashtagiyle dünya barışına yönelik mesajlarını paylaşan gençler arasında ilginç bulunan mesajlar Sekreterliğe ait storify.com web sitesinde yayınlanmıştır.²⁸⁷ Bu alanda benzer çok fazla örnek proje ve uygulama bulunmaktadır. Örneğin Uluslararası Kızılhaç Suriye'de tamir edilen su kuyularını ve su kaynaklarını harita üzerinde gösteren GPS tabanlı bir uygulama geliştirmiştir ve bu uygulama Suriye'deki insanların en hayati ihtiyacı olan su ihtiyacını buldukları yere en yakın su kaynağından giderebilmeleri için geliştirilmiştir.²⁸⁸ Böylelikle Suriye'deki insanlar 3G bağlantısı ile bu su kaynaklarının yerini görebilmektedirler. Örneğin Uluslararası Kızılhaç aracılığıyla Afrika'da açlık sınırı altında yaşayan insanlar için çevrimiçi bağış yapma imkânı da

²⁸⁴ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s.90.

²⁸⁵ <http://blogs.un.org/blog/2015/01/26/social-media-day-schedule-andmore/#sthash.Oo1BaoV1.SG9B6CR8.dpbs>, Erişim tarihi: 18.08.2015.

²⁸⁶ <http://www.un.org/youthenvoy/2015/08/declare-it-post-it-hashtag-it-youth4peace/>, Erişim tarihi: 19.08.2015.

²⁸⁷ https://storify.com/sfcg_/global-forum-on-peace-security, Erişim tarihi: 19.08.2015.

²⁸⁸ <https://www.icrc.org/en/document/syria-icrc-water-crisis-aleppo>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

bulunmaktadır.²⁸⁹ İnternetin ve sosyal medya ağlarının geniş kitlelere ulaşma gücünün farkında olan bütün uluslararası örgütler bu platformlarda yerlerini almakta ve iletişim ve kaynak sağlama stratejilerine bu platformları da dahil etmektedir.

Dijital diplomasinin başka bir aktörü ise, baskı gruplarıdır. Akad'a göre baskı grupları, sosyal güçlerin örgütlendiği çeşitli meslek kuruluşlarıyla derneklerin, sendikaların bir bütün olarak iktidarı kendi amaçları doğrultusunda baskı altında tuttıkları gruplardır.²⁹⁰ Bir başka tanıma göre hürriyetçi çoğulcu demokratik parlamenter sistemlere özgü ve demokratik katılım açısından son derece önemli olan sivil toplum kuruluşları, lobby, çıkar grubu, örgütlü grup, siyasal grup vb. isimlerle anılan ve ortak bir çıkar etrafında toplanan, siyasal karar verme sürecini etkilemeyi amaçlayan topluluklar baskı grubu kavramıyla ifade edilmektedir.²⁹¹ Arı'ya göre baskı grupları, ortak çıkarlar etrafında toplanan ve işbirliği içinde resmi kuruluşlarla temas kurarak görüş ve isteklerin bu yolla ilettikleri takdirde daha iyi sonuç alabileceklerini düşünen örgütlü gruplardır.²⁹² Turan'a göre ise; "*Baskı grupları özellikle kendi ilgi alanlarında, iktidarı etkilemeye çalışırlar.*"²⁹³ Akad baskı gruplarında şu noktayı vurgulamaktadır: "*Baskı grubu dendiğinde; toplumdaki çeşitli sosyal güçlerin bilinçli biçimde örgütlenerek kendi çıkarları doğrultusunda toplumsal çıkarları iktidara iletmelerini ve onunla karar verme işlemini paylaşarak kitlenin gerçek iradesini belirleyen ve yönetime meşruluğunu kazandıran çoğulcu grupları anlarız.*"²⁹⁴ Baskı gruplarında çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Baskı grupları ekonomik, ahlaki, dini ve benzeri amaçlara dayanarak kurulabilen örgütlerdir. Bu grupları şu kategorilere ayırmak mümkündür:

a. İşverenler (Büyük Endüstri Sahipleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği)

b. Çiftçiler (Kooperatifler, Birlikler)

c. Serbest Meslek Kuruluşları (Barolar, Tabip Odaları)

²⁸⁹ <https://www.icrc.org/en/document/burundi-violence-bujumbura-icrc-calls-restraint>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

²⁹⁰ Akad'tan aktaran Tülay Kitapçoğlu, **Baskı Grupları ve Demokrasi**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013 (106), s. 359-360.

²⁹¹ **Ibid.**, s.360.

²⁹² **Ibid.**

²⁹³ İlter Turan, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası, 1986, s. 45.

²⁹⁴ Mehmet Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976, s.66-67.

d. İşçiler (Sendikalar)

e. Milli konular (Eski Muharipler, emekliler)

f. Dini konular (Tarikatlar)

g. Ahlaki konular (Saygısızlıkla Savaş Derneği, Misyoner Kurumları)

h. Gençlik ve Öğrenci Kuruluşları

i. Silahlı Kuvvetler”²⁹⁵

Akad’ın sınıflandırmasına göre, Tunaya’nın ifade ettiği gruplar ideolojik nitelikte baskı grupları sınıflandırmasında bulunmaktadır. Akad’a göre ideolojik nitelikte baskı gruplarının yanında, politik nitelikte baskı grupları da bulunmaktadır.²⁹⁶ Politik nitelikte baskı grupları arasında şunlar bulunmaktadır:

“-Yürütme ve yasama organları

-Kamusal yargı organları

-Bürokrat ve teknokratları örgütleyen meslek kuruluşları.”²⁹⁷

Almond ve Powell’e göre ise baskı grupları sınıflandırması şu şekildedir:

“1) Geçici, düzensiz gruplaşmalar: Herhangi bir durumda tepki biçiminde meydana çıkan, şiddete başvuran ve kendiliğinden ortadan yok olan gruplardır.

2) Birleşmeye eğilimi olmayan gruplaşmalar: Örgütsüz, kendiliğinden ortaya çıkan ve temelini belirli gruplardaki kişilerin oluşturduğu, geçici gruplardır.

3) Kuruluş amaçları siyasi olmayan gruplar: İşlevleri siyaset dışı olan ordu, üniversite, devlet kuruluşları gibi kuruluşlardan oluşur.

4) Örgütlenmiş gruplar: Bilinçli şekilde iktidara baskı yapmak, böylece amaçlarına ulaşmayı hedefleyen gruplardır. Örgütün dayanağını, sosyal ve profesyonel grupların dilekleri oluşturur.”²⁹⁸

²⁹⁵ Kitapçıoğlu, **Baskı Grupları ve Demokrasi...**, s. 366.

²⁹⁶ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s.77.

²⁹⁷ **Ibid.**

²⁹⁸ Turgut Göksü ve Veysel K. Bilgiç, “Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri”, Amme İdareti Dergisi, Cilt 36 Sayı 2, Haziran 2003, s.55.

Örneğin Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği ve Taksim Dayanışması birer baskı grubudur ve örgütlenmiş gruplardır. Taksim Gezi Parkı eylemleri sürerken 13 Haziran 2013 tarihinde Taksim Dayanışması sekreter odaları, İstanbul'daki meslek örgütlerinin temsilcileri ve sanatçılardan oluşan bir heyet dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmüş ve Gezi Parkı ile ilgili taleplerini Erdoğan'a iletmışlerdir.²⁹⁹

Baskı gruplarının siyasi karar alma mekanizmalarını etkileme sürecinde kullandıkları yöntemler ise şu şekilde kategorize edilmektedir:

- a. "İkna*
- b. Baskı ve Tehdit*
- c. Siyasi Partilerle İlişki Kurma*
- d. Kulisçilik-Lobbicilik*
- e. Özel Ayrıcalıklar Sağlama*
- f. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Düzenleme*
- g. Medya ve Kamuoyu Oluşturma*
- h. Yayın Organları Aracılığı İle Kamuoyunu Bilgilendirme*
- i. Panel, Konferans ve Seminerler Düzenleme*
- j. Grevler*
- k. İtaatsizlik ve Sabotaj*"³⁰⁰

Sanal kamusal alanda bu yöntemlerin tamamından faydalanılabilmektedir. Baskı grupları internet ve sosyal medya ağları aracılığıyla ikna tekniklerinden yararlanmakta, e-mail, tweetler ya çeşitli kanallardan iletiler göndererek ilgili taraflara baskı uygulamakta ve özellikle yasama organı üyeleri ile seçimlerle görev yapan kamu görevlilerini tekrar seçilememe tehditleri ile korkutmakta, siyasi partiler ve liderlerle ilişki kurmakta ve etkileşime geçmekte, e-lobicilik olarak adlandırılan uygulamalarla ilgili kişileri etkilemeye çalışmakta, baskı gruplarının kendilerine özel

²⁹⁹ <http://www.mimarist.org/2012-08-13-16-09-05.html>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

³⁰⁰ Topçu'dan ve Akad ve Dinçkol'dan aktaran Kitapçioğlu, **Baskı Grupları ve Demokrasi...**, s.388.

ayrıcalıkların sağlanması için sanal kamusal alanda ilgili kişilere taleplerini iletmekte, sanal protesto düzenlemekte,³⁰¹ internetteki bazı uygulamalar ile kendi medya araçlarını oluşturmakta ve yayın yapmakta ve internet ve sosyal medya ağları üzerinden ulusal ve uluslararası kamuoyu oluşturmakta, kendi web sitelerinden veya sosyal medya hesaplarından yayın organlarını bilgilendirmekte ve kamuoyu oluşturmakta, çevrimiçi panel, konferans ve seminerler düzenlemekte, sanal grevler düzenlemekte, sanal itaatsizlik ve sabotaj eylemleri yapabilmektedir (örneğin dijital imza toplanması, sanal oturma eylemi yapılması, elektronik sivil itaatsizlik eylemi yapılması).³⁰²

Turan'a göre baskı gruplarının işlevleri arasında temsil etmek, iletişim ve denetim bulunmaktadır.³⁰³ Akad ve Dinçkol'a göre ise, baskı grupları üç işlevi yerine getirir; hak ve özgürlüklerin korunması (örneğin hükümete karşı), çeşitli sorunlar hakkında toplumu bilgilendirerek ortak bir kanaat yaratmak (kamuoyu oluşturma) ve nihayet gerekli gördükleri reformların ilgili kurumlarca benimsenmesi için geniş bir anlatım kampanyası düzenlemek.³⁰⁴ Akad, Duverger'nin haberleşme araçlarını baskı grupları bölümünde incelediğini belirtmekte ve haberleşme araçlarını bu bölümde ele alış biçimini şu şekilde aktarmaktadır:

“Duverger, haberleşme araçlarını Baskı Grupları bölümünde inceliyor ve onlara Baskı Grubu-benzeri (pseudo groupes de pression) adını veriyor. Böyle bir ayrıma girmesinin de nedenleri var. Bir defa temelde bunların grupların seslerini duyurma araçları, yolları olduğunu kesinlikle kabul ediyor. Ama gene de, kendi başlarına bir ölçüde bağımsızlıklarını sağlayabilip tarafsız olarak kamuoyunu ve iktidarı etkileyebileceklerinden, oluşturabileceklerinden ümidini de kesmiyor. Bunun çıkar yolunu da haberleşme araçlarının, özellikle de basının mali giderlerini hiçbir gruba bağlı olmadan kendi olanaklarıyla karşılanmasında buluyor. Böylece basın bir kısmı, iktidar ve halk üzerinde tarafsız etkileme görevini yürütebilecek. (...) Kitle haberleşme araçlarının günümüzdeki önemi, araştırmalara konu olması, iktidarı etkileme ve kamuoyunu oluşturmada farklı çıkar gruplarının seslerini duyurma

³⁰¹ <http://www.gazetevatan.com/madrid-de-tarihin-ilk-hologram-protestosu-778674-dunya/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

³⁰² <http://www.statjus.com/2014/09/elektronik-sivil-itaatsizlik-baglaminda-sanal-oturma-eylemi-ve-ddos-uzerine/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

³⁰³ Turan, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar...**, s. 47-48.

³⁰⁴ Akad ve Dinçkol, **Genel Kamu Hukuku...**, s.411.

*kanalları, yolları olmanın getirdiği sorunların irdelenmesi gereğinden doğmuştur. Böylesine araştırmalardan çıkan ilk sonuç; bunların bağımsız olmadıkları, kitleyi belli çıkarlar, görüşler, değer yargıları doğrultusunda etkiledikleri, bu nitelikleriyle de birer propaganda aracına dönüştükleridir.*³⁰⁵

Duverger'nin bahsettiği Baskı Grubu-benzeri baskı gruplarına Gezi Parkı eylemlerinde ortaya çıkmış olan Ustream yayıncılığı örnek olarak verilebilir. Ustream yayıncılığının maddi bir gideri yoktur (internet servisi ücreti ve cihaz ücreti haricinde) ve Ustream ile tarafsız olarak olay yerinden canlı yayın yapılabilmektedir. Gezi Parkı eylemleri döneminde henüz kullanılmayan Periscope da bu türdeki yayıncılık için kullanılan araçlardan biridir. Bard ve Söderqvist yeni iletişim teknolojileri çağında baskı gruplarının siyasi süreç üzerindeki etkisi ve rolü ile ilgili olarak şunları ifade etmektedirler:

*“Teknolojinin hızla gelişmesi çıkar grupları ağlarının çok daha fazla güçlenmelerine sebep olmuştur ve bu grupların siyasal baskı uygulama becerileri neredeyse politik süreci ele geçirdikleri ve fiilen kontrol altına aldıkları bir düzeye erişmiştir. Bir kişi, bir oy fikrini unutun. Artık önemli kararları tamamen sembolik olmayan herhangi bir biçimde etkileyebilmek için aslolan, doğru ağlara kabul edilmektir. Prensip daha çok şu hale gelmiştir: Ağın bir üyesi, bir oy. (...) Dışlanmış politik sınıflardan birisi belirli bir meseleyi özel bir doğrultuda yönlendirmeyi denediği anda bundan etkilenen çıkar lobileri ve danışman sivil toplum kuruluşları, hızla geçerli bir fikrin ifadesini yaratıverirler. Ya da başka bir deyişle: Gerektiği takdirde söz konusu siyasi projeye hem fiziksel hem de sanal olarak saldırabilecek yapay ama iyi yönlendirilmiş gürültücü bir kalabalık oluşturulabilir. Greenpeace'den meşru beyaz yakalılara, avukat derneklerinden çeşitli netokratik elektronik posta listelerine, kaygı ve öfke, sipariş üzerine hazırlanıp üretilebilir. Politik süreç defalarca felce uğrar, ta ki en sonunda kendini tamamen çıkar gruplarının kontrolüne tabi kılana kadar. Bu gruplar zavallı politikacıların medyanın tacizinden kaçınmaları karşılığında tekliflerini zorla dikte ettirebilecek konumdadırlar.*³⁰⁶

³⁰⁵ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s. 81.

³⁰⁶ Alexander Bard ve Jan Söderqvist, **Netokratlar**, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınevi, 2015, s. 59.

1.3. Dünya’da Dijital Diplomasi Uygulamaları

1993-2001 yılları arasında Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Al Gore döneminde Bilgi Otopanı (*Information Superhighway*) kavramı ortaya çıkmış, *World Wide Web*’in kurulmasıyla, dijital veri ağı yalnızca ABD’yi değil bütün dünyayı sarmıştır. Atikkan ve Tunç’a göre, burada amaç “*sanal ortamda herkesin birbirine yakınlaşması ve küresel bir topluma ulaşmaktır. ABD sanal alemde yeni bir Atina Demokrasisi özlemi içindeydi.*”³⁰⁷

ABD’de ilk e-diplomasi girişimi The Bureau of Information Resource Management’ta Office of eDiplomacy’nin 2003 yılında kurulmasıyla gerçekleşmiştir.³⁰⁸ Bu birim Customer Liaison Division, Communities @ State, Corridor, The Current, Diplopedia, Innovation Fund, SearchState, Virtual Student Foreign Service ve Virtual Fellows Programme gibi programları hayata geçirmekte ve ABD’nin dijital diplomasi faaliyetlerini sürdürmektedir.³⁰⁹

Amerika Birleşik Devletleri’nde George W. Bush döneminde dijital diplomasiyi yepyeni bir seviyeye getiren kişi ABD eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’dır. Clinton’ın o dönemde bir blog ekibi bulunmaktaydı ve bu ekip İngilizce bloglar hazırlamakta ve Clinton’ın faaliyetleri ile ilgili Twitter’den paylaşımlarda bulunmaktaydılar.³¹⁰ Dijital diplomasi ABD Dışişleri Bakanlığı sorumluluğunda olan bir alandır ve ABD kamu diplomasisi faaliyetleri enstrümanlarından biridir. Melissen, dijital diplomasi alanının ayaklarının, yeni iletişim teknolojilerinin ağ yaklaşımları ile desteklenerek geniş kitleler ile etkileşime geçme imkânı üzerine kurulduğunu ve çok merkezli, küresel ve bağımsız bir sistem üzerine inşa edildiğini ifade etmektedir.³¹¹

³⁰⁷ Atikkan ve Tunç, **Blogdan Al Haberi Haber Blogları, Demokrasi ve Gazeteciliğin Geleceği Üzerine...**, s. 96-97.

³⁰⁸ <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/index.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

³⁰⁹ <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/c23840.htm#current>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

³¹⁰ Lina Khatib ve diğerleri, “Public Diplomacy 2.0: A Case Study of the US Digital Outreach Team”, *The Middle East Journal*, Volume 66, Number 3, Summer 2012, s. 454.

³¹¹ Jan Melissen, **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Editör: Jan Melissen, UK: Palgrave Macmillan, 2007, s. 57.

Dizard'a göre son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin Dışişleri Bakanlığı diğer birçok ülkenin dışişleri bakanlıklarına göre çok daha hızlı bir şekilde dijital çağa adapte olmuş ve elitist diplomasi uygulamalarından daha fazla uzaklaşmıştır.³¹² Dizard şunu da eklemektedir: *“Amerikan diplomasisinde tek mesele elitist diplomasi de değildir. Diplomatik faaliyetlerin ve kurumların bilgi teknolojilerine göre uyarlanması ayrıca bir bütçe gerektirmektedir ve geleneksel diplomasiye bağlı görevliler yeni dijital realiteye karşı hala direnmektedirler.”*³¹³

Amerika Birleşik Devletleri 2004 yılında Kamu Diplomasisi Komisyonu'nun tavsiyesiyle, ABD'nin Dışişleri Bakanlığı'nın yayıncılık organlarının internet alanında varlık göstermesi entegre politikalar üretmesi gerektiğini tartışmaya başlamıştır. Bu tartışmalar ile ilgili detaylar şu şekildedir:

*“There is some indication that the U.S. foreign policy establishment is beginning to understand the Internet's potential in this area. The 2004 annual report of the Advisory Commission on Public Diplomacy recommended that the State Department 'actively look for ways to use emerging software developments to expand its broadcasting reach over the Internet'. A professor of international communication at The Institute of World Politics, says, 'While some in the State Department recognize the power of the Internet for public diplomacy, they are years behind the technology and show little sign of advancing soon'. He proposes that the Broadcasting Board of Governors, which runs U.S. -sponsored broadcasting- 'quickly intergrate its radio and TV programming with Internet media to facilitate global, interactive Networks of independant bloggers in English, Arabic, Farsi, Urdu, and other languages, United against Islamist extremism.' To accomplish this, the radio and television stations could feature 'the best and most interesting bloggers' on their programs... listeners and viewers to U.S. -sponsored media.”*³¹⁴

Amerika Birleşik Devletleri için kamu diplomasisi 11 Eylül saldırıları sonrası daha da önem kazanmıştır. Sağlık'ın da belirttiği gibi, 11 Eylül sonrası Bush liderliğindeki ABD dış politikası ABD'nin dünyadaki itibarını sarsmıştır.³¹⁵ Bu

³¹² Dizard, **Inventing Public Diplomacy The Story Of The U.S. Information Agency...**, s. 2.

³¹³ **Ibid.**

³¹⁴ Waller, **The Public Diplomacy Reader...**, s. 471.

³¹⁵ Sağlık, **a.g.e.**, s. 169.

sancılı dönem sonrasında, ABD yönetim anlayışını “21st Century Statecraft” (21. Yüzyıl Devlet İdaresi) olarak adlandırmaktadır.³¹⁶ Bu yaklaşıma göre, dijital iletişim kanalları ABD için son derece önem teşkil etmekte ve artık güç ve kontrol merkezden sosyal ağlara ve geniş kitlelere yayılmaktadır.³¹⁷ Slaughter bu yeni devlet yönetimi anlayışını şu şekilde özetlemektedir: “Ağlar dünyası devletin üzerinde, devletin altında ve devlet içinde var olur.”³¹⁸ ABD Dışişleri Bakanlığı’nın 2011’de hazırlanmış olduğu bilgi notunda siber diplomasi ile ilgili hedefler şu şekilde aktarılmaktadır:

“As detailed in the International Strategy for Cyberspace, the United States seeks a cyberspace environment that rewards innovation; empowers individuals; strengthens communities; builds better governments; expands accountability; safeguards human rights and fundamental freedoms; enhances personal privacy; and strengthens national and international security. As Secretary Clinton has said, building a global consensus around this vision will take ‘patient, persistent and creative diplomacy.’”³¹⁹

ABD Dışişleri Bakanlığı siber diplomasinin siber alanda birçok alanı kapsadığını ifade etmektedir. Bu şekilde yalnızca siber güvenlik ve internet özgürlüğü konularını değil, bunlarla birlikte internet yönetimini, internetin ordu için kullanım biçimlerini, inovasyon ve ekonomik büyüme için kullanımını, dış politikada çok paydaşlı bir açılımı, ikili ilişkileri ve endüstri ve sivil toplum ile olan ilişkileri de kapsadığını aktarmaktadır.³²⁰

ABD’de ilk siber alan girişimi Başkan Barack Hussein Obama tarafından “National Cyberspace Policy Review” kaleme alınarak 2009 yılında gerçekleştirilmiştir.³²¹ 2011 Mayıs ayında ABD yönetimi “International Strategy for Cyberspace” stratejisini ilan etmiştir.³²² 21. Yüzyıl Devlet İdaresi yaklaşımında Amerikan diplomatlarını Washington’da eğitmek ve diplomatların yurtdışında yerel

³¹⁶ state.gov/s/dmr/qddr, Erişim tarihi: 26.01.2016.

³¹⁷ <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 23 Haziran 2015.

³¹⁸ <http://www.nytimes.com/2010/07/18/magazine/18web2-0-t.html>, Erişim tarihi: 23 Haziran 2015.

³¹⁹ <http://www.state.gov/r/pa/pl/168689.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

³²⁰ **Ibid.**

³²¹ **Ibid.**

³²² **Ibid.**

ve küresel sosyal medya araçlarını uluslararası diyalogu yaratmak için kullanmaları yönünde cesaretlendirmek amacı bulunmakta ve diplomatların ve dış ilişkiler çalışanlarının Twitter ve Facebook gibi sosyal medya ağlarını günlük iş rutinlerinin bir parçası olarak kullanmaları sağlanmaktadır.³²³ Sosyal medyadaki takipçi sayılarına bakıldığında, Amerika'nın Twitter ve Facebook'ta 2012 Ocak ayında 8 milyondan fazla takipçisi varken (ki bu rakamın en büyük ilk 10 Amerikan gazetesi abone sayısından daha fazla olduğu vurgulanmaktadır), 2013 Mayıs ayında 26 milyon takipçisi olduğu ifade edilmekte, bunun da Amerika'yı küresel bir "de facto medya imparatorluğuna" dönüştürdüğü vurgulanmaktadır.³²⁴ ABD Hükümeti'nin YouTube'da ve Flickr'da da resmi kanalları bulunmaktadır. Daha önceden de belirtildiği gibi, Obama yönetimi dijital diplomasi kanallarını kullanmaya önem vermektedir. Ross bununla ilgili olarak şu örneği aktarmaktadır:

*"This has been a key characteristic of the Obama administration, dating back to President Obama's earliest moments in office, when a videotaped message on the occasion of Nowruz, the Persian New Year, became a viral phenomenon in Iran. The video was posted and reposted to more than 60,000 blogs and watched by more than one-third of the citizens of Iran."*³²⁵

Bu anlamda, kamu diplomasisini etkin biçimde kullanan ülkelerin başında ABD gelmektedir. Örneğin U.S. Government Accountability Office'in ortaya koyduğu verilere göre kamu diplomasisi Barack Obama için ilk 13 öncelikli konu arasında bulunmaktadır.³²⁶ ABD, kamu diplomasisinin en önemli ayaklarından biri olan kültürel diplomasiyi de etkin şekilde kullanan ülkelerden biridir. *"Fikirlerin, bilginin, sanatın, yaşam stiline, değerler sisteminin, geleneklerin, inançların ve kültüre dair diğer unsurların değiş tokuşu"* olarak tanımlanan kültürel diplomasi,³²⁷ kamu diplomasisinin *soft power* ayağını teşkil etmektedir. Williamson kültürel diplomasiinin önemini ve rolünü şu şekilde açıklamaktadır:

³²³ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³²⁴ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³²⁵ Ross, **American Diplomacy...**, s. 218.

³²⁶ Nancy Snow, **Persuader-In-Chief Global Opinion And Public Diplomacy In The Age Of Obama**, Miami: Nimble Books Llc, 2009, s. 1.

³²⁷ Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, John McBrewster, **Cultural Diplomacy**. A.B.D: Alphascript Publishing, 2009, s. 1.

“Başka bir tanıma göre ise, hükümet ile insanlar arası bir program olarak – kamu diplomasisinde en az iki taraf vardır, belli bir bakış açısını yansıtmaya yönelik olarak bilgilendirme yapmak ve karşılıklı anlayışı genişletme yönünde kültürel girişimlerde bulunmaktadır. Bilgilendirme programları diğer ülkelerin dış ilişkiler birimlerini baypas etmeye kalkışırken ve direkt olarak insanlarla iletişime geçerken, kültürel aktiviteler için içindeki hükümetin sadece yöneten taraf olarak kaldığı, daha insandan insana (people-to-people) aktiviteler olarak gerçekleşmektedir.”³²⁸

Örneğin ABD Dışişleri Bakanlığı destekli olarak 2002 yılında Prag merkezli olarak İran halkı ve diasporasına yönelik Farsça müzik ve haber yayınları yapan bir radyo kurulmuştur. Eren’e göre radyonun amacı, “yalnızca Amerika’nın daha olumlu bir portresini çizmek değil; aynı zamanda özgürlük için mücadele ve self-determinasyon hakkını teşvik etmektir.”³²⁹ İran’daki dinleyici sayısını azaltmak için jammer kullanan İran, bölgede ve özellikle Irak’taki İran nüfuzunu artırma hedefi ile Al-Alam adlı, Arapça yayın yapan bir televizyon kanalı kurmuştur.³³⁰ Eken popüler kültüre gömülü olan stratejik anlatıların ABD’nin uzun vadeli politik hedeflerinin bir unsuru olduğunu ifade etmekte ve jeopolitik derinliğin ülke sınırlarını değil; sokaktaki sıradan insanların jeopolitik imgelenim dünyasını merkez almakta ve makro stratejilerin, mikro düzeydeki, insan bazlı istikrarını amaçladığını vurgulamaktadır.³³¹

Kamu diplomasisi kavramının ilk kullanıldığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri’nin, dijital diplomasi alanında da ilkleri gerçekleştiren ülke olması bir tesadüf değildir. Hayden Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan kamu diplomasisi 2.0 uygulamalarına şu şekilde değinmektedir:

“Kamu diplomasisi 2.0 olarak adlandırılan gelişme, bir önceki Undersecretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs’te çalışan James Glassman tarafından, temelde yeni diplomasinin Amerikan versiyonunu ayırt etmek için, etkileme (nüfuz) konusunun ağırlı olarak iletişim araçlarına dayandığını düşünerek tanımlanmıştır. Bununla birlikte diğer başarılı Amerikan dış politika terimleri de

³²⁸ Deibel ve Roberts’tan aktaran Williamson, **a.g.e.**, s. 11-12.

³²⁹ Eken, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s. 28.

³³⁰ **Ibid.**

³³¹ **Ibid.**, s. 39.

*çıkarken, örneğin ‘transformational diplomacy’, ‘network diplomacy’ ve ‘twenty-first century statecraft’ gibi, kamu diplomasisi 2.0 kamu diplomasinin ardında iletişim alanındaki tarihi değişimlere ayna tutan uygun bir terim olarak karşımıza çıkmakta ve diplomatik uygulamada yumuşak gücün ne olduğunu anlamımıza yardımcı olmaktadır.’*³³²

Dijital diplomasi alanında ABD son derece geniş bir yelpazede faaliyet zincirine sahiptir. Örneğin ABD Dışişleri Bakanlığı’na bağlı The US Digital Outreach Team (DOT) doğrudan Orta Doğu halkları ile etkileşime geçme amacıyla 2006 yılında kurulmuştur ve internet forumlarında Arapça, Farsça ve Urduca olarak ABD dış politikasına ilişkin mesajlar paylaşmaktadır.³³³ Bu projede ilginç olan DOT ekibinde çalışanlar isimlerini (soyadları olmasa bile) yaptıkları paylaşımlarda belirtmekte ve ABD Dışişleri Bakanlığı çalışanı olduklarını kullandıkları DOT avatarları ile birlikte açık bir şekilde belirtmektedirler.³³⁴ Bunun nedeni olarak ise, güven kazanma yolunda bir stratejik tercih olduğu ifade edilmektedir.³³⁵ DOT George W. Bush dönemi girişimidir ve bu girişim ile internetin bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanılması amaçlanmıştır.³³⁶ ABD Dışişleri Bakanlığı sitesinde DOT ile ilgili şu şekilde bir bilgi verilmektedir: *“The DOT is a team of ten civil servants that has its own Facebook, YouTube, Flickr, and Twitter accounts, but mostly operates by posting messages on popular internet discussion forums. The Bureau of International Information Programs that hosts the DOT states that the DOT’s mission ‘is to explain U.S. foreign policy and to counter misinformation.’*³³⁷ 2009 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı websitesi “Opinion Space” adı altında University of California, Berkeley Center for New Media ile birlikte bir platform kurmuştur ve bu platform ziyaretçilerin siyasetten ekonomiye kadar birçok konuda fikirlerini paylaşabilecekleri bir platformdur ve böylelikle bu platform sayesinde ziyaretçilerin dünyanın diğer yerlerindeki insanlara kıyasla düşünce yapısı olarak nerede olduklarını da gösteren yapısıyla ilgi çekicidir.³³⁸

³³² Hayden, *The Rhetoric of Soft Power, Public Diplomacy in Global Contexts...*, s. 227.

³³³ Lina Khatib ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 453-456.

³³⁴ *Ibid.*, s. 456.

³³⁵ *Ibid.*, s. 457.

³³⁶ *Ibid.*, s. 454.

³³⁷ *Ibid.*

³³⁸ *Ibid.*

Birçok Amerikalı diplomat blog yazmakta ve Twitter'ı kullanmaktadır. Amerika Büyükelçiliği'nin Güney Kore'de "Café USA" adında bir web sitesi bulunmaktadır ve bu site ile Koreli gençler ile etkileşime geçmek amaçlanmaktadır.³³⁹ ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde DipNote, Democracy Dialogues, Civil Society 2.0, Virtual Student Foreign Service, Virtual Presence Post (VPP), X-Life Games adı altında projeler de gerçekleştirilmiştir. DipNote ABD Dışişleri Bakanlığı'nın resmi blogudur ve 2007'de kurulmuştur. Etkileşim imkânı sunan bu blog, dünyanın çeşitli ülkelerindeki insanlardan ABD ile ilgili geribildirim alma amacı taşımaktadır. DipNote'un Twitter üzerinde çeşitli dillerde tweetler gönderen hesapları bulunmaktadır ve böylece İngilizce bilmeyen insanlara bu yöntemlerle ulaşılmaya çalışılmaktadır. Democracy Dialogues ise 2006'da kurulmuş olan bir web sitesidir ve dünyanın çeşitli ülkelerinden insanların demokratik ilkeler üzerine tartışmalarını sağlamakta ve insanları Amerikan idealleri ışığında eğitme amacı taşımaktadır.³⁴⁰ Civil Society 2.0 ise 2010'da kurulmuştur ve sivil toplum örgütlerinin yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla etkinlik ve geniş kitlelere erişimini artırma amacı ve bazı sorunlarını teknoloji vasıtasıyla çözme amacı taşımaktadır.³⁴¹ Virtual Student Foreign Service ise 2009'da kurulmuştur ve amacı Amerikalı öğrenciler ile işbirliği yaparak Amerikan dış politikası hedeflerini sosyal medya ve internet aracılığıyla uygulamaktır. Virtual Presence Post ise ABD'nin fiziksel olarak diplomatik temasının ve temsilciğiliğinin olmadığı ülkeler ile iletişime geçmesini sağlama amacı taşımaktadır.³⁴² Örneğin 1979'dan beridir İran'da elçiliği bulunmayan ABD, İranlılara bilgi ve hizmet götürebilmek için sanal elçilik kurmuştur ve birçok hizmeti bu site üzerinden sürdürmektedir.³⁴³

Zhang'ın da belirttiği gibi, "*Amerikan hükümeti 'kamu diplomasisi 2.0' ve 'dijital diplomasi' kavramlarıyla ilgili çalışmalara ön ayak olduğundan beri, kamu diplomasisi için sosyal medyayı kullanmak önüne geçilemez bir akım haline gelmiştir.*"³⁴⁴ İnternet ve bilişim alanlarında ve sosyal medya ağlarında birçok şirket, hizmet, ürün ve markaya sahip olan Amerika Birleşik Devleti internet ve sosyal

³³⁹ **Ibid.**

³⁴⁰ Waller, **The Public Diplomacy Reader...**, s. 475.

³⁴¹ <http://www.state.gov/statecraft/cs20/index.htm>, Erişim: 24.11.2015.

³⁴² <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/c23840.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

³⁴³ <http://www.radikal.com.tr/dunya/amerika-32-yil-sonra-iran-buyukelciligini-acti-1071770/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁴⁴ Juyan Zhang, "A Strategic Issue Management (SIM) Approach to Social Media Use in Public Diplomacy", *American Behavioral Scientist*, Sage Publications, No: 57:1312, Texas, 2013, s.1312.

medyanın geniş kitlelere ulaşmada etkin bir araç olduğunu bu alanda birçok yatırıma sahip olan bir ülke olarak da ortaya koymaktadır. İnternetin ABD için önemini ortaya koyan bir örnek vermek gerekirse, örneğin eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın danışmanı Alec Ross, internete yapılan her müdahaleyi ABD'ye karşı yapılmış sayacaklarını açıklamış ve ABD'nin özgürlük adına interneti korumakla da yükümlü olduğunu ifade etmiştir.³⁴⁵ Time Dergisi'nde Digital Diplomacy başlıklı bir yazıda, yüzyıllardır Amerikan diplomasisinin kapalı kapılar ardında güç koridorları arasında sürdürüldüğü vurgulanmaktadır ve bunun Facebook, Twitter ve YouTube ve Hillary Clinton'ın danışmanı Alec Ross öncesi olduğunun altı çizilmektedir.³⁴⁶ Ross *21st Century Statecraft* ajandalarında öncelikli olarak iletişim teknolojilerini ve ağları kullanarak ABD'nin uluslararası sahnedeki problemleri aşma amaçlarının olduğunu vurgulamaktadır. Bu unsurlar arasında demokratik eylemlere yardım etmek, doğal afetlerde yardım kampanyaları düzenlemek ve yoksulluğun önüne geçmek bulunmaktadır.³⁴⁷ ABD'nin faaliyetlerinden bazıları şu şekilde öne çıkmaktadır:

“ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın danışmanlarından Alec Ross artık çoğu zaman resmi görevlilerle temasa geçmekten kaçındığını söylüyor. Dijital diplomasiyle sosyal olayların doğrudan aktörleriyle hatta bazen ülkelerinde yasadışı görülen muhaliflerle temasta olduğunu belirtiyor. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'ndan Jared Cohen'in öncülüğünü yaptığı 'Alliance for Youth Movement' yani 'Gençlik Hareketi Birliği' de bu dijital diplomasinin somutlaştığı bir yer. Birlik sadece Dışişleri'nin desteğini almıyor. Facebook, MTV, Howcast, YouTube, AT&T gibi şirketler de bu harekete destek veriyor. (...) Diğer ilginç bir örnekse, Twitter ve İran örneğidir: 'Haziran 2009'da İran'da muhalif gösteriler sürerken, Twitter muhaliflerin örgütlenmesi için en çok kullanılan mecra olarak göze çarpıyordu. O dönem sitenin bakıma girmesi söz konusu olduğunda, ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bir taleple bakım işlemi ertelendi. Talebin arkasında genç bir Dışişleri çalışanı, Jared Cohen vardı.’”³⁴⁸

³⁴⁵ http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ozgur_mumcu/yeni_dunya_yeni_internet-1056688, Erişim tarihi: 10.01.2015.

³⁴⁶ http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2091589_2091591_2091592,00.html, Erişim tarihi: 15. 02. 2014.

³⁴⁷ **Ibid.**

³⁴⁸ http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ozgur_mumcu/yeni_dunya_yeni_internet-1056688, Erişim tarihi: 10.01.2015.

Evgeny Morozov ise internetin gitgide bazı aktörlere daha kapalı hale geldiğini, özellikle devletlerin ve şirketlerin kendi çıkarlarını korumaya yönelik hareket ettiklerini ifade etmektedir.³⁴⁹ Morozov'a göre, Amerikan hükümetinin naif internet özgürlüğü çabası gerçekçi değildir.³⁵⁰ Ross ise, teknolojinin, onu kullanan insanların niyetine göre iyi ya da kötü amaçlar için kullanılabileceğini ifade etmektedir.³⁵¹

Diplomasi alanında olduğu gibi, dijital diplomasi alanında zaman zaman krizler yaşanabilmektedir. Platform değişse bile, temsiliyet ve hassasiyetlerin içeriği ve meydana gelen krizler değişmemektedir. Morozov ABD'nin dijital diplomasi yaklaşımını eleştirmekte ve *“Washington, Web 2.0 kullanarak gönülleri ve zihinleri fethetmek istiyor. Sorun şu ki, despotik devlet bu işe çoktan el attı.”* şeklinde yorumlamaktadır.³⁵² Örneğin 2012 Eylül ayında Amerika'daki bir grup, Müslümanlık karşıtı bir video yayımlamış ve ABD'nin Mısır elçiliği bu videonun Müslümanların dini duygularını incittiğini ifade eden bir tweet göndermiştir. Bu tweet sonrasında, elçilik ifade özgürlüğü ihlali yaptığına ilişkin olarak birçok eleştiri almıştır ve tweet silinmiştir. Bununla ilgili olarak Beyaz Saray bir açıklama yapmıştır. Açıklamada, *“ABD'nin Mısır elçiliğinin attığı bu tweetin Beyaz Saray tarafından silinmediği ve ABD hükümetinin görüşlerini yansıtmadığı”* ifade edilmiştir.³⁵³ ABD ve Mısır arasında 2013 Nisan ayında bir başka dijital diplomasi krizi daha yaşanmıştır ve bu krizler dijital diplomasinin bıçak sırtında duran bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Olayın detayları, seyri ve sonuç kısmı Hürriyet Gazetesi aracılığıyla şu şekilde aktarılmaktadır:

“Bu hafta dünya bu devirde artık alışmaya başladığımız ‘dijital bir diplomatik kriz’e daha tanık olduk. Bir kez daha ABD'nin Kahire Büyükelçiliği resmi Twitter hesabından attığı mesajla Mısır'da tepki topladı. Tepkiler o kadar arttı ki, bir günlüğüne hesabı askıya bile aldı Amerikalılar. Olay esasen basit: Merkezinde

³⁴⁹

http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2091589_2091591_2091592,00.html, Erişim tarihi: 15.02.2014.

³⁵⁰ **Ibid.**

³⁵¹ **Ibid.**

³⁵² Evgeny Morozov, **Newsweek Türkiye**, Facebook Diplomasisi, 8 Mart 2009 Sayı:19, s. 43.

³⁵³ <http://open.canada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

Mısır'ın ünlü televizyon programcısı Bassem Yusuf için çıkartılan tutuklama kararı var. ABD'nin Kahire Büyükelçiliği, Yusuf'un ABD'li muadili olarak gösterilen Jon Stewart'ın bu konuyu ele aldığı programının videosunu Twitter hesabından paylaşınca kıyamet koptu. Mısır Cumhurbaşkanlığı, ABD'lilere anında yine Twitter'dan yanıt verdi: 'Diplomatik bir temsilciliğin, böylesine olumsuz siyasi bir propagandaya alet olması uygunsuz bir davranıştır.' ABD'liler, yanıt yazmadı ama hem mesajı sildiler, hem de hesabı bir günlüğüne askıya aldılar. Böylece, yok büyükelçiyi çağır, yok nota ver gibi prosedürler de aşılmış oldu. 140 karakter de kopan fırtına, 140 karakterde dindi."³⁵⁴

Amerika'nın Mısır Büyükelçisi bu olay sonrası resmi bir özür de yayınlamıştır.³⁵⁵

Sonuç olarak, ABD'nin 2012 Eylül ayı itibarıyla 150'den fazla ve tam zamanlı olarak 25 farklı e-diplomasi biriminde, dijital diplomasi üzerine çalışan memuru ve 900'den fazla ABD temsilciliklerinde e-diplomasi uygulamalarından faydalanan çalışanı bulunmaktadır.³⁵⁶ ABD dijital diplomasi alanında hayata geçirdiği projeler ve dijital dipomasi uygulamalarının çeşitliliği bakımından örnek bir ülkedir.

Kanada ise, dijital diplomasi alanında İngiltere ve ABD'den daha geridedir.³⁵⁷ Çok yakın bir zamana kadar Kanada'nın the Department of Foreign Affairs and International Trade (DFAIT) sosyal medya kullanımı konusuna yeterince önem vermemekteydi. 2013'ün Mayıs ayında çevrimiçi *Global Dialogue on Iran* platformunun kurulması bu alanda atılan ilk büyük adım olarak değerlendirilmektedir.³⁵⁸ Bu platformu, özellikle geleneksel diplomasi açısından değerlendirmek gerekirse, İran'daki elçiliğini 2012'nin Eylül ayında kapatmış olan Kanada'nın, İranlılara dijital diplomasi aracılığıyla ulaşma gayreti ve İran halkının düşüncelerini dünyaya sanal kamusal alanda açıyor olması son derece önemlidir. Kanada bu girişimi "Doğrudan Diplomasi"nin (*Direct Diplomacy*) önemli

³⁵⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/pasaj/22972860.asp>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

³⁵⁵ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁵⁶ Hanson'dan aktaran Holmes, **Digital Diplomacy: Theory and Practice** (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition..., s. 12.

³⁵⁷ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, 12.12.2014.

³⁵⁸ **Ibid.**

unsurlarından biri olarak gördüğünü ifade etmektedir.³⁵⁹ Geleneksel diplomasideki tıkanıklıkları, dijital diplomasi yöntemleriyle dengelemek isteyen Kanada, geleneksel diplomasının tek diplomatik yöntem olmadığını, dijital diplomasi yöntemlerinin de diplomatik amaçlar için kullanılabileceğini ispatlamıştır.

İngiltere ve ABD ile kıyaslandığında, Kanada büyükelçilerinin ve Kanada'nın sosyal medya takipçi sayısının ve kullanılan sosyal medya kanallarının sayısının son derece düşük olması Kanada'nın sosyal medya karnesini zayıflatmaktadır. Buna bağlı olarak, *“Kanada dünyada en hızlı şekilde gelişim gösteren kamu diplomasisi alanlarında sesini zar zor duyurabilmektedir.”*³⁶⁰

Kanada Dışişleri Bakanı John Baird Kanada'nın dijital diplomasi dünyasına gecikmeli olarak girdiğini ifade etmektedir. Baird konuşmasında diplomasının Silikon Vadisi yaklaşımı olan 'hızlı hareket et ve bir şeyleri yık' mantığıyla asla sürdürülemeyeceğini belirtmiş, *'anlık iletişim ortamı ve sosyal medyada daha hızlı hareket etmeli ve yeni şeyler denemekten veya hata yapmaktan korkmamalıyız'* şeklinde bir açıklama yapmıştır.³⁶¹ Baird'in ofisi, son altı ayda, dışişleri bakanlığının Twitter'da 60 yeni hesap ve Facebook'ta 50 yeni hesap açtığını ifade etmektedir.³⁶² Buna rağmen, 2013 yılının nisan ayı istatistiklerine bakıldığında Kanada'nın İngiltere ve ABD ile arasında ne seviyede bir dijital diplomasi uçurumu olduğu görülmektedir.³⁶³ Şekil 1.1 (Figure 1) çok az sayıda Kanada büyükelçisinin dijital diplomasi dünyasında etkin olduğunu göstermektedir. İngiliz büyükelçilerinden 73'ü, ABD büyük elçilerinden 39'unun Twitter hesabı veya Facebook hesabı veya blogu varken, yalnızca 4 Kanada Büyükelçisinin ilgili kanallarda hesabı bulunmaktadır. Ayrıca Kanada büyükelçiliklerinin bu hesaplar üzerinde resmi bir kontrolünün olup olmadığı belirsizdir. Zira DFAIT'nin internet sitesinde bu hesaplardan yalnızca 2 tanesi yer almaktadır.

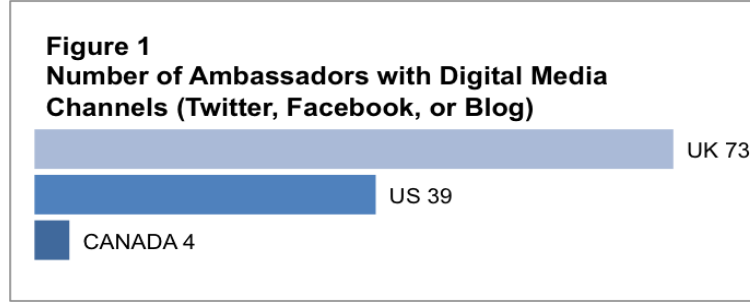
³⁵⁹ http://www.canadainternational.gc.ca/iran/canada-iran/direct_diplomacy-diplomatie_directe.aspx?lang=eng, Erişim tarihi: 15.12.2014.

³⁶⁰ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁶¹ <http://cips.uottawa.ca/has-canada-finally-discovered-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁶² **Ibid.**

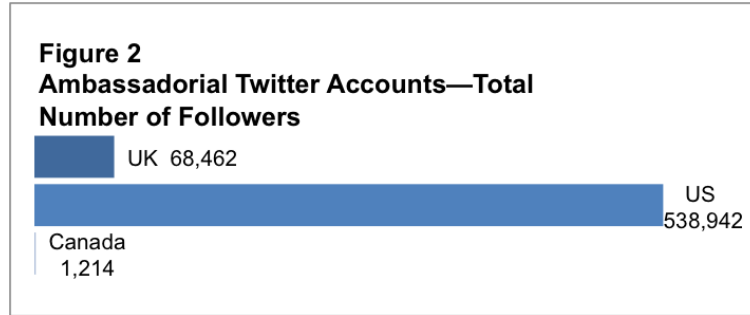
³⁶³ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

Şekil 1.1.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

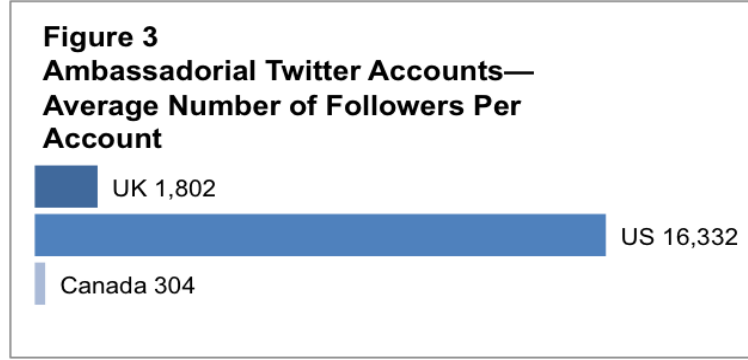
Şekil 1.2’de (Figure 2) ise, Kanada Büyükelçilik Twitter hesaplarının takipçi sayısına ilişkin rakamları göstermektedir. Buna göre, İngiltere Büyükelçiliğinin toplam takipçi sayısı 68,462 iken, ABD’ninki 538,942’dir. Kanada’nın Twitter takipçi sayısı ise 1,214’tür.

Şekil 1.2.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

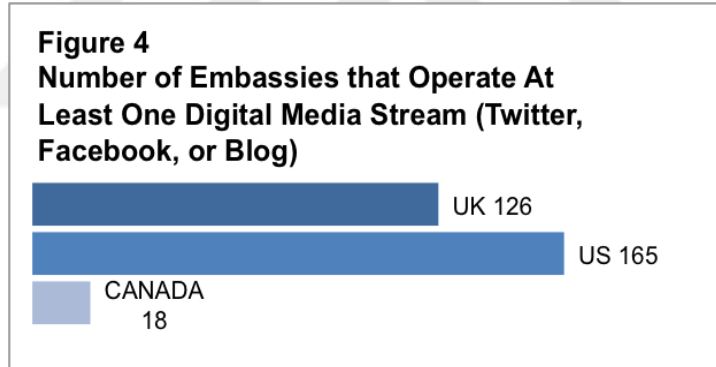
Şekil 1.3’te (Figure 3) ise her bir büyükelçiliğin Twitter hesabına denk düşen ortalama takipçi sayısını sunmaktadır. Buna göre, Kanada büyükelçiliklerinin Twitter’daki takipçi sayıları da azdır.

Şekil 1.3.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

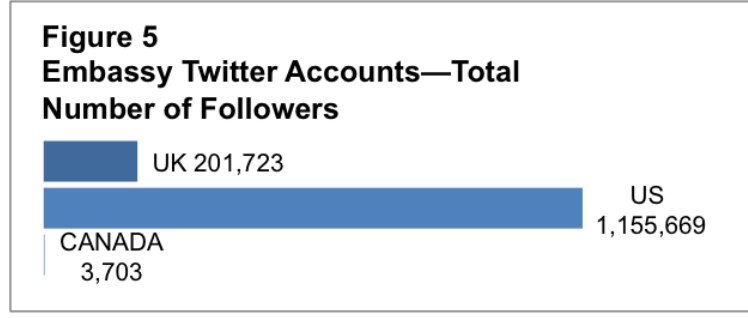
Şekil 1.4'te (Figure 4) görüldüğü üzere, en az bir dijital medya platformunda (Twitter, Facebook veya blog) bulunan elçilik sayılarına bakıldığında yalnızca 18 Kanada elçiliği bir veya daha fazla dijital medya platformunda yer almaktayken, İngiltere elçiliklerinden 126'sı, ABD elçiliklerinden de 165'i bu platformlarda yer almaktadır.

Şekil 1.4.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

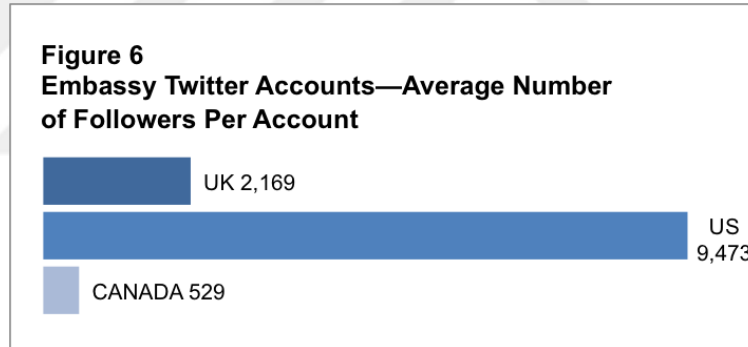
Şekil 1.5'te (Figure 5) görüldüğü gibi, elçilik Twitter hesaplarının takipçi sayılarına bakıldığında, İngiltere'nin 201,723, ABD'nin 1,155,669, Kanada'nın ise 3,703 takipçi sayısına sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 1.5.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

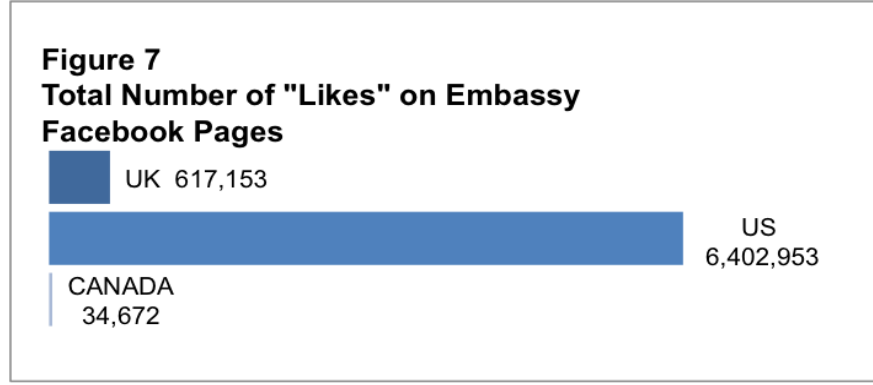
Şekil 1.6'da (Figure 6) görüldüğü üzere, Kanada'nın ulaşabildiği insan sayısının Kanada elçiliklerinin sayısının az olmasına bağlı olmasından değil, bu hesapların İngiltere ve ABD hesaplarına kıyasla yeterince takipçinin ilgisini çekemiyor oluşunu ispat etmektedir.

Şekil 1.6.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

Facebook'a bakıldığında da sayfa beğeni sayısına bakılırsa, Şekil 1.7'de diğer iki ülkeye göre Kanada'nın beğeni sayısının az olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni, Kanada elçiliğinin Facebook'ta 13 sayfasının bulunması, İngiltere'nin 113 sayfasının bulunması ve ABD'nin 163 sayfasının bulunmasıdır.

Şekil 1.7.

Kaynak: <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

Kanada'nın en büyük dijital diplomasi başarılarından birinin Beijing elçiliğinin Twitter'a benzer yapıdaki Çin mikroblogu Sina Weibo'yu kullanmasının olduğu ifade edilmektedir:

“When the embassy posted, in December 2011, a photo of Canadian ambassador David Mulroney’s Toyota Camry, a less expensive car than those driven by most Chinese government officials, the message stirred a vigorous debate within China on the perquisites of functionaries. In an internal DFAIT report, the embassy official who ran Canada’s Weibo account concluded that the incident ‘influenced the policy discussion by disseminating Canadian best practices about good governance.’ The official continued: ‘Having a microblog in the Chinese context is more important than issuing press releases and in fact more important than having a website ever was in this media market.’”³⁶⁴

Kanada'nın dijital diplomasi yaklaşımında ilginç olan durum ise, Kanada elçiliklerinin resmi izin almadan hesaplarından mesaj paylaşma yetkilerinin olmamasıdır ve bu durum elçiler ve diplomatların sosyal medyayı etkin şekilde kullanmalarına engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte Kanada'nın Beijing elçiliği Weibo'da hesap açarken Ottawa'dan resmi izin almamıştır ve iletişim protokollerini ihlal etmiştir. Yine ilginç olan ise, bu deneyim sonucunda kişisel inisiyatif ve

³⁶⁴ <http://www.opencanada.org/features/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 13.01.2016.

profesyonel risk alan diplomatların tesadüfi şekilde olumlu sonuç almış olmalarıdır.³⁶⁵

Kanada dijital diplomasisindeki problemlere bakıldığında, hükümet yetkilileri ve çeşitli paydaşlar arası etkileşim eksikliğinden bahsedilmektedir. Bununla birlikte diğer sorunlar arasında ise, Kanada'nın sosyal medyada etkin şekilde varlık gösterme problemi (düşük takipçi sayıları) ve diplomatların ve elçilerin günlük ve hızlı şekilde ilgili medya araçlarına uygun şekilde iletişim kurabilmelerinin önünü açacak olan prosedürlerin Ottawa tarafından ortadan kaldırılmıyor olması bulunmaktadır.³⁶⁶ Örneğin İngiltere The Foreign and Commonwealth Office bu yetkiye “presumed competence” (Tanınmış yetki, ehliyet) adını vermektedir. Buna göre, İngiliz Elçiler kamu karşısında ne zaman ve ne şekilde konuşacaklarını bilecek bilgi ve yeteneğe sahiptirler ve bu anlamda internet ve sosyal medya ağları üzerinden iletecekleri mesajı seçmekte özgürdürler.³⁶⁷ Roland Paris'e göre, Kanada da bu yaklaşıma sahip olmalıdır çünkü etkin bir biçimde dijital diplomasi sürdürülmek isteniyorsa, Kanada diplomatları ve özellikle elçilerine Ottawa'dan izin çıkarılması beklenmeden, gerçek zamanlı akışa uygun biçimde iletişim kurma izni verilmelidir.³⁶⁸ Birçok ülke, İngiltere ve ABD de dahil olmak üzere, diplomatlarından sosyal medyayı işlerinin bir parçası olarak görmelerini ve kullanmalarını beklemektedir. Bunun için de basın bülteni verir gibi değil, gerektiğinde etkileşime geçerek iletişimi sürdürmeleri gerekmektedir. Paris'in değerlendirmesine göre, bu yeni iletişim yöntemine göre hareket etmeyen dışişleri bakanlıkları zamanla etkilerini kaybedecektir.³⁶⁹

Paris'in öncüğünde hazırlanan raporda şu husus vurgulanmaktadır: *“Unless Canada joins the US and Britain in embracing new channels and methods of diplomacy, Canada's voice will progressively fade in international affairs, along with its influence.”*³⁷⁰

İngiltere ise, dijital diplomasi alanında en etkin şekilde stratejiler üreten ve uygulayan ülkeler arasında bulunmaktadır. İngiltere Foreign and Commonwealth

³⁶⁵ <http://openканада.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁶⁶ <http://cips.uottawa.ca/a-response-to-deepak-ohbrai-on-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁶⁷ **Ibid.**

³⁶⁸ **Ibid.**

³⁶⁹ <http://cips.uottawa.ca/the-digital-diplomacy-revolution-why-is-canada-lagging-behind/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

³⁷⁰ <http://cips.uottawa.ca/the-digital-diplomacy-revolution-why-is-canada-lagging-behind/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

Office'i (FCO) hem hizmet verirken hem de dış politikada tamamen dijitale geçtiklerini açıklamıştır.³⁷¹ İngiltere dijital diplomasi stratejilerini anlattığı web sayfasında konuya ilk olarak şu cümlelerle giriş yapmaktadır: *“The Arab Spring provided perhaps the starkest example yet of how digital media is changing the world and transforming diplomacy. Protestors charging their mobile phones in Tahrir Square provided an iconic image illustrating the shift to a world that is more networked and in which power is more dispersed.”*³⁷² İngiltere Dışişleri Bakanlığı'nın sayfasında dijital diplomasinin tanımı, işlevi ve yöntemleri bulunmaktadır. İngiltere'ye göre, dijital diplomasi dış politika sorunlarını internet yoluyla çözme yöntemidir.³⁷³ Buna göre, dış politika ile ilgili meseleleri çözenin yeni aracı olarak internet ve sosyal medya ağları, dijital diplomasi ile iç ve dış kamuları dinlemek, bilgi paylaşmak ve etkileşime geçmek ve geribildirimleri değerlendirmek için alternatif bir platform olarak ortaya çıkmaktadır. Sitede “Bunu neden yapıyoruz?” sorusu dijital diplomasiden neden faydalanıyoruz sorusuna yanıt bulmak için sorulmakta ve soruya şu şekilde bir yanıt verilmektedir:

*“Çünkü buna mecburuz. Karşıtı olduğumuz görüş ve hedefler, web kullanımında fazlasıyla aktif ve etkili. Eğer dijital tartışmalarda yerimizi alamazsak, kendi argümanlarımızı daha başta kaybederiz. Ortaklarımızın çoğu, özellikle hükümet dışında olanlar, hitap ettikleri kitleyle etkileşime girip, hedeflerine çevrimiçi olarak ulaşabildikleri bir dijital mevcudiyete sahip. Eğer onlarla çalışmazsak, büyük bir fırsatı geri tepmiş oluruz. Web üzerinde yapılan tek yönlü yayınlardan, aktif dijital diplomasiye geçişimiz, hepimizin interneti kullanım şeklini de değiştiriyor; internet artık bilgi kaynağı olmanın yanı sıra, çok yönlü bir sosyal mecra haline gelmiş durumda.”*³⁷⁴

Aynı web sayfasında İngiltere herhangi bir dijital diplomasi faaliyetinde izlediği dört adımı şu şekilde ifade etmektedir:

“Dinle: Söz konusu meseleyi hangi blogların, grupların ve forumların halihazırda tartıştığını tespit et, takınılan tavrı ölç, kendi yaklaşım açımızı ve tonumuzu belirle.

³⁷¹ gov.uk/government/publications/the-fco-digital-strategy, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁷² <http://blogs.fco.gov.uk/digitaldiplomacy/digital-strategy/executive-summary/>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

³⁷³ <http://www.digitalaffairs.org/?p=13>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

³⁷⁴ **Ibid.**

Yayınla: Sahip olduğumuz küresel web mevcudiyetinde vermek istediğimiz mesajları haberler, blog sayfaları, videolar ve fotoğraflarla verimli biçimde ilet.

Etkileşime geç: Soru sormaya özendir, tartışmanın olduğu yere dahil ol, ilgili organizasyonlar ve çevrimiçi gruplar ile ortaklık oluşturun.

Değerlendir: Yapmak istediklerimizin ne kadarına ulaştığımızı belirle. Bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabiliriz? Hedef kitlemiz, meslektaşlarımız ve ortaklarımız ne düşündüler?”³⁷⁵

Daha önceden de belirttiği gibi, İngiltere *Foreign and Commonwealth Office*'inin (FCO) hem hizmet verirken hem de dış politikada tamamen dijitale geçtiğini açıklamıştır.³⁷⁶ *The Digital Diplomacy Potential*'in yorumuna göre, bir ülkenin ekonomi, siyaset, teknoloji, kültür ve toplumun genel refahı ile ilgili olan konular arasında düzensizlikler olabilir ve bu anlamda diplomasinin her bir konuyu tek tek hesaba katması gerekmektedir ve her bir unsur tek başına bütün ekosistemi, ekosistem de ilgili başlıkları etkileyebilmektedir.³⁷⁷ Bu duruma örnek olarak ise, 2012'nin Ocak ayında İtalya'da alabora olan Costa Concordia isimli yolcu gemisindeki İngiltere vatandaşları için Britanya Dışişleri Bakanlığı'nın sosyal medya üzerinden vatandaşları ile iletişime geçmesi, yaralılara yardım etmesi, FCO'ya gönderilen yorumların görüntülenmesi ve gerekli adımların atılması için en hızlı şekilde harekete geçilmesi örneği verilebilir.³⁷⁸

2012'nin Aralık ayında FCO'nun Dijital Strateji raporunda Britanya diplomasisinde sosyal medya ağlarını kullanım amaçları ve hedefleri şu şekilde aktarılmaktadır:³⁷⁹

- *“Ensure effective leadership of the digital agenda – the FCO will provide sustained high-level leadership through a Board-level champion and a Digital*

³⁷⁵ **Ibid.**

³⁷⁶ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/39629/AB_12-11-14_Digital_strategy.pdf, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁷⁷ <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁷⁸ **Ibid.**

³⁷⁹ <http://blogs.fco.gov.uk/digitaldiplomacy/digital-strategy/executive-summary/>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

Transition Leader, championing increased use of digital and overseeing progress with implementation.

- Ensure the capability needed to deliver this digital agenda – the FCO will obtain the additional expertise needed to deliver digital by default and embed digital in policy, including through the establishment of an expert digital transformation unit. The FCO will update its guidance and training to reflect the wider role of digital in today’s diplomatic service and to give staff a clear and relevant framework they can use. The FCO will also make use of internal and external talent – putting in place a network of internal digital champions and working with industry on solutions to ongoing diplomatic challenges.

- Provide staff with access to digital media and tools – the FCO will provide staff with the access to social media they need, along with more enabling guidelines around social media use. The digital transformation unit will sit on the FCO’s new IT customer committee to ensure our IT vision fulfils our digital strategy.

- Take full advantage of digital diplomacy – as well as embedding digital in every element of policy formulation, the FCO will enhance open policy formulation and transparency. The Foreign Office will appoint a lead official to promote more open policy formulation and investigate the release of more material online.

- Continue to produce high-quality, integrated communications – the FCO will continue to encourage its staff to make full use of digital as part of an integrated communications approach. We will take full advantage of the move to gov.uk to improve web content and further integrate our press and digital operation.

- Deliver digital by default for our services – that work will start with the digitisation of key standard elements around our transactions and efforts to enhance our online customer service. The FCO will also work to reduce international barriers to digitisation, developing an international model for assisted digital and improving its digital management information.”

İngiltere’nin Lübnan Beyrut Büyükelçisi Tom Fletcher ise Twitter üzerinden hem takipçileriyle hem de Lübnan Başbakanı ile etkileşime geçen bir profil olarak dijital diplomasi alanında sıkça örnek gösterilmektedir.³⁸⁰ Bununla birlikte Lübnan’ın İngiltere’deki Elçiliği’nin Twitter ve Facebook hesaplarını da son derece etkin

³⁸⁰ <http://openCanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.

biçimde kullandığı bilinmektedir.³⁸¹ Fletcher'a göre sosyal medya diplomasi kuralları kitabını yeniden yazma potansiyeline sahiptir.³⁸² Fletcher bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “*Social media are now indispensable to our core tasks: information harvesting; analysis; influence; promotion of English as the code for cyberspace; crisis management; commercial work. (...) Imagine a reception at which all your key contacts were interacting. You would not stand in the corner silently or shouting platitudes, nor delegate the event.*”³⁸³ Daha önceden de belirtildiği gibi, Kanada örneğinden farklı olarak İngiltere’de, FCO çalışanlarının dijital diplomasiden faydalanması, bu anlamda sosyal medya kanallarını “*presumed competence*” ekseninde, örneğin Twitter ve Facebook gibi kanalları İngiltere’nin herhangi bir kısıtlama uygulamaksızın kullanmaları beklenmektedir.³⁸⁴

FCO dışında, İngiltere’deki vekillerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarına bakıldığında ise etkileşim adına sonuçlar FCO ilkeleri ile paralellik göstermemektedir. Hansard Society tarafından yürütülen “Facebook’taki Vekiller” çalışması, İngiltere’de meclis üyelerinin sosyal medyayı tek yönlü iletişim için kullanmakta ısrar ettiklerini göstermektedir.³⁸⁵ Akdoğan, Jackson ve Lilleker’ın yaptıkları çalışmalar sonucunda İngiltere’deki siyasi partilerin Web 2.0 kullanımlarının Web 1.5 olarak adlandırılabilirliğini çünkü sosyal medyanın ve internetin hala ilk nesil kapasitesini kullandıklarını savduklarını ifade etmektedir.³⁸⁶ Bu anlamda, Dizard’ın belirttiği gibi, diplomaside eski alışkanlıklar, yavaş ölmektedir.³⁸⁷ Devletteki dijital dönüşüme adapte olunması İngiltere örneğinde olduğu gibi vekil kişiler nezdinde zaman alabilmektedir.

İsveç ise dijital diplomasi alanında yenilikçi projeleriyle ön plana çıkan bir ülkedir. İsveç *Second Life* isimli sanal dünya oyununda 2007 yılında İsveç Büyükelçiliği açmıştır.³⁸⁸ Bu girişim, kültürel elçilik olarak ziyaretçilere İsveç

³⁸¹ <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

³⁸² <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.

³⁸³ **Ibid.**

³⁸⁴ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.

³⁸⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 75.

³⁸⁶ **Ibid.**

³⁸⁷ Dizard, **a.g.e.**, s. 2.

³⁸⁸ <http://digdipblog.com/2014/06/25/on-virtual-embassies-in-the-age-of-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

kültürünü, İsveç sanatını tanıtmaya ve hatta sanal elçiliğin düzenlediği seminerlere katılma imkânı sunmaktaydı. Sanal Büyükelçilik 2013 yılında kapatılmıştır.³⁸⁹

İsveç Ocak 2014'te *Stockholm Initiative for Dijital Diplomacy* adı altında dünyanın çeşitli ülkelerinden 20 katılımcı ile birlikte ilk uluslararası dijital diplomasi toplantısını (diplohack) gerçekleştirmiştir. Toplantı İsveç Dışişleri Bakanlığı'nın himayesi altında yapılmıştır.³⁹⁰

İsveç dijital diplomasi alanında cesur girişimlerde bulunan bir ülke olarak değerlendirilebilir. İsveç, *Curators of Sweden* isimli bir proje ile ülkenin @sweden isimli resmi Twitter hesabını 2011'den beri her hafta bir vatandaşa ülkesini tanıtmak üzere emanet eden ilk ülkedir. Kullanıcılar İngilizce olarak ülkesini, kendi yaşamını aktarmakta ve soruları yanıtlamaktadır. @sweden'da sansür yoktur, İsveç vatandaşları özgür bir biçimde iletilerini paylaşmaktadırlar. Bu projede yer alabilmek için aktif bir Twitter kullanıcısı ve İsveç'te veya yurtdışında yaşayan bir İsveç vatandaşı olmak yeterlidir. Bu projenin kurallarına göre, İsveç kanunlarına aykırı olacak olan tweetler atılırsa, ticari bir markanın reklamı yapılırsa veya güvenlik tehdidi oluşturulursa ilgili tweetler silinmektedir.³⁹¹

2014 Twiplomacy raporuna göre İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt sosyal medyayı en etkin şekilde kullanan siyasi isimler arasında bulunmaktadır.³⁹² Bildt diğer siyasi liderle karşılıklı bağlantı kurma listesinde 68 kişi ile karşılıklı bağlantı sahibi olarak üçüncü sırada bulunmaktadır. 91 siyasi lider ile bağlantısı bulunan Fransız Dışişleri Bakanı @LaurentFabius en iyi bağlantılara sahip bakan olarak öne çıkmakta, ikinci sırada ise Avrupa Birliği Dış Aksiyon Servisi @eu_eas 71 karşılıklı bağlantı ile ikinci sırada yer almaktadır.³⁹³ Bildt'in tweet atarken herhangi bir danışmandan yardım almadan tweet attığı da bilinmektedir.³⁹⁴ Bildt Twitter öncesi,

³⁸⁹ **Ibid.**

³⁹⁰ <http://www.government.se/sb/d/18138>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

³⁹¹ <http://curatorsofsweden.com/about/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁹² <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2014/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

³⁹³ **Ibid.**

³⁹⁴ <http://www.yenidiplomasi.com/2014/10/carl-bildt-man-of-digital-diplomacy.html>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

2005 yılından beri blog yazmakta, 2006 yılından beridir de Twitter kullanmaktadır.³⁹⁵ Bildt dijital diplomasiyle ilgili olarak şu noktalara değinmektedir:

*"Diplomacy is about communication between nations and we live, thank god, in a much more open world where the voice of individual people means much more. Governments are becoming more open than used to be the case, thus public diplomacy and digital is becoming more important. It's about getting to the pulse of what's happening."*³⁹⁶

İsveç'in Washington elçiliğinin kamu diplomasisi, basın ve iletişim danışmanı Gabriella Augustsson, Daily Dot'a Bildt'in her İsveç elçiliğinin Twitter ve Facebook kullanmasını istediğini ilettiğini ve üç hafta içinde 103'ünün hesap açtığını ifade etmektedir.³⁹⁷ Gabriella Augustsson dijital diplomasiinin işlevlerinden ve öneminden şu şekilde bahsetmektedir:

*"We've also been able to form a more personal connection to the people interested in Sweden. In that social media has been a great tool for reaching farther than we've been able before. You could easily say that social media has given us a digital handshake far beyond the length of our arm."*³⁹⁸

Augustsson'ın vurgulamış olduğu gibi, internet ve sosyal medya çok uzak mesafelerdeki insanlara ulaşmak için iyi bir araçtır. Bunun farkında olan Kosova da dijital diplomasi alanında etkin çalışmalar yürüten ülkelerden biridir. Bilindiği üzere, Kosova 2008'de bağımsızlığını ilan ederek Sırbistan'dan ayrılmıştır ve bu gelişmeyle birlikte dijital diplomasi Kosova ve Kosova diasporası için son derece kritik bir araç haline gelmiştir. Kosova ülke olarak tanınmak için özellikle vatandaşlarından sosyal medya ağlarından seslerini duyurmalarını ve harekete geçmelerini istemektedir. Kosova'nın diğer ülkelere göre farkı tanınma sorunu yaşıyor olmasıdır. Kosova Birleşmiş Milletler üyelerinin yarısından fazlası tarafından tanınmaktadır ve ayrıca IMF ve Dünya Bankası üyesidir. İnternette ise LinkedIn, Facebook ve Twitter

³⁹⁵ <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

³⁹⁶ <http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-01/17/carl-bildt-digital-diplomat>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

³⁹⁷ <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

³⁹⁸ <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

Kosova'yı ülke olarak tanımaktadır.³⁹⁹ BBC Türkçe'nin, Kosova'nın sosyal medya ağlarında tanınması ile ilgili haberi şu şekildedir:

“Kosova'nın Dışişleri Bakan Yardımcısı Selimi, Kosova'nın sosyal ortamda tanınmasını, izledikleri 'ulusal dijital diplomasi stratejisinin' bir başarısı olarak niteliyor. Nüfusun yaklaşık yüzde 75'inin faal olarak internet kullandığı Kosova'da, bu stratejiyle binlerce gönüllü dijital diplomat Facebook ve diğer internet sitelerine sıkça taleplerde bulundu.”⁴⁰⁰

Eren Twitter'a Kosova'yı ülke olarak tanıtmaya süreciyle ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“2008 yılında oldukça sancılı bir süreç sonucunda bağımsızlığını ilan eden Kosova, bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile ABD tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınmasına rağmen pek çok mecrada yaşadığı siyasi sorunları yeni bir yöntemle aşmayı denedi: 'Dijital Siyasetle'. Yaklaşık 20 bin Kosovalı internet kullanıcısı sosyal arkadaşlık sitelerine 'Sırbistan vatandaşı' olarak kayıt yaptırmak zorunda kalmaları üzerine organize olarak, nüfusun yaklaşık yüzde 75'inin faal olarak internet kullandığı Kosova'da, tanınma stratejisiyle 20 bin gönüllü 'dijital diplomat' toplayarak Twitter ve diğer internet sitelerine bu konuda sıkça taleplerde bulundular. Dijital alandaki organize olma gücü sonuç verdi ve Twitter Kosova'yı 'ülkeler listesinde' dahil etti”⁴⁰¹

Birleşmiş Milletler'in henüz tanımadığı fakat Twitter, LinkedIn ve Facebook'un ülke olarak tanıdığı Kosova, bunu büyük başarı olarak görmektedir. Başbakan Haşim Taçi Facebook'un Kosova'yı tanımasıyla, *“Bir süper güç tarafından tanınmış kadar sevindim.”* şeklinde bir açıklama yapmıştır.⁴⁰² Kosova Dışişleri Bakanı Yardımcısı Selimi ise, *“Futbol sahasında ve çevrimiçi tanınmanın Brüksel'in bazı arka odalarından daha fazla yankısı olmaktadır.”* şeklinde bir açıklama yaparak dijital platformlarda ve spor müsabakalarında ülke olarak

³⁹⁹ <http://www.haberler.com/twitter-ve-linkedin-den-sonra-facebook-da-kosova-5336742-haberi/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

⁴⁰⁰ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/11/131126_kosova_sosyal_medya, Erişim tarihi: 15.10.2015.

⁴⁰¹ Bilal Eren, *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...*, s. 17.

⁴⁰² <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

tanınmanın önemini vurgulamaktadır.⁴⁰³ Selimi Facebook'un Kosova'yı tanımasının Kosova'nın küresel imajına da katkıda bulunacağını belirtmekte ve Kosova'nın tanınmasına ilişkin şunları aktarmaktadır:

“National identities these days, they're not so much based on memberships to these old world organizations like the UN and Council of Europe. Those still matter, no dispute about that. But if you don't have a team in Champions League in football; if your country is not on Facebook; if you don't have a song in the Eurovision song contest, then are you a real country?”⁴⁰⁴

Selimi hükümetin dijital diplomasi girişiminin arkasındaki isimken, Kosova vatandaşları ise dijital tanınma için özellikle dijital haritalarda ve listelerde Kosova olarak yer alabilmek için yıllardır lobicilik yapmaktadırlar.⁴⁰⁵ Sosyal medya ağlarında tanınmaları ile birlikte, Selimi *“Birgün dijital diplomat ordularımıza güvenebileceğimizi biliyordum.”* demiştir.⁴⁰⁶

Foreign Policy dergisinde Kosova'nın tanınma sorunu ve bu sorunun dijital dünyadaki izdüşümü ile ilgili şöyle bir analiz yer almaktadır:

“There's certainly plenty for Kosovo to fight for. Five years after unilaterally declaring independence from Serbia and being recognized by 106 U.N. members, Kosovo is still struggling for acceptance by the likes of Russia, China, India, and many other influential countries, some of which are contending with separatist regions of their own. Digital diplomacy could help Kosovo's cause by linking the country's diplomatic officials and citizens to like-minded people in other states, who might in turn apply pressure to their governments to recognize the newest Balkan country. But there's an additional level to Kosovo's digital diplomacy: The country is being ignored by the likes of Amazon, eBay, Google, Skype, and Yahoo, which do not recognize Kosovo as independent on their sites. Thousands of other, less-known international websites, portals, and social media platforms also have not included

⁴⁰³ http://www.nytimes.com/2013/12/13/world/europe/kosovo-seeking-recognition-follows-the-crowd-to-facebook-social-media.html?pagewanted=1&_r=2&hp, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴⁰⁴ <http://www.pri.org/stories/2014-12-11/kosovo-cant-get-recognition-un-it-can-get-it-facebook>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴⁰⁵ **Ibid.**

⁴⁰⁶ **Ibid.**

*Kosovo as a country in their drop-down menus used, among other things, to allow users to identify their locations and enter valid mailing addresses.*⁴⁰⁷

Bu çabayı sanal kamusal alanda da sürdürmek için Kosova www.digitalkosovo.org isminde bir web sayfası hazırlamıştır. Bu girişimin amacı Kosova'nın ülke olarak tanınması ve bu anlamda alışveriş sitelerinde seyahat sitelerine kadar birçok internet sitesinin oluşturmuş olduğu sanal sınırları aşmasını sağlamak üzere farkındalık yaratmaktır. Digital Kosovo ile birlikte, dünyanın birçok yerindeki internet sitesinin Kosova'yı tanınması sağlanmaya çalışılmaktadır.⁴⁰⁸ Bu siteden, Kosova'nın dijital diplomatları olarak Kosova vatandaşlarının etkinliklerini de görmek mümkündür.⁴⁰⁹ Dijital Kosova girişimi IPKO Foundation, Kosova Dışişleri Bakanlığı, British Council ve Norveç Büyükelçiliği tarafından da desteklenmektedir.⁴¹⁰ Kosova hükümeti ulusal dijital diplomasi stratejilerini (Kosova ile ilgili Wikipedia'da içerik düzenleyecek editörlerin yetiştirilmesi de dahil olmak üzere) geliştirebilmesi için Britanya ve Norveç'ten 500,000 euro ve 690,000\$ gibi bir destek aldığını açıklamıştır.⁴¹¹ Dijital Kosova Kosova'daki bir sivil toplum örgütü olan IPKO Foundation tarafından oluşturulan bir ekip tarafından yönetilmekte ve çalışma amaçları arasında Kosova'nın gelecek liderlerinin dijital vizyona sahip olmasına yönelik çalışmalar yapmak ve bu liderleri desteklemek olduğu da ifade edilmektedir.

İsrail de dijital diplomasi alanında ilginç bir örnektir. BBC her yıl 22 ülkeden insana, belirlenmiş bazı ülkelere ilişkin algılarını ölçmek için bir anket yapmaktadır. Bu anketin 2014 bulgularına bakıldığında bu 22 ülkedeki insanların İsrail ile ilgili olan kanaatleri %49 olumsuz ve %23 olumlu çıkmıştır.⁴¹² Buna bağlı olarak, İsrail'in daha ağırlıklı olarak olumsuz algıları düzeltmeye yönelik olarak bazı kamu diplomasisi ve dijital diplomasi stratejilerinden faydalanması gerektiği söylenebilir. Örneğin Hayfa Üniversitesi İletişim Fakültesi öncülüğünde 2012 yılında İsrail çıkarları için çalışacak gönüllü dijital diplomatlar yetiştirilmesi amacıyla "Web

⁴⁰⁷ <http://foreignpolicy.com/2013/12/06/kosovos-digital-diplomats/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴⁰⁸ <http://www.digitalkosovo.org/faq/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴⁰⁹ <http://www.digitalkosovo.org/dk-ambassadors/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴¹⁰ **Ibid.**

⁴¹¹ http://www.nytimes.com/2013/12/13/world/europe/kosovo-seeking-recognition-follows-the-crowd-to-facebook-social-media.html?pagewanted=1&_r=2&hp, Erişim tarihi: 09.01.2015.

⁴¹² <http://downloads.bbc.co.uk/mediacentre/country-rating-poll.pdf>, Erişim tarihi: 21.08.2015.

Büyükelçileri” adında bir program hayata geçirilmiştir.⁴¹³ Programın sloganı “*Volunteering, Zionism, Digital Diplomacy*”dir. Program destekçileri arasında The Elizabeth and Tony Comper Interdisciplinary Center for the Study of Anti-Semitism and Racism, Dean of Students Office, Haifa University Student Union, The ISEF Foundation, The Herzl Institute for the Study of Zionism and History, Taglit-Birth Right Israel, Cohav, Israel on Campus Coalition, Ministry of Public Diplomacy and Diaspora Affairs, Dışişleri Bakanlığı’na bağlı Golda Meir Mount Carmel International Training Center, Ministry of Foreign Affairs Jerusalem, Stand With Us Israel ve Wikimedia bulunmaktadır.⁴¹⁴ Projenin internet sitesinde, proje tanıtımı şu şekilde yapılmaktadır:

“Ambassadors Online (מיריגוש ברשת) is a new educational academic project in the fields of Israel advocacy, public diplomacy and the fight against the New Anti-Semitism. Its goal is to provide Israeli university students with the knowledge, skills and tools they need to become unofficial ambassadors of Israel. The cadets of the project receive training which prepares them to effectively challenge the de-legitimization claims, engage in a dialogue with Anti-Israeli activists and improve Israel's image abroad by expanding the positive knowledge about the country. The project's pioneering approach emphasizes new media as a common ground for establishing a direct link of Israelis with target audiences overseas. Additionally, the project develops student leadership by educating the young generation to speak for their country and lead groups of activists.”⁴¹⁵

Bu programla ilgili detaylar şu şekildedir:

“Üniversitesi'nin resmi web sayfasında yer alan habere göre, İsrail'in sosyal ağlar ve diğer internet araçlarını kullanan kalifiye elemanlara ihtiyaç olduğu ve yeni programın kendine has müfredatıyla bu açığın kapatılacağı belirtildi. Programın akademik yöneticisi Dr. Eli Avraham ülkenin propagandasında rol oynaması beklenen gayrı-resmi dijital diplomatların yetişmesi için böyle bir yola başvurduklarını açıkladı ve şöyle devam etti: 'İsrail'in sosyal mecralarda değişik koşullarda çıkarlarının savunulması ve gereken durumlarda anında cevap

⁴¹³ <http://shagririm.haifa.ac.il/index.php/about-us>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

⁴¹⁴ **Ibid.**

⁴¹⁵ **Ibid.**

mekanizmasını kurmak için insan yetiştireceğiz'. 'Web Büyükelçileri' ismini alacak diploma programında öğrencilere Wikipedia maddesi yazmak ve mevcut maddelerin üzerinde oynama yapma, İsrail tezlerini savunan Facebook grupları kurma ve kurulan bu gruplara uluslararası katılımı sağlama, bloglarda yazılar yazma, chat odaları ve forumlarda İsrail karşıtlığıyla mücadele teknikleri uygulamalı şekilde öğretilecek. Üniversiteden yapılan açıklamada, programda ayrıca İsrail'in tezlerine aykırı bulunan 'gayrimeşrulaştırma' çabalarıyla mücadelede yöntemleri, sokaktaki Araplar'ın Arap-İsrail sorununa bakışının algılanması ve şekillendirilmesi, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın interneti kullanımıyla ilgili detaylı çalışmalar yapılacağı bildirildi. Programın öğretim görevlileri arasında İsrail'in dijital diplomasi ve propaganda birimlerinde çalışmış Dr. Reda Mansour, başbakanlık eski basın müşaviri Miri Eisen, Dışişleri Bakanlığı Kamu Diplomasisi Danışmanı Neil Lazarus gibi isimler görev alacak. Programın mimarlarından olduğu belirtilen doktora öğrencisi David Gurevitz kamuoyunun etkilenmesi için bu tür çalışmaların şart olduğu belirtilirken, İsrail askerleri tarafından dokuz Türk vatandaşının öldürüldüğü Mavi Marmara ile başlayan sürecin dijital diplomatlar yetiştirmek için kendilerini motive ettiğini belirtmesi elbette dikkate değer.'⁴¹⁶

Morozov Newsweek dergisindeki bir yazısında, İsrail'in dijital diplomasi stratejilerinden biri olan *people to people diplomacy* (insandan insana, insanlararası diplomasi) türünü ele almaktadır. Bu stratejiyi uygulayan ülkeler kendi menfaatleri için iletişim stratejisinde vatandaşlarını da bir paydaşı haline getirerek dış politikada onlara da işlevsellik kazandırmaktadır. Morozov İsrail'in Gazze'deki savaş devam ederken dijital diplomasi alanında insanlararası diplomasiyle yaptığı çalışmayı şu şekilde aktarmaktadır:

"Gazze'deki savaş doruk noktasındayken İsrail Göçmen İşleri Bakanlığı yabancı dil bilen İsraililer'den bir blogcu ordusu kurmak üzere harekete geçti. Amaç, içeriği İngilizce, Almanca, İspanyolca, Portekizce, Rusça ve Fransızca olan sitelerde dile getirilen İsrail karşıtı görüşlere cevap vermektir. İsrail gazetesi Haaretz'te çıkan haberlere göre, bakanlığa kayıt yaptıran gönüllüler yetkililerce 'sorunlu' bulunan sitelere yönlendirildi. Hatta gönüllüler internette çıkan belli

⁴¹⁶ <http://www.yenidiplomasi.com/2012/02/new-haifa-university-introduces.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

makale ve kamuoyu yoklamalarına topluca tepki vermelerini sağlamak amacıyla kendilerine otomatik çağrı gönderilmesi için isimlerini de kaydettirebiliyordu.”⁴¹⁷

İsrail sanal kamusal alanı etkin biçimde kullanan ülkelerden biridir. İsrail 2013 Temmuz ayında Twitter’da ilk sanal Büyükelçiliği’ni de kurmuştur.⁴¹⁸ İsrail diplomatik ilişkilerinin bulunmadığı 6 Körfez ülkesinin vatandaşları ile diyalog kurmak için sanal Büyükelçilik kurmuştur.⁴¹⁹

İsrail’de dijital diplomasi alanında hayata geçirilen bir başka proje ise www.digitaldiplomats.net isimli internet sitesi üzerinden verilen seminerlerdir. Neil Lazarus’un kurduğu bu internet sitesi ile İsrail vatandaşlarına dijital diplomat olma seminerleri verilmektedir ve onlara İsrail’in birer dijital elçisi olma yolunu açmaktadır.⁴²⁰

Washington’daki İsrail Büyükelçiliği’nin dijital direktörü Jed Shein, “*Sosyal medya bizim kamu diplomasisi çabalarımız ve stratejimizde geleneksel medya ile eşit önemde sayılıyor.*” demektedir.⁴²¹ İsrail sanal kamusal alanı faal biçimde kullanma gayretindedir. Digital Diplomacy Review 2013’e bakıldığında, “Yılın Instagram Kullanıcısı”nın İsrail seçildiği görülmektedir.⁴²² İsrail’in uluslararası bir kuruluş olan Stand With Us ile Instagram’da düzenlediği “Once in a Lifetime” kampanyası kapsamında dünyanın en iyi Instagram fotoğrafçıları İsrail’e davet etmiş ve ülke insanı ve ülke ile ilgili en iyi fotoğraflar Instagram’da @onceinalifetimeHD adresinden yayınlanmıştır.

⁴¹⁷ Morozov, **Newsweek Türkiye...**, s. 43.

⁴¹⁸ <http://digdipblog.com/2014/06/25/on-virtual-embassies-in-the-age-of-digital-diplomacy/> , Erişim tarihi: 24.11.2015.

⁴¹⁹ **Ibid.**

⁴²⁰ <http://www.digitaldiplomats.net/>, 10.01.2015.

⁴²¹ <http://www.amerikaninsesi.com/content/gazze-krizi-sosyal-medyada/1973108.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

⁴²² <http://www.yenidiplomasi.com/2013/12/digital-diplomacy-review-2013.html>, Erişim tarihi: 21.08.2015.

Şekil 1.8.

Kaynak: <https://instagram.com/p/kkxB7cFdac/?taken-by=onceinalifetimehd>,
Erişim tarihi: 21.08.2015.

Yenidiplomasi.com sitesindeki değerlendirmeye göre, bu hesapta seçilen hashtagler ile dijital diplomasi açısından şu mesaj iletmeye çalışılmıştır: “*Biz savaştan fazlasıyız, biz arkadaşanlısınız. Bakın ülkemiz ne kadar da güzel.*”⁴²³

İran İslam Cumhuriyeti ise, rejimi itibariyle dijital diplomasi alanında içinde ikilemler barındıran ilginç örneklerden birini teşkil etmektedir. Bilindiği gibi, İran’da Twitter kullanımı yasaklanmıştır fakat buna rağmen İran liderleri Twitter’ı etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. İran’ın dijital diplomasi alanındaki bu açılımı Eski İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad’ın iktidarı Ruhani’ye devretmesi ile gerçekleşmiştir.⁴²⁴ Yücel’in belirttiği gibi, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani Twitter üzerinden Twitter’ın kurucusu Jack Dorsey, gazeteci Christian Amanpour ve Obama ile konuşmakta, Papa’ya mesaj göndermekte ve Hristiyan İranlıların Noel’ini kutlamakta, Yahudilerin bayramlarını kutlamakta ve 9/11’i lanetlemektedir.⁴²⁵

⁴²³ <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

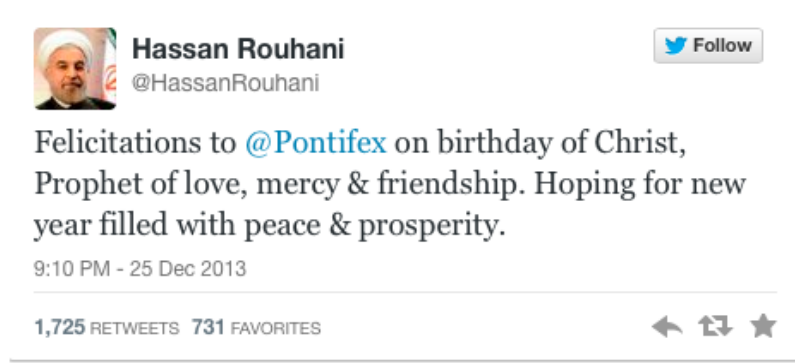
⁴²⁴ <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

⁴²⁵ <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

Şekil 1.9. Ruhani Twitter’da Hristiyanların ve özellikle İranlı Hristiyanların Noel’ini kutlamaktadır.

Kaynak: www.twitter.com

Şekil 1.10. Ruhani Twitter’da Papa Franciscus’a Noel mesajı göndermektedir.

Kaynak: www.twitter.com

New York Times’da İran liderlerinin Twitter’ı etkin biçimde kullanıyor olmaları ile ilgili olarak bir başyazı kaleme alınmıştır ve “İran’ın Twitter Mesajlarında Sağduyu Belirtileri” başlıklı yazıda şunlara yer verilmiştir:

“Sosyal medya İran’ın yeni cumhurbaşkanı Hasan Ruhani’yi tanımaya başlamak için alışılmadık ama yararlı bir mecra. Ruhani, Haziran’daki seçimi kazandıktan sonra Twitter’da attığı çok sayıda İngilizce mesajla, en acili İran’ın nükleer programı olmak üzere ABD ve diğer büyük güçlerle yaşanan anlaşmazlıkları çözme konusunda ciddi olduğunu umut etmek için sebep yarattı. Ruhani veya onun adına yazan kişi 17 Haziran’da, ‘Daha fazla gerilim istemiyoruz. İki ülke de daha çok geleceği düşünmeli ve geçmiş sorunları çözüp işleri yoluna koymak için masaya oturup konuşmalı’ diye yazdı. Nükleer programla ilgili de, ‘Nükleer programımız

şeffaf. Yine de, bunun uluslararası kurallara uygun olduğunu dünyaya açıkça göstermek için daha çok adım atabiliriz' yorumunda bulundu."⁴²⁶

Ruhani 2013'ten beridir Twitter kullanmaktadır ve Twitter'ın kurucusu Jack Dorsey ve ABD Başkanı Barack Obama ile İran halkının internete erişim konusu üzerine Twitter'dan mesajlamışlardır. Ruhani tüm kabinenin Facebook kullanmasını da sağlamıştır.⁴²⁷ Dijital diplomasi ile ülke imajını olumlu yönde etkileme çabalarına ve diyalog kurma gayretine karşılık olarak Yeni Diplomasi Ruhani'yi "Yılın Lideri" seçmiştir.⁴²⁸ İran'ın Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif de aynı platformda yılın Dışişleri Bakanı seçilmiştir. Zarif, Facebook'ta 800,000'den fazla takipçisi bulunan ve ABD ile Nükleer Anlaşma üzerine görüşmeleri sürdüren ve hem Farsça hem İngilizce olarak tweet gönderen bir siyasi lider olarak öne çıkmaktadır.

İran'da Twitter yasaklanmış olsa bile, blog kullanımı son derece yaygındır. Toronto'ya sürgün edildiği için artık Toronto'da yaşayan ve İran blogosphere'de merkezi önemde bir kişi olan Hossein Derakhshan Harvard Üniversitesi'nin 2004 Aralık ayında gerçekleştirdiği İnternet ve Güvenlik konferansında İran'da, 75,000'in üzerinde aktif şekilde kullanılan Farsça blog olduğunu ve %70'inin 30 yaşın altında olan İran nüfusunun blogların en güvenilir bilgi kaynağı olduğuna inandığını ifade etmiştir.⁴²⁹ Derakhshan'a göre, bu blogların baskın siyasi güç haline gelmesi ise an meselesidir.⁴³⁰ Atikkan ve Tunç bu konuyla ilgili olarak Shirky'nin düşüncelerine şu şekilde değinmektedirler:

"Shirky ise konuya daha ılımlı bakıyor ve Twitter ve Facebook ile kenetlenen bloglar aleminin demokrasileri kurmayacağını ancak dönüştüreceğini söylüyor. Shirky de internet ortamındaki sosyal mobilizasyonun özellikle İran'da farklı sonuçlar doğurduğuna inananlardan. 'Rejimin daha militarist ve baskıcı tarafını ön plana çıkardı internette olanlar' diyor; 'Herkeste 2009'daki İran seçimlerinin çok

⁴²⁶ <http://www.yenidiplomasi.com/2013/09/irann-twitter-ve-dijital-diplomasiyle.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

⁴²⁷ <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

⁴²⁸ **Ibid.**

⁴²⁹ Waller, **The Public Diplomacy Reader...**, s. 470.

⁴³⁰ **Ibid.**

demokratik olacağı kanısı vardı ama sonuçta daha baskıcı bir yapıyla karşılaştık.”⁴³¹

Önceki bölümlerde, “Üniversiteler ve Okullar” başlıklı ve “Kanada’da Dijital Diplomasi” başlıklı bölümlerde aktarılmış olan Kanada ve İran arasındaki “The Global Dialogue on the Future of Iran” projesi örneğinde görüldüğü üzere, İran İslam Cumhuriyeti’nin ve vatandaşlarının sanal kamusal alanın sağladığı katılımcı demokrasi ve ifade özgürlüğü olanaklarına ihtiyaç duyduğu ortadadır. Ruhani ve ekibinin iktidara gelmesi ile, İran İslam Cumhuriyeti’nin özgürlükler adına daha fazla açılım yapabileceği ihtimali de güçlenmiştir. Bu anlamda, Ruhani ve ekibinin İran’da yasak olan Twitter’ı kullanıyor olmaları bile önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

2. DİJİTAL DİPLOMASİ VE KAMUSAL ALANIN DÖNÜŞÜMÜ

2.1. Küreselleşme ve Dijital Diplomasi: Zaman ve Mekânda Sıkışma

Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı sistemsel devinimler, mevcut düzeni her gün yeni baştan inşa etmektedir. *World Wide Web* ile çok sayıda kişi tek bir platformda zamanı ve mekânı aşan nitelikte etkileşime geçme imkânına kavuşmuştur. Bauman *World Wide Web*’in yarattığı değişim ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: “*Somunda, bilgisayarlar vasıtasıyla kurulan Dünya Çapındaki Ağ’ın ortaya çıkışı, enformasyon söz konusu olduğunda ‘seyahat’ (ve katedilecek ‘mesafe’) kavramının kendisini geçersiz kıldı ve enformasyonu hem teoride hem pratikte, bütün yerkürede aynı anda kullanılabilir hale getirdi.*”⁴³² Buna bağlı olarak, Giddens’in de belirttiği gibi, “*Birbirine uzak olaylar, ekonomik olsunlar ya da olmasınlar, bizi eskisinden çok daha doğrudan ve anında etkilemektedir.*”⁴³³ Küreselleşmenin eşlik ettiği bu dönem, iletişim imkanlarının dünya çapında yaygınlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Guy Rocher, bu dönemi tarif etmek için Uluslararasılaşma (*Internationalisation*), Dünyasallaşma (*Mondialisation*) ve Küreselleşme

⁴³¹ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 102.

⁴³² Zygmunt Bauman, **Küreselleşme**, Çev.: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006, s. 22.

⁴³³ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 23.

(*Globalisation*) olmak üzere üç farklı bileşenden oluşmuş bir olgunun varlığından söz etmektedir.⁴³⁴ Bu yaklaşıma göre,

*“Uluslararasılaşma uluslararası incelemeler, uluslararası ağlar gibi ifadelerin içeriklerine gönderme yapar. Dünyasallaşma uluslararası ve ulus-ötesi mübadelelerin dünya ölçeğinde yaygınlık kazanmasına işaret eder. Dolayısıyla dünyasallaşma yeni ulaşım ve iletişim araçlarının mümkün kıldığı tüm mübadele biçimlerini ve bunların dünya ölçeğinde yaygınlaşmasını dile getirmektedir.”*⁴³⁵

Bu anlamda, *World Wide Web* ve sunduğu imkanlar bu üç olguyu birden kapsamaktadır. *World Wide Web* ve sunduğu imkanlar uluslararası ağlar oluşturmakta, yeni iletişim teknolojileri tüm mübadele biçimlerini dünya çapında yaygınlaştırmakta ve tüm bu gelişmelere küreselleşme eşlik etmektedir. Dijitalleşme sonucunda yaşanan bu gelişmeler sonucunda birçok alanda yaşanan değişim ve dönüşümler, zaman ve mekanda sıkışmayı, dolayısıyla yeni bir çağı işaret etmektedir.

Held, Archibugi ve Giddens’in yaklaşımlarına atıfta bulunan Akdoğan küresel çağdaki değişim iddialarının, ulus-devletlerin kontrolünde olmayan küresel sistem, karmaşık küresel ağlar, ekonomik hareketlerin sanallığı ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasını kapsadığını ifade etmektedir.⁴³⁶ Bu yeni dönemi anlamlandırmak için ne yalnızca küreselleşme olgusu ve küresel kapitalizm, ne de her gün yeni bir özellik ile karşımıza çıkan yeni iletişim teknolojileri yeterli olabilmektedir. Bu gelişmelerin her biri diğeriyle eşzamanlı olarak gelişmekte ve birbirinden güç alarak yaygınlaşmaktadır.

Küreselleşme ile dünyanın çok daha küçüldüğü ve buna bağlı olarak bireyler ve toplumlararası etkileşimin yoğunlaşması ile toplumsal ve yönetsel anlamda birçok dönüşümün yaşanmakta olduğu çeşitli teorisyenler tarafından ifade edilmektedir. Örneğin Tomlinson’a göre küreselleşme, *“Uzak yerellikleri birbirine bağladığı, yerel oluşumların kilometrelerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlamış olan dünya çapındaki*

⁴³⁴ Tatal, *Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık...*, s. 28.

⁴³⁵ *Ibid.*

⁴³⁶ Akdoğan, *a.g.e.*, s. 23.

*toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır.*⁴³⁷ Buna bağlı olarak, ilişkilerin hiç olmadığı kadar yoğunlaştığı bu dönemde, Bauman'ın ifade ettiği üzere, “*Küreselleşme çağında, ortak bir insanlık davası ve politikası, uzun tarihi boyunca geçtiği evrelerin en hayati olanıyla karşı karşıyadır.*” tespitini ciddiye almak gerekmektedir.⁴³⁸ Dijitalleşme sonucu zaman ve mekân kavramının gerçek içeriğini yitirmeye başlaması ile birlikte, Gerbaudo'nun ifade ettiği gibi, “*Küresel dünyada bir yer mantığına seslenmek bir seçenek değildir.*”⁴³⁹ Giddens ise, küreselleşme sürecinde insanın düşünce evrenin coğrafi gerçeklikten farklı bir yerde olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

*“Mekânın geçirdiği değişiklikler ve bölgesel faaliyetlere mesafenin de katılması, aracılı yaşam deneyimlerinin merkezileşmesiyle birleşince ‘dünyanın gerçekte ne olduğu’ konusunu radikal bir değişikliğe uğratmıştır. Bu radikal değişiklik hem bireyin ‘olgusal dünyası’ düzeyinde hem de kolektif yaşamın yer aldığı toplumsal faaliyet evreni düzeyinde görülmektedir. Herkes bölgesel bir yaşam içinde olduğu halde, çoğu insanın olgusal dünyasının aslında küreseldir.”*⁴⁴⁰

Toplumları derinden etkileyen küreselleşmenin, bu süreçte devletleri ve hükümetleri etkilememesi mümkün değildir. Habermas'ın belirttiği gibi küreselleşme, bitmiş, sona ulaşılmış bir nihai hal değildir, devam etmekte olan bir süreçtir ve milli devletler yetmişli yılların sonlarından itibaren gittikçe artan bir şekilde küreselleşme baskısına maruz kalmaktadır.⁴⁴¹ Habermas'a göre küreselleşme kavramı, “*Ulaşım, iletişim ve mübadele münasebetlerinin milli sınırlardan taşacak şekilde yoğunlaşması ve çapının büyümesini*” ifade etmektedir.⁴⁴² Habermas bu konuda şunları aktarmaktadır:

“Demiryolu, buharlı gemi ve telgraf 19. yüzyılda ulaşım ve mal nakliyesini ayrıca bilgi akışı ve mübadelesini nasıl yoğunlaştırıp hızlandırmışsa, bugün uydu tekniği, hava ulaşımı ve dijital iletişim de aynı şekilde geniş ve yoğun ilişkiler-şebekesi (network) doğurmuştur. (...) Şebeke (network) kavramı bütün bu alanlarda

⁴³⁷ Tatal, **a.g.e.**, s. 72.

⁴³⁸ Zygmunt Bauman, **Akışkan Aşk**, Çev.: Işık Ergüden, İstanbul: Versus Kitap, 2012, s. 212.

⁴³⁹ Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar...**, s. 48.

⁴⁴⁰ Kevin Robins, **İmaj**, Çev.: Nurçay Türkoğlu, İstanbul: Ayrıntı, 2013, s. 170.

⁴⁴¹ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s. 83.

⁴⁴² **Ibid.**

anahtar kavram haline gelmiş bulunuyor. Geçen zaman içinde büyük boyutlarda bir küreselleşmenin yaşandığı tescil edilmiştir.”⁴⁴³

Habermas’ın vurguladığı büyük boyuttaki küreselleşmeyi Castells “Ağ Toplumu” kavramıyla açıklamaktadır. Castells’in Ağ Toplumu kavramı yalnızca toplumu değil bütün sistemi içeren bir şemsiye kavramdır. Bununla birlikte, Ağ Toplumu kavramı yeni iletişim teknolojilerinin merkezindeki toplumların, bu dönüşüm sonucunda yalnızca olumlu taraflarını öne çıkaran bir kavram değildir. Bu anlamda, ağ toplumu, ikili bir yapıya sahiptir. Bu yapıyı, Castells şu şekilde açıklamaktadır:

“Tarihsel bir eğilim olarak, bilgi çağındaki baskın işlevler ve süreçler gittikçe daha çok ağlar etrafında örgütleniyor. Ağlar, toplumlarımızın yeni toplumsal biçimini oluşturuyor. Ağ kurma mantığının yayılması üretim, deneyim, güç ve kültür süreçlerinin gerçekleşmesi ve çıktılarını ciddi anlamda değiştiriyor. (...) Ağlara dahil/hariç olmak ve ışık hızında işleyen bilgi teknolojileriyle var olan ağlar arasındaki ilişkilerin mimarisi, toplumumuzdaki baskın süreçlerin ve işlevlerin ayarını yapıyor.”⁴⁴⁴

Castells’in belirttiği Ağ Toplumu sanıldığı gibi eşitsizliklerin giderildiği ideal bir toplumsal, ekonomik ve siyasi düzeni işaret etmemektedir. Ürper bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Ağ toplumu kavramı, teknolojik temelli bir evren yaratarak insanlık için ileri bir adımı sembolize etmektedir. Oysa kavramın işaret ettiği yapısal dönüşümün, birçok boyutuyla ilerici, eşitlikçi ve evrensel olmaktan uzak olduğu ve aslında ağ toplumunun, toplumsal iktidar ilişkilerinin eşitliksiz doğasını ve dengesizlikleri tamamen ortadan kaldırmak için değil teknolojik bir düzlemde yeniden üretmek için inşa edilen ve muktedirleri de ağlardaki enformasyon akışını kontrol edenler olan bir kavram olduğu ifade edilmektedir.”⁴⁴⁵

⁴⁴³ **Ibid.**

⁴⁴⁴ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 56-57.

⁴⁴⁵ Betül Özkaya, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013, s. 139.

Castells'e göre, ağ toplumu mevcut düzeni ve iktidar ilişkilerini yeniden üretmekte ve yaygınlaştırmaktadır. *“Castells'e göre, enformasyon devrimi ile ortaya çıkan yeni düzen, birçok otorite kaynağını içeren, ekonomi, siyaset, medya ve kültür alanlarında giderek genişleyen ağların üzerinde yükselen bir ağ devletidir.”*⁴⁴⁶ Kaygusuz, devletin, artık bu otortite kaynaklarından yalnızca biri olduğunu ifade etmektedir.⁴⁴⁷ Özkaya ağ toplumu kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

*“Castells'in 2010 yılında yayımlanan 'Ağ Toplumunun Yükselişi' adlı eserinde belirttiği gibi ağ toplumu; çok boyutlu yapısal dönüşüm olarak dünya nüfusunun büyük kısmının enformasyon ağlarından dışlanması, küresel kriminal ekonominin ve köktendinciliğin yükselmesi, etnik, ulusal çatışmaların artması gibi birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Ağ toplumun kazananlarının yanı sıra Castells'in 'dördüncü dünya' olarak nitelediği ve bu dönüşümde pay alamayan birçok kaybedeni de bulunmaktadır. Küresel ağlar, bir yandan özgürleşme ve demokratikleşme alanları iken bir yandan da tahakküm ve gözetim alanları olarak ortaya çıkmaktadır.”*⁴⁴⁸

Peter Dahlgren de, Castells'in altını çizdiği gibi, enformasyon toplumunun salt eşitlik ve özgürlük vaatleriyle yoğunlaşmış bir yapıda olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

*“Başka bir alanda, erdemleri onca haykırılan 'enformasyon toplumu', ne politik olarak yararlı enformasyonların yayını, ne de daha büyük sayıdaki çoğunluk için kültürel ifade olanaklarını destekler. Tam tersine, teknolojik gelişmeler, kitle iletişimi, bilgisayarlar, telekomünikasyon hizmetleri ve uydular arasındaki arayüzleri çoğalttığı halde, kamusal politikalarla birbirine bağlı pazar güçleri toplumsal alan aleyhine özel çıkarları desteklemişlerdir.”*⁴⁴⁹

Appadurai'e göre de, *“Yeni global kültürel ekonomi karmaşık, bölücü bir düzen olarak anlaşılmalıdır, bu düzen artık merkez-çevre modellerine göre anlamlandırılmamalıdır (çeşitli merkezler ve çevrelere sahip olabilen modellerin*

⁴⁴⁶ Kaygusuz, **a.g.e.**, s. 48.

⁴⁴⁷ **Ibid.**

⁴⁴⁸ **Ibid.**

⁴⁴⁹ Peter Dahlgren, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 47.

olmasına rağmen).⁴⁵⁰ Bilindiği gibi, Appadurai global kültürel akışı beş boyutta incelemektedir.⁴⁵¹ Bu kültürel akışlar arasında “ethnoscapes”, “mediascapes”, “technoscapes”, “finanscapes” ve “ideoscapes” bulunmaktadır. Stratton’un da ifade ettiği üzere, “insanların, görsellerin, malların, paranın ve fikirlerin gittikçe artan *deterritorialization* (yersiz yurtsuzlaşma) durumu her geçen gün artmaktadır.”⁴⁵² Appadurai’ın beş boyutta incelediği akışları, Castells de Akışlar Uzamı kavramı ile süreci şu şekilde mercek altına almaktadır:

*“Diğer yandan yeni iletişim sistemi, uzamı ve zamanı, insan hayatının temel boyutlarını kökten bir dönüşüme uğratur. Yerellikler, kültürel, tarihsel, coğrafi anlamlarından kopar, işlevsel ağlar ya da imaj kolajları olarak yeniden birleşirler; böylece mekanların uzamının yerini bir akışlar uzamı alır. Gelmiş, şimdi ve gelecek, aynı mesaj içinde birbirleriyle etkileşim içinde olabilecek şekilde programlandığında zaman silinir. Akışların uzamı ve zamansız zaman tarihsel olarak aktarılmış temsil sistemlerinin çeşitliliğini kapsayan ve aşan yeni bir kültürün maddi temellerini oluşturur: Kurgunun, kurmaya duyulan inanç olduğu gerçek sanallık kültürü.”*⁴⁵³

Atikkan ve Tunç, Castells’in 21. Yüzyıl ekonomisinin ortaya çıkarttığı yeni yapıyı analiz ederken, “Zamanı olmayan zaman” kavramını ortaya attığını ve blogların, Twitter’ın ve Facebook gibi yeni medya araçlarının Castells’in ifade ettiği zamanı olmayan zamanda var olduğunu vurgulamaktadırlar.⁴⁵⁴ Castells, zamansız zamandan şu şekilde bahsetmektedir: “*Uzam, toplumumuzda zamanı şekillendirir, böylece tarihi bir eğilimi tersine çevirir: Akışlar zamansız zamanı tetikler, mekânlar ise zamana bağlıdır.*”⁴⁵⁵

Akdoğan, Castells’in Akışlar Alanı kavramına ilişkin şunları aktarmaktadır:

“Castells toplumun birçok akış etrafında oluştuğunu savunuyor. Bu akışlar, sermaye, bilgi, teknoloji, örgütsel iletişim, görseller, sesler ve sembollerin akışları. Castells bu mekansız mantıkta yerelliklerin yok olmadığını, baskın önlemlerini

⁴⁵⁰ Stratton, **Internet Culture...**, s. 257.

⁴⁵¹ **Ibid.**, s.258.

⁴⁵² **Ibid.**

⁴⁵³ Manuel Castells, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi Birinci Cilt**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 501.

⁴⁵⁴ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 27.

⁴⁵⁵ Castells, **a.g.e.**, s. 615.

kaybederek küresel ağ yapısıyla bütünleştiklerini, bilgi ve iletişim teknolojilerinin siber alanda iletişimi mümkün kılarak akışlar alanı mantığında mekân olmamasına rağmen küresel ağlar için düğümler ve merkezler bulunuyor."⁴⁵⁶

Gerbaudo, Castells'in akışlar yaklaşımını marjinalize olan kimlikler yaklaşımı ile şu şekilde okumaktadır:

"Debord'un gösteri toplumu çözümlemesine, Baudrillard'ın hiper-gerçeklik anlayışına ve Augé'nin olmayan-yerler (1995) kavramına uzanan bir silsileyi takip eden Castells, modern iletişim teknolojilerinin 'bir yer olması' mantığının yok olup gitmesini gerektirdiğine inanmıştır. Dolayısıyla ağ toplumunu ele alırken, internetin 'akışa dayalı alanı'nın 'yerlere dayalı alanı'nı geçtiği ve böylece o alanda var olan yerel etkileşimlerle kimlikleri marjinalleştirdiği görüşündedir."⁴⁵⁷

Bard ve Söderqvist Castells'in Akışlar Alanı kavramının işaret ettiği noktaları netokratik küreselleşme projesi adı altında Netokrat kavramı ile şu şekilde aktarmaktadırlar:

*"Yeni egemen sınıfın dışarıdan gerçekten kozmopolit görüldüğünü kabul etmek gerekmektedir. Netokratik küreselleşme projesi elektronik bir küresel kültür yaratmaktadır. Ne var ki, bunun pratikteki anlamı, tüm ülkelerdeki netokratların, çimlerini biçen ve yer altı trenlerini süren göçmenler konusunda herhangi bir somut dayanışma içine girmeksizin, yakın temas ve ortak çıkarlar temelinde birleşecek olmalarıdır. Netokratlar, enformasyonu, arazileri idare ettiklerinden ya da ticari ürünleri imal ettiklerinden daha hızlı bir biçimde manipüle ettikleri gerçeğiyle tanımlanacaklardır; dolayısıyla etkinlikleri küresel ağlarla bağlantılıdır, bu da bağlılık duygularının bölgeselden ziyade sanal tamelli olduğu anlamına gelir. Onlara göre, ülkelerindeki çokkültürlülük meselesi kısmen basit işlerin görülmesiyle, kısmen de hayata katılacak egzotik bir tatla ilgilidir: Heyecan verici bir lokanta, kıyafet ve eğlence çeşitliliğiyle. Netokratlar çimlerin biçilmesi ve tavuk tandır almak için gereken parayı ödeyecek, fakat üzerlerine herhangi bir ek sorumluluk almayacaklardır"*⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 59.

⁴⁵⁷ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 43-44.

⁴⁵⁸ Bard ve Söderqvist, **Netokratlar...**, s. 102.

Tomlinson Netokrat kavramının işaret ettiği yapıyı açımlayan bir kavrama sahiptir: Bağlantılılık dünyası. Tomlinson internete ya da televizyona bağlanabilen insanların zihinsel olarak hareket edebilme olmasılığına kavuştuğunu ve dünyanın küreselleşerek kültürleri birbiriyle bağlantılandığını belirtmektedir.⁴⁵⁹ “Amsterdam, Londra gibi küresel merkezlerdeki Asya’nın ve Doğu’nun egzotik görünümüleri, bu bağlantılılığın nasıl bir bağlantılılık olduğunun semptomları olarak okunabilir mi?”⁴⁶⁰ Bauman’a göre küreselleşmenin toplumsal etkileri ve sonuçları, David Harvey’nin “Zaman/mekân sıkışması” olarak kavramsallaştırdığı terimi üzerinden okunmalıdır. Bauman bu kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

“Zaman/mekân sıkışması” terimi, insanlık durumun parametrelerinde süregiden çok yönlü dönüşümü özetler. Bu sıkışmanın toplumsal nedenlerine ve sonuçlarına bakıldığında, küreselleşme sürecinin genellikle varsayılan ortak etkilere sahip olmadığı gün gibi ortaya çıkacaktır. Zaman ve mekânın kullanımları hem kesin bir şekilde farklılaşmış hem de farklılaştırmıştır. Küreselleşme ne kadar birleştirirse o kadar böler; birleştirirken böler; yerkürenin tek tipliğini teşvik etme nedenleriyle bölme nedenleri özdeştir.*⁴⁶¹

Stevenson zaman-mekân sıkışması kavramını “Yeni teknolojilerin, evden ayrılmadan seyahat etmeyi mümkün kıldığı fikri. Gerçek zamanlı medya deneyimlerinin ortaya çıkışı, bir olayı coğrafi konumumuzdan bağımsız olarak ve önemli bir zaman gecikmesi olmadan izleyebilmemiz anlamına gelmektedir.” şeklinde ifade etmektedir.⁴⁶² Bauman zaman ve mekân kavramını uzaklık olgusu ekseninde şu şekilde açıklamaktadır: “Aslında ‘uzaklık’ nesnel, kişisellikten arınmış, fiziksel bir ‘veri’ olmaktan çok uzak toplumsal bir üründür; mesafe, kat edilmiş hıza

⁴⁵⁹ Tatal Cheviron, **Küresel İletişim...**, s. 79-80.

⁴⁶⁰ **Ibid.**, s. 80.

* Bauman’ın kitabında buradaki dipnotu şu şekildedir: ‘Zaman/mekân sıkışması (time/space compression): Bu terimi ilk kullanan David Harvey olmuştur. Postmodernliğin Durumu adlı kitabında Harvey şöyle der: ‘... mekân ve zamanın nesnel niteliklerinde öylesine devrimci değişimler olur ki, dünyayı görüş tarzımızı, bazen çok köklü biçimlerde, değiştirmek zorunda kalırız.’ Zaman/mekân sıkışması kavramı işte bu değişim sürecine işaret eder. Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için bkz. David Harvey, Postmodernliğin Durumu, çevç: Sungur Savran, Metis Yay., 2003, s.270, 291-342. (y.h.n.)

⁴⁶¹ Bauman, **Küreselleşme...**, s. 8.

⁴⁶² Nick Stevenson, **Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi**, Çev.: Barış Engin Aksoy, Ankara:Ütopya Yayınevi, 2008, s. 367.

(ve para ekonomisinde, o hıza erişmenin maliyetine) bağlı olarak değişir”.⁴⁶³ Burada mekân kavramının ne ifade ettiğine değinmekte fayda vardır. Kaya'nın ifade ettiği üzere, “*Mekân, yerden farklı olarak, maddi mekanın haritada görülmeyen özneler, aileler, kurumlar, işletmeler, ağlar, imajlar, figürler, diller, sesler, söylemler, sanatlar, ritüeller ve semboller arasındaki tüm gerçek ve sembolik nitelikte olabilecek sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasal ilişkilerin bütününe kapsar.*”⁴⁶⁴ Bauman Virilio'ya atıfta bulunmakta ve zaman-mekân sıkışmasını sibernetik kavramına değinerek şu şekilde açıklamaktadır:

*“Paul Virilio'ya göre, bu mekânın öğeleri 'mekânsal boyutlardan yoksundur, anlık bir yayılmanın bireysel zamansallığı içine kazanmıştır. Bu noktadan sonra, insanları artık fiziksel engeller ya da zamansal uzaklıklar ayıramaz. Bilgisayar terminalleri ile video monitörlerinin birbirine bağlanmasıyla birlikte, burası ile orası arasındaki ayırım artık anlamsız hale gelmiştir.”*⁴⁶⁵

Urry de mekana bağlı olarak zamanın sosyal yapılar olduğunu ifade etmekte ve varlıklarının varlık ile yokluk arasındaki etkileşimliliğe dayandığını; burada önemli olan şeyin mekân olmadığını, kültürel olarak birbirine bağlı ilişkilerin önemli olduğu kadar, deneysel (görgül) yapıların da önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁶⁶

Total zaman ve mekân sıkışmasına ilişkin çeşitli yaklaşımları şu şekilde aktarmaktadır:

“Giddens'in moderniliğin son döneminde late or high modernity olarak adlandırdığı kavramda, yer ve zaman daralması gittikçe hızlanmaktadır. Sınırlar uzadıkça yer ve zaman daralmıştır. Harvey time-space compression; Brunn ve Leinbach collapsing time and space; ve McLuhan global village demiştir. (The Network Society, 1999:s.20) Giddens'in “yerinden çıkartılma” olarak isimlendirdiği, toplumsal ilişkilerin yerel etkileşim bağlamından kaldırılması ve sonsuz uzunluktaki zaman-mekân boyunca yeniden yapılandırılmasını sağlamıştır. (Timisi, 2003:146)

⁴⁶³ Bauman, a.g.e., s. 20.

⁴⁶⁴ Kaya, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...**, s. 564-565.

⁴⁶⁵ Bauman, a.g.e., s. 25-26.

⁴⁶⁶ Jan Fernback, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1997, s. 36.

Mosco'nun Marx'ın Grundisse'e atıfla 'kapitalizmin zaman ve mekanı ele geçirmesi' şeklinde nitelediği olgu Anthony Giddens için 'zaman-uzam bağımlılığının azalması'nı, David Harvey için 'zaman-uzamın daralması'nı, Manuel Castells için ise 'fiziki uzamın yerini hareketlerin uzamının alması'nı ifade eder. Bu saydığımız isimlerden daha eleştirel bir perspektife sahip Zygmunt Bauman 'zaman/mekân kenetlenmesi' deyişini kullanmayı tercih eder. Antropolog küreselleşme ile uzamlar arasındaki ilişkiyi akış ve dolaşım kavramlarının eşliğinde etnik, medyatik, finansal ve ideolojik manzaralar deyişleriyle anlamlandırmaya çalışır. Bunlara ek olarak John Tomlinson aynı olguları bağlantılılık kavramıyla çözümlenmeye çalışır."⁴⁶⁷

Zaman ve mekân sıkışması sonucunda, sanal kamusal alandaki bireyler ve toplumlar arası etkileşimin yoğunlaşması ile birlikte, küresel çapta bir kolektif ortak akıl ortaya çıkmaktadır. "Rawls'un kamusal akıl olarak ifade ettiği ve yurttaşların kolektif olarak kullandığı akıl, kamusal alanı oluşturmaktadır."⁴⁶⁸ Hardt ve Negri, bu olguyu küme kavramı ile açıklamakta ve kolektif akıla şu şekilde atıfta bulunmaktadır:

*"Son zamanlarda yapay zeka ve hesaplama yöntemleri konularında çalışanlar, küresel bir modelin merkezileşmiş denetimi ya da müdahalesi olmadan sorun çözmenin kolektif ve dağınık tekniklerini adlandırmakta 'küme' terimine başvururlar. Kümenin akli temel olarak iletişime dayanır. ... Çokluğun mensupları, birbirleriyle iletişime geçip işbirliği yapmak için aynı olmak ya da kendi yaratıcılıklarından vazgeçmek mecburiyetinde değillerdir. Bu durumda bizim anlamamız gereken, böylesi değişken bir çokluğun iletişimi ve işbirliğinden çıkabilecek olan kolektif akıldır."*⁴⁶⁹

Bu yeni düzen kozmopolitizmi de işaret etmektedir. Kozmopolitan (kosmopolites) kavramı eski Yunanca bir kavramdır ve kelime anlamıyla "dünya yurttaşı" demektir.⁴⁷⁰ Kaya'nın ifade ettiği üzere, "günümüzün kozmopolitan bireyi, kendini pek çok ülkede evinde gibi hisseden bireydir."⁴⁷¹ Kozmopolitizm, ulusu veya

⁴⁶⁷ Tural, *Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık...*, s. 66.

⁴⁶⁸ Ülker Yükselbaba, "Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlamları", *İÜHFİM*, c. lxxvi, 2008, s. 246.

⁴⁶⁹ Gerbaudo, *Twitler ve Sokaklar...*, s. 46.

⁴⁷⁰ Kaya, *a.g.e.*, s. 560.

⁴⁷¹ *Ibid.*

dünyadaki coğrafi konumu tarafından belirlenen bakış açılarından kurtulmaya çalışan bir dizi perspektife gönderme yapabilmektedir.⁴⁷² Habermas kozmopolit kimliklerin oluşum sürecini, yeni aidiyetler, yeni alt kültürler ve hayat tarzları inşa etme süreci, kültürlerarası temaslar ve farklı etnisiteler arasındaki etkileşimlere bağlamaktadır.⁴⁷³ Kaya'ya göre, *“Kozmopolitanlık, yerel olanın değil evrensel hak ve akıl ilkelerinin altını çizer. Bu nedenle, akıl yürütmeye cüret edebilen özerk (otonom) bireylerin varlığı kozmopolitan kimliklerin oluşumu için ön koşuldur.”*⁴⁷⁴ Kaya Appadurai ve Beck'in yaklaşımlarına atıfta bulunarak, bu teorisyenlerin *“hızla gelişmekte olan küresel kültür endüstrileri, modern bireyi ulusal sınırların kısıtlı anlam dünyasında çıkarıp, sınırı olmayan sembolik bir evrene doğru taşır.”* temelindeki yaklaşımlarına hak verir.⁴⁷⁵ Kaya'ya göre, *“ortaya çıkan bu sınırları belli olmayan sembolik evrenin hem nesnesi hem öznesi kozmopolitan bireydir. Küreselleşen dünyadaki kozmopolitan yurttaşlık anlayışı ile sınırları belirli ulusal yurttaşlık arasında bir örtüşmezlik veya karşıtlık sorunu vardır.”*⁴⁷⁶ Kaya, ulusal yurttaşlıktan dünya yurttaşlığına geçişi şu şekilde özetlemektedir:

*“Ulusal sadakat, ulusal kültür, tözcülük (essentialism), ulusal kimlik, ulusal çıkar ve ulusal adalet gibi kavramların yerine dünya yurttaşlığı, evrensel kültür, ulus-ötesi (post-national) kimlik, evrensellik, evrensel adalet, insan hakları, eşitlik gibi kavramlara vurgu yapar. Diğer bir deyişle, geçmişin anlatıları yerine bugün daha evrensel nitelikli yeni anlatılar vardır artık.”*⁴⁷⁷

Kozmopolit kimliklerin sanal dünya ile de tanışması ile birlikte, ulus devletin iktidar alanının sınırları da bulanıklaşmaktadır. Zaman ve mekân sıkışması devlet erkinin hâkimiyet alanını tartışmalı hale getirmektedir. Meyrowitz elektronik medya ile ulus devletin zatıflamasına ilişkin olarak şunları aktarmaktadır:

“Somut duyuşsal deneyimlerin yeni biçimleri soyut baskı bilgisi ile rekabet eder. Ve kelime nesneden ziyade olgu olduğu en eski haline döner. Ancak paylaşımın ölçeği çok farklıdır. Elektronik medya duyu organlarımızın dünyanın her yerine

⁴⁷² Stevenson, a.g.e., s. 364.

⁴⁷³ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti**, s. 97.

⁴⁷⁴ Kaya, a.g.e., s. 561.

⁴⁷⁵ Kaya, a.g.e., s. 559.

⁴⁷⁶ **Ibid.**, s.560.

⁴⁷⁷ **Ibid.**

erişen uzantısı gibidir. Elektronik sensörler küresel ölçekte bize doğrudan görünen ilişkiler sağlar. Elektronik medyanın yoğun kullanımı sonucunda, başka şart altında yabancı ya da düşman kabul edeceğimiz ile daha çok kişisel ilişki duygusu yaşıyoruz. Ortalama yurttaşların, uzakta gerçekleşen olaylara ilişkin görünürdeki doğrudan deneyimleri siyasi partiler, sendikalar ve hükümet bürokrasisinin gücünü zayıflatarak, devredilen yetkinin yazılı basın tarafından desteklenen özelliklerinde bir azalmaya yol açıyor. Deneyimlerin uluslararası paylaşımı, ulus devletin gücünü zayıflatıyor.”⁴⁷⁸

Mernzel ise bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Lakin bu gelişmeler demokrasinin milli-devlet tarzında müesseseseleşmiş biçimi için bir tehlike arz etmektedir. Milli-devletin teritoryal bir zemin üzerinde bina edilmesine mukabil, ‘küreselleşme’ kavramı, sınır kontrollerini sulara boğan taşkın bir nehir görüntüsü çizmekte milli yapıyı yıkıma götürmektedir. Bu gelişmeler, kontrollerin mekân boyutundan zaman boyutuna kaydığını işaret etmektedir. Ağırılığın ‘teritoryumun hakimi’ olmaktan ‘hız ustası’ olmaya kayması milli-devleti iktidarsızlaştırmaktadır.”⁴⁷⁹

Kaygusuz küreselleşme sürecinin sınırları ne şekilde eritmeye başladığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir süreç olarak küreselleşme, küresel ölçekte işleyen ve sınırları aşan ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel etkileşimlerin, karmaşık ve çok boyutlu ağlar yaratarak, dünyanın her köşesini birbirine bağlamasını ifade eder. Bu çok genel tanım bile, küreselleşmenin her şeyden önce sınırlarla ilgili bir sorun yarattığının altını çizer. Özellikle 1970’lerden itibaren, ulaşım, bilişim ve iletişim teknolojilerindeki devrimsel yenilikler sayesinde mal, sermaye, birey, emek ve fikirlerin kazandığı hareketlilik, tarihte görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. Diğer yandan, yine 1970’lerden itibaren, Batılı güçlerin küresel ekonomiyi bütünleştirme doğrultusunda uyguladıkları, özellikle sermayenin serbestleşmesini temel alan neoliberal politikalar da, esas olarak sınırları hedef almıştır. Dolayısıyla, kapitalizmin neoliberal döneminin gereklilikleri, sınırsızlaşmayı teknolojik olarak

⁴⁷⁸ Hepp, **Medyatikleşen Kültürler...**, s. 43-44.

⁴⁷⁹ Habermas, **a.g.e.**, s. 85.

*mümkün hale getiren iletişim ve enformasyon devrimi ile birleşince, küreselleşmenin en önemli sonucu, sınırların somut ve soyut anlamını yitirmeye başlaması olmuştur.*⁴⁸⁰

Nye'e göre, *"Siberalan coğrafi alanı yok etmeyecek ve devlet egemenliğini ortadan kaldırmayacak fakat feodal zamanlardaki şehir piyasaları gibi, birlikte var olacaklar ve yirmi birinci yüzyılda egemen devlet veya güçlü bir ülkenin ne anlama geldiği konusunda büyük karışıklıklar ortaya çıkacak.*⁴⁸¹

Devletin iktidar alanlarının sınırlarının bulanıklaşmasıyla birlikte dış politika uygulamaları da esnemeye başlamaktadır. Copeland'e göre, gerçek ve sanal dünyalar arasındaki çizgiler git gide birbirinden ayırt edilemez hale geldikçe, diplomatik alanların yeni medyadaki tecrübe alanları genişleyecektir.⁴⁸² Bauman ise zaman ve mekân sıkışması üzerinden giderek, özellikle seçkinler nezdinde, iç ve dış politikanın arasında bir fark kalmadığını şu örnek üzerinden açıklamaktadır:

*"Yine, görünen o ki, günümüz dünyasının en güçlü seçkinlerinin sözcüsü olan Bill Clinton'ın tarihte ilk defa iç ve dış politika arasında bir farkın kalmadığını ilan edebilme nedeni de budur. Aslında, seçkinlerin hayatında 'burası' ve 'orası', 'iç' ve 'dış', 'yakın' ve 'uzak' ayrımlarının artık pek bir anlamı kalmamıştır. İletişimde zaman sorunun ortadan kalkması ve anında boyutuna inmesiyle birlikte mekân ve mekansal işaretler, en azından elektronik mesaj hızıyla hareket edebilenler için, sorun olmaktan çıkmıştır.*⁴⁸³

Kaya'ya göre,

"Günümüzde özellikle Twitter ve Facebook gibi sosyal medya düzlemlerini kullanımı, GSM operatörlerinin görüntülü konuşma uygulamaları, internetin küresel düzeydeki yaygınlığı, uçak seferlerinin yaygınlaşarak ucuzlaması gibi etkenler 'mekân' veya 'alan' algımızı tamamiyle değiştirmektedir. Öyle ki, bulunduğumuz bir

⁴⁸⁰ Kaygusuz, **a.g.e.**, s. 44.

⁴⁸¹ Nye, **The Future of Power...**, s. 121-122.

⁴⁸² Copeland, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s. 459.

⁴⁸³ Bauman, **Küreselleşme...**, s. 20-21.

*yerde başka coğrafyaları tecrübe edebilir, başka coğrafyalara gidebilir ve böylelikle bulunduğumuz dünyayı giderek küçülen bir küre haline dönüştürebiliriz.*⁴⁸⁴

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte dijital diplomasiye küreselleşmenin de eşlik etmesiyle, zaman ve mekânda sıkışma, toplumların ve bireylerin yoğun etkileşimi ve bu paydaşların buldukları coğrafyanın ötesinde eyleme geçebilme kabiliyetleri ile birleştiğinde, uluslararası ilişkiler devlet ve diplomatlar tekelinden çıkarak halklar ve bireyler arası etkileşime doğru evrilmekte, bu durum da siyasal sistemlerdeki birçok kavramın değişime ve dönüşüme uğramasına yol açmaktadır. Ulus devletler zayıflamakta, sınır kavramı muğlaklaşmaktadır. Zaman ve mekân sıkışmasıyla, kamuoyu kavramı küresel kamuoyu kavramına evrilmekte, kamusal alan sanal kamusal alan ile eklemlenmekte ve ulus-ötesi kamusal alanlar yerel kamusal alanlar ile etkileşimli ve eşgüdümlü biçimde oluşmaktadır. İç kamu ve dış kamular sanal kamusal alanda bir araya gelerek, bir dünya kamuoyunu (küresel kamuoyu) meydana getirebilmektedirler. Bunun sonucunda siyasal sistemlerdeki katılımcı demokrasi, ifade özgürlüğü, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi siyasi sistemlerdeki pek çok mühim konu çok daha geniş kitleler tarafından takip edilmekte, talep edilmekte, denetlenmekte ve sorgulanmakta ve iç ve dış kamular tek bir platformda buluşarak ve kamusal alanda gerçekleştiremedikleri ideal etkileşim ve diyalog ortamını yaratmaya çalışmaktadırlar.

2.2. Kamusal İlişkinin Sanallık Boyutuyla Yeniden Yorumlanması

Kamusal alan kavramının işlevleri ve dönüşümü konuları güncelliğini korumaktadır. Kamusal alandaki mücadeleler, siyasi ve ekonomik erklerin hegemonyası ve demokrasinin ve toplumun kamusal alandaki konumu bugün sanal kamusal alana da taşınmış olan konular arasında bulunmaktadır. Kamusal alanın varlık nedeni, günümüzdeki konumu ve işlevi akademisyenleri çeşitli fikir ayrılıklarına götüren meseleler arasında bulunmaktadır. Örneğin Dahlgren, modern kamusal alanın, yeniden seçkinlerin kitle gösterilerinde boy gösterdikleri ve kamusal mahalleri kendi aralarında iletişim kurmak için kullandıkları, ortaçağ döneminin

⁴⁸⁴ Kaya, a.g.e., s. 565.

‘temsili kamusal alanı’ haline geldiğini öne sürmektedir.⁴⁸⁵ Argın da Dahlgren ile benzer bir yaklaşıma sahiptir:

“Modern kentin ‘kamusal alan’ı bir zamanlar –tıpkı kendine model aldığı Yunan ‘agora’sı, Roma’nın ‘forum’u ve Rönesans ‘plaza’sı gibi –ekonomik, sosyal ve politik veçheleri olan renkli bir mekândı. Neo-liberal kapitalizm kentilerin ‘iştigal’ ve ‘işgal’ ettiği ‘kamusal alan’ların önce politik veçhesini tırpanladı, daha sonra sosyal çehresini ‘temsili’ hale çevirip sinsice yok etti ve nihayetinde, buraları –tek kelimeyle- ‘ekonomize edip tek boyutlu mekânlara çevirdi.”⁴⁸⁶

Habermas’ın Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü isimli kitabındaki iddiası da Dahlgren ve Argın’ın temas ettiği noktadır: *“Kamunun yapısal dönüşümü, devlet ve ekonominin dönüşümünün yatağında akar.”⁴⁸⁷*

Kamusal alan üzerine yapılan tartışmalar sürerken, yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ortaya sanal kamusal alan kavramı da çıkmıştır. Peki sanal kamusal alan kamusal alandan farklı olarak bu alanda neler vaat etmektedir? Örneğin Aydemir, çevrimiçinin çevrimdışı şekillendirebilme potansiyeline sahip olduğunu ve siberaktivizmin tek başına bir karşıt söylem olmaktan çıktığını ifade etmektedir.⁴⁸⁸ Bu dönüşümün temellerini incelendiğinde, sanal platformların uçsuz bucaksız yapısı ve yerel ve küresel çapta insanların etkileşime geçmesine imkân tanıyan yapısı devrim niteliğinde bir özellik olarak görülmektedir. Sassi çevrimiçi kamusal alanın çevrimdışı kamusal alandan ayrıldığı noktanın tam da bu yerelin küresel kitleye ulaşabilme farkı olduğunu ileri sürmektedir.⁴⁸⁹ Aydoğan iletişim teknolojilerinin ulusötesi ve melez hareketlerin örgütlenmesine ve farklı yerlerde eşzamanlı küresel etkinliklere yardım ettiğini de ifade etmektedir.⁴⁹⁰ Akdoğan yerel ve küresel eylemlerin arasındaki etkileşime yönelik olarak şunları ifade etmektedir:

⁴⁸⁵ Peter Dahlgren, **Kamusal Alan...**, s. 46.

⁴⁸⁶ Şükrü Argın, **Gezi’nin Ufkundan: Liberal Demokrasinin Krizi**, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2014, s. 133.

⁴⁸⁷ Jürgen Habermas, **Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü**, Çev.: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s. 25.

⁴⁸⁸ Aydemir, **Direnişin @ Hali...**, s. 26.

⁴⁸⁹ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁹⁰ **Ibid.**

“Pieterse yerel ve küresel eylemcilik arasındaki bağların, yerliler ya da azınlıklar gibi yerellerin insan hakları konularında küresel ağların desteğini kazanmalarına yardımcı olduğunu düşünüyor. Diğer yandan Kymlicka bu bağlantı için gereken yabancı dilin, yerel demokrasi talebinin yalnız yabancı dil konuşabilen yerel elitin elinde kalacağı riskinin altını çiziyor. Bu nedenle ulusötesi eylemciliği etkileşim açısından faydalı bulsa da, demokrasinin ancak ulusal sınırlar içinde olabileceğini savunuyor. Tarrow ise en etkili ulusötesi eylemcilerin, yerel ağlara bağlı olan köklü kozmopolitanlar olduğunu savunuyor.”⁴⁹¹

Kamusal alan katılımcıları ile sanal kamusal alan katılımcıları aynı kişiler veya farklı kişiler olabilmektedir. Bu iki farklı alan katılımcılarının arasındaki etkileşim ve iletişim teknolojilerini kullanma kabiliyeti, Bennett’a göre eylemciliğin küresel boyuta ulaşmasını sağlamaktadır.⁴⁹² Cammaerts ise, çevrimiçi ve çevrimdışı karışımının eylemciler arasında güven ve dayanışma yarattığını, toplumsal değişim için siyasetçi ve yurttaşların gönül ve akıllarının ancak gerçek hayatta kazanılabileceğini düşünmektedir.⁴⁹³

Gezgin’e göre ise, *“Sosyal medya, artık, sanal, ayrı bir dünya değil; gerçek dünyanın bir uzantısı ve hatta uzvu olarak işlev görmektedir.”⁴⁹⁴* Papacharissi’nin sanal mekanların mimarisi ile fiziksel mekanların mimarisi gibi olduğunu ve bu mimari etkileşim biçimlerini olanaklı kıldığını ifade etmekte ve toplumsal paylaşım ağ mimarisini, yapı, tasarım ve örgütlenmenin birleşiminden oluşan bir sonuç olarak değerlendirmektedir.⁴⁹⁵ Schmidt ve Cohen’e göre yakın gelecekte yeni eylem biçimleri sanal şehir meydanlarında gerçekleşecektir: *“Ülke içinde fiziksel partiler faaliyetlerini sürdürecekler ama yeni katılımcıların sanal şehir meydanına doluşması aktivistlerin görünümünü köklü biçimde yeniden şekillendirecektir. Çoğu kişi kendini tek bir davayla özdeşleştirmeyecek, pek çok ülkeye yayılan birden çok sorunu temel alan hareketlere katılacaktır.”⁴⁹⁶* Sanal şehir meydanları bugünün şartları altında yurt içinden ve yurt dışından insanların biraraya gelerek etkileşime geçtikleri internet

⁴⁹¹ **Ibid.**, s. 82.

⁴⁹² Akdoğan, **a.g.e.**, s. 80.

⁴⁹³ **Ibid.**

⁴⁹⁴ Gezgin, **Direnişin @ Hali...**, s. 45-46.

⁴⁹⁵ Tuğrul Çomu ve İslam Halaiqa, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, Editör: Mutlu Binark, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014, s. 31.

⁴⁹⁶ Schmidt ve Cohen, **Yeni Dijital Çağ İnsanların, Ulusların ve İş Dünyasının Geleceğini Yeniden Şekillendirmek...**, s. 141.

siteleri, bloglar, Twitter ve Facebook gibi sosyal medya ağları ve mikrobloglar olarak yorumlanabilir. Bu anlamda, dijitalleşme ile birlikte, kamu, kamuoyu, kamusal alanın evrimi ve ulus-ötesi kamusal alanların kamusal alanlar ile eşgüdümlü biçimde oluşmaya başlıyor olması dijital çağ ışığında yeniden ele alınması gereken konular olarak ortaya çıkmaktadır.

Kamu, kamuoyu ve kamusal alan iç içe geçmiş kavramlardır. Mills'in ifade ettiği üzere, demokratik bir toplumu savunanlar için, egemenliğin 'kamuya' ait olduğunu söyleyebilmek temel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁹⁷ Bu anlamda, bir ülkedeki kamunun konumu demokrasinin durumuna da ayna tutmaktadır.

Kamunun tanımına bakıldığında, kamu sözcüğünün farklı anlamlar içerdiği görülmektedir. Kamu, Türk Dil Kurumu'nun güncel Türkçe sözlüğünde üç farklı anlamda sunulmaktadır. TDK'ya göre, kamu ilk olarak, "Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü" anlamına gelmektedir. Kamu, ikinci anlamında, "Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme" şeklinde ifade edilirken, son olarak kamunun anlamı "Hep, bütün" şeklinde aktarılmaktadır.⁴⁹⁸

Kamu hukuku alanında çalışmaları bulunan Akad'ın Sezer'den aktardığına göre, "*Kamu (public) belli bir sorunla karşılaşmış, bu sorun etrafında toplanmış bireylerden oluşan bir gruptur. Grup içindeki kişiler sorunun çözümü hakkında çeşitli görüşlere sahiptirler ve soruna bir çözüm yolu bulmak için birbirleriyle tartışmaya girerler.*"⁴⁹⁹ Çoban'a göre de, "*Kamu belirli kurallar içerisinde bir araya gelmiş insan topluluğudur.*"⁵⁰⁰ Argın da kamuyu şu şekilde açıklamaktadır: "*'Kamu' fiili olarak 'herkes'i içerir ama herkes bilfiil onun faili, öznesi değildir. Onun faili, öznesi yüz binlerce kişi de olabilir, üç beş kişi de... Onların bedenini 'kamu'nun mensubu, ayaklarını bastıkları yeri 'kamusal alan' kılan sayıları değil*

⁴⁹⁷ Wright Mills, **İktidar Seçkinleri**, Çev.: Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974, s. 455.

⁴⁹⁸

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56a789bff06f43.07168746, Erişim tarihi: 26.01.2016.

⁴⁹⁹ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s. 106.

⁵⁰⁰ Barış Çoban, **Medya Eleştirileri 2009: Kitle İletişimi ve Toplumsalın Üretimi**, Editörler: Nesrin Akbulut, Can Bilgili, İstanbul:Beta, 2009, s.142.

fiilleridir. Başka bir deyişle, onları 'kamu'nun aktif birer mensubu kılan o an orada üstlenmiş oldukları kamusal mesuliyettir."⁵⁰¹

Kamunun ne anlama geldiğine yönelik olarak kamunun halk mı yoksa devlet organları anlamına mı geldiği, aslında kamusal alanın da ne olduğuna ilişkin ipuçları vermektedir. Kamu dendiğinde, ilk olarak devlet organlarının, kişilerinin veya devlet erkinin akla geliyor olması, kamu kavramının özünü teşkil eden halk iradesinin ikinci plana atılıyor olması sonucunu doğurmaktadır. Özbek kamu kavramının anlamına yönelik bu ikili durumu şu şekilde tartışmaktadır:

*"Bu kullanımları pekiştiren bir biçimde gündelik konuşmada 'kamu' dendiğinde hemen devlet gelir aklımıza; devlet idaresi, organları, kuruluşları, görevlileri ya da etkinlikleri gibi şeyleri, devlete ait ya da devlet kontrolünde yürütülen resmi bir alanı kastederiz. Halbuki, Habermas'ın dediği gibi, kamusal alan her şeyden önce toplumsal yaşamımızda kamuoyunun içinde olduğu alandır. Biz de bir yandan aslında, 'kamuoyu'nun halka (umuma) ait fikir-oy olduğunu, 'kamu hizmeti'nin devlete hizmet olmadığını, 'kamu yararı'nın devletin düzen-güvenlik güçlerinin yararı anlamına gelmediğini biliriz. Yine de 'kamuoyu'ndaki kamunun kim olduğunu düşünmeden, kamuyu devlet aygıtıyla birleştirerek, yani kavramı ortadan yarıp esasını kaçırarak kullanmayı sürdürürüz. Eğer kamusal kavramını sadece ve öncelikle devlet aygıtı ve erki için kullanırsak ve toplumu da bu anlamda 'özel' sayarsak, halkın hala teba olduğu mutlakiyet dönemindeki kullanımının ötesine geçmemiş oluruz. Çünkü modern toplumda demokratik meşruiyet ilkesi olarak kamusallık, devlet aygıtları ve onların icraatları için 'örgütlenme ilkesi' olarak gelişmiştir. İdarenin, palamentonun ve mahkemenin 'aleniyetinden' yani tüm bu devlet işlerinin halka, onun bilgi ve denetimine açık olması gerektiğinden, bu anlamda sözedilir."*⁵⁰²

Elisabeth Noelle-Neumann ise kamunun temelde üç anlama sahip olduğunu ifade etmektedir:

"Bir kere, 'kamu'nun hukuki bir anlamı vardır: Habermas, kamu sözcüğünün kökeninde yatan 'herkese açık' anlamını vurgular (kamu yolları, kamu davası gibi).

⁵⁰¹ Argın, **a.g.e.**, s. 71.

⁵⁰² Meral Özbek, **Kamusal Alan**, Editör: Meral Özbek, İstanbul:Hil Yayın, 2004, s. 30-31.

Bu anlam, özel alandan, Latince privare sözcüğünden (bir şeyi tecrit etmek, kendine mal etmek) ayrılmaktadır. Kamu hukuku, kamu yetkisi gibi hukuksal kavramlarda ise devlet vurgulanmaktadır. Burada kamuya hukuksal, siyasal anlamda bir statü yüklenmiştir ve örneğin, ‘gazetecilerin kamuya karşı sorumlulukları’ cümlesinde dile getirildiği gibi bir kamu çıkarı söz konusudur. Burada kastedilen, herkesi, kamuyu ve kamu huzurunu ilgilendiren sorunlar ve konuların ele alınmasıdır. Bu sözcükle meşru güç temellendirilmektedir; bireyler güç kullanma olanağına sahiptir, kanunlar ve tüzükler devletin organlarına verilen yetkiyle, ‘kamu gücüyle’ uygulanabilir. ‘Kamuoyu’ kavramındaki ‘kamu’ sözcüğü buna yakın fakat başka bir anlam daha içermektedir. Kamuoyunun, düzgülerin, gelenek ve göreneklerin sihirli gücünün, hiçbir yasa koyucuya, hükümete ve mahkemeye gerek kalmadan, bireyler üzerinde etkili olması, Ihering ve Holtendorff gibi birçok hukukçuyu düşündürmüştür.”⁵⁰³

Akad ve Dinçkol, ‘kamu’dan söz edildiği zaman, gevşek biçimde örgütlenmiş olan öğrenciler, doktorlar, avukatlar gibi ‘kamu’ anlamında ‘kitlelerin’ akla geldiğini ifade etmektedirler ve kamunun söz konusu olduğu ortamda karşı görüşlerin şiddete başvurmadan tartışılabileceği özgür bir ortamın bulunması gerektiğinin altını çizmektedirler.⁵⁰⁴ Kamu kavramı ile ifade özgürlüğü ve eylem hakkının şeffaf biçimde toplum ve devlet organları arasında etkileşimli biçimde tanınmasına dayanıyor olmasını Mills şu şekilde ifade etmektedir:

“Kamu deyince şu öğelerin bulunması gerektiğini görüyoruz:

- 1. Toplum hayatında çok sayıda birey kanaat, görüş ve düşüncelerini ifade edebiliyor ve diğerlerinden de onların görüş, kanaat ve düşüncelerini öğrenebiliyor;*
- 2. Toplumda kişilere, kendilerine yöneltilen bir görüş, düşünce ve kanaate karşı kendi görüş, düşünce ve kanatlarını anında, etkin bir şekilde açıklayıp cevapta bulunma ve bunu kapalı kapıların ardında bir küçük gruba değil, fakat tüm kamuya açık olarak gerçekleştirebilme hakkı tanınıyor. Toplumdaki kamuoyu açık tartışmalarla oluşturuluyor;*
- 3. Toplumun o anki otorite sistemine bile karşı düşse, bu kamuoyuna uygun etkin bir eylemde bulunabilme olanağı hazırlamıyor;*

⁵⁰³ Elisabeth Noelle-Neumann, **Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi**, Ankara:Dost Kitabevi, 1998, s. 85-86.

⁵⁰⁴ Akad ve Dinçkol, **Genel Kamu Hukuku....**, s. 407-408.

4. Toplumdaki yetkili kurum ve 'resmi' makamlar, serbestçe oluşmasına saygı gösterdikleri kamuoyu ve kamu üzerinde örtülü yollardan, 'şallanmış' yöntemlerle nüfuz kurmaya kalkışmıyor.⁵⁰⁵

Mills, bütün bu koşulların her birine tek tek saygı gösterilebildiği sürece toplumun 'kamu' temeline dayanabilmesinin söz konusu olduğunu, böyle bir toplumun da klasik demokratik teori yaklaşımındaki demokratik topluma benzeyebilecek bir toplum olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰⁶ Tam tersi durumda ise, Mills'e göre kitle toplumu söz konusudur ve Mills kitle toplumunda şu temel özelliklerin bulunduğunu vurgulamaktadır:

"1. Başkalarının fikir, düşünce ve kanaatlerini dinleyenler pek çok, buna karşılık kendi fikir, düşünce ve kanatlarını ifade edebilenler pek az; tamamen bir soyutlama ve aslında toplama bireyler yığını durumuna indirgenen kamu kitle haberleşme araçlarıncı etkilenip biçimlendirilmekte;

2. Kitle haberleşmesinin örgütlenme biçimi bireylerin anında ve etkinlikle yanıtta bulunmalarına olanak bırakmamakta;

3. Kamu oyunun oluşumundan sonra, kamu oyunun kendini realize etmesi için kamunun girişmesi gereken eylemler, bu eylem kanallarını örgütleyen ve kontrolü altında tutan resmi makamlarca ya da iktidar çevrelerince denetlenmekte;

4. İktidar kurumları karşısında kitleleşmiş kamunun bağımsızlığı kalmamakta; iktidar kurumlarının ve resmi makamların görevlisi olan kimseler kitleler üzerinde açık ya da örtülü yollardan nüfuzda bulunmakta, kişilerin karşılıklı ve özgür tartışma yoluyla kamu oyu yaratabilme özgürlükleri daha oluşmadan önlenmek istendiği ve önlenildiği görülmektedir."⁵⁰⁷

Kamu kavramının somut biçimine bir örnek olarak, İstanbul Taksim Gezi Parkı'ndaki, Türkiye'nin diğer illerindeki ve dünyanın çeşitli şehirlerindeki Gezi Parkı eylemcilerini göstermek mümkündür. Bir kamusal alan olarak Taksim Gezi Parkı'nda, diğer şehirlerde ve ulus-ötesi kamusal alanlarda bir araya gelen eylemciler bir kamu oluşturmuşlardır. Argın bu örneği şu şekilde aktarmaktadır:

⁵⁰⁵ Mills, **İktidar Seçkinleri...**, s.424-425.

⁵⁰⁶ **Ibid.**

⁵⁰⁷ **Ibid.**

*“Tek bir ruh tarafından hareket ettirilen bu ‘tek beden’in Gezi’de de vücuda geldiğini düşünüyorum. Diğerkamlik denen hissiyatın şahit olabileceğimiz en uç haliyle ‘üç beş ağaç’ın başında toplanmış bu ‘üç beş kişi’nin ve onların etrafında dalgalanarak başka yer ve zamanlara genişleyen binlerce insan bedeni ve ruhunun ‘kamu’ denen şeyin timsali olduğunu söylemek isterim.”*⁵⁰⁸

Neumann kamu kavramının hukuksal ve siyasal anlamının dışında bir de sosyopsikolojik anlamının olduğundan bahsetmektedir ve buna göre Neumann kamuya “bilinçli olma hali” de denebileceğini ifade etmektedir.⁵⁰⁹

Bu aşamada, kamu kavramı tartışılırken kamuoyunun oluşum süreci ve işlevleri tartışılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Kamuoyu kavramı, en ilkel devirlerde dahi var olan, 19. Yüzyıldan itibaren üzerinde incelemeler yapılan ve siyasal karar alma sürecini etkileyen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.⁵¹⁰ Sezer’e göre, “Kamuoyu, herhangi bir grup içindeki bireylerin tartışmaları ve karşılıklı etkileşimleri sürecidir. Grup kanaati, grup içindeki bireylerin taşıdıkları çeşitli tutumları içeren tartışmanın ve etkileşme sürecinin bir ürünüdür.”⁵¹¹ Sartori’ye göre, “Kamuoyu, halkın ya da halkların kanaatlerinin toplamıdır.”⁵¹² Tufan’a göre, “Birincil anlamıyla ‘kamuoyu’, kamunun, yani kabaca ‘halkın’ görüşü olarak ele alınır.”⁵¹³ Neumann ise “Kamuoyunun doğrudan doğruya baskın kanaatler olarak algılanmasının, çok sayıdaki kamuoyu tanımının ortak noktası” olduğunu ifade etmektedir.⁵¹⁴ 1879 yılında hukuçu Franz von Holtzendorff kamuoyundan ‘ahlak bekçisi’ olarak, Ihering ise, ‘kamuoyunun kendi varlığını ve çıkarlarını korumak amacıyla verdiği bilinçli ya da bilinçsiz tepkiler’ olarak söz etmektedir.⁵¹⁵ Neumann kamuoyu tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Geleneklerin, adetlerin ve özellikle düzgülerin belirlenmiş alanlarında insanın dışlanmamak için açıkça ifade ettiği ya da etmek zorunda olduğu kanaatler ve davranış biçimleri kamuoyunu oluşturur. Bir yandan tek tek herkesin duyduğu

⁵⁰⁸ Argın, **a.g.e.**, s.xvii.

⁵⁰⁹ Neumann, **a.g.e.**, s. 86.

⁵¹⁰ Akad ve Dinçkol, **a.g.e.**, s. 407.

⁵¹¹ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s. 107.

⁵¹² Sartori, **Görmenin İktidarı...**, s. 52.

⁵¹³ Hülya Tufan, **Kamuoyu Kimin Oyu?**, Editör: Hülya Tufan, Çev.: Hülya Tufan, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995, s. 20-21.

⁵¹⁴ Neumann, **a.g.e.**, s. 86.

⁵¹⁵ **Ibid.**, s. 87.

dışlanma korkusu ve onaylanma gereksinimi, diğer yandan toplum tarafından onaylanmış kanaatler ve davranış biçimleriyle uyum içinde olmayı gerektiren 'yargı mercii' konumundaki çoğunluk, mevcut düzeni korur."⁵¹⁶

Neumann yaptıkları araştırmalar sonucunda, kamuoyuna ilişkin yeni bir tanıma daha ulaştıklarından bahsetmektedir: *"İnsanın tartışmalı konularda dışlanmadan açıklayabileceği kanaatler."*⁵¹⁷

Akad ve Dinçkol'a göre ise, şu maddeler kamuoyu kavramının özellikleri arasında bulunmaktadır:

- "-Siyasal karar alma durumunda olanları etkilemek,*
- Belli bir zaman içinde, belli bir kamusal sorun hakkında olmak,*
- Toplumun tümünün ya da o kamusal sorunla ilgilenenlerin oyu olmak,*
- Kesin ya da değişmez olmamak."*⁵¹⁸

Görüldüğü gibi kamuoyunun çoğunluğa ait olması şartının olmadığını göstermektedir. Kamuoyu kavramındaki "kamu" terimi, toplumun tümünü ifade etmemektedir. "Kamu", belli özelliklere sahip kişilerden oluşan bir sosyal grubu anlatmaktadır. Mills'e göre,

*"Demokratik düşünceden yana bir orta sınıfın oluşması ve yükselmesiyle meydana gelen ve güç kazanan kamu oyunun en önemli özelliği, özgür bir düşünce ortamı içinde ve istenen ölçüde tartışmada bulunabilme olanağı sağlaması; bunlardan biri olmazsa öbürünün de olmamasıdır. (...) Kamunun en geniş ölçüde katılabileceği açık tartışmalardan ve fikir alış-veriş sonra varılacak sonuçların, kamusal eylem aracılığıyla uygulanmaya aktarılması gerektiği; alınan kararların kamu adına alınmış olması için bunun gerekliliği kabul edilmektedir. Bu kararlar, demokratik teoriye göre, bir bakıma halk iradesi denen şeydir."*⁵¹⁹

⁵¹⁶ **Ibid.**, s.87-88.

⁵¹⁷ **Ibid.**, s.87.

⁵¹⁸ Akad ve Dinçkol, **a.g.e.**, s. 409.

⁵¹⁹ Mills, **a.g.e.**, s. 417.

Kamu, kamuoyu ve kamusal alan kavramlarının demokrasi ile iç içe geçmiş kavramlar olmasının nedeni de tam olarak halk iradesini temsil eden kavramlar olmalarıdır. Bilindiği gibi, halk iradesi soyut bir kavram olsa da, bir ülkede halkın iradesinin söz sahibi olup olmaması ile ülkenin siyasi rejiminin türü belirlenmektedir. Bu anlamda halkın iradesinin özgür biçimde oluşuyor olması demokratik bir toplumun özünü teşkil etmektedir. Akad ve Dinçkol kamuoyunun özgürce oluşmasının önemini ve önündeki engelleri şu şekilde ifade etmektedirler:

“Çoğulcu, özgürlükçü, demokratik toplumlarda totaliter sistemlerden farklı olarak kamuoyu, yönetici kadro etkisinde kalmaksızın kendi doğal oluşumu ile ortaya çıkar. Totaliter sistemlerde yönetici kadrolar, kamuoyunu kendi istedikleri gibi tek yönde oluşturmak için bütün olanaklarını kullanırlar. Çoğulcu demokrasilerde ise teorik olarak kamuoyu özgürce oluşur. Ancak bu teorik savın uygulamada tam anlamıyla gerçekleştiğini söylemek bazı etkenler nedeniyle olanaklı değildir. Bu etkenlerden ilki, kanaatlerin oluşumunda en önemli role sahip olan bilginin, haberin doğruluğu ve kimlerce ulaştırıldığıdır. Şüphesiz, özgür kamuoyu, bilgi, haber ve düşüncelerin serbestçe yayıldığı özgürlükçü bir hukuk düzeni içinde doğar ve gelişir. Gerçek demokrasi, farklı çıkar ve düşünceler arasında bir diyalog arayışıdır. Ancak çağdaş demokrasilerde her bireyin, her grubun kamuoyu oluşumuna eşit ölçüde katkıda bulunmadığı, ellerindeki olanakların farklılığı nedeniyle, bazı kişi ve grupların siyasi iktidar üzerinde ve kamuoyu oluşturmada daha etkili olduğu bilinmektedir.”⁵²⁰

Yavaşgel’in aktardığı üzere, James N. Rosenau’nun “kamuoyu yaratıcıları” kavramı, toplum içerisinde dört farklı katmanda toplanmaktadır:

“-Siyasiler: Resmi görevlere atanmış ya da seçilmiş, karar alma yetkisi olanlar,

-Yöneticiler: Yönetim organındaki meslek personel.

-Çıkar Grupları: Ulusal ya da yerel, toplumdaki çeşitli istek ve çıkarları yansıtan amaçları gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş ve karar vericiye dönük özel grupların ve derneklerin temsilcileri,

⁵²⁰ Akad ve Dinçkol, **a.g.e.**, s. 409.

-Haberleşme Araçları Sahipleri: Özellikle rado, gazetete ve televizyon gibi kitle iletişim araçları sahipleri ve bunların işleyişine katılan görevliler.”⁵²¹

Bu paydaşlar göz önünde bulundurulduğunda, kamu ve kamuoyu kavramının yapay (kurgusal) bir gerçekliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Mills bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Günümüzde bireyin kaderini etkileyebilecek nitelikteki kararlar bile kamu tarafından alınmamaktadır. Özgür düşünme olanak ve yeteneğine sahip kamulardan oluşan bir toplum, gerçekte olan bir şeyin anlatılması ve aktarılmasından çok bir idealin görüntüleştirilmesi niteliğindedir; bu tür açıklamalar, kendini gerçeğin yerine koymaya çalışan bir çeşit gerekçe, ya da vesileden ibarettir. Gerçekten, günümüzde kamu ve kamu oyu sorunları üzerinde duran kimseler, ‘kamu oyu’ olan bir kamunun bugünkü toplumda eski günlerdeki gücünü ve konumunu bile koruyamayıp yitirdiği görüşündedir. Bu tür kuşkular, kamu’ya dayanan klasik toplumun yerine bugün kitle toplumuna geçildiğini ileri süren düşünürlerce ifade edilmektedir.”⁵²²

Tarde, kamuyu ‘ortak aklın görkemli birleşmesi’ olarak tanımlamaktadır fakat Tarde’in kanaat üreticilerinin kamuoyu yaratma güç ve imkanlarının da farkında olduğu ifade edilmektedir.⁵²³ “Tarde’a göre gazeteler, kamusal bir tartışma için gereken koşulları yaratmışlardır: ‘Bir milyon dili harekete geçirmek için tek bir kalem yeterlidir.’”⁵²⁴ Çoban’ın belirttiği gibi, “Kamuoyu rıza üretim sürecine işaret eder, toplum üzerinde söylemsel-düşünsel baskı ile hegemonya kurulur, ancak -çıplak-şiddet her zaman için iktidarın temel belirleyeni olarak kendisini söylem ve ideoloji üzerinden anımsatır.”⁵²⁵ Dahlgren’e göre de, “Kamuoyu artık akılcı bir söylem süreci değildir, kamuoyu artık reklam ve medyadaki sosyal mühendisliğin bir sonucudur.”⁵²⁶

⁵²¹

http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/sayginlik_siyaseti_iletisim_ve_dis_siyas_a_iliskiselligi.pdf, s. 20.

⁵²² Mills, **a.g.e.**, s. 419-420.

⁵²³ Bard ve Söderqvist, **a.g.e.**, s. 71.

⁵²⁴ **Ibid.**

⁵²⁵ Çoban, **a.g.e.**, s. 142.

⁵²⁶ Peter Dahlgren, **Communication and Citizenship Journalism and the Public Sphere**, New York: Routledge, 1997, s. 4.

Dijital diplomasi çağında ise, kamuoyu kavramı internet ve sosyal medya platformları ile tanışmıştır ve McLuhan'ın ifade ettiği gibi araç mesaj haline gelmiştir.⁵²⁷ Deruda sosyal medya ve kamuoyu ilişkisini diplomasi parantezinde şu şekilde ele almaktadır:

*“Diplomatların çok eskilerden beri en önemli etkinlikleri arasında görevli olarak bulunduğu ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel çevresiyle ilgili bilgi toplaması ve analiz etmesi yer almaktadır. Bugün, bu görev sosyal medyayı ve sosyal medyanın kamuoyu oluşturma etkisini dikkate almadan tam anlamıyla yerine getirilememektedir.”*⁵²⁸

Deruda sosyal medyayı takip etmenin sanal platformlarda yeni fikirler üreten kişileri ve fikirleri takip etmek anlamına geldiğini ve sosyal medya araçlarının diplomatların klasik bilgi toplama yöntemleri ve kaynaklarının yerini alamayacağını, ancak bilgi toplamada tamamlayıcı bir araç olarak kullanılmalılarının gerektiğini belirtmektedir.⁵²⁹

Son dönemde, uluslararası ilişkiler alanında kamuoyu yaratma anlamında etkin biçimde interneti ve sosyal medyayı kullanan en önemli ve güncel fenomen Wikileaks olmuştur. 2006 yılında kurulan ve hükümetlerin ve organizasyonların belgelerini kamusallaştıran Wikileaks, “Diplomasinin 11 Eylül’ü” olarak nitelendirilmektedir.⁵³⁰ Copeland’a göre Wikileaks fenomeni tıpkı dijital diplomasi gibi globalleşmenin bir ürünüdür.⁵³¹ Fréchette’in Wikileaks’i işaret ederek belirttiği gibi, diplomaside *“Birçok arkaoda müzakaresi devam etmektedir ancak çok azı uzun süre gizli kalabilmektedir. Yeni diplomatlar eylemlerinin kamu etkisine dikkat etmeli ve önerilerin değerini bilmelidir.”*⁵³² Schmidt ve Cohen önümüzdeki yıllarda gelişmekte olan ülkelerin toplumlarının internete katılım oranı arttıkça, bazılarının kendi Wikileaks’lerini yaşayacaklarını iddia etmektedirler. Bunun ne şekilde olabileceğini şu şekilde aktarmaktadırlar:

⁵²⁷ Marshall McLuhan, **Understanding Media The Extensions of Man**, Massachusetts: The MIT Press Cambridge, 2001, s. 7.

⁵²⁸ Deruda, **a.g.e.**, s. 23.

⁵²⁹ **Ibid.**, s. 24.

⁵³⁰ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 141.

⁵³¹ Copeland, **a.g.e.**, s. 461.

⁵³² Louise Fréchette, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s. xxxxi.

“Kaynaklar yeni dijitalize edilmiş kayıtlara erişecek ve siyasi bir etkiye yol açacak nitelikteki hassas materyalleri sızdırmaya teşvik edecek. Bunun kopartacağı fırtına belli bir ülke ya da bölgeyle sınırlı kalabilir ama ne olursa olsun dokundukları çevre için yıkıcı ve kayda değer sonuçlara yol açacaktır. Hatta fiziksel devrime ya da ayaklanmaya bile katalizörlük edebilir. Aynı zamanda devlet yetkililerinin bu tür sitelerle mücadelede benzer taktikler ortaya koymalarını beklemek gerekir (bu örgütler ve sunucuları başka yerlerde üslenmiş olsa da): filtreleme, dolaysız saldırı, para blokajı ve yasal kovuşturma). Gerçi haliyle bu platformların kullandığı teknoloji o kadar gelişkin olacak ki, etkin bir blokaj mümkün olmayacaktır. WikiLeaks bir dizi dağıtılmış hizmet aksatma (DDos) saldırısı ve (siteye ev sahipliği yapan) internet hizmet sağlayıcının çekilmesi yüzünden 2010’da asıl web sitesi URL’si WikiLeaks.org’u yitirince, destekleyicileri hemen WikiLeaks.fi (Finlandiya’da), Wikileaks.ca (Kanada’da) ve Wikileaks.info gibi URL’leri bulunan binin üzerinde ‘ayna’ site (ev sahipleri uzak mekanlarda bulunan orijinal sitenin kopyaları) kurdular.”⁵³³

Atikkan ve Tunç, Wikileaks’in önemini şu şekilde ifade etmektedirler:

“ABD Dışişleri’ne ait kriptolar, Arap rejimlerini kağıt üstünde eleştiren Washinton’un perde arkasında bu yönetimlerle nasıl işbirliği yaptığını ortaya koydu. Kısaca Wikileaks bu çifte satandırdı gözler önüne sermişti. İnternetin şeffaflaştırma gücü siyaset üzerinde etkili olmaya başlıyordu. ABD’nin Arap dünyasına yönelik politikası da sallantıdaydı artık (...) İnternetin cilvesiydi bu. Twitter ve Facebook diplomasisi ile ABD Hükümeti’nin özellikle Ortadoğu ve İran’da yumuşak gücünü sergilemeye çalıştığı sırada sanal ortamın ele avuca sığmaz yapısı ortaya çıkmıştı. Avustralyalı hacker Julian Assange’in sitesinden sızan gizli yazışmalar dijital teknolojinin artık kendi platformunu yarattığının bir kanıtıydı. Sanki hayat dijital vitesse geçmişti. WikiLeaks geleneksel medyanın haber kaynakları üzerindeki tekeli kırılmış ve ortaya yeni aktörler çıkmıştı. Esas önemli olan, Amerikan elçiliklerinin yazışmaları değil on binlerce belgenin bir sitede toplanması ve bir tıkla dünyaya yayılmasıydı. Yani teknolojinin kendisiydi.”⁵³⁴

⁵³³ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 54.

⁵³⁴ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 142.

Schmidt ve Cohen WikiLeaks kurucularından Julian Assange'la 2011 Haziran ayında İngiltere'deki evinde göz hapsinde tutulduğu sırada görüştiklerini belirtmektedirler.⁵³⁵ Wikileaks ve kamuoyu konusunun ne denli iç içe geçtiğini Schmidt ve Cohen şu şekilde ifade etmektedirler:

“Assange'ın savaşı başlı başına gizliliğe karşı bir savaş değil –bize söylediğine bakılırsa ‘güçsüz örgütlerin gizliliğe sarılması için her türlü neden var ve bana göre bu gayet meşru bir şey; gizlilik istiyorlar, çünkü güçsüzler’ –onun mücadelesi halkın çıkarına olmayan girişimleri gözlerden saklayan gizliliğe karşı. Peki, diye sorduk, ‘Güçlü örgütler neden gizliliğe sarılır?’ Verdiği yanıt şöyleydi: ‘Kamuoyu öğrenirse planlarına karşı çıkacağı için, dolayısıyla gizlilik onların uygulama aşamasına kadar sorunsuz ulaşmalarını sağlar, ki o noktada olayların seyrini ciddi ölçüde değiştirmek için artık geç kalınmış olur. Planları kamuoyunda muhalefete yol açmayacak örgütlerin sırtında yumurta küfesi yoktur, dolayısıyla gizliliğe gerek duymazlar.’ Assange, bu iki tip örgüt savaşa tutuşsa, gerçek halk desteğini arkasına alan örgütün mutlaka galip geleceğini belirtti. Demek ki, enformasyonu serbest bırakmak ‘kamuoyu desteğini arkasına alan eylemlere yönelenler açısından olumlu, kamuoyunun desteklemediği eylemlere yönelenler açısından olumsuzdur’ dedi’.”⁵³⁶

Görüldüğü üzere, kamuoyu kavramı siyasi ve uluslararası ilişkilerdeki dengeler ve menfaatler açısından önemli ve kritik bir meseledir. Bu anlamda, kamuoyunun özgürce ortaya çıkabilmesi de, tüm demokratik toplumlarda olduğu gibi, bireyin ve toplumun kendisini özgür ve bağımsız biçimde hem kamusal alanda hem de sanal kamusal alanda temsil edebilmesi ve düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğüne bağlı bir konudur.

İnternet ve sosyal medya ağlarının kullanımının yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte, demokrasi, toplumsal hareketler, demokratik yönetimlerde vatandaşın rolü, devletin hiyerarşik yapısı ve kamusal alan gibi kavramların içerikleri ve tanımları yeniden ele alınmalıdır. Tatal'ın vurguladığı gibi, *“Enformatik, yeni bir küresel örgütlenmenin gerçekleştirilmesinin sinir sistemini oluşturmaktadır.”⁵³⁷* ve

⁵³⁵ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 49.

⁵³⁶ **Ibid.**, s. 50.

⁵³⁷ Tatal, **Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık**, s. 42.

Stevenson'ın belirttiği gibi, buna bağlı olarak, yeni çağda kamuoyu kavramı küresel sisteme entegre olmakta ve bunun sonucunda küresel kamuoyu kavramı ortaya çıkmaktadır.

Küresel kamuoyunun oluşma süreci yeni iletişim teknolojileri ile eskiye oranla çok daha hızlı ve geniş çapta gerçekleşmektedir. Castells küresel kamuoyunu kitlesel öz-iletişim kavramı ışığında şu şekilde açıklamaktadır:

“İletişimin yeni şekillerini uyarlayarak, insanlar kendi kitle iletişim sistemlerini inşa ettiler. Bu, sosyalleşen iletişimin gelişmesinin bir yansıması idi: Kitlesel öz-iletişim. Bu kitle iletişimidir çünkü potansiyel olarak küresel topluluğa eşdüzeyle ağlar ve internet aracılığı ile ulaşır. Çok modellidir, içeriğin dijitalleşmesi ve gelişmiş sosyal yazılımlar ve genellikle açık kaynaklara dayanan yapısıyla ücretsiz dosya indirme, her hangi bir içeriğin neredeyse istediğimiz her hangi bir şekle dönüştürülmesi, kablosuz bağlantılar yoluyla dağılması mümkün. Ve içeriğini kullanıcı oluşturabilirken, yayabilirken, seçebilirken, tüm bunlar birçok kişinin birçok kişi ile iletişime geçmesiyle olur. Aslında yepyeni bir iletişim diyarında, omurgasının bilgisayar ağlarından oluştuğu, dilinin dijital olduğu ve göndericilerin küresel olarak dağıldığı ve küresel olarak etkileşim içinde olduğu yepyeni bir araçta buluşmaktayız.”⁵³⁸

Zaman ve mekân sıkışmasında ile karakterize olan sanal kamusal alanda, devletin gücü ve iktidar alanlarının sınırları ve özneleri tartışılmaya başlanmıştır. Tatal'ın belirttiği gibi, *“Günümüzün olgusu, devletin sınır ve denetleme işini yerine getirmekte iletişim teknolojilerinin hızı ile yarışamıyor oluşudur.”⁵³⁹* Tatal bu konuyla ilgili olarak şunları da aktarmaktadır:

“Bilindiği üzere yeni iletişim ve enformasyon teknolojileri, kaynağı ve amacı daha kesin bir şekilde belirlemeye imkân tanır. Enformasyonun dolaşımı ve işlenmesi sürecini daha belirgin hale getirir. Bu durumda sınır-işlev bir ülkenin ulusal-fiziki ve simgesel sınırları etrafındaki denetim olmaktan çıkıp, tüm uzamı denetim nesnesi

⁵³⁸ Seib, a.g.e., s. 129.

⁵³⁹ Tatal, a.g.e., s. 66.

haline getirmiştir. Dolayısıyla uzamın yok olması değil, uzamı oluşturan noktaların en az uzamın sınırları kadar önem ve değer kazanması söz konusudur."⁵⁴⁰

Bu anlamda Held, Tatal'ın yaklaşımına benzer bir yaklaşıma sahiptir ve ulusal ve küresel politikalar arasındaki ayrımın belirsizleştikçe ulus-devletlerin kendi topraklarındaki siyasi güçlerinin zayıfladığını vurgulamaktadır.⁵⁴¹ Bilindiği gibi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ile, insanlığın küresel bir evrende yaşamaya başladığı tartışılırken,⁵⁴² televizyon temelli bir kavram olan küresel köy kavramında olduğu gibi, tüm insanlığın bu sefer internet sayesinde birbirine bağlanmasıyla küresel köyün yaşama geçirildiği tartışmaları başlamıştır.⁵⁴³ Enformasyon toplumu ile tekbiçimli ve küresel teknik bir toplumsal sistemin oluştuğu iddiası, toplumsallaşma ve ülkeselleşme (territorialisation) biçimindeki farklılıkları yok sayarak, dünyanın bütünleşmesinin hız kazandığı savını ortaya atmaktadır.⁵⁴⁴ Beck, "Dünya risk toplumundaki kozmopolitlik, kontrol edilemez yükümlülükler karşısında, bize olan ve başımıza gelen ama aynı zamanda sınırları aşan yeni başlangıçlar yapmaya bizi iten bir şey karşısında gözlerimizi açar." ifadesiyle dünya risk toplumunun iki temel özelliğini şu şekilde aktarmaktadır:

"1) Dünya risk toplumu yeni ve tarihsel bir temel mantığı öne çıkarıyor: Hiçbir ulus sorunlarının üstesinden tek başına gelemez.

2) (...) Küreselleşmenin ekonomik bir alinyazısı olarak değil, dünya iktidarını hedefleyen stratejik bir oyun olarak görülmesi şarttır. Halihazırda burada ve şimdi işlemekte olan, ulusal-uluslararası ayrımını aşmış yeni küresel yurtiçi siyaset, sonucu tamamen açık uçlu bir meta-iktidar oyunu haline geliştirir. Bu oyunda sınırlar, temel kurallar ve temel ayrımlar yeniden müzakere edilmektedir; üstelik sadece ulusal alanlar ile uluslararası alanlar arasındaki ayrımlar değil, küresel ticaret ile devlet arasındaki, ulus-ötesi sivil toplum hareketleri ve ulus-ötesi örgütlenmeler ile ulusal hükümetler ve toplumlar arasındaki ayrımlar da müzakere konusudur."⁵⁴⁵

⁵⁴⁰ **Ibid.**

⁵⁴¹ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 23.

⁵⁴² Tatal, **a.g.e.**, s. 55.

⁵⁴³ **Ibid.**

⁵⁴⁴ **Ibid.**, s.60.

⁵⁴⁵ Beck, **Risk Toplumu...**, s.361-362.

Dijital diplomaside birincil muhatap ve hedef kitle dış kamulardan oluşmaktadır. Beck'in "Küresel yurtiçi siyaset" tezine benzer şekilde, daha önceden de belirtildiği gibi Habermas da milletler-arası ilişkilerin, dünya-içi işlerine dönüşebilmesinden bahsetmekte ve kamuların bu yeni düzene açık olmalarının önemini vurgulamaktadır.⁵⁴⁶ Morgenthau da Habermas ile aynı görüşü paylaşmakta ve dünya-iç işleri siyasetine ulaşabilmenin tek yolunun kişilerden oluşan uluslarüstü bir toplumun oluşması ve bunu kendine amaç edinmiş bir diplomasi anlayışının yerleşmesinin olduğunu ifade etmektedir:

*"(Morgenthau) Kalıcı bir dünya barışı için, mevcut egemen devletlerden oluşan mevcut uluslararası toplumun kökünden değişmesi, bunun yerini, kişilerden oluşan uluslarüstü bir toplumun alması gerektiği gibi 'idealist' teorilere yakınlaşan bir görüşü savunmuştur. (...) Morgenthau barış için elzem ve uluslararası uzlaşımın temel aracı olarak gördüğü diplomasinin, bir dünya toplumu ve sonuçta bir dünya devleti kurulması amacını gerçekleştirme işlevine uyacak şekilde gözden geçirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür."*⁵⁴⁷

İdealist bir yaklaşım olarak yorumlansa bile, bu düzene en yakın düzen yeni iletişim teknolojileri platformlarında buluşabilen bir dünya toplumdur. Chatfield bununla ilgili olarak, "Yayılmakta olan ve eşsiz bir bağlantılılık çağı olan günümüzde, başarısızlığın ödülü de, bedeli de daha önce hiç olmadığı kadar büyük. Her şeyden önemlisi, birlikte neye dönüşebileceğimizi bulmaya başlamak zorundayız: Açmalı, çalıştırmalı ve ayarlamalıyız." şeklinde bir açıklama yaparak insanların sistemi dönüştürme potansiyeline atıfta bulunmaktadır.⁵⁴⁸ Bu sistem Habermas tarafından "kozmpolit bir demokrasi" adı altında şu şekilde irdelenmektedir:

"'Kozmpolit bir demokrasiden' yana olanların üç gayesi bulunmaktadır. Bu üç gayeden ilki, dünya vatandaşlığı sağlayan siyasi bir statünün tesis edilmesidir; bu statüye göre vatandaşlar dünya-örgütünde sadece mensubu oldukları devlet üzerinden yer almamalı, bir dünya-parlamentosu içinde temsil edilmeli, bu parlamento ise vatandaşların seçtiği temsilcilerden meydana gelmelidir. İkinci ise

⁵⁴⁶ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s. 145.

⁵⁴⁷ İskit, **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumlar ve Uygulaması...**, s. 52.

⁵⁴⁸ Chatfield, **Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız...**, s. 147.

yerleşik ve bilinen yetkilerle teçhiz edilmiş milletler-arası bir mahkemenin kurulmasıdır. Bu mahkemenin aldığı kararlar milli hükümetleri de bağlayıcı olmalıdır. Üçüncüsü ise güvenlik konseyinin eylem kabiliyetine sahip bir icra organına tekemmül ettirilmesidir. Bunlar, dünya-örgütünü daha kuvvetli bir hale getirmiş ve daha geniş bir meşruiyet zemini üzerinde faaliyet gösterebilecek bir niteliğe kavuşturmuş olsa bile bu örgüt ancak güvenlik ve insan hakları siyasetinin sınırlı alanlarında ve çevre siyasetinde (reaktif tarzda) etkin olabileceklerdir.”⁵⁴⁹

Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal hareketlerin oluşum sürecinde belli bir rolü bulunmaktadır. Castells yeni iletişim teknolojilerinde etkileşimli ortamının toplumsal değişime neden oluş biçimini şu şekilde açıklamaktadır:

“Nöropsikologların tanımladığı altı temel his (korku, tiksinti, şaşkınlık, üzüntü, mutluluk, öfke; Ekman 1973) bağlamında siyasal iletişimde duygusal zeka kuramı (Neuman vd. 2007) tetikleyicinin öfke, baskılayıcının korku olduğunu savunur. Öfke gayri adil bir eylemin algılanmasıyla, eylemden sorumlu amilin tanımlanmasıyla birlikte artar. Korku, tehlikeden kaçınmayla ilişkili olan tedirginliği tetikler. Korku iletişime dayalı bir eylem sürecinde başkalarıyla paylaşma ve özdeşleşmeyle aşılar. Sonra öfke harekete geçer: Risk alma davranışını beraberinde getirir. İletişime dayalı eylem süreci toplu eylemi başlatıp değişim gerçekleştiğinde en güçlü olumlu duygu galebe çalar: Amaçlı toplumsal seferberliğe güç veren coşku. Ağlar oluşturmuş bireyler korkuyu coşku sayesinde aştıklarından bilinçli, kolektif bir aktöre dönüşürler. Dolayısıyla toplumsal değişim, iletişim ağları dolayısıyla bir iletişim ortamından gelen sinyallerle harekete geçen insan beyinlerinden oluşan nöral ağlardan kurulu ağlar arasında bağlantı olmasını gerektiren iletişime dayalı bir eylemin sonucudur. Bu iletişim ağlarının teknolojisi ve morfolojisi, seferberlik ve dolayısıyla toplumsal değişim sürecini hem bir süreç hem bir sonuç olarak şekillendirir. Son yıllarda geniş ölçekli iletişim, benim kitlesel öziletişim dediğim, internet, dahası bugün her yerde öne çıkan iletişim platformu olan kablosuz iletişim çerçevesinde etkileşime dayalı, çok yönlü ve yatay iletişim ağları sayesinde derin bir teknolojik ve örgütsel dönüşüm geçirdi (Castells 2009; Castells vd. 2006; Hussain ve

⁵⁴⁹ Habermas, **a.g.e.**, s. 139.

Howard 2012; Shirky 2008). Yirmi birinci yüzyulun toplumsal hareketlerinin oluştuğu yeni bir toplumsal yapı olarak ağ toplumunun özünde yatan yeni bağlam budur."⁵⁵⁰

Meyrowitz medyanın dönüşüm sürecinin bilgisel ağları, rol ilişkilerini ve insanın grup içindeki kimliğini değiştirdiğini savunurken, Niklas Luhmann toplumların değişimini "yayım medyası"nın ortaya çıkışı ile bağdaştırmakta ve bu değişimde dilin, yazımın, basılı kitabın ve elektronik medyanın önce ve bağlayıcı bir role sahip olduğunu savunur.⁵⁵¹ Schmidt ve Cohen de toplumsal hareketlerdeki korku eşliğinin geçilmesini iletişim teknolojileri ile şu şekilde bağdaştırmaktadırlar:

*"Eskiden bir ayaklanma düzenlemek doğru silahlara, uluslararası desteğe ve gerekli eğitime sahip bireyler topluluğuna özgü bir olaydı. İletişim teknolojileri önceden insanların katılımına engel olan yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik ve yaşam koşulları bariyerlerini alışıya ettikçe, bu sınırlılık da önemli ölçüde ortadan kalktı. Adaletsizliğe uğrayan vatandaşlar artık hiçbir zaman tecrit edilmiş halde ya da yapayalnız kalmayacaklar; dünyanın dört bir yanındaki insanlara yorum yapma ve tepki gösterme olanağı sağlayan bu küreselleşmiş geribildirim döngüsü pek çok kesimi ayağa kaldırıp duygularını dile getirmeye yönelecektir. Arap Baharı devrimlerinin gösterdiği gibi korku bariyeri bir kez aşıldıktan ve hükümet ilk kez zayıf görülmeye başlandıktan sonra, pek çok itaatkar ya da sesi çıkmayan vatandaş da diğerlerine katılmakta tereddüt etmeyecektir."*⁵⁵²

Çoban da yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal hareketlerin başlangıç aşamasında, kişilere kimlik ve bir topluluğa aidiyet hissi verdiğini ve farklı toplumları buluşturarak siyasi etkinliklerde fark yarattığını aktarmaktadır:

"Her şeyden önce, medya ve yeni iletişim teknolojileri bilgiyi hızlı yayma, gündem ve kamuoyu yaratma gücünün yanısıra insanların sosyal kimliklerini, rollerini ve ilişkilerini temsil etme, aralarında bir topluluk ve aidiyet hissi yaratma, toplulukları ve ulusları birbirine bağlama gücüyle siyasal ilişkilerde etkili bir

⁵⁵⁰ Manuel Castells, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler**. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 190.

⁵⁵¹ Hepp, **a.g.e.**, s. 44-45.

⁵⁵² Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 139.

aktördür. Bu sayede yerel ve küresel, sosyal ve siyasal hareketleri konvansiyonel olarak etkileyebilmektedirler.”⁵⁵³

1999 yılında Seattle’da yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla örgütlenen eylemcilerin Dünya Ticaret Örgütü delegelerine karşı düzenlediği protesto, ilk küresel adalet için siber eylem hareketi olarak kabul görmektedir. Seattle’daki bu eylem, Beck’in risk toplumu kavramının bir yansımasıdır. Beck risk toplumunu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Sınırları yıkan, katılımcı demokratik bir gelişme dinamiği barındırırlar. İnsanlık, bu dinamik sayesinde uygarlığın kendi kendini tehlikeye atmasının türdeş konumundan dolayı bir araya gelmeye zorlanır. (...) Sınıflı toplumlar ulus-devlet olarak organize edilebilirken risk toplumları nihayetinde sadece dünya toplumu çerçevesinde kapsanabilen ‘risk cemaatlerini’ meydana getiriyor.”⁵⁵⁴

Gezi Parkı eylemleri de bu kapsama alınabilecek özelliklere sahiptir. Banko ve Babaoğlan’ın da belirttiği gibi, eylemlerin sosyal medyada #occupygezi etiketiyle yani #occupywallstreet benzeri bir süreçle başladığını görebilmek mümkündür.⁵⁵⁵ 28 Mayıs-14 Haziran 2013 tarihleri arasında Twitter’da #occupygezi konulu 2.877.320 tweet atılmıştır. Bu sayıdaki tweetin 1.256.255’i Türkçe, 1.110.345’i İngilizce, 148.683 Almanca, 82.751’i Fransızca, 78.799’u İspanyolca, 4.914’ü de Rusça tweetten oluşmaktadır.⁵⁵⁶ Skordoulis Gezi Parkı eylemlerinin olduğu dönemin küresel boyutta çalkantılı bir döneme denk geldiğini ve eylemlerin uluslararası hareket etme motivasyonuna sahip olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkiye’deki ayaklanma, görünürde küçük bir meseleden hükümet karşıtı büyük bir ulusal harekete evrilme hızıyla birlikte, ayrıca küresel boyutta içinde yaşadığımız fazlasıyla çalkantılı bir dönemi yansıtmaktadır. Arap Baharı ve son iki yıldır Güney Avrupa’da tasarruf amaçlı kesintilere karşı yapılan kitlesel eylemler şüphesiz ki Türkiye’deki milyonlarca insanın bilinçlenmesinde bir etki yaratmıştır. Protestocuların pankartlarında yer alan sloganlarda da görüldüğü üzere,

⁵⁵³ Çoban, **Direnişin @ Hali...**, s. 68.

⁵⁵⁴ Beck, **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁵⁵ Ali Korkmaz, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 109.

⁵⁵⁶ **Ibid.**, s. 110.

uluslararası hareket ve desteğin izlenesi yol olduğu fikri tüm bölgede itici güç olmuştur."⁵⁵⁷

Şener ve Emre'nin vurguladığı gibi, *"Bugünün sosyal hareketleri öncekilerden farklı iletişim araçlarına sahipler ve internetin ağ yapısı sayesinde hızla örgütlenerek, mücadelelerini yerelden küresele kolaylıkla taşıyabiliyorlar."*⁵⁵⁸ Burçin Sargın Can Gezi Parkı eylemlerinin internet sayesinde küresel çapta ses getirmesi ile ilgili olarak şu örneği vermektedir:

*"Türkiye genelinde yayılan Gezi Direnişi'nin büyük çaplı uluslararası yansımaları olmuştur. ABD, AB (Avrupa Birliği) ülkelerinde ve birçok ülkede, Gezi eylemlerinin yönetimindeki, insan hakları ihlallerine yönelik tepkiler doğmuştur. Özellikle internet, ana akım medya üç maymunu oynarken, yerel konuların dünya kamuoyuyla anında paylaşılmasında da son derece kritik bir mecra haline gelmiştir."*⁵⁵⁹

Gezi Parkı eylemleri ile ilgili New York Times'ta küresel kitle kaynak kullanımı ile verilen ilana (Bkz. Şekil 2.1.) değinen Yüksek, Gezi Parkı eylemlerinin küresel çapta ses getirmesi sürecini şu şekilde aktarmaktadır:

"Medya desteğinden yoksun olan Gezi Direnişi, oluşturduğu alternatif iletişim modelleriyle dünya kamuoyunu olaylar hakkında bilgilendirmekte ve harekete geçirmekte de başarılı olmuştur. Protestocuların kitle kaynak kullanımı yoluyla 7 Haziran 2013 tarihinde New York Times'da yayımlanan ve aşağıda bir örneği sunulan tam sayfalık ilanı buna bir örnektir. Bunun yanı sıra, yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu imkanlar kullanılarak uluslararası kuruluşlara ve uluslararası medyaya internet yoluyla doğrudan video, görsel ve haberler gönderilmiş; genellikle ustream gibi platformların kullanıldığı canlı yayın kanalları ve bu kanalların global ölçekte gerçek zamanlı iletişime imkân tanıyan canlı sohbet araçlarıyla dünya kamuoyuna gerçek zamanlı ve kanıta dayalı bilgiler verilmiş ve bu yolla edile edile kamuyu desteği tüm dünyada yüzlerce dayanışma etkinliği

⁵⁵⁷ Kostas Skordoulis, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Editör: Kemal İnal, İstanbul:Ayrıntı Yayınevi, 2013, s.327.

⁵⁵⁸ Gülüm Şener ve Perrin Ögün Emre, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul:Epsilon Yayınevi, 2015, s. 211.

⁵⁵⁹ Burçin Sargın Can, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya...**, s. 252.

düzenlenmesini sağlamış; hatta bu iletişimin Brezilya ve Bulgaristan'da benzer hareketlere ilham verdiği belirtilmiştir."⁵⁶⁰

WHAT'S HAPPENING IN TURKEY?

People of Turkey have spoken: WE WILL NOT BE OPPRESSED!

Millions are outraged by the violent reaction of their government to a peaceful protest aimed at saving Istanbul's Gezi Park.

Outraged, yet not surprised.

Over the course of Prime Minister Erdoğan's ten-year term, we have witnessed a steady erosion of our civil rights and freedoms. Arrests of numerous journalists, artists, and elected officials and restrictions on freedom of speech, minorities' and women's rights all demonstrate that the ruling party is not serious about democracy.

Time and again, the Prime Minister has mocked and trivialized his nation's concerns while Turkey's own media have remained shamefully silent.

The people protesting bravely throughout Turkey are ordinary citizens. We span several generations and represent a spectrum of ethnic, religious, socioeconomic, ideological, sexual, and gender identities. We stand united because of our concern for Turkey's future. Our future.

WE DEMAND AN **END TO POLICE BRUTALITY**.

WE DEMAND A **FREE MEDIA**.

WE DEMAND **OPEN DEMOCRATIC DIALOGUE** between citizens and those elected to public service, not the dictates of special interests.

WE DEMAND AN **INVESTIGATION** of the government's recent abuse of power, which has led to the loss of innocent lives.

Join the conversation and stand with us in solidarity.

CROWDFUNDED ENTIRELY BY CONCERNED INDIVIDUALS FROM AROUND THE WORLD

Gezi Democracy Movement gezidemocracymovement@gmail.com

Şekil 2.1. New York Times'ta Küresel Kitle Kaynak Kullanımı ile Yayınlanan Gezi Parkı İlanı

Kaynak: <http://www.diken.com.tr/wp-content/uploads/2014/03/20140312-nyt-ilan%C4%B1.jpg>, Erişim tarihi: 16.07.2015.

Schmidt ve Cohen yeni iletişim teknolojilerinin eylemlerin doğasını değiştirdiğini ve eylemlere katkıda bulunduğunu şu şekilde ifade etmektedirler:

⁵⁶⁰ Yüksek, a.g.e., s. 71.

“Belli teknolojik gelişmelerin aktivist ve muhaliflere hatırı sayılır yardımları olacaktır. Gerçek zamanlı düzgün çeviri yazılımı sınır ötesi enformasyon paylaşımına olanak sağlıyor. Dışarıdan gelen bilgilere ve diaspora topluluklarına güvenilir elektronik erişim devletin kasıtlı çarpıtmalarına karşı koymayı kolaylaştırır ve destek zeminini göz alıcı bir şekilde büyütür. Para transferini ya da enformasyon değiş tokuşunu kolaylaştıran güvenli elektronik platformlar, protestocuları mevcut konumlarından ödün vermeden dış destek kaynaklarıyla daha geniş biçimde bağlantılandırıyor.”⁵⁶¹

Kamusal alan kavramının merkezinde, demokratik toplum düzeni ve kamuoyu kavramı bulunmaktadır. Floris’in vurguladığı gibi, “Zira diğerlerinin tersine, kapitalist ve demokratik toplumları karakterize eden şey, politik yaşamı, kurumlar arası ilişkileri ve toplumsal iletişim tarzlarının örgütlenmesini yapılandıran kamusal bir alanın varlığıdır.”⁵⁶² Stevenson’a göre kamusal alan, “Kamusal önem taşıyan konuların, kamu çıkarını belirlemek için tartışılabildiği bir toplumsal uzamın (gerçek veya dolayımlanmış) varlığı.” anlamına gelmektedir.⁵⁶³ Burada gerçek kamusal alan fiziki olarak biraraya gelinebilen kamusal alanları işaret ederken, dolayımlanmış kamusal alan sanal kamusal alan gibi diğer platformları işaret etmektedir. Dacheux’ye göre, kamusal alan “özerk alanları (devlet sistemi, ekonomik alan, sivil toplum) birbirine bağlayan bir aracılık mekânıdır ve genel çıkarın tanımlanmasına katılma hakkı korunmuş yurttaşlara olanak sunar.”⁵⁶⁴ Erdoğan’a göre kamusal alan, “bütün toplumun ortak iyiliğini sağlamaya odaklı tartışma ve etkinliklerin içinde oluştuğu bir sivil hayat alanıdır.”⁵⁶⁵ Arendt’e göre, “...kamu alanında gözüken her şey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir...”⁵⁶⁶ Habermas kamusal alanı, “...kamusal topluluk olarak bir araya toplanmış özel şahısların tartışma forumu...” olarak tanımlamaktadır.⁵⁶⁷ Dahlgren, kamusal alan söz konusu olduğunda, yurttaşın politik sürece girişi ve katılımı konusunu vurgulamaktadır.⁵⁶⁸ Bu da demokrasi kavramının yeniden kavramsallaştırıldığı⁵⁶⁹ ve toplumsal yaşam içinde kamuoyuna

⁵⁶¹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 140.

⁵⁶² Bernard Floris, **Kamusal Alan...**, s. 65.

⁵⁶³ Stevenson, **a.g.e.**, s. 364.

⁵⁶⁴ Dacheux, **Kamusal Alan...**, s. 19.

⁵⁶⁵ Özkaya, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar...**, s. 153.

⁵⁶⁶ Nilüfer Timisi, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**, Ankara: Dost Yayınları, 2003, s. 141.

⁵⁶⁷ **Ibid.**

⁵⁶⁸ Dahlgren, **Kamusal Alan...**, s. 45.

⁵⁶⁹ Mark Poster, **Internet Culture...**, s. 206.

benzer bir şeyin oluşturulabildiği alanı ifade etmektedir.⁵⁷⁰ “*Temsili versiyonunda, demokrasi, yönetilenlerin yönetenleri seçme, atama ve onaylama yoluyla belirledikleri bir prosedürdür.*”⁵⁷¹ “*Ancak demokrasi, aynı zamanda karşıt tartışmalarla bir kamuoyunun ortaya çıkışını destekleyen, devlet ve sivil toplum arasındaki bir aracılık mekânının kuruluşunu simgeleyen özel bir siyasal rejimdir de. Totaliter rejimlerde var olmayan bu alan, kamusal alandır.*”⁵⁷²

Dacheux, kamusal alanın politik köklerinin, Emmanuel Kant’ın 1784’te yayınlamış olduğu iki metninde bulunduğu ifade etmektedir.⁵⁷³ “*Kozmopolit Açından Evrensel Bir Tarih Düşüncesi*” ve “*Aydınlanma Nedir Sorusuna Yanıt*” başlıklı eserlerinde Kant, “*(Yer yüzünde tek akıllı yaratık olarak) insanda, kendi aklını kullanması amacına hizmet eden doğal yetilerin, bir bütün olarak sadece tür içinde gelişmiş olabileceğini, bireyin kendisinde gelişmemiş olduğunu*” ve “*Buna karşılık, kamunun kendi kendini aydınlatması daha gerçekçi bir olasılıktır; hem bu neredeyse kaçınılmaz bir şeydir; yeter ki insan bu konuda özgür bırakılsın.*” şeklinde ifade etmektedir.⁵⁷⁴ Dacheux’ye göre, “*İnsanların yavaş yavaş ‘kendi değersizliklerinden’ kurtulmalarına olanak sağlayan aklın bu kamusal kullanımı, ‘halkın mantığı (yavaş yavaş onu daha özgür hareket etmeye uygun hale getiren şey) ve nihayet yönetimin ilkeleri’ üzerinde de etkili olur. Şu halde, Aydınlanma’dan doğmuş olan modern kamusal alan, devlet ile yurttaşların politik sorunları açıkça müzakere ettikleri özel alan arasında bir aracılık mekânı olacaktır.*”⁵⁷⁵

Özbank, Arendt’in ifade ettiği “politik eylemlilik” içindeki kamusal alanı şu şekilde tanımlamaktadır:

“*Kamusal alanı ‘kamusal’ yapan şey, o alanın ‘devlete ait’ olması veya ‘devletin kontrolü altında’ bulunması değil, ortak bir yaşamı paylaşan eşit ve farklı insanların o alanda özgürce politika yapabilmesi, o alanda politik özgürlüğü, politik*

⁵⁷⁰ Eren, *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter*, s. 19.

⁵⁷¹ Leca’dan aktaran Dacheux, *Kamusal Alan...*, s.13-14.

⁵⁷² *Ibid.*

⁵⁷³ *Ibid.*, s.15-16.

⁵⁷⁴ *Ibid.*

⁵⁷⁵ *Ibid.*

*katılımı, politik dayanışmayı, politik tartışmayı, politik rekabeti, politik ayrışmayı veya politik uzmanlaşmayı fiilen deneyimleyebilmesidir.*⁵⁷⁶

Dacheux Arendt'in yaklaşımındaki kamusal alandaki kamunun, saf biçimde soyut ve simgesel bir eylemsel olgu olmadığını; somut, duyarlı bir eylem biçimi olduğunu vurgulamakta ve buna bağlı olarak kamusal alanın teorik bir kavram olmadığını, sözler ve eylemlerle görünürlük kazanmış bir yer olduğunu; aktörlerin kendi gerçek varlıklarına kavuşarak kamusal yargılanmaya açıldıkları bir alanın ta kendisi olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷⁷ Fuchs, Habermas'ın kamusal alan kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

“Habermas için kamusal alan bütün vatandaşların ulaşabildiği, böylelikle tartışarak, eleştirerek, kontrol ederek ve seçimler yoluyla (kamuoyunun oluşması) devlet gücünü kontrol edip sınırlandırabildiği bir ideal alan türüdür. Aydınlanma ve monarşiye karşı çıkma mücadelesinde, anayasal haklar ve medyaya dayanan burjuva kamusal alanı meydana çıkabilir. Gelişme sürecinde, ticari medya ve reklamcılar tarafından manipüle edilerek kamuoyu dışı bir iklim yaratan özel çıkarlar tarafından şekli bozulabilmesi mümkündür. Habermas gerçek bir kamusal alanda, bütün mücadele eden gruplar ve tarafların bilgiyi kamuya ulaşılabilir hale getirdiğini ve kamusal tartışmalara katılabildiği ve bu kamusal iletişim sonucunda yasallaşmış siyasi uzlaşmaya varılabileceğini düşünmektedir. Habermas için gerçek kamusal olan kapitalist toplum ile uyum içindedir. O siyasi sistemin dönüşümünü hayal etmekte fakat üretim ilişkilerinin veya sahipliklerin dönüşümünü düşünmemektedir. Yine de, kapitalizm sosyal sınıflar tarafından kaynakların eşitsiz biçimde kontrolüne dayansa da, kaynak eşitsizliği kamuoyunun oluşmasında bazı gruplara adil olmayan bir avantaj sağlayabileceği düşünülebilir ve bu nedenle Habermas'ın kamusal alan kavramı bu nedenle daha çok idealizme ait olan bir yaklaşımdır. Sınıfların ortadan kalkması Habermas için kapsamlı bir kamusal alanın yaratılmasında önkoşul değildir. Kapitalizmin ortadan kaldırılma mücadelesinde entelektüel araçlar olan alternatif medya onun sosyal demokrat hesabında yoktur. Medya olan ilişkilerde, Habermas ‘manipüle edilmiş kamusal alan’/manipüle edilmiş kamusalılık’ ve ‘eleştirel kamusalılık’ ayrımı yapmaktadır. Habermas’a göre, eleştirel kamusalılık iletişimsel eyleme dayanan gerçek kamusal alanın niteliğidir. Kapitalizme karşı

⁵⁷⁶ Murat Özbek, **Gezi Ruhu ve Politik Teori**, İstanbul: Kolektif Kitap, İstanbul, 2013, s. 24.

⁵⁷⁷ Dacheux, **a.g.e.**, s. 20-21.

*mücadele veren kapitalizm kamusalılığı değil, ideal bir versiyonudur. Habermas pazar zorunluluklarının kamusal alanı kolonileştirmesini yok saymaz fakat yine de bu zorunlulukların ortadan kalkmasını gerekli görmez.*⁵⁷⁸

Habermas kamuoyunun oluşmasının ve kamu politikalarının şekillenmesinin kamusal alanda fikirlerin tartışılabilmesine bağlamaktadır. Fernback, Fraser'ın bu noktada Habermas'ın şu yaklaşımına itiraz ettiğini ifade etmektedir: Habermas'ın kamusal alan kavramı gerçek kamusal tartışmaları desteklememektedir çünkü kamusal alan varlıklı, burjuva kesimden olan insanların yönetim yetilerini geliştirebilecekleri bir alan olarak öne çıkmaktadır. Kadınlar ve varlıklı olmayan sınıflar bu elitist alanda yoktur, bu nedenle 18. ve 19. Yüzyıldaki tartışılabilen toplulukların tartışmalara katılabilme ihtimalleri azalmaktadır.⁵⁷⁹ Fernback ayrıca Fraser'ın "coexisting public spheres" olarak karşı kamuların (counterpublics)⁵⁸⁰ yakın zamanda ABD'de kamusal alan ve kamusal alan tartışmalarından dışlanmış grupların biraraya geldiğini, ABD'de ortak kimlik ve ilgi alanları üzerine kurulmuş birçok kamusal alanın ortaya çıkmasına neden olduğunu, bunun sonucunda eski kamusal alan anlayışındaki demokratik düzende her vatandaşın içermesinin söz konusu olmadığını ifade etmektedir.⁵⁸¹ Fernback ise, parçalanmış kamusal alanların siber uzamda temsil edildiğini, uyumsuzluğun kabul edildiğini, farklı seslerin kamusal alanı zenginleştirdiği ve yakıcı ve düşmanca tavırların hoşgörülebilir olduğunun gösterilebildiği bir yer olarak belirtmektedir.⁵⁸² Fernback şöyle devam etmektedir:

*"Walzer kamusal alanın çeşitli, hatta beklenmedik amaçlar için tasarlandığında ve kullanıcıların alanın geniş çapta kullanımını hoşgörmeye hazırlıklı olduklarında 'açık fikirli' olabileceğini belirtmektedir. Açık fikirli kamusal alan 'karşılıklı saygı, siyasi dayanışma ve sivil söylemlerin üretildiği bir zemindir.' Siber uzam bu 'açık fikirli' niteliğe sahiptir; her görüşten insan oradadır, sosyal görgü kuralları ve 'netiquette' onlara rehberlik etmekte, birbirine bağlamaktadır.*⁵⁸³

⁵⁷⁸ Fuchs, **a.g.e.**, s. 296.

⁵⁷⁹ Fernback, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety...**, s. 38.

⁵⁸⁰ Counter publics: Gayler, lezbiyenler, feministler, işçi sendikaları, anarşistler vb.

⁵⁸¹ Fernback, **a.g.e.**, s. 38-39.

⁵⁸² **Ibid.**, s. 39.

⁵⁸³ **Ibid.**, s. 38.

Demir ve Sesli Habermas'ın kamusal alan tanımını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Bu anlamıyla da Habermas’a göre kamusal alan, her şeyden önce toplumsal yaşantımızda kamuoyunun içinde oluştuğu alanın karşılığıdır. Kamusal alan, Habermas’ın tanımlanması da dikkate alınarak toplumdaki demokratik katılım ve eleştirel söylem alanı olarak tanımlanabilir. (Habermas’tan aktaran Özkaya, 2013:153) Habermas, yurttaşların eşit bir biçimde kamusal alanda kendilerini ilgilendiren konularda rasyonel ve eleştirel bir biçimde tartışabilmesini demokrasinin temeli olarak görmektedir. Bu anlamıyla Habermas için kamusal alanın yapısal dönüşümü, modern yurttaşların kendi kendilerini, alttan gelen bir baskıyla yönetme yolunda gösterdikleri bir iradeyi anlatmaktadır. Bu irade, meşruiyetini üstten değil alttan almaktadır. Habermas buna ‘burjuva kamusal alanı’ demektedir. Habermas’ın Batıdaki toplumsal veya siyasal gelişmeleri esas alarak anlatmaya çalıştığı burjuva kamusal alanı, aslında demokratik kamusal alandan başka bir şey değildir.”⁵⁸⁴

Dacheux’ye göre, Habermas’ın müzakereci demokrasi kavramsallaştırması üç demokrasi görüşü arasındaki bir sentezi temsil etmektedir:

“-Liberal olan ilki, bireysel haklar üzerine temellenir. Tüm düşünceler eşdeğerdir ve tümüne saygı duyulması gerekir. Dolayısıyla bir düşüncenin diğerlerine dayatılmasından kaçınmak için, kamusal alan nötr olmak zorundadır. Burası kamusal tartışmanın yeri değil, herkes tarafından algılanabilir bir kamuoyu haline gelecek olan bireysel fikirlerin toplamının barındığı yerdir.

-Cumhuriyetçi olan ikincisi, politik katılım ödevi üzerine kuruludur. Her yurttaş, kamusal alana girişiyle genel çıkarın tanımlanmasına katılabilir ve katılmak zorundadır. Bu, herkesin demokrasiyi güçlendiren katılımıdır.

-Üçüncüsü, sistemiktir. Karmaşık toplumlarımızın yurttaşlardan bağımsız biçimde kendi kendini düzenleyen alt sistemlere bölünmesine vurgu yapar. Her sistem, autopiétique’tir ve kendisini diğerlerinden ayıran (örneğin kar mantığı,

⁵⁸⁴ Özkaya, a.g.e., s. 153-154.

ekonomik sistemi yönetimsel sistemden ayırır), ayırt edici bir mantığa boyun eğer.”⁵⁸⁵

Kamusal alanın varlığı zgr düşüncenin ve demokrasinin bir garantrdr. Bu anlamda kamusal alan tehdit altında olduğunda, zgr düşünce ve demokrasi de tehdit altına girmektedir. Kamusal alanın özelleştirilmesinin istenmesi ise yalnızca fiziki bir alanın dönüşümüne tekabül etmemekte, fiziki dönüşümle birlikte zgr birey ve toplumun da tehdit edilmesi anlamına gelmektedir. Gerbaudo kamusal alanın özelleştirilmesi konusunda ilgili olarak şu şekilde bir analiz yapmaktadır:

“Dağınık birimlerin çoğalmasına eşlik eden bir olgu, ‘fiziksel kamusal alanın özelleştirilmesi’ ve bunun sonucunda anayasal bir hak olan kamusal alanlarda toplanma özgürlüğünü filen engelleyen ve toplumsal buluşmalara hissetle bakan bir doğrultuda, ‘gerçekten demokratik alanların ortadan kaldırılması’dır (Davis, 1992a:155). Davis’e göre, günümüz kapitalizminin alanla ilgili mantığına, özünde, kamusal yerlerde toplanmaları suç saydırıp kriminalleştiren ‘kalabalıklar korkusu’ (1992a: 178-179) yn vermektedir. Davis’in anlattığı şekilde yayılarak büyüyen neo-liberal şehir, Richard Sennett’in vurguladığı ‘kamusal insanın çöküşü’ sürecinde, ‘yabancılardan birbirleriyle karşılaşma ihtimalinin bulunduğu bir ortam’ (Sennett, 1977:48) olarak şehrin giderek snp gittiği yeni bir aşamaya işaret eder görünür. Toplanma yerleri dikkatle sınıflandırılır ve farklı sınıfların birbirleriyle karşılaşmaları engellenir. Kamusal alanların canlılıklarını kaybetmeleri istenir; daha sonra sadece alışveriş merkezleri ve plazalar içinde kapsüllü bir hayat sürmeleri arzu edilmektedir. Bauman’a göre, bu sterilize edilmiş kamusal alanlar, sosyal karşılaşmalara da siyasal örgütlenmeye de elverişli olmayan, ‘soğuk’ yerlerdir: ‘Kamusal alan, giderek kamusal sorunlardan arındırılır. Özel dertlerin ve kamusal meselelerin konuşulduğu o eski toplanma ve diyalog kurma rollerini yerine getirmeleri artık söz konusu olamaz’ (Bauman, 2000:40). Böylece, günümüzün toplumlarını etkileyen alansal dağılma (spatial dispersion) hali, bireyselleşmenin en maddileşmiş durumu sayılır ve bu şekilde, kalıcı ve yoğun yüz yüze temaslar kurulamayınca insanlar geçici dolayımli bağlara ya da ‘işlemler’e başvurmak yolunu seçerler (Bauman, 2001:73).”⁵⁸⁶

⁵⁸⁵ Dacheux, a.g.e., s. 18-19.

⁵⁸⁶ Gerbaudo, a.g.e., s. 53-54.

Taksim Gezi Parkı eylemleri, Gerbaudo'nun analizinde değindiği duruma örnek teşkil edebilecek bir direniş ve işgal etme eylemi biçiminde gerçekleşmiştir. Eylemciler Lefebvre'nin "kamusal alanın ele geçirilmesi"⁵⁸⁷ kavramına uygun biçimde meydanı alma hareketi ve işgal etme hareketi olarak gerçekleştirdikleri protestolar sonucunda Taksim Gezi Parkı'na yapılması düşünölen Topçu Kışlası ve AVM projesi askıya alınmıştır.

Sennett, kamusal alanın gitgide özel alan modeli üzerine biçimlenmekte olduğunu, özel yaşamın bu her yerdeliği, sonunda bireyi 'eleştirel aklın yıkıcı cemaatinin' zorbalığına teslim edebileceğini ifade etmektedir.⁵⁸⁸ Buna bağlı olarak Sennett gelecekte, kamusal alanın kendi karizmaları, içtenlikleri ve özel tutumları yüzünden sevilen diktatörler tarafından ele geçirileceğinden korkmaktadır.⁵⁸⁹

Mutlu ve Şener kamusal alanın gerileyişiiyle ilgili olarak şunları ifade etmektedirler:

*"Kitle iletişim alanına devletin ve büyük şirketlerin müdahalesi sonucu bu alanda içsel eleştirel potansiyel ortadan kalkmıştır. Daha sonra da kamusal alan, örgütlü çıkar gruplarının kaynak paylaşma mücadelesine dönüşmüştür. Endüstriyel kapitalizminin ilerlemesi ve sosyal refah devletiyle birlikte oluşan kitle demokrasisi, kamusal alanın çöküşünü de hızlandırmıştır. Kitle iletişim araçlarının ticari bir faaliyet alanı haline gelmesi, kamusal iletişimin halkla ilişkiler ve reklamcılıkla eşdeğer hale gelmesine neden olmuş ve kamunun eleştirel işlevi ortadan kalkmıştır."*⁵⁹⁰

Habermas'ın belirttiği gibi, "kamunun yapısal dönüşümünün, devlet ve ekonominin dönüşümünün yatağında akıyor olması"⁵⁹¹ Taksim Gezi Parkı eylemlerinin patlak verme nedenini de açıklamaktadır. Gezi Parkı protestolarında medya kanallarının devlet ve sermayenin elinde olmasına bağlı olarak kamunun bilgi edinme hakkı göz ardı edilmiştir. Habermas bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Kitle iletişim araçlarıncı hem önceden yapılandırılan hem de egemen olunan kamusallık,

⁵⁸⁷ **Ibid.**, s. 19.

⁵⁸⁸ Dacheux, **a.g.e.**, s. 20.

⁵⁸⁹ **Ibid.**

⁵⁹⁰ Özkaya, **a.g.e.**, s. 154-155.

⁵⁹¹ Habermas, **Kamusalığın Yapısal Dönüşümü...**, s. 25.

sadece nüfuz elde etmek üzere değil, insanların davranışlarını etkileyen iletişim akışlarına stratejik eğilimlerini olabildiğince gizleyerek hakim olmak üzere, konuları ve katılım imkanları için boğuşulan, iktidarla donanmış bir arena haline geldi."⁵⁹²

Bunun sonucunda Taksim Gezi Parkı eylemlerinde olduğu gibi bazı ana akım medya kanalları ile aralarına mesafe koyan eylemciler ve eylemleri takip etmek isteyen kişiler, haber alma ve haber verme aşamasında sanal kamusal alandaki sosyal medya ağlarına, web sitelerine ve alternatif haber kaynaklarına yönelmişlerdir.

Walter Lippmann'ın "*Algı ve gerçeklik arasındaki uçurum modern dünya ile daha da genişledi*"⁵⁹³ ifadesi algı ve gerçekler arasında sıkışmış olan günümüz dünyasını işaret eden kilit cümlelerden biridir. Baudrillard'ın "Hiper Gerçeklik" kavramı ve Debord'un "Gösteri Toplumu" çözümlemesi Lippmann'ın bu savını doğrular niteliktedir. Örneğin Altan Kar ve Sevgi Kesim tarafından yapılmış olan bir araştırma da tüm bu yaklaşımları haklı çıkartır niteliktedir. Kar ve Kesim'in sosyal medyadaki etkinlik davetlerine "bir fikri savunmak" amacıyla katılım gösteren kişilerin katılım sonrası hissettiği duygular üzerine yaptığı araştırmanın bulgularına bakıldığında, kişilerin dijital bir eyleme bir fikri savunmak için katıldıklarında çevrimdışı ortamlarda katıldıklarında aldıkları haz kadar, hatta ondan daha güçlü duygusal tatmine ulaşabilmekte oldukları görülmektedir.⁵⁹⁴ Kar ve Kesim'in araştırmasına göre, "*Dijital eylemlere destek vermek, geleneksel sivil eylemlere katıl'mış' hissi ve tatmini sağlamaktadır.*"⁵⁹⁵ Bu araştırma, sanal kamusal alanda kişilerin eylemlerinin kamusal alandaki eylemler kadar ve hatta daha fazla duygusal tatmin sağlıyor olmasını ortaya koyması bakımından önemli bir çalışmadır. Diğer önemli olan nokta ise şudur: Sanal kamusal alanda dijital bir eyleme katılan kişi, neye bağlı olarak kamusal alanda katıldığı eylem kadar ve hatta daha fazla duygusal tatmin duymaktadır? Buna bağlı olarak sanal kamusal alanın sanallığı hangi kriterlere göre sanaldır?

Sanal kamusal alanın özelliklerine bakıldığında, Wilhelm'e göre sanal kamusal alanın dört unsuru bulunmaktadır: "*Bunlar önceki kaynaklar olarak adlandırıldığı*

⁵⁹² **Ibid.**, s. 32.

⁵⁹³ <http://www.yenisafak.com/yazarlar/osmanozsoy/dijital-siyaset-44242>, Erişim tarihi: 26.01.2016.

⁵⁹⁴ Altan Kar ve Sevgi Kesim, **İnternet ve Sokak**, Editörler: Yasemin İnceoğlu, Savaş Çoban, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015, s. 152.

⁵⁹⁵ **Ibid.**

bilgisayar okur-yazarlığının gelişmesiyle sanal etkinliklerin çoğalması, internet üzerinden siyasal katılımı vatandaşların seslerini duyurması, sanal forumlar, haberleşme listeleri aracılığıyla müzakerenin canlanması, yatay ve adem-i merkezi karar alma süreçlerinin işlemedir."⁵⁹⁶

Bu unsurları tek tek mercek altına almadan önce sanal kamusal alan ortamlarına değinmek gerekmektedir. Martin Lister ve diğerleri, yeni medyayı tanımlayan özellikleri "dijitallik", "etkileşimlilik", "hipermetin", "dağılma/yayıma", "sanallık ve siber mekân" olarak belirtmektedirler.⁵⁹⁷ Siber-uzam (cyberspace) kelimesini ilk olarak William Gibson "Neuromancer" isimli kitabında kullanmıştır.⁵⁹⁸ Gibson bu kavramı şu şekilde tanımlamaktadır:

"İki veya daha fazla tarafın rızasıyla gerçekleşen halisünasyon... İnsanlar bir dünya yaratırlar. Orası tam olarak bir mekân değildir, tam olarak bir uzam da değildir. Orası sanal uzamdır (...) Siber uzam sözcüklerin ve görsellerin paylaşıldığı, arkadaşlıkların ve güç ilişkilerinin açıkça ortaya koyulduğu dünya çapındaki bilgisayar aracılı iletişim ağlarıdır."⁵⁹⁹

Nicole Stenger siber-alanı, "Siber-alan Oz ülkesi gibidir, oraya gideriz ama orası yoktur. (...) Kolektif restorasyon ve barış için açılan bir alandır... Geleceğimiz sadece aydınlatılmış bir boyut üzerinde yer alır." şeklinde tanımlarken,⁶⁰⁰ Kuehl siber uzamı şu şekilde tanımlamaktadır: "Siber-uzam bilgiden faydalanma amacıyla birbirine bağlı sistemler ve birleşmiş altyapı aracılığıyla elektronikten yararlanan işletimsel bir alandır."⁶⁰¹ Lister ve diğerleri siber kültüre ilişkin olarak şunları aktarmaktadırlar: "Siber kültür [...] ekranlardan taşan, akıllara durgunluk verici derecede gündelik hayatımıza dair gerçekçi tasvirler sunan genişlikteki bir yelpazede hayali kurgulardan oluşturan birçok yeni teknolojik şey içerir."⁶⁰² Benedikt siber uzamı şu şekilde tanımlamaktadır:

⁵⁹⁶ Özkaya, a.g.e., s. 156.

⁵⁹⁷ *Ibid.*, s. 146.

⁵⁹⁸ Cheris Kramarae, **Cyber Society Computer-Mediated Communication and Community**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1995, s. 38.

⁵⁹⁹ *Ibid.*

⁶⁰⁰ Robins, **İmaj...**, s. 148.

⁶⁰¹ Nye, **The Future of Power...**, s. 122.

⁶⁰² Hepp, a.g.e., s. 56-57.

“Siber uzamın bir coğrafyası, fiziği, doğası, insan hukuk düzeni vardır. Siber uzamda, sıradan bir insan ve bir bilgi işçisi-kovboy veya infokrat araştırma yapabilir, manipüle edebilir, bilgiyi doğrudan yaratabilir veya kontrol edebilir; eğlenebilir, eğitilebilir, destek arayışına girebilir veya arkadaş arayabilir, güç kazanabilir veya güç kaybedebilir... Gerçekten, olacağına varacak şekilde ‘yaşayabilir’ veya ‘ölebilir’.”⁶⁰³

Kramarae’ye göre, siber-uzam tam bir sanal kamusal alan örneğidir.⁶⁰⁴ Fernback’e göre de siber uzam bir kamusal alandır. Fernbeck konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

“Siber alan bir güç arenasıdır; bilgisayar aracılı iletişim kullanıcıları her gün coğrafya zulümünün üstesinden siber alan ile gelinebileceğini farz edecek şekilde hareket etmektedirler. ‘Kamudan’ daha küçük, daha homojen ve çok daha fazla tasavvur edilebilirdir ve Peters’in ifade ettiği gibi artık bir stadyuma sığamamaktadırlar (böyle bir şey tasarlanmamakta, düşünülmemektedir). Siber uzam temelde sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşim için yeniden üretilmiş bir kamusal alandır.”⁶⁰⁵

Fernback siber uzamın kamusal olduğunu, aynı zamanda özel alan da olduğunu ifade etmektedir çünkü *“insanlar e-mail aracılığı ile siyaset konuşabilir veya aşık olabilirler veya birkaç kullanıcı özel bir grup kurarak toplantı düzenleyebilir veya bir dersin nasıl daha iyi işlenebileceğini tartışabilirler.”⁶⁰⁶* Fernback bu konuyla ilgili olarak Jones’tan şu şekilde bir alıntı yapmaktadır: *“Söylendiğine göre, bilgisayar aracılı iletişimin bizi yeni bir toplum düzenine götürecektir: Global, yerel ve ikisinin arasındaki her türlü şey. Ancak karşı konulamaz şekilde bir kaosun varlığı gittikçe büyüyen kontrol ihtiyacı ile bizi bu idealden uzaklaştırmaktadır.”⁶⁰⁷*

Sanal kamusal alanların “sanal” olmaları nedeniye kamusal alan özelliklerine sahip olup olmadığı sıklıkla tartışılan bir konudur. Timisi bu konuda şunları aktarmaktadır:

⁶⁰³ Fernback, **a.g.e.**, s. 37.

⁶⁰⁴ Kramarae, **a.g.e.**, s. 38.

⁶⁰⁵ Fernback, **a.g.e.**, s. 37.

⁶⁰⁶ **Ibid.**, s. 39.

⁶⁰⁷ **Ibid.**

“Erken modern ve modern yorumlar, kamusal alanın ortak bir mekânla dayalı biraradalık temelinde tartışılmaktadır. Arendt’e göre kamu alanı görünürlüğüne alanıdır: ‘...kamu alanında gözüken her şey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir...’ Habermas da kamusal alanı, ‘...kamusal topluluk olarak bir araya toplanmış özel şahısların tartışma forumu...’ olarak tanımlamaktadır. Her iki yazarda ön plana çıkan kamusal alanın ortaklığı fikri yalnızca mekânla da sınırlı değildir. Arendt, kamusal alan için, ‘...içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için ortak olan bir dünyayı ifade eder...’ derken, aynı zamanda bu dünyanın sınırlı bir yeryüzü mekânı ile aynı olmadığını da söylemektedir. Ona göre herkes için ‘ortak dünya’nın anlamı, insan eseri bir dünyada birlikte yaşayanlar arasında olup biten meselelere ve insan elinden çıkma insani yapıyla ilintilidir. Habermas da benzer bir noktaya dikkati çekmektedir. ‘Kamusal topluluğun içinde teşekkül ettiği ‘dünya’yla birlikte kamusal alan niteliği kazanır. Ancak bu doğa ile bütünleşmiş bir dünya değildir. Buradaki vurgu daha çok, bir tür olarak insanlığa gönderme yapar ama türün birliğinin tezahürü şeklini esas alarak. Bu ise o dönemde burjuvazinin geniş kesimlerinde gelişen akıl yürüten okuyucular kamusal alanın oluşturduğu dünyadır. (Timisi, 2003:141) (...) Kamusal alanın toplumsal zemini yalnızca mekânla ilişkili değildir. Kamusal alanın görünürlüğü ya da aleniyeti, ortak sorunlar üzerinde akıl yürüten kamusal topluluktan yükselen her perspektifin, kendini söylemsel düzeyde sınırlandırılmadan ifade ederek, bu kamusal alanın fikirlerin eleştirel bir kamusal topluluğun denetimine tabi kılınması olarak ele alındığında, günümüz toplumlarında insanlar arasındaki iletişimi sağlamada aracı olan teknolojik mekanlar da, kamusal alan tartışmasının içine dahil edilmek durumunda kalmaktadır.’⁶⁰⁸

Örneğin Papacharissi, siber uzamın siyasallığın ve kamusal alanın inşa edildiği alanlardan ya da uzamlardan biri olduğunu⁶⁰⁹ ve internetin kamusal alan ortamı sunmakta olduğunu ifade etmekle birlikte, internetin henüz kamusal alanı inşa edemediğini düşünmektedir.⁶¹⁰ Fernback Sennett ve Carey’nin kamusal yaşamın gerilemesine değindiklerini, sosyal hayatın sınırlarının çok genişlediğini ve buna bağlı

⁶⁰⁸ Timisi, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**, s. 142.

⁶⁰⁹ Özçetin, **İnternet ve Sokak...**, s. 184.

⁶¹⁰ Zizi Papacharissi, “The Virtual Sphere: The Internet as a Public Sphere”, Sage Publications, Vol 4 No 1, 2002, s. 23.

olarak kamu olarak işlevsellik gösteremediğimizi, sadece sembolik ve retoriksel olarak varlık gösterdiğimizi ifade etmekte ve insanların kamusal yaşama katılımlarının medya tüketimine indirgendiğini, siyasi etkinliklerimizi televizyon haberleri ve tartışma programlarından aktarılan söylemler ile yapay bir şekilde sürdürdüğümüzü ifade etmektedir.⁶¹¹ Fernback siber uzamın ise, kamusal yaşama katılım için yeni bir arena haline geldiğini vurgulamaktadır.⁶¹² Fernback'e göre, Sennett'in bahsettiği "*the public realm is a silent realm*" olgusunun, siber uzamda değiştiğini ifade etmekte ve insanların burada kamusal sessizliğini bozabildiği, bir hayat mekânı ve kamusal figürler olarak daha az korkunun söz konusu olduğu, fiziksel olarak var olamayınca birbirini suçlamaların daha nezaketle gerçekleşebildiği bir yer olarak daha güvenli bir yer haline gelebildiği vurgulanmaktadır.⁶¹³ Poster'a göre ise, "*İnternet bir iletişim aracı olmanın ötesinde bir toplumsal mekândır. Bu mekân yeni toplumsal ilişkiler biçimlerinin yaratılmasında aracıdır.*"⁶¹⁴ Atikkan ve Tunç da blog örneğini vererek, blogların Fransızların kahve ve salon geleneğine yakın bir çizgide olduğunu⁶¹⁵ ve kahvehane kültürünü adeta siber aleme taşıdıklarını ifade etmekte, üstelik bu katılımın yerel düzeyde blogların katılımıyla yerel yönetimleri denetleme, politik sisteme katkıda bulunma anlamında işe yarayabilen bir eylem olarak öne çıktığını ifade etmekte ve çok farklı ülkeler ve kültürlerden insanlara ait blogların bloglar alemine küresel bir bakış kattığını da vurgulamaktadırlar.⁶¹⁶ Fernback de bu görüşe katılmakta ve 17. Yüzyıl Britanya'sında ve Paris'indeki kafelerin ve 18. Yüzyıl İngiltere'si ve ABD'sindeki basının kamusal alandaki işlevini siber uzamın üstlendiğini ifade etmektedir.⁶¹⁷ Atikkan ve Tunç "Blogdan Al Haberi" isimli kitaplarında, teknoloji ve inovasyon sosyologu Patrice Flichy'ye e-mail aracılığıyla "Sanal ortam kamusal alan yaratıyor mu?" sorusunu yöneltmiş ve Flichy'den şu yanıtı almışlardır: "*Bloglar, siteler ve belli temalar çerçevesinde 'tık'lanarak oluşturulan e-referandumlar sanal alemin dinamik bir foruma çevirdi. Böylece sanal ortam iki önemli gelişmeye zemin hazırladı.*" Atikkan ve Tunç Flichy'nin yaklaşımını şu şekilde aktarmaktadırlar:

⁶¹¹ Fernback, **a.g.e.**, s. 37.

⁶¹² **Ibid.**

⁶¹³ **Ibid.**, s. 37-38.

⁶¹⁴ Timisi, **a.g.e.**, s. 147.

⁶¹⁵ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 72.

⁶¹⁶ **Ibid.**, s. 60.

⁶¹⁷ Fernback, **a.g.e.**, s. 38.

“Flichy’ye göre birincisi özel alanın genişlemesiydi. İnternet çağı başlamadan önce politik tartışmalar ailenin ya da yakın arkadaş gruplarının bünyesinde yapılırdı. İnternet bu özel alanı alabildiğine genişletti. Örneğin Facebook arkadaşları artık belli temaları sanal alemde tartışmaya başladılar. Hiç beklenmedik siteler hararetili tartışmaların platformu oldu. Bir bakıma geleneksel özel alanın genişlemesiydi bu. Aslında iddia edildiği gibi internette sadece interaktif monolog yapılmıyordu. İnternetle ortaya çıkan ikinci gelişme ise kamu alanının genişleyip çeşitlenmesiydi. Yakın zamana kadar kamu alanında belli siyasi ve sosyal grupların sesini duymak mümkündü. Oysa internet sayesinde uç görüşler duyulmaya, karşıt görüşler ise birbiriyle çatışmaya başladı. Flichy’ye göre bazen temelsiz tartışmalara neden olan bu çatışma ortamı önemli ve ‘karşıtlıkların’ bilinmesi ortak noktaları düşünmek için bir fırsat. Kısaca, internet ortamı klasik anlamda kamu alanını hem genişletti hem de farklılaştırdı. İnternet, yeni demokratik yöntemlerin gelişmesi için elle tutulur olanaklar sunduğuna göre bundan karlı çıkacak olan demokrasiydi. Ne de olsa yurttaş artık sadece kendisini temsil edecek olanları seçmekle kalmıyor, aynı zamanda siyasi tartışmanın parçası oluyor, siyasi sınıfı denetliyor ve bilanço çıkartabiliyordu. İnternet gündelik bir yurttaşlık faaliyetine imkân veriyordu.”⁶¹⁸

Bauman’ın vurguladığı gibi, cep telefonları ve internet web siteleri ‘artık fiziksel yakınlığa gerek duyulmayan sanal bir yakınlık’ kurarken,⁶¹⁹ Alex Bruns hibrit kullanıcı/üretici rolünün web 2.0’in merkezi karakteri olduğunu ifade etmekte, buradaki tüm katılımcıların toplu şekilde, ortak aklını kullanmakta olduğunu, web 2.0’in açık katılıma izin veren yapıda olduğunu ve Flickr, YouTube, MySpace ve Facebook gibi platformların “kamu katılımına” açık alanlar olduğunu ifade etmektedir.⁶²⁰ Güngör de, sosyal medya ağlarının sanal kamusal alanın siyasi işlevine şu şekilde değinmektedir:

“Sanal ortamda yeni bir kamusal alanın yapılanması da gözlenmektedir. İnsanlar Facebook, Twitter gibi sosyal medya ortamlarında birbirleriyle iletişim kurarak, gruplar oluşturarak, hayran siteleri kurarak kamusal alanın bir başka boyutunun, sanal boyutunun yapılanmasını sağlamaktadırlar. Günümüzde bu sanal

⁶¹⁸ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 99.

⁶¹⁹ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 55-56.

⁶²⁰ Fuchs, **a.g.e.**, s. 266.

kamusal alanlar siyasetin, toplumdaki gündem konuların tartışıldığı ortamlar haline gelmiş bulunuyor."⁶²¹

Gerbaudo ise, sosyal medyanın insanları kamusal alanda biraraya getirme potansiyeli üzerinde durmaktadır:

*"Dolayısıyla ben, sosyal medya ile yeni medyaları genel olarak alternatif bir sanal ya da siber alan yaratılması olarak gören yazarların aksine, sosyal medyanın nasıl, mevcut yüz yüze toplanma biçimlerini (bu biçimlerin yerine bir başkasını getirmekten ziyade) tamamlayan bir kapsamda, ayrıca yeni yakınlık kurma ve yüz yüze iletişim sağlama biçimleri yaratılmasının bir vasıtası olarak anlaşılması gerektiğini vurgulamaktayım."*⁶²² *"(...) Günümüzün toplumsal hareketlerinde kamusal alan için yürütülen mücadelenin önemi, bizi yeni medyaların, özel olarak da sosyal medyanın rolünü anlamamızı sağlayan yollara yeniden kafa yormaya davet eder. Uzunca bir süredir teorik çözümler, bu iletişim biçimlerini başka bir alana, 'siberuzam'a, yani çevrimdışı alanın (bilgisayar başında olmamanın) karşısında çevrimiçi alana (bilgisayar başında olmaya) yerleştirilmiştir. Değinilen bu perspektifin iyi bir örneği, Manuel Castells'in interneti 'beyinler ağı' şekline betimlemesidir). Bu görüşün karşındaysa bizim, genel olarak medyayı ve özel olarak sosyal medyayı, fiziksel coğrafyadan yoksun başka bir 'sanal' alanın kuruluşuna katılmaktan ziyade, 'toplumsal hayatın uzamsal ve zamansal sahnelerinin örgütlenmesini yeniden şekillendirmek'ten sorumlu süreçler olarak anlamaya çalışmamızda büyük fayda vardır."*⁶²³ *"(...) Sosyal medya, bu kamusal alan krizi karşısında, alansal olarak dağınmış bir topluluğun –kamusal alanda fiziksel olarak biraraya gelmesini kolaylaştırmak üzere- yeniden biraradalık duygusunu hissetmesine uygun duygusal kanallar haline gelmiştir. Bu gözlem, yeni medya üzerine yapılmış olan ve onları coğrafik gerçekliklerden kopuk, 'sanal gerçekliğe' ya da 'siberuzam'a ya da 'beyinler ağı'na yerleştirmeye eğilimli çoğu araştırmaya açıkça ters düşmektedir. Ancak yeni medya pratiklerinde yerelliğin canlandığını saptayan yakın dönem araştırmalar da bu yaklaşımı teyit etmektedir."*⁶²⁴ *"(...) Yeni medyanın otomatik olarak 'yer'in öneminin azalmasını getireceğini ileri süren*

⁶²¹ Nazife Güngör, **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013, s. 372.

⁶²² Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 22.

⁶²³ **Ibid.**, s.20.

⁶²⁴ **Ibid.**, s. 256.

*Castells gibi ağ teorisyenlerinin görüşlerinin aksine, günümüz aktivistlerinin sosyal medyayı kullanışları büyük ölçüde fiziksel yakınlık biçimlerinin yeniden kurulmasını ve kolaylaştırmasını kapsamaktadır. Sosyal medya, hareketin kamusal alanda zemin bulmasını sağlayarak, bir siyasal yerellik ya da siyasal ‘internet yerelliği’ duygusunun gelişmesine katkıda bulunur.*⁶²⁵

Castells ise toplumsal hareketlerin artık sanal kamusal alanda filizlenip, kamusal alanda vücut bulduğunu vurgulamaktadır: *“Bu hareketler genellikle internette kurulan sosyal ağlar olarak başlarlar, kamusal meydanların sürekli işgali olsun ısrarlı sokak gösterileri olsun kent uzamını işgal ederek bir hareket haline gelirler.”*⁶²⁶ Bauman da fiziki olarak biraraya gelme pratiğinin hala sürdüğünü ifade etmektedir: *“İletişimi bilgi aktarımına indirgemek mümkün olsaydı ve ‘ufukların kaynaşması’ gerekmeseydi, bu durumda, internetin ve dünya çapındaki elektronik ağın var olduğu çağımızda, fiziksel temas ile (geçici ve kesintili bile olsa) mekân ve deneyim paylaşımı gereksiz olurdu. Oysa durum bu değildir ve böyle olacağını da gösteren bir şey yok şu anda.”*⁶²⁷ Gezi Parkı eylemleri de bu minvalde meydana gelmiş olan eylemlerdir. İnceoğlu’nun belirttiği gibi, *“Gezi direnişi bu bağlamda düşünülebilecek bir sosyal medya ve sokak buluşmasına örnek olmuştur. Senelerdir bilgisayarlarının başından bile eylemlere katılmayan binlerce insan (özellikle gençler) cep telefonlarını alıp sosyal medya paylaşımlarını eylemin içinden yapmaya başladılar.”*⁶²⁸ Özbek Gezi Parkı eylemlerinin sanal kamusal alandan kamusal alana olan sıçrayışını ve işbirliğini şu şekilde aktarmaktadır:

“Gezi’nin ortak politik iradesi, her sahici ‘politik irade’ nasıl oluşursa öyle oluşmuştu. İnsanlar birbirleriyle iletişim kurmuştu ve bu amaçla da ağırlıklı olarak ‘sosyal medyayı’ kullanmışlardı. Birbirlerini hiç tanımayan insanlar Facebook sayfalarında buluşmuş, paylaştıkları tweetlerle konuşmuş, tepkilerini paylaşmış, haberleşmiş, görüş alışverişinde bulunmuş, birbirlerine ilham ve cesaret vermiş, birbirlerinden güç almış ve böylece ‘eşit ve farklı politik aktörlere’ (yani politik eylemcilere) dönüştürmüşlerdi birbirlerini. Dahası, ‘eşit ve farklı politik aktörler’ arasındaki bu politik iletişim/etkileşim trafiği, insanların özel yaşamlarındaki

⁶²⁵ *Ibid.*, s. 248.

⁶²⁶ Castells, *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...*, s. 192.

⁶²⁷ Bauman, *Akışkan Aşk...*, s. 160.

⁶²⁸ Yasemin G. İnceoğlu, *Direnişin @ Hali*, s. 11.

gelişmeleri dostlarıyla paylaştıkları 'sosyal medyaya', tam da Arendt'in anladığı anlamda 'politik' bir nitelik kazandırmış ve böylece 'sosyal medyayı' deyim yerindeyse 'kamusal medyaya' dönüştürmüştü. Yani Facebook ve Twitter gibi sosyal medya araçları bir çeşit 'sanal kamusal alan' olarak işlev görmüştü Gezi sürecinde. İşte, Taksim başta olmak üzere, Türkiye'nin 79 ilindeki şehir meydanlarında 'Her Yer Taksim, Her Yer Direniş' sloganlarıyla birlikte eylemek ve direnmek yönündeki ortak irade bu 'sanal kamusal alanda' buluşan eşit ve farklı aktörler arasındaki politik iletişim süreçlerinde kendiliğinden oluşmuştu. Üstelik Gezi'nin 'eşit ve farklı politik eylemcileri', 'sanal kamusal alanda' oluşan ortak iradelerini, gerçek şehirlerin gerçek meydanlarına da taşımış ve bu meydanları içinde eylemleriyle ve söylemleriyle politika yaptıkları, gerçek kamusal alanlara dönüştürmüştü.”⁶²⁹

Kellner ise, siberuzamın kamusal tartışmaları tamamlayabilecek şekilde işlevsellik kazanabileceğini düşünmektedir. Yeni teknolojik bilgi kaynaklarının, geleneksel medya kanallarının aksine insanlara daha geniş yelpazede bilgi sunma potansiyeli olduğunu ifade ederek, bu yeni alanın demokrasiye katkısı olabileceğini şu şekilde aktarmaktadır:

“Siberuzamın yeni kamusal alanlarında yeni bir teknopolitika yeşerebilir ve kamusal tartışmanın yerine geçmeksizin onu tamamlayan bir unsur olabilir. Örneğin birçok web sitesinde ve bildiri panosunda, bireylerin kendi fikirlerini açıklayabildikleri, başka bireylerin de bunları okuyup istediklerinde yanıt verebildikleri politik tartışma linkleri vardır. Başka sitelerde de bireylerin karşılaşp karşılıklı etkileşime geçebilecekleri canlı sohbet odaları bulunur. Bu siberdemokrasi biçimleri, yeni bir kamusal diyalog ve etkileşim biçimi yaratmakta ve yeni kamusal alanlarda gerçekleşerek, demokrasi anlayışımızı genişletmektedir. (...) Burada işin asıl püf noktası, demokrasinin bilgi ve katılım gerektirmesi ve yurttaşların, gereğince bilgilendirilmezlerse, tartışmalara akıllıca katılmalarının mümkün olamayacağıdır. Bir bütün olarak anaakım medya, fikirler yelpazesini sınırlayarak, yerleşik düzenin fikirlerine ayrıcalık tanıyarak ve giderek son yıllarda da politikayı ve kamusal söylemi magazinleştirerek kamuyu yanlış ve eksik bilgilendirmiştir. Bu nedenle, yeni teknolojik bilgi kaynakları daha geniş bir bilgi yelpazesi sunabilir ve yeni kamusal

⁶²⁹ Özbank, a.g.e., s. 31-32.

tartışma alanlarını, katılımın yaygınlaşması yönündeki olanakları, dolayısıyla da demokrasinin sınırlarını genişletebilir."⁶³⁰

Yeni iletişim teknolojilerine bağlı olarak, dünyada gücün hem yatay hem dikey olarak yayılmasıyla birlikte, sade bir vatandaş bile gündemi tamamen değiştirme gücüne de erişmektedir. Bu değişimin yapısını ve etkilerini Copeland şu şekilde analiz etmektedir:

*"Diplomatlar ve gazeteciler bugün gittikçe artan infosphere'i besleyen iki kaynaktır. Uzun zamandır devam eden kaynak teşkil etme bilgiyi kontrol etme avantajları ortadan kalkmıştır. Kitlesele seyahat ve kitle iletişimi ve internet kullanımının arttığı bu çağda, çok daha fazla sayıda insan daha çok data ve düşünceyi artan bir hızla paylaşma imkanına sahiptir. Dünyadaki birikmiş bilgiyi paylaşma imkânı, ilk kez internet bağlantısı olan herkese sunulmaktadır. Diğer şeyler arasında, engelleri ortadan kaldırma, her çeşit bulanık sınırlara sahip engelleri ortadan kaldırma, ortak bir bilinç yaratma, evrensel ve kolektif bir akıl yaratma etkisini görmekteyiz."*⁶³¹

Yeni iletişim teknolojileri çağında, sosyal medya ağları demokrasiye katkı anlamında geleneksel medya kanallarına kıyasla çok daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bilindiği gibi, geleneksel medya kanalları ve iktidarlar yakınlaştıkça ve çıkar birliğine gittikçe, geleneksel medya kanallarının demokrasiye katkısı ve demokratik toplumdaki rolü tartışmalı bir hal almaya başlamıştır. Bu anlamda interneti ele alan Furman analizinde Benkler'in ağlandırılmış kamusal alan yaklaşımına değinerek, ağlandırılmış kamusal alanların demokrasi umutlarını yeşerttiğini şu şekilde ifade etmektedir:

"Gazete ve dergilerden, radyo ve televizyon'dan oluşan Habermasçı kamusal alan medyasının aksine, Yochai Benkler internetin ağlandırılmış bir kamusal alan olasılığını yarattığını savunur. Benkler kamusal alanı, bir topluma mensup üyelerin tüm halkı ilgilendirdiğini düşündükleri sorunlar hakkında haberleşmek için kullandıkları ve imkân dahilinde kolektif eyleme ve tanınmaya gereksinim duyan bir

⁶³⁰ Kellner, **Medya Gösterisi**, s. 722-723.

⁶³¹ Copeland, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s. 455.

grup uygulama olarak tanımlar. Buna dayanarak, Benkler ağlandırılmış kamusal alanı, devlet otoritesine Habermasçı medyadan daha az tabi olan bir çevrimiçi, müşterek, kolektif üretim modeli vasıtasıyla, topluma mensup üyelerin ortak çalışabildikleri, siyasi fikirler sunabildikleri ve kolektif olarak topluma gözlemci olarak hizmet edebildikleri çevrimiçi bir alan olarak tasvir eder. İdeal olarak, Benkler'in ağlandırılmış kamusal alanı, herkesin katılabildiği ve kolektif bir filtreleme sisteminin en önemli kaygı meselelerinin altını çizdiği ve kolektif eylem ve tanınmayı temin eden bir alandır. Benkler'in düşüncesi şöyle devam eder; ağlandırılmış kamusal alan, siyasi çıkarların ve medyadaki global tekelleşmenin ağına düşmüş olan çağdaş kamusal alanın en feci taşkınlıklarının ve başarısızlıklarının bazılarını düzeltmeye yardımcı olabilir.”⁶³²

Shalken ise, “İnternetin yeni kamusal alan olmayacağını sadece onun bir parçası olabileceğini” savunmaktadır.⁶³³ Atikkan ve Tunç internet kültürünün kamusal alandaki tartışmayı çeşitlendirdiğini ve yeni bir eksene çektiğini düşünmektedirler:

“Medya profesyonelleriyle siyasi sınıf arasındaki ittifak, kamusal alanda sadece belli kişi (gazeteci, siyasetçi, uzman) ve grupların sesinin duyulmasına olanak veriyordu. Bu düzende seçilmişlerle yurttaş arasındaki uçurum zaman içinde iyice derinleşti. Batı demokrasilerinde temsil krizine neden olan bu gelişme sonucunda, seçmen sandığı boykot eder olmuştu. Peki internetin gelişiyle bu eğişim tersyüz mü oldu? Elbette bu kadar keskin bir viraj alınmadı. Ancak demokratik geleneği olan ülkelerde dijital teknoloji farklı seslerin, renklerin, duygu ve düşüncelerin kamusal alana taşınmasına imkân sağladı. Kısaca temsil gücü kalmamış temsili demokrasiler, blogosferde, sosyal medya ortamlarında tartışan, itişen, kakışan bazen konsensüsler yakalayan gruplarla karşılaştılar. Yakın zamana kadar kamusal alana ulaşamayan sesler duyulmaya başladı.”⁶³⁴

Saymer ve Çetinkaya da Atikkan ve Tunç'un vurguladığı noktalara şu şekilde değinmektedirler:

⁶³² Ivo Furman, **Direnş Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 205.

⁶³³ Özkaya, **a.g.e.**, s. 156.

⁶³⁴ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 215-216.

“Etkileşimli ve multimedya biçimi ile geleneksel medyadan farklılaşan yeni medya ortamları son yıllarda özellikle yalnızlığa sevk edilmiş ve sessizleştirilmiş toplumlarda bireylerin kendilerini özgürce ifade edebilmelerine ve seslerini duyurabilmelerine olanak tanınmasından dolayı yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, düşünce üretim ve yayma süreçlerinde görece demokratikleşmeye imkân sağlayan bir etki yapmıştır. Dolayısıyla yeni medyanın yarattığı iletişim ortamı, tekelleşmiş küresel medya endüstrisine karşı alternatif enformasyon ve haber akışına ve aynı zamanda katılımcı demokrasi açısından umut vaat eden siber kamusal alanın oluşumuna zemin hazırlanmıştır.”⁶³⁵

Özkaya da internetin siyasal katılımı teşvik etmekte olduğunu ve enformasyonun sınır tanımayacak şekilde dolaşıma girmesine izin veren yapısıyla ifade ve basın özgürlüğünün alanını genişletmekte ve küresel bir sivil toplumun örgütlenmesine izin vermekte olduğunu düşünmektedir ve sözü demokrasiye şu şekilde getirmektedir: *“Ayrıca internet; büyük sermaye yapıları, piyasada kurdukları tekelleşme eğilimleri ve siyasi iktidarla yakın çıkar ilişkileri nedeniyle yeterince tanınmayan kişilerin ve örgütlerin fikirlerine, faaliyetlerine yer vermeyen tekelci, geleneksel medyanın hegemonyasını yıkmakta ve böylece demokrasinin gelişimine katkıda bulunmaktadır.”⁶³⁶* İnceoğlu’nun da vurguladığı gibi, *“Kitle İletişim Araçları-ideoloji-iktidar üçgeni entelektüeller ve devrimciler tarafından sorgulanmakta ve halka gerçekler anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda internet önemli bir görev üstlenmekte ve toplumsal alanda örgütlenme, eylem gibi işlevleri yerine getirmede yardımcı bir eleman olarak görev almaktadır.”⁶³⁷* İnternetin ve sosyal medya ağlarının koordinasyon ve örgütlenmeye olan katkılarını Castells şu şekilde ele almaktadır: *“Tanımlanmış sınırlardan yoksun olan bu açık uçlu ağların genel olarak nüfusun katılım düzeyine bağlı olarak kendilerini her zaman yeniden yapılandıracakları dikkate alınır, bu merkezlessiz yapı, harekete katılım şansını artırır.”⁶³⁸* Gerçekten de, son dönemdeki toplumsal hareketlerde eylemciler sosyal medya ağlarını yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Korkmaz’ın belirttiği gibi, *“Toplumsal hareketlerde eylemciler geleneksel kitle iletişim araçları yerine sosyal medyayı kullanarak sanal kamusal alan oluşturmuştur. Sosyal medya siyasal*

⁶³⁵ İdil Sayımer ve Aysel Çetinkaya, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, s. 226.

⁶³⁶ Özkaya, **a.g.e.**, s. 159.

⁶³⁷ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 11.

⁶³⁸ Castells, **İşyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...**, s. 192.

toplumsal alanda etkinliğini artırmıştır. Sosyal medya ağlarından Twitter bu noktada toplumsal hareketlerde önemli bir rol oynamıştır. (...) Özellikle 'hashtag' kullanımı bir sanal kamusal alan oluşturmuş, mekân sınırlılığını ortadan kaldırmıştır."⁶³⁹

Castells kamusal alana ve sanal kamusal alana daha farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Castells'e göre, "Zamanımızda gerçek dünya, melez bir dünyadır, bu çevrimiçi etkileşimi çevrimdışı etkileşimden ayırabilecek sanal bir dünya ya da parçalanmış bir dünya değildir."⁶⁴⁰ Castells'in belirttiği gibi, sanal kamusal alanlar ve kamusal alanlar birbirleriyle etkileşimli şekilde varlık göstermekte ve birbirinden ayrı ve kopuk bir şekilde değil, birbirinden beslenerek ve birbiriyle etkileşime geçerek var olmaktadır:

*"Toplumumuzda toplumsal hareketlerin kamusal alanı internetteki sosyal ağlar ile işgal edilmiş kent uzamı arasında melez bir alan olarak yaratılır: Siberuzam ile kent uzamını bitip tükenmek bilmez bir etkileşim içinde bağlar, teknolojik ve kültürel olarak dönüştürücü pratiğe dayalı, ortaya anlık çıkıveren cemaatler oluşturur. Asıl önemli mesele bu yeni kamusal alanın, yani dijital uzam ile kent uzamı arasında oluşturulan ağlara dayalı bu alanın özerk bir iletişim alanı olmasıdır. İletişimin özerkliği toplumsal hareketlerin özüdür, çünkü hareketlerin oluşmasını mümkün kılan, iktidar sahiplerinin iletişim gücü üzerindeki denetiminin ötesinde genel olarak toplumla ilişki kurmasını sağlayan budur. Ağlar oluşturan bu toplumsal hareketler yeni demokratik hareket biçimleridir, yerel mekânlar ile internet ağları arasındaki etkileşim etrafında inşa edilmiş özerklik uzamında kamusal alanı yeniden inşa eden hareketler, meclislere dayalı karar oluşturma süreçlerini deneyen ve insan etkileşiminin temeli olarak güveni yeniden inşa eden hareketler."*⁶⁴¹

Castells'in bahsettiği melez dünyaya örnek olarak son dönemdeki toplumsal hareketlerdeki sosyal medya ağları duvarında paylaşılan iletiler ve sokaktaki duvarlara yazılan yazıların birbiriyle benzer bir çizgide ilerlemesi örnek verilebilir. Şener ve Emre, bu konuda şunları ifade etmektedirler: "Hem geleneksel bir iletişim aracı sayılabilecek duvar, hem de yeni medyanın ürünü ve sosyal medya duvarı

⁶³⁹ Korkmaz, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 113.

⁶⁴⁰ Castells, **a.g.e.**, s. 200.

⁶⁴¹ **Ibid.**, s. 211.

direnış sloganlarına büründü; direniş iki mekân (fiziki ve sanal) arasındaki etkileşimle büyüdü, güçlendi.”⁶⁴²

Jan van Dijk ise, modern kamusal alanın, “yirmibirinci yüzyılda deneyimlediğimiz gibi” ifadesini de kullanarak, yeni medya ortamında yok olmaya başladığını şu üç madde üzerinden aktarmaktadır:

1. *“Kamusal alanın belli bir yer veya toprak ile bağı;*
2. *Kamusal alanın bölünmez olarak farz edilen karakterinin farklı ve parçalı kamusal alanlara dönüşmesi;*
3. *Özel-kamusal ayrımının bulanıklaşması.*”⁶⁴³

Argın da kamusal alanın yeni medya ortamında yok olmaya başladığını düşünmektedir:

“‘Kamusallık’ fikrinin dünyanın neredeyse her yerinde giderek buharlaşması ve fiziki ya da virtüel kamusal alanların hemen her yerde bazen devlet, bazen piyasa güçleri, çoğu durumda da her ikisi tarafından elbirliğiyle fiilen işgal edilmesi bu klostrofobik durumun hem en bariz göstergesi hem de en temel sebebi olarak alınabilir. Yukarıda andığımız tüm kitle hareketlerinin önce ‘sanal alem’de, ‘internet’ denilen ‘yarı-kamusal alan’da birikip oradan gerçek, fiziki kamusal alanlara –meydanlara ve sokaklara- akmış olması bu bakımdan epeyce manidar bir durumdur. Zira ‘kamusallık’ günümüzde neredeyse sadece sanal alemde şekillenebilir bir hissiyat haline geldi. Şüphesiz bu imkân da sadece şu an itibarıyla mevcut ve her an buharlaşabilir. İnsanlar şimdilik ‘sanal kamusal alanlar’da bir arada, daha doğrusu yan yana durabilirler; ancak gerçek, fiziki kamusal alanlardaki mevcudiyetlerinin ne yazık ki belirli bir ömrü var. Bir süre sonra çekilmek zorundalar ve daha da kötüsü, ‘meydan’ı ister istemez mevcut politik aktörlere terk etmek durumundalar.”⁶⁴⁴

Papacharissi’ye göre de siber uzam hem özel hem de kamusaldır, bu anlamda siberuzam kamusal ve özel hayatlarını siber uzam üzerinde yeniden inşa etmek

⁶⁴² Şener ve Emre, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 212-213.

⁶⁴³ Jan van Dijk, **The Network Society**, London: Sage Publications, 1999, s. 164.

⁶⁴⁴ Argın, **Gezi’nin Ufkundan: Liberal Demokrasinin Krizi...**, s. 79-80.

isteyenleri cezbeden bir yapıya sahiptir.⁶⁴⁵ Poster, Habermas'ın kamusal alan kavramındaki yüz yüze konuşma ortamının olduğu kamusal alan çağının sona erdiğini savunmaktadır. Poster'a göre, "*Demokrasi meselesi bundan sonra elektronik olarak dolayımlanmış söylemin yeni şekillerini hesaba katmak zorundadır.*"⁶⁴⁶ Poster bu yaklaşımını şu şekilde temellendirmektedir:⁶⁴⁷

"Habermas'a göre, kamusal alan simetrik ilişkiler içinde şekillenen konuların homojen alanıdır ve bu alanda tartışmaların eleştirel bakımdan ele alınmasıyla fikir bütünlüğü sağlanmakta ve geçerli düşüncelerin temsili sağlanmaktadır. Bu model, benim iddiamaya göre, elektronik politika alanında sistematik olarak geçersizdir. İnterneti bir siyasi alan olarak kabul edeceksek, Habermas'ın kamusal alan kavramını bırakmamız gerektiği yönünde tavsiyeler almaktayız."

Gerbaudo ise Habermas'ın kamusal alan kavramı ile interneti farklı yerlerde konumlandırmakta ve "*İnternet, Habermas'a uygun tek bir kamusal alan yerine, birçok 'alancık' (sphericules) yaratmıştır.*" şeklinde düşüncesini ifade ederken,⁶⁴⁸ Brandenburg ise, günümüzde kamuların parçalı yapısına dikkat çekmekte ve yeni iletişim teknolojileri ile birbirlerine bağlı olsalar bile, Habermas'ın bahsettiği ideal kamusal alana sanal kamusal alanda ulaşmanın mümkün olmadığına yönelik bir argüman geliştirmektedir:

*"Modern kamu, web teknolojileriyle birbirine bağlantılı olsa bile çoğulcu olmaktan çok bölümlere ayrılmıştır. Çevrimiçi müzakereler monolog değilse bile, birbirinden ayrı diyaloglar kakafonisidir, birbirlerine sarılmamakta ve değerler ve araçlar olarak amaçlara toplumsal fikir birliğine varacak şekilde yaklaşmamaktadırlar. Böylece, Habermas'ın bahsettiği ideal seviyede işleyen kamusal alan seviyesine geçilmesinde başarısızlığa uğranmaktadır."*⁶⁴⁹

Özkaya ise, Habermas'ın bireylerin kamuya ait olanı yakalamak için oluşturdukları, akılcı tartışma ortamına eşit taraflar olarak katıldıkları alanlar

⁶⁴⁵ Papacharissi, **a.g.e.**, s. 20.

⁶⁴⁶ Poster, **Internet Culture...**, s. 209-210.

⁶⁴⁷ **Ibid.**

⁶⁴⁸ Uyanık, **Direnışin @ Hali...**, s. 22..

⁶⁴⁹ Heinz Brandenburg, **The Internet and Politics Pathologies of the Virtual Public Sphere**, Editörler: Sarah Oates, Diana Owen ve Rachel K. Gibson, New York: Routledge, 2006, s. 219.

şeklinde tarif ettiği kamusal alanın, günümüzdeki pek çok yeni medya kuramcısına göre, internette yaşama geçirilebilir olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵⁰ Atikkan ve Tunç, “Kamusal alan dendiğinde Jürgen Habermas’ı anmadan olmaz. Aslında internet bu fikre en fazla yaklaşan mecra. Ne de olsa sanal alem yurttaşların görüşlerini özgürce paylaşacağı ve bu tartışmalar sonucunda da ortak bir kamu düşüncesinin oluşabileceği bir ortam.” şeklinde görüşlerini beyan etmektedirler.⁶⁵¹

Castells, herkesin ağ üzerinde bir sanal kamusal alanda buluşarak kendi varlığını ortaya koyabildiği ve çeşitli bilgilere, resimlere ya da multimedya (çoklu medya ortamı veya çoklu ortam) ulaşabildiği internet ortamlarının yarattığı bu iletişim türünü “Kitlevi öz-iletişim” olarak adlandırmaktadır.⁶⁵² Kitlevi öz iletişimde, çok kişiden çok kişiye ileti paylaşımı mümkündür fakat kişiler kendi iletilerini kendi istekleri doğrultusunda hazırlamaktadırlar. Weston Castells’in işaret ettiği noktayı internet ve kitle medyası arasındaki farka değinerek analiz etmektedir: “*İnternet çoğunlukla insanların kendi sesini bulmalarıyla ilgilidir, kamusal şekilde kendileri için konuşmalarıdır ve bu ilişkiyi sürdüren içerik ayrı bir konudur hatta ikincil önemdedir.... Kitle medyası kişisel varlığı önemsemez. Pazar kitlesi (müşteri) vardır fakat okuyucu, dinleyici veya izleyici yoktur.*”⁶⁵³

İnternet ile kitle medyasının arasındaki temel farklılardan biri insanları konumlandırma biçimleri iken, Stratton ise, vatandaşın kamusal alanda konuşma özgürlüğünün kitle medyasının ortaya çıkmasıyla azaldığı fikrine katılmadığını, modern devlette var olan şekliyle demokrasinin özgürlüğün olduğuna ilişkin bir “illüzyonun” üzerine inşa edildiğini düşündüğünü ifade etmektedir.⁶⁵⁴ Stratton’un bahsettiği illüzyonun üzerine inşa edilmiş demokrasi kavramını irdelemek gerekirse, demokratik toplumsal yapıda olması gereken toplumsal müzakere koşullarının oluşması için gerekli olan şartları Coleman ve Gotze “en iyi kamu müzakeresi” adı altında şu şekilde özetlemektedirler:

“-Dengeli bilgiye erişim...

- Açık gündem...

⁶⁵⁰ Özkaya, a.g.e., s. 155.

⁶⁵¹ Atikkan ve Tunç, a.g.e., s. 97.

⁶⁵² Çomu ve Halaiqa, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri...**, s. 27.

⁶⁵³ Stratton, **Internet Culture...**, s. 266.

⁶⁵⁴ **Ibid.**

- Meseleleri enine boyuna ele alma zamanı...
- Manipülasyondan ya da baskıdan uzak durmak...
- Kurallara bağlı şekilde müzakere çerçevesi çizmek...
- Vatandaşları kapsayan bir örneklem içinde katılım...
- Katılımcılar arasında ücretsiz etkileşim sahası...
- Katılımcılar arasındaki farklılıkları kabul etme fakat statüye bağlı önyargıların reddedilmesi.’⁶⁵⁵

İdeal kamu müzakeresi bu maddelerin varlığına bağlı bir konudur ve demokrasi de bu maddelerin işletilebilmesi ile sağlanabilmektedir. Akad ve Dinçkol’un belirttiği gibi, “Demokrasilerde halk, seçimler ile yönetme eylemi içinde olur. Seçim demokrasinin güvencesidir ancak, yurttaşların bilgi almaları ve kamuoyu oluşturarak iktidarı sınırlandırmaları asıl güvenceyi oluşturur.”⁶⁵⁶ Sola Pool’a göre, yeni bilgi iletişim teknolojilerinin ile ilgili en belirgin ifade edilen nokta ‘özgürlük teknolojileri’ olmalarıdır⁶⁵⁷ ve Dutton’a göre, bilgi iletişim teknolojileri çok daha büyük bir ifade özgürlüğü ve iletişimin çok daha demokratik biçimlerini sağlamaktadır.⁶⁵⁸ Mayfield sosyal medyanın temel özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

- “1. Katılım
2. Açıklık
3. Diyalog
4. Topluluklar
5. Bağlılık”⁶⁵⁹

Bu anlamda Yüksek’in de belirttiği gibi;

“İletişim ortamının yeni iletişim teknolojilerinin yükselişiyle derinlemesine bir dönüşümden geçtiği günümüzde, tek merkezden yayılan geleneksel kitle iletişim modeliyle egemen söylemi üreten ve standartlaştırılmış, homojenleştirilmiş hedef

⁶⁵⁵ Brandenburg, a.g.e., s. 215.

⁶⁵⁶ Akad ve Dinçkol, **Genel Kamu Hukuku...**, s. 410.

⁶⁵⁷ William H. Dutton, **Society on the Line: Information Politics in the Digital Age**, Oxford: Oxford University Press, 1999, s. 257.

⁶⁵⁸ Ibid.

⁶⁵⁹ Antony Mayfield, **What is Social Media**, E-Book, 2002, s.5.

*kitlelere aktaran ana akım medya, sıradan bireylerin medya yapıcı rolünü üstlenerek egemen söylemi sorgulamaları, dönüştürmeleri, yeni söylemler oluşturmaları ve bunların internetin yatay, merkezsizleşmiş, katılımcı ve çoğulcu iletişim yapısını kullanan alternatif medyalar kanalıyla geniş kitlelere yaymaları sonucu büyük bir meydan okumayla karşı karşıyadır.*⁶⁶⁰

Sonuç olarak Schmidt ve Cohen'in Yeni Dijital Çağ isimli kitaplarında belirttikleri gibi *“Geleceğin nasıl şekilleneceği devletler, vatandaşlar, şirketler ve kurumların yeni sorumluluklarını nasıl yerine getireceklerine bağlıdır.”*⁶⁶¹ Bu anlamda sanal kamusal alanın “en iyi kamu müzakeresinin” gerçekleşebileceği alan olabilmesi için, buradaki tüm aktörlere sorumluluk anlamında belli roller düşmektedir, ancak en önemli rol öncelikli olarak bireye ve topluma aittir.

Küreselleşen dünyada, yakınlık ve uzaklık kavramları dönüşmektedir. Bugünün dünyasında, birçok farklı alanda ve anlamda, yakınlık ve uzaklık kavramlarının fiziksel veya coğrafi yakınlığı veya uzaklığı aşan niteliklerle karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Bauman'ın altını çizdiği gibi, *“Yakınlık artık fiziksel komşuluğu gerektirmemektedir; ama bu fiziksel komşuluk da artık yakınlığı belirlememektedir.”*⁶⁶² Kongar Yirmibirinci Yüzyıl'a giderken, dünyayı en etkin biçimde belirleyecek olan değişkenin “katılım” olduğunu savunmakta ve katılım devriminin oluşum aşamalarını “silah devrimi”, “iletişim devrimi”, “sibernetik devrimi”, “insan hakları devrimi” ve “tüketim devrimi” olarak beş gruba ayırmaktadır.⁶⁶³ İletişim devriminde, elektronik teknolojisindeki gelişmelerin kitle iletişimini dönüştürmesiyle birlikte, dünyadaki sorunların paylaşılmaya başlanacak olmasının bu sorunların merkezileşeceği ve yaygınlaşacağı ifade edilmektedir.⁶⁶⁴ Bu kavramın içinde öncelikli olarak ulusal kamusal alanlar arasındaki etkileşim konusu yer almaktadır. Olesen bu kavrama ilişkin olarak şunları aktarmaktadır:

“Olesen, ulusal sınırları aşan kamuları (transnational public), kendilerine has alt yapılarıyla belli konular ve durumlara göre şekillenen, yönlendirici ve iletişimci, fiziki alandan kopmayan, yerel, ulusal ve ulusal sınırları aşanları birleştiren sosyal

⁶⁶⁰ Yüksek, **a.g.e.**, s. 53.

⁶⁶¹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 15.

⁶⁶² Bauman, *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*, UK:Polity Press, 2003, s. 62.

⁶⁶³ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu**, Simavi Yayınları, 1992, s. 13-20.

⁶⁶⁴ **Ibid.**, s. 16.

*alanlar olarak karakterize etmektedir.(...) Olesen, 'transnational'ı kullanır çünkü bu kavram ulusal sınırlar arasındaki etkileşime tekabül eder ve ulusal sınırları aşan kamusal alanların, ulusal kamusal alanlardan oluştuğunu tartışır.*⁶⁶⁵

Yeni iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve küreselleşme ile birlikte, ulus-ötesi kamusal alan kavramı sıklıkla tartışılmaya başlanmıştır. Ulus-ötesi kamusal alanın ortaya çıkış sürecine bakıldığında, tarihte ilk enformasyonel hareketin 1994 yılında Meksika Chiapas'da hükümetin neoliberal politikalarına karşı ayaklanan yerli halklarla başladığı ifade edilmektedir.⁶⁶⁶ Zapatistalar internet üzerinden bu hareketi dünyaya duyurmuşlardır. Bir diğer hareket ise, 1999'da küreselleşme-karşıtı bir hareket olan Seattle'daki Dünya Ticaret Örgütü toplantısına yönelik yapılan "Seattle Savaşı"⁶⁶⁷ olarak da adlandırılan protesto gösterileridir. Downey "yoksulluk, çalışma koşulları, çevresel değişim gibi konularda radikal demokrasi talebini savunanların küresel toplumsal hareketler kurmak için hareketlendiğini" söylemektedir.⁶⁶⁸ Akdoğan'nın da ifade ettiği gibi, "Neo-liberal küreselleşmeye bir alternatif için buluşan eylemciler, yeni toplumsal hareketlerden 30 yıl sonra, çevrimiçi, ağı eylem devrini başlatmış oldu. Bu devrin kamusal alan tartışması ise: Kamusal alan küreselleşti mi?"⁶⁶⁹

Dijital çağda, ulus-ötesi kamusal alanın ortaya çıkmasının temelinde, ulusal kamusal alan katılımcılarının dış kamular ile sanal kamusal alanda ve kendi kamusal alanlarında ortak ilgi alanlarını paylaşmaları ve etkileşime geçmeleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, geleneksel kitle iletişim araçlarının da önemli bir rolünün olduğunu belirtmek gerekmektedir. Jaffe ve Weiman'ın belirttiği üzere günümüzde "Farklı kültürlerden fakat aralarında mesafeler olan insanlar ortak endişeler ve ilgi alanları oluşturarak, kendi düşünce yapılarındaki insanlar ve gruplar ile eşgüdümlü şekilde eyleme geçebilmektedirler."⁶⁷⁰ Bu yeni eylem atmosferinin evrimine bakıldığında, Thompson eskiden eylemlerin ve bu eylemlerin sonuçlarının genellikle yüz yüze etkileşim ve yakın çevreyle kısıtlı olduğunu, bugünse bireylerin eylemlerini aynı

⁶⁶⁵ Thomas Olesen'den aktaran Hakan Thörn, "Social Movements, the Media and the Emergence of a Global Public Sphere: From Anti-Apartheid to Global Justice", Sage Publications, No: 55:896, 2007, s. 902-903.

⁶⁶⁶ Sargın Can, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya...**, s. 248.

⁶⁶⁷ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁶⁸ **Ibid.**

⁶⁶⁹ **Ibid.**

⁶⁷⁰ Williamson, **The Last Three Feet: An Action Plan for Public Diplomacy in the Information Age...**, s. 36.

zamanı-mekanı paylaşmadıkları insanlara/ötekilere yöneltmelerinin eylemlerinin gerçekleştirdikleri coğrafi sınırların ötesinde sonuçlar almalarını sağladığını savunmaktadır.⁶⁷¹ Burada internetin ve sosyal medyanın eylemlerin doğasını değiştirdiği ve çok daha geniş çapta etkisinin arttığı ifade edilmektedir.⁶⁷² Çoban'ın belirttiği gibi, *“Bireyler ve gruplar aracılığıyla sosyal medya verilerin hızlı dolaşımı ve yayılımı ile ülkeler arasındaki uluslararası bağlantıyı geliştirmektedir. Yerel, uluslararası ve küresel demokrasi hareketlerini iç içe geçirip, birbirine bağlamaktadır.”*⁶⁷³ Çoban bu durumu yeni iletişim teknolojilerinin radikal medyaların yaratılmasında kullanımı ile birlikte, yerel hareketlerin küresel bir ağ üzerinde uluslararası dayanışmayı örgütleme potansiyeline bağlamaktadır.⁶⁷⁴ Şener, sanal kamusal alan ile kamusal alanın bütünleşmesiyle toplumsal hareketlerin ulus-ötesi kamusal alanlara taşındığını şu şekilde ifade etmektedir: *“Siberuzam ile gerçek uzamın yakınsamasıyla birlikte direnişçilerin coğrafyası genişliyor ve direnişler zamana yayılıyor. Sosyal hareketlerin özneleri, yeni enformasyon ve iletişim araçlarını kullanarak hem fiziksel hem de dijital alanda birbirini besleyen direniş taktikleri geliştiriyorlar.”*⁶⁷⁵ Hepp, *“bugünün medya kültüründe toplulukların değişimini anlamak için dikkatimizi topluluklaşmanın iletişimsel olarak dolaylanma süreçlerinin özelliklerine yöneltmemiz gerekir.”* demektedir.⁶⁷⁶ Hepp, *“iletişim süreçlerinin giderek artan bir şekilde yerel-ötesinde genişlemesi ile bölgesizleşmiş toplulukların önem kazanmış olduğunu ve bu tür bölgesizleşmiş topluluklar açısından bölgelerin belirleyici bir kategori oluşturmadığını ve bunun da onların temel özelliği olduğunu”* ifade etmektedir.⁶⁷⁷ Hepp Yerel-Ötesi Topluluklaşmalar adı altında (Bkz. Şekil 2.2.) bu dönüşümün unsurlarını şu şekilde sınıflandırmaktadır:⁶⁷⁸

⁶⁷¹ İnceoğlu ve Çoban, **İnternet ve Sokak...**, s. 21.

⁶⁷² **Ibid.**

⁶⁷³ Çoban, **Direnişin @ Hali...**, s. 76.

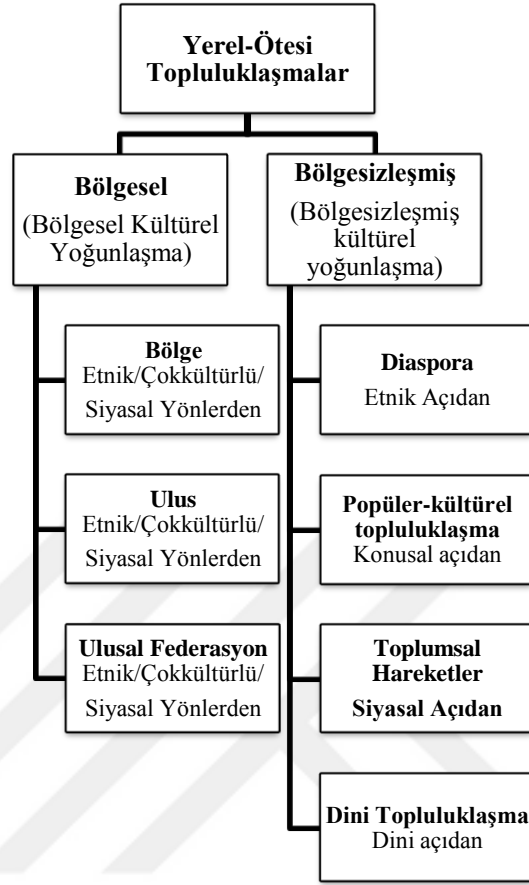
⁶⁷⁴ Çoban'dan aktaran Yüksek, **a.g.e.**, s. 64.

⁶⁷⁵ Şener, **Direnişin @ Hali...**, 30.

⁶⁷⁶ **Ibid.**, s. 174.

⁶⁷⁷ Hepp, **Medyatikleşen Kültürler...**, s. 183.

⁶⁷⁸ **Ibid.**, s.171.

Şekil 2.2. Yerel-ötesi Topluluklaşmalar

Kaynak: Hepp, 2014, s. 171.

Hepp, “Bölgesizleşmiş Topluluklar”ı şu şekilde açıklamaktadır:

*“Medya iletişiminin küreselleşmesi ve medyatikleşmesi ile, medya kültürü ile ilgili diğer yoğunlaşmalar ve topluluklaşmalar da önem kazandı: Bunlar da medya kültürü ile ilgili benzer yoğunlaşmalar içeren bölgesizleşmiş yerel-ötesi topluluklaşmalarıdır. Bu durum, yerelliğin kültürel yoğunlaşmalar ve topluluklaşmaların sınırları için belirleyici olmadığı anlamına gelir.”*⁶⁷⁹

Hepp, siyasal açıdan, bölgesizleşmiş toplumsal hareketlerin önem kazandığını ve örnek olarak küreselleşme eleştirisiyle ya da ‘Occupy’ hareketiyle ilişkili olan eylemleri göstermektedir.⁶⁸⁰ Hepp yeni toplumsal hareketlerin oluşumu için sadece

⁶⁷⁹ *Ibid.*, s. 170.

⁶⁸⁰ *Ibid.*, s. 172.

(alternatif) medyanın iletişim ağlarının önemli olmadığını, bu hareketlerin asıl etkilerini –kimlik siyaseti yoluyla- ticari medyadaki temsiller ile elde ettiğini ifade etmekte ve bu hareketlerin dünyanın çeşitli bölgelerinde geliştiğini ve siyasal olarak birbirine bağlanmış yerel gruplara dayandığını vurgulamaktadır.⁶⁸¹ Hepp, bölgesizleşmiş toplulukların şu üç kategoriden birine dahil olmakta olduğunu ifade etmektedir:

“-Yerel grup ağları: Bu bölgesizleşmiş topluluklaşmalar, temel olarak üyelerinin birbiriyle doğrudan iletişim içinde oldukları ve yerel olarak köklü gruplar içinde ifade bulurlar. Bu farklı yerel gruplar kendilerini de kapsayan yerel-ötesi sosyal ağlar içerisinde birleşirler.

-Yerel-ötesi anlam ufku: Bu bölgesizleşmiş topluluklaşma ağları içinde anlama dair yerel-ötesi bir ufuk vardır: Yani bu topluluklaşmanın bu şekilde oluşmasını sağlayan ortak bir anlam yönelimi. Bu anlam ufku, medya iletişimi sayesinde, medya ötesi oluşan karşılıklı medya iletişimi (örneğin, sosyal ağlardaki chat odaları), üretilmiş medya iletişimi (farklı bölgesizleşmiş toplulukların fanzinleri) ve zaman zaman sanallaşmış medya iletişimi (bilgisayar oyunlarının topluluklaşmaya yol açması) yoluyla farklı medyatikleşmiş iletişim ağları üzerinden oluşurlar.

-Bölgesizleşmiş genişleme: Bölgesizleşmiş topluluklaşma kavramının da belirttiği gibi, bu toplulukların yerel-ötesi ağlarının oluşması için belli bir bölge belirleyici değildir. Ama öte yandan bu, bu bölgesizleşmiş topluluklar içinde uluslaşma süreçlerinin veya diğer bölgesel unsurların hiç rol oynamadıkları anlamına gelmez: Bu ağlar içinde de ulusal ve bölgesel yoğunlaşmalar tespit edilebilir. Yine de bu tür bölgesizleşmiş topluluklar tamamen bölgesel yoğunlaşmalar ile açıklanamazlar.”⁶⁸²

Hepp’e göre yerellik ile yerel-ötesilik ayrımı iki özel mesele ekseninde ele alınmalıdır: *“Bunların ilki, iletişimin belirli bir özelliğine ilişkindir: İletişim, medya ile dolayımlandırığında, yerel-ötesi bağlantılılık ortaya çıkarır. İkincisi, medya iletişiminin bu yerel-ötesiliğini varsayan medya kültürlerinin karakterinin kendisinin*

⁶⁸¹ *Ibid.*, s. 177-178.

⁶⁸² *Ibid.*, s. 173.

yerel-ötesilik olarak tasarlanmış olmasını içerir."⁶⁸³ Hepp, yerel kavramının, "özel kültürel bir bağlam içinde yaşayan bir kişinin gündelik hayatını oluşturan yerelliklerin ağ oluşumu mekânını kapsadığını" ifade etmektedir.⁶⁸⁴ Hepp'e göre, yerel-ötesi topluluklaşma ise "en azından kısmen, medya ile dolayımlanmış topluluklaşmadır."⁶⁸⁵ Knoblauch da yerel-ötesi toplulukların iletişime bağlı olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸⁶ Knoblauch'a göre medyatikleşmenin ilerleyişi topluluklaşmaların bağlamlardan koparılması ve anonimleştirme sürecini de beraberinde getirmektedir.⁶⁸⁷ Hepp'e göre, "bağlamdan koparılma ile Knoblauch, iletişim imkânlarının zamansal ve mekânsal olarak genişlemesi ile ilişkili olarak farklı bağlamların bir arada olması durumunu" ifade etmekte ve sonuç olarak 'medyatikleşen bağlamların' çoğalması söz konusu olmaktadır.⁶⁸⁸ Knoblauch'a göre topluluklaşmada önemli olan aitlik hissidir:

*"Ancak bu iletişim ve onun gerçekleşmesine dair paylaşılan özellikler aynı zamanda toplumsal yapılara dönüşürse, bu noktada iletişim topluluklarından bahsedebiliriz: Televizyon ile, örneğin yalnızca çok zayıf 'kitleler' (topluluklarını aktif olarak inşa eden 'Linden Sokağı sızisi hayranları' gibi grupları bir kenara bırakarak) oluşurken, etkileşimi medya sosyal yapıların yaratımını kolaylaştırır: Karşılıklı olarak ortak konulara (iş arama, homoseksüellik, dışı fobileri) ya da şekillere (oyunlar, iddilar, müzayedeler) adanmış ağlar oluşturan aktörler şüphesiz iletişim toplulukları kurarlar. (...) Bir topluluğa ait olmak temelinde devam eden ve paralel iletişim aracılığıyla –ve sürekli olarak ve sadece iletişim aracılığıyla şekillenmiştir, gelenek ve bilgi aracılığıyla değil."*⁶⁸⁹

Rheingold sanal toplulukları şu şekilde tanımlamaktadır: "İnternet aracılığıyla yeterince insan yeterince uzun bir sürede, yeterince insani duygu ile kamusal tartışma yaparak siber uzamda kişisel ilişki ağları yaratılarak kurulan sosyal bir aradalıktır."⁶⁹⁰ Rheingold'a göre, "İnternet; her isteyene açık erişim, gönüllü katılım, kamuoyunun rasyonel tartışmaya katılan yurttaşlar birliği tarafından

⁶⁸³ **Ibid.**, s. 160.

⁶⁸⁴ **Ibid.**, s. 161.

⁶⁸⁵ **Ibid.**, s. 163.

⁶⁸⁶ **Ibid.**

⁶⁸⁷ **Ibid.**

⁶⁸⁸ **Ibid.**

⁶⁸⁹ **Ibid.**, s. 164.

⁶⁹⁰ Fernback, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety**..., s. 40.

gerçekleşmesiyle kamusal alan kavramını yerine getirmektedir.”⁶⁹¹ Hepp Rheingold’un bu yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır:

“Rheingold doğrudan iletişime dayanan toplumların giderek azaldığını düşünür ve bunu onun ‘toplumsal benzerliklere dair bilincin kaybolmasına’ dair tezleriyle ilişkilendirir. Fakat onun kayıp olarak nitelendirdiği şey, bilgisayar ortamı topluluklaşmalar ile kurtarılabilir. Bu, siber alemde –Rheingold’un ‘sanal topluluklarını’, topluluklaşmanın yeni çeşitlerini bularak mümkün olur. Bu topluluklaşmalar yeni, konulara dönük yeni benzerliklere dair bir bilince dayanır: Özünde bu, belli konularla ilgili paylaşılan ilgilere dayanır.”⁶⁹²

Max Weber topluluklaşmayı şu şekilde açıklamaktadır: “Topluluklaşma, içinde –bireylerin veya ortalama olarak insanların veya tamamen farazi olarak farklı tiplerin –toplumsal davranışlarını öznel olarak hissedilen (duygusal veya geleneksel) bir aidiyet hissine dayandırdıkları bir toplumsal ilişkiyi tanımlar.”⁶⁹³ Hepp Weber’in tanımının toplulukların bölgesel olarak oluştuğunu varsaymadığını ve topluluklaşmayı sosyal bir ilişki biçimi olarak tanımladığını ifade etmektedir.⁶⁹⁴ Bu anlamda topluluklaşma, yerel de olabilir, yerel ötesi de olabilir, bölgesel de olabilir. Önemli olan topluluklaşmanın aitlik duygusu ve belli birliktelik duygusuna dayanan özel sosyal bir ilişkiye dayanmasıdır.⁶⁹⁵

Nancy Baym da kendini bilgisayar ortamı iletişimiyle oluşturan topluluklaşmaları ile ‘gerçek’ insan ve mekanların iç içe geçmesine ilişkin olarak bu ilişkinin gündelik hayattan ayrılmış, ‘ikinci gerçeklik’ olarak tanımlanamayacağını ifade etmektedir.⁶⁹⁶

Bununla birlikte, Andreas Wittel ağ sosyalliğinin topluluk kavramı ile karşılıklı içerdiğini savunmaktadır.⁶⁹⁷ Wittel ağ sosyalliği ve topluluk kavramı ile ilgili şu şekilde bir yaklaşıma sahiptir:

⁶⁹¹ Özkaya, *Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar...*, s. 156.

⁶⁹² Hepp, *a.g.e.*, s. 156.

⁶⁹³ *Ibid.*, s. 158.

⁶⁹⁴ *Ibid.*, s. 159.

⁶⁹⁵ *Ibid.*

⁶⁹⁶ *Ibid.*, s. 156.

⁶⁹⁷ *Ibid.*

“‘Ağ sosyalliği’ terimi topluluğa karşıt bir olgu olarak anlaşılabilir. Topluluk, durağanlık, tutarlılık, iç içelik ve aitlik gerektirir. Topluluk, güçlü ve uzun süren bağlar, yakınlık ve ortak bir tarih ya da ortak bir hikaye barındırır. Ağ sosyalliği ise topluluklara karşı durur. Ağ sosyalliği anlık, geçici fakat tekrar tekrar ortaya çıkan; süreksiz fakat yoğun karşılaştırmaların sosyal ilişkilerinden oluşur. Anlatsal sosyallik sıklıkla bürokratik oluşumlarda yer alır. Ağ sosyalliğinde ise işteki sosyal bağ bürokratik değil, bilgilendiricidir [...] Bu, iletişim ve taşıma teknolojisine dayanılarak oluştururlur.”⁶⁹⁸

Licklider and Taylor bilgisayarların insan iletişimine 4 temel prensipte katkıda bulunacağını ifade etmektedirler. Bu 4 prensip şunlardır:

- 1) İletişim etkileşimli yaratıcı bir süreç olarak tanımlanmaktadır.
- 2) Yanıt verme süresi kısa olmalı ki ‘görüşme’ ücretsiz ve kolay olsun.
- 3) Daha büyük çapta ağlar, daha küçük çapta bölgesel ağlar oluşabilir.
- 4) Topluluklar benzeşme ve ortak ilgi alanlarından oluşabilir.”⁶⁹⁹

Van Dijk yeni medya çağında kitle iletişimdeki kitle kavramının değiştiğini ve artık küresel çapta bir kitlenin varlığının söz konusu olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Eskiye oranla, bölümlenmemiş (undivided) kitle ile çok daha az uğraşyoruz. Buradaki bölümlenme tanımı, kitlelerin birbirini tamamlayıcı kitleler olarak ayrışmasıdır. Bu tamamlayıcı unsurların mutlak surette orijinal kitleden daha küçük olduğu anlamına gelmemelidir. Tam tersine, küresel çapta bir kitle söz konusu olabilmektedir. Kitle çok daha az anonimdir. İnsanlar her tür pazar araştırması ile incelenmektedir. Hatta gönderici ve alıcı arasında çok daha fazla sahte-kişisel ilişkiler kurulmaktadır. Yeni medya sunduğu seçme, geribildirim ve etkileşim imkanları ile kitlelerin daha az pasif olmasına yol açmaktadır. Geçmişe göre, en azından Batı dünyasında, kitlenin kalabalık olarak tanımlanmasına daha az rastlamakta: Yeni türde topluluklar geniş anlamda veya belli kısımlarda yönlendirilmiş iletişim anlamında daha fazla ortaya çıkmıştır. Birbirinden kopuk kitleler ile gittikçe daha az karşılaşmaktayız (Birbirinden tamamen kopuk ve iletişime

⁶⁹⁸ *Ibid.*, s. 157.

⁶⁹⁹ Michael Hauben, <http://www.columbia.edu/~rh120/ch106.x01>, Erişim tarihi: 27.11.2015.

geçmekte çok zorlanan bireyler veya gruplar). Kişilerarası iletişimdeki, kurumlar içinde ve arasındaki ve kitle iletişimdeki geleneksel bağlar yok olmaya başlamıştır.”⁷⁰⁰

Castells, yeni hareketlerin hem yerel hem küresel düzeyde ne şekilde örgütlendiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hareketler hem yerel hem küreseldir. Belli bağlamlarda, kendilerine özgü gerekçelerle başlar, kendi ağlarını kurar, kent uzamını işgal ederek ve internet ağlarına bağlanarak kamusal mekanı inşa ederler. Fakat aynı zamanda küreseldirler, dünya çapında bağlantılı olduklarından başka deneyimleri öğrenirler ve aslında genellikle kendi seferberliklerine girerken bu deneyimlerden esinlenirler. Ayrıca internette sürekli küresel bir tartışmayı devam ettirirler, bazen de eş zamanlı olarak bir yerel mekânlar ağında ortak küresel gösteriler düzenlenmesi çağrısında bulunurlar. Genel olarak insanlığı ilgilendiren meseleler ve sorunların iç içe geçmiş olduğuna dair keskin bir bilinç ifade ederler, açık bir biçimde kozmopolit bir kültür sergilerler, bir yandan da kendi özgül kimliklerine bağlıdırlar. Yerel topluluk kimlikleriyle küresel bireysel ağlar oluşturma arasındaki mevcut ayrılığı ortadan kaldırmayı bir ölçüde önceden tasarlarlar.”⁷⁰¹

Castells yerel hareketlerin küreselleşme biçimlerini incelerken, bu hareketlerin yalnızca küresel destek toplamakla kalmadığını, dünyanın başka yerlerindeki insanlara esin kaynağı olabildiğini de ifade etmektedir: “Bir ülkeden diğerine, bir şehirden diğerine, bir kurumdan diğerine viral yayılmayı gözlemledik. Uzak bağlamlar ve farklı kültürlerde bile olsa, başka bir yerdeki protestoları görmek ve dinlemek seferberliği esinler, çünkü değişim umudunu tetikler.”⁷⁰² Castells bunun meydana geliş sürecini şu şekilde açıklamaktadır:

“Ne var ki toplumsal hareketler sadece yoksulluk ve siyasal ümitsizlikten doğmaz. Apaçık adaletsizliğe karşı öfkeyle ve dünyanın başka yerlerinde başarılı isyan örneklerinin bir sonucu olarak, görüntüler ve mesajların internette ağlar oluşturmasıyla her isyanın bir sonrakinin esin kaynağı olması sayesinde olası

⁷⁰⁰ Jan van Dijk, *The Network Society...*, s. 169.

⁷⁰¹ Castells, *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...*, s. 192-193.

⁷⁰² *Ibid.*, s. 194.

değişim umuduyla tetiklenen duygusal bir seferberlik gerektirirler. Ayrıca bu hareketlerin içinde doğduğu bağlamlar arasındaki keskin farklılıklara rağmen ortak bir örüntü oluşturan belli ortak özellikler mevcuttur: Bu ortak örüntü, İnternet Çağı'nda toplumsal hareketlerin şeklidir."⁷⁰³

Yeni aktivizm biçimlerinin ortaya çıkmasının temel nedeni olan internet ve sosyal medya ağları eylemlerin işleyiş ve genişleme süreçlerini etkilemektedir. Şener ve Emre bu süreci şu şekilde aktarmaktadırlar:

"Toplumsal hareketlerin haberleşme, örgütlenme ve eylem biçimlerini dönüştüren dijital teknoloji tabanlı iletişim araçları ve özellikle sosyal medya, yeni aktivizm biçimleri ortaya çıkarıyor. Son yıllarda belirli bir coğrafyada ortaya çıkarak kısa sürede küreselleşen direniş hareketleri, sosyal ağlar üzerinden hızla örgütleniyorlar, fiziksel mekanları aşarak küresel dayanışma ve kamuoyu yaratıyorlar ve destek buluyorlar, gerçek dünya ile sanal dünyanın sürekli etkileşim halinde olduğu yeni protesto biçimlerine yol açıyorlar; ve ana-akım medyanın göstermediklerini göstererek alternatif haber ağları örüyorlar. İçeriğini katılımcıların oluşturduğu ve etkileşime dayalı sosyal ağlar, toplumsal direniş açısından ele alındığında örgütlenmek için gerekli olan haber akışının hızlanmasına, direnişçilerin iktidara anında tepki vermelerine, yaratıcı, esprili, iktidarı ti'ye alan farklılıkları görünür kılan bir direniş dilinin ve söyleminin ortaya çıkmasına, toplumsal hareketlerin sürekliliği için gerekli olan dayanışma ve duygudaşlığın viral biçimde yayılmasına, ana-akım medyadan bağımsız alternatif bir gündem yaratarak ulusal ve uluslararası gündemin dikkatini direnişe çekmeye vb katkıda bulunuyorlar. Elbette sosyal medya tek başına toplumsal değişimin ya da köklü bir devrimin aracı olmaya yeterli değil."⁷⁰⁴

Gerbaudo Twitter ve Facebook kullanıcılarının nasıl işgalcilere dönüştüğünü sorgularken Bauman'ın sosyal medyanın kolaylaştırdığı "sanal yakınlık" kavramının tam tersi bir durumu işaret eden "işgal et" eylemlerini mercek altına almaktadır.⁷⁰⁵ Gerbaudo, "Protesto kampları, meclisler oluşturma ve (ilk başta sosyal medyanın yaşattığı deneyimle ortak az şeyi olduğu görünen) günlük toplu yeme, uyuma,

⁷⁰³ **Ibid.**, s. 191.

⁷⁰⁴ Şener ve Emre, **İnternet ve Sokak...**, s. 209.

⁷⁰⁵ Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar...**, s. 21.

temizlik yapma ve alanı savunma deneyimi bağlamında değerlendirilecek şekilde yoğun komüniteryanizmin olduğu yerlerdir.” tespitini yaptıktan sonra şu soruyu sormaktadır: “Günümüzün kolektif eyleminin bu iki çelişkili ayağını birbirine bağlayan pratikler hangileridir peki?”⁷⁰⁶ Castells bu soruya yanıt olabilecek olan şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

*“Kurumsal kamusal alan, yani anayasal olarak düşüncelerin üretileceği alan olarak belirlenmiş uzam, baskın elitler ve ağlarının çıkarlarının işgali altındadır. Bu nedenle toplumsal hareketlerin internetle sınırlı olmayan, toplumsal hayat mekânlarında kendisini görünür kılan yeni bir kamusal alan biçimleri gerekir. Kentsel uzamı ve sembolik binaları işgal etmelerinin nedeni budur.”*⁷⁰⁷

Hannah Arendt’e göre siyasal eylem hiçbir zaman izole bir şekilde gerçekleşmemektedir. Eylem daima, eyleme katılanlar arasında bir ‘biraradalık’ duygusunun sağlanmasına ihtiyaç duymaktadır ve Arendt’e göre bu duygu ‘görünüm alanı’nda (*space of appearance*) kendisini göstermektedir:

*“Hannah Arendt’in siyasal eylem ve kamusal alanla ilgili düşünceleri, alansal dağılım halindeki bir durumun toparlanması olarak harekete geçme sürecini kavramak bakımından bazı ipuçları sunar. Arendt’e göre, eylem (ki Arendt bununla, ‘çalışma’nın ve ‘işgücü’nün karşısında ‘siyasal eylem’i kastetmektedir) hiçbir zaman izole bir şekilde gerçekleşmez. Eylem daima, eyleme katılanlar arasında bir ‘biraradalık’ duygusunun sağlanmasına ihtiyaç duyar ve Arendt’e göre bu duygu ‘görünüm alanı’nda (*space of appearance*) kendisini göstermektedir.”*⁷⁰⁸

Arendt’e göre, “Görünüm alanı, insanların konuşma ve eylem şeklinde biraraya gelmeleriyle ortaya çıkar.”⁷⁰⁹ Durkheim’a göre, “Toplanma olgusu istisnai derecede güçlü bir uyarıcıdır. Bireyler biraraya toplandıklarında, meydana gelen yakınlık, onları çabucak olağandışı bir esrimeye götüren bir tür elektrik üretir.”⁷¹⁰

⁷⁰⁶ **Ibid.**

⁷⁰⁷ Castells, **a.g.e.**, s. 24.

⁷⁰⁸ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 64.

⁷⁰⁹ **Ibid.**

⁷¹⁰ **Ibid.**, s. 65.

Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte, harekete geçme süreci ve kamusal alanda toplanma aşaması dönüşüme uğramaya başlamıştır. Artık ne tek bir kamusal alan vardır, ne kamusal alanın tek öznesi yerel kamudur, ne de kamusal alan tek istişare alanıdır. Castells, parçalı halk iradesinin, internetin ve sosyal medya kanalları ile kendine yeni bir ifade alanı bulduğunu Taksim Gezi Parkı örneğini vererek şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu halk iradesi parçalı olduğundan, insanların yalnız olmadıklarını anlayıp kabul etmek için sahip oldukları tek şans, internetin koruma altındaki kamusal alanında yürütülen kamusal tartışmalardır. Bu kamusal alandan, mobil iletişim platformlarını, özellikle de Twitter ve benzer anında iletişim biçimlerini kullanarak kamusal alanda görünürlük kazanmışlar, genel olarak toplumla bağlantı kurmuşlardır. Haziran ve Temmuz 2013’te Türkiye’nin yüze yakın yerleşim yerinde yaptıkları gibi, Taksim ve Gezi’yi zor kullanarak kapatan sert bir baskıya tekrar tekrar göğüs gererek, Hükümetse, otoritesini ortaya koymak, emlak spekülâtorlerine verdiği sözleri tutmak için, birkaç ağacı ortadan kaldırmaya kararlılık göstermiştir.”⁷¹¹

Mitchell ise işgal etme fikrinin yalnızca fiziksel yerleri işgal etmek demek olmadığını, işgal etme fikrinin çok daha geniş bir tabana yayılabileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Occupy/işgal kelimesinin küreselleşme söylemi ve hatta genel olarak söylemler üzerinde homoeopatik bir sihri oldu. ‘İşgal et’ akla gelen her türlü muhataba hitap eden evrensel bir çağrıydı; bütün dünyaya, bütün potansiyel gruplara ve bireylere sesleniyor, ya da Althusser’in kullanımını hatırlarsak, onları ‘selamlıyordu’. ‘İşgal et’ geçişli bir fiil olarak sınırlı ve belirli yerlerden (Tahrir Meydanı, Wall Street) bütün dünyaya uzanan çok geniş bir yelpazeyi nesne alabilirdi. İşgal soyut ve kavramsal nesnelere de yakalayabilirdi: Zaman, kuram, disiplinler, sanatlar, hayal gücü, medya, ABD, her şey olabilirdi bu.”⁷¹²

⁷¹¹ Castells, **a.g.e.**, s. 302.

⁷¹² W. J. T. Mitchell, **İşgal Et İtaatsizlik Üzerine Üç Tez**, Derleyenler: W. J. T. Mitchell , Michael Taussig , Bernard E. Harcourt, Çeviren: Elif Ersavcı, İstanbul: Kolektif Kitap, 2013, s. 126.

Williamson internet çağında eskiye oranla daha az pasif olan kitlelerin medya etkisi oluşturabileceğini ve gündem yaratabileceğini düşünmekte ve bunun etki alanının küresel çapta olacağını şu şekilde vurgulamaktadır: *“İnterneti kullanarak, küçük siyasi aktivist gruplar belli bir plan altında buluşabilir ve stratejiler oluşturarak medya etkisi oluşturabilirler ve halkın dikkatini çekebilirler. Ciddi büyüklükte kitleler bu tarzdaki stratejilerden yalnızca coğrafi sınırlara göre değil, küresel ağ genişliğinde etkilenecektir.”*⁷¹³ Son dönemdeki ard arda meydana gelen toplumsal hareketlerde Williamson’un bahsettiği şekilde küçük siyasi aktivist gruplar bir araya gelip küresel çapta etki uyandırmışlardır. Mitchell Occupy hareketlerinin amacının gücü ele geçirmek olmadığı, insanların reddin örtük gücünü ortaya koymak, eşit bir şekilde konuşmak ve hareket etmek üzere tezahür alanları açmak istediklerini ifade etmektedir.⁷¹⁴ Kongar ve Küçükkaya’nın aktardığı üzere, 24 Haziran 2013’te ülkeleri protesto gösterileri ile çalkalanan halklar New York’taki Zucotti Park’ta toplanarak Türk, Yunan, Brezilyalı ve Meksikalı gruplar ortak gösteri düzenlemiş ve “Türk-Yunan dayanışması”, “Birlikte direneceğiz” gibi pankartlar açarak “Bu daha başlangıç, direnmeye devam” sloganı atmışlardır.⁷¹⁵ Üstelik Occupy Wallstreet sonrası dünyada benzer birçok hareket meydana gelmiş ve hareketler yerelden başlayarak küresel boyutta ses getirebilmiş ve yaygınlaşmıştır. Başibüyük bu konuda şunları aktarmaktadır:

*“17 Ekim 2011’de başlayan olaylar 16 Aralık 2011 tarihine kadar yaklaşık iki ay sürmüştü ve ABD’de 100’e yakın kente yayılmıştır. ‘İşgal Et Hareketi’ yerel gruplar tarafından başlatılan ve hiyerarşik olmayan bir yapıda karşımıza çıkmış ve sonrasında tüm dünyaya yayılmıştır. Amacı ekonomik ve siyasal eşitsizliğe karşı bir protesto hareketidir. Özellikle Twitter üzerinden #işgalet (#Occupy) etiketi kullanılarak yayılan toplumsal olaylar bütün dünyada destekçi bulmuş ve 2012 yılında ise onlarca ülkede benzer hareketler ortaya çıkmıştır. (Başibüyük, 2014:55) Örneğin 28 Mayıs-30 Ağustos 2013 tarihleri arasında gerçekleşen Taksim Gezi Parkı eylemleri sırasında #Occupy.... Etkileti en çok kullanılan etiketler arasında yer almıştır.”*⁷¹⁶

⁷¹³ Riordan’dan aktaran Williamson, **The Last Three Feet: An Action Plan for Public Diplomacy in the Information Age...**, s. 36.

⁷¹⁴ Mitchell, **a.g.e.**, s. 125.

⁷¹⁵ Emre Kongar, Aykut Küçükkaya, **Gezi Direnişi**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2013, s. 185.

⁷¹⁶ Bozkurt’tan aktaran Başibüyük, **Algı Yönetimi...**, s. 55.

Gerbaudo son dönemdeki toplumsal hareketlerin 90'lardaki hareketler arasındaki ağ kurma farklarını Juris'in yaklaşımı üzerinden şu şekilde okumaktadır:

*“ABD’deki İşgal Et hareketini çözümleyen Juris, burada kendisinin daha önce küreselleşme-karşıtı hareketin özelliği olarak saptadığı ‘ağ oluşturma mantığı’na karşı olarak, ‘biraraya gelme mantığı’nın öne çıktığı görüşündedir. Juris’e göre, biraraya gelme mantığı ‘çeşitli konumlara sahip bireylerden oluşan kitlelerin fiziksel alanlar içinde toplanması’nu kapsar: ‘1990’lı yılların sonlarıyla 2000’li yıllarda küresel adalet için mücadele eden hareketlerde e-posta listelerinin ve web sitelerinin kullanılması dağınık bir ağ kurma mantığını doğurmaya katkıda bulunurken, #Occupy hareketlerinde sosyal medya güçlü bir şekilde biraraya gelme mantığını beslemiştir”*⁷¹⁷

Murdock’ın, *“Modern dünyaya uygun yeniden doğan bir kamusal alan, hiç şüphesiz bugüne dek tanık olduğumuzdan daha küresel kamusal işbirliği biçimlerine dayanacaktır.”* ifadesi kamusal alanın dönüşümü ile ilgili önemli bir ipucu vermektedir.⁷¹⁸ Kamusal alan iç ve dış kamular işbirliğiyle dönüşmektedir. Bu süreçte, kamusal alan katılımcıları, yerelden ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarına kadar geniş bir yelpazede çeşitlenmekte ve uluslararası işbirliği ve dayanışma içinde hareket etmektedirler. John Keane kamusal alanın üç farklı ölçekte kamusal alandan oluştuğunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Kamusal alan, ‘ulus-devlet-altı düzeyde düzincelerce, yüzlerce ya da binlerce tartışmacının etkileşime girdiği mikro kamusal alandan, ulus-devlet çatısı düzeyinde etkileşime giren, genellikle milyonlarca insandan oluşan mezo kamusal alanlardan; ulusüstü ve küresel iktidar düzeyinde tartışmalara katılan genellikle yüz milyonlarca ve hatta milyarlarca insanı içeren, makro kamusal alanlardan oluşmaktadır”*⁷¹⁹

Jan van Dijk, günümüz toplumunun kitle toplumundan ağ toplumuna geçiş halinde bir toplum olduğunu ifade etmektedir.⁷²⁰ Yüksek, kitle toplumu ve ağ toplumu kavramlarını şu şekilde aktarmaktadır:

⁷¹⁷ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 61.

⁷¹⁸ Stevenson, **Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi...**, s. 114-115.

⁷¹⁹ **Ibid.**, s. 107-108.

⁷²⁰ Jan van Dijk, **The Network Society: Social Aspects of New Media**, London: Sage, 2006, s. 21.

“Kitle toplumunun birey, grup/organizasyon ve toplum düzeyindeki örgütlenmesini, temel iletişim biçimi olarak yüzyüze iletişim ve kitlesel iletişim araçlarını kullanan gruplar, organizasyonlar ve topluluklardan (‘kitleler’) oluşan bir altyapı biçimlendirirken; ağ toplumunun örgütlenmesi birey, grup ve organizasyon düzeyindeki tüm birimleri ve parçaları giderek daha bağlantılı hale getiren ve temel iletişim biçimi olarak yeni (interaktif) iletişim araçlarını kullanan sosyal ağlar ve medya ağlarından oluşan bir altyapı ile biçimlenmektedir. Bu ağ yapısı toplumun tüm kademelerini –mikro, mezo ve makro düzeyleri veya özel ve kamusal alanları- birleştirir. Örneğin internet üzerinde kişilerarası, örgütsel ve kitlesel iletişim bir araya gelir. Bu yapıda medya ağları, sosyal ağlar ve yüzyüze iletişim iç içe geçmiştir.”⁷²¹

Mitchell, bu mekânları birbirine bağlayan bir diğer unsurun da halkın toplandığı boş alanların siberuzay ve kitle iletişimi gibi çağdaş olgular sayesinde küresel müştereklere dönüşebilmesi olduğunu ifade etmektedir.⁷²² Mitchell, “Çağdaş devrimin boş alanının üç katmanını” şu şekilde aktarmaktadır:

“1) Fiziksel dolaysızlık, mekân özgüllüğü (site-specificity) ve insan yakınlığı bunun en iyi örneği olan ‘halk mikrofonu’ akla Jean-Jacques Rousseau’nun demokrasinin temel alanının insan sesinin doğrudan hitap ettiği, bir araya toplanmış bir kitle olduğu yönündeki meşhur sözünü getiriyor.

2) Twitter, Facebook, YouTube, e-postalar ve benzeri sosyal medya sayesinde genişleyen toplumsal alan.

3) Sosyal medyanın kitle yayın araçları tarafından çoğaltımı ve yeniden üretimi.”⁷²³

Schmidt ve Cohen ise, önümüzdeki dönemde gerçekleşecek olan toplumsal hareketlerde insanların uluslararası topluluğu işin içine çekmeye çalışacağını şu şekilde ifade etmektedirler:

“İnternet teknolojisini diğerlerinden erken benimsemiş olanlar da dahil, gelecekteki her toplum uluslararası topluluğu organize etmek, harekete geçirmek ve

⁷²¹ Yüksek, **a.g.e.**, s. 61.

⁷²² Mitchell, **a.g.e.**, s. 132-133.

⁷²³ **Ibid.**, s. 133.

olayların içine çekmek için iletişim teknolojilerinin kullanıldığı farklı protesto biçimlerine tanık olacaktır. Dünyanın dört bir köşesindeki geliştiriciler video, görüntü ve mesajları özel misyonlarıyla bağlantılı şekilde kullanmanın yeni yollarını buldukça, protestocuların bugün kullandığı platformlar –Facebook, Twitter, YouTube ve diğerleri- daha yapıcı araçlara doğru evrimleşecektir. Dünya, davalarının elçiliğini üstlenmek için ortaya atıldıkça, daha çok sayıda dijital aktivistle, uluslararası topluluğun markalı kahramanıyla tanışacaktır. Yeni dijital çağda ilk büyük protestolarını daha yaşamamamış olan ülkeler bu küresel ölçekte yaşayacak, dünyanın gözleri onun üzerinde olacak ve muhtemelen önemi abartılacaktır. Demokratik toplumlar daha çok algılanan sosyal adaletsizlik ve ekonomik eşitsizlikle ilgili protestolarla karşılaşırken, baskıcı ülkelerdeki insanların göstericileri hileli seçimler, yolsuzluklar ve polis vahşeti gibi konularla ilgili olacaktır. Tamamen yeni bir iki konu, daha etkili harekete geçme biçimleri ve daha çok katılımcı gözlenecektir.”⁷²⁴

Castells ise, (iletişim teknolojileriyle güçlendirilmiş) küresel sivil toplumun küresel kamusal alanı oluşturduğunu savunmaktadır.⁷²⁵ Stevenson da küresel bir kamusal alanın doğmakta olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Habermas’ın kamusal alan üzerine yazdıkları, açıkça ulus-devletle bağlantılıdır. Bu, kamusal alan anlayışı için yetersiz bir kavramsal çerçevedir. Aşağıdan gelen yeni özerklik talepleriyle karşılaşmak durumunda kalan modern devlete, ulusaşırı kurumların işleyişiyle yukarıdan da sürekli nüfus edilmektedir. Belirli iş dünyası gazetecilerinin ya da nitelikli gazetelerin uluslararası okuyucuları, belli elit gruplaşmalar için küresel bir kamusal alanın doğmakta olduğunu göstermektedir. Bu, Gilroy’un daha önce belirgin şekilde siyah bir diaspora olarak tanımladığı ya da Benedict Anderson’ın uzun mesafeli milliyetçilik olarak adlandırdığı şeye işaret eden diğer küreselleşme süreçleriyle ilişkilendirilebilir.”⁷²⁶

Stevenson’a göre, “Daha uluslararası temelli bir kamusal alan, enformasyon mübadelesinin ulus devlet sınırlarının ötesinde gerçekleşmesini, ulusal klişelere meydan okunmasını ve ulus devlet politikalarının küresel içerimleri üzerine

⁷²⁴ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 138-139.

⁷²⁵ Akdoğan, **Dijital Politik Fanteziler...**, s. 33.

⁷²⁶ Stevenson, **a.g.e.**, s. 107-108.

*odaklanmayı amaçlayacaktır.*⁷²⁷ Appadurai bu ulus devlet sınırları ve ötesindeki ağların ve etkileşimlerin demokrasiye katkıda bulunacağını düşünmektedir: *“Appadurai da hem yerel-ulusal hem de ulusötesi ve küresel ortaklık ve ağların birçok nedenle demokrasiyi güçlendireceğini savunuyor: ‘Daha güçlü kişi ve örgütlerle içsel eleştiriler ve tartışmalar, yatay paylaşma ve öğrenme ve dikey ortaklıklarla, karşılıklı sürdürülebilir bir süreç başlayabilir.’”*⁷²⁸ Akdoğan Giddens’in “Yaşam Politikası” kavramı ışığında birey ile küresel sorunların arasındaki bağlantıyı şu şekilde açıklamaktadır:

*“Özgürleşmiş siyaset geleneği, hiyerarşiler ve bunların neden olabileceği eşitsizliklerden kurtulmuş grup ve bireylere atıfta bulunuyor. Bu kategori, adalet, eşitlik ve katılımı öncelendirerek, baskılanmış/sömürülmüş grup ve bireyleri özgürleştirmeyi amaçlıyor. Giddens bu eski politika çeşidinin yerini, Yaşam Politikaları’nın aldığını öne sürüyor. (...) Giddens yaşam politikası tanımında bireyin kendini geliştirmesinde küresel etkilerin var olduğunu ama buna karşılık bireyin oluşmasının da küresel stratejileri etkilediğini anlatıyor. Yani, yaşam politikası, bireyin yaşamı ile küresel sorunları karşılıklı olarak birbirine bağlıyor.”*⁷²⁹

2.3. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Dijital Diplomasi ve Kamusal Alan

2.3.1. Dijital Diplomasi ve Katılımcı Demokrasi

Grekçe demos (halk) ve kratein (yönetmek/hükmetmek) sözcüklerinden oluşan ve ilk kez M.Ö. V. Yüzyılda Yunanlı tarihçi Herodot tarafından kullanılan demokrasi, yüzyıllardır en iyi yönetim şekli olarak kabul edilmektedir. Abraham Lincoln tarafından *“halkın halk tarafından, halk için yönetimi”* olarak tanımlanmış olan demokrasi, Holden tarafından ise, *“kamu siyasetine ilişkin önemli sorunlar hakkında temel belirleyici kararları bütün halkın pozitif veya negatif olarak aldığı ve almaya niyetli olduğu bir siyasal sistem’* olarak da ifade edilmektedir.⁷³⁰ Katılmak

⁷²⁷ *Ibid.*, s. 114.

⁷²⁸ Akdoğan, *a.g.e.*, s. 28.

⁷²⁹ *Ibid.*, s. 34.

⁷³⁰ Holden’dan aktaran Eren, *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...*, s. 18.

fiili isi etimolojik olarak Latince ‘participare’ kelimesinden gelmektedir ve herhangi bir şeyde yer almak anlamına gelmektedir.⁷³¹ Fuchs’a göre, katılımdan bahsetmek normatif ve siyasi bir ifadedir çünkü insanların onları ilgilendiren süreçler ve yapılara dahil olmasını içermekte, bu nedenle katılım bir demokrasi meselesi haline gelmekte ve katılımın demokrasi modelleri ve teorileri temelinde tartışılması gerekmektedir.⁷³² Fuchs bununla ilgili olarak şu şekilde devam etmektedir: *“Katılımcı demokraside tabanın kararları, en alttan en üste iletişim, insanlarda kendini-yönetme, kendini-tanımlama, kendini-gerçekleştirme ve kendini-düzenleme olması gerekmektedir. Katılımcı demokrasi demokrasinin yayılması ve yoğunlaşmasıdır.”*⁷³³

Robert A. Dahl demokrasinin beş temel kriterinin olduğunu ifade etmektedir.⁷³⁴ Bunlar, etkin katılım, oy kullanma eşitliği, bilgi edinebilme, gündem üzerine son sözü söyleme hakkı ve yetişkinlerin dahil olmasıdır.⁷³⁵ Turan’a göre ise, çağdaş siyasi demokrasilerin olmazsa olmaz nitelikleri arasında şu maddeler bulunmaktadır:

“1. Siyasal demokrasilerde, rejimin meşruluğu yönetilenlerin istekleri yönünde hareket etmesinden kaynaklanmaktadır.

2. Siyasal demokrasilerde, yönetenlerin meşruluğu, bunların yönetimde kalıp kalmayacaklarının belirli ya da makul aralıklarla yapılan seçimlerle belirlenmesine bağlıdır.

3. Siyasal demokrasilerde, yönetilenlerin siyasi sürece her düzeyde katılma hakkı ve olanağı bulunmaktadır.

*4. Siyasal demokrasilerde, siyasete katılma, siyasi tercihleri şekillendirme ve bunları kamuoyuna duyurma, benimsetme, bu tercihleri benimseyen kadroları örgütlenme, iktidar yarışına girmek gibi eylemlerin gerçekleşebilmesi için vatandaşların düşünce ve ifade, haberleşme, toplanma, örgütlenme özgürlüklerine sahip olması gereklidir.”*⁷³⁶

⁷³¹ Fuchs, **Foundations of Critical Media and Information Studies...**, s. 258.

⁷³² **Ibid.**

⁷³³ **Ibid.**, s. 260.

⁷³⁴ Karaçor’dan aktaran Özkaya, **a.g.e.**, s. 146

⁷³⁵ **Ibid.**

⁷³⁶ Turan, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar...**, s.14-17.

Özbank demokrasinin işleyiş sürecini Habermas üzerinde şu şekilde aktarmaktadır:

“Habermas’ın kurguladığı tartışmalı demokrasi modeli politik nüfuz ve gücün oluşumuna ve demokratik yönde dolaşımına olanak sağlayan anayasal ve yasal bir kanallar sisteminden müteşekkildir. Politik süreç kamusal alanda bir kamuoyu görüşünün oluşmasıyla başlar; kamuoyu görüşünün sahip olduğu siyasal nüfuz, yasama organında iletişimsel güce dönüşür; iletişimsel güç yürütme organını yetkilendirir ve burada idari güce dönüşür; idari güç kamu politikalarının ve sosyal programların oluşturulması ve uygulanmasında kullanılır. Bu şekilde uygulanan politika ve programlar bağımsız yargı kurumları ve/veya kamuoyu tarafından uygulamadaki etki ve sonuçları bakımından değerlendirilir ve gerekirse değiştirilirler. Döngü bu yönde işlediğinde, yani politik güç kamuoyundan devlete doğru aktığında, halkın kendi kendisini yönettiği, yani politik düzenin demokratik bir nitelik taşıdığı söylenebilir.”⁷³⁷

Günümüzde temsili demokrasi uygulamalarının daha yaygın olarak uygulanıyor olmasından dolayı, katılımcı demokrasi kavramının siyasal sistemlerde gerçek anlamıyla var olup olmadığı uzun yıllardır tartışılmalan konular arasında bulunmaktadır. Sezen’in tanımına göre demokrasideki katılım kavramı, *“Toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin çabaların içinde bulunmasıdır.”⁷³⁸* Buna bağlı olarak, mevcut düzen içinde katılımcı demokrasinin varlığı ve uygulanabilirliği üzerinde henüz fikir birliğine tam olarak varılamamışken, yeni medya teknolojilerinin katılımcı demokrasiye katkıda bulunma potansiyeli sorunsalı ortaya çıkmakta ve *“Yeni iletişim teknolojileri ortamları temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçme anlamında bir fark yaratabilmekte midir?”* sorusu gündeme gelmektedir. Kellner’a göre, bilgisayar dolayımı iletişim zaman ve mekândan bağımsız yapısıyla, esnek bir dijital iletişim ortamı sağlamakta ve bu da demokratik iletişim ve katılımın yeni biçimlerini olanaklı kılmaktadır.⁷³⁹ Yeni iletişim teknoloji üzerine çalışma yapan bazı erken dönem araştırmacılar, bu teknolojileri kullananların

⁷³⁷ Özbank, **Gezi Ruhu ve Politik Teori...**, s. 120-121.

⁷³⁸ Sezen’den aktaran Özkaya, **a.g.e.**, s. 149.

⁷³⁹ Kellner, **Medya Gösterisi...**, s. 718-719.

demokrasi açısından yurttaşları eşit seviyeye taşıyacağını ileri sürmekte⁷⁴⁰ ve bilgisayar aracılı iletişimin katılımcı demokrasi için yeni fırsatlar sunabileceğini savunmaktadırlar.⁷⁴¹ Castells ağ toplumu ile demokrasi kavramlarını şu şekilde bağdaştırmaktadır: “Ağlar oluşturan toplumsal hareketlerin hala yapım aşamasındaymış gibi görünen mirası, görüldüğü kadarıyla nedir? Demokrasi. Yeni bir demokrasi biçimi. İnsanlığın hiçbir zaman gerçekleştirilmemiş olan eski bir tutkusunu.”⁷⁴²

Yeni iletişim teknolojilerinin demokrasiye katkıda bulunma potansiyeli konusu araştırmacıları ikiye bölmektedir. Paolo Gerbaudo’nun tarif ettiği şekliyle bu iki grubu “tekno-iyimserler” ve “tekno-kötümserler” olarak tarif etmek mümkündür: “Bir tarafta teknolojik gelişmelerin kaçınılmaz olarak toplumları demokratikleştireceği inancı, diğer tarafta ise yeni araçların sahipliğinin sınırlı olması nedeniyle mutlaka var olan uçurumları derinleştireceğine olan inanç var.”⁷⁴³

İnternetin yeni bir katılımcı demokrasi anlayışı yaratacağı ve kamusal alan tartışmalarını canlandıracağına olan inanç Howard Rheingold’un 1993’te yayınladığı “*Virtual Communities*” (Sanal Topluluklar) isimli kitabıyla ortaya çıkmıştır.⁷⁴⁴ Atikkan ve Tunç Rheingold’un yaklaşımını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Rheingold’un temel savı demokrasiyi canlandırmak için sanal toplulukların yurttaşlara yardımcı olacağı ya da demokratik söylemin yerine geçecek çekici bir alternatifin sunulacağı idi. 1990’lı yılların ilk yarısında Rheingold ve onun gibi düşünen pek çok yazar bir ‘elektronik agora’, yani ‘köleleri olmayan bir Atina’ ütopyasının peşine düştüler. Rheingold’un başını çektiği bu görüşün alfabe ve matbaa kadar demokratikleştirme potansiyeline sahip olduğu söyleniyordu.”⁷⁴⁵

Paktin, Rheingold’un yaklaşımına benzer şekilde katılımcı demokrasiyi var etmeye çalışan kişilerin elinde dünyaya yeni bir çağın kapılarını açan bir değişim mekanizması olarak dijital iletişim teknolojilerinin olduğunu ifade etmektedir.⁷⁴⁶

⁷⁴⁰ Bimber’den aktaran Meriç, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 43.

⁷⁴¹ Steven G. Jones, **Cyber Society**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1995, s. 26.

⁷⁴² Castells, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...**, s. 210.

⁷⁴³ Irak, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 79.

⁷⁴⁴ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 96.

⁷⁴⁵ **Ibid.**

⁷⁴⁶ Paktin, **Direnışin @ Hali...**, s. 92.

Özkaya, internetin etkileşim özelliğinin, demokratikleşmenin bir aracı olarak değerlendirilmesini ve tartışılmasını sağladığını ifade etmektedir.⁷⁴⁷ Stratton da aynı noktayı vurgulamaktadır: “*Modern demokratik ulus devletlerde geleneksel kitle medyasının yükselişe geçmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan oy veren vatandaş demokrasisi ve ‘pasif’ kitleler arasındaki eşitlik internetin etkileşimli ortamında sona ermiştir.*”⁷⁴⁸ Coleman’a göre, internet yurttaşlara yetkililerle daha eşit bir temelde iletişim kurma olanağı sağladığı için katılımı arttırmaktadır.⁷⁴⁹ Brian Solis’e göre de sosyal medya bilgiyi demokratikleştirmektedir, insanları içerik okuyucusundan yayıncıya dönüştürmektedir. Bir kişiden çok kişiye şeklinde olan yayın mekanizmasının yazarlar, insanlar ve akranlar arasındaki konuşmalara kök salarak çok kişiden çok kişiye modeline geçiş sürecidir.⁷⁵⁰

Güngör, sosyal medyanın siyasilerle ya da yöneticilere iletilerini ileten vatandaşların iletilerinin ne oranda değerlendirme altına alındığının demokrasinin işleyiş biçim ve derecesinin bir göstergesi olduğunu düşünmektedir.⁷⁵¹ Akdoğan ise internet ve katılım konusuna ilişkin yaklaşımları şu şekilde aktarmaktadır:

“*Örneğin, internet, politik müzakereyi patlatacak (Papacharissi’den aktaran Akdoğan), siyasi hiyerarşiyi tehdit edecek (Rheingold’dan aktaran Akdoğan), yurttaşların örgütlenme ve gruplar halinde iletişim kurmalarını sağlayacak ya da katılıma izin verecek (Clift’ten aktaran Akdoğan) demokratik bir alan olarak görülüyor. İnternetin politik ağlarda yer almayan yurttaşları harekete geçireceği ve zaten politik bir sorumluluk almış olan yurttaşların kendilerini daha çok ifade etmelerini sağlayacağı farz ediliyor (Bimber’den aktaran Akdoğan).*”⁷⁵²

Özkaya ise internetin siyasi getirilerini şu şekilde özetlemektedir:

“*İnternetin yüz binlerce enformasyon kaynağına anında erişim imkânı sunması; özellikle de merkezî olmayan bir biçimde tasarlanmış olduğu için coğrafi sınırları etkisiz kılması, dolayısıyla da hükümetlerin denetimini*

⁷⁴⁷ Özkaya, a.g.e., s. 147.

⁷⁴⁸ Stratton, **Internet Culture...**, s. 257.

⁷⁴⁹ Akdoğan, a.g.e., s. 60.

⁷⁵⁰ Solis’ten aktaran Deruda, **The Digital Diplomacy Hand Book...**, s. 5.

⁷⁵¹ Güngör, **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar...**, s. 373.

⁷⁵² Akdoğan, **Dijital Politik Fanteziler...**, s. 57.

güçleştirmesi; görece kolay ve ucuz erişim imkânı taşıması; sınırsız enformasyon barındırma potansiyeli bulunması; tüm kullanıcıların enformasyon alması kadar iletmesine de izin vererek etkileşim boyutunu güçlendirmesi, yine etkileşim imkânı sayesinde kullanıcıların başka iletişim ortamlarına kıyasla çok daha fazla denetim sahibi olmalarını sağlaması; belirli bir teknik alt yapıdan (kablolu, kablosuz) bağımsız olarak işlevini yürütebilmesi (Uçkan, 2003) onun bireylerin iletişim olanaklarını ve özerkliklerini geliştirerek katılımcı demokrasinin gelişimine diğer bütün iletişim araçlarından daha fazla katkı yapabilecek bir araç olarak görülmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla özgür, adem-i merkezîyetçi ve küresel bir internetin; hükümetler, büyük sermaye ve ticari medyanın hâkimiyetindeki kamusal alanı daha çoğulcu, özgürlükçü ve çok sesli bir yapıya kavuşturması arzu edilmektedir.”⁷⁵³

Bilindiği üzere internet, yapısı itibarıyla kullanıcılarının metin, görüntü ve ses gibi unsurların hem üreticisi hem tüketicisi olabildikleri bir ortam sunmaktadır. Bu anlamda, Bard ve Söderqvist’e göre, internetten daha demokratik olan herhangi bir şey düşünmek zordur: *“Net’de hepimiz yazarız, yayımcıyız ve yapımcıyız, ifade özgürlüğümüz bütünsel olduğu ölçüde kusursuz ve potansiyel izleyici kitlemiz sınırsız.”⁷⁵⁴* Kapor siber uzamın getirilerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Siber uzamda hayat genellikle ilk çağlardaki, sınırlı şartlardaki gibi sürdürülmektedir, fakat buradaki hayat elitist olmaktan çok eşitlikçi, hiyerarşik olmasından çok merkezsizdir. Hedef kitlelere değil, bireylere ve topluluklara hizmet etmektedir... Aslında, siber alan tam olarak Thomas Jefferson’un istediği yönde şekillenmektedir: Bireysel özgürlüğün öncelikli olması ve çoğulculuk, çeşitlilik ve kamu olmaya bağlı kalmak.”⁷⁵⁵

“Geleneksel ve yeni iletişim modellerini karşılaştıran Hardt ve Negri de global iletişim altyapısını, benzer bir biçimde, demokratik bir mekanizma ve oligopolistik bir mekanizmanın birleşimi olarak nitelendirir. Kitle iletişim araçlarıyla karakterize edilen oligopolistik ağ modeli, tek ve sabit bir yayma noktasına ve potansiyel olarak sayısız alım noktasına sabittir ve bu özellikleriyle merkezi üretim, kitlesel dağıtım ve

⁷⁵³ Ürper’den aktaran Özkaya, **a.g.e.**, s. 142-143.

⁷⁵⁴ Bard ve Söderqvist, **Netokratlar...**, s. 18.

⁷⁵⁵ Kapor’dan aktaran Fernback, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety...**, s. 47.

tek yönlü iletişimi öngörür. (...) Demokratik ağ ise tamamen yatay ve merkezlesmiş bir modeldir. İnternet bu demokratik ağ yapısına başlıca örnektir. Bu modelde, potansiyel olarak sınırsız sayıdaki birbirine bağlı düğüm noktaları merkezi bir kontrol noktası olmaksızın ve zaman ile mekana bağımlı kalmaksızın iletişim kurarlar.”⁷⁵⁶

Kellner yeni iletişim teknolojilerinin ana akım medya ve politikadan tecrit edilmiş gruplara yeni bir platform sunduğunu, bunun da toplumun dışlanan kesimlerinin kamusal alana katılım yolunda demokrasiye önemli oranda katkıda bulunabilecek mühim bir adım olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Yeni teknolojinin ve demokrasinin savunucuları, yeni iletişim teknolojisinin, anaakım medya ve politikadan dışlanmış grup ve bireylere, olağan politik tartışma spektrumunda yer almayan fikirleri yayma ve genellikle muhalif fikir ve gruplara kapalı tutulan tartışma ve diyaloglara katılma olanağı veren araçlar sunduğunu öne sürüyorlar. Bu görüşe göre, internet ve yeni bilgisayar teknolojileri, kamunun erişimine açık bilgi ve fikirler kümesini zenginleştirerek, böylece daha fazla bilgiyle donanmış bir seçmen kitesinin üretilmesine yardım ederek ve politik tartışma alanından genellikle dışlanan grup ve bireylerin kamusal alana katılım olanaklarını genişleterek demokrasiye katkıda bulunuyorlar.”⁷⁵⁷

Uçkan, internetin etkileşim özelliğinin yanında temel yapısını oluşturan ağ mantığının temel özellikleri arasında bulunan küresel, gayri merkezi, sınırsız, kullanıcı-denetimli ve altyapıdan bağımsız olma gibi özellikleriyle, özellikle tek taraflı iletişim kurmayı sağlayan kitle iletişim araçlarına kıyasla internetin daha demokratik olduğunun da tartışıldığını ifade etmektedir.⁷⁵⁸

Held’e göre, liberal temsili demokrasi ve doğrudan-katılımcı demokrasi demokraside iki temel kavramdır.⁷⁵⁹ Held, “katılımcı demokrasinin özünde vatandaşların toplumun temel kuruluşlarının işleyişine, çalışma alanları ve yerel topluluklar düzeyinde de dahil olmak üzere doğrudan katılabilmesinin olduğunu”

⁷⁵⁶ Yüksek, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 61.

⁷⁵⁷ Kellner, **a.g.e.**, s. 715.

⁷⁵⁸ Uçkan’dan aktaran Özkaya, **a.g.e.**, s. 148.

⁷⁵⁹ Fuchs, **a.g.e.**, s. 259.

ifade etmektedir.⁷⁶⁰ Held'e göre ana demokrasi modelleri şu şekildedir: Klasik Atina demokrasisi, liberal demokrasi (korumacı demokrasi, gelişimci demokrasi), doğrudan demokrasi, rekabete dayalı elitist demokrasi, çoğulcu demokrasi, yasal demokrasi, katılımcı demokrasi, ihtiyatlı (deliberative) demokrasi, demokratik otonom/kozmpolit demokrasi.⁷⁶¹ Jan van Dijk Held'in demokrasi modellerinin üzerine altı türde dijital demokrasi modeli bina etmektedir. Bunlar: Kanunlara uyan dijital demokrasi, rekabetçi dijital demokrasi, plebisitçi dijital demokrasi, çoğulcu dijital demokrasi, katılımcı dijital demokrasi ve liberal dijital demokrasi.⁷⁶² Fuchs bu konuda şöyle devam etmektedir:

“Jan van Dijk, tartışma listeleri (İnternet forumları, hayran klüpleri veya profesyonel ağlar vb.), telekonferanslar ve elektronik görüşmeler (electronic town halls) katılımcı dijital demokraside kullanılan tipik teknolojilerdir. Benim yaklaşımında, ben demokrasiyi temelde üç model altında bölümlendirdim: Temsili dijital demokrasi, plebisit dijital demokrasi ve halka yakın (grassroots) dijital demokrasisi (eKatılım). Van Dijk'tan farklı olarak özellikle siberprotestoları ve sosyal hareketleri katılımcı dijital demokrasinin tipik bir unsuru olarak görmekteyim.”⁷⁶³

Jan van Dijk'a göre, dijital demokrasiye ilişkin temel yaklaşımlarda genellikle üç konunun altı çizilmektedir:

“Bunlardan ilki bireysel olarak yurttaşların, siyasi ve topluluk organizasyonlarını temsil edenlerin, kamu yönetimi ve hükümet arasındaki siyasi bilgilere erişimi ve değişimi güçlendirmesi; ikincisi kamusal tartışmaları, müzakereyi ve topluluk formasyonunu desteklemesi; üçüncüsü ise siyasi karar alma süreçlerinde yurttaşların katılımını arttırmasıdır.”⁷⁶⁴

Fuchs bilgisayar aracılı iletişim ve katılımcı demokrasi kavramını şu dokuz madde altında incelemektedir:

⁷⁶⁰ **Ibid.**, s. 260.

⁷⁶¹ **Ibid.**

⁷⁶² **Ibid.**

⁷⁶³ Fuchs, **a.g.e.**, s. 259.

⁷⁶⁴ Jan van Dijk'tan aktaran Meriç, **a.g.e.**, s. 42.

“1. The intensification and extension of democracy: Communication technology is a sphere of society that is structured by power relations. In a participatory democracy, communication technologies is therefore itself a sphere of participation, which requires that it is freely available to all, that it is treated as a common good, can be developed by all who wish to participate in co-operative processes, which requires open sources, and that the organizations that develop and operate communication Technologies are self-managed and collectively controlled. Communication Technologies can help to enable, support and mediate participation processes in all spheres and at all levels of society.

2. Developmental powers as the essence of man: Communication is an important developmental power of the human being.

3. The maximization of human development powers: Participatory democracy requires the creation of situations of uncoerced, dominationless communication, in which humans can say all things that are important for them, are heard by others, and where their voices have transformative effects.

4. Extractive power as impediment for participatory democracy + 6 Participatory economy: In a participatory society, the production and operation of communication Technologies that are available to the public are not based on private property, wage labour and money profit, but on technology as common property of society, voluntary activities in a post-scarcity economy and societal benefits for all.

5. Participatory decision-making: In a participatory democracy, the development and operation of communication Technologies is a democratic process, in which all users and developers can equally take part.

7. Technological productivity as material foundation: Computers are not only means for participatory communication but also means for increasing technological productivity to a level that could bring about the transformation of wage labour, hard work and scarcity into well-rounded free activities, the abundance of life, and a post-scarcity economy.

8. Participation as education in participation: Participation as learning process is a highly social and therefore communicative process. Communication Technologies, such as blended learning technologies, can support participation as learning process.

9. *Pseudo-participation as ideology: Ideology is always a communication process, it communicates to people that a certain situation should be perceived in a certain way that does not correspond to factual reality. Pseudo-participation can also be fostered in relation to communication technologies, which means the creation of mythologies about the democratic effects of communication Technologies, although the latter function within a non-participatory environment in non-participatory ways.*⁷⁶⁵

Morrisett ise demokrasinin internet aracılığıyla gelişebilmesi için altı zorunluluk olduğunu ifade etmektedir:

*“Bunlar; erişim, enformasyon ve eğitim, tartışma, müzakere, seçim ve eylemdir. Erişim özellikle, büyüyen nüfus ve geniş coğrafi alanlar düşünülürse farklı eğilimleri ve bakış açılarını bir araya getirmeye yarayacaktır. Tartışmasının bilgi üzerinden işlemesi, görüş ve önyargı düzeyinde olmaması için enformasyon edinilmesi önemlidir. Bu türden yeni teknolojiler, bireylerin tartışma ortamına girmesini teşvik etmekte ve bunu kolaylaştırmaktadır. Müzakere, bir sürece işaret eder ve internet hem bireylerin sorun tanımlamasına hem de olası çıktılarının etkilerini tartışabilmesine olanak tanır. Müzakerenin sonucunda demokratik süreçler, karar mekanizmasını devreye sokar. Son olarak da, tüm bu süreçlerin sonunda bir eylem gelişmelidir ki burada eylemden anlaşılan örneğin bir yasa geliştirmesi olabilir.”*⁷⁶⁶

Deruda genel olarak hükümetlerin dış politika alanında vatandaşın yerel, ulusal ve kısmen küresel seviyede karar alma süreçlerine dahil edilmesini henüz benimsemediklerini ifade etmekte fakat örneğin 2012 yılında İngiltere Dışişleri Bakanlığı'nın iletişim stratejini gözden geçirdiğini, hükümetin uluslararası arenada eylemleri ile ilgili fikirleri ve önerileri almak için sosyal medyadaki kullanıcılardan önerilerini ve yorumlarını paylaşmalarını istediğini belirtmektedir.⁷⁶⁷

İnternet ve demokrasi ilişkisine yönelik teknoötümserler grubunun mevcudiyeti de söz konusudur. Zeynep Tüfekçi'ye göre ise internet daha fazla bir

⁷⁶⁵ Fuchs, **a.g.e.**, s. 265-266.

⁷⁶⁶ Özkaya, **a.g.e.**, s. 148.

⁷⁶⁷ Deruda, **a.g.e.**, s. 19.

demokrasiye liderlik etmemekte fakat katılıma liderlik etmektedir.⁷⁶⁸ Tüfekçi daha fazla katılımın neye liderlik ettiğinin genel duruma, ülkeye ve diğer birçok faktöre bağlı olduğunu belirtmektedir.⁷⁶⁹ Atikkan ve Tunç'a göre ise, geleneksel medya kanalları ile kıyaslandığında, internet geleneksel medyanın sahip olduğu kurumsal deneyimden, finansal kaynaktan ve güvenilirlik unsurlarından yoksun bir yapıdadır.⁷⁷⁰

Bard ve Söderqvist ise, kullanımlar doyumlar kuramındaki yaklaşıma atıfta bulunarak internet kullanıcılarının interneti kullanma biçimlerinin internetin demokrasiye katkısını körelttiğini şu şekilde ifade etmektedirler:

“İnternette herkes kendisi gibi düşünen insanları arar ve onlarla fiziksel uzamdaki ve fiziksel uzamla ilgili çatışmaların bulunmadığı yeni bir sanal uzam inşa eder. Kimse hiçbir ortak noktasının bulunmadığı bir grup arayışına girmez. İronik biçimde, netin (the net) sunduğu aynı düşüncede insanlar bulma ve iletişim kurmak istemediğimiz kişilerden kaçınma imkânı, aynı zamanda neti demokrasiyi savunmanın bir biçimi olarak işe yaramaz hale getirir.”⁷⁷¹

Başbüyük ise, sosyal medyanın herkese açık yapısıyla bireyler arasında eşitleyici bir etki oluşturduğunu ve düşüncelerini açıklama ortamı sunduğunu ifade etmekte fakat sosyal medyanın insanlar arasında popülerleştirmekçe, bu eşitleyici etkinin bazı kişi ve grupların lehine bir baskı ve hegemonya aracı olarak kullanılmaya başlandığını vurgulamaktadır.⁷⁷² Başbüyük'ün altını çizdiği noktanın gözetim toplumu kavramının bir versiyonu olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Bobbio ve Held'e göre, internetin demokrasiye katkıda bulunabilme potansiyelinin sıklıkla tartışılıyor olmasının altında yatan asıl neden ise, toplumda doğrudan demokrasi biçimlerine sınırlı ifade olanağı tanınmasıdır.⁷⁷³ Bobbio ve Held'in belirttiği gibi, *“Doğrudan demokrasi ve ‘ideal’ konuşma biçimleriyle ancak, belli bir dönem boyunca tüm ilgili taraflar arasında gerçekleşecek bir tartışmanın*

⁷⁶⁸ <http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

⁷⁶⁹ **Ibid.**

⁷⁷⁰ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s.98.

⁷⁷¹ Bard ve Söderqvist, **a.g.e.**, s. 60.

⁷⁷² Başbüyük, **a.g.e.**, s. 53-54.

⁷⁷³ Stevenson, **Medya Kültürleri...**, s. 122.

ardından rasyonel bir konsansüs oluşabilir."⁷⁷⁴ Bu ortamın tam anlamıyla henüz oluşamaması nedeniyle, bireyin demokrasinin sağlanması aşamasında nerede olduğu ve olması gerektiği sorgulanmalıdır. Beck bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

*"Demokrasiye tesis edilmiş karar alma haklarının tekelleşmesinin temelinde, en nihayetinde çelişkili bir demokratik monarşi imgesi yatar. Demokrasinin esasları, siyasi temsilcilerin seçilmesi ve siyasi programlara katılımıyla sınırlanıyor. Temsilciler bir kere seçilince, sadece diktatörlüğe özgü liderlik nitelikleri geliştiren ve kararlarını otoriter bir tarzda yukarıdan aşağıya uygulayan 'sürelî hükümdar' olmuyorlar, aynı zamanda bu kararlardan etkilenen merciler, çıkar grupları ve yurttaş grupları da haklarını unutuyor ve devletin hükmetme iddialarını sorgusuz sualsiz kabul eden bir 'demokratik tebaaya' dönüşüyorlar."*⁷⁷⁵

Bektaş da aynı noktayı vurgulamaktadır: Demokrasisi olgunlaşmamış, otoriter ve totaliter sistemleri benimseyen toplumlar demokrasi kavramından uzaklaşabilmekte, yönetenlerin lehine, tek yönlü fikirlerin benimsenmesini destekleyebilmektedir.⁷⁷⁶ Oysaki demokrasi ile yönetilen toplumlarda farklı görüşler, tutumlar, düşünceler kabul görmektedir.⁷⁷⁷ Bunun için de belli grupların elindeki medyanın, siyasi rejimin ve toplumun ve ilgili diğer tüm paydaşların dengeli biçimde demokrasiyi sahiplenmesi gerekmektedir. Kellner, kapitalist toplumlarda demokrasinin yeniden canlandırılmasının demokratik bir medya ve teknopolitika gerektirdiğini savunmakta ve böyle bir politikanın iki yanlı bir strateji içermesi gerektiğini şu şekilde aktarmaktadır:

"Bu stratejilerden ilki, varolan medyayı, 'kamusal çıkar, yarar ve gereksinimlere' daha fazla cevap verecek şekilde demokratikleşmeye çalışmaktır. (...) Farklı bir strateji de, anaakım medyaya alternatif olan ve kurulu medya sisteminin dışında gelişen muhalif bir medya yaratmaktır. (...) Sonuç olarak, bu stratejinin odak noktasında, alternatif yapılar geliştirmek için, verili kurumların

⁷⁷⁴ **Ibid.**

⁷⁷⁵ Beck, **a.g.e.**, s. 286-287.

⁷⁷⁶ Algül ve Üçer, **Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar...**, s. 33.

⁷⁷⁷ **Ibid.**

*dışında işleyen, alternatif, görsel-işitsel ve basılı medya kurumları (ve başka medya türlerinde kurumlar) oluşturulması vardır.*⁷⁷⁸

Fuchs büyük kitle medyası kuruluşlarının internetteki siyasi haberlerde egemen olduğunu, alternatif çevrimiçi medyanın ve blogların yan rolde olduğunu belirtmektedir.⁷⁷⁹ Kellner'ın da vurguladığı gibi kamunun yararını gözeten demokratikleştirilmiş bir medya ve bununla birlikte alternatif medyalar yaratabilmek demokrasinin iki anahtar stratejisi arasında yer almaktadır. Bunun için de günümüzde, ana akım medyanın yanında alternatif medyanın da varlık göstermesi önemlidir.

Schiller, *“Eğer bir toplumun bireyleri küçük bir azınlık tarafından beyinlerinin yönetilmesini istemiyorsa, enformasyon olgusunda olabildiğince aktif olmayı kendine namus borcu bilmek mecburiyetindedir. (...) Bir ülkede enformasyon kontrolüne ve zihin yönetimine karşı alınacak en etkili tedbir, olabildiğince çok sayıda insanın kendi arzusu ve inisiyatifiyle medya olgusunda aktif olarak yer almasıdır.”*⁷⁸⁰ şeklinde görüş belirtmektedir. Bu anlamda bireylerin de medya ve iletişim kanalları içinde etkin biçimde yer almaları, demokrasinin güçlenmesi açısından önem teşkil etmektedir.

2.3.2. Dijital Diplomasi ve Etkileşimlilik

Etkileşim, Rafaeli'nin 1988 tarihli “Interactivity: From new media to communication” adlı çalışmasında ilk kez ve özgün bir biçimde tanımlanmakta ve bu tanımda kendiliğinden sosyalliği çağrıştıran etkileşim, iletişimin bir değişkeni olarak tarif edilmektedir. Rafaeli iletişimi iki yönlü, tepkisel ve etkileşimli olarak üçe ayırmaktadır.⁷⁸¹

⁷⁷⁸ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 719.

⁷⁷⁹ Fuchs, **a.g.e.**, s. 278.

⁷⁸⁰ Herbert Schiller, **Zihin Yönlendirenler**. İstanbul: Pınar Yayınları, 1993, s. 298-299.

⁷⁸¹ Sheizaf Rafaeli, *Interactivity: From new media to communication*, Beverly Hills: *Sage Annual Review of Communication Research: Advancing Communication Science*, 1988, s. 110-134.

Jan van Dijk içinde bulunduğumuz bu çağa “dijital devrim çağı,” demektedir.⁷⁸² Dijk, “Bu çağı entegrasyon ve etkileşim olarak iki kavram ile özetlemek mümkündür.” demekte ve “yeni medya kavramı yerine etkileşimli medyanın sıklıkla kullanıldığını” ifade etmektedir.⁷⁸³ Dijk’e göre, “*En yüksek seviyede etkileşimin iki yönlü iletişim olmadan ve ilgili kişilerin bu iletişim üzerinde kontrolü olmadan gerçekleşmesi mümkün değildir.*”⁷⁸⁴ Dijk, etkileşimlilik kavramlarını dört ana başlık altında toplamaktadır. Bu dört başlık şu şekildedir: “*Act and react*” (Etki ve tepki), “*Synchronocity*” (Eşzamanlılık), “*The extent of control*” (Kontrolün kapsamı) ve “*Understanding of context and meaning*” (İçeriği ve anlamı anlamlandırma). Sonuncu başlık, insanlar ve hayvanlar arası bilinçli etkileşime tekabül etmektedir. En yüksek seviyede etkileşimin iki yönlü iletişim olmadan ve ilgili kişilerin bu iletişim üzerinde kontrolü olmadan olması mümkün değildir.⁷⁸⁵

McMillan etkileşim konusunu çalışan akademisyenlerin etkileşim konusundaki farklı yaklaşımlarına yazılarında yer vermektedir. Etkileşimin tanımı ile ilgili bu akademisyenlerin yaklaşımlarına bakıldığında, örneğin Pavluk’a göre, “*Etkileşim, mesajı gönderen ve alan arasındaki iki yönlü iletişimidir veya daha geniş anlamda herhangi bir sayıdaki mesajı gönderen ve alan taraflar arasındaki çok yönlü iletişimidir.*”⁷⁸⁶ Markus’a göre ise “*Etkileşim, teknolojiye çok yönlü iletişimi sağlayan bir karakteristiktir.*”⁷⁸⁷ Cathcart’a göre, “*Kişilerarası yönlendirilmiş iletişim, aracın zamanın ve mekânın sınırlarının dönüşmesine aracılık ettiği herhangi bir kişiden kişiye etkileşimdir.*”⁷⁸⁸

Yeni medya çağının en önemli özelliği sunulan etkileşim imkanlarıdır. Etkileşime girebilmek için öncelikli olarak gerekli bilgiye ve kanallara sahip olmak gerekmektedir. Bard ve Söderqvist’in belirttiği gibi, “*Enformasyon sahibi olmak, kendi kafanızı dışarıdaki gerçeklikle eşzamanlı kılmak adına bir girişimdir. Bu çabayı göstermek için iyi nedenler vardır: İşleyişi hakkında nispeten doğru bir*

⁷⁸² Jan van Dijk, **a.g.e.**, s. 8.

⁷⁸³ **Ibid.**, s. 10-11.

⁷⁸⁴ **Ibid.**, s. 11.

⁷⁸⁵ **Ibid.**

⁷⁸⁶ Sally J. McMillan, **Handbook of New Media**, Editörler: Leah A. Lievrouw ve Sonia Livingstone, Londra: Sage Publications, 2002, s. 167.

⁷⁸⁷ **Ibid.**, s.164-165.

⁷⁸⁸ **Ibid.**, s. 168.

anlayışa sahip olduğunuzda, çevrenizle etkileşime girmeniz daha kolaydır."⁷⁸⁹ Castells etkileşimli dünyayı şu şekilde betimlemektedir: *"Sosyal ağ kullanıcıları zaman ve mekanı aşıyor, bir yandan da kendileri içerik üretiliyor, bağlantı kuruyor ve pratikleri birleştiriyorlar. Bugün artık insan hayatının her boyutunda sürekli ağlar oluşturan bir dünya mevcuttur. İnsanlar kendi ağlarında, çok sayıda daimi etkileşimle hep birlikte evrilmekte.*"⁷⁹⁰

Reeves ve Nass'e göre ise insanların yeni medya üzerindeki etkileşimlerinden olan beklentilerine değinmektedir: *"Bireyler yeni medya aracılığı ile etkileşime geçtikçe, bu medyaların sosyal ve doğal kurallara uymaları gerektiğini düşünmektedirler. Tüm bu kurallar, kişilerarası iletişim dünyasından ve gerçek hayatta insanların birbirleri ile nasıl etkileşime geçtiklerini irdeleyen çalışmalardan gelmektedir.*"⁷⁹¹

Rokeach ve Reardon da Reeves ve Nass ile aynı noktayı vurgulamaktadırlar: *"Her yeni iletişim biçimini anlayabilmek için öncelikle insan iletişiminin içerdiği temel özellikleri anlamak zorundayız"*⁷⁹² Bu anlamda, kişilerarası iletişimde diyalog yerine monolog şeklinde tek yönlü iletişim kurmak nasıl sağlıklı bir iletişim biçimiye, yeni medya ortamlarında da aynı kural geçerlidir. *"Lievrouw ve Finn'e göre, iletişim teknolojilerinden daha çok iletişimsel davranışlar iletişim sistemlerinde anlam gelişimini belirlemektedir.*"⁷⁹³ Etkileşimin toplumlar için neden bu kadar önemli olduğuna ilişkin analizi Güngör şu şekilde yapmaktadır:

"Etkileşimci yaklaşım Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden W. J. Thomas, Robert E. Park ve George Mead tarafından geliştirilmiştir. Etkileşimci yaklaşımın geliştirilmesinde John Dewey'in iletişim odaklı görüşlerinin de etkili olduğu bilinmektedir. (...) Park toplumsal değişimin insanların etkin katılımı ve özgür eylemleriyle mümkün olacağı görüşünü geliştirir. (Fisher ve Strauss'tan aktaran Güngör, 322) Park'a göre insanlar arasında iletişim olduğu sürece anlaşma

⁷⁸⁹ Bard ve Söderqvist, **a.g.e.**, s. 12.

⁷⁹⁰ Castells, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...**, s. 200.

⁷⁹¹ McMillan, **a.g.e.**, s. 168.

⁷⁹² Rokeach ve Reardon'dan aktaran Timisi, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi...**, s. 127.

⁷⁹³ McMillan, **a.g.e.**, s. 167.

ve uzlaşma olasılığı yüksektir. Kendi yazgısını belirleyebilen bir söylem topluluğu toplumsal uzlaşma ve demokrasi için önemlidir."⁷⁹⁴

Yeni medya ortamları doğası gereği, insanları örgütlenme potansiyeline sahip ortamlardır. Gerbaudo'nun da ifade ettiği gibi, *"İletişimi sağlayanın örgüt olmasından ziyade, örgütleyenin iletişim olması söz konusudur."*⁷⁹⁵ Gerbaudo bu konudaki düşüncesini şu şekilde aktarmaktadır:

*"Kişilerarası etkileşimin çerçevesi olarak gayri-resmiliğin vurgulanmasını ve 'arkadaşlığın' benimsenmesini öne çıkaran günümüzün toplumsal hareketleri içerisinde, iletişim ve örgütlenmeyi birbirinden ayırmak büyük ölçüde imkansız hale gelir- bu iki öge o kadar derinden bağlanmış, o kadar sıkı bir doku şeklinde örülmüştür ki ayırt edilmelerinin bile mümkün olmadığı bir noktaya gelinir. Bir bakıma iletişim de (başkalarının yanı sıra François Cooren'in 2000 tarihli The Organising Property of Communication [İletişimin Örgütleyici Özelliği] kitabında ileri sürdüğü gibi) her zaman için bir örgütlenme biçimidir."*⁷⁹⁶

Thompson etkileşimli ortamların mevcut toplumsal ilişkileri, kurumları ve örgütleri dönüştürdüğünü düşünmektedir:

*"Bilakis, teknik araçların kullanımının kişilerin eyleme ve birbirleriyle etkileşime girme biçimleri üzerinde temel bir etkisi vardır. Bu, teknik aygıtın toplumsal örgütlenmeyi basit, tek bir nedene bağlı olarak belirlediği anlamına gelmez; teknik araçların kullanımı her zaman mevcut seçenekleri sınırlandıran daha geniş bir toplumsal ve kurumsal bağlam içerisinde yer alır. Ancak yeni teknik araçlar yeni toplumsal etkileşim biçimlerini mümkün kılar, eski iletişim biçimlerini değiştirir ya da zayıflatır, eylem ve etkileşim için yeni odaklar ve sahalar yaratır ve böylelikle mevcut toplumsal ilişkileri ve bunların bir parçası olduğu kurumları ve örgütleri yeniden yapılandırmaya yarar"*⁷⁹⁷

⁷⁹⁴ Güngör, a.g.e., s. 322.

⁷⁹⁵ Gerbaudo, a.g.e., s. 222.

⁷⁹⁶ **Ibid.**

⁷⁹⁷ Thompson'dan aktaran İnceoğlu ve Çoban, **İnternet ve Sokak...**, s. 20.

Etkileşim konusunun yeni medya alanında sıklıkla tartışılan bir konu olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan biri de hiyerarşilerin düzleşmesi olgusudur. Kiesler, bilgisayar aracılı iletişimin hiyerarşileri yok etmeye yatkın olduğunu ve kurumsal bağları gözetmeden kestirmeden iletişimi sağladığını ifade etmektedir.⁷⁹⁸ Beck, siyasette bilinen tarzdaki hiyerarşik modelin yok olmaya başladığını ifade etmekte ve yeni dönemin özelliklerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Siyasetin rasyonel hiyerarşik amaç-araç modeli çatırdamaya başladı. Onun yerini alan teoriler ise, istişareye, karşılıklı etkileşime, müzakereye, ağa; kısacası önlemlerin seçimi yoluyla programların belirlenmesinden bu programların hayata geçirilme biçimlerine kadar her konuda sorumlu, maruz kalan ve çıkarı olan merciler ve aktörler bağlamında bağımsızlık ve süreç karakterine vurgu yapıyor. Geleneksel siyaset anlayışı, uygun araçlar kullanıldığı takdirde hedeflere siyaset yoluyla ulaşılabileceği yolunda bir naipliğe sahipken, daha yeni yaklaşımlarda siyaset, değişik aktörlerin formel hiyerarşilere zıt yönde ve sabit yetkilere çapraz olarak yürütülebilen işbirliği olarak görülüyor.”⁷⁹⁹

Chatfield ise bu konuya ilişkin olarak şu şekilde düşünmektedir: *“Dijital kültürü taşıyan açık yapılar, varolan politik ve ticari sistemler ile sıkça endişe verici bir etkileşime girmektedir ve gerek bireyler, gerekse dünya için en iyi sonuçlar, ancak tüm aktörlerin kendi bölgelerini eşit güç ve bilgi ile savunabilecekleri bir müzakereden doğabilir.”⁸⁰⁰*

Sosyal medya kanalları ve internet üzerindeki sonsuz etkileşim imkanlarını göz ardı eden hükümetler veya devletler ise bu durumun toplum nezdindeki olası sonuçlarını öngöremeyebilmektedir. Schmidt ve Cohen bu konuya şu şekilde yaklaşmaktadırlar: *“Ya aşırı ya da zayıf tepki vererek yanlış yapmak bir rejim için ölümcül olabilir. Bir online yükselişi görmezden gelmek onu bir online fırtınaya dönüştürebilir, buna karşılık şaka yollu bir online sohbeti sert bir şekilde ezmeye kalkmak ise gerçek bir ivme barındırmayan yeni bir online hareketi insanları çevresine toplayan bir harekete çevirebilir.”⁸⁰¹*

⁷⁹⁸ McMillan, **a.g.e.**, s. 168.

⁷⁹⁹ Beck, **Risk Toplumu...**, s. 299.

⁸⁰⁰ Chatfield, **Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız...**, s. 135.

⁸⁰¹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 160.

Schiller ABD Kongresi, Temsilciler Meclisi ve Hükümet faaliyetleri raporuna atıfta bulunarak sosyal ağlardaki etkileşim konusunda devletlerin son derece ihtiyatlı olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Siyaseti ciddi anlamda etkileyen ağların kapasitesi hafife alınmamalı. Ağlar yeni bir olgu değildir fakat etki güçleri sosyal ve diğer medya araçlarında oldukça günceldir, devam etmektedir... Ve artmaktadır. Siyaset uygulayıcıları eğer ki aniden oluşabilen siyasi oluşumlara katılmak ya da karşılık vermek istiyorlarsa sosyal ağ faaliyetlerinin ilk oluşum aşamasında teyakkuz hâlinde olmalıdırlar. Bir ağın hangi amaç doğrultusunda kullanıldığı çok dikkatli biçimde analiz edilmelidir. Artan bir reform talebini mi savunuyorlar yoksa ani bir rejim değişimini mi? Ne gibi olasılıklar dahilinde? Hedef kitlesi nasıl tepki veriyor? Hedef kitle kendi ağlarını mı kullanıyor ve eğer öyleyse her iki tarafın ağlarını karşılaştırsak her iki taraf da benzer şekilde etkin midir?”⁸⁰²

Dünyada en çok takipçisi olan liderlere bakıldığında, en güncel bulgulara göre, bu liderler etkileşime geçmek yerine, basın bülteni verir gibi monolog tarzı iletişim kurarak Twitter’ı kullanma eğilimi içinde olsalar bile,⁸⁰³ bu kişiler hiç zaman kaybetmeden bu yeni iletişim ortamlarında yerlerini almışlardır ve bu kişilerden bazıları sosyal medyayı her kesimden insandan bir geribildirim alma mekanizması olarak kullanmaktadırlar. Deruda’ya göre,

“Diplomatik birimlerin sosyal medya aracılığıyla iyi seviyede etkileşime geçmeleri gerektiğini düşünmektedir çünkü karşılıklı güvene dayanan bir ilişkinin mesajları daha iyi iletmesi, siyasi görüşlerini aktarması ve daha genel anlamda ülke imajını yansıtması için iyi bir fırsatı temsil etmektedir. Şüphesiz ki kullanıcılar tartışmaya hazır ve farklı fikirleri kabul eden bir kaynaktan mesaj almaya daha sıcak bakacaklardır. Çevrimiçi topluluklarla etkileşimli bir ilişki kurmak diplomatların bilgi ve faydalı geribildirim almaları için önemli görevlerinden birini yerine getirme aşamasında yararlıdır: Siyasi ve sosyal analiz.”⁸⁰⁴

⁸⁰² Enformasyon Özgürlüğü Yönetimi Anlaşması Raporu ile ilgili ABD Kongresi’nin, Temsilciler Meclisinin ve Hükümetinin Faaliyetleri Raporu’ndan aktaran Schiller, **a.g.e.**, s. 83.

⁸⁰³ <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/>, Erişim tarihi: 06.10.2015.

⁸⁰⁴ Deruda, **a.g.e.**, s. 17.

Coleman ise seçilmişlerle yurttaşlar arasında çift yönlü iletişim kurulmasının artık bir zorunluluk haline geldiğini şu şekilde aktarmaktadır:

*“İlk olarak seçilmişlerle yurttaşlar arasında çift yönlü iletişim kurulması artık zorunlu hale gelmiştir ve bu iletişim ‘konuşma’ şeklinde olmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için temsilciler ve yurttaşlar arasında etkileşimin sağlandığı ve geliştirildiği; ortak ve güvenilir mekanların geliştirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak bu konuşma sürekli ve kalıcı nitelikte olmak zorundadır. Temsil seçim döneminde tercihlerin toplandığı bir süreç olmak yerine, sürekli ve devam eden bir süreç olmalıdır. Son olarak da seçilmiş temsilciler kendileri için hesap verebilir olmalıdır.”*⁸⁰⁵

Etkileşimin dijital diplomasinin de temel meselelerinden biri olduğu ortadadır. Shiffman web 2.0’ın bilgi verme üzerine değil, bağlantı kurma üzerine temellendiğini ifade etmektedir.⁸⁰⁶ Dijital diploması aktörleri sosyal medya kanallarını kullanırken, genel kamuoyu ve hedef kitleleriyle etkileşime girme imkânına mevcut şartlar altında belli bir noktaya kadar sahiptirler. *“Bütün dünya sosyal medyaya doğru giderken, devletin gitmemesi biraz tuhaf olurdu. Dijitalleşme sayesinde, diplomaside jeopolitik çizgiler ve sınırlar, kurumsal yükler hafifleyerek en mikro düzeyde, rahatça, protokol ve bürokrasiden arınmış etkileşim sürdürülüyor.”*⁸⁰⁷ Yücel’in de belirttiği gibi, burada dijitalleşme sayesinde birçok yükü sırtından atmış bir etkileşim ortamının varlığı söz konusudur fakat sosyal medya kanallarını kullanan devletler sosyal medya kanallarını etkileşim imkânı olarak görmek yerine, daha çok kamuoyunu bilgilendirme aracı olarak görmektedir. Hocking ve Melissen’a göre, dijital diploması yanıt veren (responsive) ve Web 2.0’ı temel almakta olan diplomasıyı geliştirmektedir. Bu da yukarıdan aşağıya veya tek yönlü iletişimden etkileşimli iletişime geçilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.⁸⁰⁸ Oysaki Chatfield’in vurguladığı gibi, *“İnsanların dijital olarak birbirleri ile bağlı olduğu bir çağın yeni politikası politik akımların var olmasına izin veren maddedir*

⁸⁰⁵ Coleman’dan aktaran Meriç, **a.g.e.**, s. 39.

⁸⁰⁶ Shiffman’dan aktaran Fuchs, **a.g.e.**, s. 267.

⁸⁰⁷ Yücel, **a.g.e.**, s. 87.

⁸⁰⁸ Hocking ve Melissen, **Diplomacy in the Digital Age Raporu...**, s. 23.

çünkü dijital olarak daha fazla birleştikçe, politikaya yeni biçimlerde yaklaşmaya başlıyoruz.”⁸⁰⁹

Dünyadaki güncel haberlere bakıldığında, iddia edildiği gibi sosyal medya ve internet çağı insanlık dışı uygulamaları henüz tam anlamıyla önleyememektedir fakat bu yeni çağda çoğu olay eskiden olduğu kadar hasır altı edilememektedir. Bu anlamda etkileşim çağına belli bir oranda şeffaflık çağı demek de mümkündür. Atikkan ve Tunç bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

*“İnternet kültürünün baskı rejimlerindeki etkisine gelince, bir ‘klik’le bu ülkelere demokrasi gelmeyeceğini anlamak zor olmadı. Katliamlar, savaşlar, kıyımlar Twitter ve blog çağında da tüm hızıyla sürüyor. Ancak hiçbir şeyin üstü kapatılmıyor ve internet dünyasında halk olayların parçası haline geliyor ve sürece dahil oluyor. Baskı rejimlerinde bloglar ve sosyal medya protesto eylemlerini koordine etmek için kullanılıyor.”*⁸¹⁰

Etkileşim çağına uluslararası işbirliği ve dayanışma çağı da demek mümkündür. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse, Schmidt ve Cohen, internetin ve sosyal medya küresel gücü ile ilgili vermiş olduğu Suudi Arabistan örneğini vermek yerinde olacaktır:

*“Suudi kralının 2015 belediye seçimlerinde kadınlara oy hakkı tanıyan kararına kızan bir grup tutucu din adamı (araba kullanma yasağına karşı mücadele veren kadınların direksiyon başına geçtiği) Women2Drive kampanyasına katılan bir grup kadına derhal bir misilleme eyleminde bulundu. Din adamları ibret olsun diye bir kadını on kırbaç cezasına çarptırdı. Bu mahkumiyet kararının duyulması üzerine sıradan Suudi vatandaşları internet üzerinden bir protesto hareketi başlatarak kadına destek verdiler ve haberi ülke sınırlarının dışına yaydılar. Suudi Arabistan’da ve ülke dışında yüz binlerce insanın gösterdiği sanal tepki üzerine karar yirmi dört saat geçmeden iptal edildi. Bu olayda Suudi kralının hızlı tepkisi yükselen dalgayı önledi ama bu çabuk karşılık verme yaklaşımı, devletin gürültücü online tacizin içerdiği tehditten ciddi ölçüde kaygı duyduğunu ortaya koymaktadır.”*⁸¹¹

⁸⁰⁹ Chatfield, **a.g.e.**, s. 127.

⁸¹⁰ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 216.

⁸¹¹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 161.

Dijital diplomasi açısından etkileşimlilik kavramına bakıldığında ise büyük resme bakmak gerekmektedir. Zaharna'nın da belirttiği gibi “*Kamu diplomasisi siyasi olduğu kadar bir iletişim fenomenidir.*”⁸¹² Fulton’a göre, “*Ağları belli bir düğüme yerleştiremesek bile, ağları tanımak ve etkileşime geçmek en önemli ilk adımdır. Bunu yapmak stresli ve zordur, özellikle kendi kültürümüze uzak olanlarla.*”⁸¹³ Schmidt ve Cohen 2011 yılında Yasemin Devrimi'nin birinci yıl dönümünde Tunus'u ziyaret etmiş ve aktivistlerle görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Bölgede devrimlerin zincirleme şekilde gerçekleşmiş olmasının nedenlerini sorduklarında, aktivistler bölgesel ağlara ve dil bariyerlerine dikkat çekmişlerdir:

*“Arapça konuşan ve Ortadoğu'da yaşayan yabancılarla, yalnız aynı dil ve kültürü paylaştıkları için değil, çoğu zaman ortak dostları olmasından ötürü de kolayca ilişki kurabildiklerini söylediler. Devrimci ruhun bölgeyi sarmasıyla birlikte daha önceden var olan geniş sosyal bağlantılar aktifleştirdi ve ivme kazandı, sonuçta strateji, araç, para ve moral destek alışverişini doğurdu. Fakat bu büyük ağların bile bir sınırı vardı, kabaca Arap dünyasının çeperlerine kadar. Gelecekte bu böyle olmayacak. Bölgesel aksanları da kapsayacak ve eşzamanlı olarak çalışacak gelişkin çeviri yazılımları Arapça konuşan bir Faslı aktivistle sadece Tai dilini bilen Bangkoklu bir aktivist arasında gerçek zamanlı ilişki kurulabilecek.”*⁸¹⁴

İletişim modellerine bakıldığında, Aristoteles'in İletişim Modeli'nin Lasswell'den başlayarak 20. yüzyıl içerisinde geliştirilen iletişim modellerinin çoğuna kaynak oluşturduğu ifade edilmektedir.⁸¹⁵ Aristoteles'in İletişim Modeli'nde konuşmacı, konuşma, ortam, izleyici ve etki unsurları bulunmaktadır. Etki unsuru geribeslemenin (*feedback*) karşılığı olarak kabul edilmektedir.⁸¹⁶ İki Yönlü İletişim'in temelinde yatan olgu, geribeslemedir. İletişimde geribesleme olduğunda, bu iletişim biçimi “diyalog” şeklinde tezahür etmekte, yani etkileşime geçilmektedir.

⁸¹² Zaharna'dan aktaran Jacquie L'Etang, “Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication”, American Behavioral Scientist, Sage Publications, No: 53:607, 2009, s. 613.

⁸¹³ Fulton, “**The Uses of Modern Technology in Public Diplomacy**” the Arab & Islamic Worlds through Public Diplomacy A Report and Action Recommendations..., s.25.

⁸¹⁴ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 142.

⁸¹⁵ Güngör, **a.g.e.**, s. 56.

⁸¹⁶ **Ibid.**

Tablo 2.1. İletişimin Temel Biçimleri

	Doğrudan İletişim	Karşılıklı Medya İletişimi	Üretilmiş Medya İletişimi	Sanallaşmış Medya İletişimi
Mekân /Zaman durumu	Bağlamın birlikteliği; paylaşılan bir mekansal/zamansal referans sistemi	Bağlamların ayrımı; mümkün olan zamanın/ mekanın genişlemesi	Bağlamların ayrımı; mümkün olan zamanın/ mekanın genişlemesi	Bağlamların ayrımı; mümkün olan zamanın/ mekanın genişlemesi
Sembolik kaynakların kapsamı	Sembolik araçların çeşitliliği	Sembolik araçların daralması	Sembolik araçların daralması ve standartlaşması	Sembolik araçların görece olarak daralması ve standartlaşması
Davranışın hedefi	Belli başkalarını hedefleyen	Belli başkalarını hedefleyen	Belli olmayan muhtemel hedef kitleleri hedefleyen	Muhtemel bir davranış alanını hedefleyen
İletişim biçimi	Diyalog biçiminde iletişim	Diyalog biçiminde iletişim	Monolog biçiminde iletişim	Interlog biçiminde iletişim
Bağlantısallık biçimi	Yerel bağlantısallık	Yerel-ötesini hedefleyen bağlantısallık	Yerel-ötesi ve ucu açık bağlantısallık	Yerel-ötesi ve ucu açık bağlantısallık

Kaynak: Hepp, 2014, s. 111.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Hepp, iletişimin temel biçimlerini 4'e ayırmaktadır. Bunlar Doğrudan İletişim, Karşılıklı Medya İletişimi, Üretilmiş Medya İletişimi ve Sanallaşmış Medya İletişimi'dir. Hepp doğrudan iletişimin diğer insanlarla konuşma şeklinde gerçekleşen iletişimi, karşılıklı medya iletişiminin teknik olarak dolayımlanmış olarak diğer insanlarla kişisel iletişim (örneğin telefon yoluyla) kurma şeklindeki iletişimi, üretilmiş medya iletişiminin klasik anlamda kitle

iletişimi (gazete, radyo, televizyon) ile tanımlanan iletişimi ve sanallaşmış medya iletişimi etkileşimli sistemler ile yapılan iletişimi (bilgisayar oyunları veya robotlarla etkileşim) teşkil ettiğini belirtmektedir.⁸¹⁷ Hepp'e göre, teknik iletişim araçları, iletişimi yerelliğin doğrudan ilişkilerinden koparmakta ve iletişim bu sayede fiziksel olarak hareket etmek zorunda kalmadan, yerel-ötesi bağlantılara yol açmaktadır.⁸¹⁸ Hepp şunu da vurgulamaktadır: *"Bu koparılış en uç noktasına bir anlamda sanallaşmış medya iletişimi ile ulaşıyor."*⁸¹⁹

Poster "İkinci Medya Çağı" olarak nitelediği yeni medya çağının, çoğunluğun çoğunlukla iletişime geçebildiği, merkezsizleşmiş, çift yönlü iletişime dayalı, demokratikleştirici iletişim özellikleri taşıdığını ifade etmektedir.⁸²⁰ İki yönlü iletişimin en önemli özelliği demokrasiye katkıda bulunma potansiyelidir çünkü iki yönlü iletişim etkileşim demektir ve etkileşimde fikir alışverişi, münazara ve müzakere unsurları yer almaktadır. Burada, talepler, beklentiler, eleştiriler, öneriler ve her türlü bilgi akışı mevcuttur. Yeni medya kanallarını geleneksel medya kanallarından ayıran temel özellik bu katılıma açık yapısıdır. Mills, bu noktada kitle haberleşmesi kanallarının çeşitli görüşlere eşit biçimde yer vermesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

*"Kitle haberleşmesi ile kişiler arasında yakın ilişkilere dayanan haberleşme arasındaki temel fark da buradan oluşmaktadır. Birincisinde, haberleşme araçlarını yönetenlerin kitle haberleşme araçlarının seslendiği kitlelere gönderdikleri bildirimler (mesajlar), kitlelerden gelecek yanıtlardan çok daha fazladır. Bu nedenle, kişiler arasındaki haberleşmede bildirimlerle yanıtların birbirini çift yönlü etkileme olanağı varken, kitle haberleşmesinde bu etkileme tek yönlü olmaktadır. Bu niteliğiyle, kitle haberleşmesinin özgür bir kamuoyunu ortadan kaldırmaması için, toplumdaki çeşitli görüşlerin kitle haberleşmesi araçlarından yararlanma güç, yetenek ve olanağı bakımından eşit koşullara kavuşturulmasından başka çözüm yolu kalmamaktadır."*⁸²¹

Geleneksel medya kanalları çoğu zaman çok sesliliğe uygun bir ortam sağlamadığı için internet ve sosyal medya ağları tam da bu aşamada işlevsellik

⁸¹⁷ Hepp, **Medyatikleşen Kültürler...**, s. 112.

⁸¹⁸ **Ibid.**

⁸¹⁹ **Ibid.**

⁸²⁰ Mark Poster, **The Second Media Age**, Cambridge: Polity Press, 1995, s.3-6.

⁸²¹ Mills, **İktidar Seçkinleri...**, s. 427-428.

kazanmaktadır. Kitle iletişim araçları tek yönlü iletişimi destekleyen bir yapıda işlerken, yeni iletişim teknolojileri iki yönlü iletişimi destekleyen bir yapıda işlemektedir. Özutku ve diğerlerine göre, sosyal medyanın geleneksel medyadan en önemli farkı, çift taraflı iletişime imkân tanınması ve bunun sonucunda da karşılıklı etkileşim ortamının oluşmasıdır.⁸²² Üstelik bu etkileşimler yalnızca mesajı gönderen ve alan arasında değil, birden fazla kişi arasında da olabilmektedir. Böylelikle, sosyal medya aracılığıyla iletişime geçildiğinde yalnızca mesaj iletilmekle kalmamakta, aynı zamanda bir kamusal tartışma ortamı da meydana gelmekte ve yeni fikirler ortaya çıkmaktadır.⁸²³ Kellner da aynı noktaya değinmektedir. Kellner yeni iletişim teknolojilerinin demokrasiye katkıda bulunduğunu düşünmektedir:

“Aslında bilgisayar potansiyel olarak demokratik bir teknolojidir. Görsel-ışitsel iletişimin tek yönlü ve tek taraflı olmasına karşılık, bilgisayar kaynaklı iletişim iki yönlüdür ya da çok taraflıdır. Televizyon izlemek pasif bir eylemken, bilgisayarla iletişim kurmak, istendiğinde, karışık etkileşime ve katılıma dayalı olabilir. (...) Modemler sayesinde kullanıcılar, karşılıklı etkileşime dayalı yeni bir kamusal iletişim biçimini mümkün kılacak şekilde, belli grupların bildiri panolarına, web sitelerine, bilgisayar konferanslarına ya da sohbet odalarına bağlanabilirler. Demokrasi, oylama kadar, demokratik katılım ve tartışmayı da içeren bir kavramdır.”⁸²⁴

Bakhtin’e göre, sosyal medya ağlarının ve internetin zaman ve mekanı aşan yapısı göz önünde bulundurulduğunda ve dünyadaki çeşitli dillerin varlığı düşünüldüğünde, demokrasinin diyalog ve gayrimerkezilik üzerine kurulduğunu savunmaktadır. Paktin, bu olguyu Mikhail Bakhtin’in “Dialojizm” kavramı üzerinden şu şekilde açıklamaktadır:

“Mikhail Bakhtin’in ‘Dialogic Imagination’ kitabında yer verdiği önemli kavramlardan birisi bu sayede evrensel iletişimi değiştiren en önemli unsur haline geldi: Dialojizm (Dialogism). Dialojizm, kısaca, dialoğa dayalı iletişim demektir fakat Bakhtin’in düşüncesinde dialojizm, iki önemli kavramı daha beraberinde getirir: Kronotop (Chronotope) ve Çok-dillilik (Heteroglossia).(...) Öncelikle,

⁸²² Özutku ve diğ., **Sosyal Medyanın ABC’si**, İstanbul: ALFA, 2014, s. 94.

⁸²³ **Ibid.**

⁸²⁴ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 721-722.

Kronotop kavramını Türkçe zaman-mekân olarak söyleyebiliriz. Einstein'ın İzafiyet Teorisi'nden ödünç alınan bu kavram, iletişimde kullanılan öğelerin işaret ettikleri zaman ve mekana dair dengeler ve çerçeveden bağımsız düşünülemediğini söyler. Yani, siz 'cemaat' dediğinizde farklı bir şeye, 'cemiyet' veya 'sosyete' dediğinizde apayrı şeylere işaret edersiniz. Ama hepsi temelde aynı anlama gelen kelimeler. Heteroglossia ise, dilin tekil olamayacağı, zamana ve mekana dayalı olarak farkı şartları da beraberinde getireceği için dilin çoğul olması gerektiğini ifade eder. Burada 'dil' dediğimiz şey, Türkçe, İngilizce veya Lazca, Kürtçe gibi bir şeye işaret etmiyor. Burada Bakhtin'in 'Glossia' kavramı ile işaret ettiği dil kavramı 'bir dünyayı algılama biçiminin ifade edilme şekli' anlatmaya çalışıyor. Bu bağlamda, Galatasaraylılık da bir dil olabilir, milliyetçilik de farklı bir dile işaret edebilir veya devlet memuru olmak da ayrı bir dili beraberinde getirebilir. Bakhtin'in dialogik düşüncesi, bize dilin zaman ve mekandan bağımsız düşünülemediğini ve her ne kadar aynı dili konuşuyor gibi görünsek de zaman-mekân ilişkisi içerisinde dilin çoğaldığını ve farklılaştığı fikrini taşıyor. Bu fikri biraz hazmettiğimiz zaman, bütün bu uzamsal konumlandırmalar bir sonuç daha doğuruyor: Merkezizlik. (...) Bakhtin'in terminolojisiyle 'tek-dillilik' veya Monoglossia diye ifade ettiği şey, dilin merkezizci bir anlayışla, Kronotop ve Heteroglossia (zaman-mekân ve çok-dillilik) dinamiklerini bastırarak düşüncenin önceden belirlenmiş bir çerçeve içinde kalmasını sağlamaya çalışmasıdır. Fakat, Dialogizm beraberinde zaman-mekân bağlamı ve çok dillilik getirdiği için bir merkezizsizlik doğurur. Bir başka deyişle, diyaloga dayalı iletişim, iletişimi demokratikleştirir, merkezizsizleştirir. Burada, Bakhtin'in bize açtığı pencereden, dijital iletişim teknolojilerinin yarattığı o çağ atlatan temel değişime tekrar bakalım: Dijital iletişim teknolojileri, çift taraflı iletişim yapısını getirerek diyaloga dayalı bir iletişim dünyasının temellerini attı. Bu beraberinde fiziki sınırların önemini kaybettiği, ulusal kimliklerin değerini yitirdiği ve küreselleşmenin, kozmopolitleşmenin değer kazandığı bir dünyanın yükselişe geçeceğini gösteren devrim niteliğinde büyük bir değişim demek oluyor.”⁸²⁵

Dijital diplomasi alanı da etkileşime dayanan yapısı ile zamanı ve mekanı aşan diyaloglara izin vermekte, böylelikle fiziki sınırlar ve ulusal kimlikler sanal kamusal alanda aşılabilir.

⁸²⁵ Paktin, *Direnışin @ Hali...*, s. 93-95.

2.3.3. Dijital Diplomasi ve Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik

Weinberger şöyle bir tespitte bulunmaktadır: “Şeffaflık yeni objektiftir.”⁸²⁶ Sosyal medya ve internet çağında şeffaflığın eskiye oranla çok daha fazla olacağı ve sosyal medyanın ve internetin hesap verebilirlik için bir araç olarak kullanılacağı ifade edilmekte, diğer yandan sosyal medyanın ve internetin şeffaflık ve hesap verebilirlik özelliklerine tam olarak sahip olmadığı da öne sürülebilmektedir. Bununla ilgili olarak Atikkan ve Tunç şu örneği vermektedirler:

“‘Şeffaflık her zaman galip gelecektir’ diyen ABD Dışişleri Bakanlığı’nın dijital teknoloji misyoneri Alec Ross iletişim ağını 21. Yüzyılın Che Guevara’sı ilan etmişti. Ross’un Şili’de düzenlenen bir internet toplantısında sarf ettiği bu sözler, salondaki Güney Amerikalıları öfkelenmiştir, izleyicilerin anında tepki gelmişti: ‘Onu da öldürmeye kalkışacak mısınız?’”⁸²⁷

Kittler da bilgisayarlı iletişim ortamlarının ABD merkezli ve kaynaklı olduğunu ifade etmekte ve şeffaflık konusunun çelişkili yapısını şu şekilde aktarmaktadır: “‘Bilgisayar Amerikan ordu-sanayi birleşmesinin çocuğu. Bilgisayarcılar enformasyon devrimini ve şeffaflık kültürünü yarattılar. Ancak bilgisayara aşına olmayanların önüne de yüksek bir duvar çektiler. Gizlilik/şeffaflık kavramları dijital kodlara göre şekillendi. Kısaca, bir kesimin sosyal medya dediği olayı diğer bir kesim enformasyon savaşı diye tanımlıyor.’”⁸²⁸

Şeffaflık ve hesap verebilirlik konusuna daha iyimser şekilde yaklaşıldığında ise Emrealp’in belirttiği gibi, “demokratik yerel yönetim’in gereği olan şeffaflık ve halka hesap verme konusunda da bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemli işlevinin vurgulanması gerekiyor.”⁸²⁹ Akdoğan iletişim teknolojilerini kullanan kurumların sistem üzerindeki olumlu etkilerine şu şekilde değinmektedir: “‘Hükümetler, parlamentolar, siyasi partiler gibi geleneksel kurumların iletişim teknolojilerini kullanmalarının, hükümet işleri ve seçimlerde daha şeffaf olunabilmesi, hesap

⁸²⁶ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 129.

⁸²⁷ Morozov’dan aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 141.

⁸²⁸ Kittler’dan aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 150.

⁸²⁹ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 103.

*verebilirlik ve nitelikli istişare gibi bazı kurumsal değişimleri için umut kaynağı olduğunu görüyoruz.*⁸³⁰

Schmidt ve Cohen yeni iletişim teknolojilerinin şeffaflığa olan katkılarını şu örnekler üzerinden aktarmaktadırlar:

*“Bir mobil el cihazı ve internet erişimine sahip herkes sorumluluk ve şeffaflığı destekleyici bir rol oynayabilme konumuna gelince, vatandaş katılımı tüm zamanların en yüksek düzeyine çıkacaktır. Adis Ababalı bir esnaf ile San Salvadorlu bir delikanlı rüşvet ve yozlaşma üzerine bilgi alışverişinde bulunabilecek, seçim yolsuzluklarını haber verebilecek ve hükümetlerinden hesap sorabilecek.”*⁸³¹ (...) *İletişim teknolojilerinin topluluklara sağladığı kazanımlar –ekonomik açıdan, fırsatlar bazında, eğlence, enformasyon özgürlüğü, daha fazla şeffaflık ve hesap verirlik bakımından- hep birlikte antiradikalleşme misyonuna katkı yapar. Toplumun büyükçe bir kesimi online ortama girdiğinde, yerel sanal topluluğu, terörizmi yadsımak ve liderlerinden hesap verirlik ve eylem talep etmeye yönlendirmek mümkün olacaktır.*⁸³² (...) *Vatandaşların bağlantılılığı arttıkça, hükümetlerin manevra yetenekleri azalacaktır. Belgeleri yok etmek, adam kaçırmak, anıtlar yıkmak gibi kısıtlayıcı ve baskıcı eylemler yeni dijital çağda işlevsel ve simgesel gücünü önemli ölçüde yitirecektir. Bulutta depolanan belgeler yeniden gün ışığına çıkarılabilir ve aktif ve küreselleşmiş bir internet topluluğunun adaletsizliğe karşı bir araya geldiğinde yaratabileceği baskı, hükümetleri başını ağrıtan bir ismi ayakaltından kaldırmadan ya da belirsiz bir süre içeri tıkmadan önce iki kere düşünmek zorunda bırakabilir.”*⁸³³

Dijital diplomasi şeffaflığı ve hesap verilebilirliği destekleyen bir yapıya sahiptir. Şahin ve Çevik’in belirttiği gibi *“Son otuz yılda iletişim teknolojileri hızla gelişmiş, bu süre içinde devletlerin de halklara hesap verebilirliği, diğer ülke halkları ile temas etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.”*⁸³⁴ Varoğlu şeffaflık ile ilgili olarak şunu vurgulamaktadır: *“Açıklık, saydamlık çok önemli bir defa. Siz dezenformasyon*

⁸³⁰ *Ibid.*, s. 66.

⁸³¹ Schmidt ve Cohen, *Yeni Dijital Çağ İnsanların, Ulusların ve İş Dünyasının Geleceğini Yeniden Şekillendirmek...*, s. 43-44.

⁸³² *Ibid.*, s. 199.

⁸³³ *Ibid.*, s. 44-45.

⁸³⁴ Şahin ve Çevik, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...*, s. 3.

ile bir başka ülkenin halkı üzerinde kalıcı etki yaratamazsınız veya yarattığınız etki uzun süreli olmaz.”⁸³⁵ Copeland’e göre, “Bugün dijital diplomasi sayesinde hükümetler daha dürüst, tutarlı ve şeffaf olmaya zorlanmaktadır. Bu türden ifşa durumları gittikçe artmaktadır. Bu gelişmenin yanında, artan sivil farkındalık ve medya gözetimiyle birlikte, hükümetler kamuya yaptıkları açıklamaların ve yapılanların gerçeklerle örtüşüyor olmasına daha fazla dikkat etmektedirler.”⁸³⁶

Ulanoff şeffaflık ihtiyacı ile gizlilik ihtiyacı arasındaki gerilimin her zaman olacağını, şeffaflık için çabalayan insanların olacağı gibi ve gizlilik için çabalayan bir hükümetin de olacağını vurgulamaktadır.⁸³⁷ Bu anlamda şeffaflık konusunda verilebilecek en önemli örneklerden biri Wikileaks’tir. Ulanoff devletlerin medya kuruluşları gibi %100 şeffaf olamayacağını fakat insanların ilgilendiği konular için onlarla etkileşime geçmesi gerektiği ve bunun için akılcıl yöntemler bulması gerektiği ve özellikle devlete zarar verebilecek veya çelişkili bilgiler dolaşıma giriyorsa kullanılan yöntemlere sosyal medyayı da dahil etmesi gerektiğini belirtmektedir.⁸³⁸ Hocking ve Melissen de diplomaside müzakerelerin gizli biçimde sürdürülmesi ile şeffaflık talepleri arasında temel bir problem teşkil ettiğini ifade etmektedirler.⁸³⁹ Buna bağlı olarak sosyal medyanın diplomasiyi gizemli halinden kurtardığını ve diplomatik sürece dahil ettiğini belirtmektedirler.⁸⁴⁰ Buna örnek olarak Boko Haram’ın Nijeryalı 270 kız çocuğunu kaçırmaya yönelik olarak sosyal medya üzerinden sürdürülen “Bring Back Our Girls” kampanyasını örnek vermekte ve Twitter hashtag kullanımı ve viral videoların kampanya kapsamında kullanıldığını aktarmaktadırlar.⁸⁴¹ Bu anlamda diplomaside aktör sayısının artması ve şeffaflık taleplerinin artması diplomasinin dönüşümünün önemli bir getirisi olarak ortaya çıkmaktadır.

⁸³⁵ Varoğlu, **Kamu Diplomasisi...**, s.20.

⁸³⁶ Copeland, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...**, s. 462.

⁸³⁷ Lance Ulanoff, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy (Kindle Edition)**, Editör: Andreas Sandre, Rowman & Littlefield Publishers, 2015, s. 116.

⁸³⁸ **Ibid.**

⁸³⁹ Hocking ve Melissen, **a.g.e.**, s. 24.

⁸⁴⁰ **Ibid.**

⁸⁴¹ **Ibid.**

2.3.4. Erişim Eşitsizliği ve Bilgi Gediği

Bugünün verileriyle internete erişim oranlarına bakıldığında, yeni iletişim teknolojilerine erişimde tüm dünyada eşit imkânlar olduğunu söylemek mümkün değildir. Buna bağlı olarak, yeni iletişim teknolojilerinin demokrasi vaatleri en azından bugünün şartları altında tam olarak hayata geçememektedir. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği verilerine göre 2013’de 2.7 milyar kişi, yani dünya nüfusunun %40’ı çevrimiçidir (ITU 2013).⁸⁴² Buna göre dünyada çoğu kişi henüz internet erişimine sahip değildir. Mattelart’ın dünya-iletişimi kavramı iletişim sektöründeki üretimin ve ticarileşmenin uzamının dünya-ekonomisi uzamına eklenmesini işaret etmektedir.⁸⁴³ Mattelart’a göre, *“İletişim sistemlerinin ve ekonomilerinin bütünleşmesi ülkeler ve bölgeler arasında olduğu gibi toplumsal gruplar arasında da yeni ayrımların-eşitsizliklerin oluşmasına neden olmaktadır.”*⁸⁴⁴ Bauman bu durumu şöyle özetlemektedir:

*“Yine, yeni ve işitilmedik bir özgürlüğün kapısı ve hepsinden önemlisi eli kulağındaki eşitliğin teknolojik temeli kabul edilen küresel iletişim ağı, kesinlikle, seçilmiş çok küçük bir grup tarafından kullanılmaktadır; bir kapıdan çok, kalın bir duvardaki ince bir çatlak gibi durmaktadır. Bu çatlaktan az (ve giderek daha az) sayıda insan geçiş hakkı elde ediyor.”*⁸⁴⁵

Bu duruma bağlı olarak Immanuel Maurice Wallerstein’in “evrensel kapitalizm” kuramıyla açıkladığı merkez, yarı merkez ve çevre üçlüsünün hala geçerli olduğunu söylemek mümkündür.⁸⁴⁶ Fernand Braudel ise dünya ekonomisi kavramını şu üç olgu ile açıklamaktadır: *“Verili bir coğrafi uzam, dünyada merkezi bir kutbun varlığı; bu merkezin etrafında yer alan aracı bölgeler ve yasasını dayatan merkeze boyun eğmiş ve ihtiyaçlarına bağımlı kılmış çok daha geniş bölgeler. Mattelart bu şemanın adının olsa olsa ‘eşitsiz mübadele’ olabileceğini düşünür.”*⁸⁴⁷ Gallino yaşam koşullarının kutuplaşmasının küreselleşmenin en yaygın sonucu

⁸⁴² Akdoğan, a.g.e., s. 61.

⁸⁴³ Tatal Cheviron, **Küresel İletişim...**, s. 27.

⁸⁴⁴ **Ibid.**, s. 28.

⁸⁴⁵ Bauman, **Küreselleşme...**, s. 82-83.

⁸⁴⁶ Güngör, a.g.e., s. 152-153.

⁸⁴⁷ Tatal Cheviron, a.g.e., s. 27.

olarak görüldüğünü ifade etmektedir.⁸⁴⁸ Birleşmiş Milletler'in 1999'daki İnsani Gelişme Raporu'na göre, 1997'de dünya nüfusunun en zengin yüzde 20'si –bunların neredeyse hepsi OECD ülkelerinde toplanmıştır- dünya GSMH'sinin yüzde 86'sını paylaşmakta, en yoksul yüzde 20'ye yalnızca yüzde 1'i düşmektedir.⁸⁴⁹ Diğer yandan internet erişimi oranlarına bakıldığında, internete erişim her geçen gün artmaktadır. Bu anlamda, erişim eşitsizliği ve bilgi gediği alanı ile ilgili olarak “tekno-iyimserler” ve “tekno-kötümserler” olarak iki eğilimin olduğu görülmektedir.

Kellner teknopolitikaya ve elektronik demokrasiye karşı geliştirilmiş görüşleri şu şekilde aktarmaktadır:

“Teknopolitikaya ve elektronik demokrasiye karşı geliştirilmiş görüşler ise, birden çok argüman içeriyor. Bunlardan ilki, yeni bilgisayar teknolojinin erişimin eşitlikçi olmadığı; dolayısıyla da teknopolitikadan söz etmenin, yalnızca, bunlara sahip olmayanların çıkarlarına sahip olanların çıkarlarını savunmak anlamına geldiği öne sürülüyor. İkincisi, yeni teknolojilerin politik bilgi ve tartışmanın yaygınlaşmasına katkıda bulunabileceği; ancak aslında, ne bu bilginin ne de bu tartışmanın kendi başına politik bir bilgi bombardımanı çağında yaşayan kitleler üzerinde kafa karıştırıcı ve boğucu bir etkisi de olabileceği belirtiliyor. Bunun yanı sıra, internet kanallı bilginin güvenilmezliğiyle ün saldıği hatırlatılıyor ve internet üzerinden yürütülen tartışmaların, adamakıllı bir düşünme sürecine ve kafa emeğiyle oluşturulmuş bir yargılamaya dayanmadığı öne sürülüyor.”⁸⁵⁰

Gerbaudo Todd Gitlin'in yaklaşımına değinerek, “internetin günümüz toplumlarının ‘ayırma, dışlama ve parçalara ayırma dinamiğini yeniden ürettiği’ni ve ‘bilgi zenginleri ile bilgi fakirleri arasındaki’ ayrılığın derinleştiğini ileri sürdüğünü” ifade etmiştir.⁸⁵¹ Özkaya bu erişim eşitsizliğini “dijital uçurum” olarak adlandırmakta ve 2000'lerden bu yana dijital uçurumun azalmaya başlamış olmasına rağmen, internetin hala altyapı, erişim, kullanım ve içerik bakımından birçok eşitsizlikler barındırdığını belirtmektedir.⁸⁵² Özkaya'nın vurguladığı gibi, bu eşitsizlikler yalnızca gelişmiş veya az gelişmiş ülke ve bölgeler arasında

⁸⁴⁸ Luciano Gallino, **Küreselleşme ve Eşitsizlik**, Ankara: Dost Yayınevi, 2012, s. 80.

⁸⁴⁹ **Ibid.**, s. 81.

⁸⁵⁰ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 716.

⁸⁵¹ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 57-58.

⁸⁵² Özkaya, **Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar...**, s. 143.

bulunmamakta, aynı ülkede farklı bölgeler arasında ve farklı cinsiyet, ırk ve etnik gruplar açısından da eşitsizlikler göze çarpmaktadır.⁸⁵³ Bilgi Uçurunu Hipotezi (*Knowledge-Gap Hypothesis*) “toplumdaki bilgi artışının yüksek statülü kesimlerde alt kesimlere göre daha fazla olduğunu öne süren yaklaşımdır. Bu yaklaşıma *Türkçede bilgi farklı ve bilgi gediği de denmektedir.*”⁸⁵⁴ Castells de tam olarak aynı noktaya değinmekte ve ağı bir örgütlenmede zamanın ve mekânın yer değiştirmesi sonucu güç ilişkilerinin doğasının değiştiğini ve bunun sonucunda kozmopolit elit ve yerel insanlar arasındaki ağlara erişim konusunda ortaya ciddi ayrımlar çıktığını ifade etmektedir.⁸⁵⁵ Peter Dahlgren de internete erişimin ekonomik boyutunu irdelemekte ve konuya ilişkin şu şekilde bir açıklama yapmaktadır: “*Yurttaş için, uygun enformasyonlara erişim gitgide daha pahalı hale gelecek, bu enformasyonlar gitgide daha eşitsiz biçimde dağıtılacak ve bu durum yurttaşlığın evrensel idealinin itibarını gün geçtikçe biraz daha fazla zedeleyecektir.*”⁸⁵⁶ Castells’e göre eşitsizlik kaynağı ırk değil, gelir düzeyi ve eğitimidir.⁸⁵⁷ İnternet erişimindeki mekânsal eşitsizlikler, teknolojiye atfedilen mekânsızlık niteliği dikkate alındığında Enformasyon Çağı’nın en çarpıcı paradokslarından biridir.⁸⁵⁸ Dutton ise siyasi veya hükümetteki teknolojik dönüşümler dolayısıyla, bazı insanların iletişim gelirinden, bulunduğu yerden, fiziksel engellerden veya dil yetkinliği gibi konular dolayısıyla bilgi iletişimi teknolojilerinden mahrum kalma risklerinin bulunduğunu vurgulamaktadır.⁸⁵⁹

Güngör, toplumdaki ekonomik eşitsizliğin, erişim eşitsizliğine yol açacağını, erişim eşitsizliğinin de bilgi gediğine yol açarak, toplumsal kesimler arasındaki uçurumların artacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Kentlerde yaşayan, ekonomik açıdan da iyi durumda olan insanlar her tür bilişim tekniklerine ulaşırken, onların olanaklarından sonuna dek yararlanırken, kırsal kesimde yaşayan ya da kentte olup da oldukça yoksul koşullarda yaşama direnmeye çalışan insanların bu olanaklardan yararlanamaması zaten var olan

⁸⁵³ **Ibid.**

⁸⁵⁴ Mutlu, **İletişim Sözlüğü...**, s.49-50.

⁸⁵⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 58-59.

⁸⁵⁶ Dahlgren, **Kamusal Alan...**, s. 47.

⁸⁵⁷ Castells, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi Birinci Cilt...**, s. 466.

⁸⁵⁸ **Ibid.**

⁸⁵⁹ Dutton, **a.g.e.**, s. 189.

eşitsizliği daha da güçlendirmektedir. Toplumun zaten eğitilmiş olan kesimi internet ve sosyal medya ortamlarının da olanaklarını kullanarak bilgi toplumunun tüm olanaklarından en yüksek düzeyde yararlanırken, toplumun alt kesimleri bundan yoksun kalmakta. Bu da toplumdaki farklı kesimler arasındaki zaten varolan eşitsizliğe bir de bilgi dolayımı eşitsizliğin eklenmesine yol açmaktadır. Böylece toplumsal kesimler arasındaki mesafe artmakta, uçurumlar büyümektedir.”⁸⁶⁰

Bauman da bu iki kesim arasındaki mesafenin hem gerçekte hem sanalda sürdüğünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Aslında, ortaya çıkmakta olan hareketlilik hiyerarşisinin en tepesinde ve en altında, yani iki kutupta toplaşmış dünyalar birbirinden son derece farklıdır ve aralarındaki iletişim de gittikçe kopmaktadır. Birinci dünyada, küresel çapta hareket edebilenlerin dünyasında mekânın kısıtlayıcı niteliği kalmamıştır ve hem ‘gerçek’ hem de ‘sanal’ haliyle kolaylıkla katedilmektedir. İkinci dünyada, yani ‘yerel olarak bağlı’ olanların hareket etmesi yasaklanmış ve bu yüzden, bağlı oldukları yerelliğe dayatılacak her türlü değişimin yükünü pasif olarak çekmeye mecbur olanların dünyasında ise gerçek mekân hızla daralmaktadır. Bu, sanal olmayan gerçeklikte inatla aşılabilir kalan mesafelerin ‘sanal olarak katedilebilirliği’nin ve mekân fetihlerinin medya tarafından göze sokarcasına sergilenmesiyle daha da acı verici bir hale gelen türden bir yoksulluktur.”⁸⁶¹

Bard ve Söderqvist ise erişim eşitsizliği durumuna daha geniş bir çerçevede bakmakta ve bu kavramı Innis’in “bilgi tekeli” kavramı ekseninde açıklamaktadırlar:

“Ağ oluşturan (networking) bilgisayarlar kadar önemli olan herhangi bir yeni, baskın teknoloji, yeni bir kazananlar ve kaybedenler topluluğu yaratır. Kazananlar, modern iletişim araştırmalarının büyük öncüsü ve McLuhan’ın akıl hocası Harold Innis’in bilgi tekeli dediği şeyden meydana gelir. Yeni teknolojiyi ve onun uygulamalarını kontrol altına alanlar hızla kayda değer ölçüde güç toplarlar, bu ise yeni oluşan grubun yerinin derhal ve kaçınılmaz olarak sağlamlaşmasına ve bu grubun çıkarının korunması yönünde güçlü bir dürtüye yol açar. Açıkça ortada olan sebeplerden dolayı, bu seçkin bilginin daha geniş çevrelerce erişilebilir olması

⁸⁶⁰ Güngör, a.g.e., s. 378.

⁸⁶¹ Bauman, *Küreselleşme...*, s. 101.

yönünde bir arzunun bulunmasını beklemek imkansızdır, çünkü bu hem sahip olunan gücün hem de ayrıcalıkların değerini azaltacaktır. Kazananların kanaati manipüle etme yollarından birisi, ortada hiçbir kazananın olmadığı ve yeni teknolojinin nimetlerinin tüm topluma eşit ve adaletli biçimde dağıtılacağını iddia etmektir. Amigoların, ironik biçimde kandırılmış kaybedenlerden oluşan o büyük topluluğun işe yaradığı yer, işte burasıdır.”⁸⁶²

Winner da benzer bir yaklaşıma sahiptir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler gücü elinde tutanların gücüne güç katmakta, kontrole hazır olan kişilerin elinde kontrol merkezileşmesini sağlamakta ve zengin olan kişilerin daha da zenginleşmesi ve gücü elinde tutanların bilgisayarlı teknoloji yöntemlerinde de kontrolü ele almada sisteme adapte olmalarını sağlamaktadır.⁸⁶³

Diğer yandan tekno-iyimserler ise, önümüzdeki yıllarda bilgisayar sahibi olma ve internete erişim oranlarının artacağını, bunun da toplumsal gelişmeye katkıda bulunacağını düşünmektedirler. Buna göre dünyada en yoksul ülkelerde ve baskıcı rejimlerde bile internet kullanıcı sayısı artmıştır.⁸⁶⁴ Örneğin 2000 ve 2004 yılları arasında Orta Doğu’da internet kullanıcı sayısı %219 artmıştır.⁸⁶⁵ Schmidt ve Cohen’a göre, *“Milyonlarca yeni insan internete katıldıkça, gelecekteki sosyal değişikliklere iyimser bakma yüzdemiz artmaktadır.”*⁸⁶⁶ Kellner da bu tekno iyimserler arasında bulunmaktadır. Kellner internete erişim konusunda şunları aktarmaktadır:

“Günümüzde, siberuzamlarda başrolü, büyük oranda, genç, beyaz ırktan, orta ya da üst sınıftan erkeklerin oynadığı, yeni teknolojileri ve siberuzamı eleştirenlerin durmaksızın yineledikleri bir olgudur ve bu tespit de önemli bir doğruluk payı vardır. Ancak öte yandan istatistikler ve araştırmalar göstermektedir ki, kadınlar, farklı ırklardan ve farklı sınıfsal kesimlerden gelen bireyler ve yaşlılar da her geçen gün internette daha aktif bir yer edinmektedirler. Üstüne üstlük, dünyanın aşırı gelişmiş ülkelerinde, bilgisayar, standart bir ev eşyası halini almıştır; muhtemel ki gelecek yüzyılın başı itibarıyla televizyon kadar yaygınlaşacak ve kuşkusuz iş, sosyal

⁸⁶² Bard ve Söderqvist, **a.g.e.**, s. 64-65.

⁸⁶³ Fernback, **a.g.e.**, s. 47.

⁸⁶⁴ Waller, **The Public Diplomacy Reader...**, s. 472.

⁸⁶⁵ **Ibid.**

⁸⁶⁶ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 44.

*hayat ve eğitim açısından televizyonlardan çok daha önemli bir rol oynayacaktır. Bunun yanı sıra, uydular vasıtasıyla tüm dünyayı saran bir bağlantı ağı kurmak yönündeki planlar yürürlüğe konmuştur; bu gerçekleştiğinde, şu anda telefon, televizyon ve hatta elektrik bile bulunmayan yerlerde yaşayan kişiler için internet erişimi ve iletişim devrimini yakalamak mümkün olacaktır.*⁸⁶⁷

Kellner'in üzerinde durduğu gibi dünyadaki herkesin internete bağlanabilmesini sağlayacak olan bir proje üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Facebook'un kurucu olan Mark Zuckerberg'in öncülüğünde hayata geçirilmesi planlanan "internet.org" birçok firmanın biraraya gelerek hayata geçireceği küresel bir işbirliği projesidir ve bu projede dünyanın nüfusunda henüz internet bağlantısı olmayan üçte ikilik bölümünün de internete bağlanabilmesi amacıyla, dünyada toplamda 2.7 milyar olan internet kullanıcısı sayısının ilk etapta 5 milyara çıkartılması hedeflenmektedir.⁸⁶⁸ Zuckerberg sloganı, "*The more we connect, the better it gets.*" (Daha fazla bağlantı kurdukça, daha iyiye gideriz.) olan proje hakkında bilgi verirken, Facebook'a bağlantısı olanların ekonomik anlamda diğer ülke vatandaşlarına göre yeterince iyi durumda olduklarını, bundan sonra geriye kalan ülkeler için internete erişimi sağlama gayretinde olacaklarını ifade etmekte ve "*Herkes internete bağlanmayı hak etmektedir.*"⁸⁶⁹ demektedir.

Gerekli teknik alt yapı sağlandıktan ve internete bağlanabilmek için gerekli cihazların da yaygınlaşması ve insanların internete bağlanabilecek kadar eğitim alması sonrası meydana gelecek olan yeni dünya düzeninin getirilerinin ve götürülerinin neler olabileceği gerçekten merak konusudur.

2.3.5. Küresel Yönetişim

Küresel yönetim, çok paydaşlı küresel sistemde ulus devletlerin gücünü çeşitli paydaşlarla paylaşmaya başlaması ve politik karar alma süreçlerine bu paydaşları da dahil etmeye başlamak durumunda kalması ile birlikte ortaya çıkan bir kavramdır. Bu süreçte küresel kapitalizmin gelişmesi ile birlikte, dünyada ekonomik

⁸⁶⁷ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 724.

⁸⁶⁸ <http://www.theguardian.com/technology/2013/aug/21/facebook-mark-zuckerberg-internet-org>, Erişim tarihi: 18.10.2015.

⁸⁶⁹ **Ibid.**

dengelesizliklere bağlı olarak, gelir düzeylerinde de eğitsizlikler meydana gelmeye başlamıştır ve buna bağlı olarak küresel yönetişim küresel kapitalizmin yol açtığı sosyo-ekonomik dengelesizlikleri düzene sokma vaadi ile uygulamaya koyulmaya çalışılmaktadır. Rma da ülkelerdeki asimetrik ekonomik duruma değinerek küresel yönetişimi şu şekilde ele almaktadır:

“Buna karşın, eleştirel yaklaşımın veciz tarifi ile küresel yönetişim refah, g ve bilgi mücadelelerinin göründüğü alanlardan birisidir. Bu anlamda da, devletlerarası da dahil olmak üzere uluslararası örgütlerin, küresel şirketlerin ve yani uluslararası bütünleşme fikir ve kurumlarının da dahil olduğu büyümekte olan bir kamusal ve özel ağ üzerinden tanımlanabilir. Sonuç itibariyle bakıldığında, küresel yönetişimin dünya siyasetinin temel sorunlarının çözümünde yetersiz kaldığı, özellikle de kaynakların yoksullar başta muhtaçlara dağıtımında etkisiz olduğu söylenebilir.”⁸⁷⁰

Günümüzde küresel yönetişim ihtiyaı daha fazla ortaya çıkmaktadır. Cox’un belirttiği gibi, “Artık devletler ve milletler-arası münasebetlerin esas yapısını, küresel münasebetler oluşturmaktadır.”⁸⁷¹ Gallino küresel yönetişimin işleyişini şu şekilde açıklamaktadır:

“Küreselleşmenin saptanmış olan sapkın etkileri karşısında, birkaç yıldır, onlara çözüm bulmaya yönelik bir ‘global governance’ fikri dolaşıp durmaktadır. Bu bağlamda, ‘governance’ ile yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde imzalanmış ikili ya da çoklu anlaşmalarla sağlanan, şu ya da bu ölçüde dünyadaki ekonomik akışları denetlemeye uygun bir kurallar bütünü anlaşılmaktadır. Bu anlaşmalar, ekonomik ortaklıklar, uluslararası örgütler, resmi ya da sivil örgütler, sendikalar, kamu yönetimleri gibi birçok ortak oyuncu türlerini işe kartıştırabilirler. Global governance’in ağ biçimli bir yapısı olması gerekir: A znesi B znesiyle bir anlaşma imzalar, o da bir benzerini C znesiyle imzalar. Böylece, bir ülkeden ötekine aşamalı olarak yayılan bir ağ oluşturulabilir.”⁸⁷²

⁸⁷⁰ Rma, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler...**, s. 403.

⁸⁷¹ Cox’tan aktaran Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s. 26.

⁸⁷² Gallino, **Küreselleşme ve Eğitsizlik...**, s. 82-83.

Hirst'e göre küresel yönetim, “çevre sorunları, küresel ticaretin regülasyonu, uluslararası barış ve güvenliğe karşı dünya çapındaki tehditleri önlemek üzere devletler ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliği biçimlerine delalet etmektedir.”⁸⁷³ Karnst ve Mingst küresel yönetimi şu örnek üzerinden açıklamaktadırlar: “1995 yılında bu konu temelli toplanan bir uluslararası uzman grubu küresel yönetimi bireylerin ve (kamusal ve özel) kurumların ortak sorunlarını çözme yollarının toplamı olarak tanımlamakta ve çatışan ve farklılaşan çıkarların uyumlulaştırıldığı ve ortak çalışma fiiliyatının geliştirilmesini içeren bir süreç olarak saptamışlardır.”⁸⁷⁴ Temiz ise küresel yönetimi şu şekilde tanımlamaktadır:

“Küresel yönetim, uluslararası topluluk ve tekil aktörlerin, kapasitelerini aşan ekonomik sosyal ve siyasal konularda ortaya çıkan sorunları düzene sokmak amacıyla koydukları kurallardan ve oluşturdukları kurumlardan oluşan bir sistemdir. Gerek ulusal gerekse küresel düzeyde olsun iyi yönetişimin, özgürlük, güvenlik, çeşitlilik, adalet ve dayanışma gibi değerleri geliştirmesi gerekir. İyi yönetim, ayrıca, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye ve katılımcılığa saygıyı güvence altına almalı, denetlenebilirlik, etkililik ve yerindelik ilkelerine bağlı kalmalıdır (ILO, 2004:75). Anlaşılacağı üzere küresel yönetim, ağırlıklı olarak devletlerin tek tek kapasitelerini aşan ekonomik, sosyal ve siyasal konularda ortaya çıkan sorunlara daha düzenli ve güvenilir çeşitli çözümler getirmeyi ifade eder. Sivil toplum kuruluşları önemli olsa da küresel yönetim kurum, aktör ve faaliyetleri daha geniş bir yelpaze içinde değerlendirmektedir.”⁸⁷⁵

Küresel yönetişimin önemli özelliklerinden biri sosyal diyalog üzerine kurulu olması ve sosyal diyalogun katılım ve hesap verebilirliğin bir aracı olmasıdır.⁸⁷⁶ Küresel yönetişimde, bireyler de önemli birer paydaşlardır. Splichal küresel yönetim tanımını birey ekseninde şu şekilde yapmaktadır:

⁸⁷³ Hirst'ten aktaran Emrah Yaman, “Yönetişim Sürecinde Devletin Rolü ve Deniz Ticareti Sektörü”, İGÜSBD Cilt:2 Sayı:2 Ekim/October 2015, s.115.

⁸⁷⁴ Rūma, a.g.e., s. 403.

⁸⁷⁵ Hasan Ejder Temiz, “Sosyal Politika Bağlamında Yönetişim”, *Toplum ve Demokrasi*, Yıl 6, Sayı 13-14, Ocak-Aralık, 2012, s. 203.

⁸⁷⁶ *Ibid.*, s. 214.

“Dewey’e göre küresel yönetim, bireylerin ve grupların bir ağ şeklinde toplumun belli kesimlerini ciddi şekilde etkileyen küresel olgularla ilgili iletişime geçtiği, çözüm üretmeye çalıştıkları ve/veya bir kararı etkilemeye çalıştıkları, tartışmaya açık bir kamusal mantık içeren bir yönetim şeklini ifade etmektedir. Küreselleşme, yönetimin çeşitli gelişmeler ışığında etkilendiği, dil, ırk, din ve milliyeti aşan bölünmeler ile, ulusal sınırları aşan (potansiyel) paydaş ağlarını ortaya çıkarmaktadır.”⁸⁷⁷

Habermas da küresel yönetimin farklı gelişmişlik seviyelerine sahip olan ülkeler arasında mecburi bir uygulama olarak öne çıktığını ve böyle bir düzenin öncelikli muhataplarının devletler değil, vatandaşlar ve sivil toplum örgütleri olduğunu belirtmektedir:

“Sınırların böylesine muğlaklaşması ve silinmesi tabii ki sadece iktisat ile sınırlı kalmamaktadır. David Held ve çalışma arkadaşları tarafından neşredilen ‘Küresel Dönüşüm’ adlı incelemede, dünya ticareti, mali piyasalar ve (dünya çapında yayılmış üretim zincirleri ile) çok-milletli ortaklıklar adlı bölümler olduğu gibi dünya-içişleri politikası, barışın güvence altına alınması, organize şiddet, büyüyen iltica akınları, yeni medya ve yeni iletişim şebekeleri, yeni melez kültür biçimleri gibi bölümler de bulunmaktadır. (...) Tabakalara ayrılmış bir dünya-devletinde, gelişmiş ülkeler ile yeni-sanayileşmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki asimetrik nitelikteki karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin, uzlaşmaz menfaat çatışmalarına yol açacağı düşünülmektedir. Küresel aktivite kabiliyetine sahip aktörleri kendi önceliklerini ‘global governance’ istikametinde geliştirmeye sevk edebilecek millet-ötesi irade tesis edici bir prosedür oluşturulmadıkça bu görüş (perspektif) haklı çıkmaktadır.”⁸⁷⁸ (...) Dünya-devleti düzenlemesi şimdiye kadar henüz (uygulamalı örnekleri olan) bir proje şeklini dahi alamamıştır. Bu projenin ilk muhatapları hükümetler değil vatandaşlar ve sivil toplum girişimleridir.”⁸⁷⁹

⁸⁷⁷ Slavko Splichal, “‘New Media, ‘Old’ Theories: Does the (National) Public Melt into the Air of Global Governance?”, European Journal of Communication. Sage Publications, No: 24: 391, 2009, s. 396.

⁸⁷⁸ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s. 68.

⁸⁷⁹ **Ibid.**, s. 145-146.

Tomlinson BM'nin Küresel Yönetim Komisyonu raporunu şu şekilde değerlendirmektedir:

“Birleşmiş Milletler’in 1995’teki 50. Genel Toplantısı’yla aynı zamanda, Küresel Yönetim Komisyonu adlı bir organ tarafından bir rapor yayımlandı. (...) Raporun başlığında da görülen ve kılavuz olarak kabul edilen metafor ise dünyanın Küresel Mahallemiz olarak düşünülmesiydi. (...) Fakat aslında bu başlık sonuç itibariyle oldukça uygun ve zekicedir. Zira ‘mahalle’ düşüncesi küreselleşme sürecine ilişkin temel bir şeyi yakalamaktadır: Yerel yaşamlarımız ve kültürel deneyimimizle, bunları süratli bir biçimde dönüştüren küreselleştirici yapılar ve güçler arasındaki diyalektik ilişkiyi. Dahası, raporda sözü edilen mahalle hiç de samimi, sıcak ilişkilerin yaşandığı bir mahalle değildir. (...) Bu tehlikelere ve belirsizliklere rağmen, komisyonun raporunda aşağı yukarı iyimser bir ton vardır: Önerilen şey dünya hükümeti kurulması için bir çerçeve değil, ‘küresel çağda getirilecek bir düzenin, küresel çeşitliliğin gerçekliğine uymasının sağlandığı... sürdürülebilir bir gelecekte küresel işlerin bütün insanların çıkarlarına cevap verecek şekilde idaresi... uluslararası eşgüdüm biçimlerinde reformlar...’ olarak görülen daha iddiasız ve genelde pragmatik birtakım ‘yönetişim’ önerileridir. (...) Ancak bizim için ilginç olanı, bu önerilen küresel yönetimin sadece ulus-devletlerin işi olmadığı –gerçekten de bu iş onlara bırakılamaz- çok daha küçük gruplara, hatta bireysel düzeye kadar inilmesi gerektiği düşüncesi karşısında ikincil –bir anlamda buna dayandırılmış- olmasıdır. (...) Bu nedenle küresel mahalle düşüncesi, sıklıkla ‘kendi yaşamlarının kontrolünü elinde almak isteyen insanların kapasite ve iradelerinde büyük bir artışı yansıtan küresel bir sivil toplumun ortaya çıkması’ (1995 Birleşmiş Milletler 50. Genel Toplantı’sından aktaran Tomlinson, 2004:246) fikriyle eşanlamli olarak kullanılmaktadır.”⁸⁸⁰

Tomlinson’a göre Birleşmiş Milletler’in 1995 yılındaki Küresel Yönetim Komisyonu’nun hazırladığı rapor, ‘mantıklı siyasi bir strateji –yönetimin düşünümsel açıdan etkili öznelerin ‘katılımı’nda temellenmesi- olarak alınmalıdır.’ (Tomlinson, 2004:247) Birleşmiş Milletler’e bağlı Küresel Yönetim Komisyonu’nun 1995’te hazırladığı bu rapora bakıldığında, Tomlinson raporu küresel yönetimde bireyin rolü ekseninde ele alarak şu şekilde değerlendirmektedir:

⁸⁸⁰ John Tomlinson, **Küreselleşme ve Kültür**. Çev.: Arzu Eker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004, s. 244-245.

“Komisyonun analizinde küresel modernlikte toplumsal düşünümSELLİĞİN artmasına karşı bir duyarlılık görebiliriz; yani kurumların, özerk öznelerin oluşturduğu seçmen gruplarının farklı ve tek tek eylem ve taleplerine giderek daha çok uyum sağladığı bir dünyanın ortaya çıkmasına. Bu düşünümSELLİĞİN karmaşık ve yüksek derecede dolayimli olduğunu belirtmeye muhtemelen gerek yoktur. (...) DüşünümSELLİK düşüncesi, küresellik düşüncesi, küresel modernlikteki karmaşık karşılıklı bağların, bireysel yaşam tarzlarıyla küresel sonuçlar arasındaki bağlantıyı güçlendirdiğini kavramıştır. Bu açıdan, sıradan insanların yerel durumlarında ne düşündüğü, neye inandığı ve ne yaptığı küresel yönetim alanı için önemlidir.”⁸⁸¹

Habermas bu yeni düzeni şu şekilde aktarmaktadır:

“Bu tabloda bir dünya örgütü bünyesinde yürütülen çok-düzlemli siyasetlerin durağan görüntüsü değil aksine milli, milletlerarası ve küresel düzlemde kendi mantıkları istikametinde cereyan eden siyasi gelişmeler arasındaki karşılıklı etkileşim ve çakışmaların dinamik görüntüsü yer almaktadır. Devletler arasında antlaşmalar yapılmasına imkân veren milletler-arası müzakere sistemleri, bir yandan milli hükümetlerin bağımlı olduğu devlet-içi prosedürlerle iletişim içine girerken diğer yandan da kendilerini dünya-örgütünün bünye ve siyasetlerine dahil etmektedir. Böylelikle bir dünya-hükümeti olmadan dünya-içişleri siyaseti yapılmasını ortaya koyan bir perspektif ortaya çıkmaktadır.”⁸⁸²

Aslında burada bahsedilen olguyu daha önce Giddens’ın Yaşam Politikası kavramı içermektedir. Habermas ise, örneğin Avrupa Birliği’nin dünya içişleri politikasına adapte olunabilmesi için bazı imkân ve şartları hazırlaması gerektiğini vurgulamaktadır:

“Yaşadığımız bu bölgenin imtiyazlı vatandaşlarının aynı zamanda diğer ülkelerin ve kıtaların bakış açılarını nazar-ı dikkate alabilmeleri için, Avrupa Birliği’nin federatif dokusunu, dünya-vatandaşlığı zihniyeti içinde pekiştirmeleri,

⁸⁸¹ *Ibid.*, s. 246-247.

⁸⁸² Habermas, *a.g.e.*, s. 142-143.

böylelikle bir dünya-içişleri politikasının imkân şartlarını hazırlamaları gerekmektedir.”⁸⁸³

Kamu diplomasisi alanı ise çok aktörlü yapısıyla yönetim esaslarına göre işlediği görülmektedir. *“Andrew F. Cooper, Brian Hocking ve William Maley, diplomasinin dönüşümünü yönetim (governance) kavramı çerçevesinde ele almışlar; diplomasinin çok paydaşlı diplomasi haline gelerek nihayetinde küreselleşme ortamında yönetim odaklı diplomasinin kamu diplomasisi tarzına dönüşmesi olarak değerlendirmişlerdir.”⁸⁸⁴*

Kamu diplomasisinin merkezinde iletişim olduğu kadar, dinleme faktörünün olduğu, yani etkileşimli bir ortamın söz konusu olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte yalnızca hedef kitleleri değil, bireyleri de önemseyen kamu diplomasisi alanı internet ve sosyal medya platformları ile birlikte, işleyiş biçimi ve öncelikleri bakımından küresel yönetim esaslarına paralel bir çizgiye sahiptir. Katılımcı demokrasiye, bireye, etkileşime, şeffaflığa ve hiyerarşilerin düzleşmesine önem veren bir alan olarak dijital diplomasi küresel yönetim anlayışını sanal kamusal alana taşıyabilen bir uygulamadır. Bu noktada e-yönetişim kavramı önem kazanmaktadır. E-yönetişimde de reel politikada olduğu gibi katılımcı demokrasinin mevcut olup olmadığı tartışılmaktadır. Akdoğan bu konuda şunları aktarmaktadır:

“Chadwick ve May çevrimiçi araçları kullanma nedenlerine göre üç (yönetimsel, istişareli ve katılımcı) e-yönetişim modeli sunuyor. Bu modellerin içinde en yaygın olanının, kamunun daha iyi idari yönetim, daha iyi kamu hizmeti ve yurttaşları (ve medyayı) bilgilendirmek amaçlı tek yönlü iletişim kurdukları yönetimsel model olduğunu söylüyorlar. Bunun yanında katılımcı e-yönetişim modelinin eksikliğinin dijital uçurumla ilgili olmadığını söyleyip, bunun asıl nedenini siyaset elitinin yurttaşları karar alma süreçlerine katmaya istekli olmamasına bağlıyorlar. İletişim teknolojilerinin interaktif ve katılımcı kullanımına vurgu Birleşmiş Milletler’in e-devlet raporları gibi uluslararası politika belgelerinde de yer alıyor. (...) yurttaş katılımını sağlayacak ve sonuçta demokrasiyi güçlendirecek bilişim araç ve kullanımlarının e-devlet uygulamalarına dahil edilmesi gerekiyor.”⁸⁸⁵

⁸⁸³ **Ibid.**, s. 25.

⁸⁸⁴ Ekşi, **a.g.e.**, s. 54.

⁸⁸⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 128-129.

3. DİJİTAL DİPLOMASİ VE KAMUSAL İLETİŞİM

3.1. Kamusal İletişim Kavramı

Pierre Zémor “*La Communication Publique*” (Kamusal İletişim) adlı kitabında kamusal iletişimi *communication formelle* (açık iletişim) kavramı altında ele almaktadır ve kamusal iletişim alanının kamu yararının meşruluğu ile tanımlandığını ifade etmektedir.⁸⁸⁶ Zémor, kamusal iletişime her türlü kuralın uygulanmasının, tüm prosedür süreçlerinin ve tüm kamusal karar alma süreçlerinin eşlik ettiğini ifade etmekte ve mesajların “insanlar adına” kamu kuruluşları tarafından kendi prensipleri içinde tıpkı yasa yapımı ve yargılama bildirimini gönderilmesi gibi alındığını, gönderildiğini, işlendiğini ve bu iletişim biçiminin mecburi olarak kamusal alanda, vatandaşın gözetimi altında gerçekleşebileceğini ifade etmektedir.⁸⁸⁷ Zémor, buna göre, kamusal iletişimin toplumun doğal iletişim süreci içinde yer alması gerektiğini ve kamusal iletişimin kamu hizmetlerinin düzenleme, koruma veya öngörme rolünden daha ayrıcalıklı bir alanda yer aldığını vurgulamaktadır.⁸⁸⁸ Buna bağlı olarak kamusal iletişimin amaçları arasında şunlar bulunmaktadır: Bilgi vermek (Bilmelerini sağlamak, farkındalık yaratmak ve değerlendirmek), dinlemek (beklentiler, sorgulanmalar ve kamusal tartışmalar), sosyal ilişkilerin güvence altına alınmasına katkıda bulunmak (Kolektif aidiyet duygusu, vatandaş bir aktör olarak dikkate almak) ve sosyal yapının davranışsal değişimlerine eşlik etmek.⁸⁸⁹ Zémor kamusal iletişimin daha kurumsallaşmış şekilde, kamusal yararı tanıtmasına, sivil bilinci beslemesine, kamunun eylemlerine kolaylık sağlamasına ve kamusal tartışmayı güvence altına almasına katkıda bulunması gerektiğini vurgulamaktadır.⁸⁹⁰ Görüldüğü gibi, kamusal iletişim tam olarak demokratik bir toplum düzenini işaret etmektedir ve demokratik toplumun gereği olarak kamusal iletişimde kamu yararını gözetme niyetiyle kamu ile iletişime geçilmesi söz konusudur.

Kamusal iletişimin sosyal medya ve internet ile eklemlenmesi sonucunda ise kamusal iletişimdeki bazı parametreler daha denetlenebilir hale gelmiş, kamusal

⁸⁸⁶ Pierre Zémor, **La Communication Publique**, Paris: Presse Universitaire de France, 1995, s. 4-5.

⁸⁸⁷ **Ibid.**, s. 5.

⁸⁸⁸ **Ibid.**

⁸⁸⁹ **Ibid.**

⁸⁹⁰ **Ibid.**, s. 6.

iletişimin sınırları genişlemiş ve dolayısıyla kamusal iletişimin muhatap sayısı da artmıştır. Jan van Dijk'ın belirttiği gibi, “Geçmişe göre, kamusal iletişim zaman, mekân ve toprak parametrelerine çok daha az bağlı olacak.”⁸⁹¹ Kamusal iletişimin devlet ile vatandaş arasındaki iletişimden, devlet ile vatandaş ve iç ve dış kamular arasındaki etkileşime evrilmesi ile birlikte, kamusal iletişimin sınırları sanal kamusal alan ile birlikte küresel ölçekte genişlemiş, dolayısıyla kamusal tartışmalara hem devlet, hem vatandaş, hem de dünyadaki herhangi bir ülkeden herhangi bir birey veya kişiler müdahil olabilme imkânına kavuşmuştur. Bilindiği üzere, sosyal medya ve internet insanları tek bir platformda buluşturmakta ve kamusal tartışmalara dahil edebilmektedir, bu anlamda sanal kamusal alanda sürdürülen kamusal iletişim, dil ve internet bağlantısı gibi engeller aşıldığı müddetçe sınır tanımamaktadır. Özetku ve diğerleri bu konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadırlar:

*“Sosyal medyanın bir başka gücü ise kitle psikolojisine etkisi noktasındadır. Eskiden sadece sokak ve meydanlarda toplanan insanlar kitleye dahil olup onun psikolojisine bürünürken, sosyal medya sayesinde insanlar telefon, bilgisayar, kısacası klavye karşısında da kitleye dahil olabilmektedir. Aksi takdirde normal yaşamında sakin ve makul bir çizgide olan insanların attıkları tweet veya sosyal medyada paylaştıkları sert mesajları başka türlü izah etmek mümkün değildir.”*⁸⁹²

Üstelik bu kitlelerle, yalnızca sanal kamusal alandaki insanlar değil, sanal kamusal alandaki devletler, hükümetler ve ulus-ötesi kamusal alandaki diğer katılımcılar da insanlarla etkileşime geçmekte ve her bir paydaş ayrıca kendi arasında da etkileşime geçebilmektedir. Bunun sonucunda da yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla kamusal iletişim kavramı, yalnızca devlet ile belirli kamular arasında etkileşim düzeyinde değil, çok paydaşlı olarak zamanı ve mekanı aşan nitelikte uluslararası seviyede sürdürülmekte, bu durum da herhangi bir bireyin düşüncelerini paylaşarak kendini sanal kamusal alanda var edebilmesine, kamuoyu oluşturarak gündem yaratabilmesine ve buna bağlı olarak ifade özgürlüğü hakkının ve demokrasinin evrensel düzeyde ele alınmasına yol açmaktadır.

⁸⁹¹ Jan van Dijk, *The Network Society...*, s. 165.

⁸⁹² Özetku ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 94.

3.2. Dijital Diploması ve Kamusal İletişim

Dijital diplomasının özünde kamusal iletişim vardır ancak alışlageldik kamusal iletişim biçimlerinden farklı olarak kimi zaman bireylere, kimi zaman da iç ve dış kamulara hitap eden yapısıyla dijital diploması kamusal iletişimin geleneksel yapısı ve dili dışına çıkmak durumunda kalmaktadır. Dijital diploması ve kamusal iletişim konusunu en iyi şekilde betimleyen kavramlardan biri Castells'in "Kitlesel Öziletişim" kavramıdır. Dijital diplomasının temelinde de küresel çapta olmak üzere bireylere ve kitlelere hitap edebilme ve aynı şekilde bu paydaşlardan geri bildirim alabilme özelliği bulunmaktadır. Castells "Kitlesel Öziletişim" kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

"Genel olarak toplum açısından başlıca toplumsal anlam üretim kaynağı, toplumsallaşmış iletişim sürecidir. Toplumsallaşmış iletişim, kamusal alanda kişilerarası iletişimin ötesinde var olur. Dijital çağda iletişim teknolojisinin sürekli dönüşümü, iletişim medyasının erimini, hem küresel hem yerel, hem jenerik hem sürekli değişen bir örüntü halinde bir ağ üzerinden toplumsal hayatın tüm alanlarına yayar. Anlam inşa süreci, büyük bir çeşitliliğin damgasını taşır. Ne var ki bütün sembolik inşa süreçlerinin ortak bir özelliği vardır: Bu süreçler büyük ölçüde mültimedya iletişim ağlarında yaratılan, formatlanan ve yayılan mesajlar ve çerçevelere dayanır. Her bireysel insan zihni kendisine iletilen malzemeyi kendi koşulları çerçevesinde yorumlayarak kendi anlamını yaratsa da bu zihinsel süreç iletişim ortamı tarafından koşullanmıştır. Dolayısıyla iletişim ortamının dönüşümü doğrudan anlam üretim biçimlerini, dolayısıyla da iktidar ilişkilerini etkiler. Son yıllarda iletişim alanındaki temel değişim, benim kitlesel öziletişim dediğim şeyin, yani internet ve kablosuz ağların dijital iletişim platformu olarak kullanılmasının yükselişi oldu. Kitlesel bir iletişimdir, çünkü birçok kişiden birçok kişiye iletilen, çok sayıda kişiye ulaşma ve dijital haldeki bilgiyi yakın çevreye ya da dünyaya aktaran sonsuz ağlara bağlanma ihtimali olan mesajları işler. Öziletişimdir çünkü mesajın üretimine gönderici özerk olarak karar verir, alıcının belirlenmesi kendisi tarafından yönetilir ve mesajların iletişim ağlarından alınması özseçime dayanır. Kitlesel öziletişim yatay etkileşimsel iletişim ağlarına dayanır; bu ağların hükümetler ve şirketler tarafından kontrol edilmesi de zordur. Dahası dijital iletişim çok biçimlidir

ve bileşenleri iletişim halindeki aktör tarafından belli iletişim projeleri doğrultusunda yeniden bir araya getirilebilecek küresel bir enformasyon hipermetnine sürekli atıfta bulunulmasını mümkün kılar. Kitlesele öziletişim ister bireysel ister kolektif olsun, toplumsal aktörün toplumsal kurumlar karşısındaki özerkliğinin inşasına yönelik teknolojik platformu sağlar.”⁸⁹³

Zémor’un kamusal iletişimin amaçları arasında saydığı bilgi verme, dinleme, sosyal ilişkilerin güvence altına alınmasına katkıda bulunma ve sosyal yapının davranışsal değişimlerine eşlik etme maddeleri⁸⁹⁴ sosyal medya ve internet sayesinde çok daha geniş kitleler tarafından sanal kamusal alanda, daha şeffaf, daha eşitlikçi ve maliyeti daha düşük biçimde deneyimlenmeye başlamıştır. Bununla birlikte, etkileşimli ortamlar yalnızca birey ve devlet arasında değil, bireyler ve kitleler arasında da gerçekleşmektedir. İnternet ve sosyal medya ağlarında gerçekleşen çift yönlü ve yatay iletişim biçimleri çeşitli grupları sanal kamusal alanda bir araya getirmekte ve fikirlerin ortak bir zeminde tartışılabilmesini sağlamaktadır. Dutton bu konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“Yeni ‘sanal’ gruplar ve topluluklar ağlarda birbirleriyle iletişime geçmektedirler ve bu oluşumun içinde vatandaşlar arasında kamusal iletişim fırsatları, bireyler, özel kuruluşların ve çıkar amacı gütmeyen kuruluşların ve hükümetin desteği bulunmaktadır. Tüm bu paydaşlar vatandaşlar arasında, organize olma ve fikir oluşturma aşamasında yatay iletişim ağlarını desteklemekte ve bu yüzden vatandaşlar ve hükümet arasındaki dikey iletişim anlayışına ters düşmektedir.”⁸⁹⁵

Dijital diplomasi dikey iletişim biçimlerini ile birlikte yatay iletişim biçimlerini de kapsamaktadır. Bu durum olumlu sonuçlar doğurabileceği gibi olumsuz sonuçlar da doğurabilir; zira interneti ve sosyal medyayı kullanım amacına göre bu mecralardan çeşitli sonuçlar alınmaktadır. Ross bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

⁸⁹³ Castells, *İşyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...*, s. 21.

⁸⁹⁴ Zémor, *a.g.e.*, s. 5.

⁸⁹⁵ Dutton, *a.g.e.*, s. 185-186.

“We have to remember, however, that the Internet is not a magic remedy for political and social progress. Technology by itself is agnostic. It simply boosts the existing sociologies on the ground, for good or ill. In addition, it is much better at organizing protest movements than organizing institutions to support new governments. As Secretary Clinton said in a speech about Internet freedom, our information networks are like nuclear power — they can fuel a city just as they can destroy it. Diplomacy in the twenty-first century must confront both the potential and the limits of technology in foreign policy and respond to the disruptions that it causes in international relations.”⁸⁹⁶

Diplomasinin dijital ile işbirliği yapmasının bir nedeni, ağların örgütlenme için potansiyel bir güç olmasıdır. Bu güç iletişim ve etkileşim gücüdür. Schiller iletişim için kritik rolüyle ilgili olarak şunları aktarmaktadır: *“İletişim bir güçtür, iletişim kanallarının belirli odakların tekelinde bulunması ise tehlikelidir, bu odakların elinde kontrolü mümkün olmayan bir gücün teslimi manasına gelir.”⁸⁹⁷* Sanal kamusal alanda ise gücün ne oranda kimde olduğu tartışmalıdır. Bu belirsizliğe rağmen, tıpkı kamusal alanda olduğu gibi sanal kamusal alanda da insanların etkileşime geçebilmesi ve fikirlerini özgürce ifade edebilmesi, demokrasinin işlerliği bakımından son derece önemli bir meseledir. Deruda’ya bu konuyu daha detaylı bir şekilde şu şekilde açıklamaktadır:

“Vatandaşların ağ üzerinden katılımını desteklemek sosyal medyanın hem en gelişmiş hem de en sıkıntılı kullanım biçimidir. Bütün hükümetler ve kuruluşlar bu adımı atmaya hazır değildir. Açık bir yaklaşıma sahip olmak, tam şeffaflık, dışarıdan gelen düşüncelerin filtrelenmesi ve yönetilmesi ve politikaları şekillendirirken vatandaşların önerilerini dahil etme isteğinin mevcut olması gerekmektedir. Bu seviye, kuruluşun tamamında kültürel bir değişimi gerektirmektedir: Yalnızca kurumsal iletişimin hedef kitlesi olan vatandaşlar değil, politika üretme sürecinde stratejik ortak olabilen vatandaşlar ile olan ilişkilerdeki büyük değişimin idrak edilmesi gerekliliği.”⁸⁹⁸

⁸⁹⁶ Ross, *American Diplomacy...*, s. 220-221.

⁸⁹⁷ Schiller, *Zihin Yönlendirenler...*, s. 241.

⁸⁹⁸ Deruda, *a.g.e.*, s. 20.

Dijital diplomasi aracılığıyla sürdürülen kamusal iletişim biçimlerinde etkileşimin göz ardı edildiği durumlarda iki yönlü kamusal iletişimden ziyade monolojik iletişim türlerine ağırlık verilmektedir. Bu da dijital diplomasinin özünü teşkil eden etkileşimlilik ve katılımcı demokrasi anlayışının zedenmesine yol açmaktadır.

3.2.1. Statejik İletişim ve Halkla İlişkiler Yaklaşımlarıyla Dijital Diplomasi Uygulamaları

Dijital diplomasi alanı stratejik iletişim ve halkla ilişkiler yöntemlerinden faydalanan, kimi zaman da bu yaklaşımları suistimal edebilecek olan bir alandır. Diplomasi alanında olduğu gibi dijital diplomasi alanında da iletişim güç demektir. Tran iletişim ve diplomasi ilişkisine yönelik şunları söylemektedir: *“İnsan bedeni için kan ne anlama geliyorsa, diplomasi için de iletişim aynı anlama gelmektedir. Ne zaman iletişimde kopukluk olsa, uluslararası politika bedeni, diplomasi süreci ölür ve sonuç şiddetli anlaşmazlık ve körelme (atrofi) ’dir.”*⁸⁹⁹

Diplomasi ve iletişim iç içe geçmiş alanlardır. Dijital diplomasi ise, yeni iletişim teknolojilerini kullanarak iletişim alanı ile daha da somut biçimde bütünleşmiştir. Dışişleri bakanlıkları ve diplomatlar tıpkı şirketler gibi dijital diplomasiyi bir iş (business) sahası olarak görmeye başlamışlardır.⁹⁰⁰ Bloglar, mobil uygulamalar, sosyal medya ağı analizleri, big data analitiği, kitle kaynak kullanımı, yurttaş gazeteciliği, viral bilgi akışı, peer production (çok fazla sayıda insan tarafından üretim, örneğin Vikipedi) kavramları dışişleri bakanlıklarını ilgilendirmektedir.⁹⁰¹ Çınarlı’ya göre,

*“XXI.yy.da işletmelerin ya da hükümetlerin ‘rızaı üretmeleri’; lobcilik, halkla ilişkiler, kamu diplomasisi, medya ile ilişkiler gibi stratejileri kullanmalarıyla gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin daha ‘özgürlükçü’ bir yönetim tarzı seçmeleri ve devletin de kitleleri zor kullanarak kontrol etme yetisini ister istemez kaybetmeye başlaması ile birlikte propaganda da hiç şüphesiz ki daha sofistike hale geçmiştir.”*⁹⁰²

⁸⁹⁹ Tran’dan aktaran Jönsson ve Hall, **“Communication: An Essential Aspect of Diplomacy”**..., s. 195.

⁹⁰⁰ Amanda Clarke, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Kindle Edition)**..., s. 111.

⁹⁰¹ **Ibid.**, s. 110-111.

⁹⁰² İnci Çınarlı, **Stratejik İletişim Yönetimi**, İstanbul: Beta, 2009, s. 25-26.

Yine Çınarlı'nın belirttiği gibi, “*kamu diplomasisi pozitif ya da negatif olarak bazı terimler/taktikler (örn. spin, manipülasyon, savunuculuk, propaganda, (bir ülkenin) markalaştırılması, algılama yönetimi gibi) tarafından çeşitli ölçülerde biçimlendirilebilmektedir.*”⁹⁰³

Holmes değişim yönetimi olarak diplomasi yönteminde hem statükonun korunması hem de değişimin yönetilmesinin birarada olduğundan bahsetmekte, farklı değişim kaynaklarının farklı diplomatik araçlar gerektirdiğini vurgulamakta ve dijital diplomasiyi diplomasi uygulamalarında bilgi yönetimi, kamu diplomasisi, stratejik planlama, uluslararası müzakereler ve kriz yönetimi yöntemlerinde devrim yaratabileceğini ifade etmektedir.⁹⁰⁴ Sosyal medya ağlarında dijital diplomasi yöntemlerine bakıldığında ise belli kavramların dijital diplomasi kapsamında olup olmadığı daha fazla tartışılmaktadır. Bu kavramlar arasında stratejik iletişim yönetimi, çift yönlü simetrik model, lobcilik, propaganda ve ikna, imaj yönetimi, algılama yönetimi, itibar yönetimi ve kriz yönetimi bulunmaktadır.

3.2.1.1. Stratejik İletişim Yönetimi

Emil Goldman stratejik iletişimi, “*tutum ve davranışları etkilemeye yönelik bir strateji*” olarak tanımlamaktadır.⁹⁰⁵ Bernays, stratejik iletişimi “*önce alıcılardan yola çıkarak, araştırma yoluyla hedeflenen alıcılarda belirli hedeflerin başarılması amacıyla iletişimi düzenlemek*” olarak tanımlamaktadır.⁹⁰⁶ “*Christopher Paul'e göre stratejik iletişim; seçilmiş kitlelerin ulusal amaçları desteklemesi için enformasyon iletme, etkileme ve ikna edilmesine ilişkin koordineli eylemler, mesajlar, imajlar ve diğer dahil etme biçimleridir.*”⁹⁰⁷ Çınarlı, stratejik iletişimin kökeninde ‘gerçek ve klasik’ anlamıyla propagandanın yer aldığını ve stratejik iletişimin ilk kullanıldığı yerin askeri alan olduğunu ifade etmektedir.⁹⁰⁸ Özkan ise stratejik iletişimi şu şekilde açıklamaktadır:

⁹⁰³ *Ibid.*, s. 35.

⁹⁰⁴ Holmes, *Digital Diplomacy: Theory and Practice (Kindle Edition)*..., s. 238.

⁹⁰⁵ Özkan, *a.g.e.*, s. 481.

⁹⁰⁶ Bernays'tan aktaran Çınarlı, *a.g.e.*, s. 21.

⁹⁰⁷ Sancar, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*..., s. 444.

⁹⁰⁸ Çınarlı, *a.g.e.*, s. 22.

“Stratejik iletişim yalnızca en uygun mesajın ilgili kamuoyuna ulaştırılmasını, kamuoyunun bilgilendirilmesini amaçlayan kaynak odaklı pasif bir iletişim süreci değil, belirlenmiş mesajların vizyon ve hedeflere uygun şekilde ilgili kamuoyu ile paylaşılmasını ve kamuoyu algısının olumlu şekilde şekillenmesini sağlayacak ve etkilemeyi esas alan aktif bir iletişim sürecidir. Stratejik iletişimde kurumun/ülkenin ortaya koyduğu vizyonu, stratejik hedefleri, niyeti, eylem ve söylemlerinin ilgili kamuoyu tarafından iyi anlaşılması amaçlanır. Stratejik iletişim uygulamalarında halkla ilişkiler, bilgi yönetimi, kamu diplomasisi, medya ile ilişkiler, algı ve itibar yönetimi gibi disiplinler bütünlük bir anlayışla kullanılır.”⁹⁰⁹

Demir’e göre de, *“imaj ve itibar yönetimi, marka yönetimi, kriz yönetimi ve stratejik iletişim tek tek ve ayrı ayrı uygulamalar olarak değil bir bütünün parçaları olarak ele alınmalıdır.”⁹¹⁰* Sancar da stratejik iletişim yönetiminin imaj, algı ve itibar yönetim süreçlerinin hepsini kapsadığını ifade etmektedir.⁹¹¹ Çınarlı’ya göre stratejik iletişim; öncelikle formel araştırmayı (kimi zaman enformel araştırmalardan da yararlanır), bir sorunu, ilgili hedef kitleleri, ölçülebilir amaç ve hedefleri tanımlamak için kullanılmaktadır.⁹¹² Bu anlamda, kamu diplomasisi stratejik iletişim yönetimi uygulamasıdır. Leonard’a göre, kamu diplomasisi gündelik iletişim (saatler ve günler), stratejik iletişim (haftalar ve aylar) ve ilişki geliştirme (yıllar) olmak üzere üç temel zemine oturmaktadır.⁹¹³ Ekşi bu konuda şunları aktarmaktadır:

“Kamu diplomasisi, hükümetlerin politikalarına uluslararası toplum desteği arama yöntemi olarak diplomasinin iletişim stratejisidir. Kamu diplomasisinin iletişim faaliyetleri ise stratejik iletişim yönetimi çerçevesinde yürütülmektedir. Kamu diplomasisinin stratejik iletişim yönetimi, devletlerin bireyler ve yabancı halklarla enformasyon programları vasıtasıyla ilişki inşa ederek bu ilişkilerin stratejik yönetimidir. Böylece hükümetler iletişim faaliyetlerini kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilgilendirme, tanıtım, uluslararası yayıncılık, ziyaretçi ve değişim programları şeklinde enformasyon programlarına dönüştürerek uygulamaktadır.”⁹¹⁴

⁹⁰⁹ Özkan, **a.g.e.**, s. 481.

⁹¹⁰ Vedat Demir, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta, İstanbul, 2012, s. 56.

⁹¹¹ Sancar, **a.g.e.**, s. 71.

⁹¹² Çınarlı’dan aktaran Özkan, **a.g.e.**, s. 482.

⁹¹³ Leonard’dan aktaran Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁹¹⁴ Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası...**, s. 112.

Özkan da stratejik iletişimin ülkeler için olan önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

“Stratejik iletişimin, algının, imajın, itibarın ve güvenin öne çıktığı yeni uluslararası sistemde, ülkeler de tıpkı ticari markalar gibi, kendilerini kamuoyunun gözünde yeniden yapılandırma, inşa etme, konumlandırma zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Kamuoyu algısının oluşumunda doğru ve sağlıklı bilgilendirme, etkin iletişim, geri bildirim kanallarının açık olması, mesajların etkili tasarımı önem taşımakta; güvenilir, güçlü, itibarlı ve saygın bir ülke algısı oluşturmak için stratejik iletişim yönetiminin rehberliğinde bir markalama yol haritasının izlenmesi gerekmektedir.”⁹¹⁵

Çınarlı stratejik iletişimin ülkeler ve vatandaşları için olan önemini şu şekilde aktarmaktadır:

“Stratejik iletişim; müttefikleri ve dostları ‘sizinle’ olmak için ikna etmektedir. Yani tarafsız olanları kendi tarafınıza çekmek için ya da en azından tarafsız kalmaya ikna etmektir. Düşmanları, gücün sizin olduğuna ve onlara üstün geleceğinize ikna etmektir. Aynı zamanda da, bir ulusun vatandaşlarını, ulusal bir iradenin, ulusal hedefleri başarmak için ortaya konulması amacıyla; liderlerinin politikalarını desteklemeye ikna etmektir. Bu bağlamda, stratejik iletişim, ulusal liderlik için de önemli bir öğedir.”⁹¹⁶

Zaharna bilgi kaynaklarının çokluğuna vurgu yaparak kamu diplomasisinin stratejik iletişim yönetimi ile ne şekilde işlevselleştirilebileceğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bilgi bolluğunun bolluk paradoksuna yol açması sebebiyle günümüzde bilgi kaynakları çoğalmış, devletlerin bilgiyi kontrol etme imkânları zayıflamıştır. Bu durumda hükümetlerin basını ve kamuoyunu mutata bilgilendirme faaliyetlerinin hem önemi azalmış hem de bilgi rekabeti ortamında bilginin daha etkin biçimde yönetilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Kamu diplomasisinde iletişim yöntemlerinden biri olarak stratejik iletişim yönetimi işte bu bilgi rekabeti ortamında hükümetlerin

⁹¹⁵ Özkan, a.g.e., s. 485.

⁹¹⁶ Çınarlı, a.g.e., s. 22.

iletişim faaliyetlerini stratejik mantıkla yeni bilişim ortamına adapte ederek uygulamasıdır. Stratejik iletişim yönetimi, hükümetlerin iletişim faaliyetlerinde hangi araçların kullanılacağından verilecek mesajların yapılandırılması ve önceliklerin belirlenmesine kadar bütün sürecin sistematize edilerek planlamasını içermektedir.”⁹¹⁷

Dijital çağ stratejik iletişim yönetiminin daha geniş bir yelpazede yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu anlamda, mesajı iletecek kanallar, mesajın içeriği, etkinin ölçülmesi gibi stratejik iletişimin temel unsurları dijital dünyaya uygun şekilde planlanmalıdır. Demir’e göre,

“Yazılı basın, radyo ve televizyon medyası diplomatların sadece içeriye matuf konuşmalar yapmalarının miladını doldurmaktadır. Kamu diplomasisi aktörleri başarılı olmak istiyorlarsa günümüzün bilgi çağına adapte olmak zorundadır. Kamu diplomasisi uygulayıcıları bu yeni realiteye faal bir şekilde intibak etmek için yeni stratejiler geliştirmek mecburiyetindedirler.”⁹¹⁸

Günümüzde yoğun bilgi akışı dolayısıyla, kamu diplomasisinde ve dijital diplomaside stratejik iletişim yönetimi önem kazanmaktadır. İnan’ın da belirttiği gibi, *“stratejik iletişim süreçlerini doğru bir şekilde yürüten ve yabancı kamuoylarının desteğini alan ülkelerin uluslararası arenadaki imaj ve prestijlerinin olumlu yönde geliştiği görülmektedir.”⁹¹⁹* Varoğlu stratejik iletişim yönetimi ve kamu diplomasisine ilişkin şunları aktarmaktadır:

“Tartışmalara baktığımızda halen kamu diplomasisi ile stratejik iletişim arasındaki ilişkiyi kurmakta zorluklar var. Kimi yazarlar özellikle ‘yumuşak güç’ kavramını ortaya koyan Nye stratejik iletişimin kamu diplomasisinin bir yöntemi, aracı olduğu iddiasındadır. Öte yandan ilk defa ‘kamu diplomasisi’ ifadesini kullanan Gullion ikisinin aynı anlamda, aynı amaca dönük olarak dönüşümlü kullanılabileceğini iddia ediyor. Genel olarak bugünkü koşullara baktığımızda benim kanaatim ikisini aynı anlamda kullanmak çok sağlıklı değil. Stratejik iletişim biraz

⁹¹⁷ Zaharna’dan aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s. 111.

⁹¹⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 52.

⁹¹⁹ İnan’dan aktaran Özkan, **a.g.e.**, s. 483.

daha kamu diplomasisi dediğimiz o genel şemsiyenin içindeki bir yöntem, bir araç, bir iletişim türü olarak ele alınması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkıyor."⁹²⁰

Şu bir gerçek ki, iki yönlü iletişime açık yapısıyla internet ve sosyal medya platformlarında stratejik iletişim yönetimi stratejileri kurgulamak daha güçtür. Dijital platformlarda kamu diplomasisi için stratejik iletişim yönetimi planlaması yapılırken bazı noktalar ön plana çıkmaktadır. Deruda etkili bir sosyal medya stratejisi geliştirmek için 7 adım olduğunu belirtmektedir. Bu 7 hedef şu şekildedir:

- “1) Hedeflerinizi belirleyin.
- 2) Amacınızı belirleyin.
- 3) Hedef kitlenizi belirleyin.
- 4) Bütçe tahsis edin.
- 5) İçerik planı geliştirin.
- 6) Düzgün bir iş akışı planı hazırlayın.
- 7) Doğru araçları seçin.”⁹²¹

Deruda'ya göre bir kuruluşun toplamdaki hedeflerini gözden geçirerek, sosyal medyanın ne gibi bir katkısı olur ve nasıl bir sosyal medya stratejisi daha faydalı olur sorularına yanıt bulması gerekmektedir.⁹²² Deruda ayrıca sosyal medya stratejisinin her aşamasının kuruluşun stratejik hedeflerine uygun şekilde planlanması gerektiğini, örneğin *sırf herkes Facebook'u kullanıyor diye Facebook sayfası açılmaması gerektiğini* ve *eğer Facebook bir veya birkaç hedefe ulaşmak için doğru platformsa bu platforma yönelmenin doğru olacağını* belirtmektedir.⁹²³ Amaçlar kısmında ise önemli olan amacın net olması ve ölçülebilir bir hedef olmasıdır. Deruda hedefin amaçlara göre çok daha geniş kapsamlı olduğunu belirtmekte ve SMART yaklaşımı ile amaçların *Specific* (Belirli), *Measurable* (Ölçülebilir), *Achievable* (Başarılabilir), *Relevant* (Amaca uygun) ve *Time-bound* (Zamana bağlı) olup olmadığının anlaşılabilirliğini ifade etmektedir.⁹²⁴ Deruda, bütçe kısmında ise, bütçenin strateji öncesi belirlenmesi gerektiğini ve 1 yıllık bütçe programı hazırlanmasını önerdiğini

⁹²⁰ Varoğlu, **Kamu Diplomasisi...**, s. 6.

⁹²¹ Deruda, **a.g.e.**, s. 37-50.

⁹²² **Ibid.**, s. 38.

⁹²³ **Ibid.**

⁹²⁴ **Ibid.**, s. 39.

belirtmektedir.⁹²⁵ McLuhan'ın "Araç, mesajdır." savından yola çıkarak, yeni iletişim teknolojileri kanallarından iletilmek istenen mesajların bu kanalların yapısal özelliklerini yansıtan özellikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda, Deruda kurumların platforma özel strateji ve içerik üretmeleri gerektiğini belirtmekte ve her kanalın farklı hedef kitlelere yönelik olarak benzer mesajı iletirken farklı şekillerde bu mesajların anlatılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁹²⁶ Burada dikkat edilmesi gereken iki husus bulunmaktadır: Aktarılan bilginin dili ile birlikte insanların içeriği tüketirken kullandıkları cihazlar (tablet, PC, cep telefonu vb.) önem teşkil etmektedir.⁹²⁷ Bu nedenle hedef kitlenin diline, kültürüne ve kullandığı cihaza uygun şekilde format ve içerik hazırlanması gerekmektedir.⁹²⁸

Bjola ve Jiang'a göre ise, sosyal medya üzerinden etkin bir kamu diplomasisi için üç temel stratejiye önem vermek gerekmektedir. Bunlar: Dijital gündem belirleme (*digital agenda-setting*), dijital varlık-genişlemesi (*digital presence-expansion*) ve dijital diyalog-üretimidir (*digital conversation-generating*).⁹²⁹ Dijital gündem belirlemede, diplomatların hedef kitleye yönelik olarak içerik üretmesi önemlidir. Dijital diplomaside bilgi vermek etkileşimin ön şartıdır çünkü gerçek diyalog konuya aşinalık, paylaşılan anlam setleri ve ortak ilgi alanları anlamına gelmektedir. Buna göre, kamu diplomasisinin dış kamular nezdinde ülke imajı ile ilgili belli bir algı oluşturması için seçilmiş haberler yardımıyla kamuların ilgisini belli başlı konulara yöneltmek ve bazı konuları arka planda tutmak gerekmektedir.⁹³⁰ Dijital varlık-genişlemesinde ise, eğer bir hükümet dış kamular ile iyi bir ilişki kurmak istiyorsa, öncelikli olarak "orada", uygun kamusal alanda olmalıdır.⁹³¹ Bjola ve Jiang bu konuda şunları aktarmaktadırlar:

"Diplomatik varlık (temsil) direkt olarak daha iyi bir imaj veya algı yaratmada işe yaramamakta ve yeterince var olmadan, kamu diplomasisi stratejisinin başarıya ulaşması mümkün değildir. Geleneksel olarak 'varlık' kitle iletişim araçları, kültürel değişim ve eğitim programları ile gerçekleştirilmektedir. Sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla diplomatik temsilin çapı zaman ve mekanın ötesinde genişlemiştir.

⁹²⁵ **Ibid.**, s. 43.

⁹²⁶ **Ibid.**

⁹²⁷ **Ibid.**

⁹²⁸ **Ibid.**, s. 44-45.

⁹²⁹ Corneliu Bjola ve Lu Jiang, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Kindle Edition)**..., s. 71.

⁹³⁰ **Ibid.**, s. 74.

⁹³¹ **Ibid.**

Örneğin ABD'nin Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Dijital Outreach Team Orta Doğu'daki insanlar ile Arapça, Urduca ve Farsça dilinde paylaşımlarda bulunulan popüler internet forumlarında ABD dış politikası ile ilgili mesajlar paylaşmaktadır. Dijital çağda, varlık-genişlemesi diplomatların sesini duyurabilmesi için çok daha kritik bir öneme sahip olmaya başlamıştır.”⁹³²

Üçüncü konu ise dijital diyalog-üretimidir. Pamment'a göre yeni kamu diplomasisinin en önemli tarafı kamular ile etkileşime geçmektir.⁹³³ Bjola ve Jiang dijital diyalog-üretimini şu şekilde açıklamaktadırlar:

“İyi bir kamu diplomasisinin artık monolog temelli olması mümkün değildir, diyalog temelli olması gerekmektedir. İki yönlü veya çokyönlü iletişimi çeşitli taraflar arasında kolaylaştırması ve işbirliğine özendirilmesi gerekmektedir. Sosyal medya, etkileşim özelliğiyle diplomatlar ve dış kamular arasında düzenli bir diyalogu sürdürülmesini sağlamaktadır. İki yönlü iletişim diplomatlara gündemde odaklandıkları konuları yeniden gözden geçirmelerini sağlamakta, yanlış bilgileri azaltmakta ve karışıklı anlayışı geliştirmektedir.”⁹³⁴

Dijital diplomasi alanındaki stratejik iletişim yönetimi uygulamaları, özellikle 2000'lerin ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan sosyal medya ağları ile birlikte son derece ilginç bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Alanın çok yeni olması nedeniyle, stratejik iletişim yönetimi yöntemleri arasında hangi yöntemin dijital diplomasi alanında en fazla faydayı sağlayacağını zamanın göstereceği ile birlikte, daha ileriki zamanlarda sanal gerçeklik ortamında sürdürülmesi olası olan diplomasi etkinliklerinin olası etkileri diplomasi için çok daha ilginç bir boyutunu teşkil edecektir.

3.2.1.2. Çift Yönlü Simetrik Model

Grunig ve Hunt halkla ilişkiler stratejilerinin tarihsel gelişimini dört model ile açıklamaktadırlar. Bu modeller arasında Kurum Tanıtımı Modeli, Kamu Enformasyonu Modeli, İki Yönlü Asimetrik ve İki Yönlü Simetrik Model

⁹³² **Ibid.**

⁹³³ **Ibid.**, s. 75.

⁹³⁴ **Ibid.**

bulunmaktadır.⁹³⁵ İki Yönlü Simetrik Model, 1960’larda kullanılmaya başlanmıştır ve bu modelde bir amaç olarak karşılıklı anlayışın önemini değinilmekte ve ilgili kamu ile görüş ve enformasyon alışverişi yönünde çaba gösterilmesi gerektiği öne sürülmekteydi.⁹³⁶ McQuail ve Windahl bu modeli şu şekilde açıklamaktadırlar: “İki yönlü simetrik model, gönderen/kaynak ile kamunun (kamular) inisiyatifi ve gücü daha eşit bir şekilde paylaştıkları iletişim ilişkisini açıklar. Bu PR modeli, amacın sorunları çözme, çatışmaları önleme olduğu ve uzun zaman süren iletişim ilişkisinin istendiği (ad hoc kampanya olmasından çok) durumlara özellikle uygundur.”⁹³⁷

Bu model halkla ilişkilerde “ideal” halkla ilişkiler modeli olarak bilinmektedir çünkü bu model içinde sadece iletişime geçmek değil, etkileşim halinde olmak önemlidir. Bu modelde hedef halk kitleleri ile görüşmenin, onları istenen istikamette değiştirmeye çalışmaktan daha iyi sonuçlar vereceği iddia edilmektedir.⁹³⁸ Grunig ve Hunt’ın Çift Yönlü Simetrik iletişiminde, halkla ilişkiler uygulamalarında dinleme ve hedef kitleden alınan geri bildirim uygulamaları politikalarda değişime sebep olması söz konusudur.⁹³⁹ Gilboa’ya göre, İki Yönlü Simetrik Model araştırmayı temel almaktadır ve bu model halkla ilişkiler uygulayan devletin hedef ülke üzerindeki politikalarını ve davranışlarını değiştirmesine olanak sağlamaktadır.⁹⁴⁰ Sancar 21. Yüzyıl kamu diplomasisinin gerektirdiği “karşılıklı anlayış” ilkesine İki Yönlü Asimetrik Model’in uymadığını, bunun için her iki tarafın da davranışlarının ve politikalarının düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁴¹

Dijital diplomasiinin temelinde iletişim yöntemi olarak Çift Yönlü Simetrik Model bulunmaktadır ve dijital diplomasiinin kamu diplomasisinden ayrıldığı nokta tam olarak bu Çift Yönlü Simetrik Model türündeki iletişim biçimidir. Örneğin Szondi’ye göre yeni kamu diplomasisi geleneksel tek yönlü kamu diplomasisi anlayışından kopmakta, sosyal medya aracılığıyla kamular ile iki yönlü iletişim kurma avantajına sahip olmaktadır.⁹⁴² Pamment de yeni kamu diplomasisinde iki

⁹³⁵ Denis McQuail ve Sven Windahl, **İletişim Modelleri (Kitle İletişim Çalışmalarında)**, Çev. Konca Yumlu, Ankara: İmge Kitapevi, s. 240-241.

⁹³⁶ **Ibid.**, s. 241.

⁹³⁷ **Ibid.**, s. 243.

⁹³⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 30.

⁹³⁹ Sancar, **Kamu Diplomasisi Ve Uluslararası Halkla İlişkiler...**, s. 112.

⁹⁴⁰ **Ibid.**

⁹⁴¹ **Ibid.**

⁹⁴² Szondi’den aktaran Manov ve Segev, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Kindle Edition)...**, s. 93.

yönlü iletişimin esas alınması gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁴³ Manor ve Segev, “*bu iki yönlü bağ kurma özelliği sosyal medyanın çok faydalı bir araca dönüşerek değişim yönetimine yol açtığını*” ifade etmektedirler.⁹⁴⁴ Manor ve Segev bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadırlar:

*“Pamment’e göre eski 20. yüzyıl kamu diplomasisi tek yönlü iletişim ile şekillenmişti ve mesajı gönderen ve alan arasında sınırlı etkileşim bulunmaktaydı ve siyasal iletişimin kitleler üzerindeki etkilerinin temel alındığı ikna modelleri üzerine kuruluydu. Bununla birlikte, küresel bilgi akışın sağlandığı yeni medya ortamlarının ortaya çıkması ile birlikte, dışişleri bakanlıklarının iletişimi sağlayan tek mercii olmasının önüne geçmiştir. Bu tarzdaki değişimler uluslararası hükümet dışı kitlelere ulaşma yolunda kamu diplomasisi iletişimi için yeni araçlara ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu nedenle yeni kamu diplomasisi diyalog, işbirliği ve kapsayıcı olma özellikleri ile tanımlanmaktadır.”*⁹⁴⁵

Çift yönlü simetrik model türünde işleyen dijital diplomasinin en büyük avantajı etkileşime açık yapısıdır. Bu da fikirlerin paylaşıldığı, bilgi tekelinin kırıldığı ve bireyin güçlendiği yeni bir düzenin filizlenmekte olduğu anlamına gelmektedir. Shirky interneti simetrik katılım ile amatör üretimin birleşmesi olarak değerlendirmektedir. Shirky’ye göre, simetrik katılımı insanların bilgi alma kapasiteleri varsa, aynı şekilde bilgi iletme kapasiteleri de vardır ve sonuç olarak bu da üretimin demokratikleşmesi anlamına gelmektedir.⁹⁴⁶

3.2.1.3. Lobicilik

Lobicilik dünyada bazı ülkelerde önemli bir siyasi etkinliktir. Özkan lobiciliğin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “*Genel itibariyle lobicilik, kendi iddialarınızı, tezlerinizi, gerçeklerinizi, uluslararası arenada doğru yöntem ve araçlarla savunmak, karar alma mekanizmalarındaki kişileri ikna etmek, onları etkilemek,*

⁹⁴³ **Ibid.**

⁹⁴⁴ **Ibid.**

⁹⁴⁵ **Ibid.**

⁹⁴⁶ Fuchs, **a.g.e.**, s. 267.

inandırmaktır."⁹⁴⁷ Akad'ın belirttiği gibi, "*Lobiciler, salt yasama üyeleri üzerinde türlü yollardan etkinlik sağlayarak karar aldırma amacı ile faaliyet gösterirler.*"⁹⁴⁸ Lobicilik faaliyetleri lobicilik şirketleri temsilcileri tarafından yapılabildiği gibi, baskı grupları ve kimi zaman bireyler ve çeşitli topluluklar tarafından da yapılabilmektedir.

Alver lobiciliğin amaçlarını ve işleyiş biçimini şu şekilde aktarmaktadır:

*"Politik iletişimin bir parçası olarak kabul gören lobicilik, dolaysız olarak gözlemlenmeyen menfaat grubu temsilcilerinin, dolaysız ve biçimsel olmayan esaslarda politik karar alıcı aktörlerin, karar süreçlerine etki etme ve kısa, orta ya da uzun vadeli olarak politika sonuçlarını kendi menfaatleri doğrultusunda değiştirme amaçlarını ifade etmektedir (Wehrmann,2007:40). Politik karar alma sürecine menfaat gruplarının sürekli ve sistematik olarak etki etmesini amaçlayan lobicilik (Hofmann, Dose vd. 2007: 134), demokrasilerde meşru bir araçtır. Lobiciler parlamenterlere, devlet ve hükümet yetkililerine ve politik sistemin tüm çalışanlarına yönelmektedirler. Lobiciler, karar alıcı olan devlet kurumu yetkililerine erişmeye çalışmakta; dinlenmek, enforme edilmek ve enformasyon vermek, menfaatlerine aykırı olanın gerçekleşmesini engellemek istemekte ve vetolarını koymaya çalışmaktadırlar. Toplumsal grupların, parlamentonun, medyanın veya bir işletmenin, örgütün ya da kurumun dış ilişkilerinin etkin olarak yönetilmesini hedefleyen lobiciler, değerlerin, ideolojinin ya da menfaatlerinin temsil edilmesinin yanında bireysel çıkarların gerçekleştirilmesini de amaçlayabilmektedirler."*⁹⁴⁹

Lobicilik faaliyetleri günümüzde birçok ülkede faal bir biçimde devam etmektedir ve bu ülkelerde birçok lobicilik firması bulunmaktadır. Ekşi'nin de belirttiği gibi, "*Lobicilik dış politikaya uygun zemin hazırlama ve gündem belirleme işleviyle diplomasinin bir aracı ve faaliyetidir. Bu anlamda büyükelçiliklerin*

⁹⁴⁷ Özkan'dan aktaran Yılmaz,
http://www.siyasaliletisim.org/pdf/Turkiyeninkullanamadiguclobicilik.pdf, Erişim tarihi:
30.01.2015.

⁹⁴⁸ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s. 69.

⁹⁴⁹ Alver, **Ulus Ötesi Tasarlanmış Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Almanya'da Politik Halkla İlişkiler Çalışmaları ve Geleneksel ve Yeni Medyayı Politik Mücadelede Araçlaştırmaları...**, s. 720.

geleneksel lobicilik alanı olduğu ve büyükelçilerin faaliyetlerini de lobicilik olarak değerlendirmek mümkündür."⁹⁵⁰

Lobicilik ve kamu diplomasisi faaliyetleri ise birbiriyle karıştırılabilmektedir. "Melissen, lobiciliğin hedef kitlesinin politika yapıcıları olduğunu, ancak kamu diplomasisinin hedef kitlesinin uluslararası kamuoyu olarak ondan ayrıldığını ifade etmiştir."⁹⁵¹ Bununla birlikte, lobicilik faaliyetleri internet üzerinden de yapılabilmektedir. İnternet üzerinden yapılan lobicilik faaliyetlerine "e-lobicilik" denmektedir. Karaaslan e-lobicilik faaliyetlerini şu şekilde aktarmaktadır:

*"Lobilerin, internet aracılığıyla gerçekleşen yaygın bir örgütlenme çerçevesinde sempatican ve gönüllü katılım sağlama çabaları yoğunlaşmaktadır. Pek çok sivil toplum kuruluşunda olduğu gibi, lobicilik kuruluşlarında da temel amaçlardan bir tanesi gönüllü katılımı sağlamak ve arttırmaktır (...) Dünyanın bir ucundan, diğer ucuna, bu gönüllülük mekanizması, e-lobicilik sistemi ile sağlanır. Aynı zamanda, e-lobicilik sistemi ile internet üzerinde kurulan çeşitli tartışma platformları ve fikir grupları ile; gönüllü bilgi paylaşımı ön plana çıkar. Dünyanın en etkili üç lobisi olan Ermeni, Rum ve Yahudi lobilerinin, e-lobicilik olarak adlandırılacak bu iletişim etkinliğine önem verdiği ortadadır. Hatta internet üzerinden oluşturulan bu bilgi ağı, lobicilerin ihtiyaç duyduğu bilgiler açısından da, bir veri bankası görünümündedir."*⁹⁵²

Yeni iletişim teknolojileri ile ise, lobiciliğin sınırları muğlaklaşmakta, lobicilik sınırlar ötesine taşınabilmektedir. Laguerre bununla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

"Dijitalleşme komşuluğu yerel ve global sakin olarak ikiye böler veya parçalara ayırır. Bu bölümlere ayırma işi, internet bağlantısından etkilenir fakat bununla birlikte zamandan (göç nesili), sosyal konumlar ve birinin yeni sosyal

⁹⁵⁰ Leonard'dan aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s. 108.

⁹⁵¹ **Ibid.**, **a.g.e.**, s. 107.

⁹⁵² İlknur Aydoğdu Karaaslan, **Ermeni, Rum, Yahudi Lobileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş**, Editörler: Bilgehan Gültekin ve Leyla Budak, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007, s. 86.

ağlara olan bağlantısından da etkilenir. İnternette, vatanyıyla ilgili siyasi konulara çeşitli şekilde katılım gösterebilir veya vatani için lobicilik yapabilir."⁹⁵³

E-lobicilik faaliyetleri lobicilik faaliyetlerini duygusal tatmin anlamında da tamamlayan bir yapıdadır. Altan Kar ve Sevgi Kesim'in dijital aktivizm üzerine yapmış olduğu bir araştırmada, sosyal medyadaki etkinlik davetlerine "lobi oluşturmak" amacıyla katılanların, katılım sonrası hissettiği duygular üzerine yapmış oldukları analiz sonucunda, lobi oluşturmak amacıyla dijital etkinliklere katılım sonrası hissedilen duyguların, fiziksel katılım sonrasında daha da güçlü olarak hissedildiği ortaya çıkmıştır.⁹⁵⁴ Buradan şu sonuç çıkmaktadır: E-lobicilik faaliyetleri lobicilik faaliyetlerini duygusal anlamda desteklemekte ve tamamlamaktadır.

Bireyler ve topluluklar da sanal topluluklar aracılığıyla e-lobicilik yapabilmektedir. Tosun'un tanımladığı gibi, "*Sanal topluluklar, özellik kazanmış, coğrafik bir sınırı olmayan ve ortak paydaları olan bireylerin oluşturduğu sosyal ilişkilere dayanır.*"⁹⁵⁵ Rheingold ise sanal toplulukları şu şekilde tanımlamaktadır: "*Bu bağlamda sanal topluluklar, çok sayıda kişinin çevrimiçi ortam aracılığıyla, sanal mekanda insani duygulara dayalı kişisel ilişki ağları oluşturma amacıyla kurulan sürekli iletişim olarak tanımlayabiliriz.*"⁹⁵⁶ Hagel ve Armstrong ise sanal toplulukları amaçlarına göre dört gruba ayırmaktadırlar: "*Sanal toplulukları amaçları doğrultusunda; bilgi paylaşımı ve işlem gerçekleştirme toplulukları, ilgi toplulukları, fantezi toplulukları ve ilişki toplulukları şeklinde dört grubu ayırabiliriz.*"⁹⁵⁷ Sanal topluluklar, lobicilik yapmak istedikleri konularda kolektif internet eylemleriyle baskı oluşturarak e-lobicilik yapabilmekte, kimi zaman da faaliyetlerini kamusal alanda sürdürebilmektedirler. Dijital diplomaside, e-lobicilik faaliyetlerinden faydalanılabilmekte, sosyal medyayı ve interneti kullanan siyasi liderlere yönelik e-lobicilik faaliyetleri yapılabilmektedir. Örneğin yasama üyelerini e-mail, doğrudan mesaj, tweet ve çeşitli sosyal medya ağları üzerinden ileti yağmuruna tutmak birer e-lobicilik faaliyetidir. Özellikle internet ve sosyal medya ağlarının yasama üyeleri ve geniş kitleler tarafından kullanılmaya başlamasıyla,

⁹⁵³ Michel S. Laguerre, **Diasporas in the New Media Age: Identity, Politics, and Community**, Editörler Andoni Alonso ve Pedro J. Oiarzabal, USA: University of Nevada Press, 2010, s. 60.

⁹⁵⁴ Kar ve Kesim, **İnternet ve Sokak...**, s. 154.

⁹⁵⁵ Nurhan Babür Tosun, **Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013, s. 131.

⁹⁵⁶ **Ibid.**, s. 126-127.

⁹⁵⁷ **Ibid.**, s. 127.

lobicilik şirketleri eski lobicilik yöntemlerini bugünün lobicilik enstrümanlarına ne şekilde ve nasıl uyarlayacakları konusunda ikilemler yaşamaktadır.⁹⁵⁸ Buradaki temel ikilem, geleneksel lobicilik yöntemlerinin yeni medya çağında sürdürülüp sürdürülemediği meselesidir. Hem yasama üyelerinin ve hem de geniş kitlelerin interneti ve sosyal medya ağlarını kullanması ile lobicilerin yasama üyelerine ve topluluklara ulaşmak için internet ve sosyal medyayı kullanıp kullanmaması gerektiği tartışılan konular arasında yer almaktadır.⁹⁵⁹

3.2.1.4. Propaganda ve İkna

Kamu diplomasisi yöntemleri ile propaganda yöntemleri temelde birbirleriyle örtüşmemektedir. Duverger'ye göre propaganda, *“Toplumun düşünce ve davranışını önceden belirlenmiş bir kanaat ve davranışa dönüştürmek için yapılan etkileme faaliyetidir.”*⁹⁶⁰ Siyaset bilimci Lasswell ise propagandayı *“Sembollerin manipüle edilerek tutumların kontrol edilebilir hale getirilmesi”* olarak tanımlamaktadır.⁹⁶¹ Garth Jowett ve Victoria O'Donnell, *“Propaganda and Persuasion”* başlıklı eserlerinde ise propagandayı, *“Bilgi akışını kontrol etme, psikolojik ve duygusal yöntemlerle kamuoyunu yönetme, manipüle etme, sistematik algı yönetimi”* olarak tanımlamaktadırlar.⁹⁶² Williamson ise propanda kavramının evrimini şu şekilde aktarmaktadır:

*“Modern tarihte, bugün kamu diplomasisi dediğimiz kavram propaganda olarak tanımlanmaktaydı. Pope Gregory XV (1621-1623) inanç propagandası (yayılma) toplantısı (congregation de propaganda fide/congregation for the propagation of the faith) yaptığı dönemlerde bu sözcüğe saygı duyulmaktaydı. Daha yakın tarihte, Sovyetler Birliği'nin komünizmi yayma eylemleri ve Nazi rejiminin Almanya'daki vahşeti, propaganda terimi ‘...özellikle siyasi arenada, aşağılayıcı bir terim olarak, olumsuz ve saldırgan manipülasyon’ anlamına gelmektedir. Bugün propagandanın anlamı ‘hükümet Büyük Yalan’ ile eşanlamlıdır.”*⁹⁶³

⁹⁵⁸ <http://www.politico.com/story/2011/10/k-street-suffers-from-twitter-jitters-066206>, Erişim tarihi: 27.11.2015.

⁹⁵⁹ **Ibid.**

⁹⁶⁰ Akad, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri...**, s. 107.

⁹⁶¹ Lasswell'den aktaran Mehmet Sezai Türk, **Algı Yönetimi...**, s. 27.

⁹⁶² Jowett ve O'Donnell'den aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s. 100.

⁹⁶³ Arndt'tan aktaran Williamson, **The Last Three Feet: An Action Plan for Public Diplomacy in the Information Age...**, s. 16.

Propaganda masum bir algı yönetimi türü değildir. Propaganda uygulamaları ile ön plana çıkan siyasetçilerin başında Adolf Hitler'in gelmesi bir tesadüf değildir. Siyasi anlamda birçok propaganda tekniği Hitler zamanında kullanılmaktaydı. Joseph Goebbels'in 1933 ve 1945 dönemleri arasında Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı'nda görev yaptığı dönemde, Goebbels'in propaganda sorumlusu olarak görev almasıyla Hitler dönemi propaganda yöntemleri ile özdeşleşmiştir. İskit o dönemi diplomasiinin vaziyeti ışığında şöyle aktarmaktadır:

“Hitler'in kitlelerin duygularına seslenerek, kendi kaderini kendi tayin etme ilkesini azami ölçüde istismar etmesi, halka açık olmaya dayanan 'yeni diplomasi'nin yöntem ve ilkelerinin kabaca çirkinleştirilmesi anlamına geliyordu. Hitler, daha önce verdiği sözleri tamamen göz ardı ederek, büyük merasimlerle girdiği taahhütlerin anlamını utanmazca çarpıtarak ve sonunda şiddete başvurarak Almanya'nın uluslararası alandaki inanırlığının tamamen kaybolmasına neden oldu. Sonuçta diğer Avrupalı ülkeler Almanya ile anlamlı müzakerelere devam etmenin boşuna olduğunu anladı. Böylelikle, 1914'te olduğu gibi 1939'da da diplomasiinin barışı sağlama misyonu başarısızlığa uğramıştı. Ne var ki, bu misyonun vazgeçilmezliği hem İkinci Dünya Savaşı sırasında hem de savaş sona erdiğinde bir kere daha anlaşılacaktı.”⁹⁶⁴

Çınarlı'ya göre, “propaganda teriminin en olumsuz anlamıyla, yalnızca Nazi Almanya'sı ya da Stalin Rusya'sı gibi totaliter rejimlere ait olduğu algılanması, günümüzün ideolojik, siyasi ve ticari propaganda mekanizmalarının göz ardı edilmesine neden olmaktadır.”⁹⁶⁵ Chomsky'ye göre de “propagandadan arınmış olduğumuz algılamasının oluşturulmasını XXI. yüzyılın en büyük propaganda başarılarından biri olarak nitelendirmektedir.”⁹⁶⁶ Schiller halkla ilişkiler ile propagandanın aynı kavrama tekabül etmese bile, birbirine yakın kavramlar olduğunu şu şekilde savunmaktadır: “‘Halkın bilgilendirilmesi’, ‘halka ulaşma ve halkla ilişkiler’ ve ‘propaganda’ kelimeleri arasındaki hat, gerçekte çok incedir ve güzellik kavramı nasıl kişiden kişiye değişiyorsa, bu hattın kalınlık ve inceliği de

⁹⁶⁴ İskit, **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumlar ve Uygulaması...**, s. 189.

⁹⁶⁵ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 26.

⁹⁶⁶ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 26.

kişiden kişiye farklılık gösterir."⁹⁶⁷ Nye ise insanların propaganda konusunda daha tedbirli ve duyarlı hale gelmiş olduklarını vurgulamaktadır.⁹⁶⁸

Günümüzde ise, Wolf ve Rosen'ın ifade ettiği gibi, "*Kamu diplomasisi hükümet birimlerinin bilinen gerçekler üzerinden gitmesiyle kurgulanmaktadır, propaganda ise yalan ve yanlışın gerçeklerle karışmış unsurlar üzerinden kurgulanarak yapılmaktadır.*"⁹⁶⁹ Kamu diplomasisi yöntemlerinde propaganda teknikleri kullanılmamalıdır çünkü Nye'nin belirttiği gibi, "*Basit propaganda inanırlığını çoğunlukla yitirir ve bu kamu diplomasisinin amacına zarar verir.*"⁹⁷⁰

Kamu diplomasisini propagandadan ayıran temel özellik, kamu diplomasisinin doğru bilgilerle kamuoyunu etkileme çabasının olmasıdır.⁹⁷¹ Propaganda ile kamu diplomasisini birbirinden ayıran iki yönlü iletişim yöntemiyle kamu diplomasisinde önce kamuoyunu etkilemeye yönelik politikaların anlatılması ve sonra geribildirim alınarak gerekiyorsa istenilen yönde değişikliklerin yapılarak kamuoyu desteğinin kazanılması söz konusudur. Nye, "*Propaganda gibi görünen bilgiler, sadece reddedilmekle kalmaz; bir ülkenin güvenilirlik konusundaki itibarına zarar verirse ters de tepebilir*" demektedir.⁹⁷²

Propagandada ise, tek yönlü bilgi akışı yöntemiyle tartışma ortamı sağlamadan kamuoyu kanaatlerini değiştirmek ve yönetmek amacı güdülür. Kamu diplomasisinin merkezinde ise bilgilendirmek kadar dinlemek, yani iki yönlü iletişim bulunmaktadır. Ekşi'nin ifade ettiği gibi, "*Kamu diplomasisinde doğru bilgilerle yanlış algıların düzeltilmesi esas alınırken propaganda yönteminde yanlış enformasyonlarla algıların çıkarlar doğrultusunda yönetilmesi amaçlanır.*"⁹⁷³

Propaganda ile kamu diplomasisinin ortak paydası ise iknadır fakat bu iki alanın ikna etme yöntem ve amaçları farklıdır. Çınarlı'ya göre, "*İkna, iletişimin bir alt kategorisinde ve 'başkalarını etkilemek için bir iletişim süreci olarak'*

⁹⁶⁷ Enformasyon Özgürlüğü Yönetimi Anlaşması Raporu ile ilgili ABD Kongresi'nin, Temsilciler Meclisinin ve Hükümetinin Faaliyetleri Raporu'ndan aktaran Schiller, **Zihin Yönlendirenler...**, s. 83.

⁹⁶⁸ Nye'den aktaran Eken, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s. 30.

⁹⁶⁹ Wolf ve Rosen'den aktaran Williamson, **a.g.e.**, s.16.

⁹⁷⁰ **Ibid.**

⁹⁷¹ Ekşi, **a.g.e.**, s. 100.

⁹⁷² Nye'den aktaran Eken, **a.g.e.**, s. 30.

⁹⁷³ Ekşi, **a.g.e.**, s. 101.

tanımlanabilir. (...) Propaganda, etik dışı, zarar verici ve adil olmayan taktiklerle ilişkilendirilmesi nedeniyle de 'organize ikna' olarak adlandırılmaktadır."⁹⁷⁴ Pratkanis ve Aronson ise propagandayı 'iknanın istismarı' olarak tanımlamaktadır.⁹⁷⁵ Kamu diplomasisinin ikna yöntemleri arasında, kültürü tanıtarak diğer insanları cezbetme, yani yumuşak güç unsuru öne çıkmaktadır. Yumuşak gücün en önemli araçlarından biri de teknolojidir.⁹⁷⁶ Bunun için kamu diplomasisi 2.0 olarak Twitter ve Facebook gibi sosyal medya kanallarının kullanılıyor olması örnek verilmektedir.⁹⁷⁷ Howard ve diğerlerinin, 1995-2011 arasında siyasal rejim türlerine göre devletlerin neden ve nasıl sosyal medya ağlarına müdahale ettiğinin ve bundan kimlerin etkilendiğinin bir tipolojisini yaptıkları çalışmalarında, demokratik ve otoriter devletlerin benzerliklerini ve farklarını ortaya koymuşlardır.⁹⁷⁸ Çoban bu konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

*"Buna göre, devletler genel olarak, ulusal güvenlik, iktidar figürlerini, kültürel ve dini ahlaki koruma gibi nedenlerle internet içeriğini yasaklama yoluna gitmektedirler. Demokratik yönetimler, otoriter yönetimlerden farklı olarak çocukları korumak için sosyal medyayı kısıtlarken, otoriter yönetimler propaganda olarak değerlendirdikleri içeriği de sınırlayabilmektedirler."*⁹⁷⁹

Propaganda faaliyetleri eskiden hükümetler tarafından sıklıkla yapılabilmekteyken, dijital çağ ile birlikte bilgiye hem yurt içinden hem yurt dışından ulaşabilen bireylerin varlığı ile propagandanın amacına ulaşması son derece güçtür. Schmidt ve Cohen dijital çağ ile birlikte, propaganda çabalarının sonuçsuz kalacağını şu şekilde aktarmaktadırlar:

"Enformasyon akışını kesme, propaganda ve 'resmi' tarih yazımları kamuoyunun dış enformasyona erişimiyle yarışamaz ve örtbas etme çabaları bilgi sahibi, bağlantılı bir nüfus karşısında geri tepecektir. Daha hükümet ne diyeceğine ve nasıl davranacağına karar verme fırsatı bulmadan, vatandaşlar bir olayı öğrenecek, paylaşacak ve yorumlayacaktır. Ucuz mobil aygıtların girmediği yerin

⁹⁷⁴ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 26.

⁹⁷⁵ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 27.

⁹⁷⁶ Varoğlu, **a.g.e.**, s. 7.

⁹⁷⁷ **Ibid.**

⁹⁷⁸ Çoban, **Direnışin @ Hali...**, s. 68-69.

⁹⁷⁹ **Ibid.**

kalmamış olmasından ötürü tabana yayılan bu güç büyük ülkelerde bile oldukça eşit bir şekilde dağılmış olacaktır. Hükümetin dünyanın en gelişkin ve etkin sansür sistemlerinden birine sahip bulunduğu Çin'de devlete zarar verebileceğini düşünülen haberleri örtbas etme gayretleri giderek artan bir sıklıkta sonuçsuz kalmaktadır."⁹⁸⁰

Dijital çağda tek yönlü iletişim kurmak ve siyah propaganda, beyaz propaganda ve gri propaganda türlerinde propaganda uygulamalarını hayata geçirmek teknik olarak mümkündür fakat dijital çağda internetin ve sosyal medya ağlarının etkileşimli yapısı, kamuların enformasyona yönelik eleştirel içerik üretebilmesi ve yorum yapabilmesi gibi çeşitli nedenlerle internet ve sosyal medya ağları üzerinden yapılan propagandanın amacına ulaşması son derece güçtür. Çınarlı'nın da belirttiği gibi, *"halkla ilişkiler, rızanın üretilmesi amacıyla ikna ve propaganda tekniklerini kullandığı oranda, yani tek yanlı iletişime veya monolojik yaklaşıma dayalı uygulamalara yer verdikçe; demokrasi kavramının da içini boşaltmaktadır"*⁹⁸¹

3.2.1.5. İmaj Yönetimi

Henry Kissinger, 21. yüzyılın uluslararası sisteminin en belirgin özelliğinin çelişkili olarak görünen bölünmeler ve büyüyen globalleşme olduğunu belirtmektedir.⁹⁸² Çelişkilerle kuşatılmış bir dünyada, ülkelerin kendilerini konumlandırabilmesi ve karşı tarafı bilgilendirip, ne kadar cazip ve iyi bir ülke olduğu konusunda ikna edebilmesi çok önemlidir. Sancar'ın da belirttiği gibi, *"uluslararası sistemlerde önemli olan imajlar bir ulusun kendinde var olan imajı ve de uluslararası çevreyi oluşturan sistemde bulunan diğerlerindeki imajıdır."*⁹⁸³ Şahin ve Çevik'in de vurguladığı gibi özellikle söylem ve uygulama arasındaki dengenin tutturulabilmesi ve uluslararası kamuoyu tarafından gerçek olarak görülen algıların da doğru yönetilmesi ve iletişim hatalarının giderilmesi kamu diplomasisinin başarılı olmasının en temel noktalarından biridir.⁹⁸⁴ Ekşi ülkeler ve toplumlar açısından imaj konusuna şu şekilde değinmektedir:

⁹⁸⁰ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 73-74.

⁹⁸¹ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 29.

⁹⁸² Philip Kotler, **Ulusların Pazarlanması, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**, 2005, s. 371.

⁹⁸³ Boulding'den aktaran Sancar, **Kamu Diplomasisi Ve Uluslararası Halkla İlişkiler...**, s. 62.

⁹⁸⁴ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s. 11.

“İmaj, insanların ve devletlerin diğer ülke ve toplumlara dair zihinlerindeki bilişsel temsil olarak resimler ve ulusal portrelerdir. İmaj, insanların ülkeler ve toplumlar hakkında doğru olarak inandıkları düşünceler, bir ülkenin ve toplumun değerleri, fikirleri, idealleri, tarihi, kültürü, sosyal ve siyasi sembollerinden müteşekkildir. İmajlar, okullar, ders kitapları, yaşanan toplum, çevre, filmler, diziler, TV, olaylar, gazete haberleri, değişim programları, turistler, diasporalar, mitler, spor faaliyetleri vb. vasıtalarla oluşmakta, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve yayılmaktadır. Küresel politika açısından ise askeri üstünlük, ordu, nükleer silahlar, ekonomik güç, teknolojik kabiliyetler ve siyasi sistem, kurumlar, devletlerin prestijlerini şekillendirmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim çağında imaj, itibar ve prestijler eskisinden çok daha fazla önemli hale gelmiştir.”⁹⁸⁵

Potter’ın da ifade ettiği gibi, ulusal imaj sizin ne söylediğiniz değil, diğerlerinin sizi nasıl gördüğüdür.⁹⁸⁶ Örneğin literatürde ulus marka olma amacıyla yapılan tüm faaliyetlerin belli teknikler ve yöntemler çerçevesinde tek bir elden yönlendirilmesine ve eş güdümlü şekilde idare edilmesine “*Nation Branding*” (Ulus Markalama) denmektedir.⁹⁸⁷ Simon Anholt, ilk olarak “nation branding” olarak adlandırdığı kavramı, daha sonrasında “*Competitive Identity*” olarak dönüştürüp kullanmaya başlamıştır. “Rekabetçi Kimlik” olarak çevrilen bu kavramı Anholt, şu şekilde açıklamaktadır:

“Rekabetçi kimlik kavramını, marka yönetimini kamu diplomasisi ile ve ayrıca ticaret, yatırımlar, turizm ve ithalat ile sentezini tanımlamak için kullanıyorum. Rekabetçi kimlik, ulusal rekabetçilik kavramı için küresel dünyada yeni bir model teşkil etmektedir ve yoksul ya da zengin ülkeler olsun, rekabetçi kimlik ülkeler, şehirler ve bölgeler için çoktan fark yaratmaya başlamıştır bile.”⁹⁸⁸

Anholt’a göre ulus marka altı temel unsur üzerine inşa edilmektedir, bunlar: “İç ve dış politika”, “yatırımlar-işe alma”, “marka ihracatı”, “insan faktörü”, “kültür” ve “turizm”dir.⁹⁸⁹ “Ulusun markalaşması, bir ülkenin uluslararası arenada sahip

⁹⁸⁵ Ekşi, **a.g.e.**, s. 91.

⁹⁸⁶ **Ibid.**, s. 63.

⁹⁸⁷ Keith Dinnie, **Nation Branding Concepts, Issues, Practice**, UK: Elsevier, 2009, s. 22.

⁹⁸⁸ Simon Anholt, **Competitive Identity**, New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 3.

⁹⁸⁹ Simon Anholt, **Brand New Justice**, Oxford: Elsevier, 2005, s. 118.

olduğu siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin insanların zihinlerinde bıraktığı imajların toplamıdır ve dört ana kaynaktan beslenir: yumuşak güç, ulusal aidiyet/kimlik, mekân markalama ve ihracatçı ülke/menşe ülke olma.”⁹⁹⁰ Bu alanların hepsinde birden iyi olan ülkeler güçlü ve iyi bir ulus marka olarak konumlandırılmaktadır. Cazibe merkezi olan ülkeler dünyada her zaman bir adım öndedir çünkü marka olmuş ülkeler dünya kamuoyunda itibara sahiptir ve bu itibardan ülkenin birçok farklı paydaşı faydalanır. Örneğin, İsviçre’deki insanların yaşam kalitesi, Amerika’nın üniversiteleri, İspanyol müziği, Alman arabaları, Japon teknolojisi, Fransız kozmetiği, Maldivler’de tatil, Çin’in mutfağı dünyada belli bir üne sahiptir. Ancak yukarıda bahsedilen altı ulus marka ayağında birden başarılı olan ülkeler ulus marka olabilmektedir. Ulus marka olmak demek, itibar sahibi olmak demektir ve itibarı olan bir ülke turizmde, yatırımlarda, ithalat ve ihracatta, beyin göçünde vb. birçok konuda çekim merkezi haline gelmekte ve kazançlı çıkmaktadır.

Ulus markalamasının araştırma ayağına bakıldığında, kavramın sahibi olan Simon Anholt, her yıl 20 ülkede anket yaparak, farklı ülkelerdeki insanların diğer ülkeler ve insanları hakkında ne düşündüklerine ilişkin bir araştırma yapmakta ve bunun sonucunda 50 ülkelik bir liste yayınlamaktadır. Benzer araştırmalar arasında Futurebrand araştırması ve East West Global Index de bulunmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda ortaya çıkan rakamlar ülkelere ilişkin dünya kamuoyunun kanaatini ortaya koymaktadır.

Söz konusu ülke imajı olduğunda imajın gerçekler üzerine inşa edilmesi mühimdir. Sancar’ın ifade ettiği gibi, “*imaj yönetimiyle beraber yapılması gereken, gerçek ve doğru kimliğin üzerine gerçek resimler ve gerçek vaatlerin aktarılmasıdır. Bu anlamda ulusal imajın yönetilmesi ve temelinin sağlam oluşturulması kimliğin inşasından geçmektedir.*”⁹⁹¹

Dijital diplomasi ülke markasını geliştirmek için faydalanılan imaj yönetimi yöntemlerini kapsamaktadır. Bu alanda yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla yapılan markalama yöntemlerinden faydalanılmaktadır. Manor ve Segev ülke markalama amaçlı yapılan dijital diplomasiyi “*Selfie Diplomacy*” (Özçekim Diplomasisi) olarak adlandırmaktadırlar: “*As nation branding is an attempt by a nation to draw its own*

⁹⁹⁰ Çelenk, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s. 78.

⁹⁹¹ Sancar, **Kamu Diplomasisi Ve Uluslararası Halkla İlişkiler...**, s. 63.

portrait, we refer to the use of digital diplomacy in nation-branding activities as selfie diplomacy.”⁹⁹² Yani dijital diplomasi mecazi anlamda bir ülkenin sanal kamusal alanda kendini resmini çekerek paylaşması ve imajını olumlu yönde geliştirmesidir. Bu da bir ülkenin en büyük reklamcısının yine kendisinin olması anlamına gelmektedir. Bunun ne şekilde yapılabileceğiyle ilgili olarak, Kotler, Haider ve Rein bir yer için yapılan stratejik imaj yönetimini şu şekilde tanımlamaktadırlar: *“Hedef kitlelere yönelik olarak bir yerin imajı hakkında araştırma yapma, bölümlere ayırma ve belli bir imajı hedef kitleye ulaştırma hedefinde olma, belli bir yerin mevcut imajını ya da yeni imaj yaratma çabasını destekler biçimde o yerin avantajlı olduğu konuları konumlandırma ve bu avantajları hedef kitlelere duyurma sürecidir.*”⁹⁹³

Dijital diplomaside de temelde bu şekilde imaj yönetimi çalışmaları yapılmaktadır, bu anlamda sosyal medya üzerinde ve internette hangi kanalların kullanıldığı, bu kanalların kimler tarafından ve ne şekilde kullanıldığı ile kullanılan kelimeler ve görseller imaj yönetiminin öncemli birer parçasını teşkil etmektedir. Schiller’a göre, *“Bugünün insanlarını ve toplumlarını kontrol altında tutmak, imajların ve kelimelerin manipülasyonunu kaçınılmaz kılmaktadır.*”⁹⁹⁴ Özellikle görsel ve metin tabanlı internet ve sosyal medya ağlarında görsellerin ve kelimelerin kullanım biçimleri son derece önemlidir. Gündüz bu konuda şunları aktarmaktadır:

“Sosyal medyanın toplumsal amaçlarla kullanımı önemli perspektifler taşımaktadır. Mesela Türkiye hakkında hiçbir fikri olmayan bir insanın sosyal medya aracılığıyla edinebileceği izlenim ve fikirler onun kafasındaki Türkiye imajına ve toplumsal yapısı hakkındaki kanaatine ciddi katkıda bulunabilecektir. Bir ülkenin medya ve iletişim dünyası o ülke ve kültürü hakkında önemli ipuçlarına sahiptir. Sosyal medyanın da günümüzde geldiği nokta, bu temsiliyet açısından önemlidir.”⁹⁹⁵

⁹⁹² Manor ve Segev, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Kindle Edition)**..., s. 89.

⁹⁹³ Philip Kotler, Haider Donald ve Rein J. Irving, **Marketing Places**, New York: Maxwell Macmillan International, 1993, s. 142-143.

⁹⁹⁴ Schiller, **a.g.e.**, s. 230-231.

⁹⁹⁵ Uğur Gündüz, **Sosyalleşen Birey, Sosyal Medya Araştırmaları 1**, Editörler: Ali Büyükarıslan, Ali Murat Kırık, Konya: Çizgi Kitabevi, 2013, s. 145.

Başka bir örnek olarak, Sandre'ye göre, *hashtag diplomacy* (hashtag diplomasisi) hashtag aktivizmi ile el ele gitmektedir.⁹⁹⁶ Ben Scott'a göre, "*hashtag aktivizmi siyaset ve popüler kültür arasında bir köprü yaratmakta, bilgisiz olanları eğitmek için bir platform olarak ön plana çıkmakta ve gücün işlevselliğine dikkatleri çekmeye yaramaktadır.*"⁹⁹⁷

İnternette ve sosyal medyada imaj yönetimi, uluslararası itibar ve prestij açısından önemli bir unsurdur. Gilpin prestiji, "*Prestij, güç için kullanılan itibardır.*" ve "*Prestij, uluslararası ilişkilerin günlük değeridir.*" şeklinde tanımlamaktadır.⁹⁹⁸ Hans Morgenthau'ya göre prestij, gücün bir yansımasıdır.⁹⁹⁹ E.H. Carr'a göre ise prestij, devletin gücünün başkaları tarafından tanınmasıdır.¹⁰⁰⁰ Yumuşak güç kavramı da içinde prestij unsurunu barındırmaktadır. Diğer ülkeler ve insanların yumuşak gücü iyi seviyede olan bir ülkeyi, ülkenin vatandaşlarını ve siyasetçilerini gönüllü olarak takip etmesi, o ülkenin saygınlık derecesine ilişkin de bir göstergedir.

Dijital diplomaside imaj konusu çok geniş bir alana yayılmaktadır. Örneğin lider imajı söz konusu olduğunda, birçok siyasetçi sosyal medya ağlarında varlık göstermektedir ve kendi imajını halka yakın göstermek ve güçlendirmek için, bununla birlikte kendi faaliyetlerini değerlendirmek ve aynı mecralarda bulunan rakiplerini etkisiz hale getirmek için iletişim mecralarındaki imajları ile siyasi yaklaşımlarının iç içe geçmiş olduğu görülmektedir.¹⁰⁰¹ Wolton'a göre, "*Siyaset adamlarının %20 ila %40'ünün kendi zamanlarını iletişim stratejileriyle geçirmeleri bu yüzdendir.*"¹⁰⁰² Deruda'ya göre, "*Günümüzde Twitter'da veya Facebook'ta hesap açmanın kullanıcılar ile iletişime geçmeye, sorularını yanıtlamaya, eleştirileri ve önerileri kabul etmeye hazır olduğumuzu ilan ederiz. Bu beklentileri yok saymanın diplomatlara yönelik olduğu gibi hükümetler ve uluslararası organizasyonlar üzerinde de olumsuz etkisi olabilmektedir.*"¹⁰⁰³ Örneğin bir halkla ilişkiler şirketi olan Burson-Marsteller her sene dünya liderlerinin ve çeşitli kuruluşların Twitter üzerindeki faaliyetlerini raporladığı "Twiplomacy" isminde bir araştırma

⁹⁹⁶ Sandre, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy...**, s. 391.

⁹⁹⁷ **Ibid.**

⁹⁹⁸ Gilpin'den aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s. 92.

⁹⁹⁹ Morgenthau'dan aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁰⁰⁰ Carr'dan aktaran Ekşi, **a.g.e.**, s.92.

¹⁰⁰¹ Wolton, **Kamusal Alan...**, s. 38.

¹⁰⁰² **Ibid.**

¹⁰⁰³ Deruda, **The Digital Diplomacy Hand Book...**, s. 16.

yayınlanmaktadır.¹⁰⁰⁴ Twiplomacy ismi Twitter ve diplomasi kelimelerinin birleşiminden türetilmekte, Twitter üzerinden diplomasi faaliyetlerini işaret etmektedir. Bu raporda en iyi bağlantı kuran liderler, en fazla sayıda takipçisi olan liderler, en etkin liderler, tweetleri en çok listelenen liderler, en fazla sayıda tweet gönderen (en aktif) liderler, en fazla etkileşime geçen (@reply özelliğini en çok kullanan) liderler, dünya liderleri arasında en popüler olan Twitter hesapları, Twitter'ı en aktif olarak kullanan uluslararası sivil toplum kuruluşları ve örgütler gibi sınıflandırmalar ve sıralamaların yapıldığı listeler bulunmaktadır.¹⁰⁰⁵ Bu raporun da işaret ettiği üzere siyasetçilerin ve kurumların, sanal kamusal alandaki varlık biçimleri ve bu araçları kullanım şekilleri önem teşkil etmektedir. Dijital diplomaside, imaj yönetimi yöntemlerinden faydalanılırken, önemli olan hakikatlere dayanan bilgilerden faydalanılmasıdır. Ying Fan'in de belirttiği gibi *“bir yerin ya da ulusun imaj problemi oranın çok daha ciddi siyasi ya da sosyo-ekonomik sıkıntılarının bir yansımasıdır, yüz makyajı bir kanser hastasını daha sağlıklı hissettirmez.”*¹⁰⁰⁶ Özellikle sosyal medya ve internet üzerinde çarpıtılmış, eksik ya da yanlış bilgiler üzerine kurulu olan imaj yönetimi stratejileri kısa sürede bozguna uğramaktadır. Bu bakımdan sosyal medya üzerinde gerçekçi stratejiler kurgulamak gerekmektedir. Deruda'ya göre de sosyal medyada hesap açmaktan daha önemli olan konu hesapların nasıl yönetildiğidir:

*“(Sosyal medyada) Hesap açmak için organizasyon, yöntem ve belirli yeteneklere sahip olmak gerekmektedir. Sosyal medyayı kullanmanın, birçok kişinin hala sandığının aksine, basın bültenlerini Facebook'ta kopyalayıp yapıştırmak anlamına gelmediğini, düzgün bir iş akışı kurmak gerektiğini, açık bir şekilde görevlerin ve süreçlerin belirlenmesi, platforma göre farklı dillerin ve tarzların kullanıldığı, uzun bir raporun 3-4 tweete dönüştürüldüğü, bir etkinliğin görüntülerinin çekilmesi ve kısa bir video haline getirilmesi için montajlanması ya da kötü yorumların yönetilmesi, sahip olunması gereken birkaç yetenek arasında bulunmaktadır.”*¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰⁴ <http://www.burson-marsteller.com/what-we-do/our-thinking/twiplomacy-2015/>, Erişim tarihi: 29.11.2015.

¹⁰⁰⁵ <http://twiplomacy.com/>, Erişim tarihi: 29.11.2015.

¹⁰⁰⁶ Ying Fan, “Branding The Nation: What is Being Branded?”, Journal Of Vacation Marketing, Vol.12 No.1 : 5-14, 2005, s. 13.

¹⁰⁰⁷ Deruda, **a.g.e.**, s. 15.

Günümüzde sanal kamusal alandaki imaj yönetimi konusu o kadar önem kazanmıştır ki “reputation.com” gibi istenmeyen içeriği internetten kaldırmak ya da etkisizleştirmek için proaktif ve reaktif yöntemler kullanan birçok şirket ortaya çıkmıştır.¹⁰⁰⁸ Şu bir gerçek ki, günümüzde sanal kamusal alanda siyasetçilerin, kurumların veya ülkelerin imajı, kimi zaman gerçeği yansıtmayan imajları olsa dahi, yansıtılan imaj bu paydaşların ve aktörlerin asıl gerçeği olabilmektedir. Bu anlamda, bu paydaşların ve aktörlerin gerçekte nasıl veya kim olduklarından çok, kamuoyunda nasıl bir algı yarattıkları ve nasıl algılandıkları daha mühim bir olgu olarak öne çıkmaktadır.

3.2.1.6. Algılama Yönetimi

İnsan algılama yoluyla yaşadığı toplum ve dünya hakkında bilgi sahibi olur. Tutar algıyı şöyle açıklamaktadır: “*Algı, kişinin çevresinde olup biteni anlamlandırma sürecidir.*”¹⁰⁰⁹ Erdoğan’a göre, “*Algılama süreci, belli örgütlü yer ve zamanda, güç yapıları ve ilişkileri içinde yürür.*”¹⁰¹⁰ Bu anlamlandırma süreci son derece karmaşık bir süreçtir. Varoğlu’na göre, iletişimin bireysel anlamda dokuz temel aşamadan kaynaklanan bir zorluğu vardır. Bunlar:

*“Düşündüğünüz,
Söylemek istediğiniz,
Söylediğinizi sandığınız,
Söylediğiniz,
Karşınzdakiinin duymak istediği,
Duyduğu,
Anlamak istediği,
Anladığını sandığı,
Anladığı.”*¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁸ Schmidt ve Cohen, **Yeni Dijital Çağ İnsanların, Ulusların ve İş Dünyasının Geleceğini Yeniden Şekillendirmek...**, s. 47.

¹⁰⁰⁹ Tutar’dan aktaran Türk, **a.g.e.**, s. 32.

¹⁰¹⁰ İrfan Erdoğan’dan aktaran Aşkın, **a.g.e.**, s. 113.

¹⁰¹¹ Varoğlu, **a.g.e.**, s. 59.

Algılama yönetimi kavramı ilk kez ABD Savunma Bakanlığı içindeki birimler tarafından kullanılmıştır ve tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “Kitlelerin duygu, düşünce, amaç, mantık, istihbarat sistemleri ve liderlerini etkileyerek seçili bilgilerin yayılması ve/veya durdurulması; bunun sonucunda hedef davranış ve düşüncelerinin hedefleyenin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesi”dir.¹⁰¹² Bakan ve Kefe’ye göre, algı yönetiminde önemli olan ve algı sürecini etkileyen etkenler şunlardır:

“1. Algılayan bireyin özellikleri (bireyin kişiliği, kişisel özellikleri, geçmişte yaşamış olduğu tecrübeler).

2. Algılanan nesnenin özellikleri (kişi, eşya, olay, canlı ve cansız varlıklar).

3. Algılama ortamı (algılama sürecinin yaşandığı fiziksel, sosyal ve örgütsel çevre koşulları).”¹⁰¹³

Türk algılama yönetimini şu şekilde açıklamaktadır:

“Algılama yönetimi, çeşitli yolları kullanarak gerçekleri yansıtmaya, operasyon güvenliğini sağlama, gerçeği gizleme ve çarpıtma, psikolojik operasyonları yönetme gibi unsurların bileşkesinden oluşur. Bu tanımdan hareketle algılama yönetimi; yabancı ülkelerdeki hedef kitlenin, görüşlerini etkilemek için yapılan aktivitelerin tamamını içerir. Sonuç olarak, algı yönetimini bir tür psikolojik operasyon olarak da adlandırabiliriz.”¹⁰¹⁴

Jones’a göre, algılama yönetimi, seçilen enformasyonu ve yabancı kitlelerin duygularını etkileyen göstergeleri, iletmek ya da gizlemek, güdü ve amaçların gösterildiği tüm eylemleri kapsamaktadır.¹⁰¹⁵ Öksüz ise algı yönetimi ve iletişim konusuyla ilgili olarak şunları kaleme almaktadır:

“Algıyı yönetmek iletişimi yönetmektir. Algılama yönetimi açısından en önemli konulardan birisi de teknolojidir. Değişen teknolojiyi anlamak algıyı yönetmek için çok önemlidir. Mesajın iletilmesini sağlamak için medyayı yönetmek, doğru karışımı

¹⁰¹² US Department of Defense’den aktaran Türk, **a.g.e.**, s.16.

¹⁰¹³ Bakan ve Kefe’den aktaran Türk, **a.g.e.** s. 19.

¹⁰¹⁴ Türk, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁰¹⁵ Jones’tan aktaran Sancar, **a.g.e.**, s. 67.

yapabilmek gerekir. Hedef kitleleri ikna etmek ve bu kitlelerin onlara kendi gözlerinden bakmalarını sağlamak için geliştirilen stratejiler; toplum mühendisliği, psikolojik hareket, ikna etme, propaganda gibi terimler altında uygulanmıştır. Ancak bu kavramların olumsuz çağrışımlar yaptığı düşünülerek bunlar yerine kulağa daha hoş gelen kamu diplomasisi, yumuşak güç, itibar yönetimi, imaj yönetimi, halkla ilişkiler ve algı yönetimi gibi kavramlar servis edilmiştir.”¹⁰¹⁶

Uğurlu ise algı yönetimini şu şekilde açıklamaktadır:

“Algı yönetimi ise bu süreçte ‘uygun yerde ve zamanda, doğru yöntemlerle, istenilen etkiyi yaratarak, doğru tercihleri ön plana çıkarmak’ olarak tanımlanabilir. Kuşkusuz burada algıyı yöneten birey/bireylerin isteği doğrultusunda bir davranış değişikliği yaratmak hedeflenir. Karşı tarafın duygu, güdü ve tarafsız düşünme yeteneklerini başka bir deyişle muhakemelerini etkilemek amacıyla, ‘seçili’ enformasyonun gönderimi gerçekleşir. Bu aşamada iletilenin seçili olmasını aynı zamanda kurgusallığının da bir parçası olarak değerlendirmek mümkündür.”¹⁰¹⁷

Sosyal medya ağlarının ve internetin kamuoyu yaratma, gündem oluşturma, algı yönetimi konularındaki önemli rolü fark edildiği için bu mecralara özel algı yönetimi yöntemleri ortaya çıkmıştır. Sosyal medyadaki sahte hesaplar, troller ya da hesabı gerçek olduğu halde hesabının kendisine ait olmadığını iddia edebilen kişiler sosyal medyada algı yönetimi konusunu gündeme taşımaktadırlar. Türk, yeni medya ve algı yönetimi konusunu şu şekilde irdelemektedir:

“Yeni medya ortamı, birbiriyle daha önce görüşmüş veya hiç görüşmemiş, kendisi gibi düşünen ya da düşünmeyen, aynı dili konuşan ya da konuşmayan, aynı kültüre sahip olan ya da olmayan ve sınırları ülke sınırları ile çizilmemiş, neredeyse dünya nüfusuyla sınırlı insanları buluşturmakta. Bu sosyal ortamda; gerçek kişiler gibi, çift kimlikliler, troller, yalancı hesaplar da yer almaktadır. Bütün katılımların ileti gönderebildiği, yasakların olmadığı ya da öyle zannedildiği bu ortam gerçeklerle yalanların anlaşamadığı kaotik bir durum ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya gerçek algısını da değiştirmiştir. Gerçek kabul ettiğiniz bir ileti rıza

¹⁰¹⁶ Öksüz’den aktaran Türk, **a.g.e.**, s. 17.

¹⁰¹⁷ Uğurlu, **a.g.e.**, s. 297.

üreticileri ve algı yöneticileri tarafından hemen yorum yağmuruna tutulmakta, gönderilen bilgiler gerçeklikten uzaklaştırılmakta ve orijinal mesaj bambaşka mecralarda tartışılan itibarsızlaştırılmış bir gündem konusuna dönüşmektedir. Gerçek olan her şey sosyal medyada buharlaşmaktadır.”¹⁰¹⁸

Sosyal medya ağları ve internet, dezenformasyon ve mizenformasyon için uygun ortamlardır. Şeyhanlıoğlu da yeni iletişim teknolojilerinin algı yönetimindeki rolüne değinmekte ve algı yönetimine dair şunları aktarmaktadır:

“Maddi ya da manevi anlamda özellikle teknolojinin gelişmesiyle zirvesine ulaşan internet medyası (e ve sosyal) görsel, yazılı ve sözlü medya ile bireyi topyekun kuşatmış durumdadır. Psikolojik kontrol ve üstünlük sağlamak amacıyla yapılan algı yönetimi, bilgi ve bilgilendirme üzerinden sürdürülen bir güç savaşı olarak da görülmektedir.”¹⁰¹⁹

Özdağ sivil enformasyon savaşı olarak tanımladığı enformasyon savaşını şu şekilde aktarmaktadır:

“Sivil enformasyon savaşı hedef toplumun/grubun ‘algı sistemini yönetmek’ amacı ile yapılan enformasyon savaşıdır. Diğer bir ifadeyle bir toplumun/grubun nasıl düşünmesi, hissetmesi, duyumsaması, karar vermesi isteniyor ise bu sonucu ortaya çıkarmak gayesiyle insan akıl ve vicdanına karşı onun algılama sistemini ele geçirerek yönlendirmek amacı ile sürdürülen savaşa sivil enformasyon savaşı adı verilir. (...) Sivil enformasyon savaşının en önemli boyutlarından birisi de algı yönetimidir. Algı yönetimi, hedef toplum, grup veya kişinin duygu, akıl yürütme, karar alma ve eylemlerini belirlemek/etkilemek amacı ile yapılan enformasyon eylemlerdir. (...) Algı yönetimi sürecinde kullanılan enformasyon savaşı olgularını şu şekilde sıralamak mümkündür: a) Psikolojik Savaş, b) Çarpıtma/Manipülasyon, c) Haber/Bilgi Üretme, d) Hile Yapma, e) Sosyal Mühendislik, f) Suçlama g) Komploteorileri, h) Karalama, ı) Taciz, i) Reklam, j) Sansür, k) Aldatma gibi 12 ayrı başlık altında incelenebilir”¹⁰²⁰

¹⁰¹⁸ Türk, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁰¹⁹ Şeyhanlıoğlu, **Algı Yönetimi...**, s. 341.

¹⁰²⁰ Ümit Özdağ, **Algı Yönetimi**, Ankara: Kripto, 2015, s. 193-195.

Çınarlı'ya göre, “gerek kamu diplomasisi gerekse algılama yönetimi; propagandanın yeni görünümleridir. Sonuç olarak mallar, hizmetler, fikirler ve ülkelerin imajı; tek yönlü iletişim ile ‘satılır’.”¹⁰²¹ Tayfun'a göre ise, “Algılama yönetimi, kamuoyunu anlamak yerine etkilemek ve yönlendirmek amacıyla gerçekleştirilen modern bir iletişim yöntemi olarak tanımlanmaktadır.”¹⁰²² Sancar göre, “Alguların yönetilmesi gücünü elinde bulunduran kişiler, bunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanacaklar ve bir anlamda kendi propagandalarını yapmış olacaklardır. İşte bu yüzden algılama yönetimi çıkarların sürdürülebilirliğine ve hegemonyaların güçlendirilmesine hizmet etmektedir.”¹⁰²³ Tutar'a göre, “Algi yönetimi, algıdan başlayıp, algıyla devam edip, imajın oluşturulması ile tamamlanması gereken bir süreçtir.”¹⁰²⁴ Türk de Tutar ile aynı noktada birleşmektedir. Türk'e göre, algi yönetimi imaj yönetimi ile sonuçlanmaktadır:

“Dış çevreden gelen uyarıcıların duyu organlarımız üzerinde bıraktığı etkiyi ‘duyu’ diye tarif ederken, oluşan bu etkinin zihnimizde oluşturduğu şekle verilen anlam için ‘algi’ diyoruz. (...) Algi, anlamak ile de aynı anlama gelmez. İnsan hiç tanımadığı bir nesneyle karşılaştığında onu algılar ancak onu anlaması için bilgiye ve bilişsel süreçleri kullanmaya ihtiyacı vardır. Algi ile imaj çoğu zaman birbiriyle karıştırılır. Alguların alınma sürecine ‘algılama’, algılama sürecinin sonucunda insan zihninde oluşan zihinsel ya da bilişsel resme ise ‘İmaj’ denir. Tanımlardan yola çıkarsak; Algi Yönetimi için, algıdan başlayıp, algılamayla devam eden ve imajla tamamlanması gereken bir süreç olarak söyleyebiliriz.”¹⁰²⁵

Sonuç olarak, algi yönetiminin amacı zihinleri manipüle etmektir. “Alguları kontrol etme gücü, gerçekliği kontrol etme gücüdür.”¹⁰²⁶ “Paulo Freire'a göre insan zihninin manipülasyonu, ‘bir çeşit fetih aracıdır’. Toplumun hâkimiyetini elinde bulunduran seçkinlerin, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmesinin vasıtalarından biridir.”¹⁰²⁷ Webster manipüle etmek fiilini şöyle tanımlamaktadır: “Ustaca yönetmek ve faydalanmak, kurnazlıkla, taraflı biçimde veya sinsice özellikle

¹⁰²¹ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 40.

¹⁰²² Tayfun'dan aktaran Türk, **a.g.e.**, s. 21.

¹⁰²³ Sancar, **a.g.e.**, s. 68.

¹⁰²⁴ Tutar'dan aktaran Yusuf Pustu, **Algi Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.

¹⁰²⁵ Türk, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁰²⁶ Sancar, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁰²⁷ Schiller, **a.g.e.**, s. 9.

birinin çıkarına olacak şekilde araçları kontrol etmek veya kullanmak, kurnazca veya taraflı şekilde, ilgili araçlarla birinin amacına uygun şekilde, hizmet etmek üzere değiştirmektedir."¹⁰²⁸ Manipülasyona ne zaman ihtiyaç duyulduğu ise Freire tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

*"Manipülasyona başvurmak, insanların gözünün açılmaya başlaması baskı yöntemleriyle istenilen neticelerin alınmasının artık mümkün olmaması halinde gereklidir. Yok eğer insanlar yeni doğmuş kedi yavruları gibiyse, gözleri açılmamışsa, açılacağı da yoksa; ya da sopyla idare edilmeleri imkân dahilinde ise manipülasyona gerek yoktur."*¹⁰²⁹

Algı yönetiminde kurgusallığın profesyonelliği bireylerin kurgunun kurgu olduğunun farkına varmaması, kendilerinin de manipülasyonun varlığından habersiz şekilde, olanın bitenin doğal bir parçası olduklarını zannetmeleri gerekmektedir. Schiller bu süreci şu şekilde izah etmektedir: *"Manipüle edilen şahıs olayların tabii mecrasında aktığına inanırsa manipülasyon başarılı olmuş demektir. Kısaca ifade etmek istersek: Manipülasyon yanlış bir realiteye gereksinim duyar, bu yanlış realitenin işlevi manipülasyonun varlığını sürekli olarak inkar etmektir."*¹⁰³⁰ Bu anlamda manipülasyon algı yönetiminin bir aracı ve sonucudur.

3.2.1.7. İtibar Yönetimi

Türk Dil Kurumu itibar sözcüğünü "saygınlık" olarak tanımlamaktadır. Saygınlık sözcüğü ise "Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, itibar, prestij" olarak ifade edilmektedir. Szondi'ye göre ülkelerin itibarlarının yönetilmesinin analizi ve tanımlanması kavramı uluslararası halkla ilişkiler faaliyetleridir¹⁰³¹ ve *"Olumlu bir imaj yerine, ulusların uluslararası halkla ilişkiler amacı olarak olumlu itibarı kimliklendirmeleri daha uygundur. İmajlar yaratılır ve yönlendirilirken ve de her zaman gerçeği yansıtmazken, itibar kazanılmalıdır."*¹⁰³² "Wang ise ulusal itibarın yönetilmesinin ve ulus devletlerin yumuşak gücünün denizaşırı paydaşlarıyla

¹⁰²⁸ Webster'den aktaran Kathleen M. McGraw (2001) **Understanding Public Opinion**, Editörler: Barbara Norrande ve Clyde Wilcox, A.B.D: CQ Press, s. 266.

¹⁰²⁹ Freire'den aktaran Schiller, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁰³⁰ Schiller, **a.g.e.**, s. 23.

¹⁰³¹ Szondi'den aktaran Sancar, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁰³² **Ibid.**, s. 71.

*olan ilişkilerinin yönetilmesinin, dış politika yapımının ve kamu diplomasisinin bir parçası olduğunu söylemektedir.*¹⁰³³

Söz konusu ülkeler olduğunda itibar yönetimi konusu karmaşıklaşmaktadır. *“İtibar, kazanması zor ve zahmetli fakat kaybetmesi kolay ve anlık bir olgudur. Bu nedenle bir ülkenin oluşturduğu kamu diplomasisi stratejisinde itibar yönetimi ve dolayısıyla kriz yönetimi önemli birer unsur olarak yer bulmaktadır. Buradan yola çıkarak kamu diplomasisinin neden bir strateji olduğu ve uzun vadeli uygulanması gerektiği anlaşılabilir.”*¹⁰³⁴ Şahin ve Çevik, buna bağlı olarak ikna, itibar ve uzun vadeli ilişki yönetiminin ülkelerin istedikleri dış politika sonuçlarını elde etmede temel etkenler olduğunu vurgulamaktadırlar.¹⁰³⁵ Nye’ a göre ülke itibarı yumuşak güç ile ilintili bir konudur. Bir ülkenin çekim gücünü ifade eden yumuşak güç unsurları arasında ülkenin kültürü, dini, milli ve demokratik değerleri, dış yardımları, teknolojisi, ekonomik kalkınmışlığı, kamu ve sivil toplum kuruluşları, insan kaynakları, uluslararası örgütlerdeki üyeliği, siyasi duruşu, sinema ve televizyon ürünleri bulunmaktadır.¹⁰³⁶ Nye’ göre bir ülkenin yumuşak gücünün üç sacayağı kültürü, siyasi değerleri ve dış politikasıdır.¹⁰³⁷

Ulus markalama bir ülkenin siyasi, ekonomik, tarihi ve kültürel bütün dinamiklerinden oluşan imajını kapsamaktadır. Yani imaj denilen büyük resmi bu unsurlar oluşturmaktadır. Dijital diplomasi stratejisi olarak da bu anahtar bileşenlere ihtiyaç duyulmaktadır ve ülkelerin itibar yönetiminde bu kaynakların ön plana çıkartılması gerekmektedir. (Bkz. Şekil 3.1)

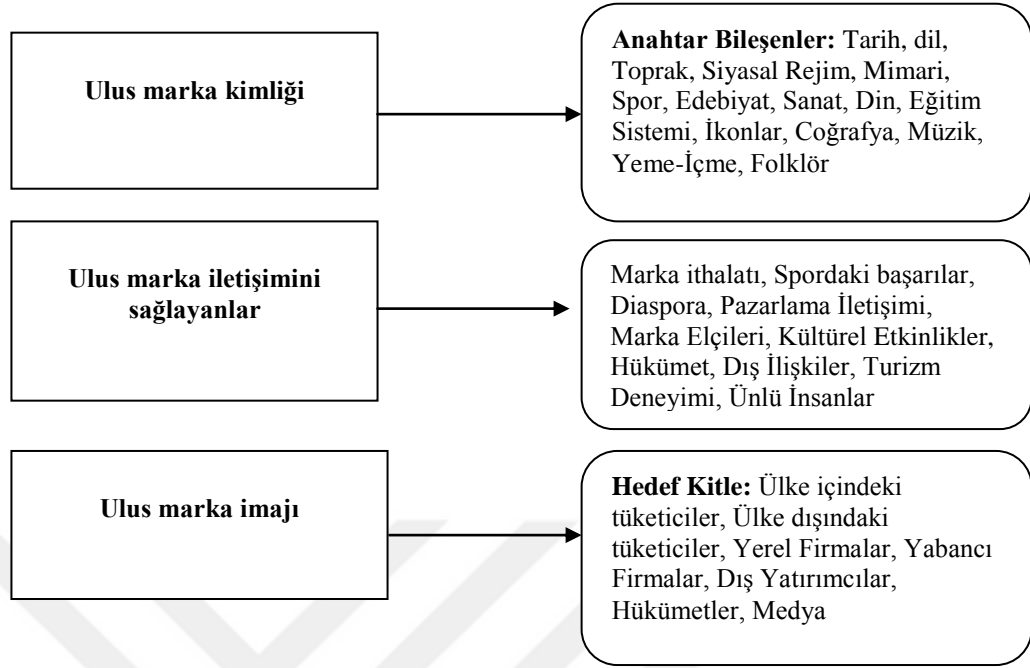
¹⁰³³ Wang’den aktaran Sancar, **a.g.e.**, s. 70.

¹⁰³⁴ Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁰³⁵ **Ibid.**, s. 4.

¹⁰³⁶ **Ibid.**

¹⁰³⁷ **Ibid.**

Şekil 3.1. Ulus Marka Kimliği ve İmajı Kavramı Modeli

Kaynak: Dinnie, a.g.e., s. 49.

Dinnie, marka olmayan ülkelerin ekonomik ve siyasi yönden dikkat çekmesinin zor olduğunu, bu bakımdan imaj ve itibar yönetiminin bir devletin temel öz kaynakları haline gelmeye başladığını ifade etmektedir.¹⁰³⁸ Nye de “*Yumuşak güç yaptırım veya mali ödeme yükümlülükleri yerine çekim gücü ile istediğini elde etme yeteneğidir. Yumuşak güç bir ülkenin kültür, siyasi idealleri ve politikalarının çekiciliğine bağlıdır*” demektedir.¹⁰³⁹ Olins de dünya kamuoyunun dikkatini çekmek ve bir marka haline gelmek isteyen ülkelerin, en geniş kitlelere ulaşmak için mesajlarında ülke değerlerine atıfta bulunmaları gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁰⁴⁰ İtibar yönetiminde diğer kamular tarafından (yatırımcılar, turistler, tüketiciler, bağışçılar, göçmenler, medya ve diğer ulusların hükümetleri tarafından) nasıl algılandığı, ne açıdan başarılı bulunduğu ve ne açıdan eksikliklerin olduğunu anlamak ise bu süreçte zaruridir.¹⁰⁴¹ Bu anlamda, dijital diplomasi stratejilerinde de bu unsurların tamamını göz önünde bulundurularak iletişim stratejisi planlaması

¹⁰³⁸ Dinnie, a.g.e., s. 18.

¹⁰³⁹ Nye’den aktaran Pter van Ham, “Place Branding: The State of the Art”, American Academy of Political and Social Science, Vol. 616-116, 2008, S. 126.

¹⁰⁴⁰ *Ibid.*, s. 129.

¹⁰⁴¹ Dinnie, a.g.e., s. 37.

yapılması gerektiğini ifade etmek gerekmektedir. Şahin ve Çevik'in de belirttiği gibi,¹⁰⁴²

“Kamu diplomasisi kuramsal açıdan iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, pazarlama ve siyaset bilimi başta olmak üzere farklı disiplinlerin ortaklaşa ahengi içinde yürütüldüğünde daha gerçekçi stratejilerin çizilerek marjinal faydanın artırıldığı iletişim stratejisi bütünüdür. Bu yönü ile kamu diplomasisi yumuşak güç, sert güç, akıllı güç, gündem belirleme, ülke markalama, şehir markalama, kültürel diplomasi, dijital diplomasi, hedef kitle, değişim diplomasisi, insani diplomasi gibi kavramın aktif olarak kullanıldığı bir stratejidir.”

Bu anlamda kamu diplomasisinde ve dijital diplomaside itibar yönetimi, çok yönlü bir strateji ve uzun vadeli programlar ile desteklenmesi gereken bir stratejik iletişim yönetimi ürünüdür.

3.2.1.8. Kriz Yönetimi

Kamu diplomasisinde kriz yönetimi çok önemli bir konudur. Uluslararası ilişkiler alanında her an bir kriz yaşanması mümkündür. Belirsizlik, risk, değişkenlik krizi tanımlayan bazı sözcüklerdir. Yaşanan krizler sonucu ülkelerin itibarı zarar görebilmekte ve iyi yönetilemeyen krizler daha büyük krizlere neden olabilmektedir. Schulz'a göre sorunlardan krizler meydana gelmekte, krizlerden de daha fazla sorunlar meydana gelmektedir.¹⁰⁴³ Çınarlı'ya göre, *“sorun kontrolden çıkmadan müdahale edilmesi sorun yönetiminin amacıdır. Kontrolden çıkan sorun, artık kriz haline gelmiştir.”*¹⁰⁴⁴ Luhmann'a göre, *“Krizler, sadece tek tek değerlerin değil bilakis sistemin varlığının beklenmedik (konusal olarak hazırlık yapılmamış) şekilde tehdit edilmesidir. (...) Krizler, birçok değer gerçeğeştirilmesini belirsiz ve zaman baskısı altında tehlikeye atmak suretiyle dikkatleri üzerlerine çekerler”*¹⁰⁴⁵ Herman'a göre tehdit, zaman baskısı ve sürpiz krizin karakteristik özellikleri arasında bulunmaktadır.¹⁰⁴⁶ Uluslararası krizlerde ise, krizdeki aktör sayısı çok daha fazladır.

¹⁰⁴² Şahin ve Çevik, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁰⁴³ Emrah Aydemir, “Uluslararası Krizlerde Kriz İletişimi ve Uygulaması”, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi Selçuk Üniversitesi, s. 213.

¹⁰⁴⁴ Çınarlı, **a.g.e.**, s. 68.

¹⁰⁴⁵ Luhmann'dan aktaran Aydemir, **a.g.e.**, s.209-210.

¹⁰⁴⁶ Herman'dan aktaran Aydemir, **a.g.e.**, s. 210.

Aydemir'e göre, “uluslararası krizler, içerisinde devletlerin, uluslararası örgütlerin, bireylerin ve grupların yer aldığı özel bir iletişim sistemidir.”¹⁰⁴⁷ Kriz yaşanan durumlarda, kriz iletişimi önem kazanmaktadır. Mutlu, kriz iletişimini şu şekilde açıklamaktadır:

*“Bir kriz durumuyla yüz yüze gelindiğinde, bir örgütün görüş açısını özellikle kitle iletişim araçlarına inanılır ve etkili bir şekilde iletme etkinliği. Kriz durumları iş yerinde aşikar bir şekilde gelişiyor olabileceği gibi, çoğu kriz durumu da tamamen beklenmedik ve önceden kestirilemez olabilir ama önceden kestirilemez olsa bile bir kriz veya felaket yine de öngörülebilir ve bunlara karşı hazırlıklı olunabilir. Ani bir kriz sırasında umutsuzluktan doğmuş olan herhangi bir kriz iletişimi programının genellikle kendisi bir felakettir. Onun için her örgütün bir kriz iletişim programına ihtiyacı vardır. Bu program, örgütün düşünebilen ani kriz darbesiyle başa çıkmasında yardımcı olacak çerçeveyi ve işlemleri sağlayabilmelidir.”*¹⁰⁴⁸

Kriz iletişiminde öncelikli olarak önemli olan kriz çıkmadan önce sorunların belirlenip tedbir alınmasıdır. Bu aşamada iletişim yollarıyla sorunları çözmek önemlidir. Aydemir'in belirttiği gibi, “Krizlerin oluşması, seyri ve çözümü büyük oranda iletişimin şartları, koşulları ve sonuçlarına dayanmaktadır.”¹⁰⁴⁹ Luhmann'a göre kriz durumunda her zaman karar vermek zorunda olanlar ve krizden etkilenen kişilerin varlığı söz konusudur.¹⁰⁵⁰ Bu aşamada kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Kriz anlarında uluslararası ilişkiler ve halkla ilişkiler alanlarının birbirine temas ettiği noktalardan biri kamuoyu kavramıdır. Hem iç hem de dış kamular ile sağlıklı bir kamusal iletişim politikası yürütebilen ve kriz yönetimi yapabilen devletler, kriz anlarını minimum zararla atlatabilmektedir. Günümüzde kriz durumunda kamular ile hızlı ve etkin biçimde iletişime geçmek zaruri hale gelmiştir.

Devletlerin yaşayabilecekleri krizler arasında kamu kuruluşlarına ait gizli bilgilerinin kamuoyuna sızdırılması, komşu bir devlet ile yaşanabilen siyasi, ekonomik krizler, terör saldırıları, doğal afetler, kazalar gibi ani gelişen olaylardır.

¹⁰⁴⁷ **Ibid.**

¹⁰⁴⁸ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ayraç Kitap+Evi, 2008, s. 189-190.

¹⁰⁴⁹ Aydemir, **a.g.e.**, s. 211.

¹⁰⁵⁰ **Ibid.**, s. 212.

Bu anlamda, kriz planı da proaktif olmalı, kriz senaryoları oluşturulmalı, kriz planları sürekli güncellenmeli ve olası krizlere hazırlıklı olunmalıdır.¹⁰⁵¹ Kriz sonrasında da iletişim çalışmalarına devam edilmelidir. Kamu diplomasisi alanında reaktif kamu diplomasisi daha sık görülse bile, öngörülü hükümetlerin kriz zamanlarında proaktif kamu diplomasisi uygulamaları daha doğrudur.¹⁰⁵² Kelly, reaktif ve proaktif kamu diplomasisinin işlevlerini şu şekilde ele almaktadır:

“Reaktif kamu diplomasisinin temel önermesi hasar kontrolü ya da krize neden olan etkinliğin şartlarından öncelikli olarak etkilenen kamuoyunu sağlama almaktır. Gündem oluşturmada daha fazla kontrol sağlayan proaktif kamu diplomasisi, hem uzun dönem hem de kısa dönemli gündem öğeleri için kaynakları sabit bir seviyede elde tutmayı ve biriktirmeyi ve bunu uygulayıcının –uzun ya da kısa vadeli- gerektirdiği durumlarda yapmasına olanak sağlamaktadır.”¹⁰⁵³

Kamu diplomasisi alanında olduğu gibi, dijital diplomasi alanında da yaşanması muhtemel krizler üzerine çalışmalar ve planlar yapılması gerekmektedir. Demir’e göre, *“iyi idare edilen krizler, zararları telafi ettiği gibi olumsuz vaziyetleri olumlu manada fırsata da tahvil edebilir.”¹⁰⁵⁴* Aydemir de şunu belirtmektedir: *“Krizlerin önlenememesi durumunda, hazırlanacak belirli mesajlarla kriz dönemlerinde, örgüt ya da bireyin kamuoyundaki itibarına, pozitif imajına ve kamuoyu desteğine yönelmiş olan tehditlerin etkisini azaltmak ya da denetim altına almak amaçlanır.”¹⁰⁵⁵* Bu noktada kitle iletişim araçları önem kazanmaktadır. Kriz anında kitle iletişim araçlarına iletilen mesajlar, kitle iletişim araçlarının bu mesajları iletme tarzları önem kazanmaktadır. Sosyal medya araçları ile bu mesajlar birey veya örgütler tarafından doğrudan gönderilebilmekte, aynı zamanda krizden etkilenen taraf veya taraflar da sosyal medya üzerinden mesajlarını paylaşabilmektedirler. Bu anlamda sosyal medya çağında kriz iletişimi çok daha güçtür. Küreselleşme ile birlikte, kriz dönemlerinde bilgi akışının zamanın ve mekânın ötesinde en hızlı şekilde gerçekleşmesi ile birlikte uluslararası kamuoyu da krizleri yakından takip edebilmektedir. Bu anlamda devletler dış kamuları da etkilemek ve ikna etmek

¹⁰⁵¹ Çınarlı, a.g.e., s. 69.

¹⁰⁵² Sancar, a.g.e., s. 146.

¹⁰⁵³ **Ibid.**

¹⁰⁵⁴ Demir, a.g.e., s. 40.

¹⁰⁵⁵ Aydemir, a.g.e., s. 213.

istemekte, bu yönde özel stratejik iletişim yöntemlerini hayata geçirmek durumunda kalmaktadır. Böyle durumlarda devletlerarası sürdürülen bir faaliyet olarak diplomasi sürdürülmektedir fakat uluslararası kriz anlarında krize hükümet dışı aktörlerin de eklenmesiyle ortaya daha etkin bir kamu diplomasisi ihtiyacı çıkmaktadır. Leonard'a göre kamu diplomasisinde kriz dönemlerinde ortaya çıkan zorluklar şu şekildedir:

- *Ani müdahale: politikadaki değişimleri, kaynakların ve irtibatın mevzilenmesini ihtiva eden ve birbirini tamamlayan müdahale.*
- *Dahili koordinasyon.*
- *Milletlerarası koordinasyon.*
- *Uzun vadeli hedefleri takip edebilme kabiliyeti.*¹⁰⁵⁶

Sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının bu denli gelişmediği dönemlerde kriz iletişimi ağırlıklı olarak propagandaya benzer bir iletişim türünde yapılmaktaydı fakat küresel iletişim kanallarının bütün dünyayı sarması ile birlikte propaganda benzeri iletişim faaliyetleri ile krizler daha kötü bir hal alabilmektedir. Bu nedenle, kriz yönetimi de doğru bilgi akışı üzerine kurgulanmalı ve geleneksel kitle iletişim araçları ile birlikte internet ve sosyal medya ağları da kriz iletişiminde etkin biçimde kullanılmalıdır. Yücel'in de belirttiği gibi, dijital diplomasi sadece kriz ve risk varken değil, tam aksine kriz-risk çıkmasını diye diyalogu güçlendiren bir yapıda işlemektedir:

*“Dijital diplomasi sanılanın aksine sadece kriz ve risk varken kullanılan bir yöntem değil. Tam aksine kriz-risk çıkmasını diye kullanılan bir yöntem. Ülkemize başta siyasi partiler olmak üzere neredeyse tüm kurumların sosyal medya yöntemleri sorunlu. Sürdürülebilir değil. Bunların acilen ele alınması lazım. Sosyal medya, partiler ve teşkilatçılık işlerinin bir devamı şeklinde yürütülüyor. Bir de her görüşün bazı temsilcileri var. Tüm etkileşim onlara bağımlı yürüyor. Kavgalar onlar tarafından organize ediliyor ve onların yönlendirmesiyle şekilleniyor. Bu da dijital diplomasi algısına aykırı. Çünkü dijital diplomasi dijital bireyleri, netdaşları önemsiyor.”*¹⁰⁵⁷

¹⁰⁵⁶ Demir, a.g.e., s. 41.

¹⁰⁵⁷ <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovolyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

4. SAHA ÇALIŞMASI: TÜRKİYE'DE GEZİ PARKI EYLEMLERİ SÜRECİNDE DİJİTAL DİPLOMASİ UYGULAMALARININ SÖYLEM ANALİZİ VE DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER İLE İNCELENMESİ

Dünyada iki kutuplu düzenin yıkılmasından sonra, küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası ilişkiler eskiye oranla çok daha dinamik bir eksende sürmektedir. Bu dinamizm elbette krizleri de içermektedir. Castells'e göre, *"21. yüzyılın ilk dönemlerinde, modern çağın ulus devletinin ve devletin yeni kurumsal şekiller altındaki dönüşümünün, yeni güç gösterisi prosedürlerinin ve yeni meşruiyet prensiplerinin krizde olduğunu gözlemleyebilmekteyiz."*¹⁰⁵⁸ Castells'in ifade ettiği kriz, ulus devletlerde olduğu gibi Türkiye'de de gözlemlenebilmektedir. Türkiye'deki yeni meşruiyet krizinin bir yansıması olarak Taksim Gezi Parkı eylemlerin dijital diplomasi ışığında analiz etmek, olayları yurtiçi ve yurtdışı dinamikleri ile birlikte küreselleşme ve dijitalleşme çerçevesinde ele almak dijital çağda kamusal iletişimin rolünü idrak etme aşamasında önemlidir. Bu nedenle, ilgili bölümlerde detaylı biçimde açıklanacak olan söylem analizi ve niteliksel ve niceliksel içerik analizi yöntemleri ile Türkiye'de Gezi Parkı olayları esnasında sosyal medyanın dijital diplomasi aktörleri tarafından ne şekilde kullanıldığının, siyasetçilerin, mülki idari amirlerin ve bürokratların Twitter'da Gezi Parkı protestolarının ilk 15 günlük sürecinde nasıl bir söyleme sahip olduklarının ve ne şekilde iletişim kurduklarının ve sosyal medyanın Gezi Parkı eylemlerine katılmış veya tanık olmuş olan kişiler açısından bu süreçte nasıl bir rolünün olduğunun ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu anlamda, Türkiye'de Gezi Parkı eylemleri sırasında dijital diplomasi konumunu ve rolünü analiz edebilmek için, öncelikli olarak Türkiye'deki devlet kurumlarının bu alandaki faaliyetleri ile birlikte dijital siyasi aktörler, dijital vatandaş ve ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarının konumunun ve rolünün de ele alınması gerekmektedir.

¹⁰⁵⁸ Castells'ten aktaran Seib, **a.g.e.**, s. 126.

4.1. Türkiye’de Dijital Diplomasi Uygulamaları

Türkiye’de kamu diplomasisi uygulamalarının kat ettiği yol ile birlikte yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması sonucu, artık birçok ülkede olduğu gibi Türkiye de sosyal medya ve internet platformlarında stratejik iletişim yöntemlerini hayata geçirme imkânına kavuşmuştur. Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında attığı adımların yeterli olmaması ile birlikte, kamu diplomasisi sahasına dijital diplomasinin de eklenmesiyle Türkiye’nin bu alandaki sorumlulukları daha da artmıştır. Dijital çağda ülkelerin, dijital diplomasi yöntemi olarak yalnızca Twitter, Facebook ve Instagram gibi çeşitli sosyal medya ağlarında hesap açıp tek yönlü iletişim kurmaktan ibaret bir faaliyet olmadığını ve her şeyden önce kendi vatandaşına yönelik ve onlarla birlikte özgün bir biçimde dünya kamuoyunu bilgilendirme ve etkilemeye yönelik farklı bir hitap dili ve etkileşim yöntemi geliştirmenin ve uygulamanın önemli olduğunu idrak etmesi ülkelerin etki sahalarını genişletebilmesi bakımından önemlidir. Türkiye ise dijital diplomasi uygulamaları bakımından dünyayı çok geriden takip etmektedir. Bu alanda Türkiye’nin dünyayı çok geriden takip etmesi ise bir tesadüf değildir. Türkiye e-devlet ve e-katılım konularında da dünyayı çok geriden takip etmektedir ve bu alanları etkin biçimde kullanamayan ülkelerin dijital diplomasi gibi çok daha geniş ölçekte iletişim stratejileri kurgulayıp, özellikle dış kamulara hitap edebilmesi mümkün değildir. Örneğin Yücel, Türkiye’nin “e-devlet kutsalını” aşması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁰⁵⁹ E-devlet hizmetleri dijital diplomasi faaliyetlerinin çok küçük bir kısmını oluştursa bile bir ülkenin e-devlet uygulamaları dijital diplomasideki performansı hakkında bazı ipuçları vermektedir. E-devletin kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi aşamasında son derece kolay, hızlı ve masrafsız bir mekanizma olması ile birlikte e-devletin vatandaşla hizmet etme aracına indirgenebildiği de gözlemlenmektedir. Türkiye’deki e-devlet hizmetlerinde devletin tek yönlü iletişimi yeğleyen, vatandaş ile diyalogdan kaçınan, vatandaşların kendi aralarında tartışabilecekleri platformlar yaratmaktan kaçınan, vatandaşları ilgilendirebilecek çeşitli konularda vatandaşın görüşünü almak için herhangi bir çalışma yapmayan, genellikle vatandaş hizmet alanı olarak gören yapısı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’nin dijital diplomasi alanında bugüne kadar özgün bir proje üretememiş

¹⁰⁵⁹ <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovolyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

olmasının asıl nedeninin Türkiye’de siyasetçiler ve devlet kurumlarının dijital kültürü ve dijital kültürün bir gereği olan demokrasi kültürünü henüz tam anlamıyla benimsememiş olmasıdır.

Devletlerin dijital diplomasi uygulamalarında gündemi yakalayabilmesi, farklı fikirlere ve değişime açık olması ve kısa ve uzun vadeli planlamalar ile dijital platformları etki sahası içinde dahil edebilmesi gerekmektedir. Diğer paydaşlar nezdinde ise, dijital diplomasi öncelikli olarak iletişim ve etkileşim imkanları ile ön plana çıkmakta, bu da güç dağılımının eskiye oranla çok daha fazla aktör arasında söz konusu olduğunu, bunun da katılımcı demokrasiye katkıda bulunacak önemli bir etken olduğunu belirtmek gerekmektedir.

4.2. Türkiye’de Dijital Diplomaside Devlet Kurumları ve Faaliyetleri

Günümüzde devlet ve vatandaş arasındaki iletişim, etkileşim odaklı bir kamusal iletişim anlayışına evrilmektedir, bu durum da postmodern kamu yönetimi yaklaşımını zaruri kılmaktadır. “*Postmodern kamu yönetimi yeni bir devlet–vatandaş ilişkisinin kurulduğu ve eskisinden tamamen farklı bir devlet–yurttaş modelidir.*”¹⁰⁶⁰ Postmodern kamu yönetimi anlayışının özünde bireyin kamu yönetiminde daha fazla söz hakkının olması ve daha fazla etkileşim yatmaktadır. İnternet ve sosyal medya ağlarının gelişmesi ve geniş kitleler arasında yaygınlaşması ile birlikte ise, interneti ve sosyal medya ağlarını yalnızca vatandaşlar değil, kamu görevlileri ve devlet kurumları da kullanmaya başlamıştır. Bu anlamda iletişim dijitalleşmekte ve bu dijitallik yeni bir iletişim anlayışını ve yeni bir kamusal iletişim yöntemini de beraberinde getirmektedir. Bu yeni iletişim anlayışı kamusal iletişim bakımından etkileşimliliği kolaylaştırakta, enformasyonun şeffaflaşmasını ve bu anlamda hesap verilebilirliğin artmasını beraberinde getirmektedir. Tüm bu etmenlere bağlı olarak, sanal ortamlar katılımcı demokrasiye katkıda bulunma potansiyelini haiz ortamlardır.

Dijital diplomasi uygulamaları ile bir ülkenin bilişim alanındaki gelişmişlik seviyesi ve devletin bilişim olanaklarını kullanım biçimleri arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bu anlamda, öncelikli olarak Türkiye’nin internet ile tanışma sürecine ve şu anki durumuna kısaca göz atmakta fayda vardır. Türkiye’ye internetin

¹⁰⁶⁰ <http://www.iletisimvediplomasi.com/wp-content/uploads/2013/10/1-%C4%B0leti%C5%9Fim-ve-Diplomasi.pdf>, Şeyhanlıoğlu’ndan aktarılmış, Erişim tarihi: 01.01. 2016, s.6.

girişinin temeli 1991 yılında TÜBİTAK-ODTÜ ortaklığıyla hazırlanan TÜBİTAK-DPT projesinin kabulüyle başlamış, Türkiye’de fiziksel olarak ilk internet bağlantısı 23 Ekim 1992’de kurulmuş ve 21 Nisan 1993’te ise Türkiye’nin genel kullanımına sunulmuştur.¹⁰⁶¹ Türkiye’nin internetle 1993’te tanışması ile birlikte, Türkiye bilgi toplumu politikası inisiyatifini almak için 27 Şubat 2003’te, Başbakanlık nezdinde e-dönüşüm Türkiye projesi için bir genelge yayınlanmış ve koordineli ve merkezi bir politika için zamanın Devlet Planlama Teşkilatı (şimdinin Kalkınma Bakanlığı) bünyesinde bir Bilgi Toplumu Dairesi kurulmuştur.¹⁰⁶² Bugün devlet tarafında bilişim alanında geline nokta bakıldığında, Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı’na göre, kamu hizmetlerinin sunumunda yaygınlaşan ve çeşitlenen bilişim olanaklarından daha fazla yararlanılacağı ve e-devlet hizmetlerinde mobil platformlar ve sosyal medyadan yararlanılmasına yönelik olarak bu hizmetlerin sunumunda mobil teknolojiler ile sosyal ağ imkânların etkin şekilde kullanılacağı ifade edilmektedir.¹⁰⁶³ Türkiye’nin e-devlet anlayışını ele almadan önce, e-devlet kavramının tanımına bakmak gerekmektedir. Demirel, e-devlet kavramını şu şekilde aktarmaktadır:

“E-devletten kavram olarak anlaşılması gereken; devletin vatandaşlarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir.”¹⁰⁶⁴

Bu tanıma göre, e-devlet anlayışında devlet ve vatandaş arasında karşılıklı bir ilişkinin esas alınması söz konusudur. Uçkan, geleneksel devletle e-devlette vatandaş-kamu yönetimi ilişkisini şu tablo ile açıklamaktadır:

¹⁰⁶¹ <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/sosyal-medyanin-kamu-hizmetleri-ve-siyasette-kullanilabilirliigi/2848>, Erişim tarihi: 01.01.2016.

¹⁰⁶² OECD 2008 Raporu’ndan Akdoğan, **a.g.e.**, s. 117.

¹⁰⁶³ <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1051471-e-devlet-sosyal-medyada-daha-etkin-oluyor>, Erişim tarihi: 03.08.2015.

¹⁰⁶⁴ www.taek.gov.tr’den aktaran Demokaan Demirel, “E-Devlet ve Dünya Örnekleri,” Sayıştay Dergisi, Sayı: 61, Nisan-Haziran 2006, s. 84.

Tablo 4.1. Geleneksel Devletle E-Devlette Vatandaş-Kamu Yönetimi İlişkisi

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif-Müşteri-Yurttaş
Kağıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey/Hiyerarşik Yapılanma	Yatay/Koordineli Ağ Yapılanması
Yönetimi Veri Yüklemesi	Yurttaşın Veri Yüklemesi
Eleman Yanıtı	Otomatik Sesli Posta, Çağrı Merkezi vb.
Eleman Yardımı	Kendi Kendine Yardım/Uzman Yardımı
Eleman Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı/Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tek Tip Hizmet	Kişiselleştirilmiş/Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş/Kesintili Hizmet	Bütünsel/Sürekli/Farklılaştırılmış Hizmet
Yüksek İşlem Maliyetleri	Düşük İşlem Maliyetleri
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Kaynak: Özgür Uçkan, **E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I**, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2003, s. 47.

Uçkan'ın oluşturduğu tabloya bakıldığında, e-devlet uygulamasında etkileşim, açık devlet, katılım ilişkisi, aktif-müşteri-yurttaş, yatay/koordineli ağ yapılanması, yurttaşın veri yüklemesi gibi unsurların varlığıyla e-devlette vatandaşın da önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Bu anlamda, e-devletin merkezinde e-katılım olgusu yer almaktadır. Türkiye Bilişim Derneği tarafından e-katılımın önemi şu şekilde aktarılmaktadır:

“Birleşmiş Milletler E-devlet 2008 Araştırması Raporu’na göre bilgi teknolojilerinin devlet uygulamalarındaki en önemli bileşenlerinden birisi e-katılım için etkili bir platformun sunulmasıdır. E-katılımcılığın, vatandaşların yeni etki kanallarını kullanmalarına izin vermek yoluyla devlette daha fazla şeffaflık sağlama

potansiyeli vardır. Bu kanallar yasa yapma sürecinde halkın katılımının önündeki engelleri azaltırlar.”¹⁰⁶⁵

Avrupa Komisyonu ise, e-devleti üç düzeyde ele alan yaklaşımı benimsemektedir.¹⁰⁶⁶ Bu üç düzey; günlük yaşam, uzaktan yönetim ve politik katılım düzeyleridir.¹⁰⁶⁷ Bu üç düzey şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Tablo 4.2. Elektronik Devlet Hizmetlerinin Kullanım Alanları

Kullanım Alanları	Bilgi Verme Hizmetleri	İletişim Hizmetleri	On-line İşlem Hizmetleri
Günlük Yaşam	<ul style="list-style-type: none"> • İş hayatı • Konut • Eğitim • Sağlık • Kültür • Ulaşım • Çevre vs. hakkında bilgiler 	<ul style="list-style-type: none"> • Günlük yaşama ilişkin konularda danışmanlık • İş ya da konut ilanları • E-posta iletişimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilet rezervasyonu • Çeşitli programlara kayıtlar
Uzaktan Yönetim	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu hizmetleri rehberi • İdari süreçler için kılavuz • Kamu kayıtları ve veri tabanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu görevlileri ile e-posta iletişimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Formların elektronik ortamda doldurulması
Politik Katılım	<ul style="list-style-type: none"> • Yasal düzenlemeler • Meclis kayıtları • Siyasi programlar • Görüş belgeleri • Karar alma sürecinde hazırlanan belgeler 	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasi konulara ilişkin tartışmalar • Politikacılarla e-posta iletişimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Referandum • Seçimler • Anketler

Kaynak: İnce'den aktaran Demirel, **a.g.e.**, s. 91.

¹⁰⁶⁵ <http://www.digitaldevlet.org/web2.0.pdf>, Erişim tarihi: 03.08.2015.

¹⁰⁶⁶ http://aei.pitt.edu/1168/1/public_sector_information_gp_COM_98_585.pdf, Erişim tarihi: 06.02.2016.

¹⁰⁶⁷ Demirel, **a.g.e.**, s. 90.

Bu tabloya bakıldığında, e-devlet kavramının içinde politik katılım kısmı ile e-katılımın da yer aldığı görülmektedir. Günlük yaşam ve uzaktan yönetim kısımları ise kamu hizmeti sunma kategorisine girmektedir.

Türkiye'nin e-devlet yaklaşımını tanımlama biçimi ise şu şekildedir:

“e-Devlet, vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması demektir. Bu sayede, devlet hizmetlerinin vatandaşa en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir. Bürokratik ve klasik devlet kavramının yerini almaya başlayan e-devlet anlayışı ile, her kurumun ve her bireyin bilgi ve iletişim teknolojileri ile devlet kurumlarına ve kurumlarca sunulan hizmetlere kolayca erişmesi hedeflenmektedir.”¹⁰⁶⁸

Görüldüğü gibi Türkiye'deki e-devlet anlayışında, devlet hizmet veren taraf, vatandaş hizmet alan taraf şeklinde konumlandırılmıştır. Oysaki e-devlet anlayışında vatandaşın yalnızca hizmet alan bir taraf olarak değil, kamu politikalarının oluşumuna katılabilen ve kamu politikalarını denetleyebilen taraf olarak da konumlandırılması gerekmektedir. Batat, Türkiye'de 90'lı yıllar sonu, 2000'li yıllar başında e-devletin ekonomik verimliliği sağlama aracı olarak görüldüğünü, oysaki e-devlet sisteminin ekonomik verimlilikten çok vatandaşın karar süreçlerine katılım ve kamu yönetimini denetleme talepleri doğrultusunda geliştirilmiş bir sistem olduğunu belirtmekte ve bu anlamda Türkiye'nin e-devlet algısında önemli ve yapısal bir eksiklik olduğunu vurgulamaktadır.¹⁰⁶⁹

Türkiye'deki internet kullanıcısı rakamlarına bakıldığında, bugünün verileriyle Türkiye'nin yaklaşık 78 milyonluk nüfusunun 35 milyonunun internete bağlantısı bulunmaktadır.¹⁰⁷⁰ Türkiye'de, internet kullanıcı sayısı 2000'li yılların başında Uluslararası Telekom Birliği'nin açıkladığı rakamlara göre yaklaşık 2 milyon iken, son 10 yılda internet kullanıcı sayısı yüzde 1750 artmıştır.¹⁰⁷¹ Türkiye'deki internet

¹⁰⁶⁸ <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorulanlar>, Erişim tarihi: 05.02.2016.

¹⁰⁶⁹ <http://www.engindergi.com/e-katilim-olmadan-e-devlet-mumkun-mu.html>, Erişim tarihi: 05.02.2016.

¹⁰⁷⁰ <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/TR,15252/turkiyede-internet-kullanimi-yuzde-1750-artti.html>, Erişim tarihi: 05.10.2015.

¹⁰⁷¹ **Ibid.**

kullanıcı sayısının bu kadar yüksek oranda artmış olmasına rağmen, Türkiye’de e-devletin demokrasi boyutu olan e-katılım oranları son derece düşüktür. Akdoğan Dünya Ekonomik Forumu (2013) Küresel Bilgi Teknolojisi Raporu’ndaki Türkiye’de iletişim teknolojileri kullanımına ilişkin verileri şu şekilde aktarmaktadır:

“Dünya Ekonomik Forumu (2013) Küresel Bilgi Teknolojisi Raporu’na bakıyoruz. 144 ülkenin değerlendirildiği rapora göre ağ hazırlıklığı açısından, Türkiye bir önceki rapora oranla 7 sıra yükselerek 45. sırada yer alıyor. İletişim teknolojileri etkisine bakıldığında genel olarak 64, ekonomik etki açısından 68., sosyal etki açısından 63. sırada yer alıyor. Aynı rapora göre, internet ve telefon rekabeti ve mobil ağ kapsamı konularında Türkiye 1. sırada en iyi skoru alırken, en kötü skorunu 106. Sırada bulunduğu e-katılım alanında alıyor. (...) Dünya Ekonomik Forumu’nun 2013 Küresel Bilgi Teknolojileri Raporu’na göre internet kullanımında Türkiye 144 ülke içinde 62. sırada. Bu sayının ayrıntılarına baktığımızda bireysel kullanımda 68, iş dünyasının kullanımında 48, devletin kullanımında ise 60. sırada olduğunu görüyoruz.”¹⁰⁷²

Birleşmiş Milletler tarafından 2012 yılında hazırlanan “Halk için e-devlet” Raporu’na göre ise Türkiye, e-devlet ve e-katılımda 193 ülke arasında 136. sırada yer almaktadır.¹⁰⁷³ Emrah Orhun bu raporu şu şekilde yorumlamaktadır:

“E-katılımdaki konumumuz, Türkiye’nin demokrasi karnesindeki tek kırık değil. Bu durum, 2013 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde, bir önceki yıla göre altı sıra gerileyerek 179 ülke arasında 154. sırada yer almamızla paralellik gösteriyor. (...) Türkiye, e-devlet uygulamalarına önemli bir kaynak ayırmasına rağmen bir anlayış sorunu yaşıyor. Ayrılan kaynağa paralel olarak katılımı destekleyecek çalışmalar yapılmıyor. Demokratik gelenek olmadığı için teknolojiyi, paylaşım ve katılım için kullanmak aklımıza gelmiyor. (...) Vatandaşın öneri yapabilmesi için belediyelerin web sitelerinde bir olanak yer alıyor mu? İnternet üzerinde bir tartışma ortamı yaratılabiliyor ve vatandaş bu tartışmaya katılıyor mu? Anket yapılıyor mu, yapılan anket sonuçları değerlendirilip paylaşılıyor mu?”¹⁰⁷⁴

¹⁰⁷² Akdoğan, **a.g.e.**, s.118-119.

¹⁰⁷³ <https://www.cihan.com.tr/tr/turkiye-e-devlet-ve-e-katilim-uygulamalarinda-geride-kaldi-1345005.htm>, Erişim tarihi: 06.02.2016.

¹⁰⁷⁴ **Ibid.**

Rutgers Üniversitesi tarafından 100 ülkenin en büyük belediyeleri üzerinde yapılan "Dünyadaki Belediyelerde Sayısal Yönetişim" araştırmasına göre ise, Türkiye 2012'de 61. sırada bulunmaktadır.¹⁰⁷⁵

E-katılım kavramı önemlidir çünkü e-katılım bir ülkenin demokrasisine ilişkin mühim bir göstergedir. E-katılımın önemini ele almadan önce e-katılım kavramının tanımına bakmak gerekmektedir: "*E-katılım kavramı bilişim ve iletişim teknolojileri yardımıyla vatandaşların bireysel temelde, karar alma ve uygulama işlevleri başta olmak üzere diğer siyasa yapım ve uygulama sürecine ilişkin işlev, eylem ve işlemlere yön verebilmesi sürecini çerçeveleyen bir kavramdır.*"¹⁰⁷⁶ E-katılımın vatandaş ve devlet nezdindeki önemi e-katılımın vatandaşlara görüşlerini ve taleplerini iletebilecekleri yeni bir kanal sunuyor olması, kamu yönetiminde şeffaflığı ve hesap verilebilirliği geliştirebilecek özellikte olması ve buna bağlı olarak katılımcı demokrasinin gelişimine katkıda bulunuyor olmasına dayandırmak mümkündür.

Katılım kavramı demokrasilerin özünü teşkil eden kavramlardan biridir. Örneğin Arnstein katılım kavramını üç düzeyde değerlendirmektedir. Bunlar; katılımsızlık, sembolik katılım (tokenizm) ve vatandaş gücüdür.¹⁰⁷⁷ Bu sınıflandırmada en alt düzeyde katılımsızlık yer alırken, en üst düzeyde vatandaş gücü düzeyi yer almakta ve buna göre vatandaşların karar alma ve uygulama süreçlerine katılmaları için güçlendirilmeleri söz konusu olmaktadır. Smyth ise e-katılımı artan oranda katılım ve etkileşime göre sistematize hale getirmekte, çevrimiçi hizmet sunumu ve iletişim engelini katılımsızlık kategorisinde, çevrimiçi tartışma ve çevrimiçi görüş taramayı sembolik katılım kategorisinde, çevrimiçi karar destek sistemlerini ise vatandaş gücü kategorisinde ele almaktadır.¹⁰⁷⁸ Bu anlamda, dijital dünyada, çevrimiçi karar destek sistemi mevcut ise, vatandaş gücünden, yani katılımcı demokrasiden söz edilebilmektedir.

¹⁰⁷⁵ **Ibid.**

¹⁰⁷⁶ Karkın, **a.g.e.**, s. 49.

¹⁰⁷⁷ **Ibid.**, s. 47.

¹⁰⁷⁸ **Ibid.**, s. 48.

Türkiye’de e-Devlet Kapısı’nın sosyal medyayı kullanım şekillerine bakıldığında ise, www.turkiye.gov.tr adresinde bu konuda şu bilgiler yer almaktadır:

“Twitter:

@ekapi hesabını takip ederek, e-Devlet Kapısı ile ilgili gelişmelerden haberdar olabilir ve e-Devlet Kapısı ile ilgili tüm soru ve hata bildirimlerinizi ekibimize iletebilirsiniz. @ekapi kullanıcısı anılarak (mention) gönderilen ve içerisinde #edevlet ibaresi (hashtag) geçen tüm mesajlar okunmakta ve tümüne cevap verilmesi amaçlanmaktadır. Buna ek olarak içerisinde "e-devlet", "e-devlet kapısı", "türkiye.gov.tr" vb. geçen Tweet'ler de ekibimiz tarafından incelenmekte, mümkün olduğunca yanıt vermeye çalışılmaktadır.

Facebook:

<https://www.facebook.com/edevletkapi> adresinden ulaşılabilen Facebook sayfamız üzerinde e-Devlet Kapısı ile ilgili gelişmelerden haberdar olabilir ve e-Devlet Kapısı ile ilgili tüm soru ve hata bildirimlerinizi ekibimize iletebilirsiniz. Bu sayfa üzerinden bize ulaşan tüm yorum ve mesajlar dikkatle okunmakta ve tümüne cevap verilmesi amaçlanmaktadır.

Youtube:

<https://www.youtube.com/channel/UChX28IHPQ2jyaBatdfRqGSQ> adresinden erişebilen Youtube sayfamız üzerinden, e-Devlet Kapısı'nın kullanımı ile ilgili videolara ulaşabilirsiniz.”¹⁰⁷⁹

Ayrıca e-Devlet Kapısı’nın bir blog sayfası da bulunmaktadır.¹⁰⁸⁰ Blog sayfasında “e-Devlet Kapısı ekibi tarafından yayınlanan araştırma, teknik makale ve diğer duyurulara ulaşabilir, e-Devlet Kapısı sistemi ve sistemi işleten ekibi daha iyi tanıyabilirsiniz.” ifadesi yer almaktadır. Aynı web sayfasında “e-Katılımcılık” kısmında ise şu ifade yer almaktadır:

“Bu sayfada e-Devlet Kapısı üzerinden ulaşabileceğiniz ve ilgili kurumlara çeşitli konulardaki istek, fikir, şikayet ve benzeri isteklerinizi iletebileceğiniz hizmetler listelenmektedir. Bu hizmetleri kullanarak karar alma, çözüm üretme ve

¹⁰⁷⁹ <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim?sosyal=Medya>, Erişim tarihi: 03.08.2015.

¹⁰⁸⁰ <https://blog.turkiye.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.10.2015.

politika oluşturma süreçlerine doğrudan dahil olabilir ve sorunların çözümünü konusunda katkı sağlayabilirsiniz.”¹⁰⁸¹

e-Katılım yöntemlerine ilişkin olarak ise vatandaşlara şu seçenekler sunulmaktadır:

“Cumhurbaşkanına Yazın hizmetini kullanarak, Cumhurbaşkanlığına iletmek istediğiniz görüş, öneri ve şikayetleri paylaşabilirsiniz. Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) başvuru hizmetini kullanarak, Kamu Kurumları ile ilgili bilgi talep edebilir, Kamu Kurumları hakkında öneri, ihbar, şikayet niteliği taşıyan başvurularda bulunabilirsiniz. TBMM e-Dilekçe Hizmetini kullanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne elektronik ortamda dilekçe yazarak gönderebilirsiniz.”¹⁰⁸²

Görüldüğü gibi Türkiye’de e-devlet portalı mevcuttur ancak Türkiye’de e-katılım odaklı bir e-devlet yaklaşımı mevcut değildir. Bu anlamda, e-devletin yalnızca hizmet etme amaçlı olarak kullanılmaması gerektiği, bununla birlikte e-katılıma yönelik girişimlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak, e-katılım alanında teknik altyapıyı kurarken, bu altyapıyı kullanacak olan halka yönelik eğitim ve tanıtım çalışmalarının da yapılmasının zaruri olduğu ortaya çıkmaktadır. Demirel’in de altını çizdiği gibi, *“E-devlet devletle halkın bütünleşmesini sağlar. İyi yönetimlerde devlet ve halk güveni temeldir. Bilgi sistemleri topluma politika oluşturma aşamasında, görüş sorulmasında, açık ve hesap verebilir devlet oluşturmada yardımcı olur. E-devlet halkın sesini duyarak ve katılımını sağlayarak politikalarını ona göre şekillendirir (Kaya, 2004).*”¹⁰⁸³ Devlet nezdinde e-katılımın e-devletin bir parçası olarak benimsenip benimsenmediği önemli bir meseledir. Akademik literatürde, e-katılım kavramı, e-devlet ve e-demokrasi kavramlarının bir alt başlığı olarak kullanılabilen ve e-katılım, e-devlet ile eşzamanlı bir süreç olarak değerlendirilebilmektedir.¹⁰⁸⁴ Örneğin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nin yayınladığı “Promise and Problems of e-Democracy: Challenges of On-line Citizen Engagement” isimli metinde *“e-enabling”* (yapabilir kılma), *“e-engagement”* (müdahil kılma) ve *“e-empowering”* (yetki verme) gibi kavramlarla e-

¹⁰⁸¹ <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim?genel=Katilimcilik>, Erişim tarihi: 05.10.2015.

¹⁰⁸² **Ibid.**

¹⁰⁸³ Demirel, **a.g.e.**, s. 94.

¹⁰⁸⁴ Naci Karkın, “e-Katılım Kavramı ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katılımının Olabilirliği”, Sosyo Ekonomi, Ocak- Haziran 2012, s. 49.

katılım süreci aktarılmaktadır.¹⁰⁸⁵ Macintosh'a göre, e-enabling ile katılım için gerekli araç ve mekanizmalar olarak bilgi altyapısının oluşturulması ve bu aşamada bilgiye erişimi ol(a)mayan bireylerin hedeflenmesi söz konusudur.¹⁰⁸⁶ E-engagement ile siyasa yapıcılarının üstten aşağıya doğru olacak biçimde vatandaşın görüş, kanaat ve önerilerinin alınması amaçlanmaktadır.¹⁰⁸⁷ E-empowering'de ise vatandaşların alttan üste olacak biçimde kamu siyasalarının oluşumuna aktif katkı vermesi amaçlanmaktadır.¹⁰⁸⁸ Temelde e-katılımın başta bireyler ve örgütlerden devlete doğru işleyen bir yapıya sahip olduğunu, e-devletin ise tam tersi şekilde devletten vatandaşa, bireylere ve örgütlere doğru işleyen bir yapıya sahip olduğunu belirtmek gerekmektedir.¹⁰⁸⁹ Parlak ve Sobaci'ya göre, e-devlet vatandaş katılımının sağlanması ve yönetişimin uygulanması için işlevsel bir uygulamadır.¹⁰⁹⁰

Demirel e-devlette vatandaş katılımı için neler yapılabileceğine ilişkin şu örnekleri vermektedir:

“E-devlette devlet girişimlerine ve yatırımlarına halkın katılımı için ‘elektronik duyurular’, ‘elektronik mail grupları’ oluşturabilir ve önemli meselelerde sanal düşünce kuruluşları aracılığıyla ‘elektronik beyin fırtınası’ da denenebilir. Elektronik oylar aracılığı ile halkın belirli konularda görüşü alınır, ‘sanal çıkar grupları’, ‘sanal lobiler’ oluşturularak düşünceler ve projeler geliştirilir hatta bunlar sosyal gelişim ve kalkınmaya katkı sağlayacak hale getirebilir. Sonuçta, Internet tabanlı devlet sayesinde birey bilgisayar aracılığıyla yönetime katılım olgusunun aktif bir ögesi durumuna gelecektir.”¹⁰⁹¹

Sonuç olarak Türkiye'deki e-devlet yaklaşımında, e-devlet uygulamalarına e-yönetişim ve e-katılım unsurlarını yerleştiren bütüncül yaklaşımlara gereksinim duyulmaktadır. Vatandaşın görüş ve önerilerini alan, vatandaşın kamu yönetimine güvenini artıran, halkın görüşleri doğrultusunda hareket eden çok paydaşlı bir yönetim anlayışına sahip olan devletler dünyada örnek olarak gösterilmektedir. E-

¹⁰⁸⁵ Karkın, a.g.e., s. 52.

¹⁰⁸⁶ **Ibid.**, s. 53.

¹⁰⁸⁷ **Ibid.**

¹⁰⁸⁸ **Ibid.**

¹⁰⁸⁹ **Ibid.**, s. 51.

¹⁰⁹⁰ **Ibid.**, s. 50.

¹⁰⁹¹ Demirel, a.g.e., s. 93.

devlet ve e-katılım konusu Türkiye Cumhuriyeti'nin iç kamular ile olan etkileşimine ayna tutmaktadır. Dijital diplomasi ise, hem iç hem de dış kamular ile olan etkileşime ayna tutan bir uygulamadır. Bu anlamda, dijital diplomasi faaliyetleri incelemek üzere, dijital diplomasi alanında yurtdışı ile daha fazla ilişkili olan ve yurt dışında daha fazla sorumluluğu olan bakanlıklar ve ilgili bakanlıklara bağlı birimler arasından T.C. Başbakanlık, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, T.C. Dışişleri Bakanlığı ve T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, devlet organları arasından ise T.C. Cumhurbaşkanlığı seçilmiştir.

4.2.1. T.C. Cumhurbaşkanlığı

Sancar'ın vurguladığı gibi, *“Bir ülkenin ulusal web sayfası onun küresel iletişim çabalarının bir parçasıdır.”*¹⁰⁹² T.C. Cumhurbaşkanlığı'nın dijital diplomasi araçlarına bakıldığında, T.C. Cumhurbaşkanlığı web sitesinin Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak hazırlanmış olduğu görülmektedir. (05.10.2015) Sitede “İletişim” kısmına bakıldığında, “e-devlet Kapısı”, “İletişim Bilgileri” (Cumhurbaşkanlığı telefon ve adresi bulunmaktadır) ve Sıkça Sorulan Sorular kısmı bulunmaktadır. Bunun haricinde sitede ayrıca “Cumhurbaşkanı'na Yazın” adlı bir bölüm de bulunmaktadır. Sosyal medya ağları kullanımına bakıldığında, Cumhurbaşkanlığı'nın Twitter, Facebook, Instagram, YouTube ve izlesene.com'da hesapları bulunduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Twitter linki, doğrudan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın @RT_Erdogan Twitter hesabına da bağlanmıştır. Facebook bağlantısı ise <https://www.facebook.com/RecepTayyipErdogan> linki ile Recep Tayyip Erdoğan'ın Facebook sayfasına link vermektedir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Instagram hesabına bakıldığında <https://instagram.com/rterdogan/> linki ile yine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ismine düzenlemiş bir hesap olduğu görülmektedir. Hesapların tümünde yorum bölümü kullanıcılara açıktır. İlgili hesaplardan yalnızca Twitter'da 2 kullanıcı takip edilmektedir, diğer hesaplardan hiç kimse takip edilmemektedir. (05.10.2015) Takip edilen iki hesap arasında, “Twitter Turkish Presidency” ve “T.C. Cumhurbaşkanlığı” Twitter hesapları bulunmaktadır. Twitter'dan yalnızca 2 hesabı takip eden Recep Tayyip Erdoğan kullanıcısı, Ağustos 2009 yılında Twitter'da hesap açmıştır ve dünya liderleri arasında Twitter'da en fazla

¹⁰⁹² Sancar, a.g.e., s. 198.

sayıda takipçisi bulunan 4. liderdir.¹⁰⁹³ T.C. Cumhurbaşkanlığı'nın dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

4.2.2. T.C. Başbakanlık

T.C. Başbakanlık web sitesi yalnızca Türkçe olarak hazırlanmaktadır.¹⁰⁹⁴ T.C. Başbakanlık'ın herhangi bir sosyal medya hesabı bulunmadığı görülmektedir. Başbakan Ahmet Davutoğlu Twitter kullanmaktadır (@Ahmet_Davutoglu) fakat T.C. Başbakanlık web sitesinden Davutoğlu'nun kişisel hesabına herhangi bir bağlantı verilmemiştir. Ahmet Davutoğlu Twitter'da 2010 Ağustos ayında hesap açmıştır ve Twitter'da 82 kişiyi takip etmektedir. (05.10.2015) Davutoğlu'nun Facebook'da da (<https://www.facebook.com/DavutogluBsbkn?fref=ts>, 03.08.2015) hesabı bulunmaktadır. T.C. Başbakanlık'ın iletişim birimi olan Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) telefonla, internet aracılığıyla, mektupla ve şahsen başvuruda bulunulabilmektedir fakat BİMER'in herhangi bir sosyal medya ağında hesabı bulunmamaktadır.

T.C. Başbakanlık'ın dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

4.2.3. T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Türkiye'de 10 Ocak 2010'da Resmi Gazete'de yayınlanan bir genelge ile Başbakanlık Başmüşavirliği sorumluluğunda "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü" kurulmuştur. Daha sonra Koordinatörlük Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü sorumluluk alanına geçmiştir. Anaz ve Özşahin kamu diplomasisi faaliyetlerini salt Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün yürütmesi ile ilgili olarak şunları aktarmaktadırlar:

"Bu çerçevede Türkiye örneği üzerinden konuşulacak olursa kamu diplomasisinin salt KDK'nin yürüttüğü faaliyetler ile sınırlandırılmaması ve kamu

¹⁰⁹³ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150519_twitter_liderler_gch, Erişim tarihi: 03.08.2015.

¹⁰⁹⁴ http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pg_Main.aspx, Erişim tarihi: 03.08.2015.

diplomasisine yönelik yeni bir bakış açısı geliştirilmesi gerektiği açıktır. Bu kapsamda devlet merkezli değil toplum merkezli bir yaklaşımın benimsenmesi ve desteklenmesi hayati bir önem arz edecektir. Diğer bir ifadeyle, kamu diplomasisi faaliyetleri doğal mecrasında resmi kurum ve kuruluşların tekelinden çıkarılarak sivil toplum temelli bir kimlik inşası/onarımı ve olumlu imajın beslenmesi faaliyetine dönüştüğünde, etkin ve yerinde bir kamu diplomasisinden bahsedilecektir. Şüphesiz böylesi bir yaklaşım, KDK gibi kurumların işini kolaylaştırması yanında Türkiye'nin yabancı toplumlar nezdindeki itibarını güçlendirme noktasında daha büyük bir etki yaratacaktır.”¹⁰⁹⁵

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün internet sayfasında kamu diplomasisinin amaçları şu şekilde aktarılmaktadır:

“Kamu diplomasisi çift taraflı bir iletişim ve etkileşimi öngörür. Birinci hedef, muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesidir. İkinci olarak bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme amaçlanır. Bu yüzden kamu diplomasisi, dinamik ve çok boyutlu bir iletişim sürecidir. Konuşmak kadar dinlemek, anlatmak kadar anlamak, iletmek kadar iletişime açık olmak önemlidir.”¹⁰⁹⁶

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün web sitesi Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmaktadır. Koordinatörlük'ün web sitesinin ana sayfasında Koordinatörlük'e ait Twitter hesapları paylaşılmaktadır. Koordinatörlük Twitter üzerinden 4 farklı hesaptan Türkçe (@BasbakanlikKDK), İngilizce (@TROfficeofPD), Fransızca (@DiploPubliqueTR) ve Arapça (@PDTurkeyArabic) paylaşımlarda bulunmaktadır. Türkçe hesaptan 228 kişi takip edilmekte, İngilizce hesaptan 261 kişi takip edilmekte, Fransızca hesaptan 259 kişi takip edilmekte, Arapça hesaptan 221 kişi takip edilmektedir. (03.08.2015) Koordinatörlüğün internet sayfasındaki “İletişim” kısmında Koordinatörlük'ün telefon numarası ve adresi yer almaktadır.

T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

¹⁰⁹⁵ Anaz ve Özşahin, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi...**, s. 517-518.

¹⁰⁹⁶ <http://kdk.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/21>, Erişim tarihi: 03.04.2015.

4.2.4. T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün web sitesi Türkçe, İngilizce, Arapça ve Rusça dillerinde hazırlanmıştır. Web sitesinden yalnızca Flickr'a link verilmiş (<https://www.flickr.com/photos/128445772@N04/>, 05.10.2015), Müdürlük'ün Twitter, Facebook ve Instagram hesapları bulunduğu halde, birimin internet sayfasında sosyal medya ağlarına herhangi bir link verilmemiştir. (05.10.2015) Müdürlük Twitter'da Türkçe (@Byegm) ve İngilizce (@ByegmENG) dillerinde, Facebook'ta Türkçe olarak (<https://www.facebook.com/BBYEGM?fref=ts>, 05.10.2015) ve Instagram'da da Türkçe olarak (basbakanlikbyegm) paylaşımlarda bulunmaktadır. Web sitesindeki "İletişim" kısmında, Müdürlük'ün telefon, adres ve e-mail adresi ile birlikte Sıkça Sorulan Sorular, Bilgi Edinme Başvurusu ve BİMER linki bulunmaktadır. (<http://www.byegm.gov.tr/turkce/iletisim>, 05.10.2015)

"İletişim ve Diplomasi" isimli dergide BYEGM'nin sosyal medya kullanımı şu şekilde aktarılmaktadır:

"BYEGM'nin bu bağlamda bazı faaliyetleri kısaca şu şekilde sıralanabilir; Genel Müdürlük, sosyal medya mecralarında resmi Facebook ve Twitter hesapları ile 2012 Aralık ayından bu yana yer almaktadır. 6 aylık bir süre sonunda Facebook beğeni sayısı yaklaşık olarak 45.000 Twitter takipçi sayısı ise 5.000 rakamına ulaşmıştır (www.twitter.com/byegm). Henüz çok yeni olmasına rağmen, sosyal medya mecralarında gerek takipçi sayısı, gerekse içerik olarak kamu kurumları arasında ön sıralarda yer almaktadır. Facebook ve Twitter ile başlanan sosyal medya mecralarına son olarak kurumsal LinkedIn hesabı da eklenmiştir (www.facebook.com/BBYEGM). Facebook ve Twitter hesaplarından günlük olarak belirlenen paylaşımlar arşivdeki ilgili fotoğraflarla birlikte yapılmaktadır. Genel Müdürlüğün, İl Müdürlüklerinin etkinliklerine ve organizasyonlarına ilişkin duyuruları, haberler fotoğrafları ile birlikte Genel Müdürlüğün sosyal medya hesaplarından paylaşılmaktadır. Önemli organizasyonlara ilişkin paylaşımlar ise, özellikle Twitter hesabından anlık olarak yapılarak kamuoyunun faaliyetlerle ilgili anında haberdar edilmesi sağlanmaktadır. Yine, 23. ve 24. Yerel ve Bölgesel Medya

Buluşmaları ile 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi tanıtım toplantısında Facebook ve Twitter üzerinden anlık paylaşımlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, yerel basını güçlendirmek amacıyla Aralık 2012’de BYEGM tarafından Muğla’da gerçekleştirilen 23. Yerel ve Bölgesel Medya Buluşması’nda “Yeni Medya: Yarın İçin Dijital Çözümler” başlıklı etkinlikler düzenlenerek, katılımcılara hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilmiş, sosyal medya kullanımı ve dijital yayıncılık konularında bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Genel Müdürlüğün sosyal medya hesapları üzerinden çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmeye devam edilmektedir. Basın kartlarının yeni şeklinin basın mensupları tarafından seçilmesi ve kurumsal logo yarışması Facebook hesabı üzerinden yapılan uygulama ile gerçekleştirilmiştir. Facebook üzerinden yapılan uygulamalar ile daha yoğun katılım ve daha etkin bir iletişim sağlanmıştır. Böylece, postmodern kamu yönetimi uygulamasının istediği yurttaş odaklılık, şeffaflık ve yönetim kriterleri bu tür uygulamalarla hayata geçirilmiştir.”¹⁰⁹⁷

T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü’nün dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

4.2.5. T.C. Dışişleri Bakanlığı

Dijital diplomasi söz konusu olduğunda faaliyetleri ile en çok ön plana çıkması beklenen bakanlık tüm dünyada dışişleri bakanlıklarıdır. Copeland’a göre, Bilgi ve İletişim Teknolojileri dışişleri bakanlıklarında kapsamlı şekilde kullanılırsa, ortaya şöyle bir aday katalog başvurusu çıkmaktadır:

“Dışarıdan Bakış

- Kamu diplomasisi, savunma ve diyalog*
- Stratejik iletişim, markalama ve halkla ilişkiler kampanyaları*
- İşbirlikçi akıl, inovasyon ve problem çözme*
- Ticaret ve yatırım teşviki*
- Muhatap ilişkilerini geliştirme, ilişki inşası ve ağ formasyonu/istikrarı*

¹⁰⁹⁷ <http://www.iletisimvediplomasi.com/wp-content/uploads/2013/10/1-%C4%B0leti%C5%9Fim-ve-Diplomasi.pdf>, Erişim tarihi: 03.04.2015, s.13-14.

- Sosyal yardım ve seçim bölgesi inşası*
- Seyahat önerisi ve konsolosluk bilgileri*
- Sanal dünyalarda temsil*

İçeriden Bakış

- Bilgiye erişim, üretim ve birikim*
- Fikir geliştirme, analiz, projeler*
- Uluslararası politika şekillendirme*
- Bilgi paylaşımı ve iç yayımlama*
- Telework, uzaktan eğitim, dil eğitimi ve simülasyonları*
- Ulaşılabilir çalışan ve iç iletişim*
- Reform, muhalefet ve eleştirelilik için kanallar*
- Kurumsal hafıza*¹⁰⁹⁸

Görüldüğü gibi dışişleri bakanlıkları nezdinde dijital diplomasi uygulamaları söz konusu olduğunda atılması gereken çok fazla adım bulunmaktadır. T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın dijital diplomasi araçlarına bakıldığında, T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın resmi web sitesinin Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Arapça olarak hazırlandığı görülmektedir. (03.08.2015) Bakanlık'ın web sitesinin ana sayfasında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Twitter adresi ve Bakanlık'ın Twitter adresi bulunmaktadır. Mevlüt Çavuşoğlu (@MevlutCavusoglu) tweetlerini hem Türkçe hem İngilizce olarak göndermektedir. Bakanlık'ın Twitter adresi ise resmi web sayfasında olduğu gibi 4 dilde paylaşımlarda bulunan 4 farklı hesaba sahiptir. T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın Twitter'daki Türkçe hesabı @TC_Disisleri, İngilizce olan hesap @MFATurkey, Fransızca olan hesap (@MFATurkeyFrench) ve Arapça olan hesapları ise (@MFATurkeyArabic) adresinden takip edilebilmektedir. @TC_Disisleri adresinden 132 kişi takip edilirken (03.08.2015), @MFATurkey hesabından 71 kişi takip edilmekte, @MFATurkeyFrench hesabından 10 kişi takip edilmekte, @MFATurkeyArabic hesabından 9 kişi takip edilmektedir. (03.08.2015)

Copeland dijital diplomasının dışişleri bakanlıkları için ne açıdan faydalı olduğuna şu şekilde değinmektedir:

¹⁰⁹⁸ Copeland, *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy...*, s. 459.

“Web tabanlı ve kablosuz medyanın kullanımı devletin giderlerini düşürmesi üzerinde ciddi bir etkide bulunmaktadır. Diplomatik temsilcilerin devlet dışı aktörlere ulaşmaları çok önem teşkil etmesiyle birlikte, bunun için en pratik yol da budur. Sadece parasal konularda değil, kamuoyunu etkileme gücüne baktığımızda dijital diplomasi verileri Klout gibi programlar aracılığıyla ölçümlenebilmektedir. Faydaları şunları içermektedir:

Etkileycilik: Gittikçe artan şekilde ağ merkezli olmaya başlayan dünyamızda, dışişleri bakanlıkları uluslararası toplumun yeni aktörleriyle –sivil toplum örgütleri, iş dünyası, think tankler, üniversiteler, gazeteciler ve bireyler ile, ki aksi takdirde bazıları radikal din ve aşırı kamplardaki siyasete kapılabilirler- daha iyi bağlantı ve iletişim kurabilir.

Verimlilik: Dijital diplomasi ölçek ekonomileri yakalayabilir, çok daha geniş kitlelere ulaşabilir ve kaldırım taşıdan kliklemeye doğru bir evrilmenin önünü açabilir.

Kaldıraç: Rekabetçi bir ortamda anahtar bir unsur olarak herhangi bir rekabetçi stratejiyi geliştirir, dış ilişkiler bakanlıkları ulusal imajını ve itibarını güçlendirmek için kapasite sınırlandırmasından ve güvenlik engellemelerini en aza indirerek yeni medyadan faydalanabilir.”¹⁰⁹⁹

Jeffrey Cooper’ın *Diplomacy in the Information Age* isimli kitabında belirttiği gibi, *“Diplomatlar ve bakanlıklar dışişleri ile ilgili bilgi tekellerini kaybetmişlerdir.”¹¹⁰⁰* Bu nedenle çok paydaşlı olan dijital diplomasi alanına ilişkin en nitelikli çalışmalara sahip olması gereken ve proaktif stratejiler ile ön plana çıkması gereken bakanlık öncelikli olarak dışişleri bakanlığıdır. T.C. Dışişleri Bakanlığı’nın ise, dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

¹⁰⁹⁹ **Ibid.**, s. 458.

¹¹⁰⁰ <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

4.2.6. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı web sitesi Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmaktadır. (03.08.2015) Web sayfasının “İletişim” kısmında bakanlığın ve temsilciliklerinin telefon ve adresleri bulunmaktadır. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı’nın Twitter hesabı bulunmasına rağmen, web sayfasına Twitter adresine link vermediği görülmektedir. Bakanlık Twitter hesabından hem Türkçe hem İngilizce tweet atmakta ve 137 hesabı da takip etmektedir. (03.08.2015) T.C. Avrupa Birliği Bakanı Volkan Bozkır’ın Twitter hesabı bulunmaktadır fakat Bakanlık web sayfasından Bozkır’ın Twitter hesabına link verilmemektedir. Bozkır Twitter’da Türkçe olarak paylaşımlarda bulunmaktadır.

AB Bakanlığı’nın Avrupa Birliği İletişim Stratejisi’nde ise, merkezi/yerel kamu kurum ve kuruluşlarının AB müzakere sürecinde sürdürdüğü politikalar ve kullandığı çeşitli araçlar vardır. AB İletişim Stratejisi’ne bakıldığında, Türkiye’ye yönelik olarak kısa vadeli programda kullanılacak araçlar arasında “Merkezi/yerel kamu kurum ve kuruluşlarının AB ile ilgili çalışmalarının sosyal medyada daha fazla yer alması için yapılacak çalışmalar” maddesi bulunmaktadır.¹¹⁰¹ Bu çalışmalar incelendiğinde AB Bakanlığı’nın belli paydaşlara yönelik uzun ve orta vadeli stratejik araçlar belirlediği görülmektedir. AB Bakanlığı’nın sosyal medya ağlarını stratejik iletişim araçları arasında ne şekilde konumlandığına bakıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: Sivil toplum kuruluşları ile ilişkileri güçlendirmeye yönelik kullanılacak kısa vadeli araçlar arasında “Sivil toplum ile etkileşimi artıracak sosyal medya çalışmaları” maddesi, üniversitelere yönelik olarak, “Gençlerin sürece dâhil olmasını sağlayacak sosyal medya uygulamaları” maddesi, iş dünyasına yönelik olarak “İş dünyasının AB ile ilgili tecrübe ve kazanımlarını sosyal medya aracılığıyla kamuoyuna aktaracak çalışmalar” maddesi, medyaya yönelik olarak “Sosyal medyanın etkin kullanımı için çalışmalar” ve “Sosyal medyayı etkin kullanan medya kuruluşları ile işbirliği” maddesi ve son olarak siyasi aktörlere yönelik olarak “Siyasi aktörlerin sosyal medyayı reform süreci ve sosyo-ekonomik dönüşümü vurgulayacak şekilde kullanımına yönelik çalışmalar” maddesinin yer aldığı görülmektedir.¹¹⁰²

¹¹⁰¹ http://www.ab.gov.tr/files/000etkinlikler/2014/10/abis_kapak_eklenmis_3.pdf, Erişim tarihi: 03.08.2015.

¹¹⁰² **Ibid.**

AB kurumlarının ve AB ülkelerinin ilgili kamu kurumlarının Türkiye'nin AB sürecine ilişkin doğru bilgiye sahip olmasının sağlanması amacıyla medyaya yönelik olarak kullanılacak stratejik iletişim araçları arasında kısa vadeli programda yalnızca “Türkiye ile ilgili mesajların AB’deki TV, radyo, gazete, dergi, sosyal medya vb. iletişim araçları ile verilmesini sağlayacak girişimler” maddesi bulunmaktadır.¹¹⁰³

Tüm bu çalışmalara rağmen, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı'nın dijital diplomasi kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir projesi bulunmamaktadır. (05.10.2015)

4.3. Türkiye’de Gezi Parkı Olayları Sürecinde Dijital Diplomasi

Toplumsal hareket kavramı temelde, “*yerleşik alanın dışındaki toplu eylemler yoluyla, ortak bir çıkarı korumak ya da ortak bir hedefe erişmeyi sağlayabilmek için girilen toplu bir çaba*” olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁰⁴ 1960’lardan sonra Avrupa ve Amerika’da ortaya çıkan çevreci, etnik, feminist ve yerel özerklik hareketleri ise, “yeni toplumsal (sosyal) hareketler” olarak adlandırılmakta ve bu yeni toplumsal (sosyal) hareketler küresel ve uluslararası boyutta kendini gösterebilmektedir.¹¹⁰⁵ 90’ların sonlarına doğru, internetin yaygınlaşmaya başlaması ve 2000’lerde de sosyal medya ağlarının yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte, Chadwick’in de belirttiği gibi internet çağdaş toplumsal hareketlerin bir parçası haline gelmiştir.¹¹⁰⁶ Son dönemde ise, internetin ve sosyal medya ağlarının toplumsal hareketlerdeki rolü ve etkisi özellikle Arap dünyasında yaşanan halk devrimleriyle yoğun bir biçimde tartışılmaya başlanmıştır.¹¹⁰⁷ Akdoğan, dijital çağda eylemcilerin sosyal medya kullanım özelliklerine şu şekilde değinmektedir:

“İletişim teknolojileri alanında çoğunluğunu genç ve örgütsüz yurttaşların (sade yurttaşlar) oluşturduğu göstericiler iletişim teknolojilerini, özellikle sosyal medyayı çok yaygın ve yaratıcı kullanıyor. Aynı teknolojiyi doğal olarak eylemciler ve yerel kurumsal siyasetçiler de kullanıyor. Siyaset ile politik olan alanında, Twitter

¹¹⁰³ **Ibid.**

¹¹⁰⁴ Giddens’tan aktaran Korkmaz, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 94.

¹¹⁰⁵ **Ibid.**, s. 93.

¹¹⁰⁶ Chadwick’ten aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s. 76.

¹¹⁰⁷ Başbüyük, **Algı Yönetimi...**, s. 55.

daha ziyade hızlı/acil bilgi paylaşımı için kullanılırken, Facebook'ta daha çok mizaha ve yaratıcılığa dayanan, yeni siyaset şekilleri arayışında olan kişilerden, yeni politik ifade şekilleri görüyoruz. Aynı zamanda, yurttaşların, özellikle Twitter üzerinde kurumsal siyasetçilere daha önceden benzeri görülmemiş içerik ve yoğunlukta, kamuya açık mesajlar ilettiğini görüyoruz."¹¹⁰⁸

Kongar ve Küçükkaya, dijital devrim olarak bahsettiği bu yeni olgunun ve dönemin özgürlüklere, demokrasiye ve insan hakları alanına katkıda bulunduğunu şu şekilde ifade etmektedirler:

*"Bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler, kısaca, Dijital Devrim, Bilişim Devrimi'nin hızla yaygınlaşmasını ve kurumlaşmasını sağladı. Yaygınlaşan ve kurumlaşan sadece elektronik cihazlar ve Twitter gibi ortamları geliştiren yazılımlar değildi. Bilişim Devrimi, Dijital Devrim'in bu donanım ve yazılımı üzerine, özgürlükleri, demokrasiyi ve insan haklarını da temel değerler olarak geliştirdi. Yeni Devrim, sadece teknolojik değil, ideolojik yapısıyla da insanlığı etkiledi. (...) Bilişim Devrimi'nin ideolojisi olan Demokrasi ve İnsan Hakları, Tarım dönemi ideolojisi olan din ve mezhep ile, Endüstri Devrimi ideolojisi olan ırk ve milliyetin üzerine geldi. Onları yok etmeyecek ama onları da kapsayarak yepyeni bir dönemi belirleyecek!"*¹¹⁰⁹

Kongar ve Küçükkaya, Dijital Devrim olarak adlandırdığı bu yeni çağda, akıllı telefonların, internetin, Twitter'ın ve benzeri donanım ve yazılımların yalnızca bir araç olduğunu ve bir teknolojik altyapı oluşturduğunu fakat bu çağı yalnızca Dijital Devrim'e indirgemenin yanlış olacağını ifade etmekte ve insanlığın üçüncü büyük devrimi olan Bilişim Devrimi'nin uzun süredir dünyayı ve Türkiye'yi etkilemekte olduğunu, bu kavramın özgürlükler, çevrecilik, demokrasi ve insan hakları gibi kavramlar bağlamında ortaya çıktığını ifade etmektedirler.¹¹¹⁰ Dijitalleşmenin toplum ayağına bakıldığında ise, özellikle Ortadoğu'da son dönemde deneyimlenen toplumsal hareketler ve devrimlerde sosyal medyanın rolü ve önemi sıklıkla tartışılmaktadır. Örneğin, Gerbaudo devrimleri sosyal medya ağlarının değil

¹¹⁰⁸ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 266-267.

¹¹⁰⁹ Kongar ve Küçükkaya, **Gezi Direnişi...**, s. 54-57.

¹¹¹⁰ **Ibid.**, s. 56.

insanların yaptığını ve sosyal medya ağlarının ajitatörler ve propagandistler tarafından da işgal edildiğinin altını şu şekilde çizmektedir:

“Sosyal ağ sitelerinin önemli olmasının sebebi, bazı internet havarilerinin inanır görüldüğü gibi bu mecraların doğası gereği demokratik ve devrimci olması değildir. Bilakis, sosyal ağ sitelerinin protesto eylemlerinde önemli olmalarının sebebi, bu mecralarda yeni bir siyasal katılım kültürünün işleneceği zemini gören yeni bir ajitatörler ve propagandistler kuşağınca aktif biçimde ‘işgal edilmiş’ olmasıdır. Bu, anlaşılan, devrimleri teknolojilerin yapmadığını, tam tersine teknolojileri kullanarak devrimleri yapanların halklar olduğunu unutmuş yorumcuların genellikle gözden kaçırmaya eğilimli oldukları bir nüanstır.”¹¹¹¹

Bu tarafla sosyal medya ağlarının mizenformasyon ve dezenformasyona açık yapıda olduğunu fakat bunun önüne geçilmesinin imkânsız olmadığı bir yapı içinde de şekillendiğini belirtmek gerekmektedir. Bunun nedeni, sosyal medya ağlarının suistimal edilmeye açık yapısının yanında, etkileşimli yapısı sayesinde halka birçok fayda sağlayabilecek özelliklere sahip olmasına bağlamak mümkündür. Bu özellikleri arasında ilk sırada, ifade özgürlüğünü destekleyen yapısıyla katılımcı demokrasiye ve örgütlenmeye olan katkıları yer almaktadır. Schmidt ve Cohen, yeni iletişim teknolojilerinin aslında vatandaştan yana olduğunu şu şekilde ifade etmektedirler:

“Dijital güç kazanma bazıları için hayatlarında ilk kez tattıkları, seslerini duyurma, hesaba katılma ve ciddiye alınma olanağı veren bir deneyimdir. Hem de ceplerinde taşıyabildikleri şu ucuz aletler sayesinde. Sonuçta otoriter yönetimler bağlantılı yaşama yeni geçen nüfuslarını kontrol altında tutmakta, bastırmakta ve etki altına almakta daha çok zorlanırken, demokratik devlet kendilerini çok daha fazla sayıda yeni sesi (bireyler, örgütler ve şirketler) işe katmak zorunda hissedecektir. Şurası kesin ki, hükümetler her zaman yeni bağlantılılık düzeylerini kendi avantajlarına kullanmak için pek çok yol bulacaklardır, ancak güncel ağ teknolojisi yapısal niteliğinden ötürü, aslında vatandaşlardan yanadır.”¹¹¹²

¹¹¹¹ Gerbaudo, **Twitter ve Sokaklar...**, s. xii.

¹¹¹² Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 15.

Türkiye’de ise 2013 yılının Mayıs ayında başlayan Taksim Gezi Parkı eylemlerinde, internet ve sosyal medya ağları hem vatandaşlar, hem siyasetçiler hem de yurt dışındaki insanlar tarafından etkin bir biçimde kullanılmıştır. Kongar ve Küçükkaya’ya göre, “*Taksim Gezi Parkı Direnişi, en kestirme tanımla, Bilişim Devrimi’nin Türkiye’deki kırılma, patlama noktasıdır.*”¹¹¹³ Kongar ve Küçükkaya İstanbul ile sınırlı kalmayan, tüm ülkeye ve dünyaya yayılan eylemlerin okumasını şu şekilde yapmaktadırlar:

*“Taksim Gezi Parkı Direnişi olarak başlayan ve İstanbul Taksim’de sadece tüm ülkeye değil tüm dünyaya da yayılan olaylar artık sıradan bir oluşum değildir: Genel bir tarihsel perspektiften bakıldığında, insanlık tarihinin bir aşamadan başka bir aşamaya geçmesinin, yani bir tarihsel devrimin, Bilişim Devrimi’nin Türkiye’deki yansımalarıdır. Zaten insanlık tarihinin Türkiye’deki bir yansıması olduğu için bu kadar çabuk yayılmış, hem ülkede hem de dünyada bir taban ve bir anlam bulmuştur.”*¹¹¹⁴

Gezi Parkı eylemlerinin kitleleşmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır fakat olayların başlangıcı her şeyden önce doğru bir kamusal iletişim yönteminden yararlanılmamış olmasıdır. Kongar ve Küçükkaya Gezi Parkı eylemlerinin başlangıcını şu şekilde aktarmaktadırlar:

*“Meydanın yayalaştırılması projesi devam ederken, Gezi Parkı’nın Divan Oteli’ne bakan duvarı yıkıldı ve buradaki ağaçlar (iddiaya göre taşınmak üzere) sökülmeğe başlandı. Olay başladıktan sonra resmi makamlar o denli çok, karmaşık ve doğru olmayan beyanlarda bulundular ki, hangi söylediklerinin gerçeğe uygun olduğunu veya bu günden sonra geçerli olduğunu anlamak olanaklı değil. Ama yapılan açıklamalara göre bu sökülen ağaçlar, ‘başka yere taşınacaktı’. İşte çevreciler bu ağaçların sökülmesini protesto için eyleme başladılar.”*¹¹¹⁵

Gezi Parkı eylemlerini dijital diplomasi açısından değerlendirmek gerekirse, bilindiği gibi, Gezi Parkı eylemlerinin ilk gününden itibaren eylemlerde sosyal medya başrolde yer almıştır. Eylemlerin başlamasıyla birlikte, özellikle Facebook ve

¹¹¹³ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 53.

¹¹¹⁴ **Ibid.**, s. 9.

¹¹¹⁵ **Ibid.**, s. 15.

Twitter üzerinden yapılan çağrılar, polisin orantısız güç kullanımı ve ana akım medyadaki Gezi Parkı eylemlerine ilişkin otosansür ile birleşince olaylar kitleselleşmiş ve yüzbinlerce insan Gezi Parkı eylemlerinin bir parçası haline gelmiştir. Başbüyük, Taksim Gezi Parkı olaylarının başlangıcını ve olayların Twitter'daki seyrini şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkiye’de sosyal platformların etkin olduğu en büyük toplumsal olay Taksim Gezi Parkı eylemleridir. Taksim Gezi Parkına yapılması planlanan Topçu Kışlası başta olmak üzere parkta yapılması planlanan birtakım inşaatları protesto etmek amacıyla eylem yapan göstericilere güvenlik güçleri tarafından müdahale edilmesi sonucu 29 Mayıs 2013 tarihinde başlayan olaylar kısa zamanda birçok ilde düzenlenen protesto eylemleriyle ülke geneline yayılmıştır. Düzenlenen bu eylemlerde özellikle Twitter üzerinden örgütlenen binlerce gösterici Bingöl ve Bayburt dışındaki diğer şehirlerin tamamında protesto eylemleri düzenlemişlerdir. 31 Mayıs günü olaylarla ilgili Twitter üzerinden yapılan mesajlama trafiği 24 saatte 2 milyon tweet atıldığını ortaya koymuştur. Göstericilerin kullandıkları #direngeziparki, #occupygezi ve #geziparki gibi etiketler uzun süre Dünya genelinde TT (Trend Topic) listesinde ön sıralarda yer almıştır.”¹¹¹⁶

Akdoğan ise bu süreci şu şekilde aktarmaktadır: *“Gezi’nin bütün çıkış noktası tam da katılımcı yerel demokrasinin olmaması, yurttaşların günlük yaşamlarını doğrudan etkileyen bir kararla ilgili fikirlerinin sorulmaması, ama zaten bu kararın da (sadece) yerel yönetimler tarafından alınmamış olmasına dayanıyor.”¹¹¹⁷* Taksim Dayanışması’nın Taksim Gezi Parkı’na yapılacak Topçu Kışlası projesine karşı Gezi Parkı olaylarından 1,5 yıl öncesinde 50,000 imza toplayarak İstanbul II Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu’na teslim ettiği bilinmektedir.¹¹¹⁸ Tüm itirazlara rağmen, vatandaşlarla ve ilgili kuruluşlarla kamusal iletişim kurulmadan gerçekleştirilmeye çalışılan Topçu Kışlası projesi, sonuç olarak proje duyurusunun ilan edildiği ilk zamanlardan Gezi Parkı eylemlerine kadar tartışılmalı bir projedir. Bu sürece ilişkin krizi, Sidar sosyal medyadan kamusal iletişimi sağlama imkanına atıfta bulunarak şu şekilde ele almaktadır: *“Bir gün ülkemizde de siyasi*

¹¹¹⁶ Başbüyük, **Algı Yönetimi...**, s. 56.

¹¹¹⁷ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 266.

¹¹¹⁸ <http://m.bianet.org/bianet/kent/142895-topcu-kislasi-na-karsi-50-bin-imza>, Erişim tarihi: 02.11.2015.

iktidar ve liderlerin mikro imar planlarına karışmaya tenezzül etmeyeceği (Gezi Parkı örneği), tartışmalı konuları topluma gerçek-zamanlı olarak soracağı, siyasetin tam anlamıyla bilgi ve ikna odaklı yapılacağı bir sisteme kavuşur muyuz? Yeni çağ ve yeni akıl bunu gerektiriyor. Bunu idrak edemeyen siyasetçiler er ya da geç tasfiye olacaklar."¹¹¹⁹

Taksim Gezi Parkı eylemlerinde, sosyal medyanın rolüne bakıldığında, sosyal medyanın haber akışını, örgütlenmeyi ve haberleşmeyi sağlamış olduğunu ve bunun sonucunda olayların kitleselleşmesini de sağlamış olduğunu söylemek mümkündür. Konda Araştırma ve Danışmanlık Şirketi'nin 6-7 Haziran 2013'te 4 bin 411 Taksim Gezi Parkı eylemcisiyle yaptığı yüz yüze görüşmeler sonucunda eylemcilerin %69'unun olayları sosyal medyadan, %15,4'ü arkadaştan, tanıdıktan, %8'i internet haberlerinden ve %7'si televizyon kanallarından öğrendiklerini ifade etmişlerdir.¹¹²⁰ Bunun temelinde iki nedeni olabilir: Birincisi özellikle genç nüfustan insanların haber almak tercih ettikleri araçlar geleneksel medya kanallarından internete ve sosyal medya ağlarına doğru kaymaktadır. İkincisi ise, Gezi Parkı olaylarının özellikle ilk günlerinde ana akım medyadan otosansür uygulamış olmasıdır. Burada şu soru önemlidir: Gezi Parkı eylemleri nasıl ve ne şekilde ulus-ötesi kamusal alanlara taşınabilmiştir?

Taksim Gezi Parkı eylemlerinin uluslararası çapta ses getirmiş olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, olayların Twitter üzerinden hızlı ve anlık olarak paylaşılması ile birlikte, polisin eylemcilere yönelik sert müdahalesinin görüntülerinin ülke ve dünya çapında hem geleneksel medya hem de sosyal medya ağları üzerinden yayılmış ve yaşananlar uluslararası bir tepkinin ve desteğin doğmasına yol açmıştır. Eylemcilerin barışçıl protesto gösterileri düzenlemiş olmaları da küresel kamuoyunun dikkatinin Türkiye üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Diğer yandan bir kamusal alan olan Taksim Gezi Parkı'nın halk tarafından koruma çemberine alınmış olması ve olayların ilerleyen günlerinde olaylarda yaşamını yitiren ve yaralanan insanların da olmasıyla birlikte, uluslararası medya kuruluşlarının (CNN ve BBC gibi) olayları naklen yayınlamasına ve böylelikle Gezi Parkı eylemlerinin uluslararası çapta ses getirmesine neden olmuştur. Diğer yandan

¹¹¹⁹ Sidar, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 15.02.2015.

¹¹²⁰ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 33.

eylemcilerin bazı görüntüleri ve fotoğrafları uluslararası medya, internet ve sosyal medya ağları aracılığıyla dünyaya yayılmış ve örneğin, “Kırmızılı Kadın” olarak sembolleşen kırmızı elbiseli bir eylemcinin görüntüsüne istinaden Gezi Parkı direnişine destek olmak isteyen kadınlar yurtdışında kırmızı elbiseler giyerek Gezi Parkı hareketini desteklediklerini göstermişlerdir.¹¹²¹ Aynı şekilde “Duran Adam” olarak bilinen Erdem Gündüz’ün Taksim Meydanı’ndaki durma eylemi, dünyanın çeşitli şehirlerinin kamusal alanlarında da tezahür etmiştir.

Twitter ve sosyal medya kullanımı hareketin ilerleyen günlerinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından eleştirilmiş “*Twitter bir baş belası. Sosyal medya denen şey toplumun, toplumların baş belasıdır. Twitter’da bu denli yalanlar, yok kalaşnikofla saldırıyorlar... Siz bunu yazarsınız yalanlamayı okumayanlar ne olacak?*” şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹¹²² Bu dönemde, sosyal medya ağlarının ve internetin insanları örgütleme, koordinasyon ve bilgi ve haber akışı sağlama gibi işlevlerinden dolayı, sosyal medya ağları, özellikle Twitter toplumsal huzura karşı bir tehdit olarak hedef haline gelmiştir. Akdoğan bu konuda şunları aktarmaktadır: “*Gezi sürecinde Başbakan’ın da dahil olduğu otoriteler sosyal medyayı ‘baş belası’ olarak nitelendirse de, muhaliflerin kullandığı araç ve yöntemleri kendi hedef kitlelerine içerik üretmek için kullanıyorlar. (...) Milyonların takip ettiği Recep Tayyip Erdoğan Twitter hesabında da yine 12 Ağustos 2013’te 2.250 adet tweet atılmış olduğu görülüyor.*”¹¹²³ Bilindiği gibi, Recep Tayyip Erdoğan dünya liderleri arasında Twitter’da en fazla sayıda takipçisi olan 4. liderdir ve Erdoğan’ın resmi Twitter hesabından rutin olarak tweet gönderilmektedir.¹¹²⁴

Gezi Parkı eylemlerinin sosyal medya ağlarındaki yansımalarına bakıldığında, eylemlerin ilerleyen günlerinde, Erdoğan’ın “Çapulcular”¹¹²⁵ olarak adlandırdığı eylemcilerin “‘faiz lobisine’ alet olduğunu” ifade etmesi üzerine¹¹²⁶ Twitter ve Facebook’ta hesabı olan kimi kullanıcılar sosyal medya ağlarındaki hesap isimlerinin

¹¹²¹ **Ibid.**

¹¹²² <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-bas-belasi-twitter/siyaset/detay/1717630/default.htm>, Erişim tarihi: 02.06.2013.

¹¹²³ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 126.

¹¹²⁴ <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/#section-2>, Erişim tarihi: 30.11.2015.

¹¹²⁵

http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_biz_birkac_capulcunun_yaptiklarini_yapmayiz-1136875, Erişim tarihi: 09.06.2013.

¹¹²⁶

<http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-faiz-lobisinin-neferi-oldular,hRBnD9YIYkehFPQCWqTF4g>, Erişim tarihi: 22.06.2013.

başına “Çapulcu” sıfatını eklemiş ve “Chapulung” diye, Taksim Gezi Parkı Direnişi’ni simgeleyen, İngilizce’ye benzeyen bir sözcük üretmişlerdir ve bu sözcük sadece Türkiye’de değil, dünyanın birçok yerinde de pankartlarda, gösterilerde kullanılmaya başlanmıştır.¹¹²⁷

Şener ve Emre Gezi Parkı olaylarının uluslararası çapta ses getirmesini şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Gezi eylemleri sırasında her ne kadar hükümet temsilcileri, alışıldığı üzere, olaylardan sorumlu olarak ‘provokatörler’i, ‘marjinal grupları’, ‘muhalafet partileri’ni vs hedef gösterebilir de hareketin belirgin bir merkezden yönetildiğini söylemek neredeyse imkansız. Toplumun farklı grupları, bireyleri bir araya getiren hareket; ancak işgal edilen meydanlarda ve sosyal medyada merkezileşiyor. Gerbauodo bu merkezilik durumunu şöyle açıklıyor: ‘Çağdaş toplumların alansal dağılımının karşısında Facebook mesajları ve eylemci tweetleri, ‘işgal edilmiş meydanlar’ etrafında odaklanan yeni bir toplumsal merkezilik duygusunun yaratılmasına katkıda bulunmuştur.’ Diğer yandan internetin esnek ve zaman-mekani aşan yapısına bağlı olarak hareket kısa sürede uluslararası arenada yankı buldu. #occupygezi etiketi yurtdışından direnişe destek verenlerin buluşma noktası olurken geziincevir.tumblr.com blogunda direniş haberleri gönüllü çevirmenler tarafından 9 dile çevrilerek dünyaya duyuruldu. Türkiye’deki gelişmeler sosyal medya üzerinden dünyaya aktarılırken dünyadan Gezi’ye destek mesajları, videolar yağıyordu. Çeşitli ülkelerden aktivistler ve destekçiler sanatsal ve yaratıcı eylemlerle Gezi’ye desteklerini gönderdiler.”¹¹²⁸

Sosyal medya ağları ve internetin Taksim Gezi Parkı olaylarındaki rolü, olayların seyrini de anlamlandırmak bakımından önemlidir. Taksim Gezi Parkı eylemlerinin yurt dışında da ses getiren eylemler olmasının nedenlerini anlamak için, olayların uluslararasılaşmasını sağlayan birincil önemdeki dijital diplomasi aktörlerini ve işlevlerini incelemekte fayda vardır.

¹¹²⁷ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 46.

¹¹²⁸ Şener ve Emre, **a.g.e.**, s. 211-212.

4.3.1. Gezi Parkı Olaylarında Dijital Diplomasi Aktörleri

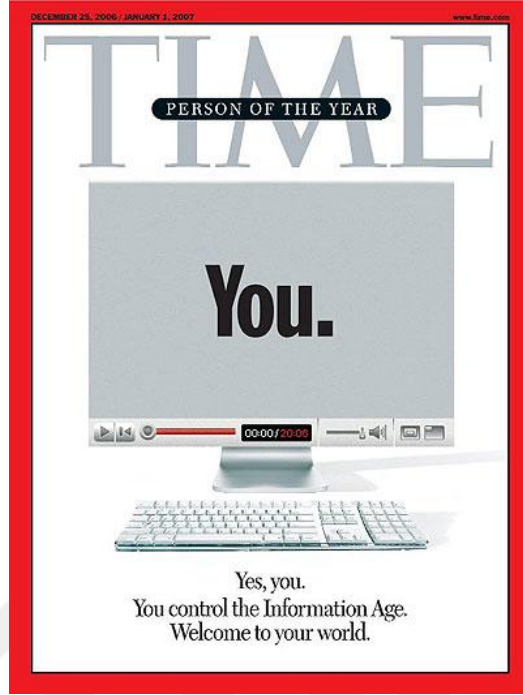
Gezi Parkı eylemlerinin dünya çapında ses getiren bir eylem haline gelmesinin nedenlerine bakıldığında, Gezi Parkı olayları süresince internetin ve sosyal medya ağlarını eşgüdümlü biçimde kullanan paydaşların arasında vatandaşların, siyasetçilerin ve devlet kurumlarının, diasporaların, sivil toplum kuruluşlarının, üniversite ve okulların, kanaat önderlerinin, medya ve haber ajanslarının, özel sektör ve küresel işletmelerin, uluslararası örgütlerin, baskı grupları ve ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarının her birinin farklı bir rolü ve katkısı bulunmaktadır. Bilindiği gibi, yeni medyanın kullanıcılar arasında etkileşime olanak tanıyan ve sosyal medyada içeriğin kullanıcı tarafından oluşturulabilmesi ve kullanıcının içerikle ilgili yorumlar yapabiliyor olması¹¹²⁹ Gezi Parkı olaylarına ilişkin haberlerin çok fazla sayıda kişiye hem yurt içinde hem yurtdışında ulaşmasını sağlamış ve buna bağlı olarak olaylar hem yerel kamusal alanda (Türkiye) hem sanal kamusal alanda hem de ulus-ötesi kamusal alanlarda birbirinden beslenerek devam etmiştir. Bu süreci anlamlandırabilmek için, çalışmanın bu bölümünde, Gezi Parkı olayları süresince sanal kamusal alan ve kamusal alan(lar)da varlık gösteren ve dijital diplomasinin öncelikli paydaşları arasında bulunan dijital vatandaş, dijital siyasetçi, mülki idari amir ve bürokratların, dijital devlet kurumlarının ve ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarının rolü incelenecektir.

4.3.1.1. Dijital Vatandaş

Time dergisinin 26 Aralık 2006 tarihli sayısının kapağında bir bilgisayar ekranında şunlar yazıyordu: “*Sen. Evet, sen. Bilgi çağını sen kontrol ediyorsun. Dünyana hoş geldin.*” Time dergisi bu sayısında, yılın insanı olarak “Sen” diyerek, bireyi, yani dijital vatandaşını işaret etmektedir.¹¹³⁰ Twitter’ın yeni kurulduğu, Facebook’un henüz yaygınlaşmaya başlamadığı 2006 yılında yılın insanı olarak dijital vatandaşını işaret edilmekte ve yeni bir dönemin başlamakta olduğu müjdelenmektedir.

¹¹²⁹ Cho ve Tomkins’ten aktaran Tosun, **a.g.e.**, s. 125.

¹¹³⁰ <http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601061225,00.html>, Erişim tarihi: 11.10.2015.

Şekil 4.1. Time Dergisi Kapağı, 2006 Aralık Sayısı.

Kaynak:

<http://content.time.com/time/magazine/pacific/0,9263,503061225,00.html>

Dijital vatandaş kavramını mercek altına alan Akdoğan dijital vatandaş (e-yurttaş) kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

“Resmi bilgiye erişmek, çevrimiçi kamu hizmetlerinden yararlanmak, temsilciler/yöneticiler ve memurlarla iletişim için bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak ve politik süreçlere çevrimiçi katılım, yurttaşları e-yurttaşla dönüştürüyor. Ancak bu dönüşüm sadece resmi (devlet) web siteleriyle yaşanmıyor. Kütüphane hizmetlerinden yararlanmak, tren bileti satın almak, cep telefonundan banka havalesi yapmak gibi diğer kamu ya da resmi çevrimiçi ya da mobil uygulamalar da yine e-yurttaş uygulamaları arasında. Ayrıca e-yurttaşlar başta politik niyetlerle kurulmamış alanları da yine siyasi sohbet için kullanabiliyor. Popüler kültür siteleri, politik müzakere alanına dönüşebiliyor.”¹¹³¹

¹¹³¹ Akdoğan, a.g.e., s. 88.

Dijital çağda bireyin geleneksel kitle iletişim araçlarını kullanım şekilleri ile kıyaslandığında, yeni iletişim teknolojilerinin bireyi çok daha farklı şekilde güçlendirdiği görülmektedir. Cull bu konuda şunları kaleme almaktadır:

“Siber-ımağ ve buna ilave olarak, siber-diplomasi kamu diplomasisinin araçlarından biri haline gelmiştir. Görünüşe göre asıl kaçırılan nokta yeni teknolojiye yer değıştiren güç odaklarıdır. Hükümetler her zamanki gibi en hızlı şekilde ne yapabileceklerine odaklandı. Askeri güçler siber-alanı işgal etmeye çalıştı. Devlet hazinesi ‘kağıtsızlaştırma’ ile daha fazla tasarruf etmeye çalıştı fakat yeni teknoloji bundan çok daha fazlası demektir. Yeni teknoloji, bireyi çok daha farklı şekilde güçlendirmekteydi.”¹¹³²

Geleneksel kitle iletişim araçlarına bakıldığında, bu mecralarda birey “tüketici” ve “izleyici” rolündedir. Burada, izleyiciler, dinleyiciler veya okurlar bilgiyi alan tarafta bulunmakta, içerik üretimine herhangi bir katkıları bulunmamakta, reklamların hedef kitlesi olarak kategorize edilmektedirler. Yeni iletişim teknolojilerinde tüketici/kullanıcı rolünde olan veya olmak isteyen kişiler de bu şekilde bir kullanım pratiğine sahip olabilirler ancak diğer yandan içerik üreticisi olmak isteyen kullanıcılar bu gruptan ayrışma imkânına ve bir politik güç meydana getirme şansına sahiptirler. Kellner bu süreci şöyle aktarmaktadır: *“Dolayısıyla yeni iletişim teknolojileri hem sıradan yurttaşların hem de aktivistlerin politik aktörler ve iletişimciler haline gelmelerini, bilgi üretmelerini ve yaymalarını ve tartışma ve mücadelelere katılmalarını sağlar; böylece, Gramsci’nin herkesin politik bir aktör olabileceği yönündeki hükmünün gerçekleşmesine katkıda bulunur.”¹¹³³* Axford ve Huggins bu konuda şunları aktarmaktadırlar: *“Şimdi artık sosyal medyanın sağladığı etkileşim ortamlarında bireyler toplumsal ve siyasal sorunlara ilişkin görüşlerini belirtebilmekte. Birtakım sitelerde yorum yazıları yazmakta, kendisi gibi düşünenlere sanal kamusal alanda gruplar oluşturabilmekte, ittifaklar kurulabilmekte. Dolayısıyla da sanal kamusal alanda vatandaşın siyasal katılımı da çok daha etkin olabilmektedir.”¹¹³⁴*

¹¹³² Nicholas J. Cull, “WikiLeaks, public diplomacy 2.0 and the state of digital public diplomacy”, Place Branding and Public Diplomacy, Palgrave Journals, No: 7:1, 2011, s. 3.

¹¹³³ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 730.

¹¹³⁴ Axford ve Huggins’ten aktaran Güngör, **a.g.e.**, s. 372.

Vatandaş, politik aktör olma aşamasına gelmeden önce, olayları cep telefonuyla veya herhangi bir teknolojik aygıtla kaydedip, haber yazabilmekte, blogunda paylaşabilmekte ve yeni medya kanalları vasıtasıyla paylaşabilmektedir. Atikkan ve Tunç'un belirttiği gibi, günümüzde toplumsal ve politik hareketlilik adeta internet hızına ayarlanmış durumdadır.¹¹³⁵ Atikkan ve Tunç, Armstrong'un Netroots kavramına atıfta bulunarak dijital çağda güçlenen bireye şu şekilde vurgu yapmaktadırlar: *"'Netroots' yani interneti kullanan halk tabanı artık sesini istediği gibi, istediği zaman duyurabiliyordu."*¹¹³⁶

Hanssen ve diğerlerine göre, yeni iletişim teknolojileri geleneksel mesaj kaynağı ve mesajı alanların geleneksel rollerin değiştiği sanal ortamların yaratılmasını mümkün kılmaktadır.¹¹³⁷ Bu alandaki bütün dengeleri değiştiren asıl mesele bu yapıda temellenmektedir. Atikkan ve Tunç bu konuda şunları aktarmaktadırlar: *"Günümüzde interneti kullananlar, toplumun sahibi biziz diyen bir medya zihniyetinin kalelerini kuşatıyorlar. Amatörlerin medya profesyonelleriyle rekabete girdiği ilginç bir iletişim ortamındayız. Bundan sonra medyanın eskisi gibi olmayacağı çok açık. Çok hızlı gelişen dijital dünyada haber, neyin haber olup olmadığına karar veren gazetecilerin ve yazı işlerinin tekelinden çıkıyor."*¹¹³⁸

Bu aşamada dönüşüme uğrayan tek taraf medya yapılanması değildir. Sosyal medya kanallarının kullanımının yaygınlaşması ile birlikte, kriz anlarında veya haber değeri taşıyan bir olayın sıradan bir vatandaş tarafından aktarılması ile yurttaş gazeteciliği kavramı ortaya çıkmıştır. Yurttaş gazeteciliği kavramı 2004 Aralık'ında Güney Asya kıyılarını vuran tsunami felaketinden sonra gazetecilik terminolojisine girmiştir.¹¹³⁹ Atikkan ve Tunç şöyle devam etmektedirler:

"Bu felaketin ardından 2005 yılının Temmuz ayında Katrina kasırgası sonrasındaki amatör tanıklıklar ve cep telefonlarından akan görüntüler ana akım medya kuruluşları tarafından baş tacı edildi. CNN ve BBC gibi dev haber kuruluşları bile titrek ve amatörce çekilmiş ama son derece sarsıcı görüntüleri ekranlarına ve sitelerine taşıdılar. Bu felaket dönemlerinde ilk elden izlenim ve haber ileten bloglar

¹¹³⁵ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 20.

¹¹³⁶ **Ibid.**, s. 39.

¹¹³⁷ Hanssen'dan aktaran McMillan, **Handbook of New Media...**, s. 168.

¹¹³⁸ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 39.

¹¹³⁹ **Ibid.**, s. 58.

patladı. Aslında mobil teknolojinin gelişimiyle 'sokaktaki adam'ın kriz anına dahil olması ve görgü tanıklığını kısa zamanda dünyayla paylaşması 11 Eylül 2001'de başlamıştı."¹¹⁴⁰

Tosuner yurttaş gazeteciliğinin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “Ana akım medyada yer almayan bilgiler aktarılır. Hem kişisel hikayeler paylaşılır, hem de fotoğraf, video paylaşımı ile şiddet olayları veya iftira gibi durumlarda belgeleme gerçekleştirilir. Aynı zamanda yerel olayların dünyaya aktarılması ve uluslararası kamuoyu oluşturmaya alan sağlar.”¹¹⁴¹ Rodriguez ise yurttaş gazeteciliğini “sıradan insanların güncel olaylarla ilişkili olarak çevrimiçi platformlara yükledikleri içerik” şeklinde ifade etmektedir.¹¹⁴² Rosen yurttaş gazeteciliği ile aynı anlama gelen vatandaş gazeteciliğini “Eskiden izleyici olarak bilinen insanlar sahip oldukları basın araçlarını kullanarak birbirlerini bilgilendiriyorlar, işte bu vatandaş gazeteciliğidir.” şeklinde aktarmaktadır.¹¹⁴³ Allan ve Thorsen ise ana akım medyanın sık sık yurttaş gazeteciyi “kullanıcı”ya, üretilen haberi ise kullanıcının ürettiği içeriğe indirgediğini şu şekilde ifade etmektedirler: “Bunun yerine ana akım sık sık teknoloji temelli piyasalaşmış bir adlandırmayı tercih eder. Burada yurttaş gazeteci ‘kullanıcıya’, işlevi de –eğer ki üretilen bir haber hammadese- daha sonra profesyonel gazeteci tarafından işlenmesi gereken içeriğe indirgenerek elde olan ürüne ad verilir: Kullanıcının ürettiği içerik (user-generated content).”¹¹⁴⁴

Atikkan ve Tunç da cep telefonu ile fotoğraf çeken sade vatandaşın mesleki anlamda gazeteci olmadığını fakat internet çağında internet kullanıcısının gazeteci gibi davranmaktan çekinmediğini, bu anlamda hem okur, hem aktivist hem gazeteci olabildiklerini, bununla birlikte topluma haber verme işlevini yerine getirebildiklerini ifade etmektedirler.¹¹⁴⁵ Schmidt ve Cohen yurttaş gazeteciliğine ilişkin olarak yurttaş gazeteciliği yapan bir Mısır vatandaşı örneğini paylaşmaktadırlar. Schmidt ve Cohen’in bahsettiği bu kişi üstelik yurt dışından yurttaş gazeteciliği yapmaktadır. Bu örnek hem yurttaş gazeteciliği hem de dijital diplomasi alanında son derece ilginç bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır:

¹¹⁴⁰ **Ibid.**

¹¹⁴¹ Tosuner, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 139.

¹¹⁴² Ataman ve Çoban, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 101.

¹¹⁴³ Rosen’den aktaran Ataman ve Çoban, **a.g.e.**, s. 101.

¹¹⁴⁴ Allan ve Thorsen’den aktaran Ataman ve Çoban, **a.g.e.**, s. 101.

¹¹⁴⁵ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 134-136.

“Mübarek rejimi Mısır’ın dış iletişim bağlantısını kestikten sonra, pek çok gözlemci dikkate değer gördükleri enformasyona ulaşabilmek için Los Angeles’lı yirmi yaşlarındaki bir üniversite öğrencisinin açtığı bir Twiter hesabını izlemeye başladı; öğrencilerden John Scott-Railton Mısırlı kaynaklardan gelen sabit telefonlarla sınırlı protesto haberini güncelleyerek postaladı. @Jan25voices Twitter hesabı bir süreliğine ayaklanmalarla ilgili ana haber kaynağı oldu –üstelik ne bir gazeteciymi ne de akıcı bir Arapçası vardı. Ancak Scott-Railton twitlerine ilgi toplamayı başardıysa da, bir kişinin, profiliyle politikacıları etkileme açısından yapabilecekleri sınırlıdır.”¹¹⁴⁶

Sosyal medya ve internet dijital vatandaş tarafından her geçen gün daha yoğun biçimde dijital siyasete katılmak için kullanılmaktadır. Lileker dijital vatandaşın dijital siyasete katılım motivasyonlarını “eylem, güdü/ödül ve katılım seviyesi” sınıflandırması ile açıklamaktadır. Tablo 4.3.’de görüldüğü üzere, dijital siyasete katılım eylemleri arasında, “katılma”, “görüş sunma”, “görüş alışverişi”, “ortak görev ve hedefler belirleme” ve “topluluk oluşturma” yer alırken, güdü/ödül kısmında “dahil olma/yetkilendirme”, “toplumsal onaylama: tanınma/irtibatlar kazanma”, “ahlaki yükümlülük/ait olma”, “paylaşılan tutkular/paylaşılan değerler” ve “bir şeyleri değiştirme güdüsü” yer almaktadır. Katılım seviyesi kısmında ise, “yalnız olmadığını bilme/bilgi edinme”, “bir ses bulma: dinlenilmek arzusu/pasif katkılar”, “aktif katkı”, “ortak karar alma/etkileşim” ve “yakın topluluk bağları/bilginin paylaşılması/güven oluşturulması” yer almaktadır.

¹¹⁴⁶ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 143.

Tablo 4.3. Dijital siyasete katılmayı sağlayan motivasyonlar

Eylem	Güdü/Ödül	Katılım Seviyesi
Katılma	Dahil Olma/Yetkilendirme	Yalnız Olmadığını Bilme/Bilgi Edinme
Görüş Sunma	Toplumsal Onaylama: Tanınma/İrtibatlar Kazanma	Bir Ses Bulma: Dinlenilmek Arzusu/Pasif Katkılar
Görüş Alışverişi	Ahlaki Yükümlülük/Ait Olma	Aktif Katkı
Ortak Görev ve Hedefler Belirleme	Paylaşılan Tutkular/Paylaşılan Değerler	Ortak Karar Alma/Etkileşim
Topluluk Oluşturma	Bir Şeyleri Değiştirme Güdüsü	Yakın Topluluk Bağları/Bilginin Paylaşılması/Güven Oluşturulması

Kaynak: Lilleker'den aktaran Eren, 2015, s. 29.

Tablo 4.3. incelendiğinde, özellikle Katılım Seviyesi bölümünün detayları, Schmidt ve Cohen'in, "*Gelecekte gündelik yaşamdaki kimliklerimiz, gittikçe daha fazla sanal faaliyetlerimiz ve bağlantılarımızla tanımlanır hale gelecek*"¹¹⁴⁷ ve "*Gelecekte kimlik vatandaşların en değerli meta haline gelecek ve öncelikle internet üzerinden varlığını ortaya koyacaktır. Online deneyim doğumla birlikte, hatta daha önce başlayacaktır. İnsanların yaşamlarındaki dönemler zaman içinde donup kalacak ve herkesin görebileceği şekilde kolayca su yüzüne çıkarılabilecektir*"¹¹⁴⁸ iddialarının gerçekleşiyor olduğunun birer göstergesidir. Zeynep Tüfekçi, The European'a verdiği röportajda sosyal medya ve katılım konusuna ilişkin olarak şunları ifade etmektedir:

"Diğerlerinin bizimle benzer fikirleri taşıdığını bilirsek çok güçlü hissederiz ve biz şimdi bunu internet üzerinden bilebiliyoruz. Arap Baharı benzer şekilde gelişmiştir: Mısır'da binlerce insan 'hepimiz Khaled Saedız' sayfasında 'beğen'

¹¹⁴⁷ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 41.

¹¹⁴⁸ **Ibid.**, s. 45.

tuşuna bastığında ya da 25 Ocak 2011'deki ayaklanmalara katılım davetini kabul ettiklerinde bazı şeylerin yapılabildiği daha olası hale gelmiştir. Tercihleri beyan edebilme sarmalında çoğalan bir hareket kişisel tatmine dönüşmüştür. Diğer insanları görüyorsunuz ve güçlü hissediyorsunuz. Sosyal bilimler bu durumu 'çoğulcu cehalet' kavramı ile açıklıyor: 'bastırılmış tercihler' -insanların kişisel olarak sahip olduğu tercihler bir azınlık olarak görülüyordu çünkü diğerleri de tercihlerini bastırıyor ya da gizliyor– açığa çıkıyor ve geniş alanlara yayılıyordu. Bu güçlendirme siyasi yelpaze karşısında, nedenler karşısında ve zaman karşısında doğrudur. The Economist, Luther'in reformasyonu sürecinde medyanın kullanımı ile ilgili harika bir makale yayınladı. Bana göre, sosyal medya dijital medyadan önce gelmektedir. İnternet özellikle katılımcı bir ortam oldu. Bu bir talih kuşudur: İnsanlar daha önce hayal edilmemiş bir global network ile insanların birbirini tanıdığı ve birbirine güvendiği açık bir sistem tasarladılar. ”¹¹⁴⁹

Juris, “E-postalar, toplu e-posta listeleri, Indymedia web siteleri ve web forumları, temel mantığı ‘ağ kurmak’ olan ‘siyaset yapmanın yeni yolu’nun iletişim avadanlığı haline gelmişti.” derken de siyasetin özünde yatan ağ kurma mantığına atıfta bulunmakta ve internet üzerindeki kanalların bu işlevi yerine getirdiğini belirtmektedir.¹¹⁵⁰ Üstelik internet kullanımı vatandaşın sorumluluk almasında önemli bir role de sahiptir. Shah ve diğerlerinin iddiasına göre, “çevrimiçi harcanan zaman yurttaş gönüllülüğünü artırmaktadır.”¹¹⁵¹ Bu yaklaşımda, çevrimiçi bilgi kaynaklarının yurttaşları hareketlendireceği ve topluluklar ya da örgütlerde daha güçlü bağlar kurmalarına yardım edeceği savunulmaktadır.¹¹⁵²

Georgetown Üniversitesi ve Ogilvy Mather Worldwide PR ajansının birlikte yürüttükleri, Kasım 2010 tarihli “The Dynamics of Cause Engagement” (Mücadele Alanı Katılımının Dinamikleri) araştırmasının sonuçlarına göre de, klasik medya kanalları ile karşılaştırıldığında yeni medya kanalları aracılığıyla eyleme destek verenler,

¹¹⁴⁹ <http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

¹¹⁵⁰ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 40.

¹¹⁵¹ Shah ve diğerlerinden aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.59-60.

¹¹⁵² **Ibid.**

- İki kat fazla, gönüllü olarak zamanını vermeye,
- İki kat fazla, yürüyüş ve etkinliklere katılmaya,
- İki kattan daha fazla, mücadele alanını destekleyen markalardan ürün ve hizmet satın almaya,
- Üç kat daha fazla, mücadele alanı için başkalarının bağışta bulunması için çaba sarf etmeye,
- Dört kattan daha fazla, başkalarının bir kampanyayı imzalaması veya siyasi temsilcileriyle iletişime geçmeleri için cesaretlendirmeye; yatkın oluyor.”¹¹⁵³

Uyanık internet ile iç içe geçmiş olan toplumsal hareketleri şu şekilde ele almaktadır:

“İnternetle bütünleşen toplumsal hareketler ise, kalıplaşmış, kadük kadrolar halinde hareket eden ve temsil mekanizmalarını minimuma indiren siyasi partilere/yapılara inanmıyor, geleneksel medyaya güvenmeyip alternatif medyaya güveniyor ve onu en etkin şekilde kullanıp içerik üretiyor, merkezi, biçimsel ve kolektif bilince dayanıyor. Kısaca söylemek gerekirse, klasik anlamdaki merkezi iktidar yapısını sorguluyor ve varlığıyla tehdit ediyor.”¹¹⁵⁴

Castells ise ağlara dayalı toplumsal hareketleri “Toplumun kurumlarına karşı öznenin özekliği ütopyası”nın varlığına atıfta bulunarak şu şekilde açıklamaktadır:

“Bunlar toplumun değerlerini değiştirmeyi amaçlayan toplumsal hareketlerdir, ayrıca seçimler açısından sonuçlar doğuran kamuoyu hareketleri de olabilirler. Devleti dönüştürmeyi amaçlarlar, ele geçirmeyi değil. Hislerini ifade eder ve tartışma yaratırlar, ama partiler kurmaz ya da hükümetleri desteklemezler; bir yandan da siyasi pazarlama için seçilmiş hedef haline gelebilirler. Ne var ki temel anlamda çok siyasidirler. Özellikle de ağlar oluşturan demokrasiye dayalı doğrudan, düşünüp taşınma üzerine kurulu demokrasiyi önerip uyguladıklarında. Etkileşim halindeki yerel topluluklar ve sanal topluluklar üzerinde yükselen, ağlara dayalı yeni bir demokrasi ütopyasını yansıtır. Ama ütopyalar sadece fantezi değildir. Siyasi sistemlerin (liberalizm, sosyalizm, komünizm) kökenindeki çoğu modern siyasi ideoloji ütopyalardan doğmuştur. Ütopyalar insanların zihinlerinde yeniden

¹¹⁵³ Paktin, **İnternet ve Sokak...**, s. 325.

¹¹⁵⁴ Uyanık, **Direnışin @ Hali...**, s. 22.

doğarak, hayallerine esin kaynağı olarak, eylemlerine kılavuzluk edip tepkilerini besleyerek maddi kuvvetler haline gelmişlerdir. Ağlara dayalı bu toplumsal hareketlerin pratikleriyle önerdiği şey ağ toplumu kültürünün kalbinde yatan yeni bir ütopyadır: Toplumun kurumlarına karşı öznenin özekliği ütopyası. Gerçekten de toplumlar yapısal krizlerini mevcut kurumlarla yönetmekte başarısız kaldıklarında, değişim iktidar ilişkilerindeki bir dönüşümle sistemin dışında gerçekleşir; iktidar ilişkilerindeki bu dönüşümse insanların zihinlerinde başlar ve kendilerini yapılmakta olan yeni tarihin özneleri olarak kuran yeni aktörlerin projeleriyle inşa edilmiş ağlar biçiminde gelişir. Bütün teknolojiler gibi maddi kültürü temsil eden internet de özerkliğin toplumsal inşasında ayrıcalıklı bir platformdur.”¹¹⁵⁵

Korkmaz da Castells’in yaklaşımına benzer şekilde “Yeni toplumsal hareketler daha çok sivil topluma yönelik hareketlerdir; eski toplumsal hareketlerde olduğu gibi amaca iktidarı ele geçirmek değil, iktidarın soruna ilişkin yaklaşımını etkileyip değiştirmektir.” şeklinde bir tanımlama yaparak yeni toplumsal hareketlerin amacına ve işlevine değinmektedir.¹¹⁵⁶ Quinn Norton’un “yabani ağlar” (dağınık, gayrimerkeziyetçi) kavramı, “Konusunda uzman kişilerin kısa süreli olarak eylemler için buluşup işleri bitince dağılması” olgusunu işaret etmektedir.¹¹⁵⁷ Aydemir’e göre, “Yabani ağlar çevrimiçi ve/veya çevrimdışı eş zamanlı paslaşmalar şeklinde olabilmekte ve gayri merkezi ağlardan kasıt aslında lidersiz dağıtık örgütlenmeler olabilmektedir.”¹¹⁵⁸

Gezi Parkı olayları da aynı lidersiz, gayrimerkezi örgütlenme kapsamında değerlendirilmektedir. Gezi Parkı olaylarında sosyal medya ağları ve internet çok yoğun bir biçimde kullanılmış ve eylemlerin içeriğini, gidişatını ve eylemcilerin arasındaki dayanışma biçimlerini şekillendirmiştir. Bauman ve Lyon toplumsal talep üzerine gerçekleşen bu dayanışmaya şu şekilde değinmektedir:

“Nefes kesici bir sarhoşluğa sebep olan bir aradalık deneyimi; telaffuz etmek için erken olabilir ama belki de, kim bilir, dayanışma. Meydana gelmekte olan değişimin anlamı şu: Artık yalnız değiliz. Üstelik bunu yapmak için çok da fazla çaba

¹¹⁵⁵ Castells, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...**, s. 196-197.

¹¹⁵⁶ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 96.

¹¹⁵⁷ Aydemir, **Direnişin @ Hali...**, s. 25.

¹¹⁵⁸ **Ibid.**

harcamadık, kötü anlamlar içeren solitary kelimesindeki 't'nin yerine 'd'yi koymaktan bile daha kolay oldu. Talep üzerine gerçekleşen ve talep devam ettiği sürece devam eden (bir dakika bile daha fazla sürmeyen) bir dayanışma. Seçilmiş davayı paylaşma anlamında bir dayanışma değil, bir davaya sahip olma anlamında dayanışma; benim, senin ve geri kalan herkesin (meydandaki insanlar anlamında bir 'biz'in) bir amacı olması ve hayatın bir anlamı olması... ”¹¹⁵⁹

İnternet ve sosyal medya ağları ile bütünleşmiş bir yapıda ilerleyen ve sosyal medya ve internette filizlenebilen yeni toplumsal hareketlerin varlığına karşın, dijital aktivizmi eleştirenlerin en başında ise Malcolm Gladwell gelmektedir. Gladwell “klicktivizm” (*clicktivism*) kavramı ile dijital aktivizmi küçük görmekte ve olumsuz yönde eleştirmektedir.¹¹⁶⁰ Paktin slactivizm kavramını ise, “*Oturduğu yerden savunduğu dava hakkında sosyal medyada yaptığı (profil resmini değiştirmek, like vermek, video paylaşmak, retivit etmek, vb.) faaliyetler dışında gerçek hayatında hiçbir şey yapmayan kişilerin eylemlerine denir.*” şeklinde açıklamaktadır. Morozov’a göre, slactivizmin katılımcıların kendilerini daha iyi hissetmelerine yarayan bir faktördür ve gerçek hayatta siyasi bir netice vermeyecek olan siyasi eylemleri ifade etmektedir.¹¹⁶¹ Paktin’in ifadesiyle slactivizm, “*Tatlı su aktivistlerinin savundukları davalar, sanki boş vakitlerinde oynadıkları bir video oynuymuş gibi bilgisayarları kapattıklarında o konu da kapanır.*”¹¹⁶² Paktin klicktivizme ise daha farklı bir önem atfetmektedir. Paktin’e göre klicktivizm;

“İnsanların inandığı ve savunduğu konu hakkında daha eşit şartlarda mücadele verebileceği yeni bir alandır. Onlar için, mücadele her zaman devam eder. (...) Eskiden medya (ve medyacilar) ve de bazı kurum-kuruluşların elinde olan kamuoyunu oluşturma ve yönetme gücü artık bireylerin ve arkasında bir sivil toplum kuruluşu bile olmayabilecek alelade insanların da eline geçmiş bulunuyor. İşte bu yüzen, klicktivizm deyip geçmeyin, onun arkasında savunulan düşünceler var ve düşünceler inananlar olduğu sürece güçlenir ve gerçekleşirler.”¹¹⁶³

¹¹⁵⁹ Zygmunt Bauman ve David Lyon, **Akışkan Gözetim**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013, s. 55.

¹¹⁶⁰ Paktin, **Direnışin @ Hali...**, s. 100.

¹¹⁶¹ <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/3336/2767>, Erişim tarihi: 21.09.2015.

¹¹⁶² Paktin, **a.g.e.**, s. 101.

¹¹⁶³ **Ibid.**, s. 102.

Paktin dijital aktivizm konusunda George Town Üniversitesi, Sosyal Etki İletişimi Merkezi ve Ogilvy Halkla İlişkiler Ajansı'nın beraber yaptıkları, mücadele alanlarına katılım ve değişik iletişim kanallarının toplumsal katılıma etkilerini değerlendirdikleri 2011 tarihli The Dynamics of Cause Engagement araştırmasının sonuçlarını şu şekilde aktarmaktadır:

“Dijital iletişim teknolojileri üzerinden katılım gösterenler diğerlerine göre gönüllülük yaparak veya bir yürüyüşe ya da eyleme katılarak zaman harcamaya iki kat daha yatkınlar. Hatta, başkalarını siyasi temsilcileri veya yöneticileri ile iletişime geçmeye cesaretlendirme ihtimalleri diğerlerine göre dört kat daha fazla –ve sosyal bir konu hakkında bir imza kampanyası için başkalarını ikna etme olasılıkları beş kat daha fazla. Dahası, dijital aktivizm insanların davranışlarını ve düşüncelerini de değiştiriyor. Yani, insanlar dijital iletişim teknolojilerini kullanarak bir sosyal harekete katıldıkları zaman bu bazılarının deyimiyile ‘sanal dünyada’ kalmıyor. ‘Gerçek dünyaya’ da etki ediyor. Bunun ‘gerçek dünyaya’ en basit tezahürü katılım gösteren insanın algısında ve davranışlarında oluyor. Aynı araştırmaya katılanların yarısından fazlası (%52) sosyal konularda gösterdikleri katılım ve paylaşım sonucunda düşüncelerinin ve davranışlarının değiştiğini söylemişler. Araştırmaya katılanların yarıya yakını da (%48) sosyal konulardaki katılım sonucunda oy verme davranışlarının değiştiğini ifade etmiş.”¹¹⁶⁴

İnternet ve sosyal medya ağlarını kullanan bireylerin durumu yalnızca yerel siyasi meseleler çapında da kalmamaktadır. Akdoğan'ın altını çizdiği gibi, *“Belirsizleşen sınırlar, ayrımlar, alanlar ve seviyelerle birey siyaset ile politik olanın hem öznesi hem de nesnesi haline geliyor. Kamusal ve özel alanları belirsizleştiren yeni toplumsal hareketler, politik olana bireyin girmesi, kamusal alana yeni seviyelerin (yerel/küresel) katılması, yeni tür siyasetin ve yeni demokrasi tanımlarının hem sebebi hem de sonucu oluyor.”¹¹⁶⁵* Stevenson'ın ifade ettiği gibi, *“Küresel enformasyon akışları sürekli olarak özneyi merkezsizleştirmektedir.”¹¹⁶⁶* Merkezileşen özne ise, yalnızca kendi yerel siyasi talepleri ekseninde değil, diğer toplumlar ve ülkeler ile de etkileşime girerek yeni taleplerde bulunmaktadır. Bu anlamda, Schmidt ve Cohen veri devrimi olarak adlandırdığı bu yapı sayesinde,

¹¹⁶⁴ Paktin, **a.g.e.**, s. 102-103.

¹¹⁶⁵ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 30.

¹¹⁶⁶ Stevenson, **Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi...**, s. 346.

“Ülke içinde ve dünyadaki bütün toplumlarda diğer insanların nasıl düşündüğü, davrandığı ve normlara ne kadar bağlı ya da aldırılmaz hareket ettiği konusunda eşsiz bir içgörü kazandıracaktır. Yeni kazanılan internetten kolayca, kendi dilinde ve sonsuz miktarda, isabetli ve doğrulanmış enformasyon elde etme yetisi daha önce kültürel yalıtılmışlık içinde yaşayan dünya toplumları için eleştirel düşünme çağını başlatacaktır.” iddiasında bulunmaktadır.¹¹⁶⁷ Schmidt ve Cohen veri devrimi çağına ilişkin olarak şunları da aktarmaktadırlar:

“Bugün pek çok gelişmiş ülkede var olan bir gerçeklik –hükümetini sorgulama ve bilgilerin doğruluğunun teyidi konusunda kararlı ve aktif bir sivil toplumun varlığı- ucuz ve güçlü telefonların yaygınlaşmasının sağlayacağı ciddi destek sayesinde, hemen her yerde geçerli olacaktır. Ve daha temel bir düzeyde, her ülkenin vatandaşları kendi durumlarını ve yaşam tarzlarını dünyanın geri kalanıyla karşılaştırabilecektir. Genelde barbarca ya da geri kabul edilen uygulamalar bu bağlamda bakıldığında açıkça sırtacaktır.”¹¹⁶⁸

Archibugi ve Held’in belirttiği gibi, “Yurttaşlar dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar, kendi devletlerinin paralelinde ve kendi devletlerinden bağımsız olarak uluslararası sorunlarda seslerini duyurabilir, katkı sağlayabilir ve siyasi olarak temsil edilebilirler.”¹¹⁶⁹ Bu da doğal olarak uluslararası ilişkilerin tabiatını değiştirmektedir. Ross bu değişimi şu şekilde açıklamaktadır:

“Geleneksel olarak, diplomatik ilişkiler geniş anlamda hükümetler arası etkileşimlere tekabül etmekteydi. Bazen, yirmibirinci yüzyıldaki uluslararası yayınlar ile hükümet ile insanlar arasında da olabilmekteydi. Sosyal medyanın ortaya çıkması ve mobil teknolojinin hızlı biçimde yaygınlaşmasıyla, bu ilişki artan bir biçimde insanlardan hükümete ve insanlar arası olarak yapılmaktadır. Vatandaşlardan hükümete bu doğrudan bağlantı diplomatların geleneksel olmayan kitleler ile bir araya gelmesini ve iletişime geçmesini sağlamakta ve dolayısıyla vatandaşların kendi hükümetlerini 10 yıl önce mümkün olamayacak biçimde etkilemesine neden olmaktadır.”¹¹⁷⁰

¹¹⁶⁷ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 43.

¹¹⁶⁸ **Ibid.**, s. 45.

¹¹⁶⁹ Archibugi ve Held’den aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s.37.

¹¹⁷⁰ Ross, **American Diplomacy...**, s. 218.

Yeni iletişim teknoloji çağının bireye sağladığı en büyük güç insandan insana diplomasi özelliğidir. Böylece birey, dayanışma içinde olmanın gücüne erişebilmekte ve üstelik sesini yalnızca yerel sınırlar içinde değil, küresel çapta duyurma imkânına kavuşmaktadır.

4.3.1.2. Dijital Devlet Kurumları ve Dijital Siyasi Aktörler

Devlet kurumları ve siyasi aktörler dijital dünyanın dışında kalamamaktadır. Kitle iletişiminin yeni bir biçimi olarak internet ve sosyal medya ağları her şeyden önce kitleler ve bireyler ile etkileşime geçme aracı olarak kullanılabilir. Yücel'in de vurguladığı gibi, *“Bütün dünya sosyal medyaya doğru giderken, devletin gitmemesi biraz tuhaf olurdu. Dijitalleşme sayesinde, diplomaside jeopolitik çizgiler ve sınırlar, kurumsal yükler hafifleyerek en mikro düzeyde, rahatça, protokol ve bürokrasiden arınmış etkileşim sürdürülüyor.”*¹¹⁷¹

Zémor'un da belirttiği gibi, *“Bir kamu kuruluşunun iletişiminde mesajı alan bir kişinin artık mesajı veren kişi olmaya da başlayarak bir değişimin söz konusu olduğu gözlemlenmektedir.”*¹¹⁷² Ekşi, devletlerin ve siyasetçilerin sosyal medyada varlık göstermeleriyle ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“İnternet araçlarının diplomasi alanında da kullanılması, diplomasinin yeni teknolojiye intibak etmesini içermekle birlikte devletlerin dijital alanda da yer almalarını sağlamaktadır. Yüzlerce devlet başkanı, başbakan, dışişleri bakanı ve büyükelçinin Twitter hesabı açmalarını küresel kamusal alan olarak tanımlanan sosyal medyada da devletlerin yerini alması olarak değerlendirebiliriz. Hatta iç siyasetten dış politikaya kadar tüm siyasi aktörler sosyal medyada yer almaya başlamışlardır. Böylece devletler için sosyal medya, oyun dışı kalmamanın bir aracı ve alanı olmuştur. Devletler özellikle 2000'lerden itibaren sosyal medyayı takip etmeye başlamışlar, sosyal ağlarda hesap açarak sanal iletişim ve etkileşime dahil olmuşlardır. Sosyal medyada hükümetler mesajlarını aktarmayı, politikalarına destek almak için kamuoyu oluşturmayı da kamu diplomasisi çerçevesinde devlet politikası haline dönüştürmüşlerdir. Hükümetlerin sanal elçilikler açarak bireylerle

¹¹⁷¹ Gökhan Yücel, **Digital Age**, Ekim, 2013, s. 87.

¹¹⁷² Zémor, **La Communication Publique...**, s. 15.

*iletişim ve diyalog kurması, devletlerle yabancı halklar arasında köprü işlevi görmeye başlamıştır. Bu bağlamda kamu diplomasisinin temel işlevi olan hükümetlerin bireylerle iletişim kurması, sanal ortamda devletlerin dijital araçlarla bireylerle sürekli iletişim kurması şeklinde cereyan etmektedir. Hükümetlerin ülke değerlerini ve kültürünü sosyal ağlar üzerinden tanıtmaları, diplomasiinin teknolojiye uyum sağlamanın bir sonucudur.*¹¹⁷³

Günümüzde siyaset yalnızca siyasetçilerin tekelinde değildir. Nye'in belirttiği üzere, bilgisayar ve iletişim maliyetleri düştükçe, dünya siyasetinde bireylerden özel kuruluşlara kadar (sivil toplum örgütlerinden teröristlere kadar) doğrudan müdahil olmaktadır.¹¹⁷⁴ Nye şöyle devam etmektedir:

*“İletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla güç daha geniş çapta dağıtılacak ve bilgi ağları geleneksel bürokrasi tekelini kıracaktır. İnternetin hızı ile birlikte hükümetler gündem üzerinde daha az kontrol sahibi olmaktadır. Siyasi liderler olaylara karşılık verirken kendilerini daha az özgür hissedeceklerdir ve çok daha fazla aktörle siyasi sahneyi paylaşacaklardır.”*¹¹⁷⁵

Dijital teknolojilerin yaygınlaşması birçok siyasetçi için çok yeni bir gelişmedir. Castells bununla ilgili olarak, “Yüz yüze iletişime için olan iktidarın sembolizmi, yeni bilgisayarlı iletişimde henüz dilini bulamamış görünüyor.” şeklinde bir yaklaşıma sahiptir.¹¹⁷⁶ Siyasetçiler ve devlet kurumları arasında günümüzde etkileşim olmazsa olmaz bir konudur. Devletteki hiyerarşiler ve siyasi aktörlere ulaşma problemi dijital çağ ile birlikte aşılmaya başlamıştır. “Thomas’a göre toplumsal değişme ve gelişmenin olanaklı olabilmesi için de önderler ve halk arasında olumlu bir etkileşimin varlığı gereklidir.”¹¹⁷⁷ Siyasi liderler ve halk arasındaki diyalog, taleplerin, önerilerin ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasını ve bir müzakere ortamının doğmasını sağlamaktadır. Sidar’ın belirttiği gibi, “Dijital ve katılımcı siyaset farklı disiplinlerde birikim sahibi, uzlaştırmacı, dengeci ve ikna

¹¹⁷³ Ekşi, a.g.e., s. 118.

¹¹⁷⁴ Nye, ., *The Future of Power...*, s. 116.

¹¹⁷⁵ *Ibid.*

¹¹⁷⁶ Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi Birinci Cilt...*, s. 480.

¹¹⁷⁷ Güngör, a.g.e., s. 323.

edici bir siyasetçi profilini gerektiriyor."¹¹⁷⁸ Bu durum siyasetçi profilini dönüştürmekte ve geliştirmektedir. Diğer kitle iletişim araçlarına kıyasla, kitle iletişim araçları olarak sosyal medya ve internet iletişim çok daha aracısız ve şeffaf yapıdadır. Coleman'ın da belirttiği gibi, "*Eski medyaya ve siyasete dikkate alınmayan yurttaşların ve halkı dinlemeyen seçilmişlerin görüntüleri hakimdi. Politikacıların halkın taleplerine kulak verme zorunlulukları bugünkü kadar bariz olmamıştı.*"¹¹⁷⁹ Ginistry bu konuda şunları aktarmaktadır:

*"Oysa internetteki politik iletişim stratejisinde siyasetçinin bütün özellikleri etkili oluyor, yani tek boyutluluktan çok boyutluluğa geçiliyor. İnternette siyaset yapmak bir anlamda internet kullanıcısıyla irtibata geçmek demek. Yani daha insani, daha özel ve tek olmak. Bloglarla, Twitter'la birbiriyle temasta olan insanların ortak paydası 'kendi özelliklerine' inatla sahip çıkmaları. Siyasi söylem bu ortak paydayı gözetmek zorunda"*¹¹⁸⁰

Jenkins de internete olumlu yönden yaklaşmaktadır. Jenkins'e göre, bloglar kültürel çeşitlilik potansiyelini artırmakta ve kültürel katılımdaki engelleri azaltmakta, farklı perspektiflerin yayılmasını sağlamakta, aracı olarak halklar devreye girmekte ve böylelikle herkes artık sesinin duyurabilmek için bir şansa sahip olmaktadır.¹¹⁸¹

Bu anlamda, Meriç'in de ifade ettiği gibi, "*Sosyal medya egemen siyasal dili değişime zorlayan bir araç olarak karşımıza çıktı.*"¹¹⁸² Dijital diplomaside, etkin bir aktör olmak için doğrudan iletişim ve diyalog gerektiği görülmüş, yalnızca basın bülteni verir gibi tek yönlü iletişim ile mesajları iletmenin yeterli olmadığı anlaşılmıştır.¹¹⁸³ Deruda, hükümetlerin, diplomatik birimlerin veya uluslararası kuruluşların şu 4 adımdan oluşan yolu izlemelerinin sosyal medyada varlık göstermedeki olgunluk seviyelerine katkıda bulunacağını ifade etmektedir:

¹¹⁷⁸ Sidar, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 25.01.2016.

¹¹⁷⁹ Coleman'dan aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 123.

¹¹⁸⁰ Ginistry'den aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 125.

¹¹⁸¹ Jenkins'ten aktaran Fuchs, **a.g.e.**, s. 266.

¹¹⁸² Meriç, **a.g.e.**, s. 38.

¹¹⁸³ <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, 12.12.2014.

- “1) Sosyal medyayı izlemek/takip etmek ve çevrimiçi konuşmaları dinlemek.
 2) Farklı platformlarda hesaplar açmak ve faydalı içerikler yayınlamaya başlamak.
 3) Etkileşimi teşvik etmek ve sohbetlere etkin biçimde katılmak.
 4) Sosyal medya aracılığı ile vatandaşları karar alma sürecine dahil etmek.”¹¹⁸⁴

Social Media Intelligence (Sosyal Medya Zekası) sosyal platformlardan bilgi toplama ve data analizi ile karar almayı ve strateji kurgulamayı kolaylaştıran bir yöntemdir ve iş dünyasında, siyasette ve diplomaside kullanılabilir. ¹¹⁸⁵ Deruda sosyal medyayı izlememenin ve örneğin insanların hükümet hakkında ne düşündüğünü görmezden gelmenin çok kötü bir karar olabileceğini belirtmekte ve bu anlamda ilk olarak izleme ve dinleme mekanizmasının kurulmasının gerektiğinin altını çizmektedir. ¹¹⁸⁶ Cosenza bu konuda şöyle bir yol izlenmesi gerektiğini düşünmektedir:

*“Governments need a measurement culture. But their business objectives are good services for citizens. They can use social media in various ways: to drive citizens to use public services; to quickly respond to their questions; to engage them in useful conversations, even in time of crisis. All these goals are measurable if you adopt the right mind-set. My advice is obvious but often underestimated: start listening to citizens before you engage them.”*¹¹⁸⁷

Bunun için de devletlerin ve siyasi aktörlerin ülkenin kaynaklarını diğer ülkeleri ve insanları cezbetmek ve gönüllü işbirliği anlayışını harekete geçirebilmek için yumuşak güç unsurundan faydalanmaları gerektiği ifade edilmektedir. ¹¹⁸⁸

Sosyal medya araçları, devletin idari işleyişine katkıda bulunabilecek araçlardır. Bertot ve diğerlerine göre, sosyal medya araçlarından kamu yönetimi alanında, “Kamu kurumlarının şeffaflık ve hesap verebilirliğini artırması, mevcut

¹¹⁸⁴ Deruda, *The Digital Diplomacy Hand Book...*, s. 13.

¹¹⁸⁵ *Ibid.*, s. 23.

¹¹⁸⁶ *Ibid.*, s. 14-15.

¹¹⁸⁷ Cosenza, *Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign...*, s. 126.

¹¹⁸⁸ Williamson, *a.g.e.*, s. 32.

*devlet-vatandaş etkileşimini çoğaltması, yeni katılım kanalları açması, vatandaşları karar verme süreçlerine daha çok dâhil etmesi” beklenmektedir.*¹¹⁸⁹

Akdoğan bu konudaki bazı yaklaşımları şu şekilde aktarmaktadır:

*“Castells iletişim teknolojileriyle devletin (ve yerel yönetimlerin) örgütlenmelerinin ve güç ilişkilerinin yeniden düzenleneceğini düşünüyor. Ayrıca kamu işleyişine iletişim teknolojilerinin entegre edilmesiyle şeffaflığın (Meeks 1997), istişarenin (kalitesinin), hesap verebilirliğin (Coleman 2004) ve katılımın (Coleman 2001) artacağı savunuluyor.”*¹¹⁹⁰

Schmidt ve Cohen ise, vatandaşın siyasetçiye hesap sorma ve siyasetçiyi sorgulama hakkının farklı bir boyuta geçeceğini ve böylelikle gözetim toplumunun içinde artık yalnızca vatandaşların değil siyasetçilerin de gözetlenebilir hale geleceğini şu şekilde iddia etmektedirler:

*“Geniş kapsamlı bir vatandaş ilgisi çağında demokratik ülkelerde yozlaşma, suç ve kişisel skandallar kolay kolay kimsenin yanına kar kalmayacak. Kamu alanına giren kişiler hakkındaki enformasyon miktarı –vergi kayıtları, uçak güzergahları, cep telefonu yer-tespit siteleri (bir kullanıcının cep telefonuyla elde ettiği küresel konumlandırma sistemi-GPS-verileri) ve hackleme yoluyla açığa çıkartılanlar da dahil olmak üzere daha pek çoğu –kuşkusuz sayısız kuşkulu vatandaşa üzerine gitmek için gerekenden fazlasını verecek. Aktivistler, izleme grupları ve tek tek kişiler liderlerini hesap vermeye alıştırmak için elbirliği yapacaklar ve hükümetlerinin doğruyu söyleyip söylemediğini saptamak için gerekli araçlara sahip olacaklar. Kamuoyunun güveni ilk başlarda azalabilir ama bir sonraki lider kuşağının bu gelişmeleri dikkate alması halinde daha da güçleneceği açık.”*¹¹⁹¹

Beck bu yeni dönemde kolektif öğrenme ve kolektif yaratma ihtiyacına değinmektedir. Beck kolektif eylem sürecini şu şekilde açıklamaktadır:

¹¹⁸⁹ Bertot ve diğerlerinden aktaran Bulut ve Ergür, <https://ece581.files.wordpress.com/2013/11/ece581-edevlet-ve-sosyal-medya.pdf>, Erişim tarihi: 10.01.2016.

¹¹⁹⁰ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 128.

¹¹⁹¹ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 69-70.

“Hem programı şekillendirme hem de karar alma ve kararları yürürlüğe koyma süreci, bir ‘kolektif eylem’ süreci olarak anlaşılacak zorunda. Bu da en iyi halde bile kolektif öğrenme ve kolektif yaratma anlamına geliyor. Ama bu durum, siyasal kurumların resmi karar alma otoritelerinin mecburen merkezsizleşmesi anlamına geliyor. O zaman siyasal idari sistem artık siyasi olayların merkezi noktası olamaz. Demokratikleşmeyle birlikte, yetki ve yargının resmi yatay ve dikey yapısının her noktasında uzlaşma, katılım, müzakere, yeniden yorumlama ve muhtemel direniş ağları meydana gelir.”¹¹⁹²

Kamu diplomasisi ve dijital diplomasi alanının özünde, Beck’in belirttiği gibi, katılım, müzakere, yeniden yorumlama ve direniş ağları mevcuttur çünkü sanal kamusal alan katılımcı demokrasiye daha elverişli bir platformdur. Bu dönüşüm özellikle sosyal medya ağları ile birlikte iyice göze çarpmaktadır. Zaten, bu dönüşümü ortaya koyan bir tablo hazırlamıştır (Bkz. Tablo 4.4.). Buna göre, özellikle sosyal medya çağında sosyal medyanın kullanıldığı kamu diplomasisi uygulamalarında “devlet bazlı ve devlet merkezli sistem”den, “kamu merkezli ve kamu temelli” olan ve katılımcı ve ilişki kurma temelli IV numaralı “Assertive” (Savunmacı) modele geçilmesinin gerektiği vurgulanmaktadır.¹¹⁹³ Buradaki kamu, devleti değil toplumu işaret etmektedir.

¹¹⁹² Beck, a.g.e., s. 287.

¹¹⁹³ <http://uscpublicdiplomacy.org/blog/4th-quadrant-public-diplomacy>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

Tablo 4.4.

	State-based	Public-based
State-centric	I <ul style="list-style-type: none"> state-initiated project state-driven needs, goals state-controlled state-public relations positive, neutral to negative public largely passive, "target audience" international broadcasting, nation branding assertive	III <ul style="list-style-type: none"> public-initiated project aligned to state needs, goals public-state relations neutral to positive public-initiative, state co-opted to work with public public active, participatory networked approaches, empowerment, capacity building associative / collaborative
Public-centric	II <ul style="list-style-type: none"> state-initiated project aligned to public needs, goals state-public relations neutral to positive state-sponsor, public partnerships public passive/participatory 'engagement' strategies, relational approaches associative / collaborative	IV <ul style="list-style-type: none"> public-initiated project public-driven needs, goals public-controlled public-state relations neutral to negative state targeted, state irrelevant / state attacked network, social media campaign 'crisis public diplomacy' assertive

Kaynak: Zaharna, <http://uscpublicdiplomacy.org/blog/4th-quadrant-public-diplomacy>, Erişim tarihi: 12.01.2015

Zaharna'ya göre, günümüz şartları altında, IV numaralı bölümde görüldüğü gibi, projeler kamu tarafından, kamu temelli ve kamunun menfaatlerine yönelik olmalıdır. Zaharna kamu diplomasisinin gelecekte karşılaşılabileceği en büyük tehlikenin devlet dışı ağ tarafından beklenmedik şekilde tahribata uğrama riskinin olduğunu ve bunun birçok devletin başına çoktan geldiğini de ifade etmektedir. Bunun için devletlerin çok hızlı bir şekilde sosyal medyayı kamu merkezli nasıl ve ne şekilde kullanacağını da daha ötesine geçmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹¹⁹⁴

Schmidt ve Cohen Zaharna'nın vurguladığı noktaları destekler biçimde şu şekilde bir yaklaşıma sahiptirler: *"Teknoloji tüm taraflara güç verir ve küçük oyunculara boyutlarının üzerinde etki yapma olanağı sağlar. Bu oyuncuların tanınmış ya da resmi niteliğe sahip olması da gerekmez. Yani bizce, sanal devletlerin oluşması ve fiziksel devletlerin online alanını sarsması mümkündür."*¹¹⁹⁵

¹¹⁹⁴ **Ibid.**

¹¹⁹⁵ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 114.

Cull ise, kamu diplomasisi alanında yeni teknolojilerin riskleri ile ilgili planlamayı yaparken dikkat edilmesi gereken noktaları şu şekilde aktarmaktadır:

“Kural 1: Güncel konulara ilgi duyun. Sizin için önemli olan konuların, hitap ettiğiniz kitleniz için de önemli olduğunu farz ederek hareket etmeyin.

Kural 2: İşbirlikçi olun. Kendinize işbirliği yapabileceğiniz ortaklar bulun ve başkalarının mesajlarını iletmekte ve sizin mesajlarınızın diğer kişilere kolayca iletilebilmesi için çabalayın.

Kural 3: Kitlenizi tanıyın. Sosyal medyayı nasıl kullandıklarını anlayın ve bu kültürle adeta fiziksel olarak bir sohbet ortamına giriyormuşsunuz gibi tutarlı olun. Çevrimiçi muhattap olarak güven veren taraf olun ve çalışanlarınızı bu şekilde iletişime girmiş olan kişiler arasından seçin.

Kural 4: Gerçekçi olun. Yeni medya bir sihirli yapı değil. Kamu diplomasisi 2.0 kötü bir siyaseti 1.0 ve türevlerinin yaptığından daha iyi hale getiremez. Asıl ihtiyaç doğru şeyi söylemek değil, doğru olmaktır, özellikle gittikçe saydamlaştığımız bir çağda.

Kural 5: Dinleyin. Keşfettiğiniz 1001 türde yeni çevrimiçi konuşma yönteminin, 1002 türde yeni dinleme yöntemini keşfetmenize engel olmasına izin vermeyin. Eski ya da yeni medyada, kamu diplomasisi dinlemeyle başlar.”¹¹⁹⁶

Kamu diplomasisinde uzun vadeli planlama yapmak önemlidir. Stearns’a göre, *“Nerede olduğumuzu bilmek ve nereye gitmek istediğimizi bilmek siyasi planlamada iki önkoşuldur.”¹¹⁹⁷* Türkiye’deki siyasi liderlerin Twitter’ı geleneksel kitle iletişim aracı gibi kullandığı ve Twiplomacy verilerine göre liderlerin kitleler veya bireyler ile etkileşime geçmediği ve bu anlamda da dijital diplomasi yaklaşımı eksikliği olduğu bilinmektedir.¹¹⁹⁸ Üstelik Twitter gibi dünya kamuoyuna hitap ettiğiniz bir mecraı, yalnızca iç kitleye hitap etmek için kullanmak da Twitter’ın uluslararası gücünü küçümsemek veya gücünün farkında olmamak anlamına gelmektedir. Yücel ve İzgi’nin belirttiği gibi Türkiye’de gerçekten de *“Küresel bir dijital dünya vatandaşlığı bakış açısına ihtiyaç var. Çünkü dijital sınır tanımıyor.”¹¹⁹⁹*

¹¹⁹⁶ Cull, **a.g.e.**, s. 7.

¹¹⁹⁷ Stearns’ten aktaran Williamson, **a.g.e.**, s. 48.

¹¹⁹⁸ Gökhan Yücel ve Halil İbrahim İzgi, **Digital Age**, Eylül, 2013, s. 91.

¹¹⁹⁹ **Ibid.**

Türkiye'deki siyasi aktörler sosyal medyayı yoğun biçimde kullanmaktadır ve bu liderlerin ciddi sayıda takipçileri bulunmaktadır. Twitter takipçi sayılarına bakıldığında ise, 5 Ekim 2015 tarihli verilere göre, Türkiye'de en çok takip edilen hesap 9.877.439 kişi ile Cem Yılmaz'ın hesabıdır. İkinci ve üçüncü sırada ise siyasetçiler yer almaktadır. Sırasıyla 7.033.424 takipçi ile, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ikinci sırada, 6.840.683 takipçi ile 2007-2014 yıllarında Cumhurbaşkanı olarak görev yapmış olan Abdullah Gül üçüncü sırada yer almaktadır.¹²⁰⁰ En popüler hesaplar siyasetçiler sınıflandırmasında incelendiğinde ise, ilk iki sırada yine Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül bulunurken, üçüncü sırada 3.273.887 takipçi ile CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu bulunmaktadır. Twitter'daki takipçi sayısına göre dünya liderleri sıralamasına bakıldığında, Twiplomacy 2015 Raporu'nda belirtildiği üzere, Twitter'da en çok sayıda takipçisi olan siyasetçi ABD Başkanı H. Barack Obama'dır.¹²⁰¹ İkinci sırada Papa Franciscus, üçüncü sırada Hindistan Başbakanı Narendra Modi, dördüncü sırada Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bulunmaktadır. Twiplomacy Raporu'na göre, kalabalık nüfusları olan Hindistan ve Türkiye gibi ülkeler Twitter'ı kullanmaları ile bu ülkelerin liderlerinin takipçi sayıları da artmaktadır. Bu bakımdan rapora göre, bir liderin takipçi sayısının fazla olması etkin bir Twitter kullanıcısı olduğu anlamına gelmemektedir. Twiplomacy raporlarında Twitter'daki etkinlik oranları retweet edilme sayısına bağlı bir konudur.¹²⁰² Bu anlamda bu 5 isim arasında en etkin ilk 5 kişi arasına sırasıyla Papa Franciscus, Suudi Arabistan Kralı Salman bin Abdülaziz el-Suud, Venezüella Başkanı Nicolas Maduro, ABD Başkanı H. Barack Obama ve Hindistan Başbakanı Narendra Modi bulunmaktadır. Bu 5 ismin ortak özelliği tek yönlü iletişim kurlmaları, diğer dünya liderlerini takip etmeleri ve takipçi sayılarının fazlalığı nedeniyle takipçileriyle çok nadiren etkileşime geçmeleridir.¹²⁰³

Günümüzde internet yeni bir politik kültür iklimi yaratmaktadır. Buna rağmen, Taksim Gezi Parkı olaylarında siyasi aktörlerin kitleler veya bireylerle sanal kamusal alanda iletişime geçmediği, etkileşim ortamını yakalayamadıkları gözlemlenmiştir. Gezi Parkı olayları esnasında ilgili tüm hükümet yetkililerinin Twitter hesapları

¹²⁰⁰ <http://twitturk.com/twituser/users/turk/follower>, Erişim tarihi: 05.10.2015.

¹²⁰¹ <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/>, Erişim tarihi: 05.10.2015.

¹²⁰² **Ibid.**

¹²⁰³ **Ibid.**

bulunmasına rağmen, Twitter üzerinden Gezi Parkı olayları öncesinde de olduğu gibi, vatandaş ile kamuya açık biçimde iletişime geçen herhangi bir siyasi lider veya idari amir olmamıştır.¹²⁰⁴ Oysaki, Dutton'un belirttiği gibi, "*Hükümet vatandaşlarına elektronik şekilde kamusal bilgi sağlayarak çok daha yakınlaşabilir.*"¹²⁰⁵ İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, Gezi Parkı olaylarına ilişkin değerlendirmede bulunurken "*Önce halkı bilgilendirmek gerektiği daha iyi anlaşıldı. Bundan sonra daha ciddi bir bilgilendirme çalışması içinde olacağız.*" demiştir.¹²⁰⁶ Ulanoff da vatandaş ve hükümetin sosyal medya üzerinden bağ kurabileceğini düşünmektedir:

*"It is certainly more difficult for governments where there's strife going on as the audience will see them completely avoiding any level of transparency. Their social media accounts—if they even have any—will either act as if nothing is happening, or they will be shut down in order to deal with people the old-school way, offline and through propaganda. Rather, governments that want to have a great and deep relationship with their constituents are going to have social media accounts that touch people emotionally, that connects with them on the issues they really care about in a variety of ways, just like a good media outlet."*¹²⁰⁷

Dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu Twitter'dan 8 Haziran 2013 tarihinde, "*Hala anlamayıp soranlar var. 'Müdahaleye hazırlık var mı, yok mu, açık yaz' diyorlar. Yok diyorum yok, anlaşıldı mı acaba. İyi geceler...'*" yazmıştır.¹²⁰⁸ Mutlu'nun bu tweetinin ardından Gezi Parkı'na polis tarafından şiddetli bir biçimde müdahale olması dolayısıyla tepki göstermek isteyenler Mutlu'ya birçok tweet göndermiştir. 14 Haziran 2013 tarihinde ise Mutlu 150 kişilik eylemci grubu ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.¹²⁰⁹ Örneğin olayların başlamasından 2,5 hafta sonra dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül "*Görüşme ve diyalog yollarının açılması demokratik olgunluğun işaretidir. İnaniyorum ki bu süreç iyi neticeler üretecektir.*",

¹²⁰⁴ Saha araştırmasında, görüşme yapılan Eski İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu Taksim Gezi Parkı eylemlerinde Twitter üzerinden Direct Message (Doğrudan Mesaj) özelliğini kullanarak bazı eylemciler ile iletişime geçtiğini ifade etmiştir. Gazeteci Ahmet Şık da Gezi Parkı eylemleri sırasında dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'dan Twitter üzerinden Direct Message (Doğrudan Mesaj) aldığını belirtmiştir.

¹²⁰⁵ Dutton, **a.g.e.**, s. 182.

¹²⁰⁶ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 110.

¹²⁰⁷ Ulanoff, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy...**, s. 115.

¹²⁰⁸ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 144.

¹²⁰⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/vali-mutlu-ile-eylemci-arasinda-iliginc-gorusme-23501888>, Erişim tarihi: 21.10.2015.

“İlk günden beridir yaptığım açıklamaları eminim ki takip etmişsinizdir. Demokrasimiz test ediliyor, demiştim.”, “Herkes merhaba. Taksim Gezi Parkıyla ilgili gönderdiğiniz yoğun mesajları aldım.” ve “Artık herkes evine dönmeli.” şeklinde tweetler göndermiştir fakat kendisine gönderilen hiçbir tweete yanıt vermemiştir ve hiçbir vatandaş ile sanal kamusal alanda diyaloga girmemiştir. Kriz yönetiminde kamu ile iletişime geçmede zamanlamanın hayati olması bakımından, protestoların başlamasından 2,5 hafta sonra protestolara yönelik tweetler göndermek sosyal medyanın dinamik ortamı göz önünde bulundurulduğunda bir stratejik iletişim hatasıdır. Sosyal medya mesajlarını çoğunlukla kendisinin yazmadığı bilinen¹²¹⁰ dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Twitter hesabından ise, Gezi Parkı protestolarına ilişkin tweetler gönderilmiş, buna rağmen Erdoğan Twitter’ı “toplumların baş belası” olarak gördüğünü ifade etmiştir.¹²¹¹ Erdoğan’ın Twitter hesabı üzerinden monolog tarzı iletişim kurulmuş, ancak bir grup eylemci ve Erdoğan arasında Başbakanlık Konutu’nda bir görüşme gerçekleştirilmiştir.¹²¹² Oysaki Beck’in vurguladığı gibi, günümüzde siyasetin akışkanlaşarak siyasi sürece dönüşmesi ve siyasetin sınırlarının kaldırılması söz konusudur.¹²¹³ *“İnsanları bilgilendirmek ve etkilemek isteyen hükümetler ve uluslararası kuruluşlar sosyal medyayı artık yok sayamazlar ve hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların bu araçların nasıl işlediğini ve insanların bu araçları ne şekilde kullandıklarını yakından takip etmeleri gerekmektedir.”*¹²¹⁴

4.3.1.3. Ulus-Ötesi Kamusal Alan Katılımcıları

Dünyada sosyal ağlar medeniyetler kadar eskidir fakat bugünkü fark teknolojinin gücüyle sosyal ağların sınırlar ötesine geçebilme kabiliyetidir. Üstelik bu yalnızca kişilerarası olarak gerçekleşmemekte, bir kişiden birden fazla kişiye olarak da gerçekleşebilmektedir. İki farklı ülkedeki ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarının etkileşiminin özünde yerelötesi etkileşim bulunmaktadır. Carpentier’e göre yerelötesi, *“Sınırları aşarak başka yerel(ler)e ulaşan yerel”*

¹²¹⁰ Çomu ve Halaiqa, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri...**, s. 62.

¹²¹¹ <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-bas-belasi-twitter/siyaset/detay/1717630/default.htm>, Erişim tarihi: 15.01.2016.

¹²¹² http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/298333/iplerin_koptugu_gece.html, Erişim tarihi: 21.10.2015.

¹²¹³ Beck, **a.g.e.**, s. 299-300.

¹²¹⁴ Deruda, **a.g.e.**, s. 10.

anlamına gelmektedir.¹²¹⁵ Burada yerel yine yerel kalmakta fakat dünyanın diğer yerlerindeki yerel kişilerle etkileşime geçmektedir.¹²¹⁶ Bu olguyu anlatan kavram ise, ilk olarak Appiah'ın kullanmış olduğu "Köklü Kozmopolitan" kavramıdır.¹²¹⁷ Akdoğan'ın belirttiği gibi, "Bu kavramı della Porta ve Tarrow yerelde kök salmış ama küresel ağlar aracılığıyla küresel seviyede sorumluluk almış kişiler olarak" tanımlanmaktadır.¹²¹⁸ "Ulusötesi toplum için zemin yaratan küyerel hareketler ve küresel düşünce imkânları sunan küresel akışların ulusötesi topografyalar ve kültürötesi alanlar yarattığı tezine dayanan Yeni-Dünyalar" kavramı da ulus-ötesi kamusal alanı ve ulus-ötesi kamusal alan katılımcılarını işaret etmektedir.¹²¹⁹ Habermas bu durumu dünya dayanışması olarak adlandırmakta ve dünya dayanışmasına içkin konuları şu şekilde aktarmaktadır: "Dünya dayanışması ise buna kıyasla reaktif bir karakter arz etmekte kozmopolit tesanütü ilk elde hukuk ihlallerine, devlet baskısına ve insan haklarının ihlal edilmesine karşı gösterdiği hissi tepki ve infiallerle sağlamaktadır."¹²²⁰ Bu anlamda, dünya dayanışmasına verilebilecek olan ilk örneklerden biri Zapatista'ların 1990'larda eylem için iletişim teknolojilerini kullanarak internetten yaptığı küresel çağrıdır. Akdoğan bu eylemin önemini şu şekilde özetlemektedir: "Bu örneğin önemi, sadece bir gecede küresel topluluğa ulaşılmış olması değil; farklı amaçlar için çalışan dünya çapında eylemcilerin küresel bir sivil toplum gündeminde buluşmasına ve etkileşime girmesine ön ayak olmuş olması."¹²²¹

Daha önceden de belirtildiği gibi, Habermas bu türdeki dünya dayanışmasının muhataplarının hükümetler olmadığını ulus-ötesi sivil toplum katılımcılarının ve dünya vatandaşlarının olduğunu ifade etmektedir: "Binaenaleyh böyle bir 'projenin' muhatapları hükümetler değil aksine hükümet-dışı örgütlenmeler ile içtimai hareketler yani milli hudutları aşan bir sivil toplumun aktif mensuplarıdır. (...) Bu görüş, böylelikle siyasi rejimlerin koperasyon kabiliyeti ile dünya-vatandaşları dayanışması arasındaki alakaya dikkat çekmektedir."¹²²²

¹²¹⁵ Akdoğan, a.g.e., s. 27.

¹²¹⁶ **Ibid.**

¹²¹⁷ Della Porta ve Tarrow'dan aktaran Akdoğan, a.g.e., s.27.

¹²¹⁸ Akdoğan, a.g.e., s. 27.

¹²¹⁹ Luke'tan aktaran Akdoğan, a.g.e., s. 27.

¹²²⁰ Habermas, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti...**, s. 140-141.

¹²²¹ Akdoğan, a.g.e., s. 81.

¹²²² Habermas, a.g.e., s. 71.

Habermas şöyle devam etmektedir:

“İnsan hakları hususunda dünya çapında ittifak sağlansa bile, bu haklar milli sınırlar içinde doğmuş bulunan vatandaşlık dayanışmasının yerini tutmayacaktır. Vatandaşlar-arası tesanüt özel bir kolektif kimlikte kökleşmiş olduğu halde, dünya-vatandaşları arasında tesis edilecek olan dayanışma sadece insan haklarında kendini ifade eden vicdani-ahlaki evrenselcilik üzerine bina edilebilmektedir.”¹²²³

Bu eylemlerin dijital boyutu ile ilgili olarak Kellner, birbirine ağlarla bağlanan siber aktivistlerin birbirinden çok farklı gruplardan geldiğini ve bu anlamda postmodern bir kimlikte buluşmalarına olanak sağladığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Sermayenin yukarıdan aşağıya doğru küreselleşmesine karşı, siber aktivistler, dayanışma ağları geliştirerek ve mücadelelerini tüm gezegende dolaşıma sokarak, tabandan küreselleşmeyi örgütlemeye çalışıyorlar. Ulusötesi şirketlerin başı çektiği kapitalist küreselleşme enternasyonaline karşı, bilgisayar dolayimli aktivizme dayanan ve Waterman’ın deyişiyle (1992), niteliksel olarak parti temelli sosyalist ve komünist enternasyonellerden çok farklı bir Beşinci Enternasyonal doğmaktadır. Bu ağ, işçi sınıfını, kadınları, çevrecileri, barış yanlılarını ve diğer muhalif grupları birbirine bağlamakta ve postmodern kimlik politikalarının temellerini inşa etmektedir.”¹²²⁴

Rosenau ise, yerel ile küresel arasındaki çatışma dolayısıyla kimlik krizinin oluştuğunu, yerelle küreselin sürekli etkileşim halinde olmasıyla ülkelerin iç ve dış işlerinin sınırlarının belirsizleştiğini ifade etmektedir.¹²²⁵ Akdoğan Rosenau’nun savına ilişkin şunları aktarmaktadır: *“(Rosenau) İyi ile kötünün, tutarlıyla tutarsızın, bütünleyici ile ayrıştırıcının aynı anda görüldüğü ve oluşan devir diye adlandırıldığı bir dönemde yaşadığımızı öne sürüyor.”¹²²⁶*

¹²²³ **Ibid.**, s. 140.

¹²²⁴ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 728-729.

¹²²⁵ Rosenau’dan aktaran Akdoğan, **a.g.e.**, s. 26.

¹²²⁶ **Ibid.**

Uluslararası dayanışmanın bu derecede önemli olmasının temelinde artık ulusal kamular kadar yurt dışındaki kamuların da siyasi kararlar üzerinde bir baskı unsuru oluşturmasıdır. Böylelikle alınan veya alınması planlanan kararlar yalnızca iç kamular nezdinde değil, dış kamular nezdinde de denetime açık hale gelmekte, hesap sorabilirlik ilkesi küresel çapta dalga dalga yayılmakta ve siyasetçileri dört bir taraftan kuşatmaktadır. Akad ve Dinçkol'un vurguladığı gibi, *“Günümüz ülkelerinde nasıl iç siyasette, kendi toplum yapısı içinde kamuoyu desteği aranıyorsa, dış siyasette de dünya kamuoyunun desteği önem arz etmektedir. Ulusal bazda kamuoyunun yanı sıra uluslararası alanda da kamuoyu, siyasal kararları etkileyici niteliktedir.”*¹²²⁷ Bu baskı unsuruna bağlı olarak, toplumsal kriz dönemlerinde internet ve sosyal medya ağları üzerinden gerçekleşmesi ile, Schmidt ve Cohen'in ifadesiyle, *“Sanal cesaret olanağı protestocuların faaliyet şeklini”* belirleyebilmektedir:

*“Küresel sosyal medya platformları potansiyel aktivistlerin ve muhaliflerin, doğru olsun ya da olmasın, kendilerini izleyen bir kitle bulunduğu inancına güven duymalarını sağlar. Bir örgüt online desteğin değerini abartabilir, böylece rejimi yönetenleri çekilmeye ikna etmek gibi kendisine gerçek bir üstünlük kazandıracak diğer asıl zor önceliklerini ihmal eder. Büyük bir sanal ağın varlığı, olayların tirmanacağı garanti olmasa bile, bazı grupları daha fazla risk almaya cesaretlendirir.”*¹²²⁸

Son dönemde internet ve sosyal medya ağları ile ulus-ötesi kamusal alanlarda destek gören toplumsal hareketlerden biri olan Taksim Gezi Parkı eylemleri, hem sanal kamusal alandaki hem de kamusal alandaki dayanışma ve etkileşim örnekleri ile son derece ilginç bir olaydır. Gezi Parkı olayları kısa süre içinde dünyanın birçok yerinde yankı uyandırmış ve hem Türkiye’de hem Türkiye dışındaki birçok ülkede destek eylemleri ve çeşitli faaliyetlerle desteklenmiş bir harekettir. Fransa’dan, Amerika Birleşik Devletleri’ne, İngiltere’den Birleşik Arap Emirlikleri’ne, Kanada’dan Avustralya’ya, Avusturya’dan İsrail’e kadar birçok ülkede Gezi Parkı’na

¹²²⁷ Akad ve Dinçkol, **a.g.e.**, s. 410.

¹²²⁸ Schmidt ve Cohen, **a.g.e.**, s. 144.

destek eylemleri gerçekleşmiştir.¹²²⁹ Kongar ve Küçükaya Gezi Parkı eylemlerinin uluslararasılaşmasını şu örneklerle aktarmaktadırlar:¹²³⁰

“Venedik Bienali’ne Türkiye ve yurtdışından Venedik’e gelen Türk ve yabancı sanatçılar, yazarlar, eleştirmenler, gazeteciler, galericiler ve öğrenciler San Marco Meydanı’nda Taksim’e destek için basın açıklaması yaptı. Suriye Enformasyon Bakanı Umran El Zubi Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ı kendi halkını terörize etmekle suçladı ve başbakanı istifaya çağırdı. ABD’li dünyaca ünlü aktivist ve dilbilimci Noam Chomsky, ‘Gezi Parkı Nöbeti’ne destek verdiğini duyurdu. Chomsky yaptığı açıklamada, ‘Son günlerde gelen haberler Türk tarihinin, geçmişte kaldığı zannedilen utanç verici anlarını anımsatıyor’ dedi. Taksim Gezi Parkı’nda yapılması planlanan projeye karşı çıkan İstanbullulara bir destek de Twitter’ın kurucusu ve CEO’su Jack Dorsey’den geldi. (...) Türkiye’de ‘aydın-sanatçı’ kimliği taşıyan birçok kişi olayları görmezden gelirken, ünlü Hollywood yıldızı Bruce Willis polisin şiddetini tweet atarak duyurdu. Willis, mesajında ‘Türkiye’de basın çalışmıyor... İnsanlar sokaklarda ölüyor? Türkiye acı çekiyor! Tweet atın lütfen...’ dedi. (Kongar, Küçükaya, s.112-113) (...) Boston, Milano, Sydney ve Buenos Aires’te direnişçilere destek gösterileri yapıldı. Daha önce CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’na Başbakan Erdoğan’ı Esad’a benzettiği için tepki gösteren Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grup Başkanı Hannes Swoboda da, Erdoğan’a güvenlik güçlerinin İstanbul’da ‘halka saldırısı’nı durdurması, ‘kışkırtıcı’ olduğunu belirttiği Gezi Parkı’na ilişkin projeyi de iptal etmesi çağrısında bulundu. Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton da ‘itidal’ çağrısında bulunarak, ‘konuya barışçıl çözüm bulunabilmesi için diyalog kanallarının açık tutulmasını’ istedi. (Kongar, Küçükaya, s.115-116) (...) İsrail’de de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın protesto edildiği bir gösteri vardı. Tel Aviv’de Türkiye Büyükelçiliği önünde toplanan, çoğu Türkiye kökenli İsraililerden oluşan kalabalık Erdoğan’ı istifaya davet etti. Mısır’ın başkenti Kahire’de Tahrir Meydanı’nda Türk vatandaşı bir grup gösteri yaptı. Taksim’deki göstericilere destek veren grup adına yapılan açıklamada, ‘Taksim’deki arkadaşlarımız yalnız değil’ denildi. (Kongar, Küçükaya, s. 122) (...) Dünyaca ünlü küresel hacker grubu Anonymous, Taksim Gezi Parkı olaylarına ilişkin bir video yayımladı. Grup, 1 milyon 150 bin takipçisi bulunan Twitter hesabından yayımladığı videoda şu mesajı verdi: ‘Merhaba, Türkiye

¹²²⁹ <http://zete.com/gezi-direnisine-dunyadan-destek-yagiyor/>, Erişim tarihi: 01.06. 2015.

¹²³⁰ Kongar ve Küçükaya, **a.g.e.**, s. 112-172.

hükümeti, 4 gündür dehşet içerisinde diktatörce davranan hükümete karşı barış içerisinde gösteri yapan kardeşlerimizin şiddet gördüğünü, dövüldüğünü, üstlerine tazyikli su sıkıldığını, gaz bombası atıldığı izliyoruz. Direnişin ana merkezi olan Taksim Meydanı Gezi Parkı'ndan, Türkiye'deki her şehre kadar insanlar ayaklandı. Yüz binlerce kişi, polisin bitmek bilmeyen saldırılarına rağmen 4 gündür sokakları işgal etmiş durumda. Binlercesi gözaltına alındı. Türkiye'nin sözde modern ve demokratik bir ülke olması gerekiyor. Ama Türk hükümeti, Çin ve İran'daki dar görüşlü diktatörler gibi davranıyor. Anonymous bu davranıştan fazlasıyla rahatsız. Dünya çapında örgütlenerek Türkiye hükümetini dize getireceğiz. Türk hükümetine ait bütün internet sitelerine ve iletişim araçlarına saldıracağız. Sosyal medyayı ve diğer medya araçlarını sansürleyerek insanların, kendinize karşı olan bilgileri edinmesini engellediniz. Şimdi Anonymous sizi kapatacak. Kendi halkınız sizi devirecek. Kendiniz için düşünün. Otoriteyi sorgulayın.' (Kongar, Küçükkaya, s. 122-123) (...) *Dünyaca tanınan Brezilyalı yazar Paulo Coelho, 'Kendimizden utanalım: Türkiye'deki biber gazı Brezilya malı' dedi.* (Kongar, Küçükkaya, s.130) (...) *Sosyal medya üzerinden dünyanın tüm şehirlerine #OccupyGezi'yle dayanışma eylemleri çağrısı yapıldı. Çağrıda 'Bu hafta sonu sizi #OccupyGezi'yle ve tüm Türkiye'deki protesto dalgalarıyla dayanışma içinde meydanlara çıkarak kamusal alanınıza sahip çıkmaya davet ediyoruz' denildi.* (Kongar, Küçükkaya, s.140) (...) *Gezi Parkı eylemlerine bütün dünyadan destek gelmeye devam ediyor. Washington'da yaşayan Türkler Beyaz Saray'ın önünde toplandı.* (Kongar, Küçükkaya, s.143) (...) *Brezilya'da ulaşım zammını protesto için yapılan gösterilerde polis orantısız güç kullanınca halk Türk bayrağı açarak, 'Aşk bitti, burası artık Türkiye' sloganları attı.* (Kongar, Küçükkaya, s.162) (...) *Dünyaca ünlü folk şarkıcısı ve aktivist Joan Baez, 'Dünya sesinizi duydu ve ben de buradan sizleri selamlıyorum' dedi.* (Kongar, Küçükkaya, s.162) (...) *17 Haziran 2013'te Meksika'daki topraksız köylü hareketi Zapatistaların efsanevi lideri Marcos Gezi Parkı'na destek vererek, 'Onurlu bir yaşam için mücadele eden Türkiye halkını selamlıyor, dayanışmayı iletiyoruz' dedi.* (Kongar, Küçükkaya, s.171) (...) *Sosyal medyada dünyanın dört bir yanından Duran Adam eylemi fotoğrafları paylaşıldı. New York'ta Özgürlük Anıtı Heykeli'nin karşısında, Meksika'da, Hindistan'da ve Avrupa'da çok sayıda Duran Adam eylemi yapıldı. Duran Adam'ın Taksim'de başlattığı pasif direniş tüm dünyaya yayıldı.* (Kongar, Küçükkaya, s.172)"

Şekil 4.2. Noam Chomsky'den Gezi Parkı'na destek: "Ben de dayanışma içinde olan bir çapulcuym."

Kaynak: <http://www.hurriyet.com.tr/planet/23438030.asp>, 6 Haziran 2013.

Yalçınır "Gezi 31 Mayıs 2013'te Taksim Gezi Parkı'nda başlayan olayın, küresel bir özgürlük hareketinin saygın bir süreci olmaya kesinlikle hak kazanmış bulunduğunu" ifade etmektedir.¹²³¹ Gezi Parkı eylemlerinin dünya çapında gördüğü gönülden desteği vurgulayan ve eylemlerin özgürlük yönelimli ve barışçı olması nedeniyle özellikle ilgi çektiğini belirten Yalçınır,¹²³² olayların küreselleşmesinin nedenlerini şu şekilde irdelemektedir:

"Yeni ve yaşanılabilir bir dünyanın oluşabilmesinin ilk koşulunun ise bana göre, açık bir biçimde, özgürlük isteminin vurgulanması, özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi talebi ve insanın kendini gerçekleştirebilmesinin böylelikle sağlanabileceğinin hep birlikte, gezegen bağlamında onaylanması olduğu görüldü. Gezi direnişçilerine dünyadan gelen desteğin, hayranlık, 'bizim yapamadığımızı siz yaptınız, aklımıza gelmeyenizi siz yaşama geçirdiniz' duygu ve düşüncesinden kaynaklanmış olduğunu belirtmek de hiçbir abartı unsuru taşımadığı için gerçekçi ve zorunlu."¹²³³

Akdoğan ise yerel-küresel ilişkisi temelinde Gezi Parkı eylemlerini şu şekilde değerlendirmektedir:

¹²³¹ Yalçınır, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti...**, s. 363.

¹²³² **İbid.**, s. 364-365.

¹²³³ **İbid.**, s. 362.

“Yerel-küresel ilişkisinde, Gezi sürecinde yerelin küreselle buluştuğunu da yine sosyal medya üzerinden yapılan yabancı dillerde paylaşım ve bilgilendirmeler sonucu dünyanın birçok kentinde yapılan dayanışma gösterileri ve o gösterilerden görüntülerin çevrimiçi paylaşılmasından takip ediyoruz. Dahası, İstanbul’daki göstericilerin eylemlerinin küresel ağlarda paylaşılmasıyla bu hareketin dünya gençlerine, örneğin Brezilya gençlerine ilham olmasına şahit oluyoruz.”¹²³⁴

Şener, Gezi Parkı protestolarının küresel çapta ilgi çekmesinde sosyal medyanın ve internetin rolünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Yeni medya yine birçok kitlesel sosyal harekette olduğu gibi direnişin küreselleşmesine de katkıda bulundu. #occupygezi etiketi yurtdışından direnişe destek verenlerin buluşma noktası olurken geziincevir.tumblr.com blogunda direniş haberleri gönüllü çevirmenler tarafından 9 dile çevrilerek dünyaya duyuruldu. Sosyal medyanın yalnızca sokak eylemlerini desteklemek için değil aynı zamanda siyasi katılım aracı olarak da kullanıldığını gördük bu süreçte. Başbakanın ve hükümetin diğer yetkililerinin ‘resmi açıklamaları’na binlerce kişi Twitter’da, Facebook’ta anında, farklı bakış açılarından ve farklı tonlardan, sert ya da mizahi bir üsluplar yanıt verdi, (#doktorumadokunma, #cevapver vs.) #lerle protestolarını dile getirdi. Bu açıdan özellikle Twitter birçok konuda farklı kamusal alanlar yaratılmasını sağlarken Facebook duvarı hiç olmadığı kadar siyasetle boyandı.”¹²³⁵

Erol ve Ozan Gezi Parkı eylemlerinin yabancı ülkelerde yarattığı algı konusunda şunları ifade etmektedirler:

“Haziran 2013’te yaşanan Gezi Parkı olayları sırasında ve sonrasında özellikle Başbakan Erdoğan’ın muhaliflere karşı uzlaşmaz tutumu ve sert sözleri Batılı çevrelerde Türkiye’nin ve AK Parti yönetiminin otoriterleştiği algısı yaratmıştır. İlerleyen süreçte iktidarın tavizsiz ve sert tutumunun yanı sıra muhalefetin etkisizliği neticesinde Türkiye’de gözlenmeye başlayan kutuplaşma uluslararası kamuoyunda olumsuz algılara yol açmıştır. Bu noktada öneminin altını çizmemiz gereken diğer bir konu algı yönetimi, kamu diplomasisi, yumuşak güç,

¹²³⁴ Akdoğan, a.g.e., s. 267.

¹²³⁵ Şener, *Direnişin @ Hali...*, s. 32.

uluslararası halkla ilişkiler, imaj yönetimi vb. politikalar izlenirken uzun vadeli çıkarların ve üzerinde toplumsal uzlaşa sağlanan değerlerin bu politikalara yansıtılmasıdır. Bunun gerçekleştirilmesi Türkiye'nin iç politikasındaki dalgalanmaların dış politikada ve uluslararası kamuoyunun algılarında şiddetli dalgalanmalara neden olmasını önleyecektir. Şu anda Türkiye böyle bir dalgalanma yaşamaktadır. Bir başka deyişle son bir yıl içerisinde Türkiye hakkında ortaya çıkan olumsuz algı iç politikada süren olağanüstülükten kaynaklanmaktadır."¹²³⁶

Çoban'a göre ise, Avrupa açısından Türkiye internet ve sosyal medya kullanımı bakımından önemini Gezi Parkı hareketi ile birlikte ortaya koymuştur. Bu anlamıyla Gezi Parkı eylemleri Türkiye'nin prestijini artırmış ve Ortadoğu ülkesi imajını ortadan kaldırmıştır.¹²³⁷

4.3.2. Türkiye'de Gezi Parkı Olaylarında Geleneksel ve Yeni Medya

Dünyada yeni iletişim teknolojileri ile birlikte haber alma ve haber verme alışkanlıkları değişmeye başlamıştır. Mevcut durumda hala geleneksel medya kanalları sosyal medya ağları ve internet kanallarından daha yoğun biçimde takip ediliyor olsa bile, sosyal medya ağları ve internet günümüzdeki toplumsal hareketlerin oluşum süreci öncesi ve sonrasında önemli bir role sahiptir. Başbüyük'ün belirttiği gibi, "*Sosyal medya artık değişik platformlar kanalıyla tüm dünyada eşine az rastlanır bir şekilde bireylerin sesini duyurabilecekleri yegane araç olarak kullanılmaktadır.*"¹²³⁸ Taksim Gezi Parkı eylemlerinde özellikle en fazla dikkat çeken iki faktör bulunmaktadır: Bunlardan birincisi sosyal medya ağlarının yoğun biçimde kullanılmış olması, ikincisi ise ana akım medyanın özellikle eylemlerin ilk günlerindeki yayın politikalarında göze çarpan otosansürdür. Bu otosansür neticesinde, Gezi Parkı olayları süresince, Gezi Parkı eylemcilerinin ve eylemleri yurt içinden ve yurt dışından takip etmek isteyen kişilerin gelişmeleri ağırlıklı olarak sosyal medya ağları aracılığıyla takip etmeye çalışmışlardır. Gezi Parkı olaylarında sosyal medya son derece yoğun biçimde kullanılmış ve yalnızca yurt içindeki insanlar ile değil, yurt dışındaki insanlar ile de bir iletişim köprüsü kurulmasını sağlamıştır. Eylemciler Gezi Parkı eylemleri boyunca Taksim Gezi

¹²³⁶ Erol ve Ozan, *Algı Yönetimi...*, s. 203-204.

¹²³⁷ Çoban, *Direnişin @ Hali...*, s. 150.

¹²³⁸ Başbüyük, *a.g.e.*, s. 60.

Parkı'nda, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde ve dünyadaki çeşitli şehirlerde gerçekleştirdikleri eylemlere ilişkin gelişmeleri aktarmak için web siteleri kurmuşlar ve bu web sitelerinden ve sosyal medya ağları üzerinden mesajlarını tüm dünyaya iletmeye çalışmışlardır.

Gezi Parkı olaylarının başlama tarihi olarak kabul edilen 27 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla bazı ana akım medya kanalları Gezi Parkı olaylarının ilk günlerindeki eylemleri gündemine taşımamıştır. İlgili televizyon ve haber kanallarının otosansürüne karşı kimi eylemciler ilgili kanalların binalarına gidip protesto gösterileri düzenlemişlerdir.¹²³⁹ Medya Takip Merkezi'nin yaptığı bir araştırmaya göre, 31 Mayıs 2013-4 Haziran 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı olaylarını ekrana en fazla taşıyan kanallar arasında Ulusal Kanal, Halk TV ve Cem TV bulunmaktadır. Araştırma dönemi boyunca, Gezi Parkı eylemlerini ekranlarına en fazla taşıyan televizyon kanalı toplamda 319 bin 480 saniye ile Ulusal Kanal olmuştur. Halk TV 314 bin 853 saniye ile ikinci, Cem TV 178 bin 861 saniye ile üçüncü olmuştur. Toplamda 36 bin 860 saniye yayın yapan İngiliz yayın kuruluşu BBC World ile 31 bin 985 saniye yayın yapan CNN International Gezi Parkı eylemleri ilişkin yayın süreleri ile pek çok Türk kanalını geride bırakmıştır.¹²⁴⁰

Gezi Parkı eylemlerine ilişkin haberler, özellikle eylemin ilk günlerinde daha ağırlıklı olarak sosyal medya ağları üzerinden ve eylemcilerin kurduğu internet siteleri ve çevrimiçi yayınlar üzerinden takip edilebilmiştir. Uyanık'ın belirttiği gibi, *“Yeni medya araçları, ana-akım/geleneksel medya tarafından gizlenen ya da üzerine düşülmeyen olayların görünür kılınmasına ve kullanıcılar arasında etkileşim yaratmasına yardımcı olmaktadır.”*¹²⁴¹ Bu anlamda Gezi Parkı'na ilişkin haber yapmaktan imtina eden kimi ana akım televizyon kanallarına karşı, Gezi Parkı eylemlerine ilişkin haberleri yaymak ve Gezi Parkı'nın sesi olmak için internet üzerinden yayımlanan televizyon kanalları kurulmuştur. Bu kanallar arasında en çok takip edilenlerden biri de Çapul TV olmuştur.¹²⁴² Yılmaz ve Ataman'a göre Çapul TV, Dahlgren'in Downing'e atıfta bulunarak “alternatif kamusal alan” (*alternative*

¹²³⁹ <http://zete.com/ana-akim-medya-penguene-bagladi/>, Erişim tarihi: 21.10.2015.

¹²⁴⁰ <http://www.internethaber.com/gezi-parkini-en-cok-veren-uc-kanal-544232h.htm>, Erişim tarihi: 28.09.2015.

¹²⁴¹ Uyanık, **a.g.e.**, s. 22.

¹²⁴² Doğan, **Gezi, İsyan, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti...**, s. 381.

public realm) olarak kavramsallaştırılan bir düzlemde faaliyet göstermektedir.¹²⁴³ İnternet üzerinden Gezi Parkı'na ilişkin gelişmeler ile ilgili haberlerin “Translate for Justice” gibi web siteleri üzerinden gönüllü çevirmenler tarafından çevirisi yapılmış, böylece dil bariyerlerinin aşılması sağlanarak haberlerin anında tüm dünya tarafından takip edilebilmesi sağlanmıştır.¹²⁴⁴

Shirky sosyal medya ağları ve internet üzerinden etkileşime geçmenin önemini şu şekilde özetlemektedir: “Çevrimiçi konuşmak ve çevrimiçi yayımlamak başkaları ile bağlantı kurmak demek. Küresel erişilebilir yayım yapılabilmesiyle birlikte, ifade özgürlüğü artık basın özgürlüğü demek ve basın özgürlüğü ise bir araya gelme (toplanma) özgürlüğü demektir.”¹²⁴⁵ Shirky'ye göre, “web 2.0'ın temel özelliği paylaşma, birbirimizle işbirliği yapma ve birlikte eyleme geçme yetimizi ciddi anlamda artırmıştır.”¹²⁴⁶ Gezi Parkı'na ilişkin yalnızca haberler değil, kimi bireysel eylem biçimleri de yurt içinde ve yurt dışında kitleselleşmiştir. Örneğin duran adam eylemi ve merdivenlerin gökkuşağı renklerine boyanması gibi eylemler Türkiye'deki birçok şehirde ve dünyadaki birçok farklı kentte de yapılmıştır.¹²⁴⁷

Saymer ve Çetinkaya Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya ağlarının ve geleneksel medya kanallarının Gezi Parkı olaylarındaki rolüne ilişkin şu şekilde bir değerlendirme yapmaktadırlar:

“Türkiye’de sosyal medyanın, özellikle de Twitter’in etkin bir biçimde alternatif haberleşme ve örgütlenme aracı olarak kullanımı, aynı zamanda sosyal medyanın meydanlarla buluşması Gezi Parkı eylemleriyle başlamıştır. 27 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul Taksim Gezi Parkı’nda bulunan 5 ağaç, Büyükşehir Belediyesi tarafından parkın olduğu yere içinde alışveriş merkezini de kapsayan Topçu Kışlası inşaatının yapımı için sökülmüştür. Parkın yerine AVM yapılmasına tepki gösteren bir grup çevrecinin protestoları barışçıl eylem olarak başladıysa da ilerleyen günlerde başta İstanbul olmak üzere Türkiye geneline yayılan bir toplumsal harekete dönüşmüştür. Gezi Parkı eylemleri olarak toplumsal belleğe yerleşen bu süreçte siyasal iktidarın, AVM yapımına karşı çıkan protestoculara yönelik

¹²⁴³ Yılmaz ve Ataman, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 167.

¹²⁴⁴ Doğan, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti...**, s. 381.

¹²⁴⁵ Shirky’den aktaran Kar ve Kesim, **İnternet ve Sokak...**, s. 138.

¹²⁴⁶ Shirky’den aktaran Fuchs, **a.g.e.**, s. 267.

¹²⁴⁷ **Ibid.**

müdahaleci ve sert yaklaşımı kadar basının konuyla ilgili suskunluğu da kamuoyunda öfke yaratmıştır. Ana akım medya kanallarının Gezi Parkı'ndan aktardığı haberler resmi söylemin yeniden üretimi olduğu için, gerçekleri öğrenmek isteyenler alternatif medya kaynaklarına yöneldiler. Tüm yurttaşları ilgilendiren gelişmelerle ilgili bilgi almak, polis müdahalesine maruz kalanlara yardım ulaştırmak, sivil yurttaşlarla dayanışmak, direnişe katılanlara destek vermek ve yaşananları paylaşmak için başta Twitter ve Facebook olmak üzere sosyal medya yoğun biçimde kullanılmıştır. Bu eylemlerle birlikte ana akım medya, gerçek sorumluluğu olan kamuoyu bilgilendirme işlevini yerine getirmemek ve kamunun bilme hakkını ihlal etmekle suçlanmış, alternatif medya ortamlarında iletişim özgürlüğü ve medya etiği sorgulanmaya başlanmıştır. Demokratik toplum yapısına uygun analitik ve eleştirel habercilik anlayışından uzak, ifade özgürlüğü ve kamunun bilgi edinme hakkına öncelik vermeyen bir anlayışla yayın yapan ana akım medyanın Gezi Parkı direnişi sırasında güvenirliliği önemli ölçüde zedelenmiştir. Öte yandan ana akım medyanın yarattığı bilgi akışı eksikliği sosyal medya ortamlarında kaçınılmaz olarak bilgi kirliliğine de yol açmıştır. Bu süreçte alternatif medya ana akım medyanın karşısında direnişçi kitlelerin sesini duyurmak için kullanılan öncelikli mecra konumuna gelmiştir. Gerek yardım ve protesto çağrıları, gerekse ana akım medyanın yansıtmadığı olaylar alternatif medya üzerinden kamuoyuna duyurulmaya çalışılmıştır.”¹²⁴⁸

Kellner adem-i merkezi yapısıyla yeni iletişim teknolojilerinin geleneksel medya kanalları karşısında yeni bir alternatif güç olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

“Büyük medya kuruluşları tarafından yönetilen görsel-işitsel medya politikası çağı ile; daha çoğulcu ve farklılaşmış araçlar ve medya organizasyonları üzerinde yükselen ve de her bireye iletişim teknolojileri vasıtasıyla politik bir aktör olma olanağı tanıyarak giderek artan ciddi sayıda birey ve gruba yeni kamusal alanlara erişim olanağı sağlayan internet çağı arasında bir ayrıma gitmek istiyorum. Genelde görsel-işitsel medya, politik iletişimin belli başlı politik partilerin, devletin; ve ana yayıncılık şebekelerinin mülkiyet ve kontrolünü elinde tutan birkaç yayın tekelinin egemenliği altında olduğu, yukarıdan aşağıya bir iletişim tarzı içinde yer alıyordu. Görsel-işitsel medyadaki iletişim tarzını tanımlayan bazı özgül özellikler vardır.

¹²⁴⁸ Sayımer ve Çetinkaya, **a.g.e.**, s. 227-228.

*Sözel dil, telefon ya da mektupla kurulan kişisel iletişim birebir bir bağlantıyı içerirken; görsel-ışitsel medya iletişiminde söz konusu olan, bir merkezden birçok alıcıya doğru giden bir modeldir. Ayrıca, görsel-ışitsel medyada iletişim senkroniktir; teyp ya da video kaydının yaygınlaşmasından önce alımlayıcının mesajı anlamak için dikkatli bir dinleme ve izleme çabası göstermesi gerekir. Bunun yanı sıra görsel-ışitsel medyada iletişim oldukça merkezi olup, dev kuruluşlar ve devlet tarafından kontrol edilir, dolayısıyla ona sahip olan ya da yöneten elitlerin veya reklam veren kurumların görüşlerini yansıtır. Buna karşı bilgisayar dolayımı iletişim oldukça adem-i merkezidir ve çok sayıda kişiyle çok sayıda kişi arasındaki iletişimi olanaklı kılar. Yani her birey kendi görüşlerini birçok kişiye iletebilir; bu alıcı da kendine gelen mesajları başka bireylere ulaştırabilir; örneğin mesajlar belli bir listedeki tüm adreslere yollanabilir ve alıcılar da kendi listelerindekilere aynı mesajı ulaştırırlar. Böylece tek bir merkezi olmayan, büyük holdinglerin ve devletin kontrolünden bağımsız, çoğulcu bir iletişim modeli mümkün olur. Sonuçta, dev medya kuruluşlarının gücü, belli bir oranda kırılır, politik iletişim belli merkezlerin tekelinden çıkar ve hem kaynağı hem içeriği hem de etkileri açısından çeşitlilik kazanır.*¹²⁴⁹

Mills'in kitle iletişim araçlarının kamuları kitle toplumuna dönüştürdüğünü ve ekonomik anlamda kendine bir pazar yarattığını düşünmektedir: *"Bugünlük bilinen şudur ki, bütün bu kitle haberleşme araçları birincil kamular arasındaki bildirişim ve tartışmaların ufkunu genişletmek ve canlandırmaktan çok, birincil kamuları kitle toplumuna dönüşmeye yüztutmuş bir yapı içinde 'kitle haberleşmesi pazarı' haline sokmaktadır.*¹²⁵⁰ Buna bağlı olarak, alternatif yayınların bu alana çokseslilik sağladığını ve ana akım medya söylemleri dışına çıkan yayınları kamuoyu ile buluşturma aracı olduğunu söylemek mümkündür.

Atikkan ve Tunç'un 2009 yılında Pew Araştırma Merkezi'nin okuma alışkanlıkları üzerine yaptığı bir çalışmaya atıfta bulunarak izleyici ve dinleyici gruplarının da geleneksel medya kanallarından ziyade, yeni alternatif medya kanalları ve bağımsız yazarları takip etmeyi tercih ettiğini şu şekilde ifade etmektedirler: *"Güç, kademe kademe gazetelerden gazetecilere kayıyor. Okur, e-mail, blog, sosyal medya gibi araçları kullanarak, geleneksel kurumlardan uzaklaşıp,*

¹²⁴⁹ Kellner, **Kamusal Alan...**, s. 718.

¹²⁵⁰ Mills, **a.g.e.**, s. 436.

bağımsız yazar ve radyo yapımcılarına yöneliyor."¹²⁵¹ Bu eğilim, kamuoyunun maddi çıkarılardan arınmış gerçek habere ve bilgiye ulaşma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Atton'un belirttiği gibi, "*Alternatif yayınlar kökenlerinde kârdan çok fikirlerin serbestçe dolaşımıyla ilgilenmektedir.*"¹²⁵² John Downing alternatif medyayı "*Egemen politikalara, önceliklere ve görüşlere alternatif bir bakış açısı getiren radikal bir medya*" olarak tanımlarken,¹²⁵³ O'Sullivan alternatif medyayı "*Yerleşik ve kurumsal politikaları reddeden ya da sorgulayan, toplumda değişimi ya da en azından geleneksel değerlerin eleştirel bir biçimde yeniden değerlendirilmesini savunan medya iletişim biçimleri*" olarak tanımlamaktadır.¹²⁵⁴ "*Downing 'karşı-hegemonyacı, diyalojik ve gelişimci bir radikal alternatif medyadan taraftır ve bu medyanın toplumsal hareketlerin oksijeni olduğunu vurgular.'*"¹²⁵⁵ Bailey, Cammaerts ve Carpentier'e göre akademik literatürde alternatif medyanın, dört farklı tanımı yapılmaktadır. Bunlar:

*"İlkinde alternatif medya, 'cemaat' ya da 'topluluk' medyası ile eşanlamlı olarak kullanılmakta. Bu bağlamda, marjinal ya da ötekileştirilmiş topluluklara görünürlük kazandıran iletişim araçları alternatif olarak tanımlanmakta. İkinci tanımda ise içerik bakımından devrimci ya da yıkıcı madun (subaltern) söylemlere ev sahipliği yapan medya platformlarına alternatif denilmekte. Buna benzer olarak üçüncü tanımda alternatif medya, devlet ya da holdinglerden bağımsız olan sivil toplum yayın organlarını tarif etmek için kullanılmakta. Dördüncü tanımda alternatif, lokal ve global direniş hareketlerini köksap (rhizomic) şeklinde örgütleyen ya da serbest pazar veya devlet ile birey arasındaki ilişkiyi yeniden kurgulayabilen iletişim araçlarını tarif etmek için kullanılır."*¹²⁵⁶

Gezi Parkı olaylarında da alternatif yeni medya kanalları çok önemli bir role sahip olmuştur. Ana akım medyanın standartlaşmış haber ve bilgi üretme ve yayma işlevinin dışına çıkan alternatif yayınlar, sesini duyuramayan kesimlerin sesi olmakta ve erk sahibi kişiler ve grupların dışında yayın yapmaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda Gezi Parkı'nda bu şekilde işleyen ve en çok öne çıkan alternatif yeni medya

¹²⁵¹ 'State of the News Media', Pew Project for Journalistic Excellence, 2009'dan aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 52.

¹²⁵² Atton'dan aktaran Sayımer ve Çetinkaya, **a.g.e.**, s. 233.

¹²⁵³ Downing ve diğerlerinden aktaran Yüksek, **a.g.e.**, s. 58.

¹²⁵⁴ O'Sullivan'dan aktaran Yüksek, **a.g.e.**, s. 58.

¹²⁵⁵ Ataman ve Çoban, **a.g.e.**, s. 98.

¹²⁵⁶ Furman, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya...**, s. 199.

oluşumu Ötekilerin Postası olmuştur. Alternatif yeni medyanın rolüne ilişkin olarak Lievrouw şunları aktarmaktadır: *“Alternatif/aktivist yeni medya toplumun, kültürün ve siyasetin baskın, beklenen ve kabul edilegelen biçimlerine karşı koymak veya bunları değiştirmek amacıyla iletişim olgularını, pratiklerini, yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin sosyal düzenlemelerini kullanır ya da yeniden düzenler.”*¹²⁵⁷ Sandoval ve Fuchs’a göre, alternatif medya eleştirel içerik sunan yapısıyla, *“Egemen sosyal ilişkileri sorgulayan bir içerik sunarak özgürleştirici toplumsal dönüşüme katkıda bulunan medya olarak görülebilir.”*¹²⁵⁸ Yılmaz ve Ataman Fuchs’ın yaklaşımını şu şekilde aktarmaktadırlar:

*“Fuchs, alternatif medyayı egemen toplumsal sistemi hedef almış bir eleştirelilik temelinde tanımlar. Eleştirel medyanın Oscar Negt ve Alexander Kluge’nin ‘karşı-kamusal alan’ kavramlarına atıfla, bu alanın iletişimsel boyutu olarak düşünülmesi gerektiğini öne sürer. Bu alanda üretilen politik eleştirinin ve egemen sisteme yönelik muhalefetin ise anti-kapitalist ve katılımcı demokrasi yönünde olması gerekliliğinin altını çizer.”*¹²⁵⁹

Bu anlamda Servaes’in de belirttiği gibi, alternatif medya katılımcı iletişime, sosyal değişime, kültürel gelişim ve demokratikleşmeye katkıda bulunabilmektedir.¹²⁶⁰ Sayımer ve Çetinkaya alternatif medyanın ana akım medyadan ne şekilde ayrıştığını şu şekilde aktarmaktadırlar:

*“Literatürde alternatif medya, topluluk medyası, ana akıma karşı alternatif medya, sivil toplum medyası, radikal medya gibi farklı başlıklar altında sınıflandırılmaya çalışılmaktadır. Bu sınıflandırmaların kesiştiği temel nokta, alternatif medyanın ana akımdan farklı olarak katılımcı ve anti otoriter organizasyon yapıda olması ve ana akım medyada görmeye alışık olmadığımız aktörler ile onların sorunlarının haberlerin içeriğinde yer alması olarak saptanmaktadır. Dolayısıyla alternatif medya hem kendi örgütlenişi hem de kullandığı dil ve ele aldığı sorunlar açısından da karşıt kamusallığın mecrasıdır.”*¹²⁶¹

¹²⁵⁷ Lievrouw’dan aktaran Ataman ve Çoban, **a.g.e.**, s. 104.

¹²⁵⁸ Sandoval ve Fuchs’tan aktaran Yüksek, **a.g.e.**, s. 58.

¹²⁵⁹ Yılmaz ve Ataman, **a.g.e.**, s. 164.

¹²⁶⁰ Yüksek, **a.g.e.**, s. 59.

¹²⁶¹ Sayımer ve Çetinkaya, **a.g.e.**, s. 230.

Sosyal medya ağlarının kitleleri harekete geçirme gücü ve potansiyeli sıklıkla tartışılan bir konudur. Bu konuda Çoban şunları aktarmaktadır:

“‘Sosyal Medya’ bir devrim aracı değil, rahatça denetlenebilen bir ‘kitle iletişim aracı’dır. Bu yüzden kitlelerin eylemi olmadan sosyal medyanın bir gücü yoktur. Yani iktidarlar ellerinden geldiğince muhalif sesleri susturmaya çalışırlar. Burada önemli olan insanların alanları doldurarak fiili eyleme geçmeleridir, bunu sağlayan şey düzene karşı duyulan hoşnutsuzluktur. Bu hoşnutsuzluğu sadece internet üzerinden yaratmak, yaymak ve insanları eyleme geçirmek imkansızdır. Bu yıllardır baskı altında yaşayan insanların kendiliğinden eylemidir ve ‘sosyal medya’ bu konuda sadece yardımcılarından biridir. Ancak gerçekten önemli bir yardımcı olduğunu da görmezden gelmemek gerekir.”¹²⁶²

Mayo ise dünyadaki çeşitli toplumsal hareketlere atıfta bulunarak halkı harekete geçiren kaynağın dijital teknoloji olduğunu düşünse de hareketin sosyal medya ağlarıyla sınırlı kalmadığını, hareketin kamusal alana taşıdığını ifade etmektedir:

“Bunun yanında Tunus, Mısır, Avrupa, Güney Amerika (örneğin Şili’de Pinochet’ye karşı eğitim sistemi ile ilgili yapılan protestolar) ve ABD’de (öğrenci eylemleri ve Occupy Hareketi) açıkça ortaya çıktığı gibi ‘halkın gücü’nün tezahürünü görüyoruz. Her ne kadar bu gücü harekete geçiren kaynak dijital teknoloji olsa da hareket, parklar ve sokaklar gibi fiziki kamusal alanlara da yayılıyor. İnsanlar bu alanları geri kazanmak için yalnız ve rahat köşelerini, bilgisayarlarını terk ediyor.”¹²⁶³

İnternetin toplumsal hareketlere olan katkılarına bakıldığında, Van Laer ve Van Aelst ise internetin sosyal hareketlerdeki iki eylem repartuvarını değiştirdiğini iddia etmektedirler:

“1. Eski eylem koşullarını kolaylaştırmak: Daha fazla sayıda insanı çok daha kısa bir sürede eyleme dahil etme diğer kaynaklara göre çok daha kolaylaştı,

¹²⁶² Çoban, **Direnişin @ Hali...**, s.148

¹²⁶³ Mayo, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti...**, s. 348.

2. Yeni veya adapte edilen araçlarla aktivizme özendirme (motive etme).¹²⁶⁴

Evgeny Morozov da teknolojinin toplumsal eylemlerdeki olumlu etkisinin tamamen abartıldığını ifade etmekte¹²⁶⁵ ve bu olumlu yaklaşımı ‘tekno-ütopyacılık’ (*techno-utopianism*) olarak adlandırmaktadır.¹²⁶⁶ Morozov bu konuda şu şekilde düşünmektedir:

*“Bir kere tweetler değil, insanlar hükümetleri alaşağı eder. Bugün Twitter, Flickr ve çeşitli blogların ponpon kızlığına soyunanlar ve özellikle polis şiddetini kanıtlayan görüntü ve videoların bu mecralarda dolaşmasını sağlamanın ne kadar iyi olduğunu söyleyip duruyor. Bir bakıyorsunuz ki bu iki rejim de hala yerli yerinde duruyor. Tam aksine, İran yönetimi protesto fotoğraflarını internete koyup halktan protestocuları teşhis etmesini istiyor. Flickr, YouTube ve Batılı sempatizanlar sayesinde gizli istihbarat servisinin elinde koca bir bilgi havuzu var.”*¹²⁶⁷

Hoffman da Morozov’a benzer bir yaklaşıma sahiptir. Hoffman’a göre, *“Medya devrimi, isyanın görüntülerinin yakalanabilmesi, aynı dili konuşan ve güçsüzleştirildiği hissini paylaşan insanlara çevrim içi ve uydu televizyonlarıyla iletilmesi demektir. Teknoloji tek başına devrime neden olmaz –insanlar olur.”*¹²⁶⁸

Gezi Parkı olaylarında da sosyal medya ağları ve internet çok etkin bir rol oynamıştır. İnsanları örgütleyen ve koordinasyonu sağlayan ana iletişim aracı özellikle Twitter ve Facebook olmuştur. Bununla birlikte, bazı ana akım medya kanallarının Gezi Parkı olaylarını görmezden gelmesi ve buna karşılık olayların tırmanması ile birlikte, olaylar ve haberler sosyal medya kanalları ve internet siteleri üzerinden takip edilebilmiş, sosyal medya kanallarının kullanıcı sayıları artmış ve alternatif yayıncılık, yurttaş gazeteciliği, UStream yayın yapan çevrimiçi televizyon kanalları, bloglar bu dönemde yaygınlaşmıştır ve tüm bu ana akım medya kanalları dışında kalan kanallar olayların uluslararasılaşmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır. Gezi Parkı protestolarında geleneksel medyanın rolünü anlamak için

¹²⁶⁴ Van Laer ve Van Aelst’dan aktaran La Rosa Amora, **Social Media in Politics: Case studies on the Political Power or Social Media**, Editörler: Bogdan Patrut ve Monica Patrut Springer, e-book, 2014, s. 38.

¹²⁶⁵ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 100.

¹²⁶⁶ Morozov’dan aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 101.

¹²⁶⁷ **Ibid.**

¹²⁶⁸ David Hoffman, **Vatandaşlar Ayaklanıyor**, New York: Paloma Yayınları, 2015, s. 177.

yeni medyanın rolünü, yeni medyanın rolünü anlamak için ise geleneksel medyanın rolünü ele almak gerekmektedir.

4.3.2.1. Türkiye’de Gezi Parkı Olayları Süreci ve Geleneksel Medyanın Rolü

Taksim Gezi Parkı protestoları süresince bazı ana akım medya kanalları yayın politikaları dolayısıyla büyük bir sınav vermiştir. Bilindiği üzere, “*Ana akım, sözcük anlamı olarak yaygın veya egemen akıma, eğilime veya yönelime işaret eder. İletişim açısından bakıldığında, ana akım medya yaygın ya da egemen söylemi veya ideolojiyi üreten ve yayan medya olarak karşımıza çıkmaktadır.*”¹²⁶⁹ Gezi Parkı protestolarının özellikle ilk günlerinde, kamuoyunun haber alma hakkı ile bazı ana akım medya kanallarının yayın politikaları büyük bir tezat oluşturmuş ve bu da Gezi Parkı olayları boyunca insanların iç ve dış kamulara ulaşabilmeleri için haber alma ve haber verme aracı olarak sosyal medya ağlarına ve internet kullanımına ağırlık vermek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Buna bağlı olarak, bazı ana akım medya kanallarının protestoları gündemlerine almayarak yarattıkları boşlukta, Kongar ve Küçükkaya’nın ifade ettiği gibi Taksim Gezi Parkı eylemlerinde “*Bir numaralı medya Twitter ve Facebook*” olmuştur.¹²⁷⁰

Bilindiği gibi, ana akım medya kanallarının sermaye yapıları ve hükümetler ile ilişkileri iç içe geçmiş alanlardır. Özutku ve diğerleri, medya ve sermaye ilişkisine dair şu noktayı vurgulamaktadırlar: “*Her şeyden önce klasik medya sermayeye bağlıdır ve sermayeyle zorunlu bir ilişkisi vardır.*”¹²⁷¹ Kitle iletişim araçlarının sahiplerine bakıldığında, bu kişilerin ekonomik menfaatleri söz konusu olduğunda, çoğunlukla bu kanalların yayın politikaları da bu çıkarlar üzerine inşa edilmekte ve kamu yararı ikinci plana atılmaktadır. Aşkın da bu ilişkilerin gerçekliğin habere dönüşme sürecine sözü edilenden çok daha farklı biçimde müdahale edilmesine zemin hazırladığını vurgulamakta ve bu çerçevedeki müdahalelerin egemen çevrelerin çıkarlarını gözetmesi dolayısıyla yapılan yayıncılığın kamunun gerçekleri bilme hakkını ihlal etmesi anlamına gelebildiğini belirtmektedir.¹²⁷² Oysaki

¹²⁶⁹ Yüksek, *Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...*, s. 56.

¹²⁷⁰ Kongar ve Küçükkaya, *a.g.e.*, s. 106.

¹²⁷¹ Özutku ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 33.

¹²⁷² Aşkın, *Küresel ve Yerel Dezenformasyon...*, s. 11.

medyanın asli görevlerinden biri, halka haber ve bilgiyi ulaştırması iken, kimi zaman maddi çıkarlar yayın politikalarının içeriğini de belirleyebilmekte ve bu anlamda medya kanalları asli görevlerinden biri olan haberleri iletme görevini yerine getirmeyebilmektedir. Taksim Gezi Parkı eylemlerinde de bazı ana akım medya kuruluşlarında bu ikilem yaşanmıştır. Yüzbinlerce insanın eylemlere katılmak için sokağa inmesiyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli toplumsal hareketlerinden biri olan Taksim Gezi Parkı hareketi kimi ana akım medya kuruluşları tarafından yok sayılarak, haber yapılmamıştır. Schiller'in bazı ana akım medya kuruluşlarının Taksim Gezi Parkı eylemlerine karşı sahip oldukları yaklaşımlarına ayna tutabilecek olan değerlendirmesi şu şekildedir:

“Zihin yönlendirenler, sosyal mevcudiyetin gerçeklerine tekabül etmeyen mesajları kasıtlı olarak ürettiklerinde, imaj ve haberlerin yaratılması, işlenmesi ve bunlara risayet edilmesi dolayısıyla inanç ve tutumları sonuç itibariyle davranışları belirleyebiliyor. Bunu manipülasyon olarak adlandırmak yanlış olmaz. Manipülasyonun pek çok yolu olduğunu söylemek mümkün. Haber akışını kontrol altında tutmak ya da beyinleri amaca uygun ideallerle doldurmak...”¹²⁷³

Walter Lippmann'a göre, *“Yalanları ayırt edebilecek araçlardan yoksun olan bir toplumda özgürlükten söz edilemez.”¹²⁷⁴* Mills'e göre, bir toplumun kamu toplumu mu, yoksa kitle toplumu mu olduğunu gösteren en belirgin gösterge, toplumdaki başat haberleşme biçimidir: Kamulardan oluşan bir toplumda en önemli haberleşme biçimi tarafların görüş, düşünce ve kanaatlerini eşit koşullarda ifade edebildikleri bir tartışma ortamı bildirişimidir.¹²⁷⁵ Kitle haberleşme araçları, böyle bir toplumda, birincil kamuları birbirine bağlayarak toplumdaki tartışma ortamını genişletmek ve canlı tutmakla görevlidir. Kitle toplumunda ise başat haberleşme biçimi, eşit tartışmanın dışında, biçimsel bildirişim araçlarıyla yapılan ve kamuyu sadece bir kitle haberleşmesi tüketicisi ve kendisine verilenlerin alıcısı sayan kitle haberleşmesidir. Buna bağlı olarak, kamu bu kitle haberleşme araçları kendisine ne veriyorsa, sadece onları öğrenebilmektedir.

¹²⁷³ Schiller'dan aktaran Uğurlu, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 297-298.

¹²⁷⁴ Lippmann'dan aktaran Ahmet Cevdet Aşkın, **a.g.e.**, s. 9.

¹²⁷⁵ Mills, **İktidar Seçkinleri...**, s. 425-426.

Bazı ana akım medya kanallarının Taksim Gezi Parkı eylemlerindeki habercilik tarzları habercilik etiği çerçevesinde değerlendirildiğinde, İnceoğlu'nun vurguladığı üzere, *“Gezi Parkı olayları Türkiye medya tarihinde bir ‘başarısızlık örneği’ olarak hatırlanacaktır.”*¹²⁷⁶ Bu süreçte, bazı ana akım medya kanallarının, kendilerinin asli görevlerinden biri olan kamuya doğru bilgi ve haber verme işlevini yerine getirmemesi ve otosansür uygulamasıyla, Türkiye’deki birçok ana akım medya kanalı halkın nezdinde büyük bir güven kaybına da uğramıştır. Gezin’in ifade ettiği üzere, Gezi Parkı sürecinde *“Devlet ve şirket işbirliği, en açık haliyle deşifre oldu. Sosyal medya, bilgi kirliliği nedeniyle eleştirilirken, bir yandan da, medyadan daha güvenilir bulunuyor. Bu güven sarsılması, muhalif kanal ve yayınlara ilgiyi de arttırmış durumda.”*¹²⁷⁷ Atikkan ve Tunç’un geleneksel medya ve demokrasiye ilişkin değerlendirmesi şu şekildedir: *“Geleneksel medyanın yani televizyon, dergi ve gazetelerin demokratik rolü unutulup gitti. Bu devasa kurumlar hantallaştı. Üstelik halkın gerçek derleriyle ilgilendikleri falan da yoktu. Evet artık demokrasi lafları daha fazla duyulur olmuştu fakat ortalıkta bu ideallere hizmet edecek bir medya yoktu.”*¹²⁷⁸ Medya, Althusser’in ifadesiyle ideolojik bir aygıt olarak, *“Bireyleri temel işlevi mevcut toplumsal düzeni sürdürmek olan ideolojinin bir öznesi olarak kurma özelliğine sahip alanın yapılandırılmasında başlıca kurumlardan biridir.”*¹²⁷⁹ Bilindiği üzere, Devletin İdeolojik Aygıtlarının fonksiyonu egemen ideolojiyi üretmek ve devam etmesini sağlamaktır. Gezi Parkı protestolarında da bazı ana akım medya kanalları bu yaklaşıma uygun şekilde bir yayıncılık yapmış, demokrasiyi ikinci plana atmıştır. Çoban da bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Kamuoyunun sesi olarak sunulan medya gerçekte düşünce üretim araçlarına sahip olan egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır. (...) Medya kamuoyunun iktidardan bağımsız gibi görünmesi yanlısamasını yaratarak, topluma kendisinin olmayan düşünceleri kendi düşünceleri olarak kabul ettirmesi bakımından önemli bir işlevi yerine getirir. Medya toplumsal düşüncü iktidarın ideolojisine göre

¹²⁷⁶ İnceoğlu, **Direnışin @ Hali...**, s. 10.

¹²⁷⁷ **Ibid.**, s. 43.

¹²⁷⁸ Atikkan ve Tunç, **Blogdan Al Haberi Haber Blogları, Demokrasi ve Gazeteciliğin Geleceği Üzerine...**, s. 97-98.

¹²⁷⁹ Yüksek, **a.g.e.**, s. 54.

biçimlendirerek, toplumsal denetimin sağlanmasına yardımcı olur. Gerçekte kamuoyu toplumun sesi değil, iktidarın sesidir.”¹²⁸⁰

Türkiye’de medya ve sermaye ilişkisi ile ilgili olarak Akad ve Dinçkol şöyle bir değerlendirme yapmaktadırlar:

“Günümüz Türkiye’si de aynı problemlerle karşı karşıyadır. Özellikle medya alanında görünüşte bir çoğulculuk var olmasına karşın, yayın organlarının belli bazı kişilere ve gruplara ait olması, kamuoyu oluşumunda bu kişi ve grupların etkili olmasına yol açmaktadır. Burada önemli olan medya ‘tekellerinin’ kendi kişisel çıkarlarını, kamu çıkarlarına tercih etmeleridir. Medyanın özündeki tekellilik, onun arzu edilen çoğulcu yapıya katkısını olanaksız kılmaktadır.”¹²⁸¹

Akad ve Dinçkol’un ifade ettiği medya-sermaye ilişkilerine bağlı olarak, Taksim Gezi Parkı olaylarında da ana akım medya kanalları cephesinde benzer bir tablo yaşanmıştır çünkü Chomsky ve Herman’ın altını çizdiği gibi, *“Medyanın toplumsal amacı topluma ve devlete egemen ayrıcalıklı grupların ekonomik, toplumsal ve siyasal gündemlerini halka aşulamak ve bunları savunmaktır.”¹²⁸²* İnceoğlu, Taksim Gezi Parkı olaylarının başlangıcından itibaren ana akım medyanın Taksim Gezi Parkı eylemlerine ilişkin habercilik yaklaşımlarını şu şekilde mercek altına almaktadır:

“Önceleri Gezi Parkı’ndaki ağaçların kesilmesi ve alanın imara açılmasını protesto eden çevre bilincine sahip 50 kişilik bir grubun barışçıl eylemi olarak başlayan, ancak polis bu sivil itaatsizlik eylemine karşı şiddet uygulaması sonucu neredeyse bir halk hareketine dönüşen olaylarda, ana akım medya sınıfta kaldı. Sanki sözleşmiş gibi ‘suskunluk yemini’ eden medya ve özellikle de bazı televizyon kanalları, olayların 3-4 gününü neredeyse yok saydı hatta bazı kanallar penguen belgeseli ve Hitler belgeseli gösterdi. Medya, en büyük sorumluluğunun kamunun bilme hakkına karşı olduğunu askıya alarak, kamunun vicdanı ve sesi olmaktan ziyade İstanbul’da Gezi Parkı alanı ve Beşiktaş – Dolmabahçe’deki şiddet olaylarını,

¹²⁸⁰ Çoban, **Kitle İletişimi ve Toplumsalın Üretimi...**, s. 137-138.

¹²⁸¹ Akad ve Dinçkol, **a.g.e.**, s. 409-410.

¹²⁸² Chomsky ve Herman’dan aktaran Çoban, **a.g.e.**, s. 153.

sonrasında ise Türkiye'nin birçok ilinde yaşananları ya gizlemeye çalıştı ya da eksik ve çarpıtılmış olarak verdi."¹²⁸³

Schiller'in altını çizmiş olduğu gibi, "*Medya, izleyicilerinin dikkatinin kendi varlığı ve işleyiş tarzı üzerinde yoğunlaşmasını kesinlikle istememektedir.*"¹²⁸⁴ Oysaki Taksim Gezi Parkı protestolarının özellikle ilk günlerinde medyanın olayları görmezden gelmesi ve haberleştirmemesi ile medyanın "yokluğu" ve buna bağlı olarak da "işleyişi" tartışılmıştır. Taksim Gezi Parkı protestolarında geleneksel medyanın olayları haberleştirmemesi eylemlerin kitleleşmesine de etkiye bulunmuştur. İstanbul Bilgi Üniversitesi akademisyenlerinden Esra Ercan Bilgiç ve Zehra Kafkaslı'nın Gezi Parkı ile ilgili yaptığı bir araştırmaya göre, protestocuların %92,4'ü "Başbakanın otoriter tavrını", %91,3'ü "Polisin protestoculara uyguladığı orantısız gücü", %91,1'i ise "Demokratik haklarının ihlal edilmesini" protesto ederken, %84,2'si ise "Medyanın suskunluğunu", %56,2'si "Ağaçların kesilmesini" ve %7,7'si ise "Bağlı bulunduğu siyasi hareketin yönlendirmesinin etkili olduğunu" ifade ederek protestoya katıldıklarını belirtmektedirler.¹²⁸⁵ Görüldüğü gibi, %84,2'lik oran ile "Medyanın suskunluğunun" protesto ediliyor olması medyadaki otosansürün protestolardaki rolünü ortaya koyması bakımından dikkate alınması gereken, çarpıcı bir bulgudur.

Taksim Gezi Parkı olaylarında geleneksel medya kanalları tarafında neler olduğuna daha detaylı şekilde bakıldığında, özellikle şu gelişmeler ön plana çıkmaktadır:

Gezi Parkı olaylarının ilk günlerinde Ulusal Kanal, Halk TV, Hayat TV, İMC TV, Özgür Radyo, Yön Radyo, Cem Radyo eylemlere ilişkin haberler yapmıştır.¹²⁸⁶ Sartori'nin belirttiği gibi, "*Bugün egemen halk, özellikle televizyonun onu kanaat sahibi olmaya ittiği biçimde 'kanaat sahibi olmaktadır'. Ve kanaatin yönlendirilmesinde, günümüz politikalarının tüm süreçlerinin tam da merkezine video-politika konulmaktadır.*"¹²⁸⁷ Bu anlamda gelişmelerin özellikle televizyon haberlerinde yer alması hala büyük önem taşımaktadır. Ötekilerin Postası,

¹²⁸³ Inceoğlu, **Direnışin @ Hali...**, s. 8.

¹²⁸⁴ Schiller, **a.g.e.**, s. 38.

¹²⁸⁵ <http://www.bilgiyay.com/Content/files/DIRENGEZI.pdf>, Erişim tarihi: 01.10.2015.

¹²⁸⁶ Gezgin, **a.g.e.**, s. 40.

¹²⁸⁷ Sartori, **Görmenin İktidarı...**, s. 50.

Nabermedya, Gezi Radyo, Gezi Postası, Çapul TV, Halk TV vb. gibi kanallar yeni ve geleneksel medyayı birlikte kullanarak eylemlere ilişkin haberleri yaygınlaştırmaya çalışmıştır.¹²⁸⁸ Haber kanalları olarak NTV, CNN Türk, Habertürk, ATV, Star, Show TV ve TRT eylemlerin ilk günlerinde eylemlere ilişkin otosansür uygulamaları ile ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda, eylemciler NTV ve Habertürk binalarının önüne giderek protesto gösterileri yapmışlardır.¹²⁸⁹ Bu anlamda, Yüksek'in belirttiği gibi, *“Ana akım medyaya karşı başlatılan geniş ölçekli protestolar, eylemlerin belki de en ayırt edici özelliklerinden biriydi.”*¹²⁹⁰ Ana akım medyadaki otosansür ve sansür izleyicileri yabancı medyayı takip etmeye yöneltmiştir. Bu durumu özetleyen bir örnek olarak şu olay son derece ilginçtir: *“Olayları canlı yayınlarla duyuran CNN International muhabirinin şu sözleri basın tarihine geçti: ‘Şu anda birçok Türk bizi izliyor, çünkü kendi medyalarına güvenmiyorlar.’”*¹²⁹¹ Bir grup sanatçı 3 Haziran 2013 tarihinde “Gezi Parkı Direnişine Karşı Anaakım Medyanın Sansürcü Tutumunu Kınıyoruz” başlıklı şöyle bir açıklama yapmışlardır:

*“Biz bu ülkenin sinemacıları, sanatçıları ve yazarları olarak, kendini Türkiye'nin önde gelen, tarafsız medya kuruluşları olarak tanımlayan, başta NTV, CNN Türk, Habertürk, Kanal D, ATV, Star, Show TV ve TRT olmak üzere tüm ana akım televizyon kanallarının ve başta Star, Sabah ve Habertürk olmak üzere bazı gazetelerin, Gezi Parkı Direnişi'yle başlayan süreçte, tarafsız haber ilkelerini hiçe sayan sansürcü ve yanlı tutumlarını kınıyoruz.”*¹²⁹²

Kongar ve Küçükkaya Taksim Gezi Parkı olayları esnasında ana akım medya kanallarının uyguladığı otosansüre ilişkin ve yabancı medya kanallarının olaylardaki rolüne ilişkin şu detayları aktarmaktadırlar:

“Halkın Gezi Parkı Direnişini görmezden gelen medya sansürüne karşı tepkisi NTV ve Habertürk'e yönelince, çeşitli gruplar NTV ve Habertürk önünde gösteriler yapmaya başladı. Bir grup da NTV'nin sahibi olan Doğuş Grubu'na Ferit Şahenk'e

¹²⁸⁸ Şener, **Direnışin @ Hali...**, s. 30.

¹²⁸⁹ <http://www.milliyet.com.tr/ntv-binasi-onunde-protesto/gundem/detay/1717999/default.htm>,

Erişim tarihi: 31.01.2016.

¹²⁹⁰ Yüksek, **a.g.e.**, s. 65.

¹²⁹¹ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 154.

¹²⁹² <http://bianet.org/bianet/siyaset/147155-sanatcilar-gezi-sansurunu-kinadi>, Erişim tarihi: 03.06.2013.

ait Garanti Bankası'na karşı bir boykot eylemi başlattı. (Kongar, Küçükkaya, s.46) Stüdyoların önündeki protestolardan bunalan NTV'nin genel müdürü Cem Aydın, 'Dengesizlikler içinde denge ararken yanlış yaptık' diye günah çıkardı ve hem çalışanlardan hem de izleyicilerden özür dilemiştir. (Kongar ve Küçükkaya, s.47) Olayları başlangıçta görmezden gelen haber kanallarından CNN-Türk, Taksim karıştığı bir sırada haberleri aktarmak yerine penguenlerle ilgili bir belgesel gösteriyordu. Sonradan bu sevimli hayvanlar sansürün ve otosansürün simgesi oldu. (Kongar, Küçükkaya, s.50) (...) Sonunda, başlangıçta Direniş'i hiç görmeyenler de dahil bütün kanallar zorunlu olarak, bir bölümü yine de tarafgirliklerini sürdürerek, haberlere yer vermeye başladılar. CHP'nin yayın organı olan Halk TV, İP'ye bağlı Ulusal Kanal ve yeni kurulan +1, sansürsüz yayın yaptıkları için en çok izlenen kanallar oldu. Bütün gazetelerin satışlarında kıpırdanmalar görüldü ama özellikle Cumhuriyet, Aydınlık, Yurt gibi muhalif gazetelerin tirajları arttı. Üstelik anaakım kanallarda ve gazetelerde sansür olduğu inancı bu yayın organlarına güveni sarstığı için, internet ortamı her türlü dezenformasyona açık hale geldi ve iktidar bundan sonra derece rahatsız oldu. İktidarın aleyhine dedikoduların önlenmesi için yine en iyi yolun sansürsüz medya olduğu anlaşıldı."¹²⁹³

NTV'nin otosansür uygulaması sonucu, 14 Haziran 2013 tarihinde BBC Küresel Haber Dairesi Başkanı Peter Horrocks, BBC Türkçe'nin "Dünya Gündemi" programını yayımlamayan NTV ile ortaklığın askıya alındığını açıklamıştır.¹²⁹⁴ CNN Türk'ün CNN International ile ve NTV'nin BBC ile imzaladığı uluslararası protokollere uygun şekilde yayın yapmaması, bu medya kuruluşlarının yine sermaye ile ve siyasi aktörler ile olan ilişkilerine bağlı bir konudur. Wolton bu konuda şunları aktarmaktadır:

"İletişimin ve enformasyonun yayın ve üretim koşulları 'uluslararası' hale geldikçe, bu enformasyonların yorumlanmış ve kod açımına tabi tutulmuş kimliklerini sürdürmeleri daha önemli hale gelmektedir. Yorumlamanın koşulu olan kimlik, iletişim süreçlerinin açık niteliğiyle çelişir. Bu yüzden, bir dünya pazarı biçiminde örgütlenen televizyon olgusuyla, onun iletişimsel gerçekliğindeki diğer

¹²⁹³ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 46-67.

¹²⁹⁴ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130614_bbc_ntv_peter_horrocks, Erişim tarihi: 14.06.2013.

düzeyi, yani iletişimsel gerçekliğin ulusal bir kimliğe bağlı kaldığı gerçeğini birbirine karıştırmamak gerekir."¹²⁹⁵

Gezi Parkı protestoları süresince birçok yabancı medya kanalı olayları yakından takip etmiştir. Özellikle CNN International ve BBC bu süreçte Gezi Parkı'ndan canlı yayınlar yapmış ve olayları naklen uluslararası kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Kongar ve Küçükkaya yabancı basının ve televizyon kuruluşlarının Gezi Parkı'ndaki olayları yansıtma biçimini şu şekilde aktarmaktadırlar:

"CNN'in haberinde Taksim projesine karşı başlayan hareketin hükümetin politikalarını protestoya dönüştüğü yorumu yapıldı. Eylemcilerin Facebook ve Twitter'da örgütlendiğine dikkat çekilen haberde, bir eylemcinin 'Arap Baharı gibi belki bu da Türkiye Baharı olur' ifadelerine yer verildi. CNN'in canlı yayınında muhabiri, biber gazı yüzünden öksürük tutması nedeniyle haber yarıda kesildi. İngiliz The Guardian gazetesi protestolara ilişkin olarak yorum bölümünde 'Park Eylemi Türk Baharı'nın tohumlarını attı' ifadesini kullandı. İngiliz haber ajansı Reuters, gösterinin Başbakan Erdoğan'ın 'İslami kökenli' AKP'sine karşı eyleme dönüştüğüne dikkati çekti."¹²⁹⁶

Gezi Parkı protestoları süresince yayın politikaları ile bazı televizyon kanalları ve RTÜK de karşı karşıya gelmiştir. RTÜK, Gezi Parkı olaylarında "halkı şiddete teşvik ettikleri" gerekçesiyle Ulusal TV, Halk TV, Cem TV ve EM TV'ye para cezası vermiştir.¹²⁹⁷ Bu karar üzerine hacker grubu Redhack, doğruları yazan medya kuruluşlarına ceza verdiği gerekçesiyle RTÜK'ün internet sitesini hacklediğini duyurmuştur.¹²⁹⁸ RTÜK 19 Haziran 2013'teki toplantısında, Halk TV, Ulusal Kanal ve Beyaz TV'ye yayınları nedeniye tekrardan ceza vermiştir.¹²⁹⁹

RTÜK'ün Gezi Parkı protestoları sırasında Hayat Televizyonu ile ilgili bir kararı daha kamuoyunda tartışma yaratmıştır. RTÜK, 21 Mart 2007'den bu yana

¹²⁹⁵ Wolton, **Kamusal Alan...**, s. 43.

¹²⁹⁶ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 106-107.

¹²⁹⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23486445.asp>, Erişim tarihi: 12.06.2013.

¹²⁹⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/planet/23491184.asp>, Erişim tarihi: 13.06.2013.

¹²⁹⁹ <http://www.milliyet.com.tr/beyaz-tv-ye-g--kiliyim-cezasi-/gundem/detay/1725865/default.htm>, Erişim tarihi: 21.06.2013.

Türksat uyduları üzerinden yayın yapan ve Gezi Parkı'na ilişkin olayları ilk günden itibaren yayınlayan Hayat Televizyonu'nu yurtdışından yayın yapan bir kanal olarak lisans başvurusu olmadığı gerekçesiyle karartma kararı vermiş, ancak RTÜK Yönetim Kurulu kanalın Mart ayında yapmış olduğu lisans başvurusunu değerlendirme altına alarak, Türksat'a yazı yazmış ve kapatma kararını geri almıştır.¹³⁰⁰

Gezi Parkı protestoları döneminde hükümet yanlısı yayın politikasına sahip olan medya kuruluşları, Gezi Parkı döneminde bu eğilimlerini daha görünür hale getirmiştir. Örneğin dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kuzey Afrika dönüşü Gezi Parkı eylemleri ile ilgili yaptığı açıklamasındaki “Demokratik taleplere canımız feda” sözü, Habertürk, Zaman, Star, Yeni Şafak, Sabah ve Türkiye'nin manşetlerinde, Bugün gazetesinin de sürmanşetinde yer almıştır.¹³⁰¹ Bianet haberi “7 Gazete, 1 Genel Yayın Yönetmeni” başlığıyla vermiştir.¹³⁰² Buradan çıkan sonuç, Gerbner'in ifade ettiği gibi, “Esas mesele kitle iletişim organlarının özgür olup olmadıkları meselesi değildir. Kim tarafından, nasıl, hangi amaçlar için kontrol mekanizmasının uygulandığı ve kaçınılmaz tezahürlerinin neler olduğudur.”¹³⁰³

Gezi Parkı protestoları dönemi hem yerel medya kuruluşlarının hem de yabancı medya kuruluşlarının çeşitli şekillerde sürece dahil oldukları bir dönemdir. Örneğin Takvim gazetesinin CNN International'ın sunucusu Christiane Amanpour ile kurmaca bir röportaj yayınlamış olması, herkesten önce Amanpour'un tepki vermesine neden olmuştur. Kongar ve Küçükkaya bu olayı şu şekilde aktarmaktadırlar:

“18 Haziran 2013'de Takvim gazetesi 'Kırlı İtiraf' manşetiyle çıktı. Hükümete yakınlığıyla bilinen bir gruba ait olan gazete, 'Gezi eylemlerini çarpıtarak Türkiye'yi savaş bölgesi gibi gösteren CNN International'ın ünlü sunucusu Christiane Amanpour, Takvim'e konuştu: Her şeyi para için yaptık' şeklinde manşetten duyurduğu haber için iç sayfada 'Mevlüt Yüksel'in Christiane Amanpour röportajı gerçek dışıdır...' notunu düştü. CNN International'da yaptığı programlarla tanınan

¹³⁰⁰ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23500923.asp>, Erişim tarihi: 14.06.2013.

¹³⁰¹ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 137.

¹³⁰² <http://bianet.org/bianet/siyaset/147327-7-gazete-1-genel-yayin-yonetmeni>, Erişim tarihi: 07.06.2013.

¹³⁰³ Gerbner'den aktaran Schiller, **a.g.e.**, s. 38.

*ünlü haberci Christiane Amanpour, hayali söyleşiye Twitter'dan yanıt verdi. Amanpour, 'Benimle yapılmış SAHTE röportaj yayınladığın için yazıklar olsun @Takvim' diye tweet attı.'*¹³⁰⁴

Bir başka örnek ise 23 Haziran 2013 tarihinde BBC'nin Türkiye'deki muhabiri Selin Girit'in Twitter'dan Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından hedef alınması ve Gökçek'in Girit'e "ajan ve vatan haini" ve "İngiliz ajanı" suçlamasını yöneltmesi üzerine,¹³⁰⁵ BBC Küresel Haber Dairesi Başkanı Peter Horrocks, "*BBC, Türkiye'de yetkililerce sürdürülmekte olan ve BBC'nin güvenilirliğine darbe vurmaya, muhabirlerini de sindirmeye amaçlayan kampanya nedeniyle büyük kaygı duymaktadır.*" açıklamasını yapmıştır.¹³⁰⁶

Gezi Parkı protestoları süresince gazetecilerin durumunu ortaya koyan bir başka ilginç örnek ise, Sabah gazetesinin Balmumcu'da bulunan binasının önünde 6 saat boyunca "durarak" Sabah gazetesini protesto eden Alper Bahçekapılı'nın, "*Bundan sonra gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan hiçbir gazetede, Sabah dahil, yazı yazmayacağım. Hükümetin ve medya patronlarının baskısıyla düşündüklerini dile getiremeyen gazetecilerin özgürlüklerine kavuşması dileğiyle, teşekkürler.*" şeklinde bir açıklama yaparak Sabah gazetesinden istifa etmesidir.¹³⁰⁷ Bu süreçte medya kuruluşları ile bu kuruluşlarda çalışan gazeteciler arasında bu şekilde problemler baş göstermeye başlamış, birçok gazeteci ve televizyoncu istifa etmiş, istifaya zorlanmış ya da işten çıkarılmıştır.¹³⁰⁸ Bununla birlikte Gezi Parkı olaylarını takip etmeye çalışan gazetecilerden 28'i yaralanmış, 22'si darp edilmiş, 18'i de gözaltına alınmıştır.¹³⁰⁹ Kongar ve Küçükkaya bununla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: "*Çağlayan Adliyesi'nde bir araya gelen gazeteciler, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şube Başkanı Gökhan Durmuş, 'Bu utanç verici tablonun*

¹³⁰⁴ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 173.

¹³⁰⁵ **Ibid.**, s. 184.

¹³⁰⁶ **Ibid.**, s. 186.

¹³⁰⁷ <http://www.sozcu.com.tr/2013/gunun-icinden/yandas-oldugu-icin-sabahtan-istifa-etti-318052/>, Erişim tarihi: 24.01.2016.

¹³⁰⁸ <http://bianet.org/bianet/medya/148636-gezi-direnisinde-59-gazeteci-isten-cikarildi-istifaya-zorlandi>, Erişim tarihi: 24.01.2016.

¹³⁰⁹ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 186.

sorumlusu siyasi iktidardır. Burada amaç gerçeklerin halktan saklanmasıdır.’ dedi.”¹³¹⁰

Ana akım medyanın Gezi Parkı olaylarının ilk günlerinde olayları görmezden gelmesi, hükümete yakın medya kuruluşlarının tek bir söylem üzerinden haber üretmesi ve Takvim gazetesi örneğinde olduğu gibi tamamen kurmaca bir haberin öznesi olarak yabancı bir sunucunun kullanılmaya çalışılması, yabancı medya kuruluşları suçlayan ve bu kuruluşlarda çalışan gazetecilere sataşan siyasetçilerin olması gibi örnekler yan yana getirildiğinde medyanın siyasetçiler için son derece önemli bir mecra olduğu ortaya çıkmaktadır çünkü siyasetçiler tarafından üretilen söylemler medya tarafından geniş kitlelere yayılmakta ve meşrulaştırılmaktadır. *“Foucault’ya göre söylemin kendisi bir iktidardır ve bir iktidar etkisi olmayan söylem söz konusu olamaz. Söylem bu iktidarı, bilginin üretilmesi sayesinde yaratır.*”¹³¹¹ Siyasi liderler için kitle iletişim araçları, kendi söylemlerini yaygınlaştırmak ve güçlendirmek için önemli bir araçtır. Medyada varlık gösteremeyen siyasetçi, kamu nezdinde de varlık gösterememektedir. Castells’in vurguladığı gibi, *“Siyasi aktörler kim olursa olsun, hedefleri ne olursa olsun iktidar oyununda, medya üzerinden, medya sayesinde, giderek daha fazla farklılığı içinde barındıran, bilgisayarlı iletişim ağlarını da kapsayan medya sisteminin çeşitliliği içinde varolurlar.*”¹³¹² Bard ve Söderqvist medyada yer bulmayan siyasi olaylara tanım gereği *“aslında mevcut olmayan hadiselerdir”* diyerek, medya ve siyaset ilişkisine şu şekilde ayna tutmaktadırlar:

“Artık politikayla ilgili her şey medyanın şartlarına uygun olarak gerçekleşmektedir. Temsili demokrasinin sacaktarları bu açıdan tamamen güçsüzdürler ve yeni efendilerinin emirlerine uyum sağlamaktan başka yapabilecekleri hiçbir şey yoktur. Medyada yer bulmayan siyasi olaylar tanım gereği aslında mevcut olmayan hadiselerdir. Doğal olarak bu, ciddi bir siyasetin son kalıntılarının da, en ilginç unsurunu politikacılara duyulan tiksintinin oluşturduğu bir aygıt olan medya tarafından kullanılan dramaturjinin gölgelerinde hapsediği anlamına gelir. Bunun hiçbir zaman sorgulanmadığı gerçeği fiilen varolduğu

¹³¹⁰ **Ibid.**

¹³¹¹ Yüksek, **a.g.e.**, s. 54.

¹³¹² Castells, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi...**, s. 630.

anlamına gelmez, yalnızca amaçlarına hizmet ettiği çevrelerde tutulan bir 'hakikat' olduğu anlamına gelir: Yani kamusal alanın idaresini ele almış olan netokratik medyada."¹³¹³

Böylece Gezi Parkı olaylarında görüldüğü gibi, medya aracılığıyla hakikat de bulanıklaştırılmaya çalışılabilmektedir. Medya kanallarında üretilen hangi haberin ve bilginin hakikati yansıttığı ve hangisinin manipülasyon amacı taşıdığı tartışılır hale gelmekte ve bu da medya kanallarının algı yönetiminin ne şekilde bir parçası haline gelebildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Gezi Parkı protestoları sırasında Kabataş Olayı olarak bilinen fakat iddia seviyesinde kalarak ıspatlanamayan bir olay hem siyasetçileri hem de medya gündemini aylarca meşgul etmiştir.¹³¹⁴ Bu anlamda, kesinliği kanıtlanamayan bir olay olan Kabataş Olayı'nı dezenformasyon kapsamında değerlendirmek mümkündür. Alejandro Pizarroso Quintero, dezenformasyonun özellikle çatışma dönemlerinde etkin şekilde kullanılan bir propaganda tekniği olduğunu belirtmektedir.¹³¹⁵ Quintero'ya göre dezenformasyon, *"belirlenen bir hedefe ulaşmak için tepki ya da davranışlara yol açmak ya da onları değiştirmek amacıyla düzmece bir haberi gerçekmiş gibi yayma girişimi"*dir.¹³¹⁶ Debord dezenformasyon ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: *"Dezenformasyon kavramı ise bir iktidar ya da bunun sonucu olarak iktisadi ya da politik otoritenin bir kısmını ellerinde tutan insanlar tarafından kurulu olanı sürdürmek amacıyla bir hayli kullanılmaktadır. Doğrudan yalanın tersine dezenformasyon, kaçınılmaz olarak kasten manipüle edilmek koşuluyla bir miktar hakikat taşımak zorundadır. Kısaca dezenformasyon hakikatin kötü kullanımudur."*¹³¹⁷ Guy Grandin göre dezenformasyon, *"İletişim araçlarının muazzam biçimde geliştirdiği bir çağda organize aldatmalar bütünü"*dür.¹³¹⁸ Dezenformasyon, kamuoyunun manipüle edilmesinin bir aracıdır ve dezenformasyonun deşifre edilmesine bir özgürlük ve demokrasi meselesi olarak yaklaşmak gerekmektedir.¹³¹⁹

¹³¹³ Bard ve Söderqvist, **Netokratlar...**, s. 54-55.

¹³¹⁴ <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/polisin-kabatas-raporu-ortaya-cikti-765837/>, Erişim tarihi: 24.01.2016.

¹³¹⁵ Aşkın, **a.g.e.**, s. 20.

¹³¹⁶ Quintero'dan aktaran Aşkın, **a.g.e.**, s. 20.

¹³¹⁷ Debord'dan aktaran Uğurlu, **a.g.e.**, s. 298.

¹³¹⁸ Aşkın, **a.g.e.**, s. 19.

¹³¹⁹ Aşkın, **a.g.e.**, s. 11-12.

Wolton, kamusal alanı, “medyatik kamusal alan” olarak adlandırmaktadır çünkü kamusal alanın gelişimini demokratikleşmeye ve medyanın sistem içindeki rolüne bağlamaktadır: *“Geniş anlamda kamusal alanı değişikliğe uğratan şey, demokratikleşmenin ve medyanın büyüyen rolünün bütünsel sonucudur. Bu yüzdendir ki çağdaş kamusal alan medyanın rolünden normatif olarak ayırlamaz ve işlevsel olması anlamında ‘medyatik kamusal alan’ olarak adlandırılabilir.”*¹³²⁰

Demokratik ülkelerde, medyanın siyasi atmosfer içinde bazı görevleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. Gurevitch ve Blumler’in belirttiği gibi demokrasi, medyadan siyasi sistem içinde bir dizi işlevi yerine getirmesini beklemektedir:

- “1. Toplumsal ve siyasi çevrenin gözetimi, yurttaşların refahını olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyecek gelişmelerin haber verilmesi,*
- 2. Anlamlı gündem-koyma, günün önemli sorunlarını, bu sorunları gündeme getiren ve çözebilecek olan güçleri de içerecek biçimde saptama,*
- 3. Siyasetçilerin ve diğer baskı ve çıkar gruplarının sözcülerinin anlaşılır ve aydınlatıcı görüşlerini aktarmaları için bir platform görevi görme,*
- 4. Hem çeşitli görüş açıları arasında hem de iktidarı (şimdi ve gelecekte) ellerinde bulunduranlarla kitleler arasında diyalog sağlama,*
- 5. Resmi görevlilerin ellerindeki gücü nasıl kullandıklarına ilişkin hesap vermeleri için mekanizmalar sağlama,*
- 6. Yurttaşları, siyasi süreçleri yalnızca izlemek ve hakkında konuşmaktan çok, öğrenmeleri, tercih yapmaları ve katılmaları için teşvik etme,*
- 7. Medya dışındaki güçlerin, kendi bağımsızlıklarını, dürüstlüklerini ve izleyicilere hizmet etme yeteneklerini yok etme çabalarına ikeli biçimde karşı koyma,*
- 8. İzleyicileri, kendi siyasi çevrelerini anlamlandırabilen ve potansiyel olarak duyarlı davranan kişiler olarak görme ve onlara saygı gösterme.”*¹³²¹

Oysaki Taksim Gezi Parkı eylemlerinde ana akım medya siyasi sürecin birer aktörü haline gelmiş ve kimi zaman medya ve siyasetçiler dezenformasyon ve mizenformasyonun ortak paydasında buluşmuştur. Bu süreçte özellikle televizyon kanalları ve gazeteler birer algı yönetimi aracı olarak kullanılmıştır. Gezi Parkı

¹³²⁰ Wolton, **Kamusal Alan...**, s. 28-29.

¹³²¹ Gurevitch ve Blumler’dan aktaran Sütçü ve diğerleri, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar...**, s. 167.

protestolarının başlangıcından itibaren, birçok ana akım medya kanalı, haberciliğin gereği olarak olayları objektif şekilde ve zamanında kamu ile paylaşmamıştır. Üstelik kutuplaştırıcı ve ötekileştirici söylemlere sahip siyasi liderlerin söylemlerini günlerce yayınlayan televizyon ve radyo kanalları, gazeteler ve internet haber siteleri kendi haber metinlerinde de yalnızca bu söylemleri kullanmış ve siyasi söylemin birer sözcüsü haline gelmiştir. Anayasal hakkını kullanarak bir kamusal alan olan Taksim Gezi Parkı'nda ve daha sonrasında çeşitli kamusal alanlarda eylem yapan Gezi Parkı eylemcilerinin, önce hükümet yetkilileri tarafından, daha sonra hükümete yakın olan medya kanalları ve grupları tarafından “marjinaler” ve “çapulcular” gibi ötekileştirici sıfatlar ile, eylemlerin de “kirli tezgah” olarak etiketlenmesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 34. Maddesi'ne göre her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının anayasal ve demokratik haklarından biri olan gösteri hakkını yok sayarak göstericileri ötekileştirmesi ve toplumun huzurunu tehdit edici bir unsur olarak göstermesi bu anayasal hakkın yalnızca bazı siyasi aktörler tarafından değil, bazı medya kuruluşları tarafından da ihlal edildiğini göstermektedir.

Dahlgren toplumsal hareketlerin, yeni iletişim teknolojileri ile buluşması ve ortada bir siyasi ve toplumsal krizin olmasıyla, kamusal alanın meydana çıkışına atıfta bulunmakta ve medyanın toplumsal hareketleri ötekileştirme eğilimini şu şekilde açıklamaktadır:

“(Ulus) devlet krizi, kamunun bölünmüşlüğü, yeni toplumsal hareketler, yeni iletişim teknolojilerinin uygunluğu; bir kamusal alanın varlığı için yeni tarihsel koşulların hayalini kurmaya başlayabiliriz. İlginç gerilim noktalarının ansızın belirivermesi için bu unsurlardan ikisinin birbiriyle etkileşime geçmesi yeterlidir. Sözgelimi egemen medya, (parlamento-dışı bazı siyasal eylem biçimlerini cezalandırmayı amaçlayan hukuki çabalara koşut olarak), sistem için bir tehdit olarak algıladığı yeni toplumsal hareketleri, sürekli olarak gayrı-meşru biçimde sunmaya çalışır.”¹³²²

Tehraninan muhalif düşünceleri ötekileştiren ana akım medya ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır: *“Muhalif düşünceleri toplumsal iletişim sürecinin dışında tutan, marjinalleştiren ana akım medya, ‘öteki’lerin toplumsal alandan dışlanması*

¹³²² Dahlgren, **Kamusal Alan...**, s. 50-51.

*sağlamaya çalışır, topluma 'öteki'ler toplumsal varoluşu tehdit eden unsurlar olarak sunulur; 'devlet medyası ve ticari medya sistemleri 'öteki'ni, 'biz'e karşı, ayırır, dramatize eder şeytanileştirir.'"*¹³²³

Gezi Parkı protestoları süresince, medyanın eylemcileri ve eylemi görmezden gelen otosansürcü yayın politikası ve vatandaşın haber alma hakkını yok sayan yayın politikaları ve eylemcileri ötekileştirici söylemleri büyük bir tepkinin doğmasına yol açmıştır. İnceoğlu'nun belirttiği gibi, *"Medyaya karşı her ne kadar medyanın gerçekliği ile toplumsal gerçekliğin birebir örtüşmediğini bilsek de, medyanın kitlesel bir şekilde akıl tutulmasına kendini gönüllü veya gönülsüzce kaptırması olmasına tanıklık etmek, herkesi umutsuzluğa ve hatta öfkeye sürükledi."*¹³²⁴

Tüm bu gelişmelerin ışığında, bazı geleneksel medya kanallarının halka haber ve bilgi verme görevini yerine getirmemelerine bağlı olarak, Gezi Parkı protestoları ile ilgili haber ve bilgi akışı sosyal medya ağları ve internet üzerinden gerçekleşmiştir ve sosyal medya ve internetteki bazı haber siteleri ve alternatif medya kanalları Gezi Parkı eylemleri ile ilgili olarak haber veren sayılı kaynaklar olarak kamuoyu nezdinde saygınlık kazanmıştır.¹³²⁵

4.3.2.2. Türkiye'de Gezi Parkı Olayları Süreci ve Yeni Medyanın Rolü

Castells'in vurguladığı gibi, *"İnternet teknolojisinin özgürlük kültürünü temsil ettiğini"* söylemek mümkündür.¹³²⁶ Poulet internet teknolojisi ve bu özgürlük kültürünü şu bağlamda ele almaktadır: *"İnternet sadece bir teknoloji değil, aynı zamanda bir ideoloji. İnternet yeni bir dünya vizyonu ve toplum projesini ortaya çıkarttığı için pek çok teknik inovasyondan farklı. Hatta denebilir ki bu ideolojik mimari olmasaydı internet bu denli başarılı olamazdı."*¹³²⁷ İnternetin ve sosyal medya ağlarının her şeyden önce bireye getirdiği özgürlükler, siyasi sistemlerin ve bu sistemler içindeki bireylerin ve her bir paydaşın rolünü de tekrar tartışmaya açmaktadır. Eren, Twitter'ın günümüz siyasal iletişimine fırsat eşitliği, organize olma gücü ve izleme ve veri gücü alanları olarak sıraladığı üç temel alanda etki

¹³²³ Tehranian'dan aktaran Çoban, **Kitle İletişimi ve Toplumsalın Üretimi...**, s. 154.

¹³²⁴ İnceoğlu, **Direnişin @ Hali, a.g.e.**, s. 9.

¹³²⁵ **Ibid.**, s. 11-12.

¹³²⁶ Castells, **İsyân ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler...**, s. 199.

¹³²⁷ Poulet'ten aktaran Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 131.

ettiğini ifade etmektedir.¹³²⁸ Özutlu ve diğerlerine göre ise sosyal medyanın ayırt edici özellikleri şunlardır:

“-Sosyal medya içeriklerden oluşur, her bilgi bir içerik, her içerik bir kaynaktır.

-Geleneksel medyadan farklı olarak içerik, kullanıcılar tarafından üretilir ve tüketilir. Geleneksel medyada ise içerik üreten başka, tüketen başkadır.

-Sosyal medya geleneksel mecralardan farklı olarak yaşayan bir platformdur. Gazete, TV ve diğer basılı mecralardan en büyük farkı eşzamanlı bilgi paylaşımıdır. Çift yönlü bir iletişim söz konusudur.

-Sosyal medya kullanıcı odaklıdır ve bir sınırlama olmaksızın burada herkesin söz hakkı vardır. Doğru kullanıldığında özellikle markalar açısından çeşitli faydalar sağlayan sosyal medyanın bireyler üzerinde de olumlu veya olumsuz etkileri mevcuttur.

-Sosyal medyada bilgi paylaşımı hiçbir maliyet gerektirmeden gerçekleşir ve anında çok geniş kitlelere ulaşır.

-Hızlıdır. Hem haberlerin ulaşmasında hem de algının oluşmasında geleneksel medya ile sosyal medya arasında hız açısından kıyaslanamayacak kadar büyük fark vardır.

-Sosyal medyada erişim imkanları, geleneksel medyaya göre daha kolaydır.

-Özellikle de mobil internet ile sosyal medya kullanımında mekân ve zamana bağımlılık ciddi ölçüde azalmıştır.

-Geleneksel medyaya göre çok daha geniş kitlelere ulaşma imkânı sağlar.

-Geleneksel medyadan farklı olarak normal şartlarda herhangi bir filtre, sansür ve engel söz konusu değildir. Dolayısıyla geleneksel medyaya göre daha özgürdür.

-Geleneksel medyaya göre yerleşik kurallar henüz oluşmamıştır.

-Sosyal medyanın geleneksel medyaya göre ciddi bir güvenlik boşluğu vardır. Özellikle sahte hesapların açılabilmesi sosyal medyanın en zayıf halkalarından birisidir.

-Geleneksel medyaya göre sosyal medyanın bağımlılık oluşturma ve çok fazla zaman harcanmasına neden olma gibi olumsuz yönleri vardır.”¹³²⁹

¹³²⁸ Eren, *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...*, s. 18.

¹³²⁹ Özutku ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 83-84.

Rafaeli ve LaRose sosyal medya ağlarını “İşbirlikçi kitlesele medya” olarak tanımlamaktadırlar ve medya içeriğinin birincil kaynağı ve aynı zamanda mesajı alan taraf olan bir kitlenin varlığından söz etmekte ve işbirlikçi kitlesele medyanın kitle medyasından bu özelliğı ile ayrıştığını ifade etmektedirler.¹³³⁰ Başbüyük ise, sosyal medya ve klasik medya karşılaştırmasını şu şekilde yapmaktadır:

“Klasik medyayla karşılaştırıldığında sosyal medya sahip olduğı bazı özelliklerinden dolayı algı yönetimi, kamuoyu oluşturma ve kamuoyunun yönlendirilmesi alanlarında daha fazla kullanılmakta ve tercih edilmektedir. Sosyal medyanın en önemli özelliklerinden birisi kullanıcı temelli bilgi üretimine imkân sağlamasıdır. Yukarıda açıklanan bu özellik sosyal medyanın denetimsiz ve sansürsüz şekilde bilgi üretimi ve paylaşımına imkân sağlamaktadır. Sosyal medya platformlarının kullanımını cazip hale getiren diğere bir özellik, üretilen mesaj ve bilginin çok hızlı bir şekilde çok uzun mesafelere ve büyük kalabalıklara en ekonomik şekilde ulaştırılmasıdır. Üretilen bir mesaj veya paylaşılmak istenen bir resim, video vb. bir dosya çok kısa bir zaman içerisinde dünyanın değişik ülkelerindeki her türlü sosyo ekonomik gruptan insanlara ulaştırılabilmektedir. Bu da sosyal medya platformlarını kullanarak mesajını duyurmak isteyen kişi ve grupların gücünü artırmaktadır.”¹³³¹

Enzensberger medyayı kullanım biçimlerine göre ikiye ayırmaktadır.¹³³² Bu iki grupta “Medyanın Özgürleştirici Unsur Olarak Kullanımı” ve “Medyanın Baskıcı Unsur Olarak Kullanımı” başlıkları yer almaktadır. Dijital çağdaki bireyin medya kullanım alışkanlığı ise tam olarak “Medyanın Özgürleştirici Unsur Olarak Kullanımı” başlığındaki unsurları yansıtmaktadır. “Medyanın Özgürleştirici Unsur Olarak Kullanımı” kısmında şu unsurlar yer almaktadır:

*“Merkezi olmayan program
Her alıcı potansiyel bir mesaj
gönderici
Kitlelerin seferberliği*

¹³³⁰ Rafaeli ve LaRose’dan aktaran Sally J. McMillan, **Handbook of New Media...**, s.171.

¹³³¹ Başbüyük, **a.g.e.**, s. 59.

¹³³² Hans Magnus Enzensberger, **Theories of the New Media**, Editör: Hans Magnus Enzensberger, Londra: The Athlone Press, 2000, s. 64.

Paydaşların etkileşimi, geribildirim
Siyasi bir öğrenim süreci
Ortak üretim
*Bireysel örgütlenme ile sosyal kontrol*¹³³³

“Medyanın Baskıcı Unsur Olarak Kullanımı”nda ise şu unsurlar yer almaktadır:

“Merkez tarafından kontrol edilen program
Tek mesaj gönderen, birçok alıcı
İzole bireylerin sabitlenmesi
Pasif tüketici davranışı
Apolitikleştirme
Uzmanlar tarafından üretim
*Mülk sahibi ya da bürokrasi tarafından kontrol*¹³³⁴

Türkiye’de sosyal medya kullanım oranlarına bakıldığında ise, Türkiye’de internet kullanıcılarının %94,9’unun en az bir sosyal paylaşım sitesine üyeliği bulunmaktadır.¹³³⁵ 2013 yılı verilerine göre Türkiye’deki internet kullanıcılarının sayısı 30 milyon 455 bin; Twitter kullanıcılarının sayısı ise 11 milyon 337 bindir.¹³³⁶ Çelişkili olan durum ise, interneti ve sosyal medyayı yoğun bir şekilde kullanan bir ülke olarak Türkiye’nin yıllardır uluslararası internet özgürlüğü raporlarında kısmen özgür ülkeler arasında yer alması (Freedom House 2016)¹³³⁷ ve Twitter’a erişim yasağı koyan ülkeler listesinin genellikle ilk sıralarında yer almasıdır.¹³³⁸

2013 yılı Haziran ayına gelindiğinde ise, Taksim Gezi Parkı protestolarının başlangıcından itibaren Türkiye’deki sosyal medya ağlarının kullanıcı sayıları ve tweet ve gönderi sayıları da artmıştır. Eren, Gezi Parkı protestolarında en yoğun biçimde kullanılan sosyal medya ağı olan Twitter’ın kullanım oranlarını Gezi Parkı olayları parantezinde şu şekilde aktarmaktadır:

¹³³³ **Ibid.**

¹³³⁴ **Ibid.**

¹³³⁵ Algül ve Üçer, **a.g.e.**, s. 22.

¹³³⁶ Meriç, **a.g.e.**, s. 36.

¹³³⁷ <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/turkey>, Erişim tarihi: 31.01.2016.

¹³³⁸ <http://bianet.org/biamag/medya/162115-2014-te-twitter-sansurunun-90-i-turkiye-den>, Erişim tarihi: 15.01.2016.

“27 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkı duvarlarının yıkılması ve ağaçlarının sökülmesiyle başlayan olaylar benzer düşünen fakat yanındaki insanın ne düşündüğünüden habersiz kitleleri birleştirme gücüne şahit olmamızı sağlamıştır. Twitter üzerinden başlayan bu organize protesto sonucunda 27 Mayıs 2013 tarihinde 1.8 milyon olan ülkemizdeki Twitter kullanıcı sayısı 10 Haziran tarihine kadar 9.5 milyona çıkmıştır. Bu olaylar süresince Türkiye’de birçok kez konuşulanlar listesine giren #direngezi etiketine atılan yaklaşık sekiz milyon mesajın bir milyonu link, yediyüzünü fotoğraf, otuzbininin video içeriği tespit edilmiştir.”¹³³⁹

Twitter’ın kullanıcı sayısının bu denli artmasının önemli bir nedeni ana akım medyadaki otosansürdür. Buna bağlı olarak gelişen haber alma ve haber paylaşma pratikleri Twitter üzerinden sağlanmıştır.

29 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkı’na destek hashtaglerinin kullanıldığı toplam 7.000.000 Twitter mesajı atılmış, bu sayı şiddetli polis müdahalelerinin ardından 30 Mayıs’ta 15 milyona, 1 Haziran’da ise 18 milyona çıkmıştır. 29 Mayıs-20 Haziran 2013 tarihleri arasında, destek hashtagleri içeren Twitter mesajlarının toplam sayısı 23,9 milyonken, bu mesajların 16,3 milyonu Türkiye’den, geri kalanı ise yurtdışından gelmiştir.¹³⁴⁰

Twitter’da Gezi Parkı eylemlerine ilişkin 200’e yakın hashtag kullanılmıştır. Ve bunlardan en fazla öne çıkanlar şunlar olmuştur:

“#direngeziparkı, #occupygezi, #geziparkı, #geziyegeziyekazanacağız, #direngezi, #geziparkıicintaksime, #direngeziparki, #geziparkıcanlabaşla, #türkiyemdireniyor, #sesvertürkiyebuülkesahipsizdeğil, #bubirsivildirenis, #oyunagelmetürkiyem, #provokasyonagelmiyoruz, #tayyipistifa, #direnankara, #sesverturkiye, #tayyipistifa, #direnbeşiktaş, #şiddetidurdurun, #hükümetenot, #izmitdireniyor, #direnizmir, #çözümolur, #medyagreve, #cnnntvhabertürküboykot ediyoruz, #tayyipsanagülegüle, #atatürkiyikivarsın, #turkeybepatientagainstprovocation, #1milletuyaniyor”¹³⁴¹

¹³³⁹ Eren, **a.g.e.**, s. 24.

¹³⁴⁰ <http://www.insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyal-medya-istatistikleri-h19098.html> sitesinden aktaran Yüksek, s. 68-69.

¹³⁴¹ Özutku ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 160.

Twitter'ın başat iletişim aracı haline gelmesinin bir nedeni de Twitter'ın teknik olarak bir sanal kamusal alan özelliğine sahip olmasıdır. Meriç bunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Twitter ‘haberlerin, yenilikçi fikirlerin ve kişisel görüşlerin hızla yayılmasını sağlayan bir mikroblog’ olarak tanımlanmaktadır. Twitter’ı, siyasal katılım açısından önemli kılan temel özellikleri @kullanıcı (@user), @bahsetme (@mention), @yanıt (@reply) ve #etiket (#hashtag) olarak belirleyebileceğimiz karakteristik öğelerdir. Bunlar kullanıcıyla etkileşimi artıran özelliklerdir. Kullanıcıları siyasal, toplumsal, kültürel vb. konular hakkında tartışmaya, yorum yapmaya iten ve bu nedenle de etkileşimi ve katılımı artıran bir işlev üstlenirler.”¹³⁴²

Son dönemdeki toplumsal hareketlerde sosyal medya ağlarının rolü sıklıkla tartışılmaktadır. Taksim Gezi Parkı eylemlerinde ise özellikle Twitter başrolde olmuştur. Meriç Twitter'ın özelliklerini ve işlevlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Twitter geleneksel medyanın tahakküm gücüne son vermek için kullanılabilir en önemli web teknolojilerinden birisidir. Çünkü ana akım medyanın ürettiği egemen söylemi bypass etmek için kullanılabilir. Çok geniş bir kitleye daha kolay, daha hızlı, daha az maliyetle erişilerek alternatif düşüncelerin, haberlerin duyurulup, yayılmasını sağlar. Twitter üzerinden, her türlü, örneğin; siyasal ya da apolitik, çevre veya kültürle ilgili ve benzeri her türlü düşünce ve eyleme yönelik enformasyon sağlanabilir. Bu demokrasinin ön koşullarından birisi olan çok seslilik açısından önemlidir. Böylelikle Twitter her türlü azınlığın kendisini ifade edebileceği bir zemin olarak işlev kazanır. Ayrıca Twitter toplulukları eyleme çağırma ve harekete geçirmede son derece etkin bir işleve sahiptir. Demokratik hayatın zenginliği açısından yurttaşların eyleme geçmesi ve siyasal hayata katılması önemlidir. Twitter'ın kullanıcılar arasında etkileşim ve diyalog olanağı sunması, müzakere süreçleri açısından da önem taşımaktadır. Bu müzakere sürecinde Twitter kullanıcıları birbirine bağlar, yaratıcı ifade olanakları ve zemini sağlar. İfade etme, tartışma, münzaralarda bulunma demokratik zemin sağlamada önemlidir. Siyaset söyleminde giderek artan müzakere ve katılım kavramları ile ilgili olarak

¹³⁴² Meriç, a.g.e., s. 44.

yurttaşların gündem oluşturabilmelerinde Twitter, hiç şüphesiz ki çeşitli olanaklar sağlamaktadır. (...) Bu olanaklar giderek artan oranda siber-yurttaşın siyasal sürece dahil olmasını beklentisini oluşturmuştur."¹³⁴³

New York Üniversitesi Sosyal Medya ve Siyasi Katılım Laboratuvarı Gezi Parkı protestolarındaki Twitter kullanımını mercek altına almıştır ve bu araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde olmuştur:

*"Üniversite tarafından yayımlanan rapora göre, 31 Mayıs Cuma günü saat 16.00 ile 00.00 arasında gösterilerle ilgili 2 milyon tweet atıldı. Etiketlerde #direngeziparki 950 bin tweet'le birinci sıradayken, ardından #occupygezi (170 bin tweet) ve #geziparki (50 bin tweet) geldi. Raporda gece yarısından sonra bile her dakika 3 bin tweet atılmaya atılmaya devam ettiği belirtilirken, atılan tweet'lerin yüzde 90'ının Türkiye kaynaklı olduğu ifade edildi. Bu rakamların gösterilerin düzenlendiği yerlerde 3G bağlantısının kesik ya da zayıf olmasına rağmen ortaya çıktığı hatırlatılan raporda, çevredeki iş yerlerinin kablosuz modem şifrelerini kaldırdıkları da belirtildi. Raporda ayrıca bu yoğunluğun medyanın olayları aktarmadaki eksikliğinden kaynaklandığının altı çizildi."*¹³⁴⁴

ABD merkezli sivil toplum kuruluşu Freedom House, Türkiye'de internet özgürlüğü hakkında yayınladığı özel raporda Gezi Parkı protestolarına internetin etkisi açısından özel olarak değinmiştir ve raporda "Gezi Parkı protestoları sırasında sosyal medyanın Türkiye'deki popülerliğinin geleneksel medyanın başarısızlığına bağlı olduğu" belirtilmiştir.¹³⁴⁵

İnceoğlu, New York Üniversitesi'nin ve Freedom House'un yayınladığı raporda altı çizilmiş noktalardan biri olan "Gezi Parkı protestoları ve medyadaki otosansür" konusuna şu şekilde değinmektedir: "Geleneksel medya bilgi akışına izin vermediği için ciddi bir bilgi kirlenmesi yaşandı. Bu süreçte sosyal medya kullanımı tahminlerin çok üstünde yaygındı. Ancak kaçınılmaz olarak, zaman zaman denetimi imkansız, teyit edilemeyen bilgi bombardımanı karşısında dezenformasyon ve

¹³⁴³ **Ibid.**, s. 43-44.

¹³⁴⁴ <http://www.kigem.com/gezi-parki-eylemlerinde-sosyal-medyanin-rolu.html>, Erişim tarihi: 01.10.2015.

¹³⁴⁵ Çoban, **Direnişin @ Hali...**, s. 150.

mizenformasyon dalgasıyla boğulduk."¹³⁴⁶ Sosyal medyanın tabiatında olan dezenformasyon, mizenformasyon ve manipülasyon ana akım medyanın otosansürü ile birlikte zirve noktasına ulaşmıştır. Bilindiği üzere, toplumsal hareketlerde “*doğru haberin zamanında paylaşılması direnişin başarısı ve direnişçilerin ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından hayati önemde olabilmektedir.*”¹³⁴⁷ Bu nedenle, sosyal medya kullanıcıları bu engeli aşmak adına paylaştıkları sosyal medya mesajlarında ve haberlerde “teyitli bilgi”, “kesin bilgi”, “doğrulanmış bilgi” gibi ifadelerden yararlanmış ve böylelikle yanlış veya yalan bilginin dolaşıma girmesinin önüne geçmeye çalışmışlardır.¹³⁴⁸

Bununla birlikte, dezenformasyon, mizenformasyon ve manipülasyon girişimleri yalnızca sosyal medya kullanıcıları tarafından oluşturulmamaktadır. Dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun bir sanal kamusal alan olarak Twitter üzerinden paylaştığı mesajların kamusal alandaki gerçeklerle örtüşmediği görülmüş, Kongar ve Küçükkaya'nın ifadesiyle, “*Kriz sırasında yapılan açıklamalar ile polis müdahalesi arasındaki tutarsızlık ve genel davranışlar yöneticilere karşı olan güveni bütünüyle sarsmıştır.*”¹³⁴⁹

Gezi Parkı olaylarında, örneğin, insanların birbiriyle kolayca konuşmasını sağlayan, bir akıllı telefon uygulaması olan ‘zello’ programı kamuoyuna “Zello örgütü” olarak aktarılmıştır.¹³⁵⁰ Oysaki Web 2.0 tabanlı sosyal medya ağları yapıları gereği, etkileşim, koordinasyon ve örgütlenme özelliklerini haizdir. Bu bakımdan sosyal medya ağlarına üyeliği bulunan insanların birbiriyle iletişime geçip etkileşim halinde olmaları Gezi Parkı eylemlerinde olsun ya da diğer zamanlarda olsun olağan bir durumdur. Sanal kamusal alanda ve kamusal alanda etkileşim, koordinasyon ve örgütlenme imkânları kamuoyu yaratma sürecinde bir ülkedeki demokrasinin de önemli göstergelerinden biridir. Bu anlamda siyasi liderlin dijital çağın bir getirisi olan sosyal medyanın etkileşimli ortamını doğal kabul etmelidirler. Yüksek, yeni medya ortamının getirilerini şu şekilde açıklamaktadır:

¹³⁴⁶ **Ibid.**, s. 9.

¹³⁴⁷ Yılmaz ve Ataman, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya...**, s. 155.

¹³⁴⁸ **Ibid.**

¹³⁴⁹ Kongar ve Küçükkaya, **a.g.e.**, s. 68.

¹³⁵⁰ **Ibid.**, s. 48.

“Yeni medya ‘herkesin çatışma halindeki çıkarlarının açık bir ortamda çözüme kavuşturulmasına katılma imkânı bulduğu’ (Yoon’dan aktaran Yüksek, 2015:62) ulusaşırı bir kamusal alan ve ‘yapıcı kolektif bir siyasete imkân tanıyarak medya, siyaset, kültür ve toplumun karmaşık ve çelişkili ilişkilerinde kolektif bilincin korunabilmesini ve geliştirilmesini sağlayabilecek’ (Fenton’dan aktaran Yüksek, 2015:62) bir diyalog forumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, yeni medya demokrasiyi yalnızca bir slogan, anayasal metinlerde yer alan bir hak olmaktan çıkararak, eylem halinde bir demokrasi için alan yaratır.”¹³⁵¹

İnceoğlu’nun belirttiği gibi, “Gezi direnişinde bilgi akışı sosyal medya sayesinde gerçekleşti, halk bu harekette sosyal medya sayesinde mobilize oldu. Büyük bir dayanışma sergilendi, uyarılar yapıldı, yardım sağlandı; bir bakıma sosyal medya ana akım medyanın yerine getirmediği görevi yapmış oldu.”¹³⁵² Bu süreçte, örneğin Ötekilerin Postası alternatif habercilik örneği olarak Gezi Parkı olayları döneminde yoğun bir şekilde takip edilmiştir. Gezi Parkı protestolarında bazı ana akım medya kanallarının Gezi Parkı protestolarını görmezden gelmesi ile alternatif haber kanallarına olan ilgi artmıştır. Gerbaudo, Twiter ve Sokaklar isimli kitabında bir alternatif medya örneği olan Ötekilerin Postası’na şu şekilde değinmektedir:

“LGBT’ler, Kürtler, Ermeniler, ekoloji çalışanları ve başka birçok çevre gibi çeşitli marjinalleştirilmiş toplulukların birliğinin sembolü olarak nar logosunu kullanan Ötekilerin Postası, farklı toplulukları ortak bir kolektif çabada kaynaştırma yönelimiyle Taksim hareketinin birleştirici ruhunu yakalamaya başladı. Bu hedefte başarılı olunması Ötekilerin Postası’nı kısa sürede hükümet yandaşlarıyla sansürün hedefi haline getirdi ve Erdoğan’ı destekleyenlerden gelen şikayetler üzerine Facebook sayfası tekrar tekrar kapatıldı.”¹³⁵³

Yüksek ise Gezi Parkı dönemindeki alternatif medyaları şu şekilde değerlendirmektedir:

¹³⁵¹ Yüksek, a.g.e., s. 62.

¹³⁵² İnceoğlu, **Direnişin @ Hali...**, s. 10.

¹³⁵³ Gerbaudo, a.g.e., s.xvi.

“Alternatif medya bu süreçte yalnızca bir iletişim platformu olmakla kalmamış, aynı zamanda örgütleyici bir güç olmuştur. Bu dönüşüm, insanların demokrasiyi temsil yerine doğrudan katılımı mümkün görerek, kendi iletişim ağlarını ve medyalarını kurmaları, ortak amaçlar çerçevesinde örgütlenerek ve seslerini yükselterek kendi yaşamlarının ve geleceklerinin sorumluluğunu almalarıyla, toplum içinde gerçek anlamda demokratik, özgürlükçü, yenilikçi ve yaratıcı bir kültürün yeşertilmesi bakımından benzersiz olanaklar sunmaktadır.”¹³⁵⁴

Şener ve Öğün Emre, Gezi Parkı protestoları sürecinde yeni medyanın ve geleneksel medyanın rolüne şu şekilde değinmektedirler:

“Siyasi iktidarın ve ana akım medyanın direnişe ilişkin haberlere sistematik olarak sansür ve dezenformasyon uygulamasına karşı cep telefonları, internet ve sosyal ağlar üzerinden haberleşen, örgütlenen, eyleme geçen yurttaşlar kendi haber ağlarını oluşturdular, gönüllü muhabirlik yaptılar, direniş haberlerini anlık olarak sosyal ağ çevrelerinde yaygınlaştırdılar, canlı yayına geçtiler ve direnişin alternatif medyasına can verdiler. Yeni medya; hareketin oluşumuna, sokağın örgütlenmesine, direnişin sesini dünyaya duyurmasına, yeni söylem ve eylem biçimlerinin yaygınlaşmasına, direnişin tarihinin yazılmasına zemin oluşturdu, topluma duyurulmasına aracılık etti. Ana akım medyanın sansürü ve dezenformasyonu nedeniyle, Gezi Direnişi sırasında yeni medyayı kullanarak direnişin alternatif seslerini duyuran haber ağları; geniş kitleler için birincil haber kaynağı haline geldi.”¹³⁵⁵

Sosyal medyanın Gezi Parkı protestolarındaki rolüne bakıldığında, sosyal medyanın sokak ile bütünleşebilen bir yapıda olduğunu¹³⁵⁶ ve internetin geleneksel ve yeni siyasete alan sağladığını söylemek mümkündür.¹³⁵⁷ Şener bu konuda şunları kaleme almıştır:

“Web 2.0 ile birlikte kullanıcıların etkileşiminin artması ve içeriği kendilerinin üretmesi gibi internette köklü değişimlerle birlikte, çevrimiçi ve çevrimdışı alanlar

¹³⁵⁴ Yüksek, **a.g.e.**, s. 53.

¹³⁵⁵ Şener ve Emre, **a.g.e.**, s. 179.

¹³⁵⁶ İnceoğlu, **Direnişin @ Hali...**, s. 13.

¹³⁵⁷ Akdoğan, **a.g.e.**, s. 80.

birbirinin içine geçiyorlar ve sosyal hareketler için yeni iletişim ve eylem imkanları yaratıyorlar. Son birkaç yılda dünyanın farklı coğrafyalarında patlak veren isyanlarda olduğu gibi Gezi Direnişi'nde de Gezi Parkı'nın sınırlı sayıda aktivist tarafından işgali ve ardından Twitter ve Facebook üzerinden haberleşme ve örgütlenmesiyle isyanın büyümesi ve kitleselleşmesiyle yeni medyanın oynadığı rol yadsınamaz. Eklemek gerekir ki Gezi Parkı'na ilk kıvılcımın düşmesinin ardından eylemcilerin harekete geçmesi büyük ölçüde Twitter üzerinden hızla yayılan mesajlar sayesinde oldu. İlerleyen günlerde sosyal medya üzerinden direniş ağları örüldü, dağınık ve bireysel göstericiler biraraya geldiler, yerelliklerin (kentlerin, forumların) temasa geçmeleri ve dayanışmaları sağlandı. Sosyal ağlar aynı zamanda göstericilerin kendilerini direnişin/kolektivitenin bir parçası olarak hissetmelerine yardımcı oldu. (...) Gezi'yle birlikte alternatif medyanın ve yurttaş gazeteciliğinin önemi kavrandı. Türkiye'de siyasi iktidarın medya üzerindeki baskısı, ana akım medyanın yıllar içerisinde hükümet yanlısı bir tavra bürünmesi, yaygınlaşan otosansür uygulamaları yurttaşların haber alma hakkı önünde zaten bir engel oluşturuyordu. Haber kanallarının 'yanlı' yayın yapmaları ve Gezi direnişini görmezden gelmeleri karşısında yurttaşlar CNNTürk, Habertürk, NTV gibi ana akım medya kuruluşlarını protesto ettiler. Ana akım medyanın sus pus olduğu ilk günlerden itibaren alternatif haber ağları, direnişle ilgili haber almak isteyen herkesin başvurduğu mecralar oldu.”¹³⁵⁸

Kuyucu Gezi Parkı protestolarında Twitter kullanımı ve geleneksel medyanın otosansürüne şu şekilde değinmektedir:

“Eylemin başladığı 31 Mayıs 2013 Cuma akşamı geleneksel medya konuyu gündeminde tutmazken, sosyal medya kullanıcıları konuyu sosyal medyanın gündemine taşımışlardır. Gezi Parkı Eylemleri sırasında Twitter daha yüksek oranda kullanılmış ve sosyal medyanın 'geri bildirim' özelliği sayesinde polisle karşı karşıya kalan halk birbirine yardımda bulunmuştur. Twitter aracılığı ile haberleşen eylemciler, sosyal medyayı geleneksel medyayı protesto etmek için de kullanmışlardır. Bu eleştiriler geleneksel medyanın gündem yaratma gücünü kullanmaması ve bu eylemlerde pasif kalmasına yönelik yapılan bu eleştiriler

¹³⁵⁸ Şener, *Direnışin @ Hali...*, s. 31-32.

Türkiye’de geleneksel medya ile sosyal medya arasındaki savaşın en somut örneği olmuştur.”¹³⁵⁹

Gezi Parkı eylemleri süresince bazı geleneksel medya kanallarının Gezi Parkı’na ilişkin gelişmeleri gündemine taşımamasıyla vatandaş, sosyal medya ağları ve internet ile bilgi ve haber akışını kendi sağlamak zorunda kalmıştır. Özutku ve diğerlerinin vurguladığı gibi, *“Geleneksel yollarla kendilerini ifade edemeyen kitleler sosyal medya kanallarıyla seslerini duyurma imkanına kavuştukları gibi, geleneksel medyanın tekeli de kırdılar. Sosyal medyanın sağladığı imkanlardan toplumun sesi çıkmayan veya az çıkan kesimlerini de yararlanmaya başladı.*”¹³⁶⁰ Dahlgren toplumsal hareketler sırasında ana akım medyanın alternatif medya kanallarından ve eylemcilerin hayata geçirdiği medya kanallarından üretilen haberleri dikkate almak durumunda kalabildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Böylece bu toplumsal hareketler, kendi medyası sayesinde, başat medyada kendi haberlerinin daha fazla yer ve zaman tutması için baskı yaparak, şimdiye kadar haber ‘kaynakları’ olarak hizmet etmiş olan daha oturmuş örgütlerle rekabete girmeye başlayabilir. Belki de kamusal alanın bölünmesinin ilk işareti burada saklıdır. Üyelerinin günlük yaşam yorumlarına ve deneyimlerine sıkı sıkıya bağlı alternatif medya hareketleri, kendi politik gerçeklik tercümelerini gün geçtikçe daha fazla egemen medyaya empoze etme yeteneğine sahip olmaktadır. Bu, haberlerin ve bakış açılarının geniş bir görünümünü hem yayınlamaya, hem de meşrulaştırmaya izin vermektedir. (...) Kuşkusuz, bu yeni hareketler, endüstriyel topluluk ve devletlere bağlı medya tarafından yoğunlaştırılan iktidarın yerini almaya ya da bu iktidarı dağıtmaya yakın değildir. Bununla birlikte, kendi alternatif medyası sayesinde, başat iletişim sistemini yeniden dengelemeyi pekala başarabilirler. Eğer durum böyleyse, iki sesli olan bu kamusal alan, her durumda, toplumsal iktidar ilişkilerinin dönüşümünün bir yansıması olacaktır.”¹³⁶¹

Yeni medyanın yarattığı değişimi daha geniş ölçekte de değerlendirmek gerekmektedir. Taksim Gezi Parkı olayları ile birlikte İran seçimleri, Arap Baharı, Londra ve ABD’deki eylemler sonrası sosyal medyanın eylemlerdeki organizasyon,

¹³⁵⁹ Kuyucu, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter...**, s. 164.

¹³⁶⁰ Özutku ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 106-107.

¹³⁶¹ Dahlgren, **Kamusal Alan...**, s. 51-52.

haberleşme, koordine etme ve harekete geçirme gücü ortaya çıkmıştır.¹³⁶² Üstelik bu, sosyal medyada yatay düzlemde uluslararası çapta dayanışma ve etkileşim ağları kurularak sağlanmaktadır. Stevenson'ın belirttiği gibi, *“Yeni medya teknolojileri, bir yandan kültürel sermaye, hiyerarşi ve fark ilişkilerini güçlendirirken diğer yandan toplumsal hareketlerin mücadelelerini duyurmaları ve uzaktaki toplumlarla bağ kurmalarına olanak sağlar.”*¹³⁶³ Bununla birlikte haber üretim tekniklerinde de dönüşümler yaşanmaktadır. Özutku ve diğerlerinin altını çizdiği gibi geleneksel medya kanalları ile yeni medya arasındaki bağlar da bu dönüşümün bir yansımasıdır: *“Yabancı basının da fazlasıyla ilgi gösterdiği olaylar, yine yabancı medya organları tarafından Twitter haberlerine #occupygezi eklenerek verildi. Bu da olayın uluslararası boyuta taşınmasına neden oldu.”*¹³⁶⁴ Henry Jerkins yeni medya kültürü için yakınlaşma kültürü (*Konvergenzkultur-convergence culture*) kavramını kullanmaktadır ve bu kavram ile günümüz medya kültüründe eski ve yeni iletişim araçlarının bir araya gelmesini ifade etmektedir.¹³⁶⁵ Hepp'e göre Jenkins, yakınlaşma kavramı ile değişik iletişim platformları arasında içerik akışını, farklı iletişim endüstrileri arasındaki işbirliğini ve istedikleri eğlence deneyimlerini bulmak için her yere gitmeye hazır iletişim kitlesini kastetmektedir.¹³⁶⁶ Çoban, yeni ve geleneksel medya kanallarının bu iç içe geçmiş yapısına ilişkin olarak şunları aktarmaktadır:

*“Yeni medyayı eski medyadan ayırmak güngçektikçe zorlaşmaktadır. İnternet üzerinden televizyon ve radyo dinlenirken, televizyon haber ve programlarında YouTube gibi video paylaşım sitelerinden faydalanıldığını düşünürsek aralarında birbirini besleyen, simbiyotik bir ilişki kurulduğunu iddia edebiliriz. Sosyal medya, eski ve yeni medya formlarının karmaşık kategori ve ilişkilerini oluşturan geniş bilgi arenasının bir parçasıdır.”*¹³⁶⁷

Geleneksel ve yeni medya kanallarının iç içe geçmiş durumu bugün de geçerlidir. Hoffman bunu geçmişten örnekler vererek şu şekilde açıklamaktadır:

¹³⁶² Özutku ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 84-93.

¹³⁶³ Stevenson, **Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi...**, s. 314.

¹³⁶⁴ Özutku ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 159.

¹³⁶⁵ Hepp, **a.g.e.**, s. 59-60.

¹³⁶⁶ **Ibid.**, s. 60.

¹³⁶⁷ Çoban, **Direnişin @ Hali...**, s. 67.

“2011 yılında Tunus’ta başlayan Arap Baharı ile dünyanın ilgisi, uzun süredir yerleşik olan diktatörlüklere karşı kitleleri harekete geçirmek üzere yeni dijital medya teknolojilerini kullanan teknoloji meraklısı eylemcilere odaklandı. Ortadoğu ya da başka yerlerdeki bu yurttaş gazeteciler, Soğuk Savaş’ın sona erdirilmesine yardımcı olan yurttaş diplomatlarla aynı soydan geliyorlar. Her iki durumda da medyadaki teknolojik yenilikler -1980’lerdeki interaktif uydu televizyonu ve bugünkü internet ve sosyal medya- toplumsal değişim eylemcilerinin gücünü fena halde artıran bir ‘psikotektonik değişim’ yarattı. Her ikisi de yeni teknolojileri mevcut politik çerçeveyi çok ciddi olarak değişime uğratacak şekilde ‘eski’ medya ile birleştirdi. *Capital to Capital*, kurumsal televizyonlar –ABC News ve Gosteleradio- olmadan gerçekleşemezdi; tıpkı bugün YouTube yurttaş gazetecilerinin izleyicilerini artırmak ve seslerini yükseltmek için *El Cezire* ve CNN’e bağımlı olmaları gibi...”¹³⁶⁸

Atikkan ve Tunç’un belirttiği gibi, yeni ekosistem içindeki aktörlere bakıldığında, “Eski medya hala locanın sahibi ama internet siteleri, bloglar, Twitter, Facebook yeni bir iletişim modelinin öncülüğünü yapmaktalar. Hele Twitter kısa sürede dijital medya kültürünün merkez üssüne yerleşti.”¹³⁶⁹ Facebook’un güçlü ama esnek bağlar kurmak amacıyla açık ya da dolaylı gruplar oluşturmakta kullanıldığını, Twitter’in ise ana akım medyanın hantal ‘haber toplama’ mekanizmasını atlayarak, gerçek zamanda örgütlenmekte ve haberleri yaymakta kullanıldığını ifade etmektedir.¹³⁷⁰ Atikkan ve Tunç an ve hızın internet çağının iki anahtar sözcüğü olduğunun altını çizerek, Twitter ile ilgili şunları aktarmaktadırlar: “Twitter daha hızlı, daha erişimci. Kitleleri harekete geçiren Twitter mesajları eşzamanlı olarak yüz binlerce insana ulaşabiliyor. Klasik yazı işleri temposunun ve hiyerarşisinin yeni okurun beklentilerini yakalaması pek kolay değil. Yeni medyayı anlamak öncelikle yeni okuru anlamak demek.”¹³⁷¹ Ulanoff’un da belirttiği sosyal medya gazeteciliği yok etmemiş, fakat açık bir şekilde haberlere olan bakış açımızı değiştirmiştir.¹³⁷² Twitter hızlı ve erişimci yapısıyla siyasi ve toplumsal düzeni yeniden kurgulamaktadır. “Günümüzde, eğer insanlara yalan söylerseniz, yalanınız dakikalar içinde küresel ölçekte ortaya çıkarılır. Eğer ordunuzun silahsız göstericilere ateş

¹³⁶⁸ Hoffman, **Vatandaşlar Ayaklanıyor...**, s. 26-27.

¹³⁶⁹ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 133.

¹³⁷⁰ Gerbaudo, **a.g.e.**, s. 6.

¹³⁷¹ Atikkan ve Tunç, **a.g.e.**, s. 52.

¹³⁷² Ulanoff, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy...**, s. 114.

açmasına izin verirseniz, herkes bundan haberdar olacaktır. Bunun için gerekli olan tek şey, akıllı telefonu olan bir kişidir ve gerisi çığ gibi büyüyerek gelir."¹³⁷³

Böylelike Twitter'ın şeffaf yönetim ve etik habercilik konusunda ciddi katkıları söz konusu olmaktadır. Örneğin, son dönemlerdeki toplumsal hareketlerde de “*Devrim televizyonlarda gösterilmeyecek. Tweet'lenecek!*”¹³⁷⁴ ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ifade, geleneksel medyadaki otosansürü sembolize etmekte, medyaya duyulan güvensizliği göstermekte ve haber akışının geleneksel medya kanalları aracılığıyla değil, Twitter üzerinden sağlanacağını ifade etmektedir. Castells yeni iletişim teknolojileri ve toplumsal hareketler arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:

“Bireysel düzeyde toplumsal hareketler duygusal hareketlerdir. Zamanımızda çok biçimli dijital yatay iletişim ağları tarihteki en hızlı ve en özerk, etkileşime dayalı, yeniden programlanabilir ve kendi kendine genişleten iletişim araçlarıdır. Toplumsal harekette yer alan bireyler arasındaki iletişim süreçlerinin nitelikleri toplumsal hareketin örgütsel niteliklerini belirler: İletişim ne kadar etkileşime açık ve kendi kendini yapılandırır olursa örgüt o kadar az hiyerarşik, hareket katılıma o kadar açık olur.”¹³⁷⁵

Brafman ve Beckstrom internetin ortaya çıkması ile birlikte, gayri-merkezleşmenin ve lidersiz hareketlerin yükselişe geçtiğini vurgulamaktadır: *“Gayri-merkezleşme binlerce yıldır uyuyordu. Ama internetin ortaya çıkışı bu gücü serbest bıraktı. Bir zamanlar zayıflık olduğu düşünülen, yapı, liderlik ve biçimsel örgütlenmenin yokluğu şimdi önemli bir değer haline geldi. Oyunun kuralları değişti.*”¹³⁷⁶

Kavada da gayri-merkesizleşmeden bahsetmektedir ve yüz yüze iletişimin önemine vurgu yapmaktadır:

“Esnek ve merkezi olmayan (ademi merkezîyetçi) bir iletişim altyapısı sunan internetin sosyal hareketleri karakterize eden, daha gevşek formları organize eden özel bir çekiciliği mevcut. Coğrafi sınırları aşan hızlı ve ucuz iletişimi kolaylaştıran

¹³⁷³ Bard ve Söderqvist, **a.g.e.**, s. 8.

¹³⁷⁴ Yüksek, **a.g.e.**, s. 68.

¹³⁷⁵ Castells'ten aktaran Uyanık, **İnternet ve Sokak...**, s. 227.

¹³⁷⁶ Brafman ve Beckstrom'dan aktaran Aydemir, **İnternet ve Sokak...**, s. 289.

internetin, hoşnutsuzluğu adeta kitlesel ortak bir eyleme hızlı ve etkili bir biçimde dönüştürebilme yetisi var. Çevrimiçi araçlar sosyal hareketlerin enformasyona ulaşmasına ve dağılımına, katılımcıların da karar alma sürecinde etkin ve işbirliği içinde olmalarına yardımcı olur. Ancak bu, geleneksel anlamda, çevrimiçi iletişimin kolaylığı ve hızının uzun ömürlü ve istikrarlı bir biçimde aktivist ağ şebekelerine kılavuzluk edeceği anlamına gelmez. Yine de yüz yüze yapılan toplantılar, iyi tanımlanmış projelerde işbirliği içinde olmak, istikrarlı bir biçimde hafıza ve işbirliği çevrimiçi alanlarının tesisinin yanı sıra, farklı yorumları da kapsayacak şekilde toplumsal hareketin hedeflerini tamamlayacak açık öykülerin yaratılması da bu networkleri uzun ömürlü kılmaya yardımcı olacaktır.”¹³⁷⁷

Mayo da Kavada ile aynı noktaya vurgu yapmaktadır; yüz yüze iletişimin yerini hiçbir dijital tanışıklığın alamayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Yeni bir kamusal alan olarak alternatif medyanın yoğun kullanımı ile somut kolektif pratiklerin ve ilişkilerin ortaya çıktığı bir alan olarak sokak ve meydan taşıdığı benzer etkinin söz konusu hareketlerce nasıl başarıyla birleştirildiği, bu ilgi doğrultusunda açıklanabilir. Hızlı bir değişim içerisindeki bireyleri dijital olarak birbirine bağlayan sanal topluluklara dair varsayılan ve çeşitli siber alan eğilimlerinin yanı sıra potansiyel ‘online demokrasi’ ve ‘müzakere’ konseptleri içerisinde de ifade edilen postmodern temayülün aksine, hiçbir şey sokakta tanışmış, kol kola vermiş, mücadele ve direniş toplulukları yaratmış insanların gücünü ve cazibesini yenemez.”¹³⁷⁸

¹³⁷⁷ Kavada’dan aktaran İnceoğlu ve Çoban, **a.g.e.**, s. 21.

¹³⁷⁸ Mayo, **Gezi, İsyân, Özgürlük...**, s. 353.

4.3.3. Gezi Parkı Olaylarında Türkiye'deki Siyasi Aktörlerin, Bürokratların, Mülki İdari Amirlerin ve Devlet Kurumlarının Söylemlerinin Dijital Diplomasi Kapsamında Analizi: Twitter'da Nicel ve Nitel İçerik Analizi ve Söylem Analizi

Bir mikroblog olan Twitter aracılığıyla 140 karakterden oluşan mesajlar gönderilebilmekte ve Twitter'a web site arayüzü ya da mobil cihazlar aracılığıyla erişilebilmektedir. Hızlı bilgi paylaşımı, anında haber verme ve haber alma, kamuoyunu gözlemleme ve kullanıcılar ile doğrudan etkileşime geçme imkanı sunması ile Twitter son derece önemli bir sosyal medya kanalı haline gelmiştir. Twitter bir bilgi kaynağı olması ile birlikte kanaat önderlerine ve dış kamulara ulaşma aracı olarak da faydalı bir araç olarak öne çıkmaktadır. Deruda'ya göre, diplomatların veya uluslararası çalışan bürokratların iletişim halinde olduğu ve beslendiği ağlar arasında da (Siyasetçiler, gazeteciler, kanaat önderleri, hükümet yetkilileri, iş adamları, kültürel sahanın temsilcileri vb.) Twitter gittikçe daha fazla popüler hale gelmektedir ve bu nedenle Twitter kamu diplomasisi faaliyetlerini geliştirmek için yararlı bir araca dönüşmektedir.¹³⁷⁹

4.3.3.1. Nicel ve Nitel İçerik Analizi

Çalışmanın bu bölümünde, sosyal medya ortamlarından Twitter'da nicel ve nitel içerik çözümlemesi uygulaması yapılacaktır ve kodlama yönergesi açıklanacaktır. Bu araştırma kapsamında, Taksim Gezi Parkı olaylarının ilk 15 günü süresince, örnekleme dahil edilen siyasi aktörlerin, mülki idari amirlerin, bürokratların ve devlet kurumlarının Twitter'daki resmi hesapları takip edilerek verilere ulaşılmıştır. Bu amaçla, siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin ve devlet kurumlarının Twitter'daki hesaplarına üye olunmuş/takipçi olunmuş ve gönderileri/paylaşımları tematik olarak incelenerek ilgili hesaplar üzerinden nicel ve nitel içerik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışma kapsamında Twitter'daki metin tabanlı gönderiler toplanmış ve veri olarak araştırma dahilinde kullanılmıştır.

¹³⁷⁹ Deruda, *The Digital Diplomacy Hand Book...*, s. 65.

4.3.3.1.1. Örneklem Alınması, Kayıtlama Tekniği ve Kayıtlayıcı Araçların Teknik Özellikleri

Araştırma evrenine bakıldığında, bu çalışmada William L. Benoit'ın "Content Analysis in Political Communication" adlı makalesinde belirttiği gibi "amaca uygun örneklem" kapsamında ilgili tweetler analiz edilmiştir.¹³⁸⁰ Bu yüzden, çalışmada Taksim Gezi Parkı olaylarının ilk 15 günlük sürecinde (28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013 tarihleri arasında), Twitter'da hesabı bulunan ve devlet kurumlarının üst kademelerinde yer alan siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin ve bu aktörlerin görev yaptıkları devlet kurumlarının resmi hesapları araştırma örnekleme olarak belirlenmiş, web arayüzü kullanılarak (İnternet tarayıcı ile sayfalara ulaşarak) pdf formatında yazdırılarak kayıtlanmıştır. Bu hesaplara erişim geriye dönük olarak yapılmıştır.

Twitter'ın devlet kurumları ve siyasi aktörler ve mülki idari amirler tarafından kullanım pratiğini incelemek üzere toplam 14 hesap örnekleme dahil edilmiştir.* Araştırma kapsamında Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Egemen Bağış, İbrahim Kalın **, Hüseyin Avni Mutlu ve Kadir Topbaş ve görev yaptıkları kurumların resmi Twitter hesapları içerik analizine tabi tutulmuştur. Örneklem alınan Twitter hesaplarının dökümü Tablo 4.4. ve Tablo 4.5.'te görülebilir.

¹³⁸⁰ Benoit'tan aktaran Günseli Bayraktutan, Mutlu Binark, Aslı Telli Aydemir, Tuğrul Çomu, Burak Doğu, Gözde İslamoğlu, "Sosyal Medya Ortamlarının Siyasal İletişim Uygulamaları Açısından İncelenmesi: Türkiye'de 2011 Genel Seçimleri'nde Facebook ve Twitter'ın Siyasal Partiler ve Liderler Tarafından Kullanılması", 2013, s. 164.

* T.C. Başbakanlığı'na ait resmi bir Twitter hesabı bulunmadığı için, T.C. Başbakanlığı'na bağlı T.C. Basın-Yayın Enformasyon Müdürlüğü'nün resmi Twitter hesabı örneklem evrenine dahil edilmiştir.

** İbrahim Kalın T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nde "Koordinatör" sıfatıyla 2009-2012 yılları arasında görev yapmıştır. 2012-2014 yılları arasında ise aynı birime Cemalettin Haşimi Koordinatör olarak atanmıştır, ancak 2011 yılında Twitter'da hesap açmış olan Haşimi'nin, 28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013 tarihleri arasındaki tweetlerine ulaşamamaktadır. Bu nedenle, araştırma evrenine bir önceki Koordinatör İbrahim Kalın'ın resmi Twitter hesabı dahil edilmiştir. Kalın, araştırma kapsamındaki ilgili tarihler arasında T.C. Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Tablo 4.4. Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Siyasi Aktörler ve Mülki İdari Amirlerin Hesapları

İsim	Görev	Twitter Adresi
Abdullah Gül	Cumhurbaşkanı	https://twitter.com/cbabdullahgul
Recep Tayyip Erdoğan	Başbakan	https://twitter.com/RT_Erdogan
Ahmet Davutoğlu	Dışişleri Bakanı	https://twitter.com/Ahmet_Davutoglu
Egemen Bağış	Avrupa Birliği Bakanı	https://twitter.com/EgemenBagis
Hüseyin Avni Mutlu	İstanbul Valisi	https://twitter.com/Valimutlu
İbrahim Kalın	2009-2012 yılları arasında Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Koordinatörü 2012-2014 yılları arasında T.C. Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı	https://twitter.com/ikalın1
Kadir Topbaş	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı	https://twitter.com/Kadir_Topbas

Tablo 4.5. Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Kamu Kurumlarının Hesapları

Kurum Adı	Twitter Adresi
T.C. Cumhurbaşkanlığı	https://twitter.com/tcbestepe
T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü	https://twitter.com/Byegm
T.C. Dışişleri Bakanlığı	https://twitter.com/TC_Disisleri
T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	https://twitter.com/ABBakanligi
T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	https://twitter.com/BasbakanlikKDK
İstanbul Valiliği	https://twitter.com/TC_istanbul
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	https://twitter.com/istanbulbd

Kayıtlama için kullanılan aracın teknik özellikleri ise şu şekildedir: Twitter hesapları, Intel Pentium B9XX, 4 GB Ram, Windows 7 Home Prem OA, Google Chrome, ekran çözünürlüğü 1024 x 768 piksel laptop ile kayıtlandı. Bu kayıtlama sırasında İnternet bağlantı hızı ve türü, 50 Mbit fiber internettir.

4.3.3.1.2. Kodlama Cetvelinin Oluşturulması ve Kodlama Birimleri

Bu araştırmada kullanılmış olan kodlama cetvelinde ve kodlama birimlerinde, Doç. Dr. Günseli Bayraktutan, Prof. Dr. Mutlu Binark, Yrd. Doç. Dr. Aslı Telli Aydemir, Tuğrul Çomu, Burak Doğu, Gözde İslamoğlu'nun Nisan 2013 tarihli "Sosyal Medya Ortamlarının Siyasal İletişim Uygulamaları Açısından İncelenmesi: Türkiye'de 2011 Genel Seçimleri'nde Facebook ve Twitter'ın Siyasi Partiler ve Liderler Tarafından Kullanılması" isimli ve "111K263" numaralı TÜBİTAK projesinde geliştirmiş oldukları kodlama cetvelinden ve kodlama birimlerinden yararlanılmıştır.*** Bu kodlama biçiminde, kodlama birimlerinin geliştirilmesi Twitter arayüzeyinden ilgili tarih aralıklarında siyasi aktörlerin resmi hesaplarından seçilen örnekler üzerinden tartışma ve birimleri tanımlama şeklinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir.¹³⁸¹ Bayraktutan ve diğerleri tarafından, Twitter arayüzlerinin ilgili tarihler arasında geçmişe dönük olarak kayıt edildiği ve bu kayıtlar üzerinden nicel ve nitel içerik çözümlemesine temel oluşturan soru birimlerinin oluşturulduğu ve kodlama cetvelindeki kodlama birimlerinin kodlama kuralı oluşturması ilkesince tek tek tanımlanmış olduğu da aktarılmaktadır.¹³⁸²

Bu çalışmada, çalışma evrenine alınan Twitter hesapları için kişi ve kurum adı, Twitter adresi, hakkında bilgileri (Web bağlantıları), 28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013 tarihleri arasındaki tweet sayıları, ilgili tarihler arasında her bir hesabın ve kullanıcının günlük tweet sayısı, tweetin konusu, tweetin amacı, tweetin teması, kullanıcıların retweetleme oranları, kullanıcıların göndermede bulunma oranları (@mention), hashtag (#) kullanım oranları, Türkçe dışı içerik kullanım oranları,

*** Kodlama birimlerinden çalışma kapsamına alınamayacak olanlar çıkartılmış veya çalışma kapsamına göre değiştirilmiş, çalışma içeriğine göre uyarlanmıştır.

¹³⁸¹ **Ibid.**, s. 169-170.

¹³⁸² **Ibid.**

kullanıcıların hitap ettiği hedef kitle sınıflandırması ve tweetlerin dilinin nitel bir çözümlenmeye tabi tutulması için dilsel pratiklerle ilgili kodlama birimlerinden yararlanılmıştır. Tweetlerin konusu aşağıdaki şekilde kategorize edilmiştir.¹³⁸³

1. Açılışlar
2. Siyasi rakipler
3. Kendi partisi
4. AB ile ilgili konular
5. Geziler / etkinlikler
6. Siyasi kimliği için geleneksel medya kullanımı
7. Kişisel gündem
8. Ekonomi
9. Gündemdeki haberlerin paylaşımı (ve kaynak kanallar)
10. Kutlamalar
11. Taziyeler
12. Gündem konularını değerlendirme
13. Spor olayları, takımlar, gelişmeleri
14. Toplumsal olaylar
15. Dış Politika
16. Meclis etkinliği
17. Diğer
18. Kodlanamıyor

¹³⁸³ **Ibid.**, s. 171-172.

Tweetin kullanım amacı ise şu şekilde kategorize edilmiştir.¹³⁸⁴

1. An itibariyle ne yaptığını paylaşmak
2. Mikroblog muhabirliği
3. Gündemi yorumlamak
4. Özel amaçlı sesleniş
5. Medya metinlerini yorumlamak
6. Siyasi görüşünü yaymak
7. Kendi siyasal etkinliğini görünür kılmak, duyurmak
8. Kodlanamıyor

İncelenen tweetin hedef kitlesi kim sorusunun birimleri ise şu şekildedir.¹³⁸⁵

1. Genel Seçmen
2. Kendi Seçmeni
3. Başka Parti Seçmeni
4. Parti üye ve delegeleri
5. Yazarın Yakın çevresi
6. Uluslararası kamuoyu ve örgütler
7. Özel konuşma yaptığı kişi
8. Genel Kamuoyu
9. Diğer

¹³⁸⁴ **Ibid.**, s. 173.

¹³⁸⁵ **Ibid.**, s. 174.

Tweetlerin gönderildiği diller de soru birimi olarak kullanılmıştır. Bu diller arasında şunlar bulunmaktadır:

1. Türkçe
2. İngilizce

Tweetlerde kullanılan kelime veya kelime grupları aşağıdaki dilsel pratiklere göre incelenmiştir:¹³⁸⁶

1. Metafor: Eğretileme
2. Metanomi: Düzdeğişmece
3. Yananlam
4. Atasözü
5. Özlüsöz kullanımı
6. Deyim

Daha sonra tweetler, aşağıdaki üslup özelliklerine göre kategorize edilmiştir.¹³⁸⁷

1. Kinaye *Dolaylı, üstü kapalı anlatılan söz.*
2. Hakaret *Onur kırma, onura dokunma.*
3. Sitem *Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme*
4. Alay *Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma.*
5. Sataşma *Bir kimseyi rahatsız edecek davranışta bulunmak, musallat olmak.*
6. Küçümseme *Değer ve önem vermemek, küçük görmek.*

¹³⁸⁶ **Ibid.**, s. 175.

¹³⁸⁷ **Ibid.**, s. 177.

7. Yüceltme *Yükseltmek*, *yüce bir duruma getirmek*.

8. Övme *Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek, sena etmek, yermek karşısı*.

9. Kışkırtma *Kışkırtmak: Bir kimseyi kötü bir iş yapması için harekete geçirmek, tahrik etmek*.

10. Yatıştırma *Yatıştırmak: Ölçülü, ılımlı, sakin davranmasını sağlamak, sakinleştirmek*

Son olarak, Bayraktutan ve diğerlerinin çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmada da “*Tweetin dilindeki bakış açısının ‘Üstten’, ‘Eşitler arası’ veya ‘Kodlanamıyor’ olması da bu nitel birimleştirme şablonunda yer almıştır. Gönderilerin ve tweetlerin dilinin ‘Yazı dili’, ‘Konuşma dili’ veya ‘Kodlanamıyor’ olması da saptanmıştır.*”¹³⁸⁸

4.3.3.1.3. İçerik Çözümlemesi Bulguları

Twitter’ın siyasi ve idari aktörler ve devlet kurumları tarafından kullanım pratiğini incelemek üzere toplam 14 hesap örnekleme dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında, T.C. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, T.C. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, T.C. Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış, 2009-2012 yılları arasında T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörü olarak görev yapmış olan İbrahim Kalın, İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş’ın Twitter hesapları ve görev yaptıkları kurumların Twitter hesapları içerik analizine tabi tutulmuştur. (Bkz. Tablo 4.6. ve Tablo 4.7.)

¹³⁸⁸ **Ibid.**

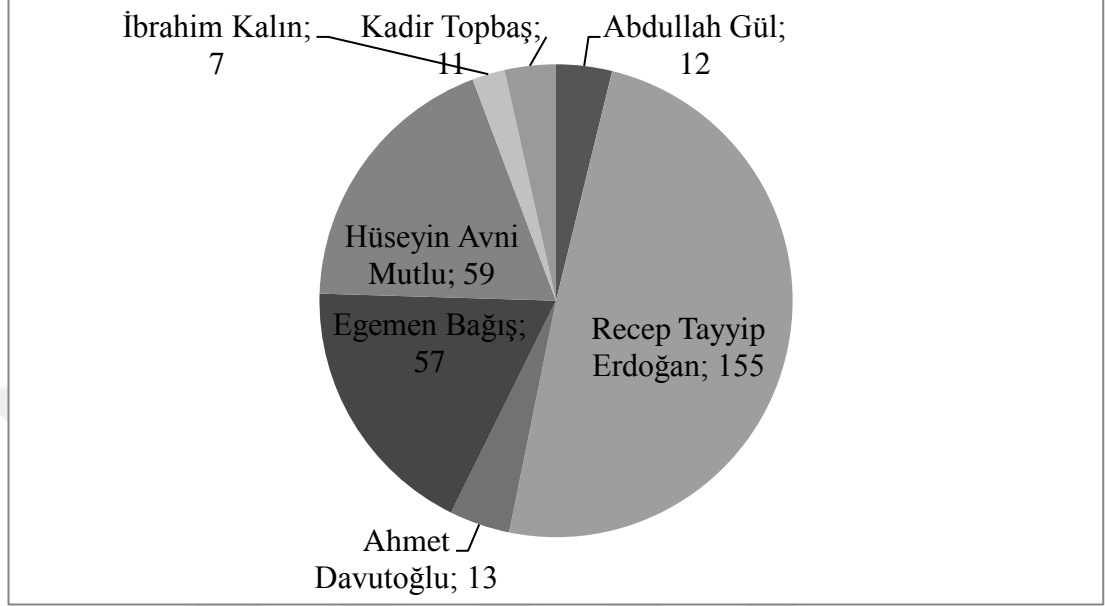
Tablo 4.6. Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Siyasi Aktörler, Bürokratlar ve Mülki İdari Amirlerin Hesapları

İsim	Görev	Twitter Adresi
Abdullah Gül	Cumhurbaşkanı	https://twitter.com/cbabdullahgul
Recep Tayyip Erdoğan	Başbakan	https://twitter.com/RT_Erdogan
Ahmet Davutoğlu	Dışişleri Bakanı	https://twitter.com/Ahmet_Davutoğlu
Egemen Bağış	Avrupa Birliği Bakanı	https://twitter.com/EgemenBagis
Hüseyin Avni Mutlu	İstanbul Valisi	https://twitter.com/Valimutlu
İbrahim Kalın	2009-2012 yılları arasında Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Koordinatörü 2012-2014 yılları arasında T.C. Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı	https://twitter.com/ikalin1
Kadir Topbaş	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı	https://twitter.com/Kadir__Topbas

Tablo 4.7. Twitter’da Takip Edilen ve Kayıtlanan Kamu Kurumlarının Hesapları

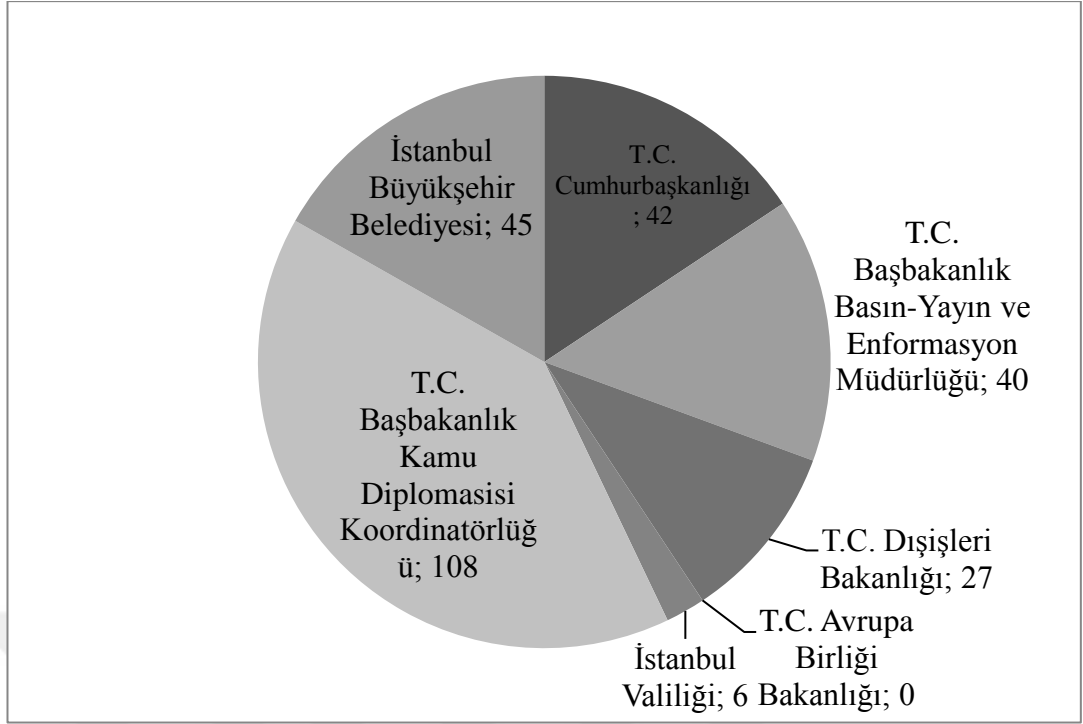
Kurum Adı	Twitter Adresi
T.C. Cumhurbaşkanlığı	https://twitter.com/tcbestepe
T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü	https://twitter.com/Byegm
T.C. Dışişleri Bakanlığı	https://twitter.com/TC_Disisleri
T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	https://twitter.com/ABBakanligi
T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	https://twitter.com/BasbakanlikKDK
İstanbul Valiliği	https://twitter.com/TC_istanbul
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	https://twitter.com/istanbulbld

Bu hesaplardan örneklem döneminde (28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013) gönderilen tweetlerin sayısı ve dağılımı Şekil 4.3'teki gibidir:

Şekil 4.3. Siyasi Aktörler, Bürokratlar ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Sayısı

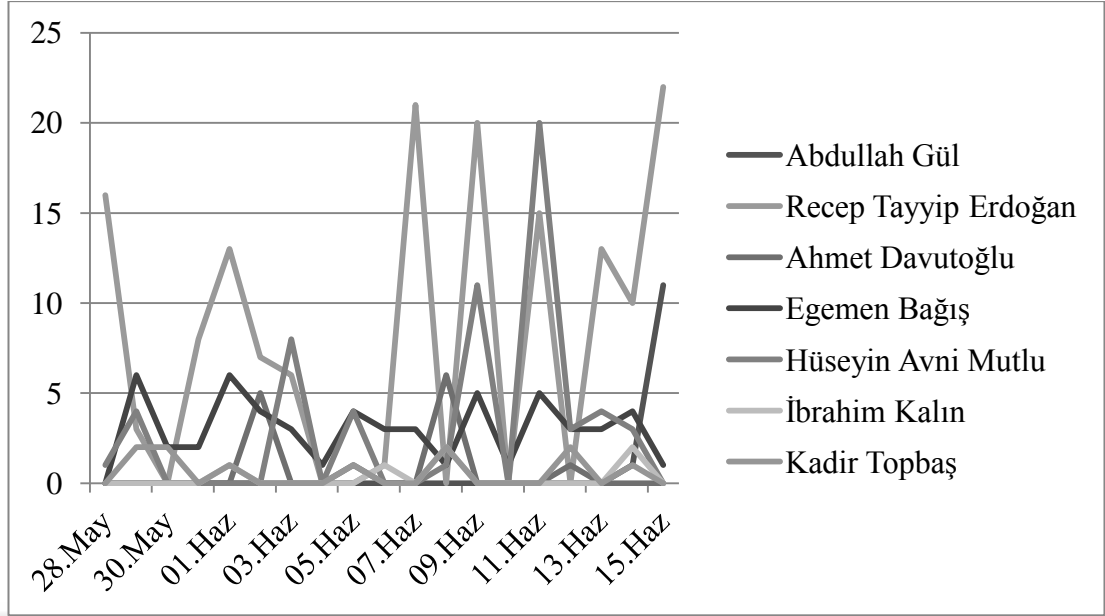
Şekil 4.3.'te görüldüğü üzere, tweet sayısında örneklem içindeki en yüksek pay Recep Tayyip Erdoğan kullanıcısına aittir. Taksim Gezi Parkı eylemleri süresince 28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013 tarihleri arasında Recep Tayyip Erdoğan 155, Egemen Bağış 57, Hüseyin Avni Mutlu 59, Ahmet Davutoğlu 13, Abdullah Gül 12, İbrahim Kalın 6 ve Kadir Topbaş 11 tweet göndermiştir.

Şekil 4.4. Devlet Kurumlarının Tweet Sayıları

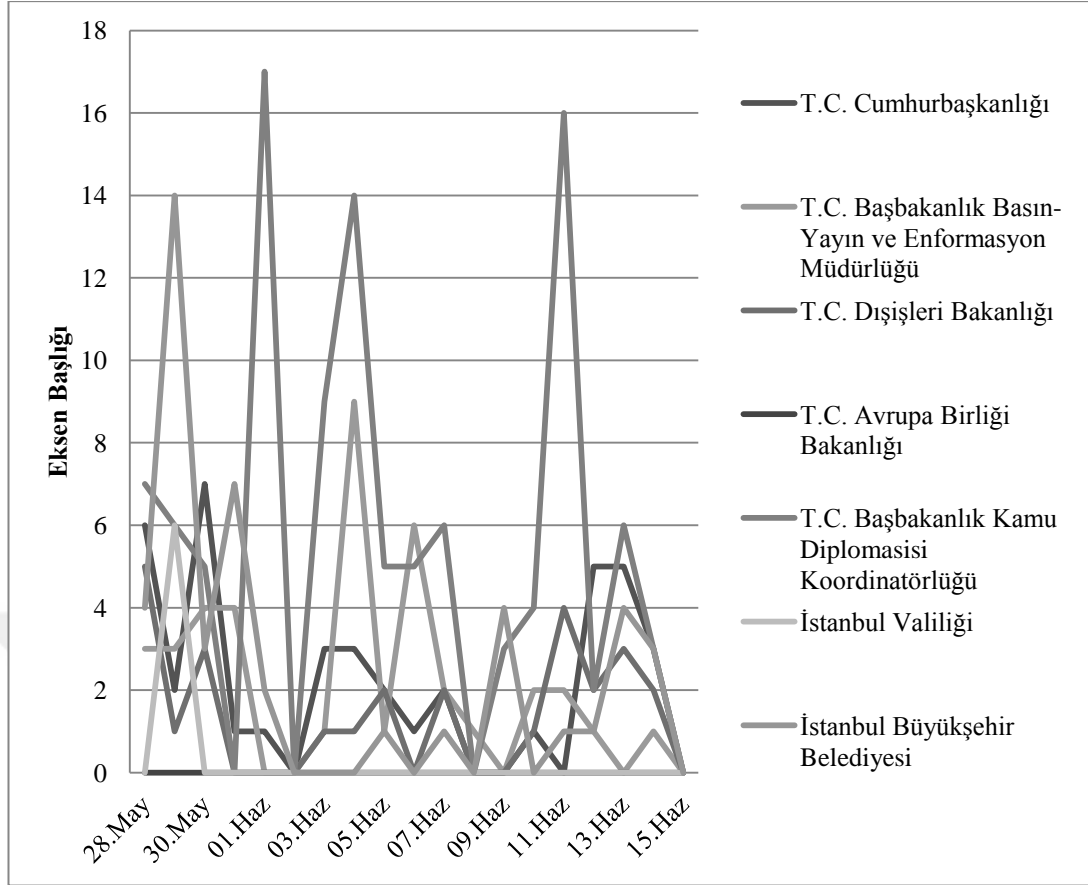
Şekil 4.4.'te görüldüğü üzere, devlet kurumlarının tweet sayılarına bakıldığında bu dönemde, en fazla sayıda tweetin (108) T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü hesabından gönderildiği görülmektedir. T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı ise 28 Mayıs 2013 ve 15 Haziran 2013 tarihleri arasında hiç tweet göndermemiştir. İstanbul Valiliği de, bu tarihler arasında hiç tweet göndermezken, yalnızca “@reply” özelliğini kullanarak (6) diğer kullanıcılara yanıt vermiş ve İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu’ya göndermede (@mention) bulunmuştur.

İncelenen hesaplar, günlük olarak gönderilen tweetler bakımından değerlendirildiğinde, şu şekilde bir grafik ortaya çıkmaktadır:

Şekil 4.5. Siyasi ve İdari Aktörler Bazında Günlük Tweet Sayıları

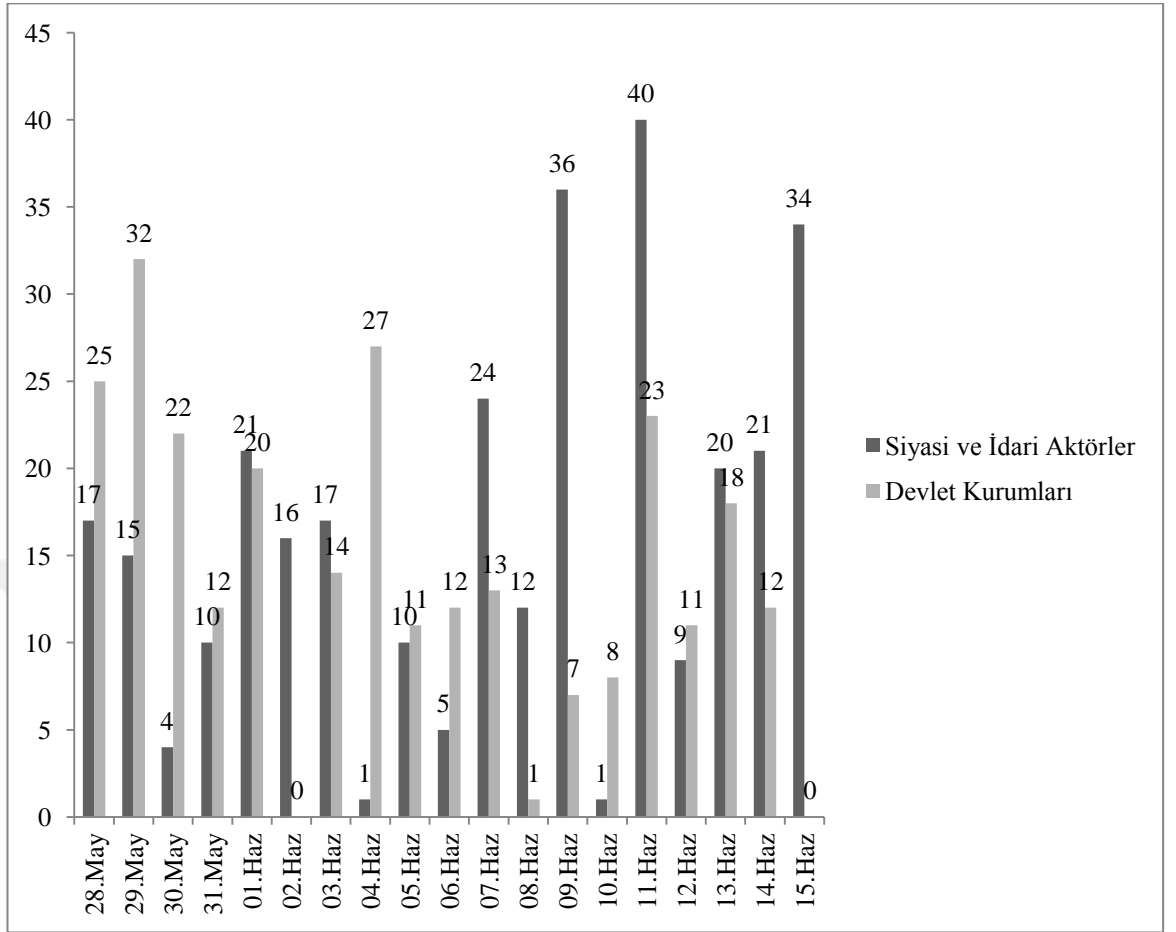
Şekil 4.5'te görüldüğü gibi, toplamda en fazla sayıda tweet gönderilen tarihler arasında sırasıyla 11 Haziran (40 tweet), 9 Haziran (36 tweet), 15 Haziran (34 tweet), 14 Haziran (21 tweet), 1 Haziran (21 tweet) 13 Haziran (20 tweet) ile tarihleri bulunmaktadır. Bu tarihler arasında en az sayıda tweet gönderilen günler ise 4 Haziran (1 tweet), 10 Haziran (1 tweet), 30 Mayıs (4 tweet) ve 6 Haziran (5 tweet) tarihleri bulunmaktadır.

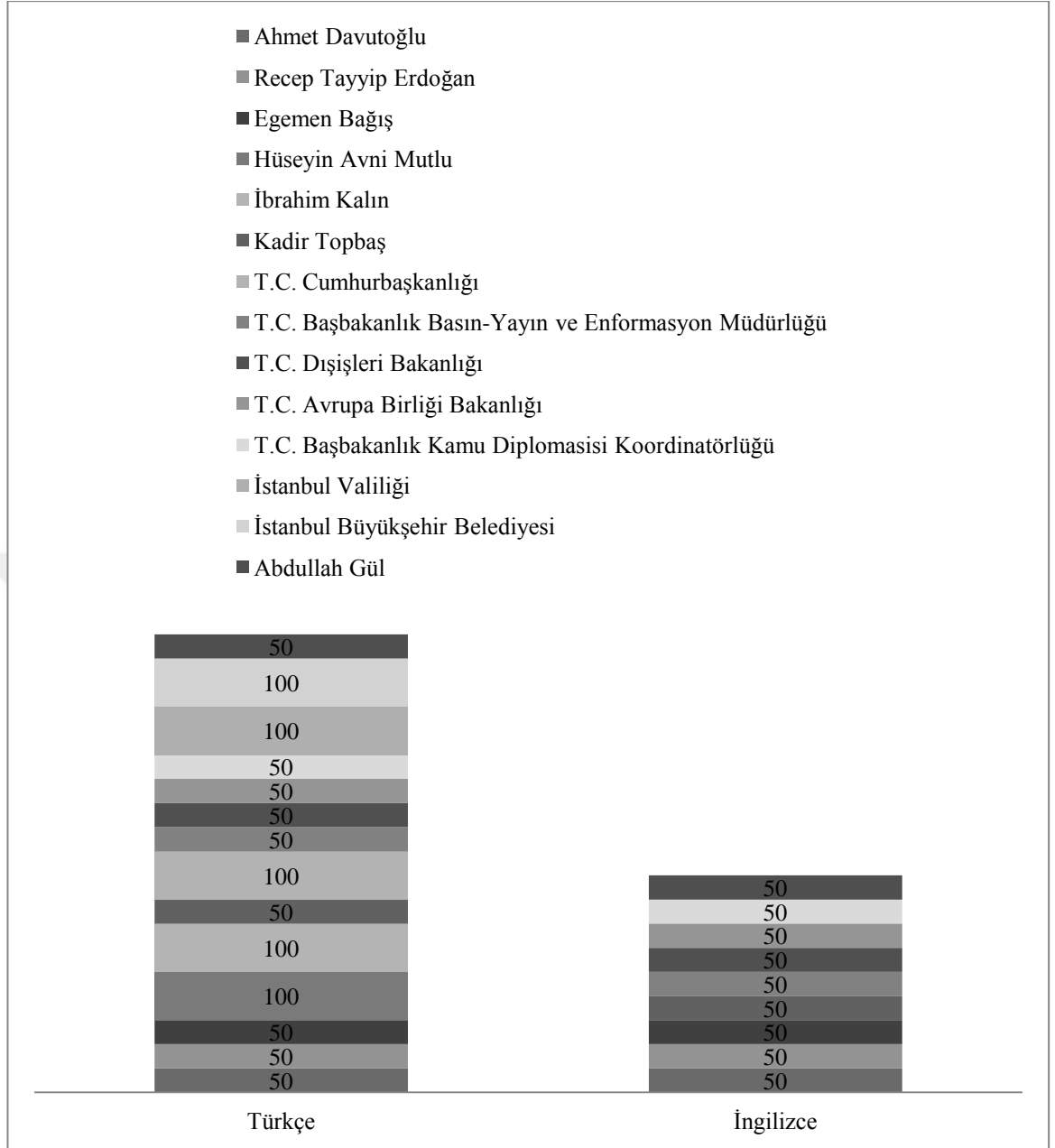
Şekil 4.6. Devlet Kurumları Bazında Günlük Tweet Sayıları

Devlet kurumlarına bakıldığında ise, Şekil 4.6.'da görüldüğü üzere, en fazla sayıda tweet gönderilen tarihler arasında 29 Mayıs (32 tweet), 4 Haziran (27 tweet), 28 Mayıs (25 tweet), 11 Haziran (23 tweet), 30 Mayıs (22 tweet) ve 13 Haziran (18 tweet) tarihleri bulunmaktadır. En az sayıda tweet gönderilen tarihler arasında ise, 2 Haziran (0 tweet), 15 Haziran (0 tweet), 8 Haziran (1 tweet), 9 Haziran (7 tweet), 5 Haziran (11 tweet), 7 Haziran (13 tweet) tarihleri bulunmaktadır.

Bu bulgular karşılaştırıldığında, Şekil 4.7.'de görüldüğü gibi, ağırlıklı olarak, siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin en fazla tweet gönderdikleri günlerde devlet kurumlarının siyasi ve idari aktörlerin gönderdiklerin toplam tweet sayısının (108) yarısından bile daha az sayıda (30) tweet gönderdikleri görülmektedir ve bununla birlikte, devlet kurumlarının en fazla sayıda tweet gönderdikleri tarihlerde ise siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin devlet kurumlarının göndermiş olduğu toplam tweet sayısının (82) yarısından bile daha az sayıda tweet gönderdikleri (33) görülmektedir. Burada bir ters orantı söz konusudur.

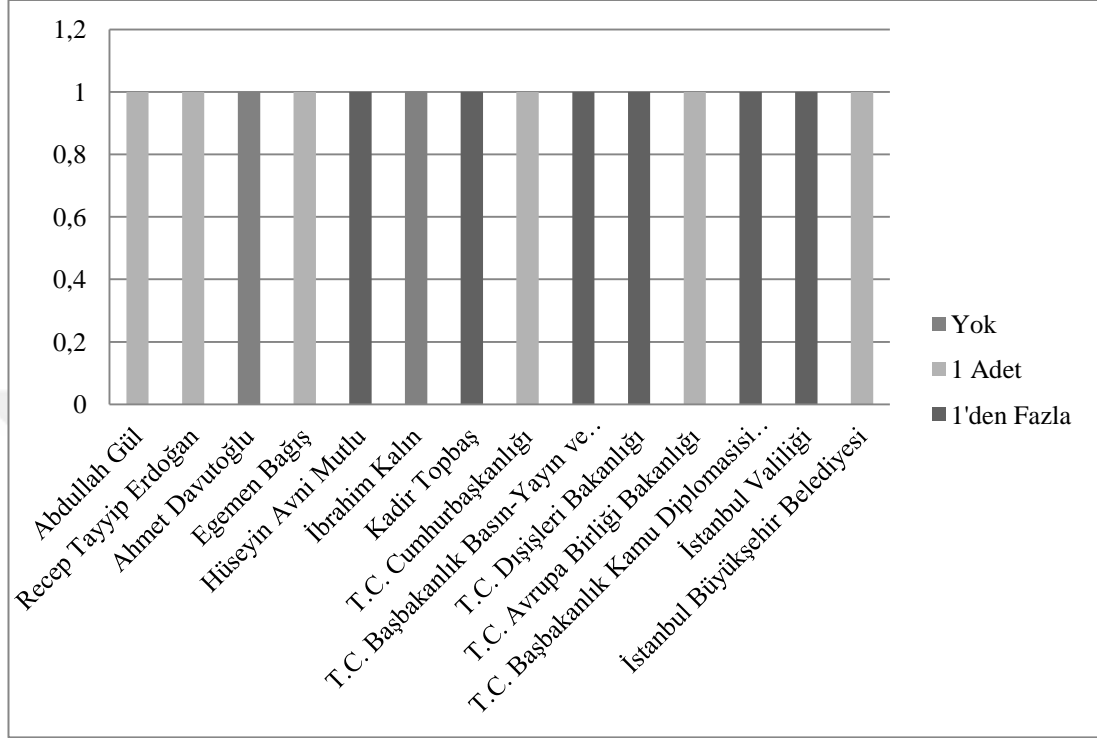
Şekil 4.7. Siyasi ve İdari Aktörlerin ve Devlet Kurumlarının Günlük Tweet Sayısı

Şekil 4.8.. Türkçe Dışı İçerik

Şekil 4.8.'de görüldüğü gibi, Twitter hesabında, hesap sahibiyle ilgili tanımlayıcı bilgiler arasında Türkçe dışında herhangi bir dilde içeriğe yer veren kullanıcı sayısı beştir. Hesap bilgileri arasında Türkçe dışında bir içeriğe yer veren kullanıcılar Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Kadir Topbaş ve Egemen Bağış'tır. Bu beş kullanıcının da Türkçe dışında kullandığı dil İngilizce olmuştur. Devlet kurumlarından ise Türkçe dışında bir içeriğe yer veren hesaplar, T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi

Koordinatörlüğü'dür. Bu dört hesap Türkçe dışında İngilizce olarak hesap bilgisi vermektedir.

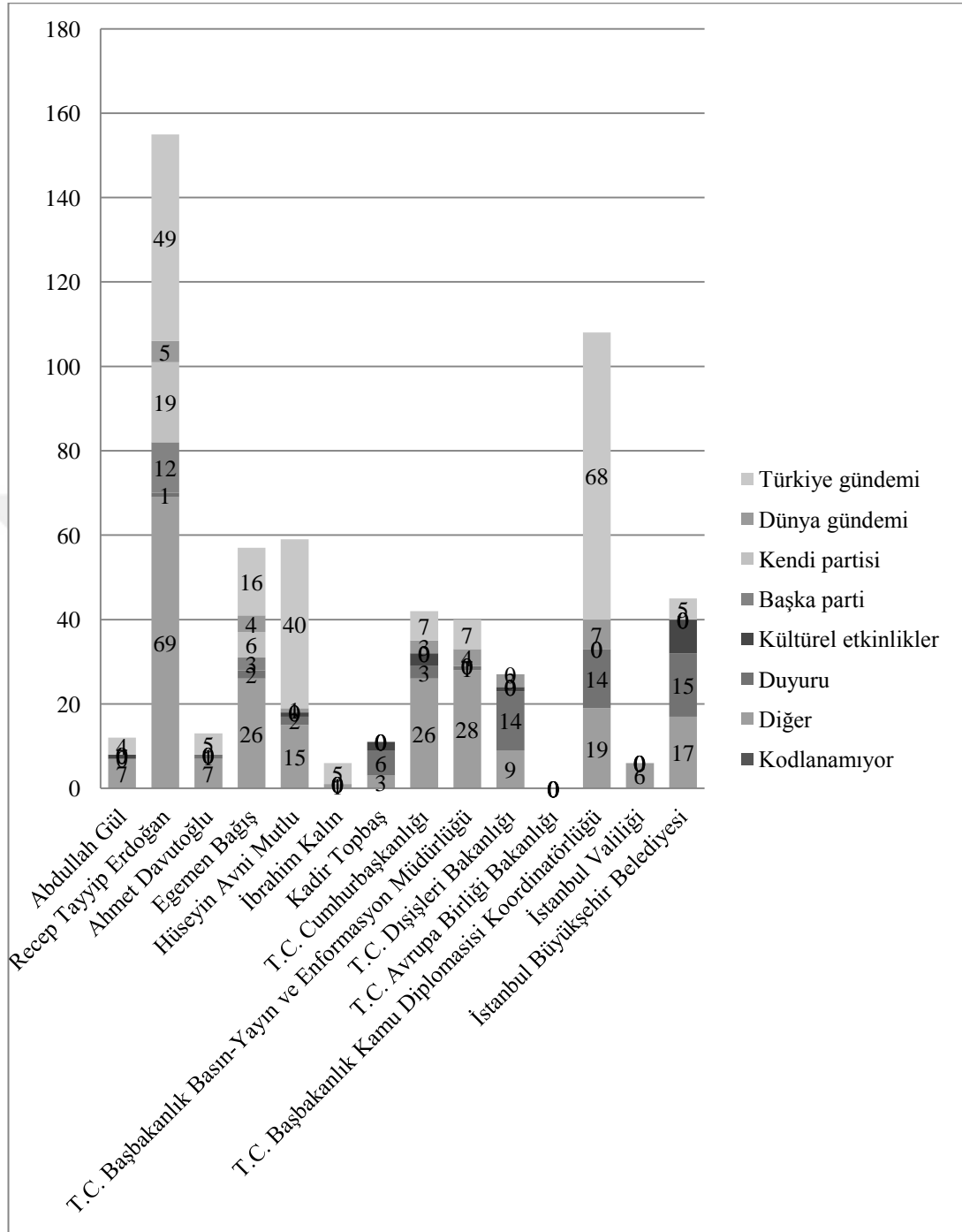
Şekil 4.9. Web Bağlantıları

Kullanıcıların çoğunun, başka internet ortamlarıyla ilgili bağlantı adresi paylaştığı görülmektedir. “Bazı kullanıcılar, birden çok bağlantı adresini, Twitter hesaplarındaki tanımlayıcı bilgiler arasında bulundurmaktadır. Böylelikle hem Twitter hesaplarının, gerçekten o kişiye ait olduğunu ifade etmekte, hem de bağlantı adresi paylaşılan diğer uygulamanın da, söz konusu kullanıcıya ait resmi bir kanal olduğunu belirtmektedir.”¹³⁸⁹ Siyasi aktörler ve mülki idari amirler ve devlet kurumlarının web bağlantıları incelendiğinde, Abdullah Gül’ün, Recep Tayyip Erdoğan’ın, Egemen Bağış’ın, Hüseyin Avni Mutlu’nun ve Kadir Topbaş’ın kişisel web sitelerine bağlantı verdikleri görülmektedir. Ayrıca Hüseyin Avni Mutlu Instagram hesabına, Kadir Topbaş da Facebook hesabına bağlantı vermiştir. Ahmet Davutoğlu’nun Türkçe iletiler gönderdiği hesabından başka, İngilizce ve Arapça iletiler gönderdiği hesapları da bulunmaktadır ve Türkçe hesabından bu hesaplara bağlantı verilmiştir. İbrahim Kalın’ın ise herhangi bir kuruma veya web sitesine bağlantısı bulunmamaktadır. T.C. Cumhurbaşkanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C.

¹³⁸⁹ Bayraktutan ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 233.

Avrupa Birliği Bakanlığı ve T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon M¼d¼rl¼đ¼ bağlı buldukları devlet kurumlarının web sitelerine bağlantı vermiştir. T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon M¼d¼rl¼đ¼ Twitter’da İngilizce tweetler g¼nderdikleri hesabına da bağlantı vermiştir. T.C. Dışışleri Bakanlığı ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinat¼rl¼đ¼, İngilizce, Fransızca, Arapça tweetler attığı diğer ¼ç hesabına bağlantı vermiştir. İstanbul Valiliği ise, BİMER internet başvuru formuna ve www.istanbul.gov.tr adresindeki resmi web sitesine bağlantı vermiştir.

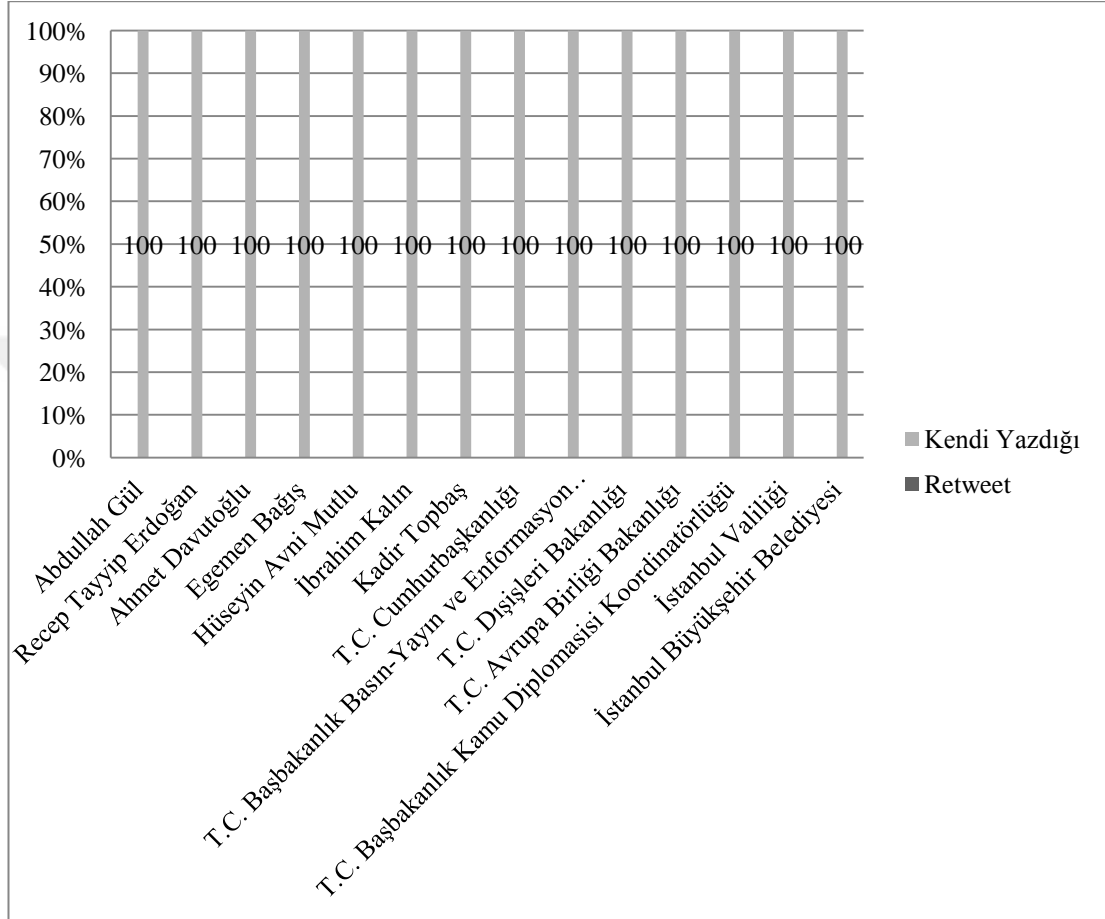

Şekil 4.10. Siyasi ve İdari Aktörlerin ve Devlet Kurumlarının Tweet Teması

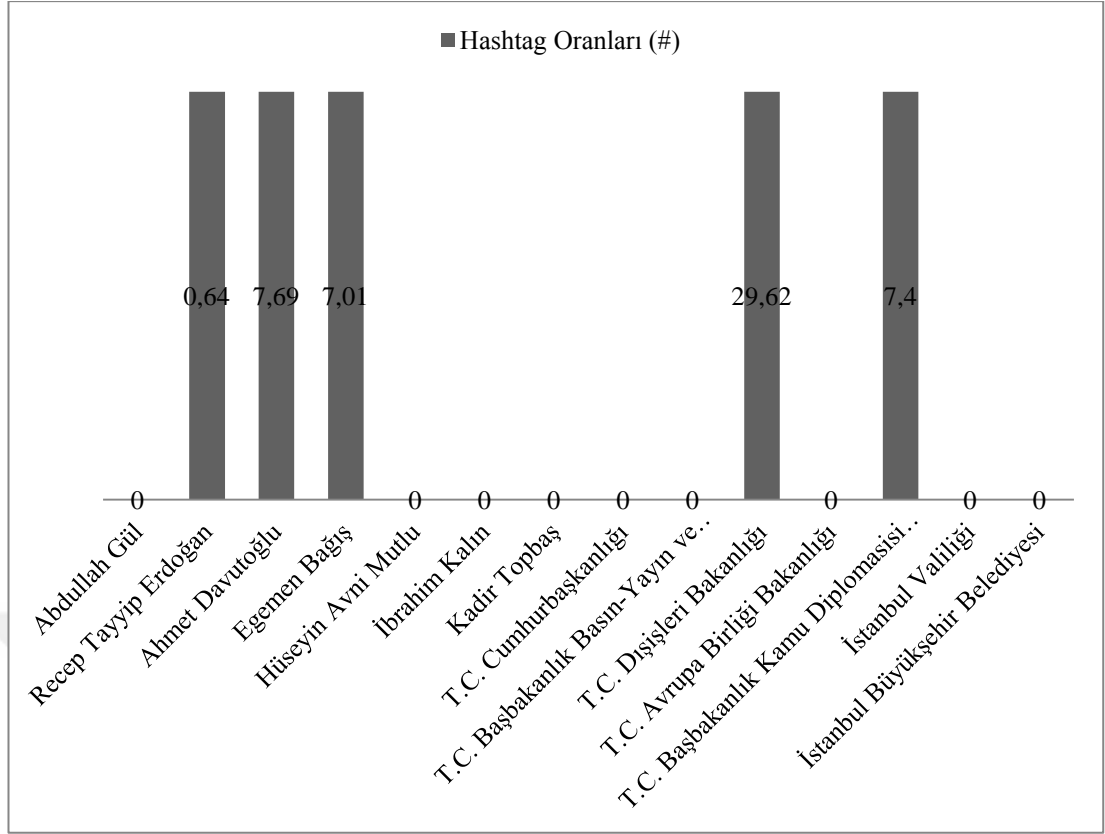
Şekil 4.10.'da görüldüğü üzere, Türkiye gündemine ve dünya gündemine ilişkin en fazla sayıda tweet gönderen hesap T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü hesabıdır (68). İkinci sırada Recep Tayyip Erdoğan (49) ve üçüncü sırada Hüseyin Avni Mutlu (40) gelmektedir. AKP'ye ilişkin (19) ve başka partilere ilişkin (12) en fazla sayıda tweet gönderen kullanıcı Recep Tayyip Erdoğan kullanıcısıdır. Duyuru içerikli en fazla tweet gönderen hesap (15) ise İstanbul

Büyükşehir Belediyesi'dir. Bu içerikte en yüksek oranda tweet gönderen ikinci hesap, T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (14) ile birlikte T.C. Dışişleri Bakanlığı'dır (14). Dünya gündemi ile ilgili en fazla sayıda tweet gönderen hesap ise T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü hesabıdır (7).

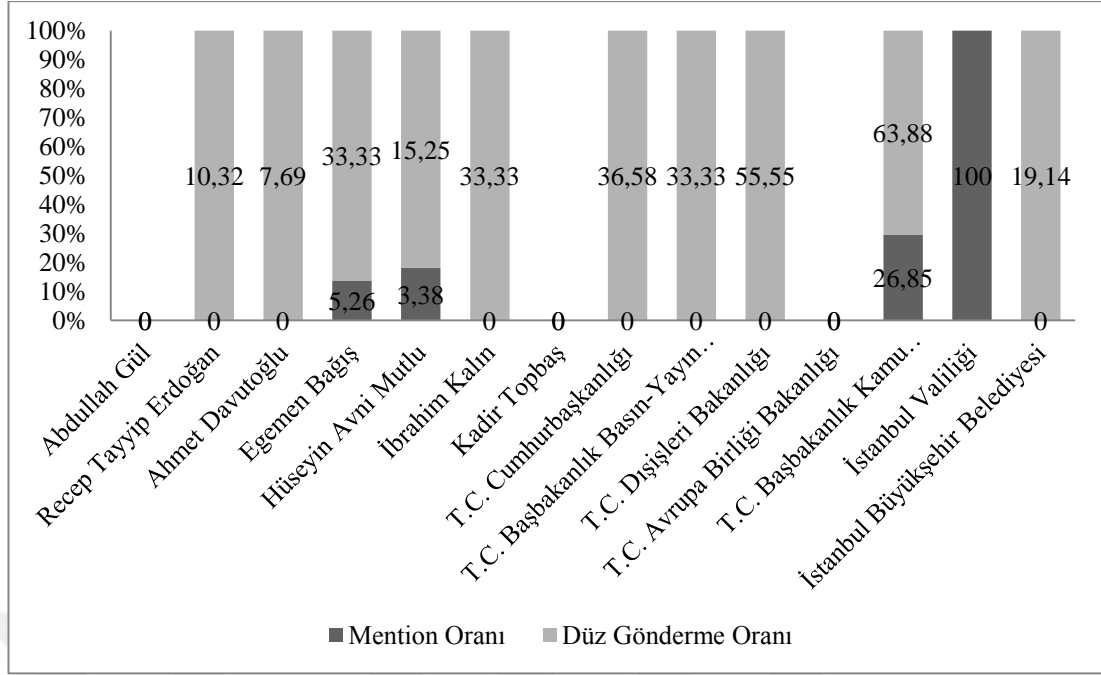
Şekil 4.11. Retweet Oranları

Şekil 4.11'de görüldüğü gibi, örneklem evrenindeki kullanıcılardan ve hesaplardan hiçbiri retweet göndermemiştir. Kullanıcıların ve hesapların tamamı kendi yazdıkları tweetleri göndermiştir.

Şekil 4.12. Hashtag Oranları (#)

Şekil 4.12.'de görüldüğü üzere, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu ve Egemen Bağış haricindeki kullanıcıların hiç hashtag (#) kullanmadığı saptanmıştır. Recep Tayyip Erdoğan %0,64 oranında (1), Ahmet Davutoğlu, %7,69 oranında (1), Egemen Bağış %7,01 oranında (4) hashtag kullanmıştır. Devlet kurumlarından ise, T.C. Dışişleri Bakanlığı ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü haricinde hashtag (#) kullanan devlet kurumu bulunmamaktadır. T.C. Dışişleri Bakanlığı %29,62 oranında (8) ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü %7,4 oranında (8) hashtag kullanmıştır.

Şekil 4.13. Göndermede Bulunma Oranları

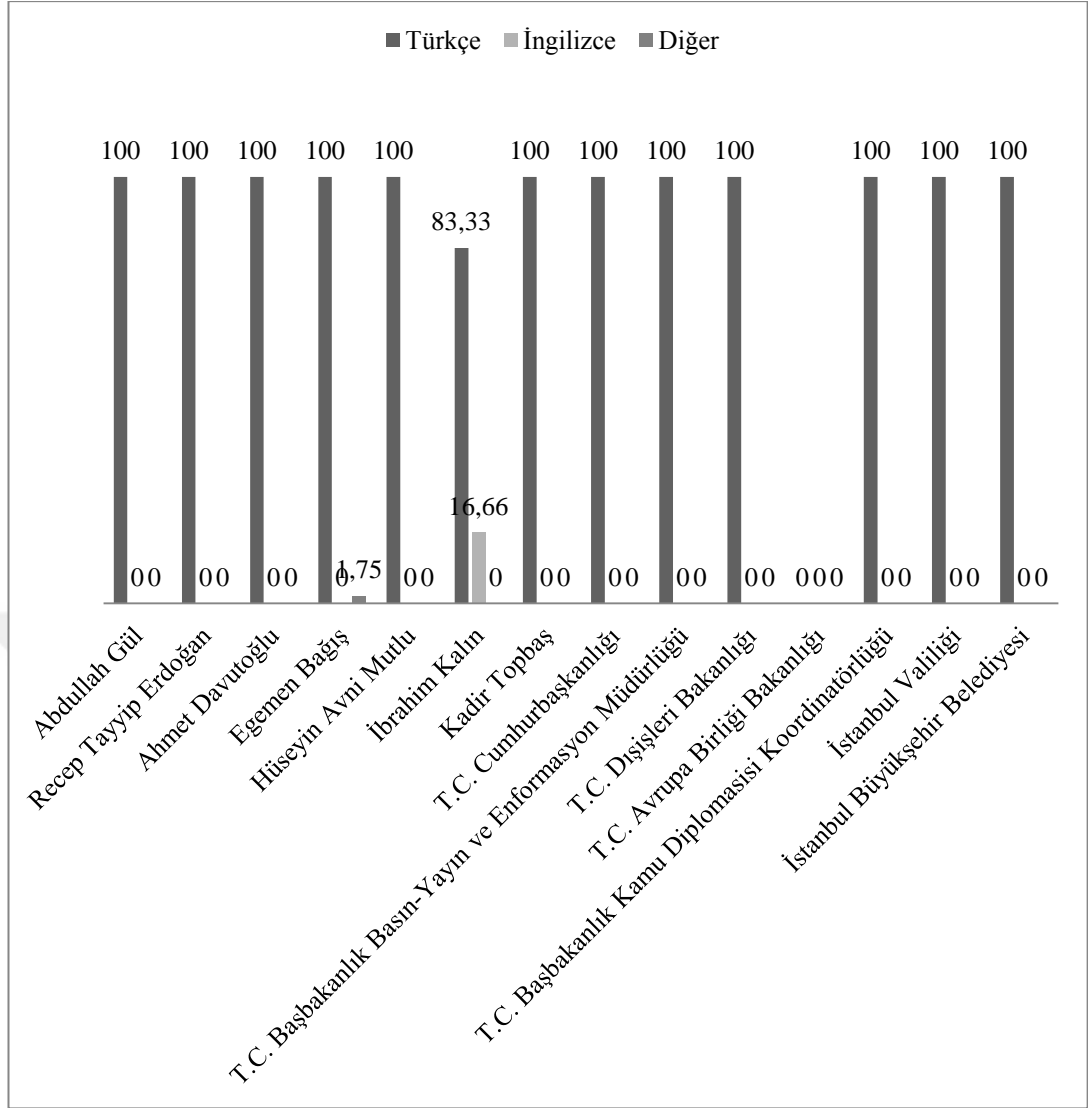
Bayraktutan ve diğerleri “@mention” ve düz gönderme özelliklerini şu şekilde açıklamaktadırlar: (Bayraktutan ve diğerleri, s. 244)

“İncelenen hesaplarda, hesap sahiplerinin diğer adaylar ve/veya seçmenlerle etkileşime girmelerinde, onlarla ilgili göndermeleri büyük önem taşımaktadır. ‘Mention’, kişinin yazdığı tweette diğer bir Twitter kullanıcısına hitap etmesi anlamına gelmektedir. Tweetinin içinde “@” işaretiyle birlikte diğer kullanıcının kullanıcı adının yer aldığı durumlarda, kişinin yazdığı tweet, kendisini takip edenler arasında bulunmasa dahi göndermede bulunduğu kişiye de ulaşmaktadır. Elbette ‘mention’ın kullanılabilmesi için, göndermede bulunulan kişinin de Twitter kullanıcısı olması ve tweeti yazan kişi tarafından da kullanıcı adının bilinmesi gerekmektedir. Düz göndermeler ise, hesap sahibinin tweetinde bir başkasından bahsettiği ancak yazdığı tweetin bu kişiye ulaşmasına izin vermediği ya da veremediği gönderme tipidir.”

Şekil 4.13.’de görüldüğü gibi, “@mention” özelliğini Egemen Bağış %5,26 oranında (3) kullanmış, Hüseyin Avni Mutlu ise %3,38 oranında (2) kullanmıştır. Devlet kurumlarından ise, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü %26,85 oranında (29) mention özelliğini kullanmıştır. İstanbul Valiliği ise, %100’lük oran ile (6) en yüksek oranda mention özelliğini kullanmış olan kurumdur. İstanbul

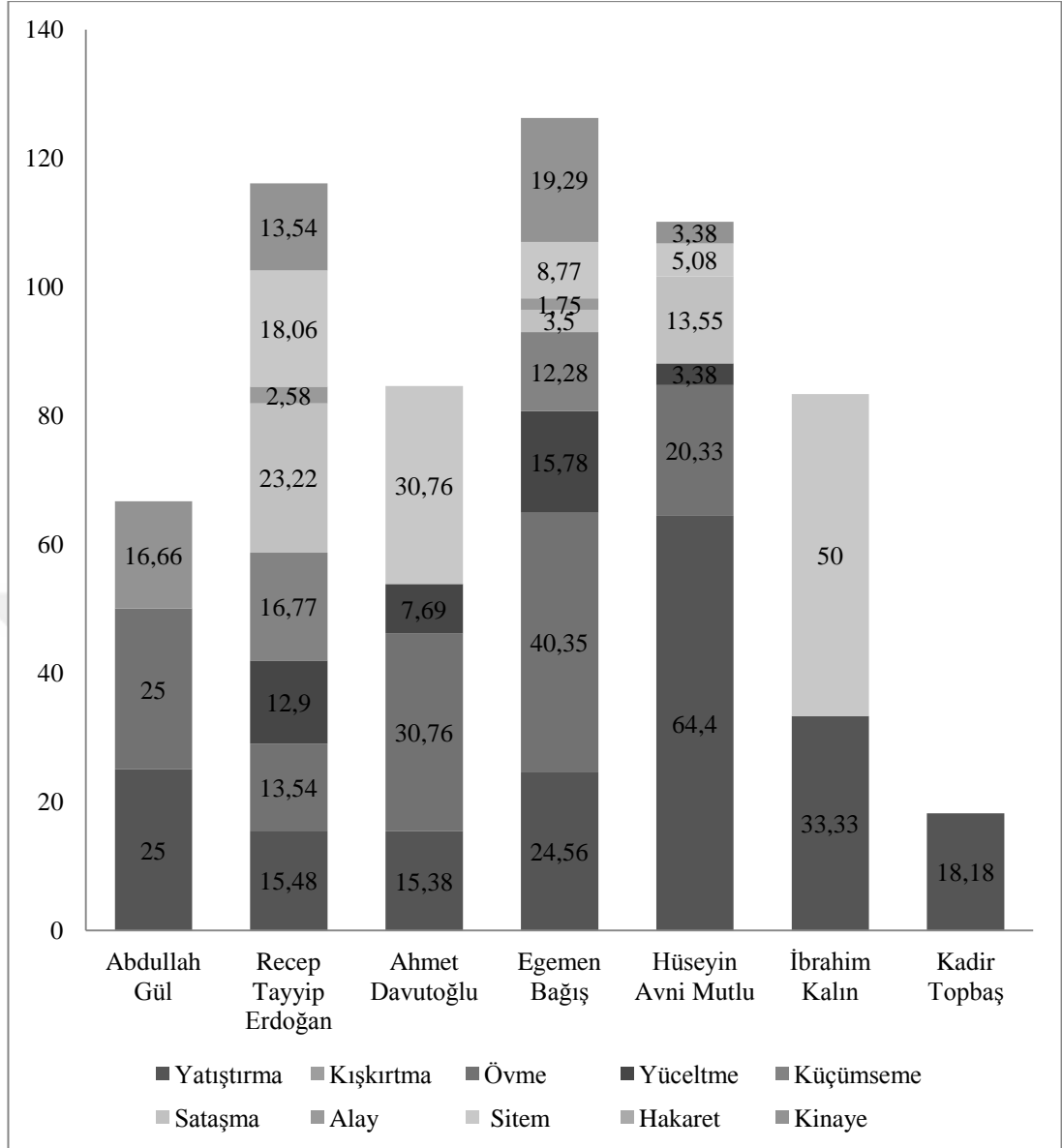
Valiliği analize dahil edilen tarih aralığında “@mention” özelliğini kullanarak İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu’ya göndermede bulunmuş ve ilgili takipçilerine verdiği yanıtarda Hüseyin Avni Mutlu’nun Twitter hesabında yönlendirmek için kullanmıştır. Bu siyasi aktörler ve mülki idari amirler ve devlet kurumları haricindeki kullanıcılar ve hesaplardan hiçbirisi “@mention” özelliğini kullanmamıştır. Düz gönderme oranlarına bakıldında ise, en yüksek oranda düz gönderme yapan hesap, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (%63,88) hesabıdır. Bu şekilde tweet gönderimindeki en yüksek oranlara bakıldığında, ikinci sırada ise, T.C. Dışışleri Bakanlığı (%55,55) ve üçüncü sırada T.C. Cumhurbaşkanlığı (%36,58) yer almaktadır.

Şekil 4.14. Tweette Kullanılan Dil

Şekil 4.14.'de görüldüğü gibi, örneklem dahilindeki hesaplardan gönderilen tweetler incelendiğinde, İbrahim Kalın haricinde Türkçe dışında tweet gönderen kullanıcı olmadığı tespit edilmiştir. İbrahim Kalın tweetlerinin %16,65'ini (1) İngilizce olarak göndermiştir. Geriye kalan tüm kullanıcılar tweetlerinin tamamını Türkçe olarak göndermişlerdir. Analizde “diğer” olarak kodlanan diller, hem diğer dilleri hem internette noktalama işaretleriyle yapılan ifadeleri, hem de yalnızca bağlantı paylaşımından oluşan tweetleri kapsamaktadır. Bu kapsamda yalnızca Egemen Bağış tweetlerinde %1,75 oranında (1) noktalama işareti ile yapılan (“: ”) bir ifade kullanmıştır. Yapılan analizde, kodlamada yer alan Türkçe ve İngilizce dışında herhangi bir dil kullanımına rastlanmamıştır.

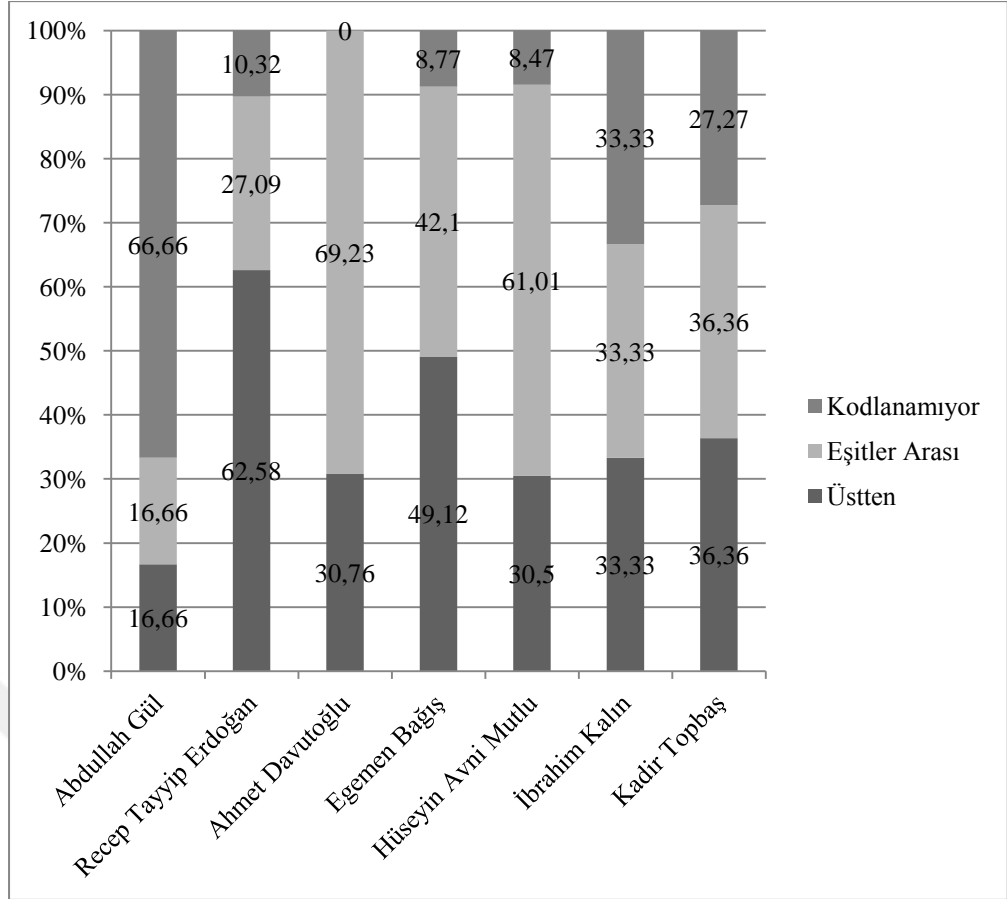

Şekil 4.15.. Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Üslupları

Tweet üslubuyla ilgili olarak yapılan incelemede, aynı tweetin birden fazla üsluba konu olabildiği görülmüştür. Bu nedenle, incelenen tweete uygun olan tüm üsluplar kodlamaya dahil edilmiştir.

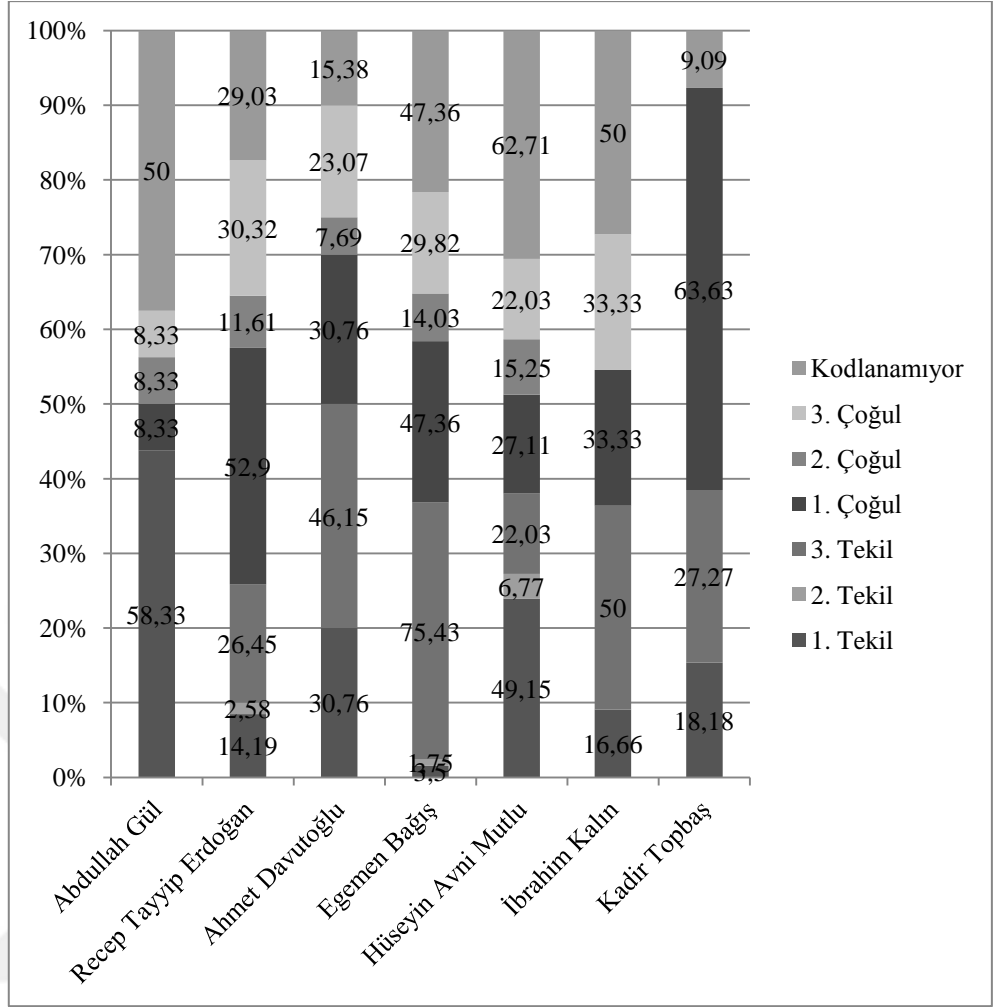
Şekil 4.15.'de görüldüğü gibi, kullanıcılar arasında, üslup olarak en yüksek oranda “yatıştırma” içeriğine sahip olan kullanıcı Hüseyin Avni Mutlu’dur (38). Daha sonra, %33,33’lük oranla İbrahim Kalın (2) ve üçüncü olarak da %25’lik oranla Abdullah Gül en yüksek oranda “yatıştırıcı” üslupta tweetler göndermiştir (3). Tweetlerinde “övme” içeriğine sahip kullanıcılara bakıldığında, en yüksek oranla ilk sırada Egemen Bağış (23), ikinci sırada Ahmet Davutoğlu (4) ve üçüncü sırada Abdullah Gül gelmektedir (3). Tweetlerinde “sataşma” unsurları bulunan kullanıcılar

ise, en fazladan en aza doğru sırasıyla Recep Tayyip Erdoğan (%23,22) (36), Hüseyin Avni Mutlu (%13,55) (8) ve Egemen Bağış'tır (%3,5) (2). Tweetlerinde en yüksek oranda "sitem" unsurlarına sahip olan kullanıcı ise İbrahim Kalın'dır (%50) (3). Daha sonra Ahmet Davutoğlu (%30,76) (4) ve %18,06'lık oran ile Recep Tayyip Erdoğan gelmektedir (28). Kullanıcılardan hiçbiri "hakaret" ve "kışkırtma" unsuru taşıyan tweet göndermemiştir. "Kinaye" içerikli tweet gönderen kullanıcılara bakıldığında ise, birinci sırada Egemen Bağış (%19,29) (11), ikinci sırada Abdullah Gül (%16,66) (2) ve üçüncü sırada Recep Tayyip Erdoğan (%13,54) (21) bulunmaktadır. "Yüceltme" üslubuna sahip kullanıcılar ise en fazladan en aza sırasıyla, Egemen Bağış (%15,78) (9), Recep Tayyip Erdoğan (%12,9) (20) ve Ahmet Davutoğlu'dur (%7,69) (1). "Küçümseme" üslubunda tweetler gönderen kullanıcılar ise, Recep Tayyip Erdoğan (%16,77) (26) ve Egemen Bağış'tır (%12,28) (7). "Alay" içerikli tweetler gönderen kullanıcılar ise Recep Tayyip Erdoğan (%2,58) (4) ve Egemen Bağış'tır (%1,75) (1). Kullanıcıların tweet üslupları incelendiğinde, gönderdikleri tweetlerde en yüksek oranda sırasıyla "yatıştırma", "övgü" ve "sitem" içeriklerini kullandıkları tespit edilmiştir.

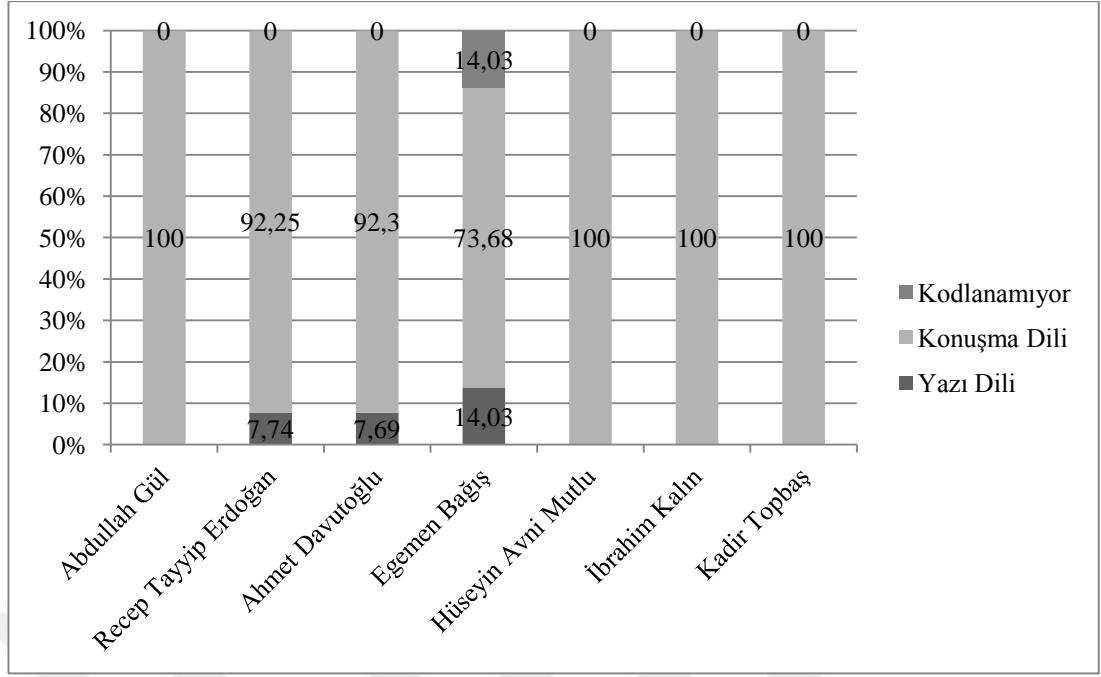
Şekil 4.16. Tweet Dilindeki Bakış Açısı

Şekil 4.16’da kullanıcıların tweet dilindeki bakış açıları yer almaktadır. Buna göre, üstten dil kullanımı en yüksek oranda Recep Tayyip Erdoğan’da (%62,58) görülmektedir. İkinci sırada Egemen Bağış (%49,12) ve üçüncü sırada Kadir Topbaş (%36,36) gelmektedir. En yüksek oranda eşitler arası dil kullanan kullanıcılar ise, Ahmet Davutoğlu’dur (%69,23). Davutoğlu’ndan sonra ikinci sırada, Hüseyin Avni Mutlu (%61,01) ve Egemen Bağış (%42,1) gelmektedir.

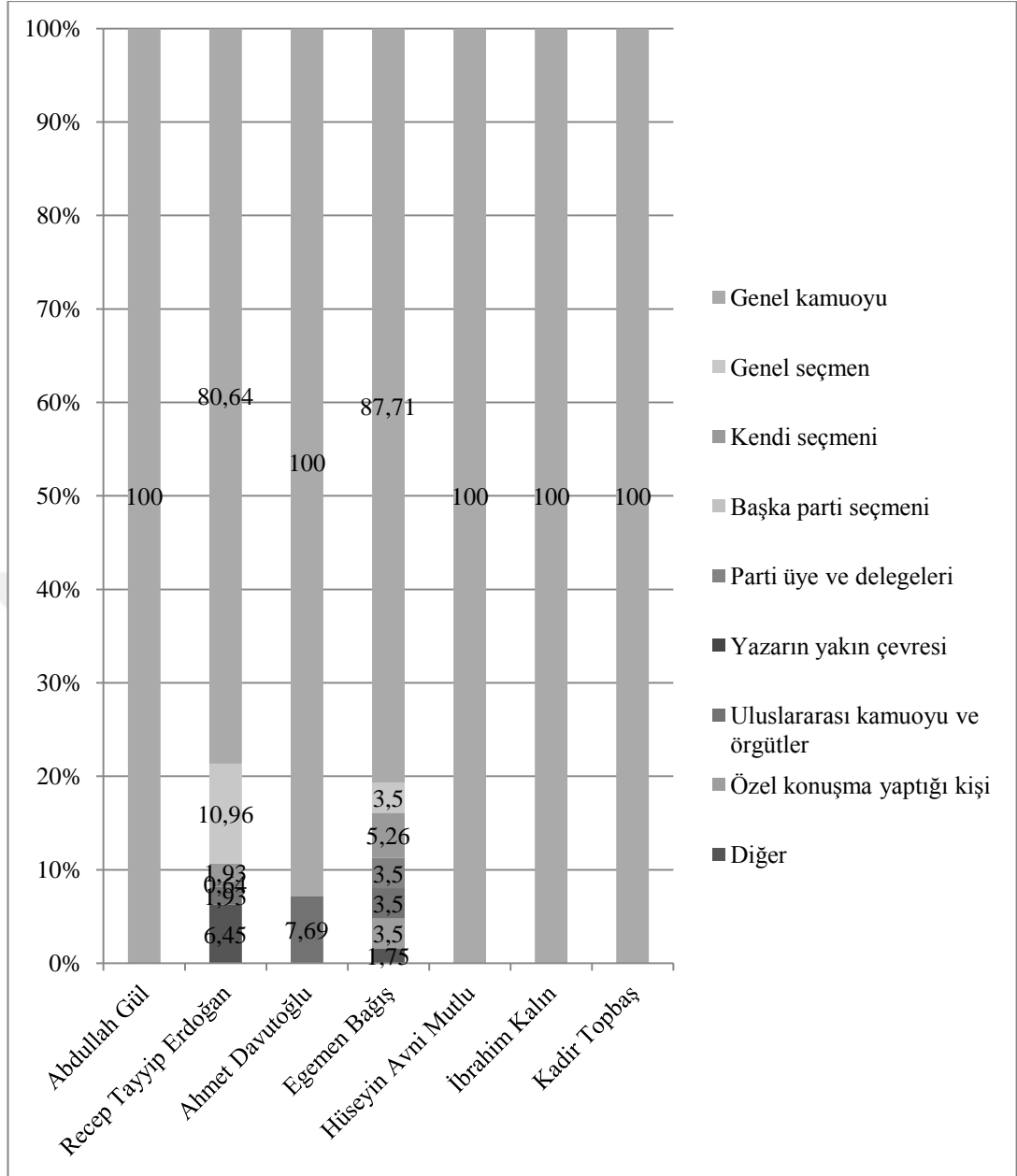
Şekil 4.17. Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweetlerinde Yükleme Çekimi

Şekil 4.17.'de görüldüğü gibi, siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin tweetleri incelendiğinde, tweetlerdeki yüklemlerde yoğunlaşmanın 1. çoğul şahısta (“Biz”) olduğu tespit edilmiştir. 1. çoğul şahıstan sonra ikinci sırada 3. tekil şahıs (“O”) gelmektedir. Üçüncü sırada ise, 1. tekil şahıs (“Ben”) ve dördüncü sırada 3. çoğul şahıs (“Onlar”) yer almaktadır. En düşük oranda kullanılan yükleme çekimi ise, 2. tekil şahıs (“Sen”) ve 2. çoğul şahıstır (“Siz”).

Şekil 4.18. Tweette Kullanılan Dil Biçimi

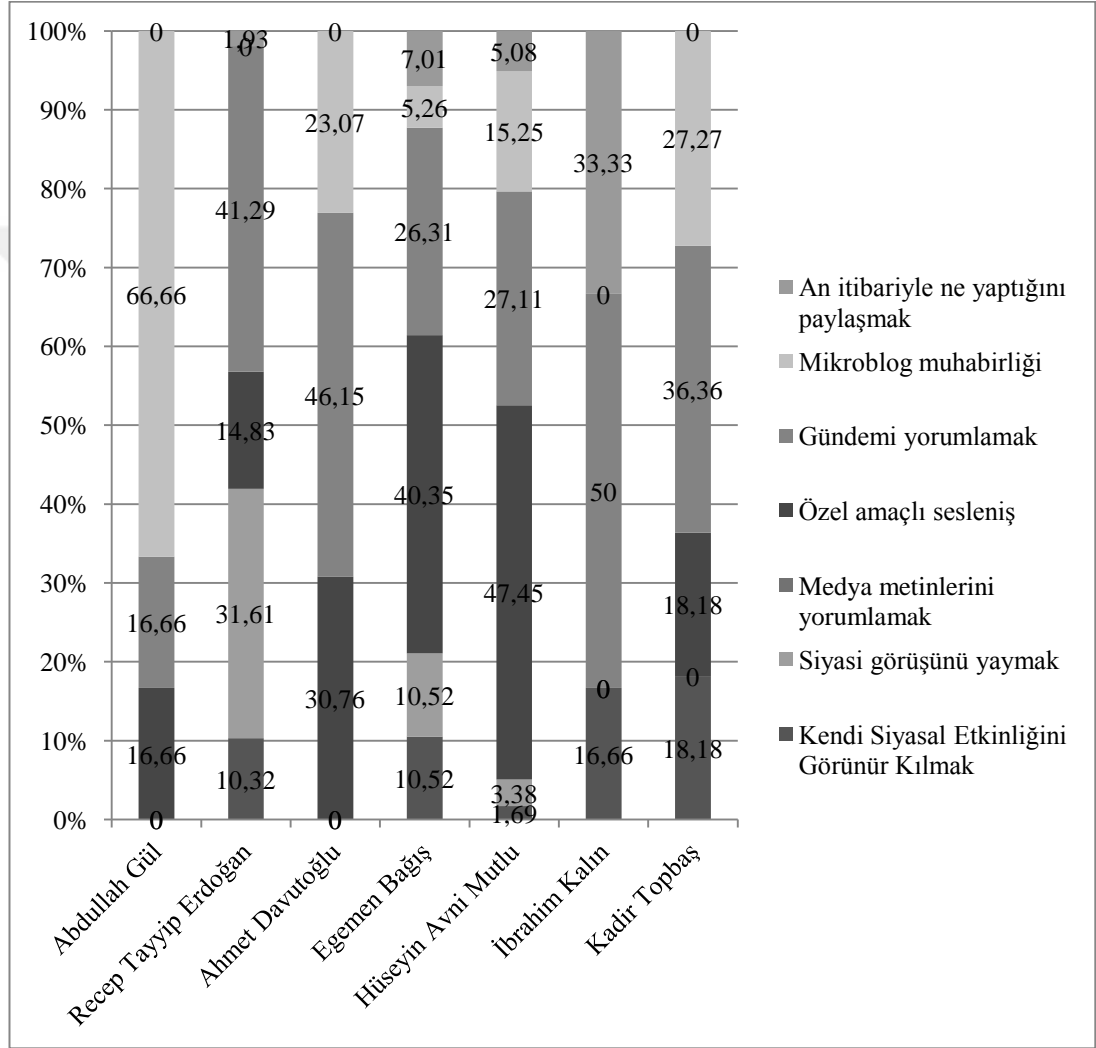
Şekil 4.18.'de görüldüğü üzere, kullanıcılar ağırlıklı olarak konuşma dilinde tweet göndermektedirler. Tweetlerinde belli oranda yazı dili kullanan kullanıcılar, en fazladan en aza sırasıyla Egemen Bağış (%14,03), Recep Tayyip Erdoğan (%7,74) ve Ahmet Davutoğlu'dır (%7,69). En yüksek oranda konuşma dilini kullanan kullanıcılar ise, Abdullah Gül (%100), Hüseyin Avni Mutlu (%100), İbrahim Kalın (%100) ve Kadir Topbaş'tır (%100).

Şekil 4.19. Tweetin Hedef Kitlesi

Şekil 4.19.'da görüldüğü üzere, kullanıcıların Twitter'daki hedef kitleleri genel kamuoyunda yoğunlaşmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan ve Egemen Bağış haricindeki kullanıcıların tamamı tweetlerinde genel kamuoyunu hedefleyen nitelikte tweetler göndermişlerdir. Kullanıcılar arasında en fazla sayıda birbirinden farklı kitleleri hedefleyen içerikte tweet gönderen kullanıcı Egemen Bağış'tır. Bağış; %3,5 oranında özel konuşma yaptığı kişileri, %3,5 oranında uluslararası kamuoyu ve örgütleri, %3,5 parti üyelerini ve delegeleri, %5,26 oranında kendi seçmenini, %3,5 oranında genel seçmeni, %87,71 oranında genel kamuoyunu ve %1,75 diğer kişi ve kurumları hedeflediği tweetler göndermiştir. Recep Tayyip Erdoğan ise, %1,93

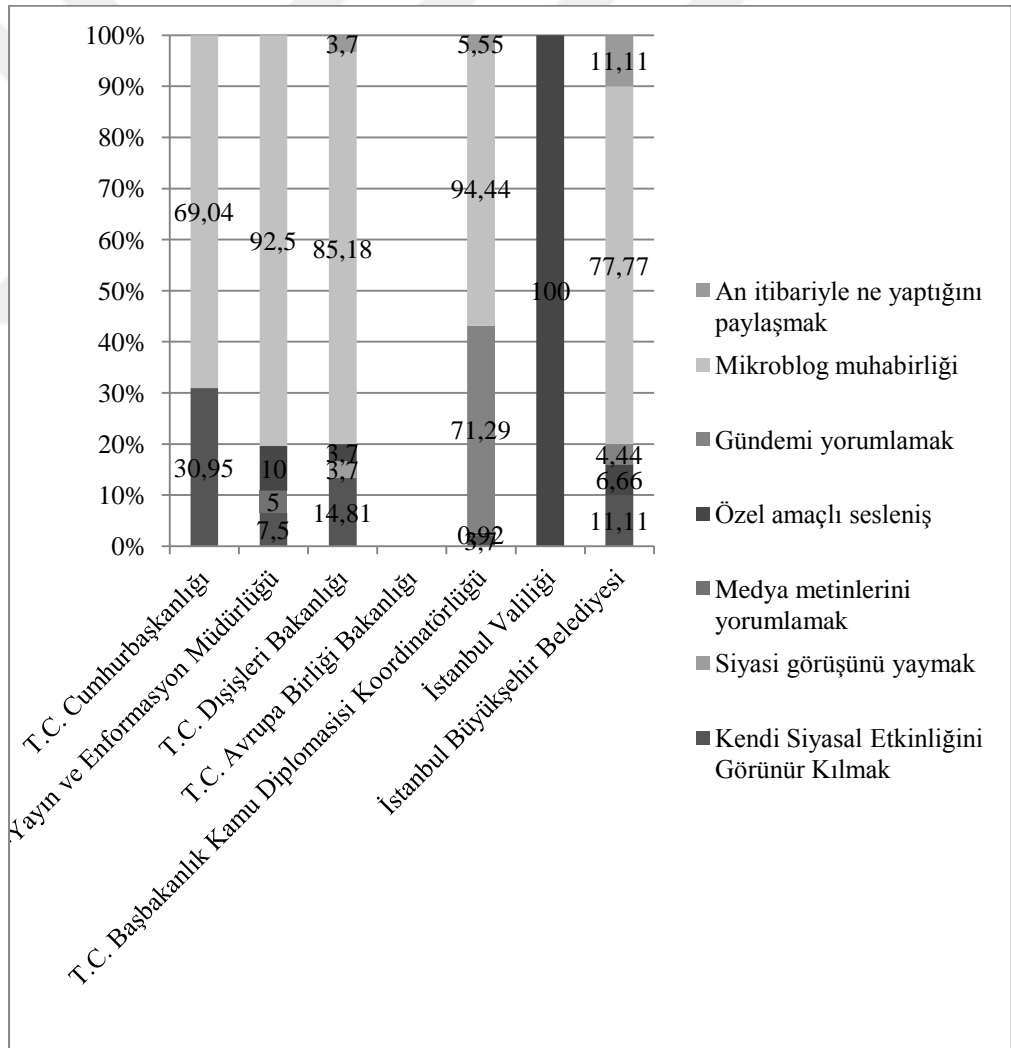
oranında uluslararası kamuoyu ve örgütleri, %0,64 parti üye ve delegeleri, %1,93 kendi seçmenini, %10,96 genel seçmeni, %80,64 genel kamuoyunu ve %6,45 diğer kişi ve kurumları hedefleyen tweetler göndermiştir. Uluslararası kamuoyu ve örgütleri hedefleyen en fazla sayıda tweet gönderen isim ise Ahmet Davutoğlu kullanıcısıdır (%7,69).

Şekil 4.20. Siyasal Aktörler ve Mülki İdari Amirlerin Tweet Kullanım Amacı

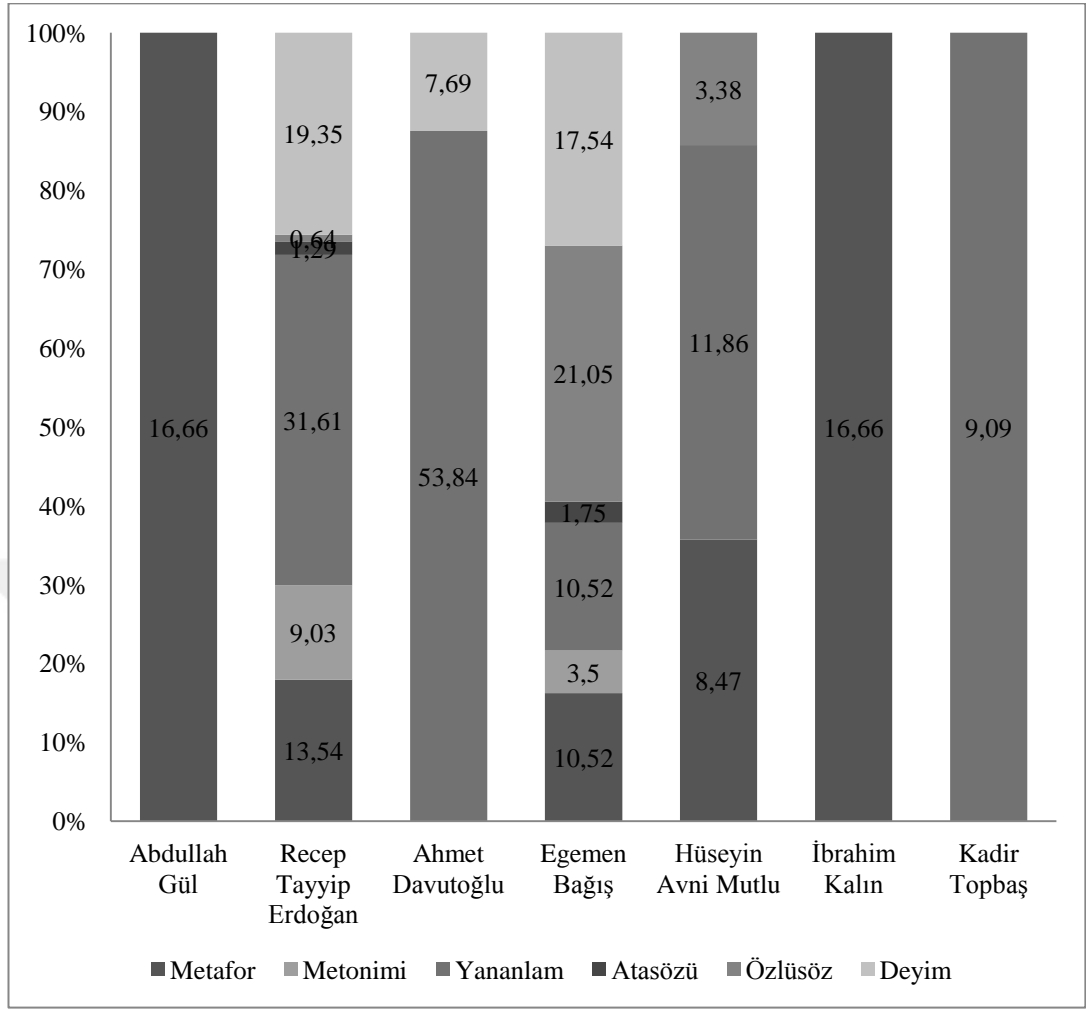
Şekil 4.20.'de görüldüğü üzere, kullanıcıların tweet kullanım amaçlarına bakıldığında, Twitter'ı tweetleri aracılığıyla en yüksek oranda bir haber iletme aracı olarak kullanan kullanıcı Abdullah Gül'dür (%66,66). Gül'den sonra ikinci sırada Kadir Topbaş (%27,27) ve Ahmet Davutoğlu (%23,07) yer almaktadır. Twitter'ı en yüksek oranda kendi siyasal etkinliğini görünür kılmak amacıyla kullanan kullanıcı Kadir Topbaş'tır (%18,18). Topbaş'tan sonra ikinci sırada, İbrahim Kalın (%16,66)

ve Egemen Bağış (%10,52) gelmektedir. Twitter’da en fazla sayıda siyasi görüşünü yayma amaçlı tweetler gönderen kullanıcı Recep Tayyip Erdoğan’dır (%31,61). Twitter’ı “özel amaçlı sesleniş” için kullanan kullanıcılar en fazladan en aza sırasıyla Hüseyin Avni Mutlu (%47,45), Egemen Bağış (%40,35) ve Ahmet Davutoğlu (%30,76) olmuştur. Twitter’ı gündemi yorumlamak için en yüksek oranda kullanan kişiler İbrahim Kalın (%50), Ahmet Davutoğlu (%46,15) ve Recep Tayyip Erdoğan’dır (%41,29). An itibari ile ne yaptığını en yüksek oranda paylaşan kullanıcı İbrahim Kalın’dır (%33,33). Kalın’dan sonra ikinci sırada Egemen Bağış (%7,01) ve Hüseyin Avni Mutlu gelmektedir (%5,08). Kullanıcılar Twitter’ı ağırlıklı olarak gündemi yorumlamak ve özel amaçlı sesleniş için kullanmaktadırlar.

Şekil 4.21. Kurumların Tweet Kullanım Amacı

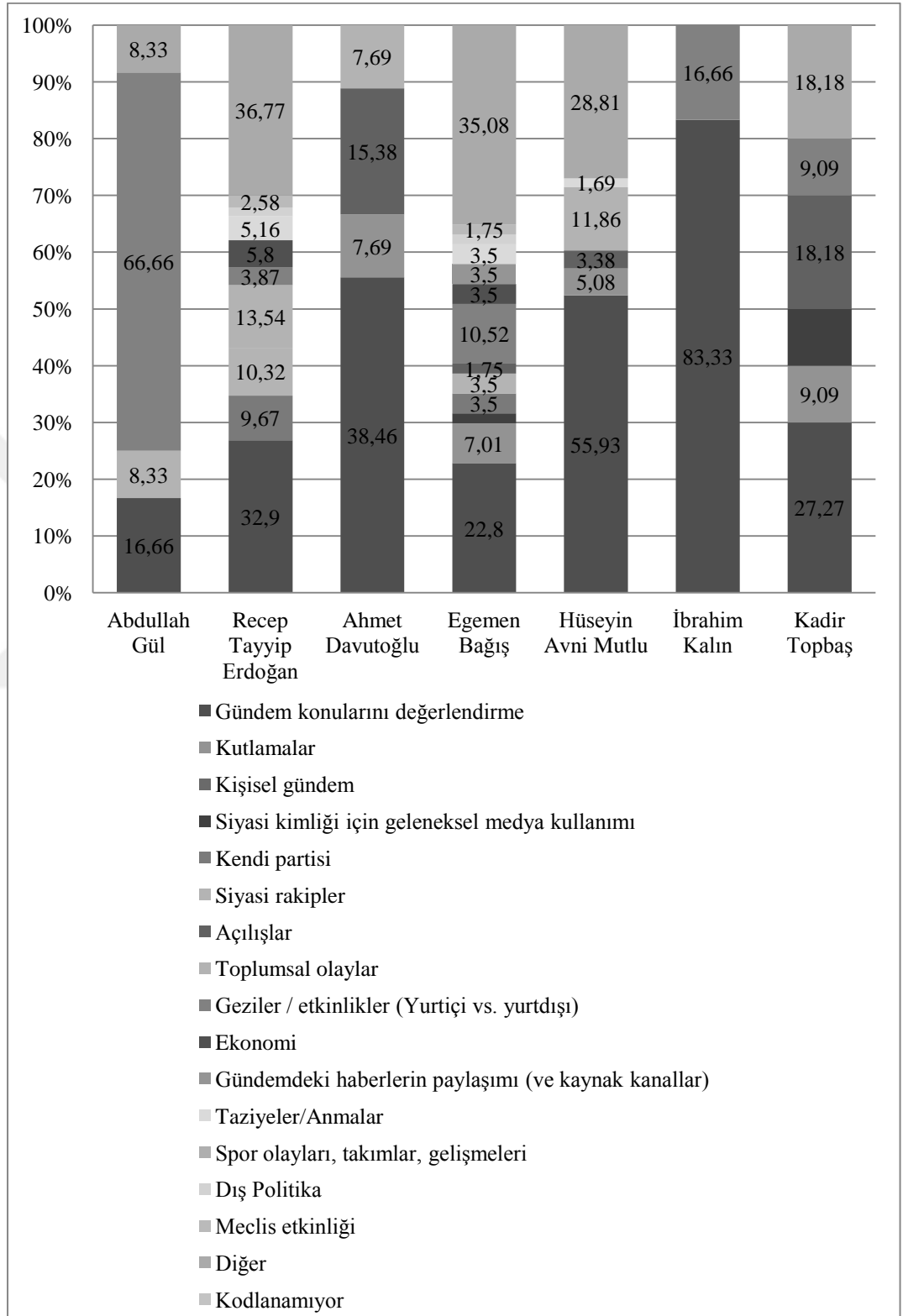
Şekil 4.21.'de görüldüğü üzere, kurumların tweet kullanma amaçları mikroblog muhabirliği içeriğinde yoğunlaşmaktadır. En yüksek oranda mikroblog muhabirliği yapan hesap T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olmuştur (%94,44). Bu içerikte en yüksek oranda tweet gönderen diğer hesaplar T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü ve (%92,5), T.C. Dışişleri Bakanlığı olmuştur (%85,18). T.C. Cumhurbaşkanlığı hesabı %30,95 oranında kendi siyasal etkinliğini görünür kılma amacıyla tweet gönderirken, aynı amaçla en yüksek oranda tweet gönderen diğer bir kurum T.C. Dışişleri Bakanlığı (%14,81) ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir (%11,11). T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü hesabı %71,29 oranında gündemi yorumlayan tweetler göndererek bu alanda en yüksek oranda tweet gönderen hesap olarak tespit edilmiştir. En yüksek oranda an itibariyle ne yaptığını paylaşan hesap İstanbul Büyükşehir Belediyesi hesabı olmuştur (%11,11). İstanbul Valiliği yalnızca sorulara yanıt vererek ve İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'ya @mention göndererek, %100 oranında özel olarak sesleniş içeriğinde tweetler göndermiştir. Medya metinlerini yorumlayan tek hesap ise T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü olmuştur (%5). %3,7 oranında siyasi görüşünü yayma amaçlı olarak tweet gönderen tek hesap ise T.C. Dışişleri Bakanlığı hesabı olmuştur.

Şekil 4.22. Siyasi Aktörlerin ve Mülki İdari Amirlerin Tweetlerinde Kullandıkları Kelime ve Kelime Grupları

Şekil 4.22.'de görüldüğü gibi, kullanıcıların attıkları tweetlere bakıldığında, en düşük oranda içerik kullanımının atasözü kullanımında olduğu tespit edilmiştir (%3,04). Kullanıcılar ortalama olarak en yüksek oranda yananlam içeren tweetler göndermişlerdir (Yananlam kullanma oranlarında toplam oran: 116,92). Tweetlerinde en yüksek oranda metafor kullanan kullanıcı Abdullah Gül (%16,66) ve İbrahim Kalın (%16,66) olmuştur. Metonimi kullanımına bakıldığında ise, tweetlerinde en yüksek oranda metonimi kullanımının olduğu kullanıcı Recep Tayyip Erdoğan'dır (%9,03). Tweetlerinde en yüksek oranda yananlam içerikli tweet gönderen kullanıcılar ise, sırasıyla Ahmet Davutoğlu (%53,84), Recep Tayyip Erdoğan (%31,61) ve Hüseyin Avni Mutlu'dur (%11,86). Tweetlerinde atasözü kullananlar kullanıcılar ise Egemen Bağış (%1,75) ve Recep Tayyip Erdoğan'dır (%1,29). Tweetlerinde en fazla sayıda özlü söz kullanan kullanıcı ise %21,05

oraniyla Egemen Bağış'tır. Tweetlerinde en fazla sayıda deyim kullanan kullanıcı ise Recep Tayyip Erdoğan olmuştur (%19,35).

Şekil 4.23. Tweetin Konusu

Şekil 4.23.'e bakıldığında, tweetlerinde en yüksek oranda gündem konularını değerlendiren kullanıcı İbrahim Kalın'dır (%83,33). Kalın'dan sonra Hüseyin Avni Mutlu (%55,93) ve Ahmet Davutoğlu (%38,46) gelmektedir. Gündeme ilişkin en düşük sayıda tweet gönderen kullanıcılar ise, Abdullah Gül (%16,66), Egemen Bağış (%22,80) ve Kadir Topbaş (%27,27) olmuştur. Kişisel gündemlerine ilişkin tweet gönderen kullanıcı bulunmamaktadır. Siyasi kimliği için geleneksel medya kullanımı içerikli tweet gönderen kullanıcılar Egemen Bağış (%1,75) ve Kadir Topbaş'tır (%27,27). Kendi partisinden bahseden kullanıcılar Recep Tayyip Erdoğan (%9,67) ve Egemen Bağış'tır (%9,09). Siyasi rakiplerinden bahseden kullanıcılar da Recep Tayyip Erdoğan (%10,32) ve Egemen Bağış'tır (%3,5). Kutlamalar ve açılışlardan en yüksek oranda bahseden kullanıcılar Ahmet Davutoğlu (%7,69) ve Kadir Topbaş (%27,27) olmuştur. Toplumsal olaylardan (Gezi Parkı) en yüksek oranda bahseden kullanıcı Recep Tayyip Erdoğan olmuştur (%13,54). Erdoğan'dan sonra toplumsal olaylardan bahseden kullanıcılar, Hüseyin Avni Mutlu (%11,86) ve Abdullah Gül'dür (%8,33). Tweetlerinde en fazla sayıda gerçekleştirdiği gezilerden ve etkinliklerden bahseden kullanıcı Abdullah Gül olmuştur (%66,66). Gül'den sonra Hüseyin Avni Mutlu (%16,66) ve Egemen Bağış (%10,52) gelmektedir. Kullanıcılardan ekonomiden bahsedenler arasında Recep Tayyip Erdoğan (%5,8) ve Egemen Bağış bulunmaktadır (%3,5). Gündemdeki haberleri paylaşan tek kullanıcı ise Egemen Bağış'tır (%3,5). Taziye ve anma içerikli tweet gönderen kullanıcılar arasında Recep Tayyip Erdoğan (%1,93), Egemen Bağış (%3,5) ve Hüseyin Avni Mutlu (%1,69) bulunmaktadır. Dış politika konusunda tweet gönderen kullanıcılar ise, Recep Tayyip Erdoğan (%1,93) ve Egemen Bağış'tır (%1,75). Meclis etkinliklerine tweetlerinde yer veren kullanıcılar Recep Tayyip Erdoğan (%2,58) ve Egemen Bağış'tır (%1,75). Hiçbir kullanıcı kişisel gündemine ilişkin ve spor etkinliklerine ilişkin tweet göndermemiştir. En düşük oranda tweet gönderilen konular ise, gündemdeki haberlerin paylaşımı (%3,5), dış politika (%3,68) ve meclis etkinlikleri (%4,33) olmuştur.

Tablo 4.8. Hesap Bazında En Sık Tekrarlanan Kelime Sayısı

Sözcük	Hesap	Parti/Kurum	Hesapta Yenilenme Sayısı
Rize	Abdullah Gül	T.C.	2
Çay		Cumhurbaşkanlığı	2
Biz	Recep Tayyip Erdoğan	T.C. Başbakanlık	42
Dünya(ya)	Ahmet Davutoğlu	T.C. Dışişleri	2
Saldırı(nın)		Bakanlığı	2
Zarar			2
Akbay			2
Ülkemizin			2
Süreci			2
Türkiye	Egemen Bağış	T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	13
Gezi	Hüseyin Avni Mutlu	İstanbul Valiliği	15
Bir	İbrahim Kalın	T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	2
Taksim	Kadir Topbaş	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı	2
Cumhurbaşkanı	T.C. Cumhurbaşkanlığı	T.C. Cumhurbaşkanlığı	25
Türkiye	T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü	T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü	9
Açıklama(sı)	T.C. Dışişleri	T.C. Dışişleri	9

	Bakanlığı	Bakanlığı	
-	T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı	-
-	İstanbul Valiliği	İstanbul Valiliği	-
Başbakan	T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	53
Başkan	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı	6

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, hesap bazında en sık tekrarlanan sözcükler ve yenilenme sayıları tespit edilmiştir. Analiz <http://www.wordcounter.com/> (Word Counter) isimli internet sitesindeki yazılım aracılığıyla yapılmıştır. Bu site, metin halinde aktarılan yazılardaki en sık tekrarlanan kelimeleri ve ilgili kelimelerin tekrarlanma sayılarını vermektedir. “Türkiye” sözcüğünü hem Egemen Bağış hem de T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü hesabı en yüksek oranda kullanmıştır. Hüseyin Avni Mutlu en sık olarak “Gezi” sözcüğünü tekrarlamıştır. (Burada Gezi, İstanbul Taksim Meydanı’ndaki Gezi Parkı’nı ve Gezi Parkı eylemlerini işaret etmektedir.) Kadir Topbaş en sık olarak “Taksim” sözcüğünü kullanmıştır. Devlet kurumları ise ağırlıklı olarak kurumlarda görev yapan siyasi ve idari isimlerin sıfatlarını en sık şekilde tekrar etmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı en sık şekilde “Cumhurbaşkanı” kelimesini, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü en sık şekilde “Başbakan” kelimesini, İstanbul Büyükşehir Belediyesi en sık şekilde “Başkan” kelimesini kullanmıştır.

4.3.3.2. Gezi Parkı Olaylarında Siyasi Aktörlerin, Bürokratların ve Mülki İdari Amirlerin Twitter Kullanımı-Söylem Analizi

Sözen'e göre söylemler dilde ve insanda hayat bulmaktadır.¹³⁹⁰ Van Dijk da söylemin toplumsal bağlamına vurgu yapmaktadır.¹³⁹¹ Güngör Van Dijk'in yaklaşımını şu şekilde aktarmaktadır: *"Ona göre her söylem bir sosyal ortamda oluşur. Toplumsal ortamın fikir iklimi ve ideolojik yapısı söylemin üretim süreci üzerinde büyük etki yapar."*¹³⁹² Buna bağlı olarak Van Dijk'in söyleme yaklaşımında ideolojiler önemli bir yer tutmaktadır.¹³⁹³ Güngör'ün de vurguladığı gibi Van Dijk'a göre, *"ideoloji söylemde ifadesini bulur ve söylem aracılığıyla da sürekli yeniden üretilir."*¹³⁹⁴

Van Dijk'e göre metin yazarın ve okurun bir karşılaşma, dolayısıyla etkileşim alanıdır.¹³⁹⁵ Buna bağlı olarak Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi bu etkileşim alanına, yani bilişsel boyutun çözümlenmesine önem verdiği için diğer yöntemlerden ayrılmaktadır. Van Dijk'e göre, Eleştirel Söylem Çözümlemesi sosyal ve politik bir tutumdur.¹³⁹⁶

¹³⁹⁰ Edibe Sözen, **Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999, s. 21.

¹³⁹¹ Ülkü'den aktaran Güngör, **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar....**, s. 248.

¹³⁹² **Ibid.**

¹³⁹³

https://www.academia.edu/9218637/S%C3%B6ylem_Analizinin_Kuramsal_Boyutu_ve_%C3%96zg%C3%BCn_Bir_Modeli, Erişim tarihi: 15.11.2015.

¹³⁹⁴ Güngör, **a.g.e.**, s. 250.

¹³⁹⁵ **Ibid.**, s. 248.

¹³⁹⁶ Yasemin G. İnceoğlu ve Nebahat A. Çomak, **Metin Çözümlemeleri**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2009, s. 30.

Tablo 4.9. Van Dijk'ın Söylem Çözümlemesi

<p>A. Makro Yapı</p> <p>1. Tematik Yapı</p> <p>a. Başlık/lar</p> <p>b. Haber Girişi</p> <p>1. Spot/lar</p> <p>2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.</p> <p>c. Fotoğraf</p> <p>2. Şematik Yapı</p> <p>a. Durum</p> <p>1. Ana Olayın Sunumu</p> <p>2. Sonuçlar</p> <p>3. Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)</p> <p>4. Bağlam Bilgisi</p> <p>b. Yorum</p> <p>1. Haber kaynakları</p> <p>2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar</p> <p>B. Mikro Yapı</p> <p>1. Sentaktik Çözümleme</p> <p>a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması</p> <p>b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması</p> <p>2. Bölgesel Uyum</p> <p>a. Nedensel ilişki</p> <p>b. İşlevsel ilişki</p> <p>c. Referansal ilişki</p> <p>3. Kelime Seçimleri</p> <p>4. Haber Retoriği</p> <p>a. Fotoğraf</p> <p>b. İnanırcı bilgiler</p> <p>c. Görgü tanıklarının ifadeleri</p>
--

Kaynak: Bayraktutan ve diğerleri, **a.g.e.**, s.185.

Tablo 4.9.'da görüldüğü üzere, Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi'nde metinler mikro ve makro düzeyde çözümlenmektedir. Bu araştırmada ise, Bayraktutan ve diğerlerinin araştırma projesinde Van Dijk'in söylem analizini Twitter arayüzüne uyarlayarak yapmış oldukları söylem çözümlene modelinden yararlanılmıştır. Bayraktutan ve diğerlerinin oluşturmuş olduğu Twitter Söylem Çözümlene Şablonu şu şekildedir:¹³⁹⁷

Tablo 4.10. Twitter Söylem Çözümlene Şablonu

<p>A. Makro Yapı</p> <p>1. Tematik Yapı</p> <p>a. Kişi/hesap tanımı</p> <p>b. Diğer bilgiler</p> <p>c. Web sayfası bağlantısı</p> <p>B. Mikro Yapı</p> <p>1. Şematik Yapı</p> <p>a. Durum tanımı</p> <p>1. Sonuçlar</p> <p>2. Ardaalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)</p> <p>3. Bağlam Bilgisi</p> <p>2. Sentaktik Çözümlene</p> <p>a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması</p> <p>b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması</p> <p>3. Bölgesel Uyum</p> <p>a. Nedensel ilişki</p> <p>b. İşlevsel ilişki</p> <p>c. Referansal ilişki</p> <p>4. Kelime Seçimleri</p> <p>(metafor, metonimi, yan anlam, düz değişmece, vb.)</p> <p>5. Retorik</p> <p>a. Görsel/ler</p> <p>b. İnanıdırıcı bilgiler</p>
--

Kaynak: Bayraktutan ve diğerleri, **a.g.e.**, s.186.

¹³⁹⁷ Bayraktutan ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 186.

Bu şablonda ardalan bilgisi, araştırma örneğine dahil edilen günlerden beslenerek çözümlenecekken; bağlam bilgisi ise demokrasi ve katılıma ilişkin genel kavramlar ile siyasi partilerin ve siyasi aktörlerin, bürokratların ve mülki idari amirlerin temel ideolojik kavramlarından beslenerek çözümlenecektir. Çalışmadaki günler ise gündemde olan konu temelli sınıflandırma bazında şunlardır:

Recep Tayyip Erdoğan'ın Alkol Yasası'na ilişkin değerlendirmeleri– 28 Mayıs 2013

3. Köprü'nün temel atma töreni ve köprü'nün isminin Yavuz Sultan Selim olarak belirlenmesi – 29 Mayıs 2013

Türkiye çapındaki Taksim Gezi Parkı eylemleri – 2 Haziran 2013

AKP'den iki büyük miting kararı – 8 Haziran 2013

Taksim'de polis müdahalesinin yeniden başlaması – 11 Haziran 2013

Avrupa Parlamentosu'nun polisin aşırı güç kullanması nedeniyle Türkiye'yi kınaması– 13 Haziran 2013

Vali Mutlu ile eylemcilerin Dolmabahçe'de biraraya gelmesi – 13 Haziran 2013

Erdoğan'ın sanatçılar ve Taksim Dayanışması heyeti ile görüşmesi – 14 Haziran 2013

Avrupa Parlamentosu'nun kararlarının Türkiye tarafından tanınmaması-14 Haziran 2013

Erdoğan'ın Gezi Parkı'na ilişkin açıklaması: “Bu akşam bu iş biter” – 14 Haziran 2013

Vali Mutlu ile eylemcilerin Dolmabahçe'de biraraya gelmesi – 14 Haziran 2013 (Vali Mutlu ile eylemciler 13 ve 14 Haziran 2013 tarihlerinde biraraya gelmişlerdir.)

Ardalanı oluşturan bu günler, aşağıdaki kavram seti ile incelenmiştir. Kavramlar ise genel olarak şunlardır:

1. Demokrasi
2. Katılım
3. Özgürlük

4. Eşitlik
5. Adalet
6. Hak ve haklar
7. Cumhuriyet
8. Ekonomik kalkınma ve istikrar
9. Kimlikler (etnik, dini, cinsel vb.)
10. Her siyasetçinin, bürokratin ve mülki idari amirin kendi ideolojisi ve ideolojik bileşenleri

4.3.3.2.1. Söylem Çözümlemesi için Örneklemin Seçilmesi

Teun A. van Dijk'ın Söylem Çözümlemesi yöntemini temel alarak sosyal medya ortamları için geliştirilen söylem çözümlemesi şablonu, Gezi Parkı olaylarındaki medya gündemi ve siyasi gündem arasındaki ilişki temelinde seçilen günlerde, sosyal medya hesaplarına uygulanmıştır.

4.3.3.2.2. Taksim Gezi Parkı Olaylarında Medya Gündeminin Seçimi

Çalışmanın başlangıç aşamasında, erişim ve tarama kolaylığı nedeniyle Milliyet gazetesinin çevrimiçi sürümü (<http://www.milliyet.com.tr>) üzerinden arşiv taraması yapılarak, çalışma kapsamı içerisindeki günlere ait (28 Mayıs 2013-15 Haziran 2013) bir gündem belirleme çalışması yapılmıştır. Bu çalışma için Milliyet'in çevrimiçi sürümünün seçilme nedeni Milliyet'in çevrimiçi tirajının yüksek olmasıdır.**** Söz konusu tarihlerde gazetelere ait tiraj bilgilerine bakıldığında bu seçim anlam kazanmaktadır. Gündem belirleme çalışmasında o günlerde ana akım basında Milliyet örneği üzerinden manşet olmuş başlıklar seçilmiş, ana sayfada yer alan haberler listelenmiş ve de bu haberler “olaylar” ve “aktörler” başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

**** Alexa.com sitesinden yapılan güncel bir taramada da milliyet.com.tr sayfası Türkiye'deki en çok ziyaret edilen web sayfaları sıralamasında 8. sıradadır ve daha önde herhangi bir gazetenin çevrimiçi sürümü bulunmamaktadır. İlk altı sırada ise sırasıyla Google Türkiye, Facebook, google.com, YouTube, Twitter, sahibinden.com ve Ekşi Sözlük siteleri bulunmaktadır (<http://www.alexa.com/topsites/countries/TR> Erişim tarihi: 04 Kasım 2015).

Tablo 4.11. Gündem Belirleme Çalışması

Tarih	Olay	Ana Karakter
28 Mayıs 2013	<p>1. Buzlar Eridi mi? Demirel'e Sürpriz Bir İsimden Taziye Telefonu</p> <p>2. İsrail'den S-300 tehdidi: 'Gerekeni yaparız'</p> <p>3. CHP Gökçek'i devirecek ismi buldu</p> <p>4. Erdoğan'dan çok sert 'alkol' açıklaması</p> <p>5. Kürkçü: İslahevleri işkence evi oldu</p> <p>6. Copla bacağı kırılan çocuğa platin takıldı</p>	<p>1. Süleyman Demirel Fettullah Gülen</p> <p>2. İsrail Savunma Bakanı Moşe Yalon</p> <p>3. CHP Melih Gökçek Saadettin Tanttan</p> <p>4. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>5. Ertuğrul Kürkçü</p> <p>6. Onur Utku Torun Polis</p>
29 Mayıs 2013	<p>1. 3. Köprü'nün ismi tartışma yarattı</p> <p>2. Cem Yılmaz'dan Gezi Parkı tweet'i</p> <p>3. Hakan Şükür böyle görüntülendi</p> <p>4. TBMM Başkanvekili Yakut'un makam aracı kaza yaptı</p> <p>5. Çocuk milli ve manevi değerlerle yoğurulmalı</p> <p>6. Sorumlu sensin ahlaklıysan istifa et</p> <p>7. Çıray: Tanrıkulu'na tepki göstermedim</p> <p>8. Keloğlan masalları anlatıyor</p>	<p>1. Abdullah Gül</p> <p>2. Cem Yılmaz</p> <p>3. Hakan Şükür</p> <p>4. Sadık Yakut</p> <p>5. Emine Erdoğan</p> <p>6. Kemal Kılıçdaroğlu Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>7. Aytun Çıray Sezgin Tanrıkulu</p> <p>8. Devlet Bahçeli Recep Tayyip Erdoğan</p>
30 Mayıs 2013	<p>1. 'Çözüm süreci'nde 4</p>	<p>1. Raci Bilici</p>

	<p>ayda sıfır ölüm</p> <p>2. Taksim Gezi Parkı'nın sembolü oldu</p> <p>3. Meclis'te de maç izledi</p> <p>4. Kral değilim hizmetkârınızım</p> <p>5. Büyükşehir adaylığı için ne dedi?</p> <p>6. Gezi Parkı'nda binlerce kişi bekliyor</p> <p>7. MHP'de kongre kazanı kaynamaya başladı</p>	<p>2. Ceyda Sungur</p> <p>3. Hakan Şükür</p> <p>4. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>5. Mustafa Sarıgül</p> <p>6. Eylemciler</p> <p>Kardeş Türküler Hilmi</p> <p>Yarayıcı Ferhat Tunç</p> <p>Zeynep Pekiner Şebnem</p> <p>Sönmez ÇARŞI Grubu</p> <p>Gürsel Tekin</p> <p>Okan Bayülgen Haluk</p> <p>Levent</p> <p>7. Devlet Bahçeli</p>
31 Mayıs 2013	<p>1. Gece de çatışmalar sürüyor!... Harbiye savaş alanı gibi</p> <p>2. Mahkemeden yürütmeyi durdurma kararı!</p> <p>3. Polisten manevra izni vermeyen askere 'gazlı' tehdit</p> <p>4. ABD'den Taksim Gezi Parkı'ndaki olaylarla ilgili açıklama geldi</p> <p>5. İstanbul Barosu vatandaşlara gönüllü olarak avukatlık yapacak</p> <p>6. İstanbul Barosu vatandaşlara gönüllü olarak avukatlık yapacak</p> <p>7. Cem Yılmaz tepki gösterdi</p> <p>8. Ünlü sanatçıdan büyük</p>	<p>1. Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>Hüseyin Avni Mutlu</p> <p>Hüseyin Çapkın</p> <p>2. 6.İdari Mahkemesi</p> <p>3. Polis</p> <p>Asker</p> <p>4. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Jen Psaki</p> <p>Uluslararası Af Örgütü</p> <p>5. İstanbul Barosu</p> <p>6. İstanbul Barosu</p> <p>7. Cem Yılmaz</p> <p>8. Murat Dalkılıç</p> <p>9. Şirin Ünal</p> <p>10. Türkiye'nin çeşitli illerindeki eylemciler</p> <p>11. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu</p> <p>Eş Başkanı Avrupa</p>

	<p>isyan</p> <p>9. AK Partili vekilden Gezi eylemcileri için şok tweet</p> <p>10. Taksim'deki olaylara destek yağıyor!</p> <p>11. 'Türkiye'ye Avrupa'da yer var mı?'</p> <p>12. İçişleri Bakanı'ndan açıklama geldi</p> <p>13. Taraftar grupları 'Gezi Parkı' için tek yürek oldu</p> <p>14. CNN International muhabiri yayını yarıda bıraktı!</p> <p>15. Gezi Parkı'nda yine şafak müdahalesi... Taksim'de olaylar sürüyor...</p> <p>16. Ortadoğu'ya barış 21. yüzyılda gelecek</p> <p>17. Baydemir, Barzani'yle görüştü</p> <p>18. Gül'e devlet nişanı</p> <p>19. Polis önce tebrik etti sonra gazladı</p> <p>20. AB'den sert kınama</p>	<p>Parlamentosu Liberal grup üyesi Andrew Duff</p> <p>Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Ria Oomen-Ruijten</p> <p>AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle</p> <p>12. İçişleri Bakanı Muammer Güler</p> <p>13. Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray ve Trabzonspor taraftarı Eylemciler</p> <p>14. CNN International Muhabiri</p> <p>15. Polis Eylemciler İlhan Cihaner</p> <p>16. Osman Baydemir</p> <p>17. Osman Baydemir Mesut Barzani</p> <p>18. Abdullah Gül</p> <p>Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhammedov</p> <p>19. Polis Gonca Vuslateri</p> <p>20. Avrupa Komisyonu</p>
1 Haziran 2013	<p>1. Erdoğan: Taksim'e yürüceklermiş dediler</p> <p>Bırakın yürüsünler</p>	<p>1. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>2. Polis Göstericiler</p>

dedim...	3. Hayati Yazıcı
2. Polis, Taksim Meydanı'ndan ayrıldı	4. Eylemciler Hüseyin Aygün
3. İlk 4 madde değişebilir	5. Recep Tayyip Erdoğan
4. Göstericiler Boğaz Köprüsü'nü kapattı	6. Beyazıt Öztürk Eylemciler
5. "100 bin topladığınız yerde 1 milyon toplarım"	7. Cem Yılmaz
6. Beyaz'ı şoke eden olay!	8. Halit Ergenç Mehmet Ali Alabora
7. Cem Yılmaz tepki gösterdi	Bergüzar Korel Rıza Kocaoğlu
8. Sanatçılar Taksim'de	Levent Üzümcü
9. Dünya Gezi Parkı olaylarını konuşuyor	9. Rus Televizyonu BBC
10. İzmir sokak ve caddeleri yangın yeri	The Guardian Financial Times
11. İçişleri Bakanlığı'ndan Gezi Parkı açıklaması	Al Monitor France24
12. 'Dünyaya izahı olmayan görüntüleri nasıl anlatacağız?'	CNN ANSA La Repubblica
13. Mehmet Ali Şahin, "Amaç darbeye zemin hazırlamak" dedi, Mehmet Ali Alabora'yı hedef gösterdi	Corriere della Sera RaiNews24 Il Messaggero
14. Şebnem Ferah, Erdoğan'a mektup yazdı	10. Çeşitli siyasi parti ve sivil toplum kuruluşları İzmir Barosu Başkanı Avukat Sema Pekdaş
15. Usta tiyatrocudan Erdoğan'a teşekkür	İzmir Tabip Odası Genel Sekreteri Mete Güzelant
16. İstanbul ayakta eylem yapıyor!	ve oda üyesi Ceyhun Balcı
17. Güler: Müdahale etmeyeceğiz	İzmir Valisi Mustafa Toprak

	<p>18. Beşiktaş'ta olaylar devam ediyor</p>	<p>Polis Eylemciler 11. İçişleri Bakanlığı 12. Kadir Topbaş 13. Mehmet Ali Şahin Mehmet Ali Alabora 14. Şebnem Ferah Recep Tayyip Erdoğan 15. Genco Erkal Recep Tayyip Erdoğan 16. İstanbul'daki eylemciler 17. Muammer Güler Eylemciler Güvenlik görevlileri 18. Eylemciler Polis</p>
<p>2 Haziran 2013</p>	<p>1.Beşiktaş'ta ortalık karıştı! 2. Gökçek'ten eylemcileri çıldırtan tweet 3. Daha öteye gitmesin 4. 'Demokrasiye destek yürüyüşüdür' 5. Ankara yine karıştı 6. "Yeni bir tartışmaya atlanmasın" 7. İstanbullular sokaklara döküldü! 8. Eylemci kızlara</p>	<p>1. Eylemciler Polis İstanbul Valiliği 2. Melih Gökçek Eylemciler 3. Cemil Çiçek 4. Adnan Keskin 5. Polis Eylemciler 6. Ertuğrul Günay 7. Eylemciler 8. Eylemciler Alperen Ocağı üyesi bir</p>

	<p>saldırıldılar!</p> <p>9. Ünlülerden anlamlı mesajlar</p> <p>10. Gezi Parkı'yla ilgili sosyal medyada dolaşan 17 yalan</p> <p>11. Taksim Camii'nin yerini ilk kez açıkladı</p> <p>12. Taksim'de Hikmet Sami Türk'e taşlı sopalı saldırı</p> <p>13. 3 eylemci aracın altında kaldı!</p> <p>14. Suriye'den Gezi parkı yorumu: İstifa etmeli</p> <p>15. Erdoğan, Gezi olaylarından sonra ilk kez konuştu</p> <p>16. Gezi Parkı'nda yeniden buluştular</p> <p>17. Erdoğan: Baş belası Twitter</p> <p>18. Taksim'de pankart gerginliği</p> <p>19. Şafak vaktinde Boğaz'ı geçtiler</p> <p>20. Türkiye Taksim için ayaklandı</p>	<p>grup</p> <p>9.Miranda Kerr</p> <p>Madonna</p> <p>Kıvanç Tatlıtuğ</p> <p>10. Fatih Çipil</p> <p>Eylemciler</p> <p>11. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>12. Hikmet Sami Türk</p> <p>13. Eylemciler</p> <p>İsmi açıklanmayan zanlı</p> <p>Polis</p> <p>14. Suriye Enformasyon Bakanı Orman Zoabi</p> <p>15. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>16.Eylemciler</p> <p>17. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Fatih Altaylı</p> <p>18. Eylemciler</p> <p>19. Eylemciler</p> <p>20. Eylemciler</p> <p>Polisler</p> <p>Muammer Güler</p>
3 Haziran 2013	<p>1. Bu ülke için sinemayı bırakıyorum</p> <p>2. Reuters muhabiri sordu Erdoğan kızdı</p>	<p>1. Zeki Demirkubuz, Selma Ergenç, Rıza Koçaoğlu, Barış Falay, Melike Güner, Suzan</p>

3. Protesto AVM'ye sığdırdı, Kanyon ayakta!	Aksoy, Uluç Bayraktar, Demet Evgar, Devrim Evin, Nedim Saban
4. Şahan'dan şaşkırtan Gezi yorumu	Recep Tayyip Erdoğan
5. Sarıgül'den Gezi olaylarıyla ilgili açıklama	2. Birsen Altaylı Recep Tayyip Erdoğan
6. Köşk hükümeti çağırdı	3. Eylemciler
7. Polis önce uyardı, sonra müdahale etti	4. Şahan Gökbağkar 5. Mustafa Sarıgül
8. Twitter çöktü!	6. Abdullah Gül
9. Gezi Parkı'nda arbede	Bülent Arınç
10. Eylem alanına araba daldı	7. Polis Eylemciler
11. Onun görmeyen gözü de oluruz	8. Twitter
12. Polis şiddeti vekil dinlemedi	9. Çevik kuvvet ekipleri Eylemciler
13. Polis ve göstericilerden sağduyu örneği	10. Şoförün ismi verilmemiş Eylemciler
14. Sosyal medyada "Erdoğan'a sahip çıkma" hareketi	11. Mehmet Akarsu Polis
15. Tarkan: Direnişin yanındayım	12. Muharrem Işık 13. Eylemciler
16. Halkalı'da ışık eylemi	Polisler
17. NTV'de peşpeşe istifalar	14. Recep Tayyip Erdoğan
18. Göstericilere polisin sert müdahalesi tekrar başladı	15. Tarkan 16. Eylemciler
19. Kelime Oyunu'nda Gezi Parkı'na gönderme	17. Mehmet Turgut NTV Ömer Aykar
20. Ak Parti'de twitter	Dilara Eldaş 18. Eylemciler Polis

	<p>istifası</p> <p>21. Hatay'da bir kişi açılan ateş sonucu öldü</p>	<p>19. İhsan Varol</p> <p>20. AK Parti İlçe Gençlik Kolları Başkanı Ferhat Küpoğlu</p> <p>AKP</p> <p>21. Abdulah Cömert</p> <p>Hatay Valisi Mehmet Celalettin Lekesiz</p>
4 Haziran 2013	<p>1. Çarşı'dan önemli duyuru: Sementimizi olaylardan uzak tutalım</p> <p>2. Eli sopalılar sivil polis çıktı</p> <p>3. AKM'nin 5. katından düştü</p> <p>4. Cem Yılmaz'dan Gezi Parkı tweet'i</p> <p>5. Taksim Meydanı'nda şenlik havası</p> <p>6. Muammer Güler'e ilginç hediye!</p> <p>7. Kelime Oyunu neden yayınlanmadı?</p> <p>8. Dolmabahçe'de önce uzlaşa sonra gerginlik</p> <p>9. Gezi eylemleri ile ilgili umut veren gelişmeler</p> <p>10. Beyaz Saray: Arınç'ın, özür dileyen açıklamalarını memnuniyetle karşılıyoruz</p> <p>11. "Erdoğan Twitter'ı</p>	<p>1. Çarşı Grubu</p> <p>2. İzmir Emniyet Müdürü Ali Bilkay</p> <p>Sivil polis</p> <p>3. Celal Kırmaz</p> <p>4. Cem Yılmaz</p> <p>5. Eylemciler</p> <p>6. Muammer Güler</p> <p>Aylin Nazlıaka</p> <p>7. İhsan Varol</p> <p>Bloomberg HT</p> <p>8. Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>9. Sırrı Süreyya Önder</p> <p>Bülent Arınç</p> <p>10. Beyaz Saray Sözcüsü Jay Carney</p> <p>Bülent Arınç</p> <p>11. The Guardian gazetesi</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>12. Bülent Arınç</p> <p>Abdullah Gül</p> <p>13. Hatay Cumhuriyet</p>

	<p>suçluyor ama yardımcıları da Twitter kullanıyor"</p> <p>12. Arınç Gül ile görüşmesinden sonra şu açıklamaları yaptı</p> <p>13. Protestolarda öldürülen genç soruşturmasında önemli gelişme: Ateşli silah yok</p> <p>14. CNNTürk'ü tişörtüyle vurdu!</p> <p>15. AVM'de protesto NTV'den 'canlı yayın'</p> <p>16. 'Gaz havadan atılıyor' iddiası</p> <p>17. Akdoğan: Erdoğan'ı kimseye yedirtmeyiz</p> <p>18. PİYASALAR GAZ DUMAN!</p> <p>19. Fatih Altaylı'dan eleştirilere cevap</p>	<p>Başsavcılığı</p> <p>Abdullah Cömert</p> <p>14. Sermiyan Midyat</p> <p>CNNTürk</p> <p>15. Eylemciler</p> <p>NTV</p> <p>Kanyon</p> <p>Starbucks</p> <p>16. Eylemciler</p> <p>17. Yalçın Akdoğan</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>18. Borsa</p> <p>19. Fatih Altaylı</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p>
5 Haziran 2013	<p>1. Kulislerde dolaşan iddia yanıtını buldu</p> <p>2. Gül o mektuba sessiz kalmadı</p> <p>3. Rize'de tehlikeli gerginlik</p> <p>4. Gezi Orkestrası sahnede</p> <p>5. Canlı Yayında Birbirlerine Girdiler</p> <p>6. Sagopa Kajmer: Yapılanlar bölücülük</p>	<p>1. Hüseyin Çelik</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>2. Abdullah Gül</p> <p>Metin Feyzioğlu</p> <p>3. Türkiye Gençlik Birliği üyesi eylemciler</p> <p>Müdahalede bulunan bir grup</p> <p>Polis</p> <p>Rize Belediye Başkanı</p> <p>Halil Bakırcı</p> <p>Rize Valisi Nurullah</p>

	<p>7. Bahçeli: İstifanı ver eyleme öyle git!</p> <p>8. CNN Türk'ten büyük skandal</p> <p>9. 'Çapulcu' ve 'Gezi Parkı' marka oluyor!</p> <p>10. Fazıl Say, tencereli kepçeli desteğini yineledi</p> <p>11. Kızılay Meydanı ve Atatürk Bulvarı'ndaki gruplara müdahale edildi</p> <p>12. Davutoğlu'ndan ABD'ye sert cevap</p> <p>13. Gezi Parkı'nda Miraç kandili programı</p> <p>14. Arınç'ın sivil plaka önlemi</p> <p>15. 'Geziye çıkması inanılmaz'</p> <p>16. Okuldan önce biber gazı</p> <p>17. Bir ağaçtan şaheser yarattılar</p> <p>18. Günay: Parti vicdanı yeter artık demeliydi</p> <p>19. İşte Taksim Dayanışma Platformu'nun talepleri</p> <p>20. Kendilerini nasıl tanımlıyorlar?</p>	<p>Çakır</p> <p>4. Gezi Orkestrası</p> <p>5. Can Ataklı</p> <p>Salih Tuna</p> <p>6. Sagopa Kajmer</p> <p>7. Devlet Bahçeli</p> <p>MHP Gençlik Kolu</p> <p>Yöneticileri</p> <p>8. CNN Türk</p> <p>CNN Türk spikeri Saynur Tezel</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>9. Türk girişimciler</p> <p>Türk Patent Enstitüsü</p> <p>10. Fazıl Say</p> <p>11. Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>12. Ahmet Davutoğlu</p> <p>ABD Dışişleri Bakanı John Kerry</p> <p>13. Anti Kapitalist Müslümanlar</p> <p>İhsan Eliaçık</p> <p>14. Bülent Arınç</p> <p>15. Avrupa Parlamentosu Sosyalistler ve Demokratlar Grubu Başkanı Hannes Swoboda</p> <p>Başbakan Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>16. Öğrenci olan eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>17. Selahattin Demirtaş</p>
--	---	---

		<p>Sırrı Süreyya Önder Recep Tayyip Erdoğan 18. Ertuğrul Günay AKP Bülent Arınç 19. Taksim Dayanışma Platformu Bülent Arınç 20. Eylemciler</p>
6 Haziran 2013	<p>1. Bakan Bağış: Biraz daha sabredin Başbakan yarın açıklama yapacak 2. Gül: Olayları yakından takip ediyorum 3. 'Kelime Oyunu' kaldırılacak tartışmasına kanaldan açıklama 4. Halit Ergenç'ten Sırp basınına Gezi Parkı değerlendirmesi 5. Şamil Tayyar'dan 'Gezi' yorumu 6. Erdoğan'dan geri adım yok 7. Hülya Avşar Gezi Parkı sessizliğini bozdu 8. Başbakan Erdoğan, yurda döndü 9. Sosyal medya tahrik eder mi? 10. Çarşı kandil kutlayıp simit dağıttı 11. Çarşı'dan teşekkür mektubu</p>	<p>1. Egemen Bağış Recep Tayyip Erdoğan 2. Abdullah Gül Metin Feyzioğlu 3. Bloomberg HT 4. Halit Ergenç Kurir Gazetesi 5. Şamil Tayyar Recep Tayyip Erdoğan 6. Recep Tayyip Erdoğan 7. Hülya Avşar 8. Recep Tayyip Erdoğan 9. Twitter Prof. Dr. Atilla Özer Sema Pekdaş Dr. Orhan Gazi Ertekin Avukat Figen Kaleağası 10. Çarşı Grubu 11. Çarşı Grubu Eylemciler</p>

7 Haziran 2013	<ol style="list-style-type: none"> 1. Redhack numaraları deşifre etti 2. İşte tepki çeken fotoğraf 3. Avrupa Parlamentosu 'Gezi' için toplandı 4. Erdoğan'dan 'tencere-tava' eylemcilerine mesaj 5. "Başka bir noktaya doğru yol alıyor" 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Redhack İstanbul Emniyet'i müdür ve yardımcıları 2. Eylemciler Polis Kemal Kılıçdaroğlu 3. Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Avrupa Parlamentosu Türkiye raportörü Oomen-Ruijten 4. Recep Tayyip Erdoğan Eylemciler 5. Bekir Bozdağ Muammer Güler
8 Haziran 2013	<ol style="list-style-type: none"> 1. Taraftarlardan Taksim çıkarması! 2. Ak Parti'den iki büyük miting kararı 3. Boğaziçi Caz Grubundan Yeni Çapulcu Şarkısı 4. Gezi, AP Genel Kurul gündeminde 5. Vural: Sanki sürgünden dönen bir lider 6. Havalimanında gece yarısı mitingi 7. Baskılar çatışma ve acılar getirir 8. Gezi'de 'direniş 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Galatasaray taraftarı Fenerbahçe taraftarı Beşiktaş taraftarı Trabzonspor taraftarı 2. AK Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu 3. Boğaziçi Caz Grubu 4. Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Avrupa Birliği Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton 5. Oktay Vural Recep Tayyip Erdoğan

	cuması'	6. Recep Tayyip Erdoğan
	9. Time'ın gözünden Gezi Parkı	7. Abdullag Gül Recep Tayyip Erdoğan
	10. Taraftar desteğine ünlü yorumları	8. Antikapitalist Müslümanlar
	11. İzmirli taraftarlar meydanda	Eylemciler
	12. Uzmanlardan AKM için kritik uyarı!	9. Time dergisi
	13. Ankara'da TOMA'lı müdahale	10. Okan Bayülgen Selçuk Erdem
	14. Gazi Mahallesi'nde havai fişek ve molotoflu gece	Nilüfer Açıkalin Metin Uca
	15. Erdoğan'ı güldüren pankart	Metin Arolat Serra Yılmaz
	16. Ak Partili Belediye Başkanı maganda kurşunu kurbanı	11. İzmir kulüpleri Karşıyaka, Altay, Göztepe, Bucaspor, İzmirspor ve Altınordu'nun taraftarları
	17. Gezi Parkı'nda dünyaya geldi	12. AKM Uzmanlar (İsim belirtilmemiş)
	18. Adana'daki Taksim protestolarında tehlikeli gerginlik	13. Eylemciler Polis
	19. Gezi Parkı eylemlerine Levent Kırca'dan destek	14. Eylemciler Polis
	20. Beyaz Show'da 'Gezi Parkı' çağrısı	15. Recep Tayyip Erdoğan 16. Ak Partili Belediye Başkanı Mesut Akgül 17. Kedi Eylemciler 18. Eylemciler Eylemcilere karşı bir grup

		<p>CHP Adana Milletvekili Ümit Özgümüş</p> <p>Polis</p> <p>19. Levent Kırca</p> <p>20. Beyazıt Öztürk</p>
9 Haziran 2013	<p>1. ABD o tweet'leri sildi</p> <p>2. Başbakan Erdoğan: Çünkü CHP zihniyeti pisliktir</p> <p>3. UltrAslan'dan Taksim Gezi Parkı eylemi açıklaması</p> <p>4. Gezi direnişinde 13'üncü gün</p> <p>5. Başbakan Erdoğan: Bu iktidar yüzde 76'nın hizmetkarıdır</p> <p>6. İzmir Gündoğdu'da gerginlik</p> <p>7. Eylemcilere sürpriz destek</p> <p>8. Arınç: Birilerinin bizi silkelemesi lazım</p> <p>9. Vali Mutlu'dan özür tweeti</p> <p>10. Çarşı'ya sert müdahale!</p> <p>11. Adana'da beş twitter gözaltısı</p>	<p>1. ABD'nin Ankara Büyükelçiliği</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>2. Recep Tayyip Erdoğan CHP</p> <p>3. UltrAslan Trabzonspor Kulübü</p> <p>4. Taksim Dayanışma Platformu</p> <p>BDP</p> <p>Eylemciler</p> <p>Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Mustafa Akaydın</p> <p>Türkbikers Motosiklet Kulübü, Mottoman Moto Grup, Ayyıldızlar gibi çeşitli motosiklet kulüplerine bağlı üyeler</p> <p>5. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>6. Eylemciler BDP'li bir grup</p> <p>Can Bonomo</p> <p>Hayko Cepkin</p> <p>Murat Dalkılıç</p> <p>Fatma Turgut</p> <p>7. Yaşlı bir kadın (İsim yok)</p>

		<p>8. Bülent Arınç</p> <p>9. Hüseyin Avni Mutlu</p> <p>10. Çarşı Grubu</p> <p>Polis</p> <p>11. Twitter</p> <p>Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü</p> <p>Emniyet Müdürlüğü</p>
10 Haziran 2013	<p>1. Gül, tartışmalı yasayı gece onayladı</p> <p>2. Troll'lerin tuzağına Gökçek de düştü</p> <p>3. Sosyal medya bu mektubu konuşuyor</p> <p>4. O ARTIK BİR KARTAL</p> <p>5. Gazi Mahallesi yine karıştı</p> <p>6. Müftülük, Valide Sultan Camisi'nde yaşananlarla ilgili inceleme başlattı</p> <p>7. Gezi Parkı sakinleri çağrılarına yanıt bekliyor</p> <p>8. İşte Sarısülük'ün vurulma anı</p> <p>9. Arınç: Başbakanımız, olayların başında bulunan bazı topluluklarla görüşecek</p>	<p>1. Abdullah Gül</p> <p>2. Melih Gökçek</p> <p>Troller</p> <p>3. Adana'da Gezi Parkı protestolarına müdahale ederken alt geçit inşaatından düşerek hayatını kaybeden Komiser Mustafa Sarı'nın kuzeni F.P.Ö</p> <p>4. Okan Bayülgen</p> <p>Çarşı Grubu</p> <p>5. Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>6. İstanbul Müftülüğü</p> <p>Cami Müezzini Fuat Yıldırım</p> <p>Beyoğlu İlçe Müftüsü</p> <p>Recai Albayrak</p> <p>7. Eylemciler</p>

	<p>10. Erdoğan'dan Boyner'e ağır darbe</p> <p>11. Çarşı Gezi eylemlerinden çekiliyor mu?</p> <p>12. Başbakan meydan savaşına mı giriyor?</p> <p>13. Yeni bir Türkiye yaratılabilir</p> <p>14. Kızılkayalar'da ortaklığı Gezi 'tweet'leri bozdu</p> <p>15. Gezi Parkı, AK Parti'nin oylarını düşürür mü?</p> <p>16. Kim bu 90 kuşağı?</p> <p>17. Emniyet'ten polis ihtiharlarıyla ilgili açıklama</p>	<p>Taksim Platformu</p> <p>8.Ethem Sarısülük</p> <p>Polis</p> <p>Mustafa Sarısülük</p> <p>9.Bülent Arınç</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Taksim Gezi Parkı Platformu</p> <p>Ethem Sarısülük</p> <p>Çarşı Grubu</p> <p>Hüseyin Avni Mutlu</p> <p>CHP Milletvekili Levent Gök</p> <p>CHP Milletvekili Alaattin Yüksel</p> <p>10. Cem Boyner</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>11. Bülent Arınç</p> <p>Çarşı Grubu</p> <p>12. CHP Grup Başkanvekili Emine Ülker Tarhan</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>13. Avrupa Parlamentosu (AP) Sosyalist Grubu Başkanı Hannes Swoboda</p> <p>14. Kızılkayalar Hamburger Gıda</p>
--	--	---

		<p>Servet Kızılkaya</p> <p>15. A&G'nin sahibi Adil Gür</p> <p>AKP</p> <p>16. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı</p> <p>12 - 21 yaş aralığındaki gençler</p> <p>17. Emniyet Genel Müdürlüğü</p> <p>İntihar eden 4 polis</p>
11 Haziran 2013	<p>1. Taksim alev alev</p> <p>2. Taksim'de polis müdahalesi yeniden başladı</p> <p>3. Ankara'da polis müdahale etti gösteriler arttı</p> <p>4. Erdoğan'ın tacize uğrayan yakını kim?</p> <p>5. Metrelerce sürüklendi</p> <p>6. Çarşı, Taksim'e kamyonla girdi!</p> <p>7. Başbakan'ın Gezi davetine ret</p> <p>8. GFB'den 'Gezi' olaylarıyla ilgili ilk açıklama</p> <p>9. Allah'ın evine kulları sığındı</p> <p>10. Polis beni ateşe attı</p> <p>11. Polis intiharları</p>	<p>1. Polis</p> <p>Eylemciler</p> <p>2.Polis</p> <p>Eylemciler</p> <p>3.Polis</p> <p>Eylemciler</p> <p>4. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Eylemciler</p> <p>5. Eylemci</p> <p>Polis</p> <p>6. Çarşı Grubu</p> <p>7. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Hayko Bağdat</p> <p>Greenpeace Kampanyalar Yöneticisi Hilal Atıcı</p> <p>8. İstanbul Anadolu Yakası Genç</p>

	<p>'ailevi' sorunmuş</p> <p>12. Emniyetten CHP'li milletvekillerine dava</p> <p>13. Turistler İstanbul'dan kaçıyor, sahil tedirgin</p> <p>14. 49 avukat serbest bırakıldı</p> <p>15. Toma alevler arasında kaldı...</p> <p>16. Polis ekipleri Taksim Meydanı'na girdi</p> <p>17. Katalonya'dan mesaj var</p> <p>18. Mısır ve Tunus'ta Gezi alarmı</p> <p>19. Uludere'de görevsizlik kararı</p> <p>20. Polisten anons: Gezi Parkı dostları, lütfen eyleminize devam edin!</p> <p>21. Dünya bu sabah Taksim'de yaşanan bu görüntüleri konuşuyor</p>	<p>Fenerbahçeliler Grubu</p> <p>9. CHP İstanbul Milletvekili İhsan Özkes</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Eylemciler</p> <p>Beyoğlu İlçe Müftüsü</p> <p>Recai Albayrak</p> <p>Müezzin Fuat Yıldırım</p> <p>Diyanet İşleri Başkanlığı</p> <p>Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri Abdülkadir Özkan</p> <p>10.Hakan Yaman</p> <p>Polis</p> <p>11. Emniyet Genel Müdürlüğü</p> <p>İntihar eden 4 polis memuru</p> <p>12. Emniyet Genel Müdürlüğü</p> <p>Polis</p> <p>CHP Eskişehir Milletvekili Süheyl Batum</p> <p>CHP Milletvekili Levent Gök</p> <p>13. Turistler</p> <p>Türkiye Otelciler Federasyonu Başkanı</p> <p>Osman Ayık</p>
--	---	--

		<p>14. Avukatlar</p> <p>Polis</p> <p>İstanbul Barosu Başkanı Ümit Kocasakal</p> <p>İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Turan Çolakkadı</p> <p>Çağdaş Hukukçular Derneği</p> <p>15. Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>16. Polis</p> <p>Eylemciler</p> <p>Sosyalist Demokrasi Partisi</p> <p>Özel Tim polisleri</p> <p>İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu</p> <p>17. Katalonya’da yerel parlamento üyesi Quim Arrufat</p> <p>18. Hüsni Mübarek</p> <p>Arap Ülkeleri için Gözlemevi’nin Direktörü Antoine Basbous</p> <p>Tunuslu siyasi analist Sami Brahem</p> <p>Özgürlük ve Adalet Partisi’nin medya</p>
--	--	--

		<p>danışmanı Murad Ali</p> <p>19. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Genelkurmay Askeri Savcılığı</p> <p>20.Polis</p> <p>Eylemciler</p> <p>21.BBC</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Eylemciler</p> <p>İngiliz Times gazetesi</p> <p>Financial Times Gazetesi</p> <p>İngiliz Daily Telegraph gazetesi</p> <p>Washington Post</p> <p>Guardian</p> <p>İtalyan gazetesi La Repubblica</p> <p>Deutsche Welle</p> <p>Fransız gazetesi Liberation</p>
12 Haziran 2013	<p>1. Çelik: Referanduma gidebiliriz</p> <p>2. Gezi'den ilk tepkiler: 'Referandum istemiyoruz'</p> <p>3. Erdoğan Gezi için süre verdi</p> <p>4. ABD basını Taksim müdahalesini canlı verdi</p>	<p>1. Hüseyin Çelik</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>2.Eylemciler</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Hüseyin Çelik</p> <p>İstanbul Bağımsız Milletvekili Levent Tüzel</p>

	<p>5. Linçten korkup havaya ateş ettim</p> <p>6. Oğuz Haksever patladı: CNN'i de biliriz</p> <p>7. Hasan Kaçan ve Necati Şaşmaz'dan ilk açıklama</p> <p>8. AKP'li vekiller Twitter'da tartıştı!</p> <p>9. MHP'li Vural'dan Öcalan iddiası</p> <p>10. Köşk'te bir ilk</p> <p>11. TÜRKİYE TWEET OLDU YAĞDI!</p> <p>12. RTÜK'ten kanallara Gezi Parkı cezası</p> <p>13. İtalyan vekillerden Gezi'ye kırmızılı destek</p> <p>14. 'Gerzek' tartışması</p> <p>15. 'Demokrasi seçimle başlayıp bitmez'</p> <p>16. Sen hizbul fitne başkanı mısın?</p> <p>17. 'Şehirli kadınlar eylemin simgesi'</p> <p>18. Esas olan yumruk değil el sıkılmak</p>	<p>Taksim Dayanışması</p> <p>3. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu</p> <p>4.CNN</p> <p>Fox News</p> <p>Wall Street Journal</p> <p>New York Times</p> <p>Washington Post</p> <p>5. Polis memuru</p> <p>Ethem Sarısülük</p> <p>6. Oğuz Haksever</p> <p>CNN</p> <p>Fatmagül Berktay</p> <p>7. Hasan Kaçan Necati Şaşmaz</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>8. Eski Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay</p> <p>Ak Parti İstanbul Milletvekili Bülent Turan</p> <p>9. MHP Grup</p> <p>Başkanvekili Oktay Vural</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Abdullah Gül</p> <p>Abdullah Öcalan</p> <p>Kemal Kılıçdaroğlu</p>
--	--	---

		<p>10. Abdullah Gül Denge ve Denetleme Ağı heyeti Kaos Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği Temsilcisi Murat Köylü</p> <p>11. Twitter</p> <p>12. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Halk Tv Ulusal Tv Cem Tv Em Tv</p> <p>13. İtalyan Sol Ekoloji ve Özgürlük Partisi'ne mensup 8 kadın milletvekili Ceyda Sungur</p> <p>14. BDP'li Ertuğrul Kürkçü Ak Partili Ayşe Nur Bahçekapılı TBMM Başkanvekili Sadık Yakut</p> <p>15. Abdullah Gül</p> <p>16. Oktay Vural Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>17. Times</p>
--	--	--

		Daily Telegraph New York Times AFP 18. Cemil Çiçek
13 Haziran 2013	<p>1. Erdoğan Hülya Avşar ile görüştü</p> <p>2. Tutuklanması istenen 18 Gezi Parkı eylemcisi serbest bırakıldı</p> <p>3. Taksim Dayanışması: Diyalog kanalları açılmalı</p> <p>4. Heyette yer alan ilginç isim</p> <p>5. Vali Mutlu eylemcilerle biraraya geldi</p> <p>6. Türkiye, Avrupa Parlamentosu'nun kararını aynen iade ediyor</p> <p>7. Sanatçılardan Gezi Parkı açıklaması</p> <p>8. Müdahale olursa 240 bin memur iş bırakacak</p> <p>9. Anneler Gezi Parkı'nda</p> <p>10. Son karar 'Gezi'nin</p> <p>11. Washington'da Taksim Gezi Parkı odaklı olaylarla ilgili panel</p> <p>12. Başbakan'dan o eleştiriye yanıt</p> <p>13. Sokağa sokakta cevap veriyorlar</p>	<p>1. Recep Tayyip Erdoğan Hülya Avşar</p> <p>2. Eylemciler</p> <p>3. Taksim Dayanışması Hüseyin Çelik Can Atalay</p> <p>4. Nil Eyüboğlu</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>5. Hüseyin Avni Mutlu Eylemciler</p> <p>6. Avrupa Parlamentosu Ahmet Davutoğlu</p> <p>7. Zafer Algöz Meltem Cumbul Rıza Kocaoğlu, Sermiyan Midyat</p> <p>Bariş Falay Nail Kırmızıgül Sarp Apak Levent Sarpoğlu</p> <p>8. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu</p> <p>9. Eylemcilerin anneleri Hüseyin Avni Mutlu</p>

		<p>Abdullah Cömert</p> <p>Alman Piyanist Davide Martello</p> <p>10.Hüseyin Çelik</p> <p>11. ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Jeffrey Washington Enstitüsü Türkiye Araştırma Programı Direktörü Soner Çağaptay</p> <p>12. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Gezi Parkı heyeti</p> <p>13. MHP Ankara Milletvekili Özcan Yeniçeri</p> <p>AKP</p>
14 Haziran 2013	<ol style="list-style-type: none"> 1. 'Aynen kendilerine iade edilecek' 2. Sanatçılarla sabaha kadar süren görüşme 3. Sadece halkın görüşü alınacak 4. Obama #Gezi için konuşacak mı 5. Gezi'yi polis yarattı! 6. Türkiye'yi AP'de küçük düşürdüler 7. İtirazın nedenini anlamak çok önemli 8. 'Türbanlı kadına saldırı 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ahmet Davutoğlu Avrupa Parlamentosu Egemen Bağış 2. Recep Tayyip Erdoğan Taksim Dayanışması'dan TMMOB Başkanı Eyüp Muhcu Semt Dernekleri Sözcüsü Cem Tüzün Sunay Akın Yavuz Bingöl Ceyda Düvenci Halit Ergenç

	<p>vaşşiliktir'</p> <p>9. Erdoğan: Bu akşam bu iş biter</p> <p>10. Gezi 7 bölgeye ayrılacak ve kritik kararı verecek</p> <p>11. Gezi Parkı doktorlarına şok!</p> <p>12. Vali numarasını verdi olay oldu</p>	<p>Sertap Erener</p> <p>Mahsun Kırmızıgül, Nebil Özgentürk</p> <p>Ali Sunal</p> <p>3. Cemil Çiçek</p> <p>4. H. Barack Obama</p> <p>5. KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi</p> <p>Eylemciler</p> <p>Polis</p> <p>6. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli</p> <p>7. Abdullah Gül</p> <p>8. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin</p> <p>9. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>10. Taksim dayanışma Platformu</p> <p>Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>11. Gezi Parkı doktorları Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu</p> <p>12. Hüseyin Avni Mutlu</p>
15 Haziran 2013	<p>1. Unkapanı Köprüsü ve Dolmabahçe-Taksim yönü kapatıldı</p> <p>2. Polis 'Gezi Parkı'na girdi</p>	<p>1. Eylemciler</p> <p>Polisler</p> <p>2. Eylemciler</p> <p>Polisler</p> <p>3. Eylemciler</p>

	<p>3.Müdahale sonrası Gezi Parkı</p> <p>4.Müdahalenin ardından ilk açıklama</p> <p>5. Divan Otel'de korku dolu anlar</p> <p>6. Hükümetten "Gezi'de devam" kararına ilk cevap!</p> <p>7. Erdoğan Ak Parti'nin Ankara mitinginde konuştu, Gezi'ye 'müdahale ederiz' mesaj yolladı</p> <p>8. Polis 'Gezi Parkı'na girdi</p> <p>9. G.Saraylı futbolcudan 'Gezi' müdahalesine tepki</p> <p>10. Taksim Dayanışma'da çadır bilmececi...</p> <p>11.Ethem direnemedi</p> <p>12. Gezi Parkı müdahalesi başlığı zorluyor</p> <p>13. Temel haklar oylanmaz</p> <p>14. Biz duyarlı sanatçıysak o gençler, anneler ne?</p> <p>15. 'Bunların derdi Gezi Parkı değil'</p> <p>16. 'Burası artık Türkiye'</p>	<p>Polisler</p> <p>4. Hüseyin Çelik</p> <p>5.Eylemciler</p> <p>Polisler</p> <p>6.Hüseyin Çelik</p> <p>Taksim Dayanışması Platformu</p> <p>7. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>8. Polisler</p> <p>Eylemciler</p> <p>9. Yekta Kurtuluş</p> <p>10. Taksim Dayanışması Platformu</p> <p>11.Ethem Sarısülük</p> <p>12. AB Komisyonu</p> <p>AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Stefan Füle'nin sözcüsü Peter Stano</p> <p>13. CHP Grup Başkanvekili Emine Ülker Tarhan</p> <p>Taksim Dayanışma Platformu</p> <p>14. Gürkan Uygun</p> <p>15. Recep Tayyip Erdoğan</p> <p>Mehmet Ali Alabora</p> <p>16. Brezilyalı eylemciler</p>
--	---	---

İkinci aşama olarak ise söylem çözümlemesinde bu gündem maddeleri içerisinden amaca uygun biçimde araştırmaya dâhil edilen siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin söylemlerine, parti politikalarına, toplumsal düzeyde vurguladıkları hassasiyetlerine ve Gezi Parkı olayları açısından önemli olan günlere denk düşecek şekilde belirli gündem maddeleri ve başlıklar belirlenmiştir. Bu başlıklar, siyasi partilerin sosyal medya dolayımı söylemlerini analiz edebilmek için amaca uygun biçimde seçilmişlerdir. Bu günlerin neler olduğu ve bu günlerdeki önemli gündem başlıkları ve içeriği aşağıda aktarılmıştır. Bu biçimde belirlenen gün sayısı yedi, bu günlere yayılmış tema sayısı onbirdir.

- **28 Mayıs 2013**

Alkol Yasası

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan alkol düzenlemesine ilişkin açıklamalar yapmıştır. Açıklamasında alkolü yasaklamadıklarını, alkole ilişkin düzenlemeler yaptıklarını ifade etmiştir. Erdoğan'ın *“Doğruyu emrediyorsa bunu din emrediyor diye karşısında mı duracaksın? İki tane ayyaşın yaptığı yasa, sizin için muteber oluyor da inancın emrettiği bir gerçek, bir vaka, niçin sizler için reddedilmesi gereken bir olay haline geliyor. Kaldı ki biz ortaya tercihler koyuyoruz, kalkıp da ülkemizde alkolü veya sigarayı kökünden yasaklama gibi bir şey söz konusu değil. Anayasamızın 58. maddesi, gençliğin korunması ile ilgili madde bizden önceki iktidarlar tarafından yapılmış ve bu maddenin uygulanmasına yönelik eksikleri giderecek bir adım atıyoruz. 2023, 2053 ve 2071 nesline böyle önemli bir zemini, böyle bir adımı atmak suretiyle iklim, atmosfer kazandığınız için ben burada emeği geçen tüm milletvekili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.”*¹³⁹⁸ şeklindeki açıklamasındaki “iki ayyaşın yaptığı yasa” ifadesi gündem yaratmıştır.

¹³⁹⁸ <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-dan-flas-aciklamalar/siyaset/detay/1715196/default.htm>, Erişim tarihi: 13.02.2016.

- **29 Mayıs 2013**

3. Köprünün Temel Atma Töreni ve Köprünün Adının Yavuz Sultan Selim Olarak Belirlenmesi

İstanbul Boğazı'na inşa edilen 3. köprünün temel atma töreninde köprünün isminin Alevi katliamları yapmakla suçlanan Yavuz Sultan Selim olarak belirlendiğinin ilan edilmesi gündem maddesi olmuştur.

- **2 Haziran 2013**

Türkiye Çapındaki Taksim Gezi Parkı Eylemleri

Türkiye'nin çeşitli şehirlerine yayılan Gezi Parkı eylemleri ve gözaltına alınan göstericiler gündem maddesi olmuştur.

- **8 Haziran 2013**

AKP'den İki Büyük Miting Kararı

AK Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu toplantısında, Ankara ve İstanbul'da iki dev miting yapılması kararı alınmıştır. Mitinglerden ilkinin 15 Haziran Cumartesi günü Ankara'da, ikincisinin ise 16 Haziran Pazar günü İstanbul'da yapılacağı ilan edilmiştir.

Gezi Parkı'nda Eylemcilerin Bekleyişinin Sürmesi ve Antikapitalist Müslümanlar Grubu Üyelerinin Gezi Parkı'nda Namaz Kılması

Miraç Kandili'nde Gezi Parkı'nda Kandil duası yaparak vakit namazı kılan Antikapitalist Müslümanlar grubunun üyeleri, bir önceki gün Cuma namazı için park girişini kapatmışlardır. Bu tarihte, Gezi Parkı'ndaki bekleyişin sürdüğü ifade edilmektedir.

- **11 Haziran 2013**

Taksim’de Polis Müdahalesinin Yeniden Başlaması

Taksim Meydanı’nda toplanan 50 bin kişiyi aşkın kalabalığa polis biber gazı ve tazyikli su ile müdahale etmiştir. Bölgede yaralananlar olmuştur.

- **13 Haziran 2013**

Avrupa Parlamentosu’nun Türkiye’yi Kınaması

13 Haziran 2013 tarihinde Avrupa Parlamentosu’ndan Türkiye’ye Gezi Parkı eylemlerinde polisin aşırı güç kullanması nedeniyle kınama gelmiştir.

İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu’nun Gezi Parkı Eylemcileri ile Dolmabahçe’deki Görüşmesi

İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu Dolmabahçe Saat Kule Kafe’de Gezi Parkı eylemcileriyle görüşmüştür.

- **14 Haziran 2013**

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın sanatçılarla ve Taksim Dayanışması heyeti ile görüşmesi

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan sanatçılarla ve Taksim Dayanışması heyeti ile Gezi Parkı’nın durumu ile ilgili olarak sabaha kadar süren bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Avrupa Parlamentosu’nun Gezi Parkı eylemlerine ilişkin kararı

13 Haziran 2013 tarihinde Avrupa Parlamentosu’ndan Türkiye’ye Gezi Parkı eylemlerinde polisin aşırı güç kullanması nedeniyle kınama gelmiştir. 14 Haziran 2013’te ise bu kınamanın Türkiye tarafından tanınmayacağı ifade edilmiştir.

İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun Gezi Parkı Eylemcileri ile Dolmabahçe'deki Görüşmesi

İstanbul Valisi Mutlu, katıldığı bir programın canlı yayınında cep telefonu numarasını açıklayarak ve Twitter'dan cep telefonu numarasını paylaşarak, Gezi Parkı eylemcilerine yüzyüze görüşme çağrısında bulunmuştur. Vali Mutlu, bu tarihte Dolmabahçe Cafe'de 150 kişilik bir grupla görüşmüştür.

Erdoğan: “Bu akşam bu iş biter.”

Dönemin Başbakanı Erdoğan Gezi Parkı olaylarının yurt dışı ile bağlantılı olaylar olduğunu ifade etmiş ve Park'taki “illegal örgütler” olarak adlandırdığı gruplar ile baş edebilmeleri için eylemcilerin Park'tan ayrılmasını istemiştir ve olayların akşama sona ermesini temenni ettiğini ifade etmiştir. Gezi Parkı ile ilgili olarak yargı kararlarını bekleyeceklerini ve referandum yapabileceklerini açıklamıştır.

4.3.3.2.3. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında Taksim Gezi Parkı eylemlerinde yukarıda detaylı olarak açıklanan gündem, medya gündemi ve siyaset ilişkisi çerçevesinde seçilen örneklem günleri temelinde siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin Twitter hesapları ve tweetleri söylem çözümlemesine tabi tutulacaktır.

• Makro Yapı İncelemesi

Makro yapı incelemesi kapsamında, araştırma örnekleminde yer alan Twitter'daki siyasi aktörlerin ve mülki idari amirlerin hesaplarının hangileri olduğu ve bu hesaplarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Bayraktutan ve diğerleri, makro yapı incelemesinde yer alan unsurları şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Hesap adresi, kullanıcının Twitter üzerindeki kullanıcı adıdır. Aynı zamanda web tarayıcıların adres çubuğuna ‘twitter.com/[Hesap Adresi]’ yazılarak, söz

konusu kullanıcının Twitter profiline ulaşılabilir. 'Kişi/Hesap Tanımı' olarak yer alan bilgi, söz konusu Twitter kullanıcısının kendisini profilinde hangi isim ve/veya takma adla temsil ettiği bilgisini vermektedir. 'Diğer bilgiler' de kullanıcının hesabını ve dolayısıyla kendisini tanımlamak için paylaşımına açtığı tüm yazılı bilgileri ifade etmektedir. Kullanıcının kendisiyle ilgili bilgiler arasında İnternet'teki başka web siteleri/uygulamalarına ait bağlantılar da yer alabilmektedir. Aşağıda yer alan bu bilgiler, Twitter hesaplarında yazıldığı şekliyle, bire bir alıntılanmıştır."¹³⁹⁹

Makro Yapı incelemesi örneğine 28 Mayıs 2013 ve 15 Haziran 2013 tarihleri arasındaki mevcut bilgileriyle Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Egemen Bağış, Kadir Topbaş ve İbrahim Kalın kullanıcılarının Twitter hesapları dahil edilmiştir. Bu araştırma Gezi Parkı eylemlerinden iki yıl sonra yapıldığı için örnekteki kimi veriler iki yıl sonrasının verileri olarak çalışmaya dahil edilmiştir ve bu nedenle ilgili verilerin yanında verilerin not edildiği tarihler parantez içinde belirtilmiştir.

Tablo 4.12.

Abdullah Gül	
<i>Hesap Adresi:</i>	@cbabdullahgul
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Abdullah Gül
<i>Diğer Bilgiler:</i>	Türkiye Cumhuriyeti 11. Cumhurbaşkanı-11th President of the Republic of Turkey
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	abdullahgul.gen.tr

Abdullah Gül Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı'dır ve 2007-2014 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı sıfatı ile görev yapmıştır. Gül'ün toplam 1583 tweetinden 12 tweeti örnekleme alınmıştır. Gül'ün örnekleme giren tweetleri, örnekleme giren diğer tweetlerin %3,82'sini oluşturmaktadır (Örnekleme giren toplam 314 tweet vardır). Gül'ün @cbabdullahgul hesabı, yalnızca 3 kişiyi takip ederken 6,989,623 kişi tarafından takip edilmektedir. (03.11.2015)

¹³⁹⁹ Bayraktutan, a.g.e., s. 314.

Gül tweetlerinde hiç URL bağlantısı kullanmamıştır. 6 tane tweetinde (Tweetlerinin %50'sinde) fotoğraf paylaşmıştır. Gül tweetlerinde %33,33 oranında Türkiye gündeminden, %8,33 oranında katıldığı kültürel etkinliklerden %58,33 oranında diğer konulardan bahsetmektedir (Diğer konular içinde, seyahat ettiği yerler ile ilgili duygu ve düşünceleri ve fotoğraflar yer almaktadır). Retweet, hashtag kullanımı ve mention sayısı 0'dır. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet, hashtag ve mention özelliklerinin hiçbirinin kullanılmamış olması, takip edilen hesap sayısının azlığıyla birlikte, Abdullah Gül'ün Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 4.13.

Recep Tayyip Erdoğan	
<i>Hesap Adresi:</i>	@RT_Erdogan
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Recep Tayyip Erdoğan
<i>Diğer Bilgiler:</i>	Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı T.C Başbakanı
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	http://www.rte.gen.tr http://Facebook.com/RecepTayyipErdoğan

Recep Tayyip Erdoğan Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve T.C. Başbakanı olarak görev yapmıştır. Erdoğan'ın toplam 3729 tweetinden 155 tweeti örnekleme alınmıştır. Erdoğan'ın örnekleme giren tweetleri, örnekleme giren diğer tweetlerin %49,36'sını oluşturmaktadır. Erdoğan'ın @RT_Erdogan hesabı 2 kişiyi takip ederken, 7,195,800 kişi tarafından takip edilmektedir. (03.11.2015)

Erdoğan tweetlerinde hiç URL bağlantısı kullanmamıştır. Yalnızca 1 tweetinde fotoğraf paylaşmıştır. Erdoğan tweetlerinin %0,64'ünde duyuru yapmakta, %7,74'inde başka partilerden, %12,25'inde kendi partisinden, %3,22 dünya gündeminden, %31,61 Türkiye gündeminden ve %44,51 diğer konulardan bahsetmektedir. (Diğer konular arasında, anmalar, başsağlığı dilekleri, çeşitli dilekler ve yorumlar, geziler vb. kategori dışı konular bulunmaktadır) Retweet ve mention sayısı 0'dır. Yalnızca 1 tweette hashtag kullanılmıştır. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet, hashtag ve mention özelliklerinin ikisinin hiç kullanılmamış, birinin de yalnızca bir kere kullanılmış olması, takip edilen hesap sayısının azlığıyla birlikte,

Recep Tayyip Erdoğan'ın Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 4.14.

Ahmet Davutoğlu	
<i>Hesap Adresi:</i>	@Ahmet_Davutoglu
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Ahmet Davutoğlu
<i>Diğer Bilgiler:</i>	T.C. Dışişleri Bakanı Republic of Turkey Minister of Foreign Affairs For English tweets: @A_Davutoglu_eng ال @A_Davutoglu_ar
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	www.mfa.gov.tr

Ahmet Davutoğlu T.C. Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır. Davutoğlu'nun toplam 1728 tweetinden 13 tweeti örnekleme alınmıştır. Davutoğlu'nun örnekleme giren tweetleri, örnekleme giren diğer tweetlerin %4,14'ünü oluşturmaktadır. Davutoğlu'nun @Ahmet_Davutoglu hesabı toplam 82 kişiyi takip ederken, 3,670,299 kişi tarafından takip edilmektedir. (03.11.2015) Davutoğlu tweetlerinde hiç URL bağlantısı kullanmamıştır. Davutoğlu tweetlerinin %38,46'sında Türkiye gündeminden ve %53,84'ünde diğer konulardan bahsetmekte, %7,69'ında duyuru yapmaktadır. (Diğer konular arasında anmalar, dilekler, temenniler ve tahminler bulunmaktadır) Mention ve retweet oranı 0'dır. Hashtag kullanımı yalnızca 1 tweette mevcuttur. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet ve mention özelliklerinin ikisinin hiç kullanılmamış, hashtagın yalnızca bir kere kullanılmış olması, takip edilen hesap sayısının azlığıyla birlikte, Ahmet Davutoğlu'nun Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 4.15.

Egemen Bağış	
<i>Hesap Adresi:</i>	@EgemenBagis
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Egemen Bağış
<i>Diğer Bilgiler:</i>	T.C. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci-Turkey's Minister for EU Affairs & Chief Negotiator
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	egemenbagis.com

Egemen Bağış T.C. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci olarak görev yapmıştır. Bağış'ın toplam 13,609 tweetinden 57 tweeti örnekleme alınmıştır. Bağış'ın örnekleme alınan toplam tweet sayısı, örnekleme alınan diğer tweetlerin %18,15'ini oluşturmaktadır. Egemen Bağış'ın @EgemenBagis hesabının toplam 1,366,878 takipçisi bulunmaktadır. (03.11.2015) Bağış'ın takip ettiği hesaplar görünmemektedir. Bağış 3 tweetinde standart URL bağlantısı kullanmış, 11 tweetinde fotoğraf ve 1 tweetinde görsel paylaşmıştır. Bağış tweetlerinde %28,07 oranında Türkiye gündeminden, %7,01 oranında dünya gündeminden, %10,52 oranında kendi partisinden, %5,26 başka partiden, %3,50 oranında duyuru amaçlı ve %45,61 oranında diğer konularda tweet göndermektedir. (Diğer konular arasında anmalar, dilekler, özlü sözler, çeşitli konularda düşünceler, teşekkürler vb. konular bulunmaktadır) Bağış'ın hesabındaki retweet sayısı 0'dır. Hashtag sayısı 4, mention sayısı 2'dir. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet özelliğinin hiç kullanılmamış, hashtagin ve mentionun çok az sayıda kullanılmış olması, Egemen Bağış'ın Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 4.16.

Kadir Topbaş	
<i>Hesap Adresi:</i>	@Kadir__Tobas
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Kadir Topbaş
<i>Diğer Bilgiler:</i>	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı / Mayor of Istanbul
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	facebook.com/KadirTopbas34

Kadir Topbaş İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı'dır. Kadir Topbaş'ın toplam 2002 tweetinden 11'i örnekleme alınmıştır. Topbaş'ın örnekleme giren tweetleri, örnekleme giren diğer tweetlerin %3,50'sini oluşturmaktadır. Topbaş'ın @Kadir__Topbas hesabı, yalnızca 4 kişiyi takip ederken 1,324,335 kişi tarafından takip edilmektedir. (15.11.2015)

Topbaş 7 tane tweetinde URL bağlantısı kullanmıştır. 6 tane tweetinde (Tweetlerinin %54,54'ünde) fotoğraf paylaşmıştır. Topbaş tweetlerinin %36,36'sında açılış ve yapılan projelere ilişkin, %9,09 oranında kutlama mesajı içerikli, %36,36'somda gündem konularına ilişkin ve %18,18 oranında diğer konulara ilişkin tweet göndermektedir. (Diğer konular arasında tebrikler ve temenniler içerikli tweetler bulunmaktadır) Retweet, hashtag ve mention sayısı 0'dır. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet, hashtag ve mention özelliklerinin hiç kullanılmamış olması, Kadir Topbaş'ın Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

Tablo 4.17.

Hüseyin Avni Mutlu	
<i>Hesap Adresi:</i>	@Valimutlu
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Hüseyin Avni Mutlu
<i>Diğer Bilgiler:</i>	İstanbul Valisi
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	huseyinaavnimutlu.com

Hüseyin Avni Mutlu İstanbul Valisi olarak görev yapmıştır. Mutlu'nun toplam 4348 tweetinden 59 tweeti örnekleme alınmıştır. Mutlu'nun örnekleme alınan tweet sayısı, örnekleme alınan diğer tweetlerin sayısının %18,78'ini oluşturmaktadır. Hüseyin Avni Mutlu'nun @Valimutlu hesabı toplam 258 kişiyi takip ederken, 1,462,428 kişi tarafından takip edilmektedir. (03.11.2015) Mutlu hiç URL bağlantısı kullanmamış, 6 tweetinde fotoğraf paylaşmıştır. Mutlu tweetlerinin %67,79'unda Türkiye gündeminden, %1,69'unda dünya gündeminden, %1,69'unda kültürel etkinliklerden, %3.38'inde duyuru amaçlı içeriklerden ve %25,42 oranında diğer konulardan bahsetmektedir. (Diğer konular arasında anmalar, kutlamalar, dilekler, duygu ve düşünceler vb. içerikli konular bulunmaktadır) Mutlu'nun hesabındaki retweet ve hashtag sayısı 0'dır. Mention sayısı ise, 2'dir. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet özelliğinin hiç kullanılmamış, hashtagin ve mentionun çok az sayıda kullanılmış olması, Hüseyin Avni Mutlu'nun Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır. Bununla birlikte Mutlu, diğer kullanıcılara kıyasla daha fazla kişiyi takip etmektedir. Bu da diğer kullanıcılara göre etkileşime daha açık şekilde Twitter'ı kullandığını göstermektedir.

Tablo 4.18.

İbrahim Kalın	
<i>Hesap Adresi:</i>	@ikalın1
<i>Kişi/Hesap Tanımı:</i>	Ibrahim Kalın
<i>Diğer Bilgiler:</i>	Rumeyse, Dilruba ve Yaren'in babası.
<i>Web sayfası bağlantısı:</i>	Yok.

İbrahim Kalın 2009-2012 yılları arasında T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nde Koordinatör olarak, 2012-2014 yılları arasında ise T.C. Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı olarak görev yapmıştır. Kalın'ın toplam 1470 tweetinden 6 tweeti örnekleme alınmıştır. Kalın'ın örnekleme alınan tweet sayısı, örnekleme alınan diğer hesapların tweet sayılarının %1,91'ini oluşturmaktadır. İbrahim Kalın'ın @ikalın1 hesabı toplam 745 kişiyi takip ederken, 159,131 kişi tarafından takip edilmektedir. (03.11.2015) Kalın tweetlerinde hiç URL bağlantısı kullanmamıştır. Kalın tweetlerinin %83,33'ünde Türkiye gündeminden ve

%16,66'sında diğer bir konudan bahsetmektedir. (Diğer konu olarak belirtilen tweette Kalın o an ne yaptığını paylaşmıştır.) Kalın'ın tweetlerinde hiç retweet, hashtag ve mention kullanmamıştır. Twitter'ın temel özellikleri olan retweet, hashtag ve mention özelliklerinin hiçbirinin kullanılmamış olması, takip edilen hesap sayısının azlığıyla birlikte, İbrahim Kalın'ın Twitter'ı etkileşime girmek için değil yalnızca kendi sesini duyurmak için kullandığı izlenimini yaratmaktadır.

• Mikro Yapı İncelemesi

Twitter üzerinden gerçekleştirilecek olan mikro yapı incelemesinde şematik yapı, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve retorik özellikler analiz edilmektedir. Mikro yapı incelemesini Bayraktutan ve diğerleri şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Mikro yapılar kapsamında cümle ve kelimeler incelenmektedir. Cümlelerde, basit ya da karmaşık olma durumu, aktif ya da pasif olarak kurulmuş olması, zamansal fiil çekimi gibi unsurlara bakılmaktadır (İnceoğlu ve Çomak, 2009: 31-32). Ardışık cümlelerin birbirleriyle olan ilişkileri bölgesel uyum olarak değerlendirilmektedir. “Nedensel ilişkide cümle içinde nedensel bağlar aranmaktadır; işlevsel ilişkide genel ifadeyi bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilmektedir. Bunlarda uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıp yapılmadığına bakılmaktadır... Kavramsal/referansal ilişkilerde ise, bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasındaki ‘kayıp bağlar’ın kurulup kurulmadığına bakılmaktadır” (Özer, 2009: 91).”¹⁴⁰⁰

28 Mayıs 2013

Bu tarihte Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından 16 tane tweet, Hüseyin Avni Mutlu hesabından yalnızca 1 tane tweet gönderilmiştir. Erdoğan'ın hesabından bu tarihte gönderilen 1 numaralı tweette 26 Mayıs 1983 tarihinin Necip Fazıl Kısakürek'in ölüm yıldönümü olması nedeniyle Kısakürek anılmaktadır. Necip Fazıl

¹⁴⁰⁰ Bayraktutan, a.g.e., s. 184.

Kısakürek muhafazakar siyasal kültürde sembol isimlerden biridir.¹⁴⁰¹ Bu tweet gündem ile ilgili değildir. 28 Mayıs 2013 tarihinde gündemi Erdoğan'ın alkol yasasına ilişkin açıklamaları oluşturmaktadır. Tweetin sentaktik yapısına bakıldığında “biz dili” kullanımı söz konusudur ve basit ve aktif cümle yapısı kullanılmıştır. Tweette Necip Fazıl Kısakürek'ten “Büyük mütefekkir aksiyon insanı üstad Necip Fazıl” şeklinde bahsedilerek Kısakürek'e duyulan saygı vurgulanmaktadır. Tweet ifade tarzı olarak Kısakürek'i yücelten ve öven bir ifadeye sahiptir. Kelime seçimlerinde “hakka uğurladık” ifadesi yan anlamsal olarak bir kişinin öldüğü anlamına gelmektedir. Bir sonraki tweette ise (2 numaralı tweet), Kısakürek'i anmaya devam etmekte ve eserlerini yaşatacaklarını ifade etmektedir. Bu tweette Kısakürek'e ve eserlerine duyulan saygı ortaya koyulmaktadır. Bu tweet bir önceki tweet ile bölgesel uyum konusunda referansal (Necip Fazıl Kısakürek) ve işlevsel ilişkiye (uygun anlatım) sahiptir. Cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Tweette “eserlerini yaşatmak” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır ve Kısakürek'in eserlerinin okunması ve insanlara ulaşmasının sağlanması için gerekli gayretin gösterileceği ifade edilmektedir. Bir sonraki tweette (3 numaralı tweet), Adnan Menderes ve arkadaşları anılmaktadır. Bu tweet gündem dışı bir konuya değinmektedir. Cümle karmaşık cümle yapısında ve aktif cümledir. Cümlede “idama mahkûm edilmek” ifadesi yan anlam ihtiva etmektedir ve idam cezası alarak, cezadan kurtulma şansı olmadan idam edilmek anlamına gelmektedir. 4 numaralı tweette 29 Mayıs 1453 tarihinde Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden bahsedilmektedir. Bu tweette gündem dışı bir konu ele alınmaktadır. Cümle yapısı karmaşık cümle yapısında ve aktif cümledir. Cümlede “tarihe yön vermek” ifadesi yan anlam ihtiva etmektedir ve eylemleriyle tarihte önemli kırılmalara sebep olmak anlamına gelmektedir ve bu bir yüceltme ifadesidir. 5 numaralı tweette yine İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet ve ordusu tarafından fethedilmesine atıfta bulunmaktadır. Bu tweetteki ilk cümle karmaşık yapılı cümle ve aktif yapılı cümledir. İkinci cümle ise basit yapılı ve aktif cümledir. İkinci cümle “biz dili”ne sahiptir. “Karanlık çağ” ifadesi metonimik bir ifadedir. Karanlık Çağ bazı Avrupalılar tarafından Orta Çağ'ın ilk dönemine (476-1000) verilen addır. 4, 5 ve 6 numaralı tweetin aralarında bölgesel uyum açısından referansal ve işlevsel ilişki bulunmaktadır. 6 numaralı tweette yine Fatih Sultan Mehmet'e değinilmekte,

¹⁴⁰¹ Muhafazakar Siyasal Kültürde Bir Sembol Olarak Necip Fazıl Kısakürek, Muhafazakar Düşünce, Sayı:39, Ankara, 2014, s.31-43.

bununla birlikte Ulubatlı Hasan ve Akşemsettin Molla Gürani'ye de atıfta bulunmaktadır. 6 numaralı tweet gündem konusu dışında bir konuyu ele almaktadır. Bu tweette Fatih Sultan Mehmet, Ulubatlı Hasan ve Akşemsettin Molla Gürani'nin yeni nesil tarafından örnek alınması gereken kişiler olarak sunulduğu görülmekte ve yeni nesilden bu kişilere benzer özelliklere sahip kişilerin yetiştirilmesinin önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Böylece bu isimler yüceltilmektedir. Bu cümle karmaşık cümle ve aktif cümle yapısındadır. Cümle "biz dili"ne sahiptir. 7 numaralı tweette gündeme ilişkin bir tweet gönderilmiştir. Tweette "bağımlılık yapan maddeler ile ilgili kısıtlamalar getiren bir yasa"nın hayata geçirilmesinden bahsedilmektedir. Cümle karmaşık cümle yapısındadır ve pasif cümledir. "Tarihi bir adım atılarak" ifadesi yan anlam ihtiva etmekte ve yapılan değişikliğin önemini vurgulamaktadır. Bu ifade ile alkol yasası övülmektedir. 7 numaralı tweetin 8, 9, 10 ve 11 numaralı tweetler ile referansal ilişkisi, 9 numaralı tweet ile işlevsel (uygun anlatım) ilişkisi bulunmaktadır. 8 numaralı tweette yine bu yasaya değinilmektedir ve bu anlamda bu tweet gündeme ilişkin bir tweettir. Cümle karmaşık ve aktif cümle yapısında kurulmuştur. "Fatih nesli" metonomi ihtiva etmektedir ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları anlamında kullanılmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ise Meclis olarak kısaltılarak kullanılmıştır. Bu tweette çıkarılan yasa ve yasayı çıkartan kişiler övülmektedir. 9 numaralı tweette yine gündeme ilişkin bir konu olan alkol yasası konusu ele alınmaktadır. Tweetteki ilk cümle karmaşık cümle yapısında ve aktif cümledir. "Biz dili" kullanımı tercih edilmiştir. İkinci cümle de karmaşık cümle yapısında ve aktif cümledir. Bu tweette, çıkartılan yasa ile amaçlananın alkollü içkilerin kullanımını tamamen yasaklamak olmadığı, yasanın alkollü içkilerin tüketimine yönelik bazı düzenlemeler getirdiği ve insanlara tercih hakkı bırakıldığı ifade edilmektedir. Bu tweet ile 10 ve 11 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) ve referansal ilişki kurulmaktadır. Alkol yasağı ifadesi düzdeğişmecedir. Alkol ifadesinde alkollü içkiler kastedilmektedir. 10 numaralı tweette de alkol yasasından bahsedilmektedir. Bu tweet gündeme ilişkin bir tweettir. Cümle yapısı karmaşık cümle yapısında ve aktif cümle yapısındadır. Tweette "Biz dili" kullanımı tercih edilmektedir. 10 ve 11 numaralı tweetler arasında referansal ve işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır. Tweette anayasanın AKP'ye yüklemiş olduğu sorumluluk nedeniyle ve gençlerin geleceğini koruma sorumluluğuna sahip oldukları için bu yasanın çıkartılmış olduğu ifade edilmektedir. Anayasanın sorumluluk yüklemesi ifadesi yan

anlam ihtiva eden bir ifadedir ve burada anayasadaki maddelerin bağlayıcılığına atıfta bulunmaktadır. 11. tweette yine alkol yasası ile ilintili bir tweet gönderilmiştir. Bu tweette ilk cümle karmaşık cümle olarak kurulmuş olan aktif yapıdaki bir cümledir. İkinci cümle ise basit ve aktif cümle yapısındadır. Bu cümlelerde “biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. Bu tweette AKP’nin insanların yaşam tarzına karışma niyetinin olmadığı ve başkalarının da diğer insanların hayatlarına karışmalarına izin vermeyeceği ifade edilmektedir. Bu tweet yatıştırıcı bir üsluba sahiptir. “Yediğine içtiğine karışmamak” ifadesi yan anlamsal olarak insanların yaşam tarzına (bunun içinde yeme içme anlamında alkollü içki tüketimi de bulunmaktadır) karışmamak anlamında kullanılmıştır. Bu tweette ifade edilen 10 yıl, AKP’nin 10 yıldır süren iktidarını işaret etmektedir. 12 numaralı tweette Reyhanlı patlamalarında yaralanan ve hayatını kaybedenlerin ziyaret edilmesi konusu ele alınmaktadır. Bu tweetin ardalanı Reyhanlı bombalı saldırısıdır. Reyhanlı bombalı saldırısı 11 Mayıs 2013 tarihinde meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak, Reyhanlı bombalı saldırısı gündem dışı bir konudur. Bu tweetteki cümle karmaşık cümle yapısına sahiptir ve aktif cümle yapısındadır. Cümlede “Biz dili” kullanılmıştır. 12 numaralı tweetin 13 numaralı tweet ile işlevsel ilişkisi (uygun anlatım), 14 ve 15 numaralı tweetler ile de referansal ilişkisi bulunmaktadır. 13 numaralı tweette Hataylılar ile biraraya gelindiğinden bahsedilmekte ve yapılan AKP mitingleri örnek gösterilmekte, AKP’nin siyasi mitingleri övülmektedir. 13 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. Tweetteki ilk cümle “biz dili”ne sahiptir ve basit ve aktif yapıda bir cümle yapısı söz konusudur. İkinci cümle de basit ve aktif yapıda bir cümle olarak kurulmuştur. 14 numaralı tweet gündem dışı bir konuya değinmektedir. Bu tweette Erdoğan’ı Hatay mitinginde kalabalık bir kitlenin karşılamasına ilişkin olarak¹⁴⁰² Kılıçdaroğlu’nun AKP mitinglerindeki kalabalıkların suni ve kurgulanmış kalabalıklar olduğunu (bindirilmiş kıtalar) iddia etmesine değinilmektedir. Kılıçdaroğlu’nun bu eleştirisine karşılık olarak, Erdoğan alaycı ve küçümseyen bir ifade ile bindirilmiş kıtaları en iyi Kılıçdaroğlu’nun ve dolayısıyla CHP’nin yaptığını iddia etmiştir. Bu tweetteki “bindirilmiş kıtalar” ifadesi metonomik bir ifadedir ve mitingler, açılışlar vb. etkinliklere getirilen yapay kalabalıklar anlamına gelmektedir. Bu tweette CHP lideri ifadesi kullanılmıştır ve dönemin CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu kastedilmektedir. 14 numaralı tweetin 15 numaralı tweet ile arasında

¹⁴⁰² <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-erdogan-reyhanlida-halka-seslendi-23365948>, Erişim tarihi: 16.11.2015.

işlevsel (örnekleme) ilişki bulunmaktadır. Bu tweetteki (14) cümle yapılarına bakıldığında, tweetteki ilk cümle karmaşık cümle yapısındadır ve aktif yapıdadır. İkinci cümle ise basit yapıdadır ve aktif yapıda kurulmuştur. Bu cümlede yine “Biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. 15 numaralı tweet gündemle ilgili değildir. Bu tweette Ak Parti’nin Reyhanlı’da %72 oy aldığı ifade edilmektedir. Yani bu tweette, Ak Parti’nin Reyhanlı’da geniş bir seçmen kitlesinin olduğu vurgulanmakta ve bir önceki tweetteki “bindirilmiş kıtalar” iddiasına yanıt verilmektedir. 15 numaralı tweetin cümle yapısı basit ve aktif yapı cümle yapısıdır. Cümlede kelimeler düz anlama sahiptir. 16 numaralı tweet ise 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in eşi Nazmiye Demirel’in vefatı nedeniyle baş sağlığı dileme amacıyla gönderilmiştir. Bu tweet gündeme ilişkin bir konuyu ele almaktadır. Bu cümle karmaşık yapı ve aktif cümledir. Bu tweette nedensel ilişki vardır.

Tablo 4.19.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
1	Recep Tayyip Erdoğan	26 Mayıs 1983’te büyük mütefekkir aksiyon insanı üstad Necip Fazıl’ı hakka uğurladık.
2	Recep Tayyip Erdoğan	Üstad’ı rahmetle yâd ediyor, eserlerini yaşatacağımızı belirtmek istiyorum.
3	Recep Tayyip Erdoğan	27 Mayıs müdahalesinin ardından tertip bir mahkeme ile idama mahkûm edilen Adnan Menderes ve arkadaşlarını rahmetle yâd ediyorum.
4	Recep Tayyip Erdoğan	29 Mayıs 1453’te Fatih Sultan Mehmet komutasındaki Osmanlı Ordusu İstanbul’u fethederek tarihe yön

		verdi.
5	Recep Tayyip Erdoğan	İstanbul'un fethiyle karanlık çağ kapanıp yeni bir çağ başlamıştır. Fatih Sultan Mehmet'i ve onun ordusunun neferlerini rahmetle anıyoruz.
6	Recep Tayyip Erdoğan	Bu ülkede bir değil, yüz değil, binlerce Farih Mehmet, binlerce Ulubatlı Hasan, yüzbinlerce Akşemsettin Molla Gürani yetişsin istiyoruz.
7	Recep Tayyip Erdoğan	Haftaiçinde tarihi bir adım atılarak bağımlılık yapan maddeler ile ilgili kısıtlamalar getiren bir yasa hayata geçirildi.
8	Recep Tayyip Erdoğan	Fatih nesline anlamlı bir yasa armağan eden Meclis'i yürekten kutluyorum.
9	Recep Tayyip Erdoğan	Biz ortaya tercihler koyuyoruz, alkolü tamamen yasaklamıyoruz. Ülkemizde alkollü içkileri kökten tamamen yasaklamak söz konusu değil.
10	Recep Tayyip Erdoğan	Anayasanın bize yüklediği gençlerin geleceğini korumaya yönelik sorumluluğu yerine getiriyoruz.

11	Recep Tayyip Erdoğan	10 yıldır kimsenin yediğine içtiğine karışmadık, bundan sonra da karışmayız. Karışana da mûsamaha göstermeyiz.
12	Recep Tayyip Erdoğan	Reyhanlı'daki patlamada yaralananları ve hayatını kaybedenlerin ailelerini ziyaret ettik.
13	Recep Tayyip Erdoğan	Biz Hatay'ın kendi insanlarıyla bir araya geldik. Bütün siyasi mitinglerimizde bu işin en güzel örnekleriyle doludur.
14	Recep Tayyip Erdoğan	CHP lideri bindirilmiş kıtalar diyor, onu en iyi siz yaparsınız. Biz bindirilmiş kıtalarla asla kendimizi aldatmayız.
15	Recep Tayyip Erdoğan	Ak Parti Reyhanlı'da yüzde 72 oy almış bir partidir.
16	Recep Tayyip Erdoğan	9. Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in eşi Nazmiye Demirel'in vefatı nedeniyle ailesine sabır ve başsağlığı diliyorum.

28 Mayıs 2013 tarihinde Hüseyin Avni Mutlu yalnızca bir tane tweet göndermiştir. 17 numaralı bu tweette gündem dışı bir konu ele alınmaktadır. Tweette Azerbaycan'ın 95. Bağımsızlık yılından bahsedilmektedir. Tweet karmaşık cümle

yapısında kurulmuştur ve aktif yapıdadır. Tweette “İki Devlet Bir Millet” ifadesi Türkiye ve Azerbaycan milletlerinin yakınlığına vurgu yapmakta ve Türkiye ve Azerbaycan milletlerini bütünleştirici bir ifade olarak olumlu bir anlam üretmektedir.

Tablo 4.20.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
17	Hüseyin Avni Mutlu	Azerbaycan'ın 95. bağımsızlık yılını İki Devlet Bir Millet olarak ifade edilen kardeşlik ve hürriyetimizin ebedi olması dileğiyle kutluyorum.

29 Mayıs 2013

29 Mayıs 2013 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan kullanıcısının hesabından 3 tane tweet gönderilmiştir. Egemen Bağış kullanıcısının hesabından 6 tane, Hüseyin Avni Mutlu kullanıcısının hesabından 4 tane tweet gönderilmiştir.

Tablo 4.21.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
18	Recep Tayyip Erdoğan	İstanbul'un Fethi'nin 560. yılı nedeni ile bir kez daha İstanbul'un şanlı padişahlarını ve onların neferlerini rahmetle anıyorum.
19	Recep Tayyip Erdoğan	3. Köprü'nün ülkemize ve tüm dünyaya hayırlı olmasını diliyorum. Bu köprüyü inşa ederek 3. gerdanlığı

		İstanbul'a takıyoruz.
20	Recep Tayyip Erdoğan	İstanbul'un 7 tepesinde 7 önemli eserle dünyada adından söz ettirecek eserler ortaya koyuyoruz. Tüm dünyaya medeniyet eseri kazandırıyoruz.

18 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. (29 Mayıs 1453 tarihi İstanbul'un fethedilme tarihi olarak kabul edilse bile, Milliyet Gazetesi'nde bu konu gündeme alınmamıştır.) Bu tweette İstanbul'un Fethi'nden bahsedilmekte ve İstanbul'da padişahlık yapmış olan kişiler ve askerleri anılmaktadır. Bu tweetin 28 Mayıs 2013 tarihinde gönderilen 4,5,6 ve 8 numaralı tweetler ile bölgesel uyum açısından referansal ve işlevsel (uygun anlatım) ilişkisi bulunmaktadır. Bu tweetteki cümle basit cümledir ve aktif yapıda kurulmuştur ve nedensel ilişki içermektedir. Cümlede “şanlı padişahlar ve onların neferleri” ifadesi bir yüceltme ifadesisidir. 18 ve 19 numaralı tweetler arasında referansal ilişki (İstanbul) bulunmaktadır. 3. köprünün temel atma töreni ile İstanbul'un Fethi'nin yıldönümünün aynı tarihe denk getirildiği görülmektedir. (29 Mayıs 2013) 19 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konu olan 3. köprü inşaatını ele almaktadır. Bu tweetteki ilk cümle basit yapıda cümledir ve aktif yapıda kurulmuştur. Aynı tweetteki ikinci cümle ise karmaşık yapıda cümledir ve aktif yapıda kurulmuştur. Cümlede “biz dili” kullanımı bulunmaktadır. “3. gerdanlık” ifadesi ise metafor olarak İstanbul Boğazı'na inşa edilen 3. köprü yerine kullanılmıştır. “Bu köprüyü inşa ederek 3. gerdanlığı İstanbul'a takıyoruz” cümlesi ile 3. köprü projesinin İstanbul'a güzellik katan ve AKP'nin hayata geçirmiş olduğu bir proje olduğu ifade edilmektedir. 19 ve 20 numaralı tweetler arasında referansal ve işlevsel (Örnekleme ve özetleme) ilişki bulunmaktadır. 19 numaralı tweette 3. köprünün Türkiye ile birlikte dünyaya da hayırlı olmasından bahsedilmektedir. 20 numaralı tweette “İstanbul'un 7 tepesinde 7 önemli eserle dünyada adından söz ettirecek eserler ortaya koyuyoruz. Tüm dünyaya medeniyet eseri kazandırıyoruz.” cümleleriyle yapılmakta olan projelerin dünyada ses getiren, saygın projeler olduğu ve AKP'nin tüm dünyaya medeniyet eserleri kazandırdığı ifade edilmektedir. Bu tweetin dili “Biz dili” şeklindedir. Tweetteki her iki cümle de basit yapıda ve aktif yapıda cümlelerdir. Dönemin Başbakanı Recep

Tayyip Erdoğan'ın Twitter hesabında 29 Mayıs tarihinde İstanbul'un padişahlarının ve askerlerinin anılmasına rağmen, tweetlerde 3. Köprü'nün isminin Yavuz Sultan Selim olarak belirlendiğine değinilmediği görülmektedir. Oysaki 29 Mayıs 2013 tarihinde 3. köprünün temel atma töreninde Alevi katliamları yaptığı iddia edilen Osmanlı İmparatorluğu Padişahı Yavuz Sultan Selim'in isminin 3. Köprüye verilecek olması tartışma yaratmıştır.¹⁴⁰³ Köprünün isminin Yavuz Sultan Selim olarak belirlendiğinden Egemen Bağış bir tweetinde bahsetmiştir. Recep Tayyip Erdoğan gibi, Hüseyin Avni Mutlu da 3. Köprü'nün ismine tweetlerinde değinmemiştir.

Tablo 4.22.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
21	Egemen Bağış	Çocuklarımızı bugüne göre değil, geleceğe göre yetiştirin... Hz. Ali
22	Egemen Bağış	Fethinin 560. Yıldönümünde bu eşsiz ve aziz şehri bizlere miras bırakan Fatih Sultan Mehmet ve tüm şehitlerimizi rahmetle yad ediyoruz.
23	Egemen Bağış	Hoşgörü, adalet ve yeniliklere açık yönetim ile Sultan Fatih İstanbul'u farklı inanç ve geleneklerin barışla kaynaştığı bir şehir yapmıştır.
24	Egemen Bağış	Yavuz Sultan Selim adı verilen 3. Boğaz Köprüsü'nün temelini dualarla attı. İstanbul'umuza hayırlı, uğurlu olsun.
25	Egemen Bağış	Moda Milano'suz, finans

¹⁴⁰³ <http://www.milliyet.com.tr/3-koprunun-ismi-tartisma-yaratti/gundem/detay/1715774/default.htm>, Erişim tarihi: 16.11.2015.

		Londra'sız, sanat Floransa'sız, bilim de Buhara'sız düşünülmez. Medeniyet de İstanbul olmadan eksik kalır.
26	Egemen Bağış	Vatan sevgisi engel tanımaz...

Dönemin Dışişleri Bakanı Egemen Bağış'ın 21, 22 ve 23 numaralı tweetleri gündeme ilişkin olarak gönderilmiş tweetler değildir. 21 numaralı tweette, Egemen Bağış Hz. Ali'ye ait olan bir özlü sözü paylaşmıştır. 21 numaralı tweetinde Bağış, Hz. Ali'nin bir cümlesine yer vermekte, 23 numaralı tweetinde İstanbul'un farklı inanç ve geleneklerin barışla kaynaştığı bir yer olarak betimlemekte ve 24 numaralı tweette 3. köprü'nün adının Yavuz Sultan Selim olarak belirlendiğini ifade etmektedir. Aynı gün içinde gönderilen, Hz. Ali alıntısının yapıldığı tweet ile 3. köprü'nün isminin Yavuz Sultan Selim olarak açıklanması arasında referansal bir ilişki bulunmaktadır. Bu cümle sentaktik açıdan karmaşık ve aktif yapıda kurulmuş olan bir cümledir. “Çocuk yetiştirmek” burada yan anlamsal olarak çocuğun gelişip büyümesini sağlamak anlamı taşımaktadır. Retorik açıdan bu tweette bir görsel (fotoğraf) kullanılmıştır ve fotoğrafta Bağış'ı yanaklarından öpen iki kız çocuğu yer almaktadır. 22 numaralı tweette İstanbul'un Fethi'nin 560. Yıldönümüne değinilmektedir. Tweette Fatih Sultan Mehmet ve şehit olan askerleri yâd edilmektedir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif cümledir. Cümlede “Biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. Bölgesel uyum açısından 22 numaralı tweet ile 23 numaralı tweet arasında referansal ve işlevsel (örnekleme) ilişki bulunmaktadır. “Şehrin miras bırakılması” yan anlamsal olarak İstanbul'un sonraki nesillere ait olması ve aktarılması ifade edilmektedir. 23 numaralı tweette yine İstanbul'un Fethi'nden bahsedilmektedir. Bu cümle karmaşık ve aktif yapıda bir cümledir. 23 ve 24 numaralı tweetler arasında referansal ilişki (İstanbul) bulunmaktadır. “Farklı inançların ve geleneklerin barışla kaynaştığı bir şehir” ifadesi yan anlamsal olarak İstanbul'da farklı inançlara ve geleneklere sahip olan insanların uyum içinde yaşadığını işaret etmektedir. 24 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konu olan 3. Boğaz Köprüsü'nün temel atma törenine ilişkin bir içeriğe sahiptir. Tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Tweette ismi Yavuz Sultan Selim olarak belirlenen 3. Boğaz Köprüsü'nün temelinin dualarla atıldığı ifade edilmekte ve İstanbul'a hayırlı olması temenni edilmektedir. Bu tweette retorik bilgisi açısından 3. Boğaz Köprüsü'nün

temel atma töreninden bir görsel (fotoğraf) paylaşılmakta ve fotoğrafta bulunan kişilerin bir din görevlisi eşliğinde dua ettiklerini görülmekte ve böylelikle bu fotoğraf temel atma töreninin dualar eşliğinde yapıldığını daha inandırıcı kılmaktadır. Cümle yapısına bakıldığında, ilk cümlenin karmaşık ve aktif yapıda olduğu, ikinci cümlenin de karmaşık ve aktif yapıda olduğu görülmektedir. 24 ve 25 numaralı tweetler arasında referansal ilişki bulunmaktadır (İstanbul). 25 numaralı tweette çeşitli şehirlere atıfta bulunulmakta ve İstanbul'un medeniyet şehri olduğu ifade edilmektedir. Tweetin cümle yapısına bakıldığında, tweetteki ilk cümle karmaşık ve pasif yapıda, ikinci cümle ise, basit ve aktif yapıdadır. 26 numaralı tweette retorik bilgi olarak Bağış bir görsel (fotoğraf) paylaşmıştır ve “Vatan sevgisi engel tanımaz” tweetini göndermiştir. Tweette söz konusu tweetin nereden ve ne amaçla gönderildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu tweetin cümle yapısı basit ve aktif cümledir.

29 Mayıs 2013 tarihinde Hüseyin Avni Mutlu'nun hesabından gönderilen ilk tweette (63) gündem dışı bir konu olan İstanbul'un fethinden bahsedilmekte ve bu konuda temennilerde bulunulmaktadır. Cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 63 ve 64 numaralı tweetler arasında işlevsel (uygun anlatım) ve referansal ilişki (Fatih Sultan Mehmet) ve 63 ve 65 numaralı tweetler arasında da referansal ilişki (İstanbul) bulunmaktadır. “Şehrin milletin ziyneti olması” ifadesi metafor olarak kullanılmaktadır. Burada İstanbul ziynete (süse) benzetilmekte ve Türkiye vatandaşı olan kişilerin sonsuza kadar süse benzetilen İstanbul'da yaşamaları temenni edilmektedir. Tweette İstanbul'un övüldüğü ve yüceltildiği görülmektedir. 64 numaralı tweette Fatih Sultan Mehmet ve askerlerine yönelik bir temenni bulunmaktadır. “Mekânı cennet olsun” ifadesi kalıplaşmış bir ifadedir ve ölen insanların ardından bir iyi niyet bildirimini ifade edilir. Cümle yapısı basit ve aktif cümledir. 65 numaralı tweette İstanbul Boğazı'na yapılan 3. Köprü'nün temel atma töreninden bahsedilmektedir. “Dünya cenneti”, “sevda şehri”, “tarihimizin çeyiz sandığı” sıfatları kelime diziliminde görüldüğü üzere İstanbul'u betimlemektedir ve metaforik ifadelerdir. “İstanbul'umuzun 3. Köprüsüne Devlet-Millet el ele, gönül gönüle temel attık” cümlesindeki “devlet-millet el ele” ve “gönül gönüle” ifadeleri metafor olarak kullanılmıştır. Cümlede İstanbul övülmekte, devlet ve millet işbirliği ile gerçekleşen temel atma töreni vurgulanmaktadır. 65 ve 66 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır. 65 numaralı

tweetteki cümle yapısı basit yapıda ve aktif cümledir. 66 numaralı tweette de yine gündem konusu olan 3. Köprü'den bahsedilmekte ve çeşitli temennilerde bulunmaktadır. Cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. “Boğaz’ın yeni gerdanlığı” ifadesi metaforik bir ifadedir ve “geleceğimize, gönüllerden gönüllere köprü olsun” ifadesi kinayeli bir ifade olarak kullanılmıştır ve “köprü olmak” ifadesi hem gerçek hem de mecazi anlamda kullanılmıştır.

Tablo 4.23.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
63	Hüseyin Avni Mutlu	İstanbul’umuzun fethinin 560. yılı kutlu ve bu aziz şehir ebediyen milletimizin ziyneti olsun.
64	Hüseyin Avni Mutlu	Fatih Sultan Mehmet Han ve muzaffer askerlerinin mekânı cennet olsun.
65	Hüseyin Avni Mutlu	Dünya cennetimiz, sevda şehrimiz, tarihimizin çeyiz sandığı İstanbul’umuzun 3. Köprüsüne Devlet-Millet el ele, gönül gönüle temel attık.
66	Hüseyin Avni Mutlu	Boğaz’ın yeni gerdanlığı; tarihten geleceğimize, gönüllerden gönüllere köprü olsun, Milletimize, İstanbul’umuza hayırlı olsun.

2 Haziran 2013

2 Haziran 2013 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan 7, Ahmet Davutoğlu 5 ve Egemen Bağış 4 tane tweet göndermiştir. Recep Tayyip Erdoğan’ın hesabından gönderilmiş olan 27 numaralı tweette Gezi Parkı eylemleri dolaylı olarak “tuzak” olarak etiketlenmektedir. “Tertip edilen tuzaklar” ifadesinde yan anlamsal olarak

Gezi Parkı eylemlerinin hükümeti devirmek amacı taşıyan kurmaca, provoke edilmiş eylemler olduğu işaret edilmektedir. Cümle aktif ve karmaşık yapıdadır. Cümlede “Biz dili” kullanımı tercih edilmektedir. 27 numaralı tweetin 28, 29, 30, 31 ve 32 numaralı tweetler ile referansal ilişkisi bulunmaktadır. 28 numaralı tweette eylemleri ana muhalefet partisinin (yani CHP’nin) kışkırttığı iddia edilmektedir. “Hizaya getirmek” bir deyimdir. 28 numaralı tweet gündem ile ilgili bir tweettir. Bu tweette Gezi Parkı olaylarını kışkırtan taraf olarak ana muhalefet partisi, yani CHP suçlanmaktadır. Cümlelerin sentaktik yapısına bakıldığında, karmaşık ve aktif cümle yapısına sahip olduğu görülmektedir. Tweette “biz dili” kullanımı tercih edilmektedir. Bu tweetin 31 ve 32 numaralı tweetler ile işlevsel (örnekleme ve uygun anlatım) ve referansal ilişkisi (CHP) bulunmaktadır. “Sandıkta başarı sağlama” ifadesi düzdeğişmece ifadesidir ve bu ifade seçimde başarı sağlama anlamına gelmektedir. 29 numaralı tweette Erdoğan kendisine “diktatör” denildiğine değinmekte ve millete yalnızca hizmet etme amacı olduğunu vurgulamaktadır. Tweette ilk cümle karmaşık yapıda ve aktif yapıdadır. İkinci cümle ise, basit ve aktif yapıdadır. Cümlede “hizmetkâr” ifadesi yan anlama sahip olan bir ifadedir. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde “Ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak”¹⁴⁰⁴ anlamına gelen hizmetkâr sözcüğü, bu cümlede mesleki olarak “uşak” anlamında değil, “hizmet eden kişi” anlamında kullanılmaktadır. 30 numaralı tweette gündem konusu olan Gezi Parkı olaylarına atıfta bulunularak Gezi Parkı eylemleri “yakıp yıkma” eylemlerine indirildiği ve bu şekliyle Gezi Parkı eylemlerinin demokrasi mücadelesi olmadığı yönünde eleştirildiği görülmektedir. Cümle sentaktik açıdan basit ve pasif cümle yapısındadır. 31 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı olaylarına ilişkindir. Bu tweette, 28 numaralı tweette Gezi Parkı eylemlerini kışkırttığı iddia edilen CHP Gezi Parkı’na 20 bin kişinin gitmesinden sorumlu tutulmakta ve buna karşılık olarak Erdoğan Kazlıçeşme’ye 500 bin kişi çıkarabileceğini, bu güce ve bu imkâna sahip olduklarını iddia etmektedir. Bu tweette ana muhalefet partisine dolaylı olarak referans verilmektedir. Tweetteki cümle yapısına bakıldığında, ilk cümlelerin yapısının karmaşık ve aktif cümle yapısında olduğunu görülmektedir. İkinci cümle ise basit ve aktif cümledir. Tweetin ikinci cümlesinde “biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. 31 ve 32 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (örnekleme) ve referansal (CHP) ilişki bulunmaktadır. 32 numaralı

1404

tweette AKP'nin aldığı oy oranından bahsedilmekte ve CHP'nin tahakküm etmesine izin verilmeyeceği ifade edilmektedir. Böylelikle Gezi Parkı eylemlerinin CHP tarafından organize edilen bir tahakküm alanı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Tweetin ilk cümlesi karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. İkinci cümlesi basit ve aktif cümle yapısındadır. İkinci cümlede “biz dili” kullanımı tercih edilmektedir. 33 numaralı tweette alkol yasasına değinilmektedir. Tweetteki “Alkol yasağı” ifadesi alkollü içkilerin tüketiminin yasaklanmasını işaret etmektedir ve bir düzdeğişmece ifadesidir. Tweette alkol yasağı gibi bir hedeflerinin olmadığı ifade edilmekte, yasanın gençliği korumaya yönelik olarak çıkartıldığı ifade edilmektedir. Tweetteki ilk cümle basit ve aktif cümle, ikinci cümle de basit ve aktif cümledir. 28 Mayıs 2013 tarihinde de alkol yasası 7, 8, 9, 10 ve 11 numaralı tweetlerde ele alınmıştır. Bu anlamda ilgili numaralı tweetlerin 33 numaralı tweet ile aralarında işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır.

Tablo 4.24.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
27	Recep Tayyip Erdoğan	Geçmişte hükümetleri hizaya getirmek için tertip edilen tuzakların benzerlerini yaşıyoruz.
28	Recep Tayyip Erdoğan	Sandıkta başarı sağlayamayan ve sağlayamayacağını bilen ana muhalefet partisinin bu eylemleri kışkırttığını görüyoruz.
29	Recep Tayyip Erdoğan	Bu millete hizmetkâr olan insana diktatör diyorlarsa ben buna diyecek bir şey bulamıyorum. Benim ülkeme hizmetten başka bir derdim olmadı.
30	Recep Tayyip Erdoğan	Demokrasi mücadelesi yakıp yıkılarak verilmez.
31	Recep Tayyip Erdoğan	Onlar Taksim'e 20 bin kişi

		çıkardıysa, ben 500 bin kişiyi Kazlıçeşme'ye çıkarırım. Böyle bir imkanımız, gücümüz var.
32	Recep Tayyip Erdoğan	Biz 21.5 milyon oy almışız ama onlar gelip tahakküm edecekler. Böyle bir şeye müsaade etmeyiz.
33	Recep Tayyip Erdoğan	Alkol yasağı gibi bir hedefimiz yok. Bu çıkardığımız yasa tamamen gençliğimizi korumaya yöneliktir.

34 numaralı tweette Bağış, gündem konusu olan Taksim Gezi Parkı olaylarına değinmektedir. Tweette iki tane cümle bulunmaktadır. İlk cümlenin cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. İkincisi de karmaşık ve aktif yapıdadır. Bölgesel uyum açısından 34 numaralı tweet ile 35 numaralı tweet arasında da işlevsel ilişki (uygun anlatım) ve nedensel ilişki bulunmaktadır. Cümlede “yangına körükle gitmek” deyimi kullanılarak anlatım güçlendirilmeye çalışılmıştır. 35 numaralı tweet Gezi Parkı eylemleri ile ilgili olan Taksim Projesi’ni ele almaktadır. Bu tweette 3 cümle bulunmaktadır. İlk cümle basit ve pasif cümle yapısında kurulmuştur. İkinci cümle karmaşık ve pasif yapıdadır ve “biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. Üçüncü cümlede de “bizli dil” kullanımı tercih edilmiştir, cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıda kurulmuştur. “Keşke bu noktalara gelinmeseydi” ifadesi yan anlamsal bir ifadedir ve olayların gidişatına ilişkin kaygıyı ve üzüntüyü ifade etmektedir. 36 numaralı tweette Bağış, AKP iktidarından önceki iktidarların hizmet kalitesine değinerek onları eleştirmektedir. Bu tweet gündem dışı bir tweettir. Bu tweette üç cümle bulunmaktadır. İlk cümle, basit ve aktif yapıda kurulmuştur. İkinci cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. Üçüncü cümle karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. “Suların akması” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır, su kesintileri anlamında kullanılmaktadır. Berbelerin gazoz ile mesleklerini icra edebildikleri ifadesi su kesintilerinin boyutlarını vurgulamaktadır. “Çöp dağları” da yan anlamsal olarak üst üste birikmiş olan çöplerin bir dağ görüntüsü vermesini işaret etmektedir ve ortaya çıkan bu görüntüye “çöp dağları” adı verilmektedir. 37 numaralı

tweette birlik, istikrar ve refaha yönelik çeşitli temenniler yer almaktadır ve bu birlik, beraberlik ve refaha kast edenlere Allah'tan fırsat vermemesi dilenmekte ve "Allah hepimizin yardımcısı olsun" ifadesi kullanılmaktadır. Bu süreçte, en hararetli günlerinde olan Gezi Parkı eylemleri dolaylı olarak bu birlik, beraberlik ve refahı bozan bir hareket olarak etiketlenmektedir. Bu tweette iki cümle bulunmaktadır. İlk cümlenin yapısı aktif ve basit yapıdadır. İkinci cümle de aktif ve basit yapıdadır. Bu tweette bir görsel (fotoğraf) kullanımı söz konusudur. Bağış fotoğrafta çocuklar, kadınlar ve erkekler ile birlikte fakat fotoğrafın nerede çekildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Retorik olarak içinde neredeyse her yaşta insan olan bu fotoğraf ile birlik ve beraberliğe vurgu yapılmakta ve tweetin metin kısmını daha inandırıcı kılınmaktadır.

Tablo 4.25.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
34	Egemen Bağış	Taksim eskisinden daha güzel ve daha modern bir hal alacaktır. Ne yapılacağı belirlenmeden AVM olacak iddiası yangına körükle gitmektir.
35	Egemen Bağış	Keşke bu noktalara gelinmeseydi. Bu durumdan hoşnut olduğumuz zannedilmesin. Taksim Projesi'nin böyle gündeme gelmesini arzu etmeyiz.
36	Egemen Bağış	Bizden önce, İstanbul'da sular akmıyordu. Berberler bile gazoz kullanarak mesleklerini icra ediyorlardı. Patlayıp can alan çöp dağları vardı.
37	Egemen Bağış	Allah hepimizin yardımcısı olsun... Birlik, refah,

		istikrar, rahat ve huzurumuza kast edenlere fırsat vermesin.
--	--	--

Ahmet Davutoğlu'nun hesabından 2 Haziran 2013 tarihinde 5 tane tweet gönderilmiştir ve gönderilen bütün tweetlerde gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı eylemleri ele alınmaktadır. 38 numaralı tweette Ahmet Davutoğlu, gündem konusu olan Taksim Gezi Parkı eylemlerine değinmekte ve olayların Türkiye'nin ülke imajını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu tweetteki cümle yapısı karmaşık ve pasif cümle yapısındadır. Bölgesel uyum bakımından, 38 numaralı tweet ile 39 ve 40 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (örnekleme). 38 ve 41 ve 42 numaralı tweetler arasında ise, işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır. Cümle karmaşık ve pasif cümle yapısındadır. "Olayların yansıtılması" ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmıştır ve ülke imajını işaret etmektedir. 39 ve 40 numaralı tweetler birlikte bir cümleyi oluşturmaktadır. Aynı şekilde 41 ve 42 numaralı tweetler de biraraya gelerek bir cümleyi oluşturmaktadır. Bu kısımdaki çözümlenmeler buna göre yapılacaktır. 39 ve 40 numaralı tweetlerde Türkiye imajının Gezi Parkı eylemleri ile birlikte dünyaya yansıtılış biçiminde, AKP döneminde çözüm süreci ve ifade özgürlüğü alanındaki gelişmelerin göz ardı edildiği ifade edilmekte ve eylemleri Türkiye'deki demokrasiye ve millete karşı yapılan bir haksızlık olarak değerlendirmektedir. Davutoğlu bu tweette Türkiye'nin bu süreci aşacak güçte ve olgunlukta olduğunu da ifade etmektedir. "Çözüm süreci" ifadesi, metonomik bir ifadedir ve Türkiye'deki kürt meselesinin siyasi yöntemlerle çözüme kavuşturulması için yapılan müzakereleri ve başvuru ilgili diğer yöntemleri işaret etmektedir. "Atılan adımlar" metaforik bir ifadedir ve AKP tarafından yapılan ve hayata geçirilen projeleri ve yapılan çalışmalarını işaret etmektedir. Cümledeki "resim" ifadesi de bir metafor olarak kullanılmıştır ve olayların görünüm şeklini ifade etmektedir. 40 numaralı tweetteki cümle basit ve aktif cümle yapısındadır. 41 ve 42 numaralı tweetlerin birleşimi tek bir cümleyi meydana getirmektedir, bu nedenle bu iki tweet birlikte analiz edilecektir. 41 ve 42 numaralı tweette eylemlerin İstanbul'a ve diğer şehirlere zarar verdiği ifade edilmekte ve eylemler sürdürülmesinin kimseye bir faydasının dokunmayacağı, sadece bölgede ve dünyada gıpta ile bakılan Türkiye'nin ülke itibarının zarara uğrayacağı vurgulanmaktadır. 41 ve 42 numaralı tweetteki cümle karmaşık yapıda ve aktif yapıdadır. "Göz bebeği" ifadesi metafor

olarak kullanılmıştır ve bu ifadeyle İstanbul'un çok kıymetli ve önemli bir şehir olduğu vurgulanmaktadır.

Tablo 4.26.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
38	Ahmet Davutoğlu	Taksim'de yaşanan ve istenmeyen bir hale gelen olaylar ülkemizin dünyaya hiç de hak etmediği bir şekilde yansıtılmasına neden oldu. +
39	Ahmet Davutoğlu	Çözüm süreci başta olmak üzere ifade özgürlüğü alanında son on yılda atılan tüm adımların yok sayıldığı bir resim her şeyden önce...+
40	Ahmet Davutoğlu	+...demokrasimize ve aziz milletimize yapılan bir haksızlık. Türkiye bu süreci de aşacak güçte ve olgunluktadır.+
41	Ahmet Davutoğlu	Hepimizin göz bebeği İstanbul'umuza ve diğer şehirlerimize zarar vermeye başlayan bu eylemlerin devam etmesi kimseye fayda getirmez,+
42	Ahmet Davutoğlu	+ sadece bölgemizde ve dünyada gıpta ile bakılan ülkemizin itibarına zarar verir.

8 Haziran 2013

8 Haziran 2013 tarihinde Ahmet Davutoğlu 6 tane, Egemen Bağış 1 tane, Hüseyin Avni Mutlu 1 tane, Kadir Topbaş 2 tane ve İbrahim Kalın 2 tane tweet göndermiştir. Davutoğlu'nun hesabından gönderilen 6 tweetten hiçbiri gündem konularını ele almamaktadır. 43 numaralı tweet gündem dışı bir konu olan Lizbon Büyükelçiliği İdari Ataşesi Erkut Akbay ile eşi Nadide Akbay'ın 1982 yılında terör saldırısında hayatını kaybetmesi konusunu içermektedir. Bu tweetin cümle yapısı basit ve aktif cümle yapısıdır. "Hayatını kaybetmek" ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır ve bir kişinin ölmesi anlamına gelmektedir. 43 numaralı tweet ile 44 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) ve referansal ilişki (şehitler) bulunmaktadır. 44 numaralı tweette Davutoğlu şehitleri unutmadıklarını ve anılarına sahip çıktıklarını ifade etmektedir. "Anılara sahip çıkmak" yan anlamsal olarak kullanılmaktadır ve anılarına saygı duyulduğunu ortaya koyan eylemlerde ve girişimlerde bulunmak anlamına gelmektedir. Bu tweette (44) iki tane cümle bulunmaktadır. Her iki cümlenin cümle yapısı basit ve aktif yapıdadır. 44 numaralı tweet ile 45 numaralı tweet arasında işlevsel (örnekleme) ve referansal ilişki (şehitler anısına sahip çıkılması) bulunmaktadır. 44 numaralı tweette "biz dili" kullanımı tercih edilmiştir. 45 numaralı tweette Lizbon'da kaybedilen tüm diplomatların anısına açılan bir anıttan bahsedilmektedir. "Anıt açmak" yan anlamsal olarak anıt inşa edilmesi anlamına gelmektedir. Cümledeki "kaybettiğimiz" ifadesi de ölen diplomatları işaret etmektedir. Bu tweetin cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. 45 numaralı tweetin 46 numaralı tweet ile arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) ve kavramsal ilişki (saldırıda ölen diplomatlar) bulunmaktadır. 46 numaralı tweette açılan anıt için şehitlerin çocuklarının katıldığı ve bu kişiler ile telefonda görüşme yapıldığı aktarılmaktadır. 46 numaralı tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan her iki cümle de basit ve aktif yapıdadır. 46 numaralı tweet ile 47 numaralı tweet arasında işlevsel (özetleme) ve referansal ilişki (şehit diplomatlar ve şehit diplomatların aileleri) bulunmaktadır. 47 numaralı tweette de şehitlerin unutulmayacağı hem şehit ailelerine hem de dünyaya yönelik olarak ifade edilmektedir. 47 numaralı tweetin sentaktik cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Bölgesel uyum bakımından, 47 numaralı tweet ile 48 numaralı tweet arasında işlevsel (özetleme) ve referansal ilişki (şehitler) bulunmaktadır. 48 numaralı tweette barışa vurgu yapılmakta ve şehitler tekrar anılmaktadır. 48 numaralı tweette iki tane

cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle, karmaşık ve aktif cümle yapısına, ikinci cümle ise basit ve aktif cümle yapısına sahiptir. “Yaraları açmak” ifadesi metaforik bir ifadedir ve yaşanan acıları hatırlatmak ve yeniden yaşatmak anlamına gelmektedir.

Tablo 4.27.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
43	Ahmet Davutoğlu	1) Lizbon Büyükelçiliğimiz İdari Ataşesi Erkut Akbay ile eşi Nadide Akbay 1982’de terörist bir saldırıda hayatlarını kaybettiler.
44	Ahmet Davutoğlu	2) Şehitlerimizi asla unutmadık. Anılarına sahip çıktık.
45	Ahmet Davutoğlu	3) Dün Lizbon’da saldırının 31. Yıldönümünde sadece onların değil bir dönem kaybettiğimiz tüm diplomatlarımızın anısına bir anıt açıldı.
46	Ahmet Davutoğlu	4) Saldırının gerçekleştiği evin karşısındaki anıtın açılışına şehitlerimizin evlatları da katıldı. Kendileri ile telefonda görüştüm.
47	Ahmet Davutoğlu	5) Bir kez daha hem ailelerine hem tüm dünyaya ilan etmek istiyorum ki o şehitlerimizi asla unutmayacağız.
48	Ahmet Davutoğlu	6) Amacımız yaraları tekrar

		açmadan ama yaşananları da unutmada barış dolu bir dünya oluşturmak. Şehitlerimizi rahmet ve minnetle anıyorum.
--	--	---

8 Haziran 2013 tarihinde Egemen Bağış hesabından yalnızca bir tane tweet gönderilmiştir. 49 numaralı tweette gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı eylemleri ele alınmaktadır ve Gezi Parkı olayları “kurulmaya çalışılan pis tezgah”, “kriz” ve “tuzak” ifadeleri ile etiketlenmiştir ve özellikle “pis tezgah” ifadesi Gezi Parkı eylemlerini aşağılayıcı ve küçümseyici bir ifadedir. “Tezgah kurmak” ve “tuzak kurmak” ifadeleri metaforik ifadelerdir ve Gezi Parkı eylemlerini tezgah ve tuzak olarak anlamlandırarak aşağılayan ve küçümseyen ifadelerdir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle karmaşık ve pasif cümle yapısındadır. İkinci cümle ise basit ve aktif cümle yapısındadır. Taksim Gezi Parkı eylemlerini kötü yönetilen bir kriz olarak değerlendiren kişilere yönelik olarak gönderilen bu tweette, “Bilmeden” ifadesi bu kişiler ve değerlendirmeleri küçümsemekte ve “Tuzak savmakta Başbakanımızdan daha tecrübeli kim var?” ifadesi ile de dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan övülmekte ve yüceltilmektedir.

Tablo 4.28.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
49	Egemen Bağış	Bilmeden, kurulmaya çalışılan pis tezgahı anlamadan kriz kötü yönetildi diyenler: Tuzak savmakta Başbakanımızdan daha tecrübeli kim var?

8 Haziran 2013 tarihinde Hüseyin Avni Mutlu yalnızca bir tane tweet göndermiştir. Bu tweet gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı olaylarını ele almaktadır. 50 numaralı tweette Gezi Parkı’na müdahale olabileceği yönündeki iddiaların şiddeti provoke etmek isteyenlerin iddiaları olabileceği ifade edilmekte ve

dikkat edilmesi yönünde salık verilmektedir. Bu tweetteki cümlenin sentaktik yapısına bakıldığında, cümlenin karmaşık ve aktif yapıda olduğu görülmektedir.

Tablo 4.29.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
50	Hüseyin Avni Mutlu	Dünden bu yana Taksim-Gezi Parkına müdahaleye hazırlandığı yönündeki iddialar şiddeti provoke etmek isteyenlerin çabaları olabilir. Dikkat

8 Haziran 2013 tarihinde Kadir Topbaş hesabından iki tane tweet gönderilmiştir. Her iki tweet de Gezi Parkı'na yapılması planlanmış olan Topçu Kışlası'na ilişkin, gündem konularını içeren tweetlerdir. 51 numaralı tweette Gezi Parkı'na AVM, otel, rezidans yapılmayacağı, Topçu Kışlası, Şehir Müzesi yapılacağı ifade edilmektedir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle, basit ve pasif cümle yapısındadır. İkinci cümle ise basit ve aktif cümledir. 51 numaralı cümle ile 52 numaralı cümle arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır. 52 numaralı tweette çevredeki tüm unsurların göz önünde bulundurularak Taksim'in daha yeşil olmasını sağlayacak proje üzerinde katkı sunabilecek herkes ile birlikte çalışılacağı vurgulanmaktadır. Sentaktik açıdan bu tweet karmaşık ve aktif yapıda cümledir. "Taksim'i daha yeşil hale getirmek" ifadesi yan anlamsal olarak Taksim'e daha fazla sayıda ağaç dikilmesi anlamına gelmektedir.

Tablo 4.30.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
51	Kadir Topbaş	Gezi Parkı'na AVM, otel, rezidans yapılmayacak. Topçu Kışlası, Şehir Müzesi olacak.
52	Kadir Topbaş	Taksim'i daha yeşil hale getirmek için çevredeki tüm unsurları kapsayan bütünlüklü bir planı katkı sunacak herkesle birlikte çalışacağız.

8 Haziran 2013 tarihinde İbrahim Kalın iki tane tweet göndermiştir. Bu tweetlerden biri Türkçe diğeri İngilizce'dir. 54 numaralı tweet 53 numaralı tweetin birebir çevirisi değildir. 54 numaralı tweetin Türkçe çevirisi "Ama Erdoğan'ı şeytanlaştırmak ve Türkiye'ye diktatörlük demek bütün ülkenin itibarını sarsmaya yönelik bir seferberliktir. Yeminli düşmanlık hiçbir sorunu çözmez" şeklindedir. Sonuç olarak her iki cümle de Gezi Parkı olayları sürecine, yani gündeme ilişkindir. 53 numaralı tweette dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik ifade edilmiş olan "katil", "canavar" ve "diktatör", Türkiye'ye yönelik olarak ifade edilmiş olan "diktatörlük" ifadeleri eleştirilmektedir. 53 numaralı tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan, ilk cümle karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. İkinci cümle ise, basit ve aktif cümle yapısındadır. 53 ve 54 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır. 54 numaralı tweette Erdoğan'ı şeytanlaştırmamanın ve Türkiye'yi diktatörlük olarak etiketlemenin bütün ülkenin itibarını zedeleyecek bir kampanya olduğu ifade edilmektedir. Yeminli düşmanlığın hiçbir problemi çözmeyeceği ifade edilmektedir. Bu tweetteki ilk cümle karmaşık ve pasif yapıdadır. İkinci cümle ise basit ve aktif yapıdadır. "Şeytanlaştırmak" ifadesi mecazi anlamda, yani bir metafor olarak kullanılmıştır ve Erdoğan'ı kötülüğün temsili olarak gösterenler eleştirilmektedir.

Tablo 4.31.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
53	İbrahim Kalın	Ama Başbakan'a katil, canavar, diktatör; Türkiye'ye diktatörlük diyenlerin derdi başka. Yeminli düşmanlık hiç bir sorunu çözmez.
54	İbrahim Kalın	But demonizing Erdogan and calling Turkey dictatorship is a campaign to discredit a whole country. Sworn enmity cannot solve any problems.

11 Haziran 2013

11 Haziran 2013 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından 15 tane, Egemen Bağış'ın hesabından 5 tane ve Hüseyin Avni Mutlu'nun hesabından 20 tane tweet gönderilmiştir. Erdoğan'ın hesabından gönderilmiş olan 55 numaralı tweette gündem konusu olan Gezi Parkı projesi ele alınmaktadır. Tweette projenin “bazı ağaçların sökülüp bir başka yere taşınmasından ibaret olan” bir proje olduğu ve projenin CHP'nin onayıyla başladığı ifade edilmekte, CHP'nin bunu inkâr edeceği iddia edilmektedir. 55 numaralı tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle karmaşık ve pasif yapıdadır. İkinci cümle ise basit ve aktif yapıdadır. Cümledeki “Bunlar” ifadesi küçümseyici bir üslupta söylenmiştir ve projenin sorumluluğunun yalnızca AKP'de değil CHP'de de olduğu ifade edilmektedir. 56 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konuyu ele almaktadır ve tweette Taksim'deki eylemcilerin Türkiye ekonomisine zarar vermek isteyenler tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir. Sentaktik açıdan bu cümle karmaşık ve pasif cümle yapısındadır. Cümledeki “Kullanılıyor” ifadesi metaforik bir ifadedir ve dolaylı olarak eylemi ve eylemcileri küçümseyen bir ifadedir. 56 numaralı tweet ile 57 numaralı tweet arasında referansal ilişki ve işlevsel ilişki (uygun anlatım)

bulunmaktadır. 57 numaralı tweette eylemcilerin “büyük fotoğrafı” görmeleri ve Gezi Parkı’ndan çekilmeleri istenmektedir. 57 numaralı tweetin sentaktik yapısına bakıldığında cümlenin karmaşık ve aktif yapılu cümle olduğu görülmektedir. “Büyük fotoğraf” ifadesi metaforik bir ifadedir ve 56 numaralı tweette bahsedilen eylemcilerin kullanılıyor olması iddiasını işaret etmektedir. 58 numaralı tweette ise hep zorlu süreçlerden geçildiği ve Türkiye’de inançlarından dolayı birçok insanın “hayatının karardığı” ifade edilmektedir. 58 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. Bu tweette iki cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan her iki cümle de basit ve aktif cümledir. “Hayatı kararmak” ifadesi metaforik bir ifadedir. Tweette nedensel ilişki bulunmaktadır. İnsanların inançları dolayısıyla hayatlarının karardığı ifade edilmektedir. 58 numaralı tweet ve 59 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki (örnekleme) bulunmaktadır. 59 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır ve bu tweette başörtüsü takan kızların üniversiteye gidemediğinden bahsedilmektedir. Sentaktik açıdan bu cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. “Üniversiteye gitmek” ifadesi bir düzdeğişmedir ve fiziksel olarak üniversiteye gidemiyor olmak anlamında değil, üniversite eğitimi alamamak anlamına gelmektedir. 59 numaralı tweet ve 60 numaralı tweet arasında işlevsel (uygun anlatım) ve referansal ilişki (başörtülü kızlar) bulunmaktadır. 60 numaralı tweette başörtülü kızların üniversite eğitimi almak için yurt dışına gittikleri ve Erdoğan’ın bunu İspanya’da dile getirdiği için partilerine kapatma davası açıldığı ifade edilmektedir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle basit ve aktif cümle yapısında, ikincisi ise karmaşık ve pasif yapıdadır. Bölgesel uyum açısından 60 numaralı tweet ile 61 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki (örnekleme) bulunmaktadır. “Kapatılma davası” ifadesi bir düzdeğişmece ifadesi olarak kullanılmaktadır ve partinin siyasi faaliyetlerine devam etmemesi için faaliyetlerine hukuki olarak son verilmesi anlamına gelmektedir. 61 numaralı tweette Erdoğan önceki tweetlerde bahsettiği sıkıntıları yaşadığını ve özgürlüklerin kısıtlanmasının ne demek olduğunu çok iyi bildiğini ifade etmektedir. Sentaktik açıdan bu cümle karmaşık ve aktif yapıda cümledir. 61 numaralı tweet ile 62 numaralı tweet arasında kavramsal ilişki (başörtüsü) bulunmaktadır. 62 numaralı tweette Gezi Parkı eylemlerinde başörtülü kızların başörtülerinin tutularak yerlerde sürüklendikleri ifade etmekte, bunu yapanların bunun hesabını nasıl vereceklerini sorulmaktadır. Bu konu medyaya taşınmış bir konudur ancak olay yeri kamera

kayıtlarıyla bu durum ispat edilememiştir.¹⁴⁰⁵ 62 numaralı tweet sentaktik açıdan karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. “Hesap vermek” yan anlamsal bir ifadedir. 63 numaralı tweette “birilerinin kaybettikleri imtiyazlarını geri almak istedikleri fakat o birilerinin bu sefer sert kayaya çarptığı” ifade edilmektedir. Bu cümlede “birileri” olarak kastedilen kişilerin kimler olduğu tam olarak anlaşılmamakla birlikte, olayların sorumlusu olarak önceki tweetlerde CHP’nin gösterilmesinden dolayı, burada yine CHP’den bahsedilme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır ve sentaktik açıdan her iki cümle de basit ve aktif cümledir. Kelime kullanımına bakıldığında “sert kayaya çarpmak” bir deyimdir. 64 numaralı tweette Türkiye’nin demokrasisine sahip çıkacağı ifade edilmektedir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 64 numaralı tweet ile 65 numaralı tweet arasında kavramsal ilişki bulunmaktadır. Erdoğan demokrasiyi seçimler ile ilişkilendirmektedir. Cümledeki “76 milyonu”, Türkiye’nin 76 milyonluk nüfusu anlamına gelmektedir ve bu ifade bir düzdeğişmece ifadesidir. “Tek yürek olarak” ifadesi de metaforik bir ifadedir ve birlik ve beraberlik anlamına gelmektedir. 65 numaralı tweette seçilmiş hükümetleri devirmenin, seçim sonuçlarını göz ardı etmenin geçmişe ait bir alışkanlık olduğu ve günümüzde geçerliliğinin olmadığı ifade edilmektedir. 65 numaralı tweetteki cümle sentaktik açıdan karmaşık cümle ve aktif cümle yapısındadır. “Hükümeti devirmek” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır. “Sandık sonuçları” ise seçimlerin sonuçları anlamına gelmektedir ve bir düzdeğişmece ifadesidir. 65 numaralı tweet ile 66 numaralı tweet arasında kavramsal ilişki bulunmaktadır. 65 numaralı tweette hükümeti devirme kavramından bahsedilirken, 66 numaralı tweette 28 Şubat sürecinden bahsedilmekte, Menderes’e, Özal’a ve Erbakan’a atıfta bulunmaktadır. 66 numaralı tweette Türkiye’deki insanların bu isimleri ve 28 Şubat sürecini unutamayacağı vurgulanmaktadır. Bu tweette iki tane cümle olduğu görülmektedir. Sentaktik açıdan her iki cümle de basit ve aktif cümledir. “28 Şubat” ifadesi 28 Şubat süreci anlamına gelmektedir ve bir düzdeğişmece ifadesi olarak 28 Şubat 1997’de yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısı sonucu açıklanan kararlarla başlayan ve irticaya karşı, ordu ve bürokrasi merkezli süreci işaret etmektedir. 67 numaralı tweette Gezi Parkı olayları dolayısıyla kimsenin kurnazlık yapıp sevinmemesi gerektiği, Türkiye’nin büyümeye devam edeceği ifade edilmektedir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır.

¹⁴⁰⁵ <http://www.milliyet.com.tr/iste-kabatas-goruntuleri/gundem/detay/1836587/default.htm>, Erişim tarihi: 08.12.2015.

Sentaktik açıdan ilk cümle karmaşık ve pasif yapıdadır. İkinci cümle ise basit ve aktif cümledir. “Ellerini ovuşturarak farklı heveslere kapılmak” ifadesi metaforik bir ifadedir ve kurnazca kendi menfaatlerini düşünmek anlamına gelmektedir. 67 numaralı tweet ile 68 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır. 68 numaralı tweette Türkiye’nin eğitim, adalet ve güvenlik alanında en iyi hizmeti vereceği ifade edilmektedir. Sentaktik açıdan bu cümle, karmaşık ve aktif cümledir. 68 numaralı tweet ile 69 numaralı tweet arasında kavramsal ilişki bulunmaktadır. Her iki tweet de ülkedeki gelişmelere atıfta bulunmaktadır. “Geri durmayacaktır” ifadesi yan anlamsal bir ifadedir. 69 numaralı tweette Türkiye’nin bilimsel çalışma ve yayın konusunda yıldızı parlayan ülkeler arasında yer aldığı ifade edilmektedir. Sentaktik açıdan cümle basit ve aktif cümledir. “Yıldızı parlayan” ifadesi metaforik bir ifadedir.

Tablo 4.32.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
55	Recep Tayyip Erdoğan	Bazı ağaçların sökülüp bir başka yere taşınmasından ibaret olan bu proje CHP’nin onayıyla başlatılmıştır. Bunlar onu da inkar ederler.
56	Recep Tayyip Erdoğan	Şu an da Taksim’de eylem yapanlar, Türkiye ekonomisine kastedenler tarafından açık şekilde kullanılıyor.
57	Recep Tayyip Erdoğan	Tüm göstericilerin büyük fotoğrafı görmelerini ve eylemlerini sonlandırıp çekilmelerini bir başbakan olarak bekliyorum.
58	Recep Tayyip Erdoğan	Hep zorlu süreçlerden geçtik. Bu ülkede inançlarından dolayı nice

		insanımızın hayatı kararı.
59	Recep Tayyip Erdoğan	Sadece başörtüsü takıyor diye halkının %99'u Müslüman olan bir ülkede, kızlarımız üniversiteye gidemedi.
60	Recep Tayyip Erdoğan	Bir çoğu yurt dışına gitmek zorunda kaldı. Ben bunu İspanya'da gündeme getirdim diye partimiz hakkında kapatılma davası açıldı.
61	Recep Tayyip Erdoğan	Bunları yaşayan bir baba olarak ben de özgürlüklerin kısıtlanmasının ne demek olduğunu çok iyi biliyorum.
62	Recep Tayyip Erdoğan	Başörtülü kızlarımızın başörtülerinden tutmak suretiyle, onları yerlerde sürükleyenler bunun hesabını nasıl verecekler.
63	Recep Tayyip Erdoğan	Birileri kaybettikleri imtiyazlarını geri almak istemişlerdir. Ancak o birileri bu sefer sert kayaya çarpmıştır.
64	Recep Tayyip Erdoğan	Türkiye 76 milyonu ile tek yürek olarak demokrasisine en güçlü şekilde sahip çıkacaktır.
65	Recep Tayyip Erdoğan	Seçilmiş hükümetleri devirmek, sandık

		sonuçlarını hiçe saymak geçmişe ait bir alışkanlıktır ve bugüne ait bir geçerliliği yoktur.
66	Recep Tayyip Erdoğan	Bu millet merhum Menderes’i de Özal’ı da unutmayacaktır. Bu aziz millet Necmettin Erbakan’ı da 28 Şubat’ı da unutmayacaktır.
67	Recep Tayyip Erdoğan	Gezi Parkı olayları sonrası kimse ellerini ovuşturup farklı heveslere kapılmasın. Türkiye her alanda büyümeye devam edecektir.
68	Recep Tayyip Erdoğan	Türkiye, eğitimde, adalette, güvenlikte en iyi hizmeti vermekten geri durmayacaktır.
69	Recep Tayyip Erdoğan	Türkiye bilimsel çalışma ve yayın konusunda yıldızı parlayan ülkeler arasında yer alıyor.

11 Haziran 2013 tarihinde Egemen Bağış’ın hesabından 5 tane tweet gönderilmiştir. 70 numaralı tweetde “İbretlik” ifadesiyle Adnan Menderes’in ses kaydı paylaşılmıştır ve “#seninleyizherzamanRECEPTAYYIPERDOGAN” hashtagi kullanılmıştır. Hashtag kullanımı aynı türden ya da aynı konuyla ilgili gönderileri (konuşmaları) gruplandırma amacını taşımaktadır.¹⁴⁰⁶ Sentaktik açıdan cümle basit ve aktif yapıya sahiptir. Bayraktutan ve diğerlerinin belirttiği üzere, “Twitter anasayfa’da belirtilen ‘*trend topic*’ler hashtag’lerle belirlenir. Hashtag’ler Twitter’ın toplumsal olarak dikkat çekmek, kamuoyunu belli bir konuya yönlendirmek için

¹⁴⁰⁶ Bayraktutan ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 343.

kullanılmasına olanak tanıyan uygulamalardır.”¹⁴⁰⁷ Hashtag içinde Recep Tayyip Erdoğan büyük harfle yazılmıştır. Netiket dilinde büyük harfle mesaj yazmak, iletiyi bağırarak demektir. Böylece Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın ismi vurgulanmaktadır. 71 numaralı tweette birçok medeniyete ve tarihi karaktere İstanbul’un tarihi dokusunun zenginliğine ve İstabulluların bu tarihi dokuyu deneyimleme biçimlerine değinilmektedir. Cümledeki sözcüklerin tamamı büyük harflerle yazılmıştır ve belirtilmiş olduğu gibi netiket dilinde bu iletiyi bağırarak anlamına gelmektedir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 71 ve 72 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (örnekleme) bulunmaktadır. 72 numaralı tweette farklı dinlerden ibadethanelerin ve tarihi yapıların aynı mahallede bir arada olduğu tek şehrin İstanbul olduğu vurgulanmaktadır. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 73 numaralı tweette ekonomik veriler paylaşmakta ve Avrupa Türkiye ile kıyaslanmaktadır. Bu tweette üç tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle basit ve aktif cümle, ikinci cümle karmaşık ve aktif cümle, üçüncü cümle ise basit ve aktif cümledir. Cümlede “Daralma”, “Büyüme” ve “Dik duruş” ifadeleri yan anlamsal olarak kullanılmıştır. 73 ve 74 numaralı tweetler arasında kavramsal ilişki (ekonomik büyüme) bulunmaktadır. 74 numaralı tweette Türkiye ekonomisinin “kirli oyunlarla” küçüleceğini sananların hayal kırıklığına uğramış olduğunu, Türkiye’nin “yakıp yıkmayla değil, kardeşlik ve istikrarla büyüyeceği” vurgulanmaktadır. Gezi Parkı eylemlerinin burada yakıp yıkmak olarak etiketlendiği görülmektedir. 74 numaralı tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan her iki cümle de karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. Cümlede “Büyüyen Türkiye” yan anlamsal olarak, “Kirli oyunlar” metaforik olarak kullanılmıştır ve dolaylı olarak “kirli oyunlar” olarak etiketlenen Gezi Parkı eylemleri, bu ifade ile küçümsenmekte ve aşağılanmaktadır.

¹⁴⁰⁷ **Ibid.**, s. 158.

Tablo 4.33.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
70	Egemen Bağış	İbretlik Rahmetli Menderes'in sesi Youtube.com/watch?v=HJNx0b... #seninleyizherzamanRECEPTAYYIPERDO GAN
71	Egemen Bağış	İSTANBULLU SABAHA SEZAR İLE BAŞLAR, İSKENDER'İN YÜRÜDÜĞÜ YOLLARDAN İŞİNE GİDER, FATİH'LE GEZİNTİYE ÇIKAR VE MİMAR SİNAN'IYLA KAHVESİNİ İÇER...
72	Egemen Bağış	Bir Sinagog, Cami, Kilise, Mevlevihane, Modern Sanat Müzesi ve Galata Kulesi gibi şaheserlerin aynı mahallede olduğu tek şehir İstanbul'dur.
73	Egemen Bağış	Tüm Avrupa bir Türkiye edemedi İlk çeyrekte Avro Bölgesi %1,1 AB(27) yüzde 0,7 daralırken Türkiye %3 büyüdü Bu dik duruşumuzun eseridir.
74	Egemen Bağış	Büyüyen Türkiye'yi kirli oyunlarla küçültebileceğini sananlara geçmiş olsun. Türkiye yakıp yıkmayla değil, kardeşlik ve istikrarla büyür.

11 Haziran 2013 tarihinde Hüseyin Avni Mutlu yirmi tane tweet göndermiştir. Mutlu'nun tweetlerinin tamamı gündemi oluşturan Gezi Parkı'na ilişkin olarak gönderilmiştir. 75 numaralı tweet Atatürk Kültür Merkezi cephesine asılan flama ve pankartlara ilişkindir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. Bölgesel uyum açısından bu tweetin 76 numaralı tweet ile arasında işlevsel ilişki (özetleme) bulunmaktadır. Cümlede "tablo" ve "ses" yan anlamsal olarak kullanılmıştır. Cümlede "ideal" ve "beklentilerinizin" kelimeleri büyük harflerle yazılmıştır. Bu da netiket dilinde iletiyi bağırarak anlamına gelmektedir. 76 numaralı tweet yine Atatürk Kültür Merkezi cephesine ve Atatürk

Heykeli'ne asılan pankart ve resimler ile ilgili olarak gönderilmiştir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan her iki cümle de, basit ve aktif cümle yapısındadır. 76 ve 77 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (özetleme) bulunmaktadır. 76 numaralı tweette “gayemiz”, “pankart” ve “resimler” sözcükleri büyük harflerle yazılmıştır. Netiket dilinde bu iletiyi bağırarak ve vurgu yapmak demektir. 77 numaralı tweette Gezi Parkı'na müdahale olmayacağı ve eylemcilere dokunulmayacağı kesin bir dille vurgulanmaktadır. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan, ilk cümle karmaşık ve aktif cümledir. İkinci cümle ise basit ve aktif yapıda cümledir. 77 numaralı ve 78 numaralı cümleler arasında işlevsel ilişki (özetleme) bulunmaktadır. Bu tweette “kesinlikle” sözcüğü büyük harflerle yazılmıştır ve polis müdahalesi olmayacağı kesin bir dille vurgulanmıştır. Cümledeki “dokunulmayacak” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmıştır, Park'a polis müdahalesi olmayacağı anlamına gelmektedir. 78 numaralı tweette Gezi Parkı'na ve Taksim'e ve eylemcilere müdahale olmayacağı açık bir şekilde ifade edilmektedir. Tweette iki cümle bulunmaktadır ve ilk cümle tamamen büyük harflerle yazılmıştır. Netiket dilinde büyük harf kullanımı iletinin bağırılması ve vurgulama anlamına gelmektedir. Sentaktik açıdan, tweetin ilk cümlesi karmaşık ve pasif cümledir. İkinci cümle ise basit ve aktif cümle yapısındadır. Cümledeki “Dokunulmayacak” ifadesi yan anlamsal bir ifadedir ve Park'a polis müdahalesi olmayacak anlamına gelmektedir. Mutlu, 79 numaralı tweette eylemcilerden buldukları yerde kalmaları ve olası yanlışlıklardan uzak kalmaları ricasında bulunmaktadır. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 79 ve 80 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır. 80 numaralı tweette eylemcilerin güvenlik güçleriyle birlikte olmaları ve Gezi Parkı'nda beklemeleri istenmektedir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktiftir. Tweette “Gezi” kelimesi büyük harflerle yazılmıştır ve netiket dilinde bu sözcüğü vurgulamak ve iletinin bağırılması anlamına gelmektedir. 81 numaralı tweette birtakım temenniler iletilmektedir. Sentaktik açıdan bakılırsa, tweette üç cümle olduğu görülmektedir. Üç cümle de basit ve aktif cümledir. Mutlu 82 numaralı tweette Gezi Parkı'ndaki güncel duruma ilişkin bilgi vermekte, “gençlere” teşekkür etmekte ve küçük bazı çatışmalar olduğunu, merak etmemeleri gerektiğini ifade etmektedir. Sentaktik açıdan, tweette üç cümle bulunduğunu ve ilk cümle basit ve pasif cümle olduğunu, ikinci cümle basit ve aktif cümle olduğunu, üçüncü cümle ise karmaşık ve aktif cümle olduğunu söylemek mümkündür. 82 ve 83

numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (örnekleme ve uygun anlatım) bulunmaktadır. 83 numaralı tweette bazı eylemciler sis ve duman çıkartan materyaller kullandıkları ve amaçlarının polisin aşırı gaz kullandığı algısını yaratmak olduğu ifade edilmektedir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle, karmaşık ve aktif cümle, ikinci cümle de karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. 83 ve 84 numaralı tweetler arasında referansal ilişki (provoke eden bazı eylemciler veya gruplar) bulunmaktadır. Mutlu 84 numaralı tweette Gezi Parkı'ndaki eylemcilere eylemcileri "olaylara sokmak için gayret eden gruplara karşı dikkatli duruşları için" teşekkür etmektedir. Sentaktik açıdan bu tweet karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. 84 ve 85 numaralı tweetler arasında işlevsel (özetleme) ve referansal ilişki (insanları olaylara sokmaya gayret eden gruplar) bulunmaktadır. "Olaylara sokmak" ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmıştır. 85 numaralı tweette Gezi Parkı'ndaki eylemciler Gezi Parkı içine ve çevresine sis bombası atıp bunu polisin gaz bombası attığı yönünde kışkırtmalar için kullanacak kişilere dikkat etmelerini istemektedir. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 85 ve 86 numaralı tweetler arasında işlevsel (örnekleme) ve referansal ilişki bulunmaktadır. 86 numaralı tweette Taksim'de telsizli ve muhtemelen silahlı görüntüsü sosyal medyada paylaşılıp, polis olduğu iddia olunan kişinin yakalandığı belirtilmekte, yakalanan kişinin SDP'li bir eylemci olduğu ifade edilmektedir. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan, ilk tweet karmaşık ve pasif cümle yapısındadır. İkinci cümle ise basit ve aktif yapıdadır. 86, 87, 88 ve 89 numaralı tweetler arasında işlevsel (özetleme) ilişki bulunmaktadır. 87 numaralı tweette polis olduğu iddia edilen ve SDP'li bir eylemci olduğu ifade edilen kişinin adı paylaşılmakta ve daha önceden Devrimci Karargah operasyonu neticesinde hapse girdiği ifade edilmekte ve polis olmadığı vurgulanmaktadır. Bu tweette 3 tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan üç cümle de basit ve aktif cümle yapısındadır. 88 numaralı tweette olaylara katılanların sığındığı SDP ile binasında gözaltına alınanların sayısı 70 olduğu ve silah ve palaların bulunduğu aktarılmaktadır. Retorik açısından bakıldığında bu tweette görsel (fotoğraf) kullanımı tercih edildiği görülmektedir. Fotoğrafta bir silah yer almaktadır. Bu fotoğraf tweet içeriğini görsel olarak desteklemekte ve inandırıcı olması için bir kanıt olarak sunulmaktadır. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. İlk cümle karmaşık ve aktif yapıda, ikinci cümle ise basit ve aktif yapıdadır. "Göz altına almak" bir deyimdir. 88 ve 89 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (örnekleme) ve referansal ilişki (SDP Partisi) bulunmaktadır.

89 numaralı tweette SDP Parti binasında yapılan arama sonucunda ele geçirilen bir adet tabancı ile birlikte diğer kesici aletlerin fotoğrafının paylaşıldığı ifade edilmektedir. Retorik açıdan bu tweet içeriği bir görsel (fotoğraf) kullanılarak inandırıcı hale getirilmektedir. Fotoğrafta çeşitli kesici aletler yer almaktadır. Sentaktik açıdan cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. 90 numaralı tweette halkın Atatürk Anıtı ve Atatürk Kültür Merkezi'ndeki flamaların indirilmesine destek verdiği aktarılmakta ve bunun için teşekkür edilmektedir. Bu tweetin 75 ve 76 numaralı tweetler ile kavramsal (flamaların kaldırılması) ilişkisi bulunmaktadır. 91 numaralı tweette yakalanan eylemcinin (bu tweette isim verilmemiş olsa bile hala inanamayanlar için ifadesi dolayısıyla ilgili eylemcinin 87 numaralı tweette bahsedilen SDP'li eylemci Ulaş Bayraktaroğlu olduğu tahmin edilmektedir) yakalandıktan sonra çekilmiş olan bir fotoğrafı paylaşılmaktadır. Retoriksel açıdan tweet içeriği bu fotoğraf ile daha inandırıcı kılınmaya çalışılmıştır. Sentaktik açıdan cümle basit ve aktif cümle yapısındadır. 91 ve 92 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki (örnekleme) bulunmaktadır. 92 numaralı tweette polis olduğu söylenen fakat elinde molotof kokteyli bulunan Devrimci Karargah üyesinden bahsedilmekte ve fotoğrafları paylaşılmaktadır. 92 numaralı tweette molotof kokteyli attığı iddia edilen eylemcinin tek bir fotoğraf karesi içinde birleştirilmiş 5 adet fotoğrafı paylaşılmıştır. Fotoğrafta molotof kokteyli atmaya hazırlanan eylemcinin bir fotoğrafı (fotoğraf arkadan çekildiği ve fotoğraftaki kişinin yüzünde maske olduğu için ilgili kişinin yüzü gözükmemektedir), "SDP Asayiş" yazısının bulunduğu pankartların önünde eylemcinin molotof kokteyli atarken başka bir fotoğrafı (fotoğraftaki kişinin yüzünde maske olduğu için yüzü gözükmemektedir), molotof kokteylini atarken arkadan çekilmiş bir başka fotoğrafı (fotoğraf arkadan çekildiği için ilgili kişinin yüzü gözükmemektedir) ve iki tane yakalandıktan sonraki fotoğrafı bulunmaktadır (ilgili kişinin iki fotoğrafta da yüzü gözükmemektedir). 92 numaralı tweetin sentaktik açıdan cümle yapısı karmaşık ve pasif yapıda cümledir. 92 numaralı tweet ile 93 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki (uygun anlatım) ve referansal ilişki (provokatörler) bulunmaktadır. Cümledeki "provokatörler durmuyorlar" ifadesi yan anlamsal bir ifadedir ve provokatörlerin eylemlerine devam ettikleri anlamına gelmektedir. Mutlu tarafından 93 numaralı tweette provokatörlerin durmadığı, yalan haberler yaydıkları ifade edilmekte ve Atatürk Kültür Merkezi'nde olacakları aktarılmaktadır. Bu tweette üç tane cümle bulunmaktadır ve sentaktik açıdan ilk cümle karmaşık ve aktif yapıda, ikinci cümle basit ve aktif yapıda, üçüncü cümle de basit ve aktif yapıdadır.

93 ve 94 numaralı tweetler arasında nedensel ilişki bulunmaktadır. 94 numaralı tweette Atatürk Kültür Merkezi'nde yalnızca flama ve pankartların yeniden asılmaması için beklenildiğine özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu tweette iki tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle karmaşık ve pasif cümle yapısında, ikinci cümle ise basit ve aktif cümle yapısındadır.

Tablo 4.34.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
75	Hüseyin Avni Mutlu	Fakat alanda görünen flama ve pankartlarda tablo sizin İDEAL ve BEKLENTİLERİNİZİN dışında pek çok legal veya illegal sesin reklamına dönüştü.
76	Hüseyin Avni Mutlu	GAYEMİZ ;Atatürk Heykeli, Atatürk Kültür Merkezi ve alan üzerindeki PANKART ve RESİMLERİ kaldırmaktan ibarettir.Başka bir amacımız yoktur.
77	Hüseyin Avni Mutlu	Sizlere, Gezi Parkı'na ve Taksim'e dokunulmayacağını bir kez daha KESİNLİKLE ifade ediyorum.Arkadaşlarınızı lütfen bu mesajım yönünde uyarın.
78	Hüseyin Avni Mutlu	GEZİ PARKI ve TAKSİM'e KESİNLİKLE DOKUNULMAYACAK, SİZLERE ASLA DOKUNULMAYACAKTIR.Bu sabah ve bundan sonra polis kardeşlerinize emanetsiniz.
79	Hüseyin Avni Mutlu	Sizin hiçbir provokasyona maruz kalmadan, sükunetle

		bulduğunuz yerde beklemenizi,olası yanlışlıklardan uzak kalmanızı özellikle rica ederim
80	Hüseyin Avni Mutlu	Sadece kendini ifadeye çalışan siz gençlerin ideallerini de gerçekleştirecek bu çalışmada güvenlik güçleriyle birlikte olun, GEZİ’de bekleyin
81	Hüseyin Avni Mutlu	Hepinize tekrar hayırlı sabahlar dileklerimi iletiyorum.Allah milletimize sevgi, hoşgörü birlik ve güzellikler nasip etsin.Allahaismarladık.....
82	Hüseyin Avni Mutlu	Açıklamalarım doğrultusunda çalışma yürütülmektedir Gezi Parkında bekleyen gençlere teşekkür ederim.Küçük bazı çatışmalar oldu meraklanmayın
83	Hüseyin Avni Mutlu	Bazı eylemciler sis ve duman çıkartan materyaller kullandılar.Amaçlarının polisin aşısı gaz kullandığı intibası yaratmak olduğunu bilelim.
84	Hüseyin Avni Mutlu	Gezi Parkında bulunan gençler;sizi olaylara sokmak için gayret eden gruplara karşı dikkatli duruşunuz için size tekrar teşekkür ediyorum.
85	Hüseyin Avni Mutlu	Gençler,Gezi parkı içine,çevresine sis bombası atıp bunu polisin gaz bombası attığı yönünde kışkırtmalar için kullanacaklara dikkat edin.

86	Hüseyin Avni Mutlu	Taksim'de telsizli ve muhtemelen silahlı görüntüsü sosyal medyada paylaşılıp, polis olduğu iddia olunan kişi yakalandı.O SDP'li bir eylemci
87	Hüseyin Avni Mutlu	Kişinin adı Ulaş Bayraktaroğlu.Daha önce Devrimci Karargah operasyonunda 6 ay cezaevinde kalmış birisi.Polis diyenlere duyuruyorum,bilginize
88	Hüseyin Avni Mutlu	Olaylara katılanların sığındığı SDP ile binasında gözaltına alınanların sayısı 70 oldu. Silah ve palalar da var.
89	Hüseyin Avni Mutlu	Parti binasındaki aramada ele geçen bir adet tabancanın yanı sıra diğer kesici aletlerin resimlerini de paylaşıyorum.
90	Hüseyin Avni Mutlu	Halkımız, Atatürk Anıtı ve Atatürk Kültür Merkezi'ndeki flamaların indirilmesine twitterdan da çok büyük destek verdi. Teşekkür ediyorum.
91	Hüseyin Avni Mutlu	Hala inanmayanlar için yakalanan eylemcinin Molotof kokteyli atarken ve yakalandıktan sonraki görüntüleri
92	Hüseyin Avni Mutlu	İşte polis diye söylenen ve elinde molotof kokteyli bulunan Devrimci Karargah üyesi eylemcinin tüm fotoğrafları
93	Hüseyin Avni Mutlu	Gençler, provakatörler

		durmuyor,bu gece polisin gezi parkını ablukaya alacağını yayıyorlar.Kesinlikle yalandır.Atatürk K.M de bulunacağız
94	Hüseyin Avni Mutlu	Atatürk Kültür Merkezinde bekleyişimiz, sadece gece flama ve pankartların yeniden asılmaması içindir.Özellikle bilgilenmenizi istiyorum.

14 Haziran 2013

14 Haziran 2013 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından 10, Egemen Bağış'ın hesabından 4, Hüseyin Avni Mutlu'nun hesabından 3, İbrahim Kalın'ın hesabından 2 ve Kadir Topbaş'ın hesabından 1 tane tweet gönderilmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından gönderilmiş olan 43 numaralı tweet gençler için her türlü hizmeti vermeye hazır olduğunu ifade edilmektedir. 43 numaralı tweette iki cümle bulunmaktadır. İlk cümle karmaşık ve aktif yapıdadır. "Biz dili" kullanımı tercih edilmiştir. İkinci cümle de karmaşık ve aktif yapıdadır. "Engel tanımama" ifadesi ve "elinden geleni yapmak" ifadesi, metafor olarak kullanılmıştır. 44 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. 44 numaralı tweette iki cümle bulunmaktadır. Her iki cümlede de basit ve aktif yapı söz konusudur. Bölgesel uyum açısından 44 numaralı tweet ile 45 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (uygun anlatım). "İmanın tekeden bile süt çıkartması" ifadesi metafor olarak kullanılmıştır. 44 numaralı tweet ile 45 numaralı tweet arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (örnekleme). 45 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. 45 numaralı tweette Erdoğan ekonomiye ilişkin bilgi vermektedir. Bu tweetin cümle yapısı basit ve aktif cümledir. Bölgesel uyum açısından bu tweetin 46 numaralı tweet ile işlevsel ilişkisi bulunmaktadır (örnekleme). 46 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konu olan Avrupa Parlamentosu'nun Gezi Parkı olaylarına ilişkin aldığı kararları ele almaktadır. Bu

cümlenin yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Cümledeki “hazmedemiyorlar” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır ve Avrupa Parlamentosu’nun Gezi Parkı ile ilgili olan kararı AP’nin Türkiye’nin ekonomik başarılarını hazmedememesine bağlanmaktadır. Bu cümlede nedensel ilişki bulunmaktadır. 47 numaralı tweette Beşşar Esad ve Kemal Kılıçlaroğlu’na değinilmektedir ve Gezi Parkı eylemleri ile bu isimler arasında bağlantı kurulmaktadır. Bu cümlenin yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Cümlede “biz dili” kullanımı tercih edilmektedir. Cümledeki “kirli oyun” ifadesi yan anlamsal olarak kullanılmaktadır ve Gezi Parkı eylemlerini aşağılayan ve küçümseyen bir ifadedir. 48 numaralı tweet gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı eylemlerini ele almaktadır. Bu tweetin cümle yapısı basit ve pasif yapıdadır. Tweette Gezi Parkı’nın “bahane edildiği” ifade edilmekte ve “açık hava tiyatrosu kuruldu” denerek Gezi Parkı eylemleri küçümsenmektedir. Gezi Parkı “açık hava tiyatrosu”na benzetilerek metaforik bir ifade üretilmekte ve eylemlerin kurgulanmış olduğu vurgulanmaktadır. Bu anlamda, 46 ve 47 numaralı tweetler arasında, “tiyatro” ve “oyun” atıfları arasında kavramsal ilişki bulunmaktadır. 47, 48 ve 49 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (özetleme). 49 numaralı tweette gündeme ilişkin bir konu olan Gezi Parkı eylemleri ele alınmaktadır. Cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Cümledeki “birbirine düşürmek” ve “tuzak kurmak” ifadeleri metaforik olarak kullanılmaktadır. 48 ve 49 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (özetleme). 50 numaralı tweet gündem dışı bir konuyu ele almaktadır. Bu tweetteki cümle karmaşık ve aktif yapıda cümledir. Bu tweette “biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. 51 numaralı tweet gündem konusu olan Gezi Parkı eylemlerini ele almaktadır. Sentaktik açıdan cümle yapısına bakıldığında ise, tweette üç cümle bulunduğu görülmektedir. İlk cümle, karmaşık ve aktif yapıda, ikinci cümle basit ve aktif yapıda, üçüncü cümle ise, karmaşık ve aktif yapıdadır. “Sokakta toplum mühendisiği yapmaya çalışanlar” ifadesinde tam olarak kimlerin kastedildiği belli değildir. “Avucunu yalamak” deyimini ise cümlenin anlamını güçlendirmek için kullanılmıştır. 51 ve 52 numaralı tweetler arasında işlevsel ilişki bulunmaktadır (uygun anlatım). 52 numaralı tweette birlik ve beraberlik mesajları verilmektedir. Cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıda cümledir. Cümledeki “bir olmak”, “iri ve diri olmak” ifadeleri metaforik ifadelerdir.

Tablo 4.35.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
43	Recep Tayyip Erdoğan	Söz konusu gençlerimiz olduğunda biz hiçbir engeli tanımıyoruz. Her türlü hizmeti vermek için elimizden geleni yaparız.
44	Recep Tayyip Erdoğan	İman öyle bir şey ki tekeden bile süt çıkarır. İnanacaksın azmedeceksin ve işi bitireceksin.
45	Recep Tayyip Erdoğan	%3 büyüme oranıyla şu anda Avrupa'da en hızlı büyüyen ülkeyiz.
46	Recep Tayyip Erdoğan	Avrupa Parlamentosu'nda alınan kararlar boşuna değil, ülkemizde yaşanan ekonomik gelişmeleri hazmedemiyorlar.
47	Recep Tayyip Erdoğan	Beşşar Esed, Türkiye'yi tehlikeli bir oyunun içine almaya çalışıyor ancak biz Kemal Kılıçdaroğlu'na rağmen bu kirli oyunun içine girmeyeceğiz.
48	Recep Tayyip Erdoğan	Taksim'de Gezi Parkı bahanesiyle büyük bir açık hava tiyatrosu kuruldu.
49	Recep Tayyip Erdoğan	Bizi kendi içimizde birbirimize düşürme gayreti içerisine girerek tuzak kuruyorlar.
50	Recep Tayyip Erdoğan	An gelir yumuşak davranırız, an gelir haksızlık karşısında celalleniriz.

51	Recep Tayyip Erdoğan	Kimin ne hesabı varsa buyursun! Seçim var. Sokaklarda toplum mühendisliği yapmaya çalışanlar avuçlarını yalar.
52	Recep Tayyip Erdoğan	Bugün olduğu gibi bundan sonra da bir olacağız, beraber olacağız. İri ve diri olacağız. Birlikte Türkiye olacağız.

14 Haziran 2013 tarihinde Egemen Bağış'ın hesabından 4 tane tweet gönderilmiştir. 53 numaralı tweette Bağış Hucurât Suresi 10. Ayeti'nden alıntı yaparak birlik, beraberlik ve kardeşliğin önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Alıntı sonrasında, Bağış Cuma günü olması sebebiyle "Hayırlı Cumalar" ifadesini kullanmaktadır. Bu cümle aktif ve basit cümle yapısındadır. 54 numaralı tweette, gündem konusu olan Avrupa Parlamentosu kararına değinilmektedir. Tweette CHP'nin eleştirilmekte olduğu, MHP'nin ise ise tebrik edildiği görülmektedir. Tweetteki cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Cümlede nedensel ilişki bulunmaktadır. "Hedef alma" ifadesi yan anlamsal bir ifade olarak kullanılmıştır. 55 ve 56 numaralı tweetlerde, yapılacak olan mitinglere ilişkin bilgiler paylaşılmaktadır. 55 numaralı tweetin cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. "Türkiye" kelimesi büyük harflerle yazılmıştır ve netiket dilinde büyük harfle mesaj yazmak, iletiyi bağırarak demektir.¹⁴⁰⁸ 55 ve 56 numaralı tweetler arasında kavramsal referans (mitingler) bulunmaktadır. 56 numaralı tweette cümle yapısı karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. "Davet" sözcüğünün büyük harfle yazılması netiket dilinde iletiyi bağırarak demektir. Bu tweette "biz dili" kullanımı tercih edilmiştir. Yapılacak olan miting "demokrasi şöleni" ifadesi kullanılarak etiketlenmektedir, bu ifade metonomik bir ifadedir. Bu tweete retorik açıdan bakıldığında, bir görsel paylaşıldığı görülmektedir. Görselde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın fotoğrafının ve AKP logosunun yer aldığı görülmekte ve "Büyük oyunu bozmaya Haydi tarih yazmaya!" ifadesinin ve ayrıca yapılacak olan mitingle ilişkin olarak "16 Haziran Pazar, Saat 17:00 Miting Yeri: Kazlıçeşme" bilgisinin yer aldığı görülmektedir.

¹⁴⁰⁸ Bayraktutan, a.g.e., s. 340.

Tablo 4.36.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
53	Egemen Bağış	Müminler ancak kardeşlerdir. Kardeşlerinizin arasını bulup-düzeltin. Allah'tan sakının; umulur ki esirgenirsiniz. Hucurat-10 Hayırlı Cumalar
54	Egemen Bağış	CHP'nin aksine Avrupa Parlamentosunun ülkemizi hedef alan yanlı raporu karşısında gösterdiği milli duruştan dolayı MHP'yi tebrik ediyorum.
55	Egemen Bağış	Demokrasiye inananlar yarın New York'ta Her şey TÜRKİYE için mitingi yapıyor. 15 Haziran Cumartesi Saat 11-15 arası Union Square, NY Bravo
56	Egemen Bağış	DAVET Cumartesi Ankara, Sincan'da Pazar İstanbul, Kazlıçeşme'de Saat 17'de Demokrasi şölenimizde buluşalım.

14 Haziran 2013 tarihinde Hüseyin Avni Mutlu hesabından 3 tane tweet gönderilmiştir. 57 numaralı tweette, gündem konusu olan Gezi Parkı eylemcileri ile Dolmabahçe'deki buluşma konusu ele alınmaktadır. Cümle yapısı karmaşık ve aktif yapıdadır. Bölgesel uyum bakımından, bu tweetin 58 numaralı tweet ile arasında referansal ve işlevsel (özetleme ve uygun anlatım) ilişkisi bulunmaktadır. Retoriksel olarak, bu tweette bir görsel (fotoğraf) kullanılmıştır ve fotoğrafta Dolmabahçe'deki buluşmadan bir kare paylaşılmıştır. 58 numaralı tweette gündeme ilişkin bir konu alan Dolmabahçe'deki buluşmaya ilişkin detaylar paylaşılmaktadır. 58 numaralı tweette 3 tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle yapısı basit ve aktif

yapıdadır. İkinci cümle, karmaşık ve aktif yapıda, üçüncü cümle ise basit ve aktif yapıdadır. Birinci ve üçüncü cümlede “biz dili” kullanımı tercih edilmiştir. Bu tweetin 59 numaralı tweet ile arasında referansal ve işlevsel (uygun anlatım) ilişkisi bulunmaktadır. 59 numaralı tweet gündem konusu olan Gezi Parkı eylemcileri ile gerçekleştirilen Dolmabahçe görüşmesini ele almaktadır. Tweet sentaktik açıdan karmaşık ve aktif cümle yapısındadır. Cümlede “bizli dil” kullanımı tercih edilmiştir. Tweette bir görsel (fotoğraf) kullanılmıştır ve tweette de ifade edildiği üzere Hüseyin Avni Mutlu’nun Dolmabahçe’deki buluşmaya giden 150 eylemciden bir grup ile birlikte çektiği bir fotoğraftır.

Tablo 4.37.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
57	Hüseyin Avni Mutlu	Gezi Parkı’nda kalan gençlerle Dolmabahçe’de buluştuk, sohbetimiz devam ediyor.
58	Hüseyin Avni Mutlu	Gençlerle sohbeti 05.15 de tamamladık. 5 saat boyunca devam eden program benim ve gençler açısından yararlı oldu. Tanışıklığı sürdüreceğiz.
59	Hüseyin Avni Mutlu	Dolmabahçe’de gece onikiden sabah beşe kadar birlikte olduğumuz 150 gençten bir grub ile fotoğrafımız.

14 Haziran 2013 tarihinde İbrahim Kalın’ın hesabından 2 tane tweet gönderilmiştir. 60 numaralı tweette gündem konusu olan, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sanatçılarla ve Taksim Dayanışması heyeti ile görüşmesini ele almaktadır. Bu tweette üç tane cümle bulunmaktadır. Sentaktik açıdan ilk cümle basit ve aktif, ikinci cümle basit ve aktif, üçüncü cümle de basit ve aktiftir. Bölgesel uyum açısından bu tweet 61 numaralı tweet ile işlevsel ilişkiye sahiptir. 61 numaralı tweette ise, yine gündem konusu olan Başbakan ile sanatçıların ve Taksim

Dayanışması heyetinin görüşmesi sonucunda ortaya çıkan 4 maddeye değinilmektedir. Bu 4 madde twette yargı süreci, halk oylaması, soruşturma ve parkın boşaltılması olarak özetlenmektedir. Sentaktik açıdan cümle yapısı karmaşık ve aktif cümle yapısında kurulmuştur.

Tablo 4.38.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
60	İbrahim Kalın	Toplantı bitti. Netice iyi. İnşallah hayırlı olur.
61	İbrahim Kalın	4 madde (yargı süreci, halk oylaması, soruşturma, parkın boşaltılması), hepimizi çok yoran bu sürecin artık bitmesini sağlayacaktır umarım.

14 Haziran 2013 tarihinde Kadir Topbaş hesabından yalnızca bir tane tweet gönderilmiştir. Gündem dışı bir konu olarak okulların kapanması konusunun ele alındığı 62 numaralı tweetin sentaktik cümle yapısına bakıldığında, bu tweette iki tane cümlenin bulunduğu görülmektedir. İlk cümlenin yapısı basit ve pasif yapıda, ikinci cümlenin yapısı ise karmaşık ve aktif yapıdadır. Bu tweette işlevsel ilişki (uygun anlatım) bulunmaktadır.

Tablo 4.39.

<u>Tweet Numarası</u>	<u>Hesap Sahibi</u>	<u>Tweet</u>
62	Kadir Topbaş	2012-2013 Eğitim ve Öğretim Yılı tamamlandı. Bugün karne alan bütün öğrencilerimize iyi tatiller diliyorum.

4.3.3.2.4. Değerlendirme

Siyasi aktörler, bürokratlar ve mülki idari amirlerin tweet sayıları ile görev yaptıkları devlet kurumlarının tweet sayıları arasında genel olarak ters orantı bulunmaktadır. Örneğin dönemin İstanbul Valisi en fazla sayıda tweet gönderen kullanıcılardan biriyken, İstanbul Valiliği yalnızca @mention ve @reply özelliklerini içeren tweetler göndermiştir. Egemen Bağış yine en fazla tweet gönderen kullanıcılardan biriyken, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı bu dönemde hiç tweet göndermemiştir. Burada, kurum ve ilgili kurumda görev yapan siyasetçinin tweet gönderme sayılarına bakıldığında, kurum ve kişi açısından iletişim politikaları anlamında büyük bir orantısızlık söz konusudur. T.C. Dışişleri Bakanlığı ve dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun tweet sayıları birbirine yakın bir seviyededir. Aynı şekilde T.C. Cumhurbaşkanlığı ile dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün de tweet sayıları birbirine yakın seviyededir. Tweet sayısı bakımından birbirine denk oranda tweet gönderen hesaplar arasında Recep Tayyip Erdoğan'ın Twitter hesabı ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün Twitter hesabı bulunmaktadır. En fazla sayıda tweet bu iki hesaptan gönderilmiştir. Bununla birlikte devlet kurumları içinde yalnızca T.C. Başbakanlık'nın resmi Twitter hesabı bulunmamaktadır, ancak T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi ve T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü bu açığı teknik anlamda kapatmaktadır. Örneğin tweet konusu bakımından Türkiye gündemine ilişkin ve dünya gündemine ilişkin konulara en fazla oranda yer veren hesap T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün hesabıdır. Koordinatörlük'ün göndermiş olduğu tweetlerin 68 tanesinin Türkiye gündemine ilişkin, 7 tanesinin ise dünya gündemine ilişkin olması, Koordinatörlük'ün bu dönemde T.C. Başbakanlık'ın sözcüsü haline geldiğini ve lider diplomasisi ekseninde bir iletişim politikası yürüttüğünü göstermektedir. Uluslararası kamuoyu ve örgütlerine yönelik en yüksek oranda tweet gönderen kullanıcı dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'dur.

En fazla sayıda tweet gönderilen tarihlere bakıldığında ise, burada yine kurum ve siyasi aktörler, bürokratlar ve mülki idari amirler arasında bir ters orantı olduğu görülmektedir. İlgili aktörler en fazla sayıda tweeti Gezi Parkı eylemlerinin ikinci haftasında gönderirken, devlet kurumları en fazla sayıda tweeti eylemlerin ilk

haftasında göndermiştir. Ayrıca ilgili aktörler en az sayıda tweeti eylemlerin ilk haftasında gönderirken, devlet kurumları en az sayıda tweeti eylemlerin ikinci haftasında göndermiştir. Burada, tweet gönderme yoğunluğu ve tarihi bakımından aktörler ve kurumlar arasında orantısızlık olduğu görülmektedir.

Niceliksel içerik analizinde, ortaya çıkan bir başka detay ise dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun İngilizce ve Arapça tweetler gönderdiği ayrı hesapları bulunmaktayken, İbrahim Kalın haricindeki kullanıcıların tamamen Türkçe tweetler göndermesidir. Kullanıcılar arasında yalnızca İbrahim Kalın bir tane İngilizce tweet göndermiştir.

Hashtag (#) kullanımına bakıldığında, hesaplarda hashtag kullanımının genel olarak çok fazla tercih edilmediği görülmektedir. Örneklem dahilindeki kullanıcıların ve hesapların hiç retweet yapmıyor olması ise, yalnızca kendi görüşlerini paylaşmak için Twitter'ı kullandıkları ve etkileşime geçmekten imtina ettiklerine dair önemli bir göstergedir. En fazla sayıda @mention özelliğini kullanan hesaplar ise T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, T.C. Dışişleri Bakanlığı ve T.C. Cumhurbaşkanlığı hesaplarıdır. Bu da bu hesapların diğer kurumlar ile bağlantı kurduklarını, etkileşim anlamında kendi hiyerarşi kümeleri içinde bulunan kişi ve kurumlar ile iletişime geçtiklerini fakat diğer iç ve dış kamular ile etkileşime geçmediklerini göstermektedir.

Kullanıcıların tweet üsluplarına bakıldığında içerik anlamında en yatıştırıcı üslupta tweet gönderen kullanıcı Hüseyin Avni Mutlu'dur. Burada ilginç olan ise, çalışmanın saha araştırması kısmında yapılan derinlemesine mülakatlarda, Twitter kullanım tarzı olarak en fazla sayıda ve en olumsuz anlamda eleştirilen ismin Hüseyin Avni Mutlu olmasıdır. Mülakatlarda %44 oranında "Hüseyin Avni Mutlu sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdi" sonucu çıkmıştır. En çok övme ve yüceltme üslubuna sahip kullanıcı ise Egemen Bağış'ken, tweetlerinin içeriğinde en çok küçümseme, sataşma ve alay unsurları bulunan kullanıcı Recep Tayyip Erdoğan kullanıcısıdır. Tweetlerinde en fazla sayıda sitem bulunan kullanıcılar ise, İbrahim Kalın ve Ahmet Davutoğlu'dur. Kullanıcılar arasında en fazla sayıda kinayeli anlatıma sahip olan kullanıcı ise Egemen Bağış'tır. Tweetlerinde en fazla sayıda üstten dil kullanan kullanıcılar sırasıyla Recep Tayyip

Erdoğan, Egemen Bağış ve Ahmet Davutoğlu'dur. Kullanıcıların tweetlerinde en fazla sayıda kullandıkları yüklem çekimlerine bakıldığında sırasıyla “Biz”, “O” ve “Ben” bulunmaktadır. En az “Sen” ve “Siz” kullanılmıştır. Tweetlerinin yüklem çekimlerinde en fazla “Ben” (1. Tekil şahıs) kullanan kullanıcı Abdullah Gül'dür. Gül'den sonra ikinci sırada en çok “1. Tekil şahıs” kullanan kullanıcı Hüseyin Avni Mutlu'dur. En çok üçüncü tekil şahıs yüklem kullanımı tercih eden kişi Egemen Bağış'tır. En çok birinci çoğul şahıs (“Biz”) yüklem kullanımını tercih eden kullanıcılar ise Kadir Topbaş ve Recep Tayyip Erdoğan'dır. En çok ikinci çoğul şahıs (“Siz”) kullanan kullanıcılar ise Hüseyin Avni Mutlu, Egemen Bağış ve Recep Tayyip Erdoğan'dır. En fazla sayıda üçüncü çoğul şahıs (“Onlar”) yüklem çekimini tercih eden kullanıcılar ise, İbrahim Kalın, Recep Tayyip Erdoğan ve Egemen Bağış'tır. Örnekleme dahil edilen aktörler tweetlerinde genel olarak konuşma dili kullanmakta, sıklıkla yan anlamlı cümleler kurmakta ve Twitter'ı ağırlıklı olarak gündemi yorumlamak ve özel amaçlı sesleniş amacıyla kullanmaktadırlar. İlgili aktörlerin en sık tekrar ettiği sözcüklere bakıldığında ise, Abdullah Gül'ün en sık tekrar ettiği sözcükler “Rize” ve “Çay” olmuştur. Abdullah Gül bu dönemde tweet içeriği olarak en yüksek oranda gerçekleştirdiği “Gezi/Etkinlikler”den bahsetmiş, Gezi Parkı eylemlerine ilişkin daha az sayıda tweet göndermiştir. Recep Tayyip Erdoğan en sık “Biz”, Ahmet Davutoğlu en sık “Dünya”, “Saldırı”, “Zarar”, “Akbay”, “Ülke” ve “Süreç”, Egemen Bağış “Türkiye”, Hüseyin Avni Mutlu “Gezi”, İbrahim Kalın “Bir”, Kadir Topbaş “Taksim”, T.C. Cumhurbaşkanlığı “Cumhurbaşkanı”, T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü “Türkiye”, T.C. Dışişleri Bakanlığı “Açıklama”, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü “Başbakan” ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi “Başkan” sözcüğünü kullanmıştır.

Devlet kurumlarına bakıldığında ise, gündemi yorumlama amacıyla ve mikroblog muhabirliği yaparak en yüksek oranda tweet gönderen kurum T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'dür. En yüksek oranda özel amaçlı sesleniş amacıyla tweet gönderen kurum İstanbul Valiliği, kendi siyasal etkinliğini görünür kılmak için en yüksek oranda tweet gönderen kurum T.C. Cumhurbaşkanlığı ve en yüksek oranda an itibari ile ne yaptığını paylaşan kurum İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir.

4.3.4. Türkiye’deki Dijital Diplomasi Aktörleri ile Yapılan Derinlemesine Görüşmeler ve Anket Bulgularının Analizi

4.3.4.1 Derinlemesine Görüşmeler

Taksim Gezi Parkı eylemleri birçok açıdan sosyal bilimler alanı için incelemeye değer, ilginç veriler sunmuştur. Eylemler sürecinde öne çıkan konulardan biri eylemcilerin sosyal medya kullanım şekilleri ve olayların ulus-ötesi kamusal alanlara da taşınmış olmasıdır. Bu süreci daha yakından analiz edebilmek ve süreci daha derinlemesine anlayabilmek için araştırmada katılımcılarla derinlemesine mülakatlar yapılmış ve mülakatlarda Taksim Gezi Parkı eylemcilerinin Taksim Gezi Parkı olayları sürecindeki sosyal medya kullanım şekilleri ve haber alma biçimleri, geleneksel medya kanallarına bakış açıları, uluslararası medya kuruluşlarına bakış açıları, gündelik hayatlarında haberleri takip etme alışkanlıkları, Taksim Gezi Parkı’ndaki eylemci kimlikleri, siyasetçilerin Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya kullanım şekillerine bakış açıları, Gezi Parkı ve ülke imajı/itibarı konusundaki düşünceleri, Türkiye’de veya dünyada Taksim Gezi Parkı eylemlerine tanık olmuş kişiler olarak Twitter’ı kullanım şekilleri ve Twitter’a bakış açıları ve son dönemde dünyada gittikçe sayısı artan toplumsal hareketlerin birbirinden etkilenmesi/etkilenmemesi konularına bakış açıları ile ilgili sorular sorulmuştur, zira bu konuların toplamı, araştırmanın iskeletini oluşturmakta ve araştırmanın dijital diplomasi ve kamusal iletişim bağlamında bütüncül bir sonuca varmasını sağlamaktadır. Katılımcılara bu kapsamda 11 tane soru sorulmuştur. Araştırma kapsamında, katılımcılara yöneltilen ve yanıtlarının betimsel analiz yöntemi ile incelendiği sorular şu şekildedir:

1. Haberleri takip etmek için sosyal medya ağlarını ve/veya interneti tercih etme nedeniniz nedir?
2. Gezi Parkı olayları sürecinde haberleri takip etmek için neden sosyal medya ve/veya interneti tercih ettiniz?
3. Gezi Parkı Olayları sürecinde Taksim Gezi Parkı’na neden gittiniz?

4. Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı hangi amaçla, ne şekilde ve ne için kullandınız?

5. Sizce yabancı medya kuruluşları Gezi Parkı Olayları'nı haberlerinde objektif şekilde yansıttı mı?

6. Sizce Gezi Parkı Olayları Türkiye'nin ülke imajını olumlu yönde mi etkiledi olumsuz yönde mi etkiledi? Neden ve ne açıdan?

7. Gezi Parkı sürecinde Türkiye'deki devlet kurumlarının ve siyasi isimlerin sosyal medya kullanım tarzları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Bu süreci iyi yönettiğini düşündüğünüz bir isim (veya isimler) aklınıza geliyor mu? (Geliyorsa kim(ler) ve neden?) Bu süreci kötü yönettiğini düşündüğünüz bir isim (veya isimler) aklınıza geliyor mu? (Geliyorsa kim(ler) ve neden?) Bu kişilerin ve kurumların sosyal medya kullanım tarzlarının Gezi Parkı Olayları sürecinin gidişatı üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

8. Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Ne açıdan?

9. Twitter'ın dış kamular (yurtdışındaki insanlar, yurtdışındaki yabancılar) ile etkileşime geçmek için iyi bir araç olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

10. Gezi Parkı Olayları'nın Gezi Parkı Olayları'ndan önce dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerden etkilendiğini düşünüyor musunuz? Ne açıdan?

11. Gezi Parkı Olayları'nın Gezi Parkı Olayları'ndan sonra dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasında etkisi bulunduğunu düşünüyor musunuz? Ne açıdan?

Betimsel analiz yönteminin yanında, ayrıca anket yönteminden de yararlanılmış ve katılımcılara kapalı uçlu 49 tane soru yöneltilmiştir. Anket sonuçları, bulguların istatistiksel sonuçlarına göre analiz edilmiştir. Derinlemesine mülakat soruları ve anket sorularıyla birlikte, katılımcılara toplamda 60 tane soru sorulmuştur.

4.3.4.1.1. Yöntem

27 Mayıs 2013 tarihi başlangıç tarihi, 31 Mayıs 2013 tarihi ise protestoların kitleleşme tarihi olarak kabul edilen Taksim Gezi Parkı protestolarına Türkiye'de ve Türkiye dışındaki ülkelerde eylemci olarak katılmış veya mesleki veya başka

nedenlerle Gezi Parkı'nda bulunmuş kişilerin Gezi Parkı olayları algılarına dair görüşlerini tespit etmek için yapılan bu araştırma nicel bir araştırmadır. Derinlemesine mülakatlardan elde edilen veriler, sistematik betimsel analiz yöntemine göre analiz edilmiştir.

4.3.4.1.2. Katılımcılar

Araştırmada, Gezi Parkı eylemcisi olduğunu ifade eden veya mesleki veya başka nedenlerle Gezi Parkı'nda bulunmuş veya yurtdışındaki Gezi Parkı'na destek eylemlerine katılmış ve sosyal medya ağlarını kullanan 25 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Katılımcılar "kota örnekleme" esasına göre belirlenmiştir. 25 kişiden oluşan katılımcı sayısı, 5'er kişilik 5 alt gruptan oluşmaktadır. Birinci grupta, Gezi Parkı'nda eylemci olarak bulunmuş 5 Türkiye vatandaşı bulunmaktadır; bu kişiler vatandaş E.A., vatandaş F.K., vatandaş E.Y., vatandaş İ.C. ve vatandaş K.Y. olarak kodlanmıştır. İkinci 5 kişilik grup ise, Ahmet Şık (Cumhuriyet Gazetesi), Özgür Mumcu (Cumhuriyet Gazetesi), Hayko Bağdat (Taraf Gazetesi), Rıdvan Akar (Gezi Parkı sürecinde CNN Türk çalışanıydı) ve Mustafa Edib Yılmaz'ın (Zaman Gazetesi) bulunduğu medya mensuplarından oluşmakta, üçüncü grup Sırrı Süreyya Önder (Halkların Demokratik Partisi), Rıdvan Turan (Gezi Parkı sürecinde Sosyalist Demokrasi Partisi Genel Başkanı), Sezgin Tanrıku (CHP Genel Başkan Yardımcısı), Alper Taş (Özgürlük ve Dayanışma Partisi Genel Başkanı) ve Hüseyin Avni Mutlu'dan (Gezi Parkı sürecinde İstanbul Valisi) oluşan siyasetçi ve idari amirlerden oluşmakta, dördüncü grup, Levent Üzümcü, Harun Tekin, Güneş Duru, Yekta Kopan ve Cem Dinlenmiş'ten oluşan 5 kişilik sanatçı grubundan oluşmakta ve son grup ise Gezi Parkı eylemcilerinden Mücella Yapıcı, Cem Tüzün, Erdem Gündüz, Emrah Altındış ve İhsan Eliaçık'tan oluşan eylemci grubundan oluşmaktadır.

4.3.4.1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama aracı olarak nitel araştırmalar için uygun olan açık uçlu sorulardan oluşan standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılmıştır.

4.3.4.1.4. Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken ilk olarak katılımcılara araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiş ve görüşme yapılan vatandaşlar haricinde diğer katılımcılardan araştırmada kimlik bilgilerini kullanma izni alınmıştır. Katılımcı 25 kişinin her biriyle farklı zaman ve mekânlarda ayrı ayrı görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla 6 Şubat 2015 ile 25 Mart 2015 tarihleri arasında onların görüşlerini içtenlikle açıklayabilecekleri yerlerde ve zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında araştırmacı tarafından alınan notları doğrulamak amacıyla kayıt cihazı kullanılmıştır.

4.3.4.1.5. Verilerin Analizi

Araştırmada açık uçlu sorulara verilen cevapların analizi, nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan “betimsel analiz” yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analize göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmektedir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve sonuçlara ulaşılır.¹⁴⁰⁹ Araştırmada, betimsel analiz aşamasında öncelikle görüşme formundaki sorular ölçüt alınarak bir çerçeve oluşturulmuştur. Ardından araştırmada iç geçerliliği sağlamak için; her bir soruya ilişkin elde edilen veriler incelenmiş ve bu inceleme sonucunda her bir görüşme sorusu için bir ana başlık ve bu ana başlığın altında alt kategoriler oluşturulmuştur. Her bir kategorideki bulgular, katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

¹⁴⁰⁹ Yıldırım ve Şimşek’ten aktaran Bengü Türkoğlu, Nadir Çeliköz ve Mustafa Uslu, “3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching, Cilt:2 Sayı:2 Makale No:06, Mayıs 2013, s. 58.

4.3.4.1.6. Bulgular

1. Haberleri Takip Etmek İçin Sosyal Medya Ağlarını ve/veya İnterneti Tercih Nedenleri

Tablo 4.40.

Haberleri Takip Etmek İçin Sosyal Medya Ağlarını ve/veya İnterneti Tercih Nedenleri	n	%
İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması	7	28
Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması	4	16
İnternete ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması	4	16
İnternetin ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması	4	16
Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma ve/veya Anlık Haber Verme İmkânı Sunuyor Olması	4	16
Ana Akım Medya Üzerinde Baskı Olması	3	12
İnternetin ve Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması	3	12
Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor ve Haber Paylaşıyor Olması	2	8
Sosyal Medyanın Objektif ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması	2	8

Ana Akım Medyadaki Otosansür	2	8
İnternette ve Sosyal Medyadan Alınan Haberlerin Doğruluğu ile İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması	2	8
Yabancı Basını Takip Edebilmek İçin	1	4
İnternetin ve Sosyal Medyanın Kendi Yaş Grubu ve Yaşam Tarzına Uygun Bilgiye ve Habere Ulaşma İmkânını Sunuyor Olması	1	4
Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması	1	4
Sosyal Medyanın Geri Bildirim Alma İmkânını Sunuyor Olması	1	4

Tablo 4.40’ta görüldüğü üzere, haberleri takip etmek için sosyal medya ve/veya internetin tercih edilme nedenleri çeşitlilik arz etmektedir. Verilen yanıtlar arasında haberleri takip edebilmek için sosyal medya ağlarını tercih etme nedeni olarak %28’lik oranla en yüksek oranda ifade edilen neden olarak “İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması” ifade edilmiştir. İlgili diğer nedenler arasında, %4 oranında “Yabancı basını takip edebilmek için”, %8 “Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor ve Haber Paylaşıyor Olması”, %8 “Sosyal Medyanın Objektif ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması”, %12 “Ana Akım Medya Üzerinde Baskı Olması”, %8 “Ana Akım Medyadaki Otosansür”, %16 “Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması”, %8 “İnternette ve sosyal medyadan alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması”, %28 “İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması”, %16 “İnternette ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması”, %16 “İnternetin Ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması”, %12 “İnternetin ve

Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması”, %4 “İnternetin ve Sosyal Medyanın Kendi Yaş Grubu Ve Yaşam Tarzına Uygun Bilgiye Ve Habere Ulaşma İmkânını Sunuyor Olması”, %4 “Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette Ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması”, %4 “Sosyal Medyanın Geri Bildirim Alma İmkânını Sunuyor Olması”, %16 “Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma ve/veya Anlık Haber Verme İmkânı Sunuyor Olması” şeklinde nedenler bulunmaktadır.

1. Yabancı Basını Takip Edebilmek: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, görüşme yapılan kişilerden yalnızca bir kişi yabancı basını takip edebilmek için Facebook kullandığını belirtmiştir. Vatandaş E.A., sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında bulunan “yabancı basını takip edebilme” faktörüne şu şekilde değinmiştir: *“Bir eve alınan gazeteden, bir de internetten. Ayrıca Facebook’ta yapılan postlar da yararlı oluyor çünkü oradan da yabancı basını vesaire takip edebiliyorum. Bir ara hem Twitter hem Facebook kullanıyordum ancak Twitter’ı daha böyle Gezi zamanında ya da seçimlerin olduğu zamanlarda ve politik olayların önem kazandığı sıralarda daha çok kullanıyordum”* şeklinde fikrini ifade etmiştir.

2. Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor ve Haber Paylaşıyor Olması: Görüşme yapılan kişilerden iki kişi sosyal medya kullanım nedenleri arasında “Yakın çevresinin sosyal medya ağlarını kullanıyor ve haber paylaşıyor olması” etkenini belirtmiştir. Katılımcı E.A. *“Çok fazla gündelik ve iyi bir şekilde kullandığımı söyleyemeyeceğim Twitter’ı. Facebook’a daha çok alışkınım ve orada hem meslektaşlarım hem arkadaşlarım daha çok olduğu için”* şeklinde görüş belirtmiştir. Emrah Altındış ise bu konuda *“Televizyon hiç izlemiyorum eskiden beri. Artık hepimiz haberleri herhalde Facebook’tan ve Twitter’dan takip ediyoruz ama kimi zaman da Radikal’e, sendika.org’a, Evrensel’e arada girdiğim oluyor. Oradan çünkü daha spesifik haberleri alabiliyorum çünkü zaten arkadaşlarım okuyup, seçip beğenip gönderiyorlar. Onlardan geçtikten sonra geldiği için muhtemelen ilgimi çekecek haberler takip ettiğim insanlardan geldiği için. Zaten bir sürü güzel haber geliyor. Ayrıca saçma sapan haberlere bakmama gerek kalmıyor”* şeklinde görüş belirtmiştir.

3. Sosyal Medyanın Objektif ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması: Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde vatandaş E.Y. haberleri takip edebilmek için sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “internetten ham bilgiye ulaşabilme imkânı” etkeninden şu şekilde bahsetmiştir:

“Bir haber hazırlandığı zaman bir haber kanalında, onun içerisinde ister istemez toplumun geneline hitap etmesi için birazcık montajlanarak veriliyor ama ham bilgiler ham görüntülere ancak internet aracılığıyla ulaşabiliyorsun”.

Vatandaş K.Y. ise vatandaş E.Y. gibi aynı şekilde “ham bilgiye ulaşma” konusuna değinerek, konuyla ilgili olarak, “Sosyal medyadan. Genellikle Twitter üzerinden takip ediyorum. Haberi birinci kaynağından almayı uygun buluyorum. Üzerine yorum yapılmadan yorum katılmadan yapılmış olması... Çünkü mevcut geleneksel yayın araçlarının çok fazla manipülasyona uğradığını düşünüyorum. Ham bilgiye ulaşmak aslında... Onun yorumunu yapmak, kendime kalmasını tercih ediyorum” şeklinde görüş belirtmiştir.

4. Ana Akım Medya Üzerinde Baskı Olması: Araştırmada, katılımcılardan bazılarının haberleri takip edebilmek için sosyal medyayı tercih etme nedenleri arasında, “ana akım medya üzerindeki baskı” etkenini ifade ettikleri görülmüştür. Haberleri takip etmek için gazete ile birlikte, sosyal medyayı tercih ettiğini belirten vatandaş E.A., sosyal medyayı tercih nedenlerinden birinin de ana akım medya üzerinde baskı olduğunu düşünmesi olarak şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye’de maalesef şu anda basın yeterince özgür değil ve bazı haberlerin yapılması engelleniyor. Dolayısıyla doğru ve eksiksiz bir haber alabilmek için diğerine kıyasla interneti tercih ediyorum. Ama orada da bilgi kirliliği olduğunu biliyorum. Mukayese yaparak ya da hemen her gördüğünüze atlamadan kullanmak daha mantıklı”.

Erdem Gündüz ise bununla ilgili olarak, *“Mesela şimdi Cumhuriyet de çok kötü biçimde magazin gazetesi olmak üzere. Benim aradığım şey o değil. Cumhuriyet bir de baskı altında. Kaç yıllık gazete... Sosyal medyadan takip ediyorum, Gezi'deki birçok olayı sosyal medyadan takip ettim çünkü Gezi sürecinde bazı gazeteler ve iki üç tane televizyon kanalı haricinde pek kimse haber yapmadı. Bir Hürriyet, Sabah, Milliyet, Habertürk gibi gazeteler tamamen hükümet ne derse onu diyor ve olayları doğru bile yansıtmıyor. Olayları tamamen yanlış yansıtıyor”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Levent Üzümcü ise, sosyal medya kullanımını ve ana akım medya üzerinde baskı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Bu bir değişime uğradı. Zamanla Türkiye'deki haber alma kanalları kapandıkça şeye doğru döndü, sosyal medyaya doğru döndü. Sosyal medyadaki güvenilir haber kaynaklarından alıyorum çünkü Türkiye'de büyük bir baskı var medya üzerine uygulanmış. Gizli, örtülü bir baskı. Hatta aleni bir baskı var. O yüzden de güvenilir haber vermiyorlar”*.

5. Ana Akım Medyadaki Otosansür: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, bazı katılımcıların haberleri takip etmek için sosyal medya kullanma nedenleri arasında “ana akım medyadaki otosansür”ü gerekçe olarak gösterdikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A., *“Türkiye'de maalesef şu anda basın yeterince özgür değil ve bazı haberlerin yapılması engelleniyor. Dolayısıyla doğru ve eksiksiz bir haber alabilmek için diğerine kıyasla interneti tercih ediyorum. Ama orada da bilgi kirliliği olduğunu biliyorum. Mukayese yaparak ya da hemen her gördüğünüze atlamadan kullanmak daha mantıklı”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Erdem Gündüz de sosyal medya kullanım nedenleri arasında gazetelerdeki ve televizyon kanallarındaki otosansürü şu şekilde dile getirmiştir:

“Sosyal medyadan takip ediyorum, Gezi'deki birçok olayı sosyal medyadan takip ettim çünkü Gezi sürecinde bazı gazeteler ve iki üç tane televizyon kanalı haricinde pek kimse haber yapmadı. Bir Hürriyet, Sabah, Milliyet, Habertürk gibi gazeteler tamamen hükümet ne derse onu diyor ve olayları doğru bile yansıtmıyor. Olayları tamamen yanlış yansıtıyor.”

6. Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, bazı katılımcılar haberleri takip etmek için sosyal medya kullanım nedenleri arasında ana akım medya kanallarına güven duymuyor oluşlarını ifade etmektedir. Levent Üzümcü, bununla ilgili olarak, *“Bu bir değişime uğradı. Zamanla Türkiye’deki haber alma kanalları kapandıkça şeye doğru döndü. Sosyal medyaya doğru döndü. Sosyal medyadaki güvenilir haber kaynaklarından alıyorum. Çünkü Türkiye’de büyük bir baskı var medya üzerine uygulanmış. Gizli, örtülü bir baskı. Hatta aleni bir baskı var. O yüzden de güvenilir haber vermiyorlar.”*

Harun Tekin ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: *“İnternet ve sosyal medya ağları. Daha güvenilir ve double check yapma ihtimali çok daha rahat. Bir de gazete ve televizyonlara totalde çok fazla güvenmiyorum”.*

Erdem Gündüz “yandaş medya” olarak nitelendirdiği bazı gazeteleri de zaman zaman okuduğunu ifade etmiş ve bu gazetelerin yaptığı haberlere olan güvensizliğini şu şekilde ifade etmiştir: *“O tür gazetelere de bakıyorum aradan ama ters okuyorum. Mesela şöyle diyorsa eğer ‘Kürtlerde çözüm süreci çok iyi gidiyor’u manşet yapıyorsa, ben buna ‘Kürtlerle çözüm süreci kilitlendi’ diye bakıyorum. Bunun gibi bir sürü şey var. Erdoğan bir şey dedi. Ben onu ters okuyorum.”*

Vatandaş İ.C. ise ana akım medyaya güvenmediğini ve bu nedenle sosyal medya kullandığını şu şekilde ifade etmektedir: *“İnternet üzerinden takip ediyorum. Daha önceden televizyondan haberleri ciddiye alıp dinlerdim mesela. Gezi olaylarına kadar televizyondan, yazılı medyaydı bunları bir nebze ciddiye alırdım. Yine aklımda hep soru işaretleri olurdu ama bir nebze olsun ciddiye alırdım. Ama yaşadığım süreçten sonra zerre ciddiye almıyorum. Mesela Twitter’ı en azından sonuçta her şey doğrulanmış bilgi olmadığı için, orada dezenformasyon da oldukça yüksek bunun farkındayım. Daha sağlam daha güvenilir kaynaklardan, medyada görünmeyen isimlerden haber almak için şey olarak iyi bir kaynak olarak görüyorum yani”.*

7. İnternette ve sosyal medyadan alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması: Verilerin betimsel analizinde, katılımcıların bazıları internette ve sosyal medyadan alınan haberlerin doğruluğu ile ilgili çeşitli kaynaklardan ilgili haberlerin doğruluğu üzerine karşılaştırma yapabilme imkânı olduğu için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir. Vatandaş E.A. bununla ilgili olarak, *“Dolayısıyla doğru ve eksiksiz bir haber alabilmek için diğerine kıyasla interneti tercih ediyorum. Ama orada da bilgi kirliliği olduğunu biliyorum. Mukayese yaparak ya da hemen her gördüğünüze atlamadan kullanmak daha mantıklı”* şeklinde görüş belirtmektedir.

Harun Tekin ise *double check* imkanını sunan yapıyla internet ve sosyal medya ağlarının daha güvenilir olduğunu ve bu ağları bu yüzden tercih ettiğini şu şekilde ifade etmektedir: *“İnternet ve sosyal medya ağları. Daha güvenilir ve double check yapma ihtimali çok daha rahat”*.

8. İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının haberleri takip etmek için sosyal medyayı tercih etme nedenleri arasında internetin ve sosyal medyanın habere ve bilgiye hızlı erişim sağlayan yapıda olmasını göstermiştir. Bununla ilgili olarak, vatandaş F.K., *“Tamamen internet. Daha hızlı, daha güvenilir ve farklı kaynaklardan elde edilebiliyor”* şeklinde görüş belirtmiştir. Özgür Mumcu ise, bununla ilgili olarak, *“İnternet, gazete, sosyal medya. Çünkü gazete zaten gazetede de çalıştığım için. Gazeteler genel olarak ne yapıyor ona bakıyorum, nasıl sundukları için. İnternet ve sosyal medya da daha hızlı olduğu için ve daha kolay ulaşılabildiği için. Televizyondan çok nadiren takip ediyorum”* şeklinde görüş belirtmiştir. Mustafa Edib Yılmaz bununla ilgili olarak, *“Doğruluk kadar ve doyuruculuk kadar sürat da önemli. Dolayısıyla bir şeyi doğru öğrenmek kadar, vaktinde öğrenmek de önemli. İnternet temelli kaynaklar bizim için önemli.*

Sosyal medya da onun içerisine giriyor. O anlamda söyledim.” şeklinde fikrini ifade etmiştir. Rıdvan Akar ise, “Akşamları son dönemde haber bültenleri izlemiyorum ama düzenli olarak sosyal medya takip ediyorum çünkü sosyal medyada çok daha refleksler güçlü ve etkin olduğu için, anlık geri bildirimleri sosyal medyadan alıyorum” şeklinde görüş belirtmiştir. Hayko Bağdat bu konuda, “Üç mecram var. Çok hızlı olarak Twitter mecrasını kullanıyorum, oradaki haber kanalları ve anlık paylaşımları olay yerinden insanların bilgilendirmelerini ve onu teyit etmek gerektiğini öğrendim artık” şeklinde fikrini ifade etmiş, Sırrı Süreyya Önder ise, “Aslında internet dediğimizde radyo, gazete ve televizyonu üçünün imkanlarını birden bulunduran ama size onların ulaştığından daha çabuk ve daha elverişli koşullarda ulaşan bir enstrümandan bahsediyoruz” şeklinde görüş belirtmiş ve son olarak Alper Taş ise, “Twitter da olanı biteni anında görebilmek açısından hızlı, gelişmeleri takip etmek açısından önemli bir iletişim aracı olduğu için buralara bakıp gelişmeleri izlemeye çalışıyorum” şeklinde fikrini ifade etmiştir.

9. İnternete ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması:

Vatandaş E.Y. haberleri takip edebilmek için sosyal medyayı tercih etme nedenleri arasında, internete ve sosyal medyaya erişim imkânlarının kolay olmasını saymıştır. E.Y. bununla ilgili olarak, *“Sosyal medya denilen günümüzde en çok Ekşi Sözlük, Twitter aracılığıyla haber almaya çalışıyorum çünkü kendi yaş grubuma, kendi hayat bakış açıma en yakın şeyleri oradan çekebileceğime inanıyorum. Aradığımı kolay bulma açısından direkt adres veriyor, net bilgi veriyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir. Cem Dinlenmiş bu konuda, *“Radyo ve internet. Twitter ağırlıklı olmak üzere, Twitter ve siteler. Televizyon yok. Masa başında çalışıyor oluyorum genellikle ya da işte meşgulken bir yandan radyo dinlemek hoşuma gidiyor, radyo dinliyorum genelde. Zaten bilgisayardan dinliyorum radyoyu da. İnternette dinliyorum.”* şeklinde yanıt vermiştir. Özgür Mumcu konuyla ilgili olarak, *“İnternet ve sosyal medya da daha hızlı olduğu için ve daha kolay ulaşılabildiği için”* şeklinde görüş belirtmiştir. Sırrı Süreyya Önder, bu konuyla ilgili olarak şu yanıtı vermiştir: *“İnternet. İç bültenlerimiz var bizim. Yine internet üzerinden oluşuyor. Televizyon, radyo sırasıyla. Konumuz gereği son haberleri, son gelişmeleri sürekli yakından takip etmek durumundayız. Bugün bunun en elverişli vasıtası bir cep telefonuna sığdırılmış olan internet.”* Rıdvan Turan ise, bununla ilgili olarak şu şekilde fikrini ifade

etmiştir: *“Tabii Twitter falan sürekli elimizin altında, sürekli bakıyoruz. Sürekli haber dünyasıyla birlikteyiz, aynı zamanda haber yapabiliyoruz tabii ki”*.

10. İnternetin Ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması: Haberleri takip etmek için sosyal medyayı kullanım nedenleri arasında katılımcılardan bazıları internetin ve sosyal medyanın güncel habere ulaşma imkânını sunuyor olmasına vurgu yapmıştır. Mustafa Edib Yılmaz, bununla ilgili olarak *“Tabii ki aktüel haber, güncel haber taşıyan kaynaklar dolayısıyla tercih ediliyor, internetin tartışmasız üstünlüğü var diğerlerine göre. Televizyon onun arkasından gelir”* şeklinde görüş belirtmiştir. Sırrı Süreyya Önder bu konuda *“İnternet. İç bültenlerimiz var bizim. Yine internet üzerinden oluşuyor. Televizyon, radyo sırasıyla. Konumumuz gereği son haberleri, son gelişmeleri sürekli yakından takip etmek durumundayız. Bugün bunun en elverişli vasıtası bir cep telefonuna sığdırılmış olan internet. Aslında internet dediğimizde radyo, gazete ve televizyonu üçünün imkânları birden bulunduran ama size onların ulaştığından daha çabuk ve daha elverişli koşullarda ulaşan bir enstrümandan bahsediyoruz.”* şeklinde düşüncelerini beyan etmiştir. Alper Taş konuyla ilgili olarak, *“Twitter da olanı biteni anında görebilmek açısından hızlı, gelişmeleri takip etmek açısından önemli bir iletişim aracı olduğu için buralara bakıp gelişmeleri izlemeye çalışıyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Rıdvan Turan ise, *“Tabii Twitter falan sürekli elimizin altında, sürekli bakıyoruz. Sürekli haber dünyasıyla birlikteyiz, aynı zamanda haber yapabiliyoruz tabii ki.”* diyerek konuyla ilgili fikrini ifade etmiştir.

11. İnternetin ve Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması: Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde, katılımcılardan bazılarının haberleri takip etmek için sosyal medya kullanım nedenleri arasında *“internetin ve sosyal medya ağlarının geleneksel medya ağlarına göre daha güvenilir olduğunu”* ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak vatandaş F.K., *“Tamamen internet. Daha hızlı, daha güvenilir ve farklı kaynaklardan elde edilebiliyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir. Harun Tekin, bu konuda, *“İnternet ve sosyal medya ağları. Daha güvenilir ve double check yapma ihtimali çok daha rahat. Bir de gazete ve televizyonlara totalde çok fazla güvenmiyorum.”* şeklinde fikrini

beyan etmiştir. Levent Üzümcü konuyla ilgili olarak *“Bu bir değişime uğradı. Zamanla Türkiye’deki haber alma kanalları kapandıkça şeye doğru döndü. Sosyal medyaya doğru döndü. Sosyal medyadaki güvenilir haber kaynaklarından alıyorum. Çünkü Türkiye’de büyük bir baskı var medya üzerine uygulanmış. Gizli, örtülü bir baskı. Hatta aleni bir baskı var. O yüzden de güvenilir haber vermiyorlar.”* şeklinde bir yanıt vererek düşüncesini ifade etmiştir.

12. İnternetin ve Sosyal Medyanın Kendi Yaş Grubu ve Yaşam Tarzına Uygun Bilgiye ve Habere Ulaşma İmkânını Sunuyor Olması: Katılımcılardan yalnızca bir kişi *“internetin ve sosyal medyanın kendi yaş grubu ve yaşam tarzına uygun bilgiye ve habere ulaşma imkânını sunuyor olmasını”* sosyal medyadan haber takip etme nedenleri arasında saymıştır. Bununla ilgili olarak vatandaş E.Y. şu şekilde fikrini ifade etmiştir: *“Sosyal medya denilen günümüzde en çok Ekşi Sözlük, Twitter aracılığıyla haber almaya çalışıyorum çünkü kendi yaş grubuma, kendi hayat bakış açıma en yakın şeyleri oradan çekebileceğime inanıyorum”*.

13. Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması: Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde, haberleri sosyal medya üzerinden takip etme nedenleri arasında yalnızca bir kişi *“ana akım medyanın gündemine almadığı konuların farklı isimler tarafından internette ve sosyal medyada tartışılıyor olması”* nedenini göstermiştir. Vatandaş İ.C. bununla ilgili olarak, *“Mesela Twitter’ı en azından sonuçta her şey doğrulanmış bilgi olmadığı için, orada dezenformasyon da oldukça yüksek bunun farkındayım. Daha sağlam, daha güvenilir kaynaklardan, medyada görünmeyen isimlerden haber almak için, şey olarak, iyi bir kaynak olarak görüyorum yani.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

14. Sosyal Medyanın Geri Bildirim Alma İmkânını Sunuyor Olması: Haberleri takip etmek için sosyal medya kullanım nedenleri arasında sosyal medyanın geri bildirim alma özelliği olduğundan yalnızca bir katılımcı bahsetmiştir. Bununla ilgili olarak, Rıdvan Akar, *“Akşamları son dönemde haber bültenleri izlemiyorum ama düzenli olarak sosyal medya takip ediyorum çünkü sosyal medyada çok daha refleksler güçlü ve etkin olduğu için, anlık geri bildirimleri sosyal medyadan alıyorum.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

15. Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma Ve/Veya Anlık Haber Verme İmkânını Sunuyor Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, haberleri takip etmek için sosyal medyanın tercih ediliyor olmasının nedenleri arasında “sosyal medyanın anlık haber alma ve/veya anlık haber verme imkânını sunuyor olmasını” ifade eden katılımcılar olmuştur. Bununla ilgili olarak Sırrı Süreyya Önder, “*Konumumuz gereği son haberleri, son gelişmeleri sürekli yakından takip etmek durumundayız. Bugün bunun en elverişli vasıtası bir cep telefonuna sığdırılmış olan internet.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Hayko Bağdat, konuyla ilgili olarak, “*Üç mecram var. Çok hızlı olarak Twitter mecrasını kullanıyorum, oradaki haber kanalları ve anlık paylaşımları olay yerinden insanların bilgilendirmelerini ve onu teyit etmek gerektiğini öğrendim artık. Oradaki her bilgiye inanmamak gerektiğini...*” şeklinde fikrini ifade etmiştir. Rıdvan Akar bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Akşamları son dönemde haber bültenleri izlemiyorum ama düzenli olarak sosyal medya takip ediyorum çünkü sosyal medyada çok daha refleksler güçlü ve etkin olduğu için, anlık geri bildirimleri sosyal medyadan alıyorum*”. Mustafa Edib Yılmaz ise, bu konuyla ilgili olarak, “*Tabii ki aktüel haber, güncel haber taşıyan kaynaklar dolayısıyla tercih ediliyor, internetin tartışmasız üstünlüğü var diğerlerine göre. Televizyon onun arkasından gelir. Başka ne vardı sizin seçeneklerinizin arasında? İnternet derken sosyal medyayı da içine dahil ederek söylüyordum ben. Çünkü dediğim gibi bizim için güncellik önemli. Burada biz haber ajansında da çalışmıyoruz ama bir haber sitemiz var. Orada hız, sürat bizim için ayrıca önemli. Doğruluk kadar ve doyuruculuk kadar sürat da önemli. Dolayısıyla bir şeyi doğru öğrenmek kadar, vaktinde öğrenmek de önemli. İnternet temelli kaynaklar bizim için önemli. Sosyal medya da onun içerisine giriyor. O anlamda söyledim.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

2. Gezi Parkı Olayları Sürecinde Haberleri Takip Etmek İçin Sosyal Medya ve/veya İnterneti Tercih Etme Nedenleri

Tablo 4.41.

Gezi Parkı Olayları Sürecinde Haberleri Takip Etmek İçin Sosyal Medya ve/veya İnterneti Tercih Etme Nedenleri	n	%
Ana Akım Medyadaki Otosansür	10	40
Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma Ve/Veya Anlık Haber Verme İmkânı Sunuyor Olması	7	28
Sosyal Medyanın Objektif ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması	6	24
Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması	5	20
İnternetin Ve Sosyal Medyanın Habere Ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması	5	20
İnternetin Ve Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması	5	20
İnternette Alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan Faydalanılarak Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması	4	16
İnternetin Ve Sosyal Medyanın Güncel Habere	4	16

Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması		
Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor Ve Haber Paylaşıyor Olması	3	12
İnternete Ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması	3	12
Ana Akım Medya Üzerinde Baskı Olması	2	8

Tablo 4.41.'de görüldüğü üzere, Gezi Parkı olayları sürecinde haberleri takip etmek için sosyal medya ve/veya internetin tercih edilme nedenleri çeşitlilik arz etmektedir. Verilen yanıtlar arasında Gezi Parkı olayları sürecinde haberleri takip edebilmek için sosyal medya ağlarını tercih etme nedeni olarak %40'lık oranla en yüksek oranda ifade edilen neden olarak "Ana Akım Medyadaki Otosansür" ifade edilmiştir. İfade edilen nedenler incelendiğinde, ilgili nedenler arasında, "Yabancı basını takip edebilmek için" yanıtını veren hiç kimse olmamıştır. Katılımcıların %12'si "Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor Ve Haber Paylaşıyor Olması", %40'ı "Ana Akım Medyadaki Otosansür", %24'ü "Sosyal Medyanın Objektif Ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması", %20'si "Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması", %16'sı "İnternette ve sosyal medyadan alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması", %20'si "İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması", %12'si "İnternete ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması", %16'sı "İnternetin Ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması", %20'si "İnternetin ve Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması", %44'ü "Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette Ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması", %16'sı "Sosyal Medyanın Geri Bildirim Alma İmkânını Sunuyor Olması", %28'i "Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma ve/veya Anlık Haber Verme İmkânı Sunuyor Olması" şeklinde nedenleri öne sürmüştür.

Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medyadan haberleri takip etme nedenleri arasında bir önceki soruda olduğu gibi "Yabancı basını takip edebilmek için", "Kendi Yaş Grubu ve Yaşam Tarzına Uygun Bilgiye ve Habere Ulaşma İmkânını

Sunuyor Olması” ve “Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması” yanıtları verilmemiştir. Tablo 4.40. ve Tablo 4.41. karşılaştırıldığında, birçok verinin orantısız biçimde değiştiği görülmektedir. Örneğin Tablo 4.40.’ta görüldüğü üzere, haber takip etmek için sosyal medya kullanma nedeni olarak %8’lik oranla ana akım medyadaki otosansür olarak ifade edilmiştir. “Sosyal Medyanın Objektif ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması” nedeni ise “İnternete ve sosyal medyaya erişim imkanlarının kolay olması” faktörünün oranları her iki tabloda da eşit çıkmıştır. “Ana Akım Medyanın Gündemine Almadığı Konuların Farklı İsimler Tarafından İnternette ve Sosyal Medyada Tartışılıyor Olması” faktörü ise Gezi Parkı olayları döneminde iki katı artarak %24 oranla öne sürülen bir gerekçe olmuştur. “İnternette Alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan Faydalanılarak Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması” faktörü de Gezi Parkı döneminde %16 oranına çıkarak, haber almak için sosyal medya kullanım nedenleri arasında iki katı fazla şekilde ifade edilmiştir. “Ana akım medya üzerinde baskı olması” ve “İnternetin ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması” faktörleri ise her iki durumda da eşit oranda ifade edilmiştir.

1. Yakın Çevrenin Sosyal Medya Ağlarını Kullanıyor ve Haber Paylaşıyor Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedeni olarak “Yakın çevrenin sosyal medya ağlarını kullanıyor ve haber paylaşıyor olması”nı gösteren katılımcılar olmuştur. Bununla ilgili olarak Emrah Altındış “*İnsanlar kendileri bilgilendiriyorlardı zaten Facebook’tan, Twitter’dan. O bilgiler zaten bir sürü şey anlatıyordu. Sosyal medya daha hızlı. Çok hızlı, çok çeşitli kaynaklardan geldiği için bilgi. Kendi arkadaşlarımdan geldiği için bilgi, çoğu Facebook üzerinden gelenler, onlardan da bu şekilde haberdar olabildiğim için...*” şeklinde bir açıklama yaparak düşüncesini ifade etmiştir.

Yekta Kopan ise bu konuda şunları ifade etmiştir: “*Şu anda da geriye dönüp baktığımda. Elbette şunu biliyoruz. Zaten Gezi Parkı sırasında oradaysak ya da mobil bir haldeyse. En çok ulaşabildiğimiz kaynağın her zaman sosyal medya olduğunun farkındaydık. Hepimiz farkındaydık. Yani ben de öyleydim. Twitter’ı*

açıyordum, Twitter'da kendi timeline'imda ya da kendi timeline'imda olmayan Twitter deyimiyle retweet edilmiş bir bilginin okuyucusu haline geliyordum. Bütün bu bilgilerin anında aktarılan bütün bilgilerin hepsinin birebir doğruluğuna inanmadım. Kimileri yadsınamayacak derecede doğru, kimileri yadsınamayacak derecede yanlış, kimileri de yadsınamayacak derecede manipülatif haberlerdi. Ama bütün bunlara maruz kaldık. Bütün bunları aldık. Güvenilir kaynaklar. Tanıdığım ve sadece sosyal medyada takipçisi olmayıp gerekirse bir telefonla ulaşarak doğrulatabileceğim kaynaklar ve çoğu kaynağı bir başka kaynakla da test etme. Bir kaynağı birçok kaynakla onaylatma imkânı”.

Ahmet Şık ise konuyla ilgili olarak şu şekilde bir fikir beyanında bulunmuştur:

“Twitter'da da herkesin her yazdığını doğru kabul etmek mümkün değil. Sadece güvendiğim ve kim olduğunu bildiğim yazdığına güvenilir insanların yazdıklarına bakıyor, başkalarıyla paylaşıyordum. Twitter'ın şöyle de bir güzelliği oldu. Daha doğrusu Twitter'ın güzelliği değil de, oradaki eylemci kitlenin, çok fazla dezenformatif bilgi de ortalığa çıktı. Ama kendi içinde tekzip mekanizmasını da kurmuştu. Bu noktada iyi bir şey ama hala sosyal medyanın güvenilir bir iletişim aracı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bir süzgeçten geçirme şansınız yok. Benim yazdığım asılsız bilgiyi siz paylaşabilirsiniz. Doğrudan, kulaktan kulağa yayılarak çok farklı bir alana tekabül edebilir. Ama Gezi sürecinde kendi tekzip mekanizması da işletildiği için, bunu ciddiye almayın uyarıları vesaire vesaire çok yapıldı, bunu çok sağlıklı bir şey olarak görüyorum çünkü oradaki insanlar için zaten çok ağır bir şiddetti o. Çok ağır bir baskı rejimi. Çok yaygın bir şiddeti vardı. Onu sıradan yalanlarla süslemeye gerek yoktu ki. Var olanı aktarmak yeterliydi. Ve onu yapmak, doğru olduğuna inanan çok insan vardı. Bunların hepsini tanımadan da teşekkür etmek lazım yani”.

2. Sosyal Medyanın Objektif Ve Tarafsız Şekilde Hazırlanmış Olan Haberlere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması: Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “Sosyal medyanın objektif ve tarafsız şekilde hazırlanmış haberlere ulaşma imkânı sunuyor olması” faktörünü ifade eden katılımcılar olmuştur. Bununla ilgili olarak

vatandaş İ.C. *“Daha çok sosyal medya demeyelim. %99’luk kısmını diyelim. Daha samimi geliyordu ve daha gerçek bilgiye ulaşma imkânım oluyordu. Yorum katılmışların yanında yorumsuz olarak aktarılanlar da çok fazlaydı.”* şeklinde fikir beyanında bulunmuştur. Vatandaş E.Y. ise konuyla ilgili şunları ifade etmiştir: *“Çünkü cep telefonu elinizin altında olabilecek tek ulaşım aracı. Haberler olay içerisinde bir fiil bulunduğu zaman hayat sokakta ve bu olay sokakta. Bir ses var. Sen sokaktayken diğer alet edevata ulaşamıyorsun. Televizyon ve bilgisayarına doğrudan ulaşamıyorsun. Ulaşabileceğin en direkt alet cep telefonu. Cep telefonu da en kullanışlı, haberi en basit en kısa ama en net alabileceğin yer Twitter oluyor.”*

Yekta Kopan bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Zaten Gezi Parkı sırasında oradaysak ya da mobil bir haldeyse. En çok ulaşabildiğimiz kaynağın her zaman sosyal medya olduğunun farkındaydık. Hepimiz farkındaydık. Yani ben de öyleydim. Twitter’ı açıyordum, Twitter’da kendi timeline’ımda ya da kendi timeline’ımda olmayan Twitter deyimiyle retweet edilmiş bir bilginin okuyucusu haline geliyordum. Bütün bu bilgilerin anında aktarılan bütün bilgilerin hepsinin birebir doğruluğuna inanmadım. Kimileri yadsınamayacak derecede doğru, kimileri yadsınamayacak derecede yanlış, kimileri de yadsınamayacak derecede manipülatif haberlerdi. Ama bütün bunlara maruz kaldık. Bütün bunları aldık. Güvenilir kaynaklar. Tanıdığım ve sadece sosyal medyada takipçisi olmayıp gerekirse bir telefonla ulaşarak doğrulatabileceğim kaynaklar ve çoğu kaynağı bir başka kaynakla da test etme. Bir kaynağı birçok kaynakla onaylatma imkânı”.*

Alper Taş konuyla ilgili olarak, *“Sosyal medya, gazeteler. Televizyona çok değil. Zaten televizyonlar vermediği için... Çok insanlar bizzat olayın içerisinde. Olay içerisinde anında, yaşadıklarını haletiruhiyelerini, gözlemlerini çıplak, yalın, açık bir biçimde doğrudan iletebiliyorlar. Doğrudan iletişim aracı, anında, doğrudan ve canlı ve samimi. Öyle söyleyelim. Yani ne hissediyorlarsa onu yansıtıyorlar. Yani duygu da var içinde, heyecan da var, davranış da var, kuru bir bilgi olarak geçmiyor yani.”* şeklinde bir açıklama yaparak fikrini beyan etmiştir.

Mustafa Edib Yılmaz konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Çok ağırlıklı olarak (sosyal medya). Birincisi konvansiyonel medya kuruluşlarına ulaşımı olmayan insanların bilgilerinin çok kıymetli olduğu bir evreydi Gezi Parkı protestoları. Yani sokaktaki insanlar, efendim slogan atan veya yürüyüş yapan. İnsanların paylaştıkları bilgiler o konu hakkında esas kıymetli olan bilgi bütününi oluşturuyordu ve o dönemde zaten konvansiyonel medya kuruluşları yaptıkları yayınlarla mizah malzemesi oldular, alay malzemesi oldular. Halen de o şeyden kurtulamadılar. Kurtulamayacaklar gibi de görünüyor. NTV öyle zannediyorum CNN Türk herhalde penguen esprisini duymaya devam edecek önümüzdeki yıllar boyunca, sonsuza kadar belki de. İtibarının sarsıldığı bir dönem geleneksel medya ağlarının”.

Ahmet Şık ise bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Türkiye’de yurttaş gazeteciliğinin gerçek anlamda yapıldığı tek dönem ve en yaygın yapıldığı, doğru yapıldığı dönem evet Gezi isyanı süreciydi çünkü medyanın bu kadar baskılandığı bir dönemde medyanın önemini anladı insanlar. Bir görüntü hatırlıyorum hafızamda yer edinen... Beşiktaş’ta polis, merdivenden çıkıyor, camı kırıyor ve evin içine tüfekte gaz bombası atıyor. Evin içinde belki hasta var, çocuk var? O eve de girmiş de değil. Belki de o evde bulunanlar, belki protestoları destekliyor olabilirler, önemli değil. Bir arkadaş da bunu biri penceresinden izleyip telefonla çekip internete koymuş. Çok önemli bir şey. Gezi isyanında yaşanan o altı haftaya yayılan şiddeti ve baskı ortamını 90 yıla çarpın, Kürt sorunu odur yani. Türklerin de Kürt olmayı öğrendiği bir süreçti benim için. Çok ağır bir dönem yaşandı bana sorarsanız. Yaygın ve katılım açısından çok fazla insanı sokağa döktü. Ve şöyle bir etkisi var. Devlet şiddetinin bu kadar fazla kayıt altına alındığı başka bir şey yaşanmadı. Bu işe yaradı. Mesela o kadar çok görüntü aktı ki önümüze. Bir düşünün bakalım. Yüzlerce Gezi’nin fotoğrafı diyebileceğiniz fotoğraf var ortada. Bu profesyonellerin haricinde yurttaş gazeteciliğinin de katkısıyla oldu ve insanların böyle baskı ortamlarında yurttaş gazeteciliğinin ne olduğunu öğrendiler. Bir ara CNN çekin yayınlayalım dedi. Sokaktaki kavgayı çekiyorlar, trafik kazası... Bunlar haber mi? E ilgilisi için haber. CNN Türk’ün bize yurttaş gazeteciliği diye tarif ettiği şey yurttaş gazeteciliği değil. Gaz alma. Bu kadar. Yurttaş gazeteciliğinin ne olduğunu insanlar Gezi isyanı sırasında öğrendiler.”

3. Ana Akım Medya Üzerinde Baskı Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanım nedenleri arasında “Ana akım medya üzerinde baskı olması” faktörünü ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Mücella Yapıcı şunları ifade etmiştir:

“Yine internet kanalları üzerinden. Yani internetteki haber kanalları üzerinden takip ediyorduk ama en çok o dönem atak yapan, yerinden yayın yapan Halk TV, Doğan Haber Ajansı bir parça fakat çok fazla sansür olduğu için esas orada güvenilir olan gine yerinde kurulan Ötekilerin Postası, Çapul TV gibi böyle amatör yayınlardan takip ediyordum.”

Ahmet Şık ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Twitter’a bakıyordum. Twitter’da da herkesin her yazdığını doğru kabul etmek mümkün değil. Sadece güvendiğim ve kim olduğunu bildiğim yazdığına güvenilir insanların yazdıklarına bakıyor, başkalarıyla paylaşıyordum. Twitter’ın şöyle de bir güzelliği oldu. Daha doğrusu Twitter’ın güzelliği değil de, oradaki eylemci kitlenin, çok fazla dezenformatif bilgi de ortalığa çıktı. Ama kendi içinde tekzip mekanizmasını da kurmuştu. Bu noktada iyi bir şey ama hala sosyal medyanın güvenilir bir iletişim aracı olduğunu düşünmüyorum çünkü bir süzgeçten geçirme şansınız yok. Benim yazdığım asılsız bilgiyi siz paylaşabilirsiniz. Doğrudan, kulaktan kulağa yayılarak çok farklı bir alana tekabül edebilir. Ama Gezi sürecinde kendi tekzip mekanizması da işletildiği için, bunu ciddiye almayın uyarıları vesaire vesaire çok yapıldı, bunu çok sağlıklı bir şey olarak görüyorum çünkü oradaki insanlar için zaten çok ağır bir şiddetti o. Çok ağır bir baskı rejimi. Çok yaygın bir şiddeti vardı. Onu sıradan yalanlarla süslemeye gerek yoktu ki. Var olanı aktarmak yeterliydi. Ve onu yapmak, doğru olduğuna inanan çok insan vardı. Bunların hepsini tanımadan da teşekkür etmek lazım yani. İyi bir şey yapıldı ama hala da ben Twitter’a mesela biri birisi hakkında bir şey yazılıyor, hemen girip bakıyorum hesabından bakıyorum, gerçekten öyle bir şey söylemiş mi diye. Türkiye’de yurttaş gazeteciliğinin gerçek anlamda yapıldığı tek dönem ve en yaygın yapıldığı, doğru yapıldığı dönem evet Gezi isyanı süreciydi çünkü medyanın bu kadar baskılandığı bir dönemde medyanın

önemini anladı insanlar. (...) devlet şiddetinin bu kadar fazla kayıt altına alındığı başka bir şey yaşanmadı. Bu işe yaradı. Mesela o kadar çok görüntü aktı ki önümüze... Bir düşünün bakalım. Yüzlerce Gezi'nin fotoğrafı diyebileceğiniz fotoğraf var ortada. Bu profesyonellerin haricinde yurttaş gazeteciliğinin de katkısıyla oldu ve insanların böyle baskı ortamlarında yurttaş gazeteciliğinin ne olduğunu öğrendiler.”

4. Ana Akım Medyadaki Otosansür: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, bazı katılımcılar Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedenleri arasında “Ana akım medyadaki otosansür” faktörünü ifade etmişlerdir. Vatandaş F.K. bununla ilgili olarak, “*Bir Twitter, iki Ekşi Sözlük. Hızlı ve güvenilirlik. Penguen belgeseli izlemek istemiyordum.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Erdem Gündüz bu konuda, “*O zamanlar gazete ve televizyon seyredilme şansım oldu çünkü o sırada annemlerin yanındaydım ve Halk TV ve Ulusal Kanal rahatlıkla takip edilebilecek ve olayların ne olduğu görebileceğiniz yerlerdi. NTV’de abuksubuk şeyler gösteriliyordu. NTV hala borazanlık yapıyor. 400 kanal varsa toplam 4 ya da 2 tane kanal olayları yansıttı.*” şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Harun Tekin ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Diğer kitle iletişim araçlarına göre Twitter’den daha çok takip ettim tabii ama o iki taraflı bir şey. Bir yandan hani bilgi alıp, bir yandan bilgi vermek gibi. Twitter’ı bir de hani bir şeyin o zaman tabii o zaman bile bu kadar kutuplaşmış olmadığı için o zaman birazcık bir şeyin farklı açılarını da görmek için şey oluyordu. Yani herhangi bir televizyonun kanalın haber bülteninden alabileceğiniz çok daha şey. Yani daha sonra zaten iyice açığa çıktı yani. Çıkıyordu da zaten. Penguen belgeselinin sembolize ettiği durum”.

Levent Üzümcü bu konuda, “*Sosyal medya. Halk TV. Onun yeri Akaretler biliyorsun. Bütün olayları göstermişti. Artık basının müthiş bir kartelin parçası olması, bu kartelin de doğru haber yapmaması, yanlış haber yapması... Hatta hiç haber yapmaması... Penguen belgeseli gösterdiler iki gün televizyonda. Kimse haber yapmadı. Haber kanalları haber yapmayıp belgesel gösterdiler. Türkiye dedi mi acaba ‘Ne oluyor ya?’ Bir haber kanalı mesela Sivas’ta oturan biri, Yozgat’ta oturan*

biri, Erzurum'da oturan biri NTV'yi CNN'i açtığına dedi mi acaba, bir haber kanalı neden penguen gösteriyor dediler mi acaba?" şeklinde fikir beyanında bulunmuştur.

Özgür Mumcu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

"Yine sosyal medya. Televizyonlarda yoktu zaten bir şey. Gazetelerde de geç yer alıyordu. Önce yer almadı, sonra geç yer aldı. Yorumlara bakıyordum gazetelerde. Daha sonra olayları yorumlayan köşe yazarlarına vesaire yaptıklarına bakıyordum. Haber açısından pek bir şey yoktu çünkü."

Mustafa Edib Yılmaz bu konuda şunları ifade etmiştir:

"Birincisi konvansiyonel medya kuruluşlarına ulaşımı olmayan insanların bilgilerinin çok kıymetli olduğu bir evreydi Gezi Parkı protestoları. Yani sokaktaki insanlar, efendim slogan atan veya yürüyüş yapan. İnsanların paylaştıkları bilgiler o konu hakkında esas kıymetli olan bilgi bütününi oluşturuyordu. Ve o dönemde zaten konvansiyonel medya kuruluşları yaptıkları yayınlarla mizah malzemesi oldular, alay malzemesi oldular. Halen de o şeyden kurtulamadılar. Kurtulamayacaklar gibi de görünüyor. NTV öyle zannediyorum CNN Türk herhalde penguen esprisini duymaya devam edecek önümüzdeki yıllar boyunca, sonsuza kadar belki de. İtibarının sarsıldığı bir dönem geleneksel medya ağlarının."

Rıdvan Akar konuyla ilgili olarak, "Evet en çok sosyal medyadan. Gezi sürecinin medyaya yansıtılış biçiminde iki ontolojik sorun vardı. Bir tanesi manipüle edilmesiydi. İkincisiyse görmezden gelinmesiydi. Manipüle edilmesi bir devlete karşı, hükümete karşı bir darbe girişimi olarak lanse edildi. İlk günlerinde böyle değildi ama bunun bir terörist girişimi olduğu hükümeti devirmeye dönük bir protesto eylemi olduğu şeklinde bir algı oluşturulmaya gayret edildi. Öte yandan hükümetin bu tepkilerinin kendileri açısından riskli olabileceği öngörüsüyle de merkez medya Gezi sürecinin mana ve ehemmiyetini görmezden gelmeye gayret etti. Ta ki Gezi kendini dayatıncaya kadar... Hal böyle olunca iyi kötü ben de o sürece katılmaya gayret eden bir insan olarak, yapılan haberlerin ya da yazılanların benim yaşadıklarımın çok gerisinde olduğunu gördüm." şeklinde fikir beyanında bulunmuştur.

Hayko Bağdat konuyla ilgili olarak, “*Haberleri televizyondan alabilme imkânımız çok yoktu, sokaktaydık zaten. Televizyonun karşısında değildik. Tek mecraydı çünkü o (sosyal medya). O sırada nerede ne olduğunu bir yerde çocukların mahsur kaldığını bir yerde kadınlara şiddet yapıldığını veya bir yerde polisin gaddarlığını an be an görebileceğimiz tek mecra sosyal mecraydı. O bahsettiğin penguen mutlaka o günlerde çıktı çünkü televizyonlar bunu vermedi. Birkaç kanal hariç. Dolayısıyla tek mecra sosyal medyaydı.*” şeklinde fikir beyanında bulunmuştur.

Alper Taş bu konuda şunlar ifade etmiştir: “*Sosyal medya, gazeteler. Televizyona çok değil. Zaten televizyonlar vermediği için çok, insanlar bizzat olayın içerisinde. Olay içerisinde anında, yaşadıklarını haletiruhiyelerini, gözlemlerini çıplak, yalın, açık bir biçimde doğrudan iletebiliyorlar. Doğrudan iletişim aracı, anında, doğrudan ve canlı ve samimi. Öyle söyleyelim. Yani ne hissediyorlarsa onu yansıtıyorlar. Yani duygu da var içinde, heyecan da var, davranış da var, kuru bir bilgi olarak geçmiyor yani.*”

Hüseyin Avni Mutlu ise Gezi sürecinde ana akım medya kanallarının durumunu ve tutumunu şu şekilde ifade etmektedir:

“*Medyanın her haberi hemen geçmesini, özellikle toplumsal güvenlikle ilgili olaylarda farklı yansımalarını düşünerek biraz da bu konuda güvenli kaynaklardan teyit ettikten sonra geçmeyi düşünmüş olabilirler. Bunu onların habercilik politikalarıyla da bağlayabiliriz. Niyet sorgulamasından ziyade, objektif habercilik yapabilmek adına bu haberleri doğrulayabilmek maksatlı da olabilir. Bunun etüdünü yapabilecek durumda değilim ama ben onlar adına böyle bir savunma da yapmak durumunda değilim. Ama ben özellikle güvenlik amaçlı haberler üretilirken bütün medyanın biraz daha yavaş ve doğru bilgi kaynaklarını teyit ettikten sonra bunları paylaşmasını uygun görüyorum. Mesela sorabilirler. Valiliğe sorabilirler, emniyete sorabilirler çünkü biz, haber kaynaklarımız açıktır. Bunu görebilirler ama diğerleriyle yarışmak açısından buna pek vakitleri olmuyor. Diyorlar ki ‘Siz sonradan haberi yalanlayın, biz düzeltiriz’ diyorlar. ‘Düzeltilmede*

problemimiz yok' diyorlar. 'Önce haberi geçip sonra düzeltiriz' diyorlar. Nitekim pek çok haberi de bu şekilde düzelttiklerini de biliyorum."

5. Ana Akım Medya Kanallarına Güven Duyulmaması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, bazı katılımcılar Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedenleri arasında "Ana akım medya kanallarına güven duymamaları" faktörünü ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş F.K., "*Bir Twitter, iki Ekşi Sözlük. Hızlı ve güvenilirlik. Penguen belgeseli izlemek istemiyordum. Daha o yıllarda Doğuş Grubu Çekmeköy metrosunu yapmıyordu. NTV o yüzden belgesel yayınlıyordu; sermaye-medya ilişkisi..."* şeklinde fikir beyanında bulunmuştur.

Erdem Gündüz bu konuda, "*O zamanlar gazete ve televizyon seyretme şansım oldu çünkü o sırada annemlerin yanındaydım ve Halk TV ve Ulusal Kanal rahatlıkla takip edilebilecek ve olayların ne olduğu görebileceğiniz yerlerdi. NTV'de abuk sabuk şeyler gösteriliyordu. NTV hala borazanlık yapıyor. 400 kanal varsa toplam 4 ya da 2 tane kanal olayları yansıttı."* şeklinde görüş belirtmiştir.

Emrah Altındış bu konuda şunları ifade etmiştir:

"Sosyal medya daha hızlı. Çok hızlı, çok çeşitli kaynaklardan geldiği için bilgi. Kendi arkadaşlarımdan geldiği için bilgi, çoğu Facebook üzerinden gelenler, onlardan da bu şekilde haberdar olabildiğim için. Ana akım medyada çok ağır bir sansür olduğu için o gün değil sadece bugün de uygulandığı için genel olarak bakmaya çalıştığım siteler Sendika, Evrensel, Bianet, Cumhuriyet, Radikal ana akımın dışındaki ya da işte ana akımın biraz solunda kalan yani zaten CNN Türk'e normalde de bakmıyorum. NTV zaten hayatta bakacağım bir yer değil. CNN International yayın yaptı Türkiye'den ama ondan da yine sosyal medyadan haberim oldu."

Harun Tekin bu konuda şunları ifade etmiştir:

"Diğer kitle iletişim araçlarına göre Twitter'dan daha çok takip ettim tabii ama o iki taraflı bir şey. Bir yandan hani bilgi alıp, bir yandan bilgi vermek gibi."

Twitter'ı bir de hani bir şeyin o zaman tabii o zaman bile bu kadar kutuplaşmış olmadığı için, o zaman birazcık bir şeyin farklı açılarını da görmek için şey oluyordu. Yani herhangi bir televizyonun kanalın haber bülteninden alabileceğiniz çok daha şey. Yani daha sonra zaten iyice açığa çıktı yani. Çıkmıştı da zaten. Penguen belgeselinin sembolize ettiği durum.”

Levent Üzümcü ise konuyla ilgili olarak “*Sosyal medya. Halk TV. Onun yeri Akaretler biliyorsun. Bütün olayları göstermişti. Artık basının müthiş bir kartelin parçası olması bu kartelin de doğru haber yapmaması, yanlış haber yapması. Hatta hiç haber yapmaması. Penguen belgeseli gösterdiler iki gün televizyonda. Kimse haber yapmadı. Haber kanalları haber yapmayıp belgesel gösterdiler. Türkiye dedi mi acaba ‘Ne oluyor ya?’ Bir haber kanalı mesela Sivas’ta oturan biri, Yozgat’ta oturan biri, Erzurum’da oturan biri NTV’yi CNN’i açtığına dedi mi acaba; ‘Bir haber kanalı neden penguen gösteriyor?’ dediler mi acaba?” şeklinde fikrini beyan etmiştir.*

6. İnternette ve sosyal medyadan alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması: Verilerin betimsel analizinde, Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedenleri arasında “İnternette ve sosyal medyadan alınan Haberlerin Doğruluğu İle İlgili Çeşitli Kaynaklardan İlgili Haberlerin Doğruluğu Üzerine Karşılaştırma Yapabilme İmkânı Olması” faktörünü ifade eden katılımcılar olmuştur. Emrah Altındiş internetteki çeşitli kaynaklardan bilgi alma imkânından şu şekilde bahsetmiştir:

“İnsanlar kendileri bilgilendiriyorlardı zaten Facebook’tan, Twitter’dan. O bilgiler zaten bir sürü şey anlatıyordu. Sosyal medya daha hızlı. Çok hızlı, çok çeşitli kaynaklardan geldiği için bilgi. Kendi arkadaşlarımdan geldiği için bilgi, çoğu Facebook üzerinden gelenler, onlardan da bu şekilde haberdar olabildiğim için...”

Yekta Kopan bu konuda, “*Güvenilir kaynaklar. Tanıdığım ve sadece sosyal medyada takipçisi olmayıp gerekirse bir telefonla ulaşarak doğrulatabileceğim kaynaklar ve çoğu kaynağı bir başka kaynakla da test etme. Bir kaynağı birçok kaynakla onaylatma imkânı...”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Harun Tekin konuyla ilgili olarak, “Twitter. İşte verileri doğrulama imkânı. Yani çünkü orada bir veri kirliliği var ama onların hangilerininin kirli olduğunu da hızlı ortaya çıkma gibi bir huyu var. Yani kendi haber bülteninizi kendiniz oluşturuyorsunuz gibi bir durum oluyor orada aslında.” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Güneş Duru ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“İnternet ve gazete. Daha çeşitli olması bilginin. Bir de seçebilmem. Gazeteyi de seçebiliyorum sonuçta. Televizyonu çekemiyorum. Bu kadar. Çok sesli bir yer internet o yüzden yani.”

7. İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanmasının nedenleri arasında *“İnternetin ve Sosyal Medyanın Habere ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması”* faktörünü gösterdiği görülmüştür. Vatandaş F.K. bununla ilgili olarak, *“Bir Twitter, iki Ekşi Sözlük. Hızlı ve güvenilirlik. Penguen belgeseli izlemek istemiyordum.”* şeklinde fikrini belirtmiştir. Vatandaş E.Y. ise, *“Twitter ve Ekşi Sözlük. Cep telefonu ve buna birebir doğrudan şahit olduğum parka benimle birlikte katılan ya da gezi süresince bu konuları konuşan insanlar elinden telefonu düşürmediler. En direkt yoldan haber alabilecekleri kaynağın cep telefonları vasıtasıyla, internet aracılığıyla Twitter olduğunu söyleyebilirim. Daha çok Twitter’dan. Ekşi Sözlük daha yoğun kullandığım bir araç. Haber alma aracı benim için fakat o dönemde çok az girdim. Haber aldım ama çok az girdim çünkü orada yazılanlar genellikle daha uzun. Yorumsal şeyler. Twitter öyle bir hale geldi ki bir anda direkt haber. ‘Şu noktada şu oldu. Şu noktada işin cılkı çıktı. Şu noktada yaralı var. Şu noktada polis müdahale etti. Şu noktada insanlar yaralanıyor, zarar görüyor. Gezi Parkı’na çıkmak üzereyiz, çıktık, vardık’ filan, ‘Şu taraftan bir kortej geliyor, hangi taraftan insanlar geliyor?’”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Emrah Altındış bu konuda şunları ifade etmiştir:

“İnsanlar kendileri bilgilendiriyorlardı zaten Facebook’tan, Twitter’dan. O bilgiler zaten bir sürü şey anlatıyordu. Sosyal medya daha hızlı. Çok hızlı, çok çeşitli kaynaklardan geldiği için bilgi. Kendi arkadaşlarımdan geldiği için bilgi, çoğu Facebook üzerinden gelenler, onlardan da bu şekilde haberdar olabildiğim için. Ana akım medyada çok ağır bir sansür olduğu için o gün değil sadece bugün de uygulandığı için genel olarak bakmaya çalıştığım siteler Sendika, Evrensel, Bianet, Cumhuriyet, Radikal ana akımın dışındaki ya da işte ana akımın biraz solunda kalan yani zaten Cnn Türk’e normalde de bakmıyorum. NTV zaten hayatta bakacağım bir yer değil. CNN International yayın yaptı Türkiye’den ama ondan da yine sosyal medyadan haberim oldu.”

Rıdvan Turan ise bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Şimdi şöyle olmadı. Ben sabah 8 akşam 5 zaten oradaydım. Bir grup arkadaş sürekli partide yatıp kalkıyordu. O nedenle dışarıdan da eğer mutlaka basından takip etmek gerekiyorsa ki ben zaten içindeydim ama, ayrıyeten televizyondan ve Twitter’dan takip ediyordum. Daha pratik olması, daha ulaşılabilir olması.”*

Sezgin Tanrıku ise konuyla ilgili olarak, *“Sosyal medya, televizyon ve gazete. Sosyal medya anında hızlı ulaşım için yani, televizyon görsellik için, gazete detay için...”* şeklinde fikrini belirtmiştir.

8. İnternete ve Sosyal Medyaya Erişim İmkânlarının Kolay Olması:

Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedenleri arasında “İnternete ve sosyal medyaya erişim imkânlarının kolay olması” faktörünü ifade eden katılımcılar olmuştur. Vatandaş E.Y. bununla ilgili olarak, *“Çünkü cep telefonu elinizin altında olabilecek tek ulaşım aracı. Haberler olay içerisinde bir fiil bulunduğu zaman hayat sokakta ve bu olay sokakta. Bir ses var. Sen sokaktayken diğer alet edevata ulaşamıyorsun. Televizyon ve bilgisayarına doğrudan ulaşamıyorsun. Ulaşabileceğin en direkt alet cep telefonu. Cep telefonu da en kullanışlı, haberi en basit en kısa ama en net alabileceğin yer Twitter oluyor.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

İhsan Eliaçık bu konuda, “İşte Twitter’den izleyebildiğim kadarıyla. Sürekli o günlerde onu izliyordum yani. Facebook da var. İkincil o sistem de var benim. İkisi birbirine irtibatlı zaten ama daha çok Twitter. Şimdi zaten masamda bilgisayarım var. Bilgisayarımda da Twitter kurulu. Diğer sitelerde dolanmak, Twitter’da birisi haber verdiği zaman, işte gazeteciler filan, ‘Şurada şu vardı, burada bu vardı’ filan, oraları izliyorum. İşte böylelikle, mesela yarım saat Twitter’a baksam 40 yere gidiyorum. 40 siteye yönlendirilmiş oluyorum. ‘Bu neymiş? Ona basayım’. Buna bakacak, ona bakacakken... Ayrıyetten başka yere gerek kalmıyor yani.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Rıdvan Turan ise konuyla ilgili olarak, “Şimdi şöyle olmadı. Ben sabah 8 akşam 5 zaten oradaydım. Bir grup arkadaş sürekli partide yatıp kalkıyordu. O nedenle dışarıdan da eğer mutlaka basından takip etmek gerekiyorsa ki ben zaten içindeydim ama, ayrıyetten televizyondan ve Twitter’dan takip ediyordum. Daha pratik olması, daha ulaşılabilir olması...” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

9. İnternetin Ve Sosyal Medyanın Güncel Habere Ulaşma İmkânı Sunuyor Olması: Araştırmada, bazı katılımcılar Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “İnternetin ve sosyal medyanın güncel habere ulaşma imkânı sunuyor olması” faktörünü ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A., “Ağırlıklı olarak Twitter’dan takip ettim. Sürekli güncellendiği için onu tercih ettim. Facebook o kadar güncel olmuyor. Bir de Halk TV seyrediyordum. Twitter ve Facebook yeterli oldu. Deli gibi sabah 5’te yorgunluktan düşüp bayılıncaya kadar onları update edip okuyordum” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Vatandaş E.Y. ise konuyla ilgili olarak, “Twitter öyle bir hale geldi ki bir anda, direkt haber...” şeklinde fikrini ifade etmiştir.

Hayko Bağdat bu konuda şunları ifade etmiştir: “Haberleri televizyondan alabilme imkânımız çok yoktu, sokaktaydık zaten. Televizyonun karşısında değildik. Tek mecraydı çünkü o (sosyal medya). O sırada nerede ne olduğunu bir yerde çocukların mahsur kaldığını bir yerde kadınlara şiddet yapıldığını veya bir yerde polisin gaddarlığını an be an görebileceğimiz tek mecra sosyal mecraydı. O

bahsettiğin penguen mutlaka o günlerde çıktı çünkü televizyonlar bunu vermedi. Birkaç kanal hariç. Dolayısıyla tek mecra sosyal medyaydı.”

Alper Taş konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Sosyal medya, gazeteler. Televizyona çok değil. Zaten televizyonlar vermediği için... çok insanlar bizzat olayın içerisinde. Olay içerisinde anında, yaşadıklarını haletiruhiyelerini, gözlemlerini çıplak, yalın, açık bir biçimde doğrudan iletebiliyorlar. Doğrudan iletişim aracı, anında, doğrudan ve canlı ve samimi. Öyle söyleyelim. Yani ne hissediyorlarsa onu yansıtıyorlar. Yani duygu da var içinde, heyecan da var, davranış da var, kuru bir bilgi olarak geçmiyor yani.”

10. İnternetin ve Sosyal Medya Ağlarının Geleneksel Medya Kanallarına Göre Daha Güvenilir Olması: Araştırmada, elde edilen verilerin analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medya ağlarını kullanma nedenleri arasında “İnternetin ve sosyal medya ağlarının geleneksel medya kanallarına göre daha güvenilir olması” faktörünü ifade ettikleri görülmüştür. Vatandaş F.K. bununla ilgili olarak, *“Bir Twitter, iki Ekşi Sözlük. Hızlı ve güvenilirlik. Penguen belgeseli izlemek istemiyordum. Daha o yıllarda doğuş grubu Çekmeköy metrosunu yapmıyordu. NTV o yüzden belgesel yayınlıyordu; sermaye-medya ilişkisi...”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Vatandaş İ.C. ise bu konuda, *“Daha çok sosyal medya demeyelim. %99’luk kısmını diyelim. Daha samimi geliyordu ve daha gerçek bilgiye ulaşma imkânım oluyordu. Yorum katılmışların yanında, yorumsuz olarak aktarılanlar da çok fazlaydı.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Mücella Yapıcı bu konuda, *“Yine internet kanalları üzerinden. Yani internetteki haber kanalları üzerinden takip ediyorduk ama en çok o dönem atak yapan, yerinden yayın yapan Halk TV, Doğan Haber Ajansı bir parça fakat çok fazla sansür olduğu için esas orada güvenilir olan gine yerinde kurulan Ötekilerin Postası, Çapul TV gibi böyle amatör yayınlardan takip ediyordum.”* diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Harun Tekin konuyla ilgili olarak şunları belirtmiştir: *“Twitter. İşte verileri doğrulama imkânı. Yani çünkü orada bir veri kirliliği var ama onların hangilerinin kirliliği olduğunu da hızlı ortaya çıkma gibi bir huyu var. Yani kendi haber bülteninizi kendiniz oluşturuyorsunuz gibi bir durum oluyor orada aslında.”*

11. Sosyal Medyanın Anlık Haber Alma Ve/Veya Anlık Haber Verme İmkânı Sunuyor Olması: Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında *“Sosyal medyanın anlık haber alma ve/veya anlık haber verme imkânı sunuyor olması”* faktörünü ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Sezgin Tanrıku, *“Sosyal medya, televizyon ve gazete. Sosyal medya anında hızlı ulaşım için yani, televizyon görsellik için, gazete detay için...”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Alper Taş ise, *“Sosyal medya, gazeteler. Televizyona çok değil. Zaten televizyonlar vermediği için... Çok insanlar bizzat olayın içerisinde. Olay içerisinde anında, yaşadıklarını haletiruhiyelerini, gözlemlerini çıplak, yalın, açık bir biçimde doğrudan iletebiliyorlar. Doğrudan iletişim aracı, anında, doğrudan ve canlı ve samimi. Öyle söyleyelim. Yani ne hissediyorlarsa onu yansıtıyorlar. Yani duygu da var içinde, heyecan da var, davranış da var, kuru bir bilgi olarak geçmiyor yani.”* şekline fikrini beyan etmiştir.

Vatandaş E.A. ise bu konuda, *“Ağırlıklı olarak Twitter’den takip ettim. Sürekli güncellendiği için onu tercih ettim. Facebook o kadar güncel olmuyor. Bir de Halk TV seyrediyordum. Twitter ve Facebook yeterli oldu. Deli gibi sabah 5’te yorgunluktan düşüp bayılıncaya kadar onları update edip okuyordum.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Vatandaş E.Y. konuyla ilgili olarak, *“En direkt yoldan haber alabilecekleri kaynağın cep telefonları vasıtasıyla, internet aracılığıyla Twitter olduğunu söyleyebilirim. Daha çok Twitter’den. Ekşi Sözlük daha yoğun kullandığım bir araç. Haber alma aracı benim için fakat o dönemde çok az girdim. Haber aldım ama çok az girdim çünkü orada yazılanlar genellikle daha uzun. Yorumsal şeyler. Twitter öyle bir hale geldi ki bir anda direkt haber. ‘Şu noktada şu oldu. Şu noktada işin cılkı çıktı. Şu noktada yaralı var. Şu noktada polis müdahale etti. Şu noktada insanlar*

yaralanıyor, zarar görüyor. Gezi Parkı'na çıkmak üzereyiz, çıktık, vardık' filan, 'Şu taraftan bir kortej geliyor, hangi taraftan insanlar geliyor?'" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Rıdvan Turan bu konuda şunları ifade etmiştir: *"Artık bitmiş bir habercilik anlayışı ortaya çıktığı için, sosyal medyadan (takip ettim)... Çünkü süreç takip edilebilen bir süreç değildi ama süreci fiilen orada yaşayanlar açısından çok ciddi uyarıların, desteklerin, bir takım duyuruların yapıldığı bir mecraya dönüşmüştü o dönemde Twitter. O nedenle Twitter kullandım."*

Mustafa Edib Yılmaz bu konuda şunları ifade etmiştir: *"Çok ağırlıklı olarak. Birincisi konvansiyonel medya kuruluşlarına ulaşımı olmayan insanların bilgilerinin çok kıymetli olduğu bir evreydi Gezi Parkı protestoları. Yani sokaktaki insanlar, efendim slogan atan veya yürüyüş yapan insanların paylaştıkları bilgiler, o konu hakkında esas kıymetli olan bilgi bütününi oluşturuyordu."*

Hayko Bağdat ise bu konuda, *"Haberleri televizyondan alabilme imkânımız çok yoktu, sokaktaydık zaten. Televizyonun karşısında değildik. Tek mecraydı çünkü o (sosyal medya). O sırada nerede ne olduğunu, bir yerde çocukların mahsur kaldığını, bir yerde kadınlara şiddet yapıldığını veya bir yerde polisin gaddarlığını an be an görebileceğimiz tek mecra sosyal mecraydı. O bahsettiğin penguen mutlaka o günlerde çıktı çünkü televizyonlar bunu vermedi. Birkaç kanal hariç. Dolayısıyla tek mecra sosyal medyaydı."* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

3. Taksim Gezi Parkı'na Gitme Nedenleri

Tablo 4.42.

Taksim Gezi Parkı'na Gitme Nedenleri	n	%
Gezi Parkı'ndaki Eyleme ve Eylemcilere Destek Olabilmek İçin Gittim	9	36
Gezi Parkı'na Türkiye'deki Siyasi Dayatmalar ve Otoriterleşen Rejimi Protesto Etmek İçin Gittim	9	36
Gezi Parkı'na Gezi Parkı'nda Olanı Biteni Kendi Gözlerimle Görmek ve Olaylara Şahit Olmak İçin Gittim	6	24
Gezi Parkı'na Kendimi Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olarak Gördüğüm İçin/Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olmak İçin Gittim	5	20
Gezi Parkı'nda Olanı Biteni Merak Ettiğim İçin Gittim	4	16
Gezi Parkı'na Doğaya Sahip Çıkmak İçin Gittim	4	16
Gezi Parkı'na Fotoğraf Çekmek İçin Gittim	3	12
Gezi Parkı'na Birikmişlik Sonucunda Gittim	3	12
Gezi Parkı'na İdeolojik Nedenlerle Gittim	3	12
Gezi Parkı'na Türkiye'nin Demokrasi Alanında Problemleri Olduğunu İfade Etmek İçin Gittim	2	8
Gezi Parkı Yaşadığım Semt Sınırları İçinde Olduğu İçin Gittim	2	8
Gezi Parkı'na Gözlem	2	8

Yapabilmek İçin Gittim		
Gezi Parkı'na Polis Şiddetini Protesto Etmek İçin Gittim	2	8
Gezi Parkı'na Mesleki Nedenlerle Gittim	1	4
Gezi Parkı'na Eylemci Gruplardan Çağrı Olduğu İçin Gittim	1	4
Gezi Parkı'na Ana Akım Medyadaki Otosansürü Protesto Etmek İçin Gittim	1	4
Gezi Parkı'na Yapılması Planlanan Projenin Halkın Yararına Yapılmadığını Düşündüğüm İçin Gezi Parkı'na Gittim	1	4
Yalnızca yurtdışındaki Gezi Parkı eylemlerine katıldım	1	4

Tablo 4.42'de görüldüğü üzere, Gezi Parkı olayları sürecinde katılımcıların Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri çeşitlilik arz etmektedir. Bu soruya en yüksek oranda verilen yanıt, her iki yanıt da %36 oranında eşit şekilde verilerek, "Taksim Gezi Parkı'na Gezi Parkı'ndaki Eyleme ve Eylemcilere Destek Olabilmek İçin Gittim" ve "Gezi Parkı'na Türkiye'deki Siyasi Dayatmalar ve Otoriterleşen Rejimi Protesto Etmek İçin Gittim" yanıtları olmuştur. İfade edilen nedenler incelendiğinde, ilgili nedenler arasında, katılımcıların %4'ü "Gezi Parkı'na Mesleki Nedenlerle Gittim" yanıtını vermiş, %16'sı "Gezi Parkı'na Doğaya Sahip Çıkmak İçin Gittim", %24'ü "Gezi Parkı'na Gezi Parkı'nda Olanı Biteni Kendi Gözlerimle Görmek Ve Olaylara Şahit Olmak İçin Gittim", %4'ü "Gezi Parkı'na Yakın Çevrem Gezi Parkı Eylemcisi Olduğu İçin Gittim", %16'sı "Gezi Parkı'nda Olanı Biteni Merak Ettiğim İçin Gittim", %12'si "Gezi Parkı'na Fotoğraf Çekmek İçin Gittim", %8'i "Gezi Parkı'na Gözlem Yapabilmek İçin Gittim", %12'si "Gezi Parkı'na Birikmişlik Sonucunda Gittim", %8'i "Gezi Parkı Yaşadığım Semt Sınırları İçinde Olduğu İçin Gittim", %4'ü "Gezi Parkı'na Eylemci Gruplardan Çağrı Olduğu İçin Gittim" %4'ü "Gezi Parkı'na Ana Akım Medyadaki Otosansürü Protesto Etmek İçin Gittim", %4'ü "Gezi Parkı'na Yapılması Planlanan Projenin Halkın Yararına Yapılmadığını Düşündüğüm İçin Gezi Parkı'na Gittim", %36'sı "Gezi Parkı'ndaki Eyleme Ve

Eylemcilere Destek Olabilmek İçin Gittim”, %8’i “Gezi Parkı’na Polis Şiddetini Protesto Etmek İçin Gittim”, %36’sı “Gezi Parkı’na Türkiye’deki Siyasi Dayatmalar Ve Otoriterleşen Rejimi Protesto Etmek İçin Gittim”, %8’i “Gezi Parkı’na Türkiye’nin Demokrasi Alanında Problemleri Olduğunu İfade Etmek İçin Gittim”, %12’si “Gezi Parkı’na İdeolojik Nedenlerle Gittim” ve %20’si “Gezi Parkı’na Kendimi Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olarak Gördüğüm İçin/Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olmak İçin Gittim” yanıtını vermiştir. Yalnızca 1 katılımcı (%4) yurt dışında olması nedeniyle Taksim Gezi Parkı’na gidemediğini, yurt dışındaki Gezi Parkı destek eylemlerine katıldığını belirtmiştir.

1. Taksim Gezi Parkı’na Mesleki Nedenlerle Gittim

Araştırmada, Taksim Gezi Parkı’na gitme nedenleri sorulan katılımcılar, Gezi Parkı’na gitme nedenlerini çeşitli gerekçeler göstererek ifade etmeye çalışmışlardır. Ahmet Şık Gezi Parkı’na gitme nedenlerinden birini mesleki durumunu vurgulayarak ifade etmiştir: *“Mesleki amaçtan gittim ve gazeteci olmasam zaten protestocu olarak orada olacaktım. Sonuçta dedik ki oradaki bir 3-5 ağaç meselesi değil. Bir odunla simgeleşmiş bir demokrasi meselesiydi yani. 31 Mayıs gününe kadar ben orada protestocu olarak yer aldım, herhangi bir şey yapmadım. Müdahale başladıktan sonra ama gazeteci kimliğimle aktarıcı olarak orada bulunmaya çalıştım. Park’a ilk gittiğimde de Instagram’dan fotoğraf yayımlayarak bir şeyler yapmaya çalışıyordum.”*

2. Taksim Gezi Parkı’na Doğaya Sahip Çıkmak İçin Gittim

Araştırmada, Gezi Parkı’na gitme nedenleri arasında “doğaya sahip çıkmak için Gezi Parkı’na gittim” yanıtını veren katılımcılar olmuştur. Ahmet Şık bununla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Her şeyden önce bir vatandaş olarak bu betonlaşma anlayışından çok rahatsızım. Bir çocuk büyüttüm, 15 yaşına geldi ve Türkiye’de engelli olmak, fiziksel engelli olmak, ya da çocuk sahibi olmak ya da çocuk olmanın ne kadar boktan bir şey olduğunu ben öğrendim o süreçte. Yeşil alan yok. Bakın Taksim Gezi Parkı’ndan itibaren başlatırsak, Maslak’a varana kadar görebileceğiniz tek yeşil alan bu, hatta işte şu mezarlıklar. Park yok. Anlatabiliyor muyum? Dolayısıyla Taksim gibi İstanbul’un merkezi olan, kalbi olan bir yerdeki o küçükçük*

yeşil alanı betonlaştırmak demek kültürel mirasa kazık çakmaktır yani. İtirazım var buna. O yüzden oradaydım.”

Erdem Gündüz’e Taksim Gezi Parkı’na gitme nedeni sorulduğunda, yeşil alan sayısının az olmasını yanıtında merkeze aldığı görülmektedir: *“Şuradan bakınca işte birkaç tane ağaç görüyoruz. Etrafa bakarsak başka ağaç yok. Yani bu kadar yakın yok. Yeterli bir neden bence. Burası yıkılıp ne yapılacak? Alışveriş merkezi yapılacak, benim için mi yapılacak? Rezidans yapılacak, benim için mi yapılacak? Otel yapılacak, benim için mi yapılacak?”*

Sırrı Süreyya Önder ise bu konuyu nefes alma hakkı olarak ifade etmektedir: *“Bu aslında iktidarın dayatmacı anlayışının halkı karar süreçlerinden çıkarma anlayışının en görünür olduğu andı. En kristalize olduğu andı. Buna buradan karşı çıkmazsak o hayatımızın bütün alanları esir alacak bir tekçiliğe ve otoriter bir baskı rejimine dönüşecek, onu hissettim. Bu kadar onun için benim tanımlamamı siz hatırlattınız, ben en temel insani ve biyolojik bir hak üzerinden o paydayı oluşturdum ve hep böyle dillendirdim. ‘Nefes alma hakkı’. Sistem o kadar kötücüldü ki nefes almak gibi bir hakka bile müdahale ediyordu geldiği nokta itibariyle. O yüzden siyasetçiyim. Topluma böyle bir öncülük etmek gerekiyordu. Bu yüzden. Sanatçılığım aklıma bile gelmedi orada.”*

Rıdvan Turan ise doğaya sahip çıkma amacından ‘ekolojik kaygılar’ olarak şu şekilde bahsetmektedir: *“Ben devrimciyim. Yani. Tabii siyasi sebepleri var. Bu siyasi sebeplerin en başında, hükümetin politikalarının insanlar üzerinde yaratmış olduğu terörist saldırı başta olmak üzere, ekolojik kaygılar ve nihayetinde hükümete ve devlete karşı olmam gibi sebepler büyük bir toplumsal hareketliliğe bizim bigane kalmamızı engelliyordu. O nedenle orada yer aldık.”*

3. Taksim Gezi Parkı’na Gezi Parkı’nda Olanı Biteni Kendi Gözlerimle Görmek ve Olaylara Şahit Olmak İçin Gittim

Araştırmada, Gezi Parkı’na gitme nedenlerini ifade eden katılımcılardan bazıları “Gezi Parkı’na Gezi Parkı’nda olanı biteni kendi gözleriyle görmek ve olaylara şahit olmak için” gittiğini ifade etmiştir. Bu yanıt araştırmada, Gezi Parkı’na

gitme nedenleri sorulan katılımcıların, en yüksek oranda verdiği üçüncü yanıt olmuştur. Gezi Parkı'na gitme nedenleri sorulan vatandaş E.A., bununla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Bir kendi desteğimi belli etmek için. İkincisi bizzat kendi gözlerimle görüp şahit olmak için. Ayrıca yine dediğim gibi benim çevremden çok arkadaşlarım gitmişti. Üç farklı gün üç ayrı grupta gittim. Bir asistan arkadaşlarımla, bir yabancı dil öğreniyorum, hem hocam hem de sınıf arkadaşlarımla, bir de kendi normal arkadaşlarımla gittim. Üç gün gittim. Uzun süre kaldım. Mesela gündüz gidiyordum, akşam hava karardığında oradaydım ama gece kalmadım. Orada uyumadım.”*

Vatandaş K.Y. de olayları kendi gözleriyle görmek için Gezi Parkı'na gitme ihtiyacı duyduğunu ifade etmiştir: *“Orada yaşanan olayları tüm gerçekliğiyle ve farklı kişilerin yorumlarından arınmış biçimde görmek için. Kendi gözlerimle görmek ve tanık olmak için. Kendimi oranın bir parçası olarak görmemle alakalı.”*

Vatandaş E.Y. haber kaynaklarının taraflı şekilde olayları yansıttığından dolayı olayları bizzat gözlemlene ihtiyacı duyduğunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Az önce bahsettiğim gibi amacım kendiliğinden oluştuğunu ilk etapta gözlemlediğim bir olayın içinde bir fiil olarak bunun içerisinde yer alabilmeyi çünkü orada gözlem yapabilmenin en iyi yolu içinde bulunabilmek. Her ne kadar haber kaynaklarının haberleri taraflı, işlerine geldikleri gibi yansıttıkları bir ortamda burada görebilecekleri en doğru şey yani kulaktan dolma bilgilerle değil gözlemlenilebilir. Bu yüzden parktaydım.”*

Harun Tekin ise Gezi Parkı'na gitme nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Bir sürü nedenim vardı da, ilk ben daha çadırların yakıldığı sabah oradaydım. Yani ‘Ne oluyor burada?’ diye gittim önce. Bir kendi gözlerimle göreyim diye. Sonrasında da işte oradaki şeye olup biten olaya tanık olmak ve bir parçası olmak için gittim.”*

Cem Dinlenmiş özellikle Gezi Parkı'ndaki şiddetin boyutunu merak ettiği için Gezi Parkı'na gittiğini vurgulamıştır: *“Ne oluyor diye merak ettiğim için gittim ama daha o olaylar olmadan, söylediğim gibi o gün, salı günü olayların başladığı gün merak ettiğim için gittim. Ne olduğunu görmek için gittim. Katılmak için gittim diyebileceğim bir kalabalık yoktu. Orada bir müdahale olduğunu duydum.*

Müdahalenin boyutunu görmeye gittim aslında tabii ki. Şiddetini boyutunu merak etmek. Ne yaptılar orada? Nasıl bir şiddet uyguluyorlar insanlara ve çatışma varsa nedir?”

Yekta Kopan ise Gezi Parkı'na gitme nedenlerini belli aşamalar halinde bölümlere ayırarak ve olayları anlama ve görme ihtiyacını ifade ederek aktarmıştır: *“Yani tabii ki bunlarda aşama aşama söyleyebilirim. Öncelikle olaylar başlamadan önce, olayların başladığı o perşembeyi cumaya bağlayan gecenin hemen öncesinde, çarşamba gecesi yani orada bir grup çevreci oturmaya başladığında gerçekten ne olduğunu anlamak için gittim. Ve görmek için gittim. Ondan sonra bu meselenin, kendimi bu meselenin bir paydaşı olarak hissettiğim için gittim. Ondan sonra anlamak için gittim. Ondan sonra destek olmak için gittim. Yardım etmek için gittim. Oradaki insanlara yardım etmek için gittim. Ve o sesi duymak için gittim. Yani hep gittim.”*

4. Taksim Gezi Parkı'na yakın çevrem Gezi Parkı eylemcisi olduğu için gittim

Vatandaş E.A. Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında Gezi Parkı'na destek veren yakın çevresi ile birlikte eylemlere katılmış olmasını vurgulamıştır: *“Bir kendi desteğimi belli etmek için. İkincisi bizzat kendi gözlerimle görüp şahit olmak için. Ayrıca yine dediğim gibi benim çevremden çok arkadaşlarım gitmişti. Üç farklı gün üç ayrı grupta gittim. Bir asistan arkadaşlarımla, bir yabancı dil öğreniyorum, hem hocam hem de sınıf arkadaşlarımla, bir de kendi normal arkadaşlarımla gittim. Üç gün gittim. Uzun süre kaldım. Mesela gündüz gidiyordum, akşam hava karardığında oradaydım ama gece kalmadım. Orada uyumadım.”*

5. Taksim Gezi Parkı'nda olanı biteni merak ettiğim için gittim

Araştırmadaki katılımcılar Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında ‘Gezi Parkı'nda olanı biteni merak etme’ unsurundan da bahsetmişlerdir. Vatandaş F.K. bununla ilgili olarak *“İlk gün oradaydım tesadüfen. Diğer günler de destek ve merak. Bir de oradaki sloganların fotoğraflarını çekmek için. Güzel sloganlar vardı. Bir de*

Atatürk Kültür Merkezi'ni hak ettiği şekilde görmek için. Halka ait yani. Şu an kapalı. Restore etmiyor. Kapalı tutuyorlar.” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Cem Dinlenmiş merak unsurundan şu şekilde bahsetmektedir: “*‘Ne oluyor?’ diye merak ettiğim için gittim ama daha o olaylar olmadan, söylediğim gibi o gün, salı günü olayların başladığı gün merak ettiğim için gittim. Ne olduğunu görmek için gittim. Katılmak için gittim diyebileceğim bir kalabalık yoktu. Orada bir müdahale olduğunu duydum. Müdahalenin boyutunu görmeye gittim aslında tabii ki. Şiddetini boyutunu merak etmek. Ne yaptılar orada? Nasıl bir şiddet uyguluyorlar insanlara ve çatışma varsa nedir?’*”

Harun Tekin ise Gezi Parkı'nda ne oluyor diye görmek için gittiğini şu şekilde ifade etmiştir: “*Bir sürü nedenim vardı da, ilk ben daha çadırların yakıldığı sabah oradaydım. Yani ‘Ne oluyor burada?’ diye gittim önce. Bir kendi gözlerimle göreyim diye. Sonrasında da işte oradaki şeye olup biten olaya tanık olmak ve bir parçası olmak için gittim.*”

Yekta Kopan Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında bir grup çevrecinin Gezi Parkı'nda oturmaya başlamasıyla orada gerçekten ne olduğunu anlamak için parka gittiğini şu şekilde ifade etmiştir: “*Olaylar başlamadan önce, olayların başladığı o perşembeyi cumaya bağlayan gecenin hemen öncesinde, çarşamba gecesi yani orada bir grup çevreci oturmaya başladığında gerçekten ne olduğunu anlamak için gittim. Ve görmek için gittim.*”

6. Taksim Gezi Parkı'na Fotoğraf Çekmek İçin Gittim

Araştırmada katılımcılardan bazıları Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında fotoğraf çekme amacını da ifade etmiştir. Vatandaş F.K. bununla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: “*İlk gün oradaydım tesadüfen. Diğer günler de destek ve merak. Bir de oradaki sloganların fotoğraflarını çekmek için. Güzel sloganlar vardı. Bir de Atatürk Kültür Merkezi'ni hak ettiği şekilde görmek için. Halka ait yani. Şu an kapalı. Restore etmiyor. Kapalı tutuyorlar”.*

İhsan Eliaçık ise bazı kanalların televizyonda Gezi Parkı'na ilişkin haberleri yayınlamamasını protesto etmek için Gezi Parkı'na gidip fotoğraf çektiğini ve gazetecilik ve yurttaş gazeteciliği yapmak zorunda kaldığını ifade etmiştir: *“Zaten benim, öyle bir tweetim de var benim. Bekledim bekledim, aradan kaç gün geçti. Böyle penguenler filan gösteriyorlar. Ben dedim ki. Güvendiğim gazeteciler vardı, hiç kimseden ses çıkmıyor. ‘Ben de protesto amacıyla fotoğraf makinemi alıyorum yanıma, fotoğrafçı alıyorum ve Gezi Parkı'na gidiyorum’ dedim. ‘Beni izleyin’ dedim. ‘Gazetecilik yapacağım’ dedim. ‘İş başa düştü’ dedim. Gittim Gezi Parkı'nu böyle dolaştım, her yerinde fotoğraflar çektim. Gazetecilik yaptım yani. Protesto amacıyla yani. Akıllı telefon gazeteciliği. Onu ben yaptım bizatihi. Protesto mahiyetiyle yaptım. Giriş kapısını çektim, içeriyi, kütüphaneyi, mescidi... Böyle dolandım. İlk hafta gittim. Haziranın ilk haftası işte.”*

Ahmet Şık ise Gezi Parkı'nda çektiği fotoğrafları Instagram üzerinden paylaşarak olayları aktarmaya çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Mesleki amaçtan gittim ve gazeteci olmasam zaten protestocu olarak orada olacaktım. Sonuçta dedik ki oradaki bir 3-5 ağaç meselesi değil. Bir odunla simgeleşmiş bir demokrasi meselesiydi yani. 31 Mayıs gününe kadar ben orada protestocu olarak yer aldım, herhangi bir şey yapmadım. Müdahale başladıktan sonra ama gazeteci kimliğimle aktarıcı olarak orada bulunmaya çalıştım. Park'a ilk gittiğimde de Instagram'da fotoğraf yayımlayarak bir şeyler yapmaya çalışıyordum.”*

7. Taksim Gezi Parkı'na Gözlem Yapabilmek İçin Gittim

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı'na gözlem yapabilme amacıyla gittiklerini ifade etmiştir. Vatandaş E.Y. bununla ilgili olarak, *“Az önce bahsettiğim gibi amacım kendiliğinden oluştuğunu, ilk etapta gözlemlediğim bir olayın içinde birfiil olarak bunun içerisinde yer alabilmeyi çünkü orada gözlem yapabilmenin en iyi yolu içinde bulunabilmek. Her ne kadar haber kaynaklarının taraflı işlerine geldikleri gibi yansıttıkları bir ortamda burada görebilecekleri en doğru şey yani kulaktan dolma bilgilerle değil gözlemle ulaşılabilirdi. Bu yüzden parktaydım.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Özgür Mumcu ise bu konuda şunları aktarmıştır: *“İlk başta eylemci olarak gittim zaten, ilk etapta. Ondan sonra da eylemcilik ile gözlemciliğin birbirine karıştığı bir süreçti. Dahil oldum.”*

8. Taksim Gezi Parkı'na Birikmişlik Sonucunda Gittim

Araştırmadaki katılımcılardan bazıları Taksim Gezi Parkı'na belli bir birikmişlik sonucu gittiklerini vurgulamıştır. Vatandaş İ.C., *“Çok geniş cevabı olan bir soru. Zaten uzun zamandır bir birikmişlik vardı. Bir bunalmışlık vardı, bir yoğunluk vardı, sürekli bir kaybetme hissi vardı ve artık bir yerde bu kaybetmenin durması gerektiğini düşündüm yani.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Harun Tekin ise bu konuda şunları aktarmıştır: *“Bir sürü nedenim vardı da, ilk ben daha çadırların yakıldığı sabah oradaydım. Yani ne oluyor burada diye gittim önce. Bir kendi gözlerimle göreyim diye. Sonrasında da işte oradaki şeye olup biten olaya tanık olmak ve bir parçası olmak için gittim”*

Levent Üzümcü de doğrudan bir birikimin sonucu Gezi Parkı'na gittiğini ifade etmiştir: *“Bir birikimin sonucuydu. Çok uzun zamandan beri Türkiye'de adalet mekanizması ve Türkiye'deki bütün bürokratik mekanizma partizanlaştı. Bir parti devleti olma yolunda gidiyoruz ve bu insanlar ne isterlerse yapacaklarını, bunu da halkın oyuyla yapacaklarını düşünmeye başladılar. Demokrasiyi bir şey olarak görmeye başladılar. Ben %51 aldıysam, sen %49'san, ben sana ne dersem sen onu yapmak zorundaymışsın gibi algılamaya başladılar demokrasiyi ve hayatında hiç demokrasi görmemiş insanlar için demokrasinin ne olduğunu bilmeyen insanlar için bunu böyle algılamak ve algılatmak ve yaşatmak diğer insanlara da çok anlaşılır bir şey ve bunu yapabilmek için sahte hinçlar sahte tarihler oluşturdular. Sahte bir tarih bilgisi oluşturup resmileştirmeye çalışıp, camilerimizi yıktılar, başörtülerimizi yırttılar, onların üzerine bir şeyler yaptılar falan gibi öyle bir şeyler oluyor.”*

9. Taksim Gezi Parkı Yaşadığım Semt Sınırları İçinde Olduğu İçin Gittim

Katılımcılardan bazıları Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında oturdukları evlerinin Gezi Parkı'na yakın olmasını göstermişlerdir. Bununla ilgili olarak Sezgin Tanrıkulu, “Çünkü evim Gezi Parkı'nın hemen yanında. Gezi'nin yanından geçer iki dakikada evime giderim. Dolayısıyla orasını çok iyi bilirim yani.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Cem Tüzün ise bu konuda şunları ifade etmiştir: “Bir defa Taksim Gezi Parkı birebir doğrudan yaşam alanım benim. Oraya, böyle bir yaşama alanıma yanlış bir müdahale yapılacağı konusunda kuşkunun ötesinde çok yani bariz göstergeler vardı. Bu konuda zaten çok duyarlıydım ve bu nedenle yaşama alanıma doğrudan bir müdahale söz konusuydu. Sonuçta orası benim annemin, benim, sonra benim, kızımın, hepimizin çocukluğunun geçtiği yerler. Biz 1924'ten beri Beyoğlu'nda yaşayan bir aileyiz.”

10. Eylemci Gruplardan Çağrı Olduğu İçin Gittim

İhsan Eliaçık Taksim Dayanışması ile olan iletişimleri dolayısıyla Gezi Parkı'na gittiklerini ifade etmiştir: “Biz zaten Taksim Dayanışması ile direkt irtibat halindeydik. Sosyal medya dışında Gezi olaylarından önce de onlarla irtibat halindeydik. Taksim'deki yol düzenlemeleri filan bizi çağırıyorlardı. O Emek Sineması ile ilgili bir olay olmuştu onun için de gitmiştik. Dolayısıyla direkt onlarla direkt irtibat kurduk yani.”

11. Ana Akım Medyadaki Otosansürü Protesto Etmek İçin Gittim

İhsan Eliaçık Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında Gezi Parkı olayları süresince ana akım medyadaki otosansürü protesto amaçlı da Taksim Gezi Parkı'na gittiğini ifade etmiştir: “Zaten benim, öyle bir tweetim de var benim. Bekledim bekledim, aradan kaç gün geçti. Böyle penguenler filan gösteriyorlar. Ben dedim ki. Güvendiğim gazeteciler vardı, hiç kimseden ses çıkmıyor. ‘Ben de protesto amacıyla fotoğraf makinemi alıyorum yanıma, fotoğrafçı alıyorum ve Gezi Parkı'na

gidiyorum' dedim. 'Beni izleyin' dedim. 'Gazetecilik yapacağım' dedim. 'İş başa düştü' dedim. Gittim Gezi Parkı'nı böyle dolaştım, her yerinde fotoğraflar çektim. Gazetecilik yaptım yani. Protesto amacıyla yani. Akıllı telefon gazeteciliği. Onu ben yaptım bizatihi. Protesto mahiyetiyle yaptım. Giriş kapısını çektim, içeriyi, kütüphaneyi, mescidi... Böyle dolandım. İlk hafta gittim. Haziranın ilk haftası işte."

12. Taksim Gezi Parkı'na Yapılması Planlanan Projenin Halkın Yararına Yapılmadığını Düşündüğüm İçin Gezi Parkı'na Gittim

Erdem Gündüz Gezi Parkı'na yapılması planlanan projenin halkın yararına yapılmadığını düşündüğü için de Gezi Parkı'na gittiğini ifade etmiştir: *"Şuradan bakınca işte birkaç tane ağaç görüyoruz. Etrafa bakarsak başka ağaç yok. Yani bu kadar yakın yok. Yeterli bir neden hence. Burası yıkılıp ne yapılacak? Alışveriş merkezi yapılacak, benim için mi yapılacak? Rezidans yapılacak, benim için mi yapılacak? Otel yapılacak, benim için mi yapılacak?"*

13. Taksim Gezi Parkı'ndaki Eyleme ve Eylemcilere Destek Olabilmek İçin Gittim

Araştırmada, "Gezi Parkı olayları sürecinde Taksim Gezi Parkı'na neden gittiniz?" sorusu yöneltilen katılımcıların, en yüksek oranda belirttiği gerekçelerden biri "Gezi Parkı'ndaki eyleme ve eylemcilere destek olabilmek için Gezi Parkı'na gittim" yanıtı olmuştur. Vatandaş E.A. Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında, *"Kendi desteğimi belli etmek için"* şeklinde bir yanıt vererek Gezi Parkı'na gitme nedenini ifade etmiştir. Vatandaş F.K., *"İlk gün oradaydım tesadüfen. Diğer günler de destek ve merak..."* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. İhsan Eliaçık Taksim Dayanışması ile olan irtibatlarından ve dayanışmalarından şu şekilde söz etmiştir: *"Biz zaten Taksim Dayanışması ile direkt irtibat halindeydik. Sosyal medya dışında Gezi olaylarından önce de onlarla irtibat halindeydik. Taksim'deki yol düzenlemeleri filan bizi çağırıyorlardı. O Emek Sineması ile ilgili bir olay olmuştu onun için de gitmiştik. Dolayısıyla direkt onlarla direkt irtibat kurduk yani."*

Yekta Kopan bu konuda şu noktaları vurgulamıştır: *"Yani tabii ki bunlarda aşama aşama söyleyebilirim. Öncelikle olaylar başlamadan önce, olayların"*

başladığı o perşembeyi cumaya bağlayan gecenin hemen öncesinde, çarşamba gecesi yani orada bir grup çevreci oturmaya başladığında gerçekten bu ne olduğunu anlamak için gittim. Ve görmek için gittim. Ondan sonra bu meselenin kendimi bu meselenin bir paydaşı olarak hissettiğim için gittim. Ondan sonra anlamak için gittim. Ondan sonra destek olmak için gittim. Yardım etmek için gittim. Oradaki insanlara yardım etmek için gittim. Ve o sesi duymak için gittim. Yani hep gittim.”

Mustafa Edip Yılmaz ise destek vermek için Gezi Parkı'na gittiğini şu cümlelerle ifade etmektedir: *“Destek vermek için gittim. Oradaki ruha destek vermek için gittim. Oradaki duruşa, o sivil itaatsizliğe. Henüz çadırlar yakılmamıştı ilk gittiğimde. Her şey çok küçük ve mütevaziydi. Az kişi vardı.”*

Hayko Bağdat Gezi Parkı'na gitme nedeni sorulduğunda şu yanıtı vermiştir: *“Herkes niye gittiyse ondan gittim. Gezi Parkı'nun yarattığı öfkenin müsebbibi olan bir politik anlayış var. Bu politik anlayışın toplumsal bir krizle ilk karşılaştığı andı Gezi Parkı ve karşılaştığı ilk toplumsal tepki karşısında direkt 155'i arayan bir iktidarla karşı karşıyaydık. Korkunç bir polis şiddeti vardı. Dolayısıyla hem ideolojik olarak hayata soldan bakmam hem de oradaki binlerce direnen insanın yanında olmak duygusuyla gittim. Hayatımda katıldığım en onurlu eylemlerden bir tanesidir.”*

Güneş Duru bu konuda şunları söylemiştir: *“Daha o gün çadırların yakıldığı günün ertesi gittim işte. Tepki olarak...”*

Özgür Mumcu Gezi Parkı'na gitme nedenini şu şekilde açıklamaktadır: *“İlk başta eylemci olarak gittim zaten, ilk etapta. Ondan sonra da eylemcilik ile gözlemciliğin birbirine karıştığı bir süreçti. Dahil oldum.”*

Alper Taş ise eylemlerin bir parçası olmak için Gezi Parkı'na gittiklerini şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Çok büyük bir tarihsel isyan. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük isyanı. Böyle bir isyanın olduğu bir yerde olmamak zaten abes bir şey. Doğal olarak orada olmamız gerekiyor. Tarihi bir sorumluluk yani, çok önemli bir sorumluluk oldu. O büyük halk hareketinin bir parçası olmak için orada olduk biz de yani.”*

14. Taksim Gezi Parkı'na Polis Şiddetini Protesto Etmek İçin Gittim

Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Taksim Gezi Parkı'na polis şiddeti dolayısıyla gittiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Cem Dinlenmiş “*Ne oluyor diye merak ettiğim için gittim ama daha o olaylar olmadan, söylediğim gibi o gün, salı günü olayların başladığı gün merak ettiğim için gittim. Ne olduğunu görmek için gittim. Katılmak için gittim diyebileceğim bir kalabalık yoktu. Orada bir müdahale olduğunu duydum. Müdahalenin boyutunu görmeye gittim aslında tabii ki. Şiddetini boyutunu merak etmek. Ne yaptılar orada? Nasıl bir şiddet uyguluyorlar insanlara ve çatışma varsa nedir?*” şeklinde bir açıklama yaparak düşüncelerini aktarmıştır.

Hayko Bağdat ise Gezi Parkı'na gitme nedenini polis şiddetine vurgu yaparak şu şekilde ifade etmiştir: “*Herkes niye gittiyse ondan gittim. Gezi Parkı'nın yarattığı öfkenin müsebbibi olan bir politik anlayış var. Bu politik anlayışın toplumsal bir krizle ilk karşılaştığı andı Gezi Parkı ve karşılaştığı ilk toplumsal tepki karşısında direkt 155'i arayan bir iktidarla karşı karşıyaydık. Korkunç bir polis şiddeti vardı. Dolayısıyla hem ideolojik olarak hayata soldan bakmam hem de oradaki binlerce direnen insanın yanında olmak duygusuyla gittim. Hayatımda katıldığım en onurlu eylemlerden bir tanesidir.*”

15. Türkiye'deki Siyasi Dayatmalar ve Otoriterleşen Rejimi Protesto Etmek İçin Taksim Gezi Parkı'na Gittim

Görüşme verilerinin betimsel analizinde, Gezi Parkı'na gitme nedenleri sorulan katılımcıların en yüksek oranda belirttiği nedenler arasında “Türkiye'deki siyasi dayatmalar ve otoriterleşen rejimi protesto etmek için Gezi Parkı'na gittim” ifadesi de ön plana çıkmıştır. Gezi Parkı'na ilk giden milletvekillerinden biri olan Sırrı Süreyya Önder bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Bu aslında iktidarın dayatmacı anlayışının, halkı karar süreçlerinden çıkarma anlayışının, en görünür olduğu andı. En kristalize olduğu andı. Buna buradan karşı çıkmazsak o hayatımızın bütün alanları esir alacak bir tekçiliğe ve

otoriter bir baskı rejimine dönüşecek, onu hissettim. Bu kadar onun için benim tanımlamamı siz hatırlattınız, ben en temel insani ve biyolojik bir hak üzerinden o paydayı oluşturdum ve hep böyle dillendirdim. 'Nefes alma hakkı'. Sistem o kadar kötücüldü ki nefes almak gibi bir hakka bile müdahale ediyordu geldiği nokta itibariyle. O yüzden siyasetçiyim. Toplumla böyle bir öncülük etmek gerekiyordu. Bu yüzden. Sanatçılığım aklıma bile gelmedi orada."

Bununla ilgili olarak vatandaş F.K. Atatürk Kültür Merkezi'nin kapalı tutuluyor olmasına atıfta bulunarak şu şekilde bir yanıt vermiştir: *"İlk gün oradaydım tesadüfen. Diğer günler de destek ve merak. Bir de oradaki sloganların fotoğraflarını çekmek için. Güzel sloganlar vardı. Bir de Atatürk Kültür Merkezi'ni hak ettiği şekilde görmek için. Halka ait yani. Şu an kapalı. Restore etmiyor. Kapalı tutuyorlar."*

Mücella Yapıcı, Gezi Parkı'na yapılması planan Topçu Kışlası'ndan "hukuksuz proje" olarak bahsetmiştir. Yapıcı, bununla ilgili olarak şöyle bir açıklama yapmıştır: *"Çünkü 2013'ten beri Taksim Gezi Parkı'nda Taksim Meydanı'nda yapılan o hukuksuz projenin bizatihi ilgilisiydim. Onun için oradaydım. Biri beni çağırmadı. Çağırıcıyım diyebilirim."*

Cem Tüzün ise, Gezi Parkı'na yapılması planan projeyi "Yaşam alanıma yanlış bir müdahale yapılacağı konusunda kuşkunun ötesinde çok bariz göstergeler vardı" şeklinde bir vurgu yaparak, konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *"Bir defa Taksim Gezi Parkı birebir doğrudan yaşam alanım benim. Oraya, böyle bir yaşama alanıma yanlış bir müdahale yapılacağı konusunda kuşkunun ötesinde çok yani bariz göstergeler vardı. Bu konuda zaten çok duyarlıydım ve bu nedenle yaşama alanıma doğrudan bir müdahale söz konusuydu. Sonuçta orası benim annemin, benim, sonra benim kızımın, hepimizin çocukluğunun geçtiği yerler. Biz 1924'ten beri Beyoğlu'nda yaşayan bir aileyiz."*

Harun Tekin'e Gezi Parkı'na gitme nedenleri sorulduğunda ise, "Çadırların yakıldığı sabah" parka gittiğini vurgulamıştır. Bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *"Bir sürü nedenim vardı da, ilk ben daha çadırların yakıldığı sabah oradaydım. Yani ne oluyor burada diye gittim önce. Bir kendi gözlerimle göreyim"*

diye. Sonrasında da işte oradaki şeye olup biten olaya tanık olmak ve bir parçası olmak için gittim.”

Güneş Duru da Gezi Parkı'na gitme nedeni sorulduğunda, konuyla ilgili olarak “çadırların yakılmasından” bahsetmiş ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Daha o gün çadırların yakıldığı günün ertesi gittim işte. Tepki olarak.”

Levent Üzümcü ise siyasi dayatmalar ve rejimin otoriterleşmesi ile ilgili olarak şu noktalara değinmiştir: “Bir birikimin sonucuydu. Çok uzun zamandan beri Türkiye’de adalet mekanizması ve Türkiye’deki bütün bürokratik mekanizma partizanlaştı. Bir parti devleti olma yolunda gidiyoruz ve bu insanlar ne isterlerse yapacaklarını, bunu da halkın oyuyla yapacaklarını düşünmeye başladılar. Demokrasiyi bir şey olarak görmeye başladılar. Ben %51 aldysam, sen %49’san, ben sana ne dersem sen onu yapmak zorundaymışsın gibi algılamaya başladılar demokrasiyi ve hayatında hiç demokrasi görmemiş insanlar için demokrasinin ne olduğunu bilmeyen insanlar için bunu böyle algılamak ve algılatmak ve yaşatmak diğer insanlara da çok anlaşılır bir şey ve bunu yapabilmek için sahte hüncüler sahte tarihler oluşturdular. Sahte bir tarih bilgisi oluşturup resmileştirmeye çalışıp camilerimizi yıktılar başörtülerimizi yırttılar, onların üzerine bir şeyler yaptılar falan gibi öyle bir şeyler oluyor.”

Rıdvan Turan da hükümet politikalarını eleştirerek, Gezi Parkı'na gitme nedenlerini şu şekilde açıklamıştır: “Ben devrimciyim. Yani. Tabii siyasi sebepleri var. Bu siyasi sebeplerin en başında hükümetin politikalarının insanlar üzerinde yaratmış olduğu terörist saldırı başta olmak üzere ekolojik kaygılar ve nihayetinde hükümete ve devlete karşı olmam gibi sebepler büyük bir toplumsal hareketliliğe bizim bigâne kalmamızı engelliyordu. O nedenle orada yer aldık.”

Hayko Bağdat’a Gezi Parkı'na gitme nedenleri sorulduğunda ise, “Gezi Parkı'nın yarattığı öfkenin müsebbibi olan bir politik anlayışın varlığından” bahsetmiş ve bununla ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Herkes niye gittiyse ondan gittim. Gezi Parkı'nın yarattığı öfkenin müsebbibi olan bir politik anlayış var. Bu politik anlayışın toplumsal bir krizle ilk karşılaştığı andı Gezi Parkı ve karşılaştığı ilk toplumsal tepki karşısında direkt 155’i arayan bir iktidarla karşı

karşıyaydık. Korkunç bir polis şiddeti vardı. Dolayısıyla hem ideolojik olarak hayata soldan bakmam hem de oradaki binlerce direnen insanın yanında olmak duygusuyla gittim. Hayatımda katıldığım en onurlu eylemlerden bir tanesidir.”

16. Türkiye'nin Demokrasi Alanında Problemleri Olduğunu İfade Etmek İçin Gittim

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenlerini ifade ederken “Türkiye'nin demokrasi alanında problemleri olduğunu” ifade ettikleri görülmüştür. Levent Üzümcü Gezi Park'ına gitme nedenlerini açıklarken, Türkiye'de demokrasi ile ilgili sıkıntılara şu şekilde değinmiştir: *“Bir birikimin sonucuydu. Çok uzun zamandan beri Türkiye'de adalet mekanizması ve Türkiye'deki bütün bürokratik mekanizma partizanlaştı. Bir parti devleti olma yolunda gidiyoruz ve bu insanlar ne isterlerse yapacaklarını, bunu da halkın oyuyla yapacaklarını düşünmeye başladılar. Demokrasiyi bir şey olarak görmeye başladılar. Ben %51 aldıysam, sen %49'san, ben sana ne dersem sen onu yapmak zorundaymışsın gibi algılamaya başladılar demokrasiyi ve hayatında hiç demokrasi görmemiş insanlar için demokrasinin ne olduğunu bilmeyen insanlar için bunu böyle algılamak ve algılatmak ve yaşatmak diğer insanlara da çok anlaşılır bir şey ve bunu yapabilmek için sahte hınçlar sahte tarihler oluşturdular. Sahte bir tarih bilgisi oluşturup resmileştirmeye çalışıp camilerimizi yıktılar başörtülerimizi yırttılar, onların üzerine bir şeyler yaptılar falan gibi öyle bir şeyler oluyor.”*

Ahmet Şık ise Gezi Parkı'na gitme nedenleri açıklarken Türkiye'de demokrasi alanındaki sıkıntılarının varlığa değinerek, konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Mesleki amaçtan gittim ve gazeteci olmasam zaten protestocu olarak orada olacaktım. Sonuçta dedik ki oradaki bir 3-5 ağaç meselesi değil. Bir odunla simgeleşmiş bir demokrasi meselesiydi yani.”*

17. İdeolojik Nedenlerle Gittim

Görüşme verilerinin betimsel analizinde, katılımcılardan bazıları Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri arasında ideolojik nedenlerin olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Rıdvan Turan Gezi Parkı'na gitme nedenlerini, ilk cümlesinde “Ben

devrimciyim” diyerek siyasi kimliğini ve ideolojisini vurgulamış, konuyla ilgili düşüncelerini ise şu şekilde aktarmıştır: *“Ben devrimciyim. Yani. Tabii siyasi sebepleri var. Bu siyasi sebeplerin en başında hükümetin politikalarının insanlar üzerinde yaratmış olduğu terörist saldırı başta olmak üzere, ekolojik kaygılar ve nihayetinde hükümete ve devlete karşı olmam gibi sebepler büyük bir toplumsal hareketliliğe bizim bigâne kalmamızı engelliyordu. O nedenle orada yer aldık.”*

Hayko Bağdat ise ideolojik olarak hayata soldan bakmasına vurgu yaparak, Gezi Parkı’na gitme nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Herkes niye gittiyse ondan gittim. Gezi parkının yarattığı öfkenin müsebbibi olan bir politik anlayış var. Bu politik anlayışın toplumsal bir krizle ilk karşılaştığı andı Gezi Parkı ve karşılaştığı ilk toplumsal tepki karşısında direkt 155’i arayan bir iktidarla karşı karşıyaydık. Korkunç bir polis şiddeti vardı. Dolayısıyla hem ideolojik olarak hayata soldan bakmam hem de oradaki binlerce direnen insanın yanında olmak duygusuyla gittim. Hayatımda katıldığım en onurlu eylemlerden bir tanesidir.”*

Rıdvan Akar ise kendini “sol vicdana ait hissettiğinden” bahsetmiş ve Gezi Parkı’na gitme nedenini bu ideolojik yaklaşımı ekseninde açıklamıştır: *“Ben 78’li bir kişiyim. Yani kendimi 14-15 yaşından itibaren sol vicdana ait hisseden biriyim. Bu duruşumu da olabildiğince korumaya gayret ettim. Bizim kendi öznel tarihimizde yani sol açısından bazı önemli kilometre taşları vardır. Örneğin nasıl 1 Mayıs 1977 bilinir, 15-16 haziran eylemleri yani çok büyük kitlesel eylemler o tarihin çok önemli parçalarıdır. Kanımca Gezi bunların hepsinin toplamından fazla bir tepki ve kitlesel bir hareketti. Ait olduğum vicdandı. Orada olmam gerektiğini düşündüğüm bir yerdi.”*

18. Taksim Gezi Parkı’na Kendimi Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olarak Gördüğüm İçin/Gezi Parkı Hareketinin Bir Parçası Olmak İçin Gittim

Araştırmada, Gezi Parkı’na gitme nedenleri sorulan katılımcılardan bazılarının, kendilerini Gezi Parkı hareketinin bir parçası olarak gördüklerini vurguladıkları görülmüştür. Harun Tekin bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Bir sürü nedenim vardı da, ilk ben daha çadırların yakıldığı sabah oradaydım. Yani ‘Ne oluyor burada?’ diye gittim önce. Bir kendi gözlerimle göreyim diye. Sonrasında da işte oradaki şeye olup biten olaya tanık olmak ve bir parçası olmak için gittim.”

Vatandaş K.Y. da kendini Gezi Parkı hareketinin bir parçası olarak gördüğünü ifade etmiştir: *“Orada yaşanan olayları tüm gerçekliğiyle ve farklı kişilerin yorumlarından arınmış biçimde görmek için. Kendi gözlerimle görmek ve tanık olmak için. Kendimi oranın bir parçası olarak görmemle alakalı.”*

Yekta Kopan ise, kendini Gezi Parkı hareketinin bir paydaşı olarak gördüğünü ifade etmiştir: *“Yani tabii ki bunlarda aşama aşama söyleyebilirim. Öncelikle olaylar başlamadan önce, olayların başladığı o perşembeyi cumaya bağlayan gecenin hemen öncesinde, çarşamba gecesini yani orada bir grup çevreci oturmaya başladığında gerçekten bu ne olduğunu anlamak için gittim. Ve görmek için gittim. Ondan sonra bu meselenin kendimi bu meselenin bir paydaşı olarak hissettiğim için gittim. Ondan sonra anlamak için gittim. Ondan sonra destek olmak için gittim. Yardım etmek için gittim. Oradaki insanlara yardım etmek için gittim. Ve o sesi duymak için gittim. Yani hep gittim.”*

Rıdvan Akar Gezi Parkı hareketini “ait olduğum vicdandı” şeklinde ifade etmiştir: *“Ben 78’li bir kişiyim. Yani kendimi 14-15 yaşından itibaren sol vicdana ait hisseden biriyim. Bu duruşumu da olabildiğince korumaya gayret ettim. Bizim kendi öznel tarihimizde yani sol açısından bazı önemli kilometre taşları vardır. Örneğin nasıl 1 Mayıs 1977 bilinir, 15-16 Haziran eylemleri yani çok büyük kitlesel eylemler o tarihin çok önemli parçalarıdır. Kanımca Gezi bunların hepsinin toplamından fazla bir tepki ve kitlesel bir hareketti. Ait olduğum vicdandı. Orada olmam gerektiğini düşündüğüm bir yerdi.”*

Bununla ilgili olarak Alper Taş ise, *“O büyük halk hareketinin bir parçası olmak için orada olduk biz de”* yanıtını şu şekilde vermiştir: *“Çok büyük bir tarihsel isyan. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük isyanı. Böyle bir isyanın olduğu bir yerde olmamak zaten abes bir şey. Doğal olarak orada olmamız gerekiyor. Tarihi bir*

sorumluluk yani çok önemli bir sorumluluk oldu. O büyük halk hareketinin bir parçası olmak için orada olduk biz de yani.”

4. Gezi Parkı Olayları Süresince Sosyal Medya Ağlarını Kullanım Amaçları

Tablo 4.43.

Gezi Parkı Olayları Süresince Sosyal Medya Ağlarını Kullanım Amaçları	n	%
Haberleri Paylaşmak İçin	10	40
Haber Almak İçin	8	32
Eylemcilerle Dayanışma İçinde	5	20
Olduğumu Göstermek İçin		
Mesleki Nedenlerden	4	16
Farkındalık Yaratmak İçin	3	12
Eylemi Duyurmak İçin	2	8
Özgürlükleri Savunmak İçin	2	8
Anlık Haberleri Takip Edebilmek İçin	2	8
Ana Akım Medyadaki	2	8
Otosansür Dolayısıyla Haber Almak ve Haber Vermek İçin		
Tek Mecra Olması		
Tepkimi Ortaya Koymak İçin	2	8
Örgütlenme ve Koordinasyon İçin	1	4
Polis Şiddetini Yansıtmak İçin	1	4
Uluslararası Farkındalık Yaratmak ve Uluslararası Dayanışma İçin	1	4

Araştırmada, katılımcılara “Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya ağlarını neden, hangi amaçlarla kullandınız?” sorusuna gelen yanıtların oranları şu şekildedir: Bu soruya en fazla oranda verilen yanıt, %40’lık frekans yoğunluğuyla “Haberleri paylaşmak için” yanıtı olmuştur. Katılımcıların %32’si “Haber almak için”, %20’si “Eylemcilerle dayanışma içinde olduğumu göstermek için”, %12’si

“Farkındalık yaratmak için”, %8’i “Eylemi duyurmak için”, %8’i “Özgürlükleri savunmak için”, %8’i “Anlık haberleri takip edebilmek için”, %8’i “Ana akım medyadaki otosansür dolayısıyla haber almak ve haber vermek için tek mecra olması”, %4’ü “Örgütlenme ve koordinasyon için”, %4’ü “Polis şiddetini yansıtmak için”, %4’ü “Uluslararası farkındalık yaratmak ve uluslararası dayanışma için dayanışma için”, %8’i “Tepkimi ortaya koymak için” ve %16’sı “Mesleki nedenlerden” yanıtını vermiştir.

1. Eylemcilerle Dayanışma İçinde Olduğumu Göstermek ve Eylemcilere Destek Olmak İçin

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanma nedenleri arasında “Eylemcilerle dayanışma içinde olduğumu göstermek ve eylemcilere destek olmak için” faktörünü ifade ederek yanıt vermiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A. *“Bütün bu sıraladıklarımın konuştuklarımızın dışında bu kadar sağlığını hatta canını kaybeden insanların bunu boş yere kaybetmemiş olduğunu göstermek ya da onlara sahip çıkabilmek, biraz olsun hem yakınlarının hem de işte yani bütün bu gezicilerin acısını ve fikrini paylaşabilmek için...”* şeklinde yanıt vererek düşüncelerini ifade etmiştir.

Yekta Kopan bu konuda, *“Yalnız kalmamak için kullandım. Yalnız olmadığımı bilmek için kullandım. Ben yalnız olmadığımı bileyim. Sen yalnız olmadığını bil. O yalnız olmadığını bilsin. Yalnız olmadığımı bilmek, yalnız bırakmamak için kimseyi. Birbirimize sarılmaktan başka gücümüzün olmadığını hissettiğim günlerdi. Bu birbirimiz derken de şunun altını çizmek istiyorum. Bu benim için önemli bir cümle. Bu birbirimizde hep benim inandığım, benim durduğum yerden birine sarılmak değil. Birbirimize sarılmak istedim ve fakat siyasetin kirli dili bazen bir anafor yaratır ve birbirimiz diye bir şey kalmaz. Birbirimiz kavramının, biz kavramının kalmadığı turnusol kağıdı ayrışımının yaşandığı günlerdi onlar. Aslında tıpkı bugünlerde olduğu gibi. Buna da Türkiye'nin siyasi iktidarıyla birebir koşut kılmak da istemiyorum. Bu iktidarla ilgili Gezi sürecinde ve sonrasında hesaplaşılacak çok şey vardı ve fakat sadece bununla ilintili bir cümle değil bu aslında. Dünya vatanım artık diyor. Bu kadarmış. Dolayısıyla ben herkese sarılmak, herkesin birbirini anlamasını sağlamak isterdim ve bunun olabileceğine inandım*

kimi zaman. Sosyal medya kullanımıyla da ilgili söylüyorum bunu. Ama bu kadarmış.” şeklinde görüş bildirerek Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medya kullanım nedenlerini ifade etmiştir.

Rıdvan Akar Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanmasının nedenlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Çarşı’ya dönük çok manipülatif iddialar söz konusuydu. Onlara karşı sosyal medyayı kullandığımı söyleyebilirim. Yani o iddialara karşı çarşının duruşunun doğruluğunu tespit etmek adına. Bazı paylaşımlarda bulundum.”*

Hüseyin Avni Mutlu ise Gezi Parkı eylemcileriyle empati kurma niyetiyle sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Mevcut durumun gidişatı çünkü gezi parkı olayları herkeste bir kaygı, bir tedirginlik de yaratmıştır, ne olacak ne gidecek? Burada bir olaylara hakim olduğumuzu, her şeyin tarafımızdan izlendiğini ve takip edildiğini kontrol edilebilir halde olduğunu dolayısıyla bu konudaki motivasyonumuzun duruşumuzun ve kararlılığımızın hissedilmesi bakımından bunu özellikle kullanmak istedik. Yaptıklarımızı kamuoyuyla çok süratle paylaşabilmek ve iyi bir haber kaynağı olabilmek için sosyal medyayı kullandık. İşin duygusal tarafı itibariyle bakıldığında o duygusallığı daha doğrusu ne diyoruz empatiyi çok rahatlıkla kurabildiğimizi ve bu empatiden kopuk olmadığımızı hissettirebilmek için de kullandık. Bir empati derinliğimiz olduğunu ve bir takım meselelerde de aynı düşünebildiğimizi... işte çevreci yaklaşımlarda, bu konularda da ortak kanaatler düşünceler içerisinde olduğumuz duygusunu paylaşabilmek için de kullandık.”*

Mücella Yapıcı ise Gezi Parkı eylemcilerinin hukuki hakları ve sağlık koşullarının düzeltilmesi için çığlık atmak adına sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Vallahi benim ilk aklıma gelen o noktada insanların daha çok zarar görmemesi ve nasıl anlatayım sana şeyi çok önemsedim çünkü sadece öyle kullandım yani hukuki haklarını ve sağlık koşullarının bir an önce düzeltilmesi için çığlık atmak adına kullandığımı... yani öyle bir derdim vardı benim kişisel olarak. Yani siyasetten daha çok bu noktada çünkü oradaki kitlelerin, çünkü hastaneye gidemiyorlardı o noktada biraz s.o.s örgütü gibi insanların birbirinden haberdar olması, nerede bir zorluk var nerede insanlar? Çünkü tam öyleydi. O ilk tweetler*

hatırlarsanız... biraz toplumsal... ne diyelim ona? Evet yani bu. Gerçekten benim kişisel derdim birazcık da buydu.”

2. Haberleri Paylaşmak İçin

Araştırma verilerinin betimsel analizinde, katılımcıların bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “Haberleri paylaşmak” nedenini ifade ettiği görülmüştür. Bununla ilgili olarak Vatandaş F.K., Gezi sürecinde sosyal medyayı kullanım nedenlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Haberleri yaymak için. İnsanların gözünü açmak için. O kadar. Direkt ağaçları savunmak değil. Özgürlüğü savunmak. Hakları savunmak içindi.”*

Harun Tekin Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanım nedenlerini şu şekilde aktarmıştır: *“Hakikati daha görünür kılmak için. Aslında hem tanık olmak hem etkilemek için olup biteni”*. Güneş Duru da Harun Tekin’in verdiği yanıtı benzer bir şekilde Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanım nedenlerini ifade ederken “hakikatler” sözcüğünü kullanmıştır: *“Hakikatleri, yani hakikat orada gerçekten ne olduğu. Ben mesela Dolmabahçe’deydim. Dolmabahçe’de ne oldu. O gece Dolmabahçe’deydim. Polis şiddetini vesaire yani bütün olanları ben elimden geldiğince, o koşulda, elimden geldiği kadar insanlarla paylaşmak amacıyla kullandım. Yani hakikat. Orada ne olduğunu göstermek için, o kadar. Ben görüyorsam doğrudur. Ben bir taraftan da gazetede yazı yazan bir insanım her hafta. Dolayısıyla okurlar da takip ediyor. Muhafazakâr insanlar da vardı gezi parkı içinde. Orada da bir sayı var elinizde. O yüzden bu işi mümkün olduğu kadar insanlara anlatmak... Farkında bile değilse ne olduğunun bittiğinin... En azından belki ben söylüyorum diye bana inanırlar. Orada kanaat önderliği değil de refleks...”*

Özgür Mumcu sosyal medya ağları için doğrudan *“Haber verme programıydı.”* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Hayko Bağdat ise Gezi Parkı sürecinde sosyal medya ağlarını kullanma nedeni olarak şöyle bir açıklama yapmıştır: *“Lazım olduğu için. İletişim için lazımdı. Herkesle. İç kamuoyu ile...”*

Hüseyin Avni Mutlu sosyal medyayı haber kaynağı olma amacıyla kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Mevcut durumun gidişatı çünkü gezi parkı*

olayları herkeste bir kaygı, bir tedirginlik de yaratmıştır, ne olacak ne gidecek? Burada bir olaylara hakim olduğumuzu, her şeyin tarafımızdan izlendiğini ve takip edildiğini kontrol edilebilir halde olduğunu dolayısıyla bu konudaki motivasyonumuzun duruşumuzun ve kararlılığımızın hissedilmesi bakımından bunu özellikle kullanmak istedik. Yaptıklarımızı kamuoyula çok süratle paylaşabilmek ve iyi bir haber kaynağı olabilmek için sosyal medyayı kullandık. İşin duygusal tarafı itibariyle bakıldığında o duygusallığı daha doğrusu ne diyoruz empatiyi çok rahatlıkla kurabildiğimizi ve bu empatiden kopuk olmadığımızı hissettirebilmek için de kullandık. Bir empati derinliğimiz olduğunu ve bir takım meselelerde de aynı düşünebildiğimizi... işte çevreci yaklaşımlarda, bu konularda da ortak kanaatler düşünceler içerisinde olduğumuz duygusunu paylaşabilmek için de kullandık.”

Sezgin Tanrıkulu Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanma nedenini şu şekilde açıklamıştır: *“Gizli ve sansürsüz doğrudan bilgi almak ve paylaşmak. Sahadan bilgi almak. Medya mensubu kendisi de bazen bir şeyleri katarak yazıyor ama yazan da olayın içindeyse doğrudan yazıyor yani hiçbir şey katmıyor. Taksim Dayanışması'na güveniyordum. Onların tweetlerine. Gazetecilerden İsmail Saymaz, Ahmet Şık.”*

Sırrı Süreyya Önder sosyal medyayı kullanım nedenlerini şu cümlelerle aktarmıştır: *“Kitleleri haberdar etme ve seferber etme. Mobilize. Harekete geçirme.”*

3. Haber Almak İçin

Araştırmada, katılımcıların bazıları Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “haber alma” faktöründen bahsetmiştir. Bununla ilgili olarak Mustafa Edib Yılmaz Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Bilgi almak, ne olup bittiğini öğrenmek ve olan bitene tepki göstermek.”* Harun Tekin haber alma kısmına “tanık olmak” şeklinde bir yanıt vererek düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Hakikati daha görünür kılmak için. Aslında hem tanık olmak hem etkilemek için olup biteni.”*

Cem Dinlenmiş, arkadaşından, annesinden ve hiç tanımadığı birinin iletilerini takip edebilmek için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir: *“Şimdiye kadar*

saydığımız konuştuğumuz hepsi aslında. Bunun dışında benim kendi mesleki şeyim de var. Köşe hazırlıyorum haftanın özeti. Aynı zamanda orada bir arkadaşım varsa onun için de kullanırım. Annem bir şeye yorum yaptıysa onu merak ettiğim için de kullanırım. O dönemde yoğunlaşmıştı. Hiç tanımadığım gitmediğim bir şehirden birinin ne yazdığını okumak için olabilir. Her şey için...”

Sezgin Tanrıkulu Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanması ile ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Gizli ve sansürsüz doğrudan bilgi almak ve paylaşmak. Sahadan bilgi almak. Medya mensubu kendisi de bazen bir şeyleri katarak yazıyor ama yazan da olayın içindeyse doğrudan yazıyor yani hiçbir şey katmıyor. Taksim Dayanışması’na güveniyordum. Onların tweetlerine. Gazetecilerden İsmail Saymaz, Ahmet Şık.”*

Alper Taş sosyal medyadan gelişmeleri canlı olarak takip edebildiklerini şu şekilde vurgulamıştır: *“Gelişmeleri canlı takip etmek, duyguları ve direnişi sahiplenmek ve direnişi yaymak. Yaygınlaştırmak. Direnişin sesinin soluğunun daha fazla çıkmasını sağlamak için.”*

Vatandaş E.Y. de süreci anlık olarak takip edebilmek için sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Haber almak için. Süreci anlık takip etmek için. Başka ulaşılabilir bir kaynak olmadığı için. Süreç boyunca insanların örgütlenmesinin sağlandığı bir aracı olarak gördüm, ne şekilde ilerlediklerini takip etmek için.”*

Vatandaş İ.C. de sadece haber alabilmek için diyerek sosyal medya kullanma nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Aslında sadece haber alabilmek için çünkü ortada olmaması gereken yanlış olan bir şey vardı ve bu yanlış her geçen dakika daha büyük yanlışlar doğuruyordu daha büyük yanlışlar yapılıyordu ve buna bir şekilde tepki gösterilmesi gerekiyordu ve onun için de bir haber alma aracı olarak kullandım. Yoksa amacım birilerini örgütlemek falan değildi ki öyle örgütleyebileceğim bir yeteneğin bir kapasitem de yok yani. Sadece haber alma amaçlı kullandığım bir şey.”*

Mücella Yapıcı zor durumda olan insanların haberlerini alabilmek için sosyal medyayı kullandığını şu şekilde aktarmıştır: *“Valla benim ilk aklıma gelen o noktada insanların daha çok zarar görmemesi ve nasıl anlatayım sana şeyi çok önemsedim çünkü sadece öyle kullandım yani hukuki haklarını ve sağlık koşullarının bir an önce düzeltilmesi için çılglık atmak adına kullandığımı... yani öyle bir derdim vardı benim kişisel olarak. Yani siyasetten daha çok bu noktada çünkü oradaki kitlelerin, çünkü hastaneye gidemiyorlardı o noktada biraz S.O.S. örgütü gibi insanların birbirinden haberdar olması, nerede bir zorluk var nerede insanlar? Çünkü tam öyleydi. O ilk tweetler hatırlarsanız... biraz toplumsal... ne diyelim ona? Evet yani bu. Gerçekten benim kişisel derdim birazcık da buydu.”*

Levent Üzümcü de Mücella Yapıcı'nın yanıtına benzer şekilde zor durumda olan insanların haberlerini alabilmek için sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben doğru haber alamadığımı düşündüğüm için yanlış haberler aldığımı gördüğüm, yaşadığım için ve zor durumda olan insanların bir sokakta sıkışmış ve hiçbir şekilde haberini alamadığımız insanların haberini alabilmek için bir telefonla biz şuradayız ve şurada kötü durumdayız dediklerinde öğrenebilmek için kullandım.”*

4. Farkındalık Yaratmak İçin

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı sürecinde “farkındalık yaratmak” için sosyal medyayı kullandıklarını ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak Rıdvan Akar şunları aktarmıştır: *“Çarşı'ya dönük çok manipülatif iddialar söz konusuydu. Onlara karşı sosyal medyayı kullandığımı söyleyebilirim. Yani o iddialara karşı çarşının duruşunun doğruluğunu tespit etmek adına. Bazı paylaşımlarda bulundum.”*

Vatandaş F.K. sosyal medya kullanma nedenini “insanların gözünü açmak için” olarak açıklamıştır: *“Haberleri yaymak için. İnsanların gözünü açmak için. O kadar. Direkt ağaçları savunmak değil. Özgürlüğü savunmak. Hakları savunmak içindi.”*

Vatandaş K.Y. da benzer şekilde farkındalık yaratabilmek için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir: *“Ben Gezi Parkı’na oradaki durumu tüm çıplaklığıyla görmek ve olayın sadece bir doğaya sahip çıkma olayı olarak görmedim. Aslında toplumun belli bir süredir içinde biriktirmiş olduğu bir baskının sonucunda verdiği bir patlak olarak gördüğüm için gittim. Çünkü olayın sadece orada iki tane ağacın kesilmesi ya da ordaki yeşil alanın katledilmesi değil, insanların farklı fikirlerde de olabileceği ve farklı fikirleri özgür bir ortamda -çünkü modern toplumlar bunu gerektirir- istediği şekilde dile getirebileceğini düşündüğüm için gittim. Buna karşı gösterilen tepkinin yine aynı şekilde fikirlerle değil kaba kuvvet ve şiddetle olduğunu gördüğüm için gittim. Bunların hepsi aslında toplumun kendini dışa vurumuydu. Kendi tepkilerinin biriktirdiklerinin bir dışa vurumuydu. Bu farkındalığı yaratmak için de aktif bir şekilde sosyal medyayı kullandım ve insanların da aslında baskılanamayacağını, benim gibi düşünen, fikirlerini kendi gibi olan insanlarla paylaşabileceğini gösterebilmek için kullandım.”*

Mücella Yapıcı, sosyal medya kullanım tarzını “S.O.S örgütü gibi” şeklinde bir tanımla şu şekilde ifade etmiştir: *“Valla benim ilk aklıma gelen o noktada insanların daha çok zarar görmemesi ve nasıl anlatayım sana şeyi çok önemsedim çünkü sadece öyle kullandım yani hukuki haklarını ve sağlık koşullarının bir an önce düzeltilmesi için çılgın atmak adına kullandığımı... yani öyle bir derdim vardı benim kişisel olarak. Yani siyasetten daha çok bu noktada çünkü oradaki kitlelerin, çünkü hastaneye gidemiyorlardı o noktada biraz S.O.S örgütü gibi insanların birbirinden haberdar olması, nerede bir zorluk var nerede insanlar? Çünkü tam öyleydi. O ilk tweetler hatırlarsanız... biraz toplumsal... ne diyelim ona? Evet yani bu. Gerçekten benim kişisel derdim birazcık da buydu.”*

5. Eylemi Duyurmak İçin

Verilerin betimsel analizinde, katılımcıların bazıları Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “eylemleri duyurma” amacı olduğunu ifade etmiştir. Alper Taş bununla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Gelişmeleri canlı takip etmek, duyguları ve direnişi sahiplenmek ve direnişi yaymak. Yayınlıştırmak. Direnişin sesinin soluğunun daha fazla çıkmasını sağlamak için.”*

Rıdvan Turan ise bu konuda şunları aktarmıştır: *“Gezi Parkı’nın taşıdığı haklı mücadeleyi geniş kesimlere ulaştırabilmek için...”*

6. Özgürlükleri Savunmak İçin

Araştırmada katılımcılardan bazıları sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “özgürlükleri savunma” nedeninin olduğunu ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş F.K. *“Haberleri yaymak için. İnsanların gözünü açmak için. O kadar. Direkt ağaçları savunmak değil. Özgürlüğü savunmak. Hakları savunmak içindi...”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Vatandaş K.Y. de ifade özgürlüğüne değinerek, sosyal medyayı kullanım nedenlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Ben Gezi Parkı’na oradaki durumu tüm çıplaklığıyla görmek ve olayın sadece bir doğaya sahip çıkma olayı olarak görmedim. Aslında toplumun belli bir süredir içinde biriktirmiş olduğu bir baskının sonucunda verdiği bir patlak olarak gördüğüm için gittim. Çünkü olayın sadece orada iki tane ağacın kesilmesi ya da ordaki yeşil alanın katledilmesi değil, insanların farklı fikirlerde de olabileceği ve farklı fikirleri özgür bir ortamda -çünkü modern toplumlar bunu gerektirir- istediği şekilde dile getirebileceğini düşündüğüm için gittim. Buna karşı gösterilen tepkinin yine aynı şekilde fikirlerle değil kaba kuvvet ve şiddetle olduğunu gördüğüm için gittim. Bunların hepsi aslında toplumun kendini dışa vurumuydu. Kendi tepkilerinin biriktirdiklerinin bir dışa vurumuydu. Bu farkındalığı yaratmak için de aktif bir şekilde sosyal medyayı kullandım ve insanların da aslında baskılanamayacağını, benim gibi düşünen, fikirlerini kendi gibi olan insanlarla paylaşabileceğini gösterebilmek için kullandım.”*

7. Anlık Haberleri Takip Edebilmek İçin

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedeni olarak “Anlık haberleri takip edebilme imkânı”nı vurguladıkları görülmüştür. Bununla ilgili olarak vatandaş E.Y., *“Haber almak için. Süreci anlık takip etmek için. Başka ulaşılabilir bir kaynak olmadığı için. Süreç boyunca insanların örgütlenmesinin sağlandığı bir aracı olarak gördüm, ne şekilde*

ilerlediklerini takip etmek için.” şeklinde bir açıklama yaparak süreci anlık takip etmek için sosyal medyayı tercih ettiğini ifade etmiştir.

Alper Taş ise, gelişmeleri canlı olarak takip edebilmek için sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Gelişmeleri canlı takip etmek, duyguları ve direnişi sahiplenmek ve direnişi yaymak. Yaygınlaştırmak. Direnişin sesinin soluğunun daha fazla çıkmasını sağlamak için.”*

8. Ana Akım Medyadaki Otosansür Dolayısıyla Haber Almak ve Haber Vermek İçin Tek Mecra Olması

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medya ağlarını kullanma nedenleri arasında “Ana akım medyadaki sansür” konusuna değindikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Erdem Gündüz, *“Olayların gerçek yüzünün ne olduğunu yansıtmak için. Yani çünkü sokakta insanlar ölüyor ve hiçbir medya kurumu bir haber yapmıyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Levent Üzümcü de aynı noktaya değinerek, konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Ben doğru haber alamadığımı düşündüğüm için yanlış haberler aldığımı gördüğüm, yaşadığım için ve zor durumda olan insanların bir sokakta sıkışmış ve hiçbir şekilde haberini alamadığımız insanların haberini alabilmek için bir telefonla biz şuradayız ve şurada kötü durumdayız dediklerinde öğrenebilmek için kullandım.”*

9. Örgütlenme ve Koordinasyon İçin

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanma nedenleri arasında sosyal medyanın örgütlenme ve koordinasyon gücünü ifade ederek soruya yanıt verdikleri gözlemlenmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.Y., *“Haber almak için. Süreci anlık takip etmek için. Başka ulaşılabilir bir kaynak olmadığı için. Süreç boyunca insanların örgütlenmesinin sağlandığı bir aracı olarak gördüm, ne şekilde ilerlediklerini takip etmek için...”* şeklinde bir yanıt verirken, Sırrı Süreyya Önder, *“Kitleleri haberdar etme ve seferber etme. Mobilize. Harekete geçirme...”* şeklinde bir yanıt vermiş, Alper Taş ise, *“Gelişmeleri canlı takip etmek, duyguları ve direnişi sahiplenmek ve direnişi yaymak. Yaygınlaştırmak. Direnişin*

sesinin soluğunun daha fazla çıkmasını sağlamak için...” diyerek sosyal medyanın örgütlenme gücünü haiz olan bir kanal olduğunu vurgulamıştır.

10. Polis Şiddetini Yansıtmak İçin

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medyayı polis şiddetini yansıtmaya aracı olarak kullandıklarını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bununla ilgili olarak Ahmet Şık şunları ifade etmiştir: *“Cezaevinde akıllı telefon edindikten sonra Instagram hesabım oldu. Gezi sürecinde Instagram’ı çok aktif kullandım. Özellikle sokakta karşılaştığım fotoğrafları takipçilerime aktarmak için. Yani o bir gazetecilik faaliyetidir. Zaten o dönem gazetecilik yapmıyordum. Bilgi üniversitesi çalışanıydım. Medyadan aforoz edilmişim. Kitap yazarak gazetecilik yapmaya çalışıyordum. Zaman zaman bazı internet sitelerine ve dergilere yazı yazıyordum ama Instagram’ı doğrudan, gündelik fotoğraf paylaşımı üzerinden bir gazetecilik faaliyeti olarak kullanıyordum. Zaten Gezi sürecinde çok fazla. Yani her gün birkaç fotoğraf koyarak takipçilerime ulaştırmaya çalıştım çünkü orada korkunç bir şiddet, eleştirdiğimiz yerden protesto, yanında durduğumuz yerden, vardı. İnsanların onları görmesi gerekiyordu. Onun için kullandım.”*

Güneş Duru da Ahmet Şık’ın açıklamalarına benzer şekilde Gezi Parkı sürecindeki polis şiddetine şu şekilde değinmiştir: *“Hakikatleri, yani hakikat orada gerçekten ne olduğu. Ben mesela Dolmabahçe’deyim. Dolmabahçe’de ne oldu. O gece Dolmabahçe’deyim. Polis şiddetini vesaire yani bütün olanları ben elimden geldiğince, o koşulda, elimden geldiği kadar insanlarla paylaşmak amacıyla kullandım. Yani hakikat. Orada ne olduğunu göstermek için, o kadar. Ben görüyorsam doğrudur. Ben bir taraftan da gazetede yazı yazan bir insanım her hafta. Dolayısıyla okurlar da takip ediyor. Muhafazakar insanlar da vardı gezi parkı içinde. Orada da bir sayı var elinizde. O yüzden bu işi mümkün olduğu kadar insanlara anlatmak... farkında bile değilse ne olduğunun bittiğinin... en azından belki ben söylüyorum diye bana inanırlar. Orada kanaat önderliği değil de refleks...”*

11. Uluslararası Farkındalık ve Uluslararası Dayanışma Yaratmak İçin

Emrah Altındış, Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Uluslararası bir farkındalık yaratmak için Gezi Parkı’na dair kullandım. Uluslararası farkındalık ve uluslararası dayanışma. Facebook’ta kurulan International Solidarity grubu İngilizce bütün haberleri paylaşıyordu. Ne olup bittiğini insanlar oradan rahatça takip edebilsinler diye. Twitter’da aynı şekilde arkadaşlar Resist Gezi diye bir account açtılar. Onlar oradan sürekli İngilizce haberleri paylaşıyorlardı. Bir sürü farklı yurtdışındaki Gezi forumu zaten internet üzerinden birbiriyle iletişimi sağladı zaten, doğal olarak. Bunun bir ayağı da Facebook’tur.”*

12. Tepkimi Ortaya Koymak İçin

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “tepkilerini göstermek” amacını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bununla ilgili olarak Mustafa Edib Yılmaz, *“Bilgi almak, ne olup bittiğini öğrenmek ve olan bitene tepki göstermek...”* şeklinde bir yanıt vererek Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma amacını ifade etmiştir.

Vatandaş İ.C. de aynı şekilde, tepki gösterilmesi gerektiğini düşündüğü için, sosyal medyayı kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Aslında sadece haber alabilmek için çünkü ortada olmaması gereken yanlış olan bir şey vardı ve bu yanlış her geçen dakika daha büyük yanlışlar doğuruyordu daha büyük yanlışlar yapılıyordu ve buna bir şekilde tepki gösterilmesi gerekiyordu ve onun için de bir haber alma aracı olarak kullandım. Yoksa amacım birilerini örgütlemek falan değildi ki öyle örgütleyebileceğim bir yeteneğin bir kapasitem de yok yani. Sadece haber alma amaçlı kullandığım bir şey...”*

13. Mesleki Nedenlerden

Verilerin betimsen analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı sürecinde sosyal medyayı kullanma nedenleri arasında “mesleki nedenler” olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Güneş Duru şunları ifade etmiştir: *“Hakikatleri, yani hakikat orada gerçekten ne olduğu. Ben mesela Dolmabahçe’deydim. Dolmabahçe’de ne oldu. O gece Dolmabahçe’deydim. Polis şiddetini vesaire yani bütün olanları ben elimden geldiğince, o koşulda, elimden geldiği kadar insanlarla paylaşmak amacıyla kullandım. Yani hakikat. Orada ne olduğunu göstermek için, o kadar. Ben görüyorsam doğrudur. Ben bir taraftan da gazetede yazı yazan bir insanım her hafta. Dolayısıyla okurlar da takip ediyor. Muhafazakar insanlar da vardı gezi parkı içinde. Orada da bir sayı var elinizde. O yüzden bu işi mümkün olduğu kadar insanlara anlatmak... farkında bile değilse ne olduğunun bittiğinin... en azından belki ben söylüyorum diye bana inanırlar. Orada kanaat önderliği değil de refleks...”*

Cem Dinlenmiş de mesleki durumuna vurgu yaparak bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Şimdiye kadar saydığımız konuştuğumuz hepsi aslında. Bunun dışında benim kendi mesleki şeyim de var. Köşe hazırlıyorum haftanın özeti. Aynı zamanda orada bir arkadaşım varsa onun için de kullanırım. Annem bir şeye yorum yaptıysa onu merak ettiğim için de kullanırım. O dönemde yoğunlaşmıştı. Hiç tanımadığım gitmediğim bir şehirden birinin ne yazdığını okumak için olabilir. Her şey için...”*

Ahmet Şık ise Gezi Parkı olayları sırasında fotoğraflarını takipçileriyle paylaştığını ve bunun bir gazetecilik faaliyeti olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Cezaevinde akıllı telefon edindikten sonra Instagram hesabım oldu. Gezi sürecinde Instagram’ı çok aktif kullandım. Özellikle sokakta karşılaştığım fotoğrafları takipçilerime aktarmak için. Yani o bir gazetecilik faaliyetimdir. Zaten o dönem gazetecilik yapmıyordum. Bilgi üniversitesi çalışanıydım. Medyadan aforoz edilmişim. Kitap yazarak gazetecilik yapmaya çalışıyordum. Zaman zaman bazı internet sitelerine ve dergilere yazı yazıyordum ama Instagram’ı doğrudan, gündelik fotoğraf paylaşımı üzerinden bir gazetecilik faaliyeti olarak kullanıyordum. Zaten*

Gezi sürecinde çok fazla. Yani her gün birkaç fotoğraf koyarak takipçilerime ulaştırmaya çalıştım çünkü orada korkunç bir şiddet, eleştirdiğimiz yerden protesto, yanında durduğumuz yerden, vardı. İnsanların onları görmesi gerekiyordu. Onun için kullandım.”

Hüseyin Avni Mutlu Gezi Parkı olayları sürecinde İstanbul Valisi olarak konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Mevcut durumun gidişatı çünkü Gezi Parkı olayları herkeste bir kaygı, bir tedirginlik de yaratmıştır, ne olacak ne gidecek? Burada bir olaylara hakim olduğumuzu, her şeyin tarafımızdan izlendiğini ve takip edildiğini kontrol edilebilir halde olduğunu dolayısıyla bu konudaki motivasyonumuzun duruşumuzun ve kararlılığımızın hissedilmesi bakımından bunu özellikle kullanmak istedik. Yaptıklarımızı kamuoyuyla çok süratle paylaşabilmek ve iyi bir haber kaynağı olabilmek için sosyal medyayı kullandık. İşin duygusal tarafı itibariyle bakıldığında o duygusallığı daha doğrusu ne diyoruz empatiyi çok rahatlıkla kurabildiğimizi ve bu empatiden kopuk olmadığımızı hissettirebilmek için de kullandık. Bir empati derinliğimiz olduğunu ve bir takım meselelerde de aynı düşünebildiğimizi... işte çevreci yaklaşımlarda, bu konularda da ortak kanaatler düşünceler içerisinde olduğumuz duygusunu paylaşabilmek için de kullandık.”*

5. Yabancı Medya Kuruluşları Gezi Parkı Olaylarını Haberlerinde Objektif Şekilde Yansıttı mı?

Tablo 4.44.

Yabancı Medya Kuruluşları Gezi Parkı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıttı mı?	n	%
Yabancı Medya Kuruluşları Türkiye'deki Medya Kuruluşlarına Göre Daha Objektif Şekilde Haber Yaptı	10	40
Yabancı Medya Kuruluşları Gezi Parkı Olaylarını Haberlerinde Objektif Şekilde Yansıttı	6	24
Takip Edemedim	3	12
CNN International Olayları Objektif Şekilde Haberlerinde Yansıtmadı	3	12
Yabancı Medya Kuruluşlarının Hepsi Objektif Yayın Yapmadı	2	8
Türkiye'deki Medya Kanalları Olayları Haber Yapmadığı İçin Yabancı Medya Kuruluşlarından Haberleri Takip Edebildim	2	8

Araştırmada, “Sizce yabancı medya kuruluşları Gezi Parkı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıttı mı?” sorusu yöneltilen katılımcıların bu soruya en yüksek oranda (%40) “Türkiye’deki medya kuruluşlarına göre daha objektif şekilde haber yaptılar” yanıtını verdikleri görülmüştür. Katılımcıların %24’ü “Yabancı medya kuruluşları Gezi Parkı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıttı”, %12’si “Takip edemedim”, %40’ı “Türkiye’deki medya kuruluşlarına göre daha objektif şekilde haber yaptılar”, %8’i “Yabancı medya kuruluşlarının hepsi

objektif yayın yapmadı”, “Türkiye’deki Medya Kanalları Olayları Haber Yapmadığı için yabancı medya kuruluşlarından haberleri takip edebildim” ve %12’si “CNN International olayları objektif şekilde haberlerinde yansıtmadı” şeklinde soruya yanıt vermiştir.

1. Yabancı Medya Kuruluşları Gezi Parkı Olaylarını Haberlerinde Objektif Şekilde Yansıttı

Araştırmada, katılımcılardan bazıları yabancı medya kuruluşlarının Gezi Park’ı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıttığını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş K.Y. şunları ifade etmiştir: *“Evet objektifti. Onların bizden önce haberleri vardı. Onlar Türkiye’yi bizden çok daha iyi takip ettiğini düşünüyorum. Özellikle birkaç ülkenin... Onların medyaları yani bunu özgürlük kavramının içine sokar mıyız bilmiyorum ama bir şey eğer bir yerde cereyan ediyorsa bir şey oluyorsa onu tüm gerçekliğiyle, tarafsız bir şekilde en azından yorumsuz bir şekilde insanlara sunup, kararı onların vermesini bekliyorlar. Böyle bir medya olması tabii ki de önemli. Amerika’da CNN haber ajansı ki kendileri ilk günden beri orada yayın yapmaya çalıştılar. İmkânları el verdiğince... Çünkü sunucularının orada tartaklanması, kameralarının kırılmaya çalışılması gibi olaylar yaşandı.”*

Vatandaş İ.C. ise bu konuda şu şekilde görüşlerini dile getirmiştir: *“Bence evet. Şunu söylersen eğer bilmiyorum devamındaki sorularda var mı bu, bunu yaparken samimiler miydi? Yani onun samimi olması çok ilgilendirmiyor beni. Samimi veya değil sonuçta ortada bir görüntü var, bir fotoğraf var. Onlar bu fotoğrafı aktarıyor. Önemli olan bu fotoğrafın mevcut olması. Bunu ister başka bir amaçla yapsın ister iyi niyetle yapsın ister kötü niyetle yapsın. Önemli olan orada o fotoğraf var mı yok mu? Bu fotoğraf varsa ve sen bu fotoğrafın olmasına sebep oluyorsan, o zaman ‘sen bu fotoğrafı niye aktarıyorsun’ diye o adamlara kızmak çok saçma bir şey. Sen bu fotoğrafın olmaması için çalışmalısın.”*

Mücella Yapıcı ve Hayko Bağdat yabancı basının Gezi Parkı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıttığını ifade etmişlerdir. Yapıcı soruya, *“Bu soruya*

cevap veremem ama... Bence yansıttı.” şeklinde yanıt verirken, Bağdat yalnızca “Evet.” demekle yetinmiştir.

Levent Üzümcü ise yabancı basını çok fazla takip etmediğini ifade ederek şunları aktarmıştır: *“Ben çok fazla yabancı medya kuruluşlarını izlemedim ama şunu rahatlıkla söyleyebilirim: Buraya geldi onlar. Yani olabildiğince objektif, ne olup bittiğini görebilmek için buraya geldiler. Alana geldiler. CNN International buradaydı. Christina Amanpour biliyorsun İran asıllı Amerikalı. Ya da İngiliz mi? Ama sanki Amerikalı.”*

Alper Taş da yabancı basını yakından takip edemediğini belirterek bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Şimdi ben yabancı kaynakları çok inceleyemedim. CNN’in buraya gelmiş olması anormal bir şey değil yani. Sonuçta çok büyük bir isyan vardı. Tahrir yaşandı, İspanya’da meşhur meydana halk ayaklanmaları var, Amerika’da yine bir meydan ayaklanması, occupy, bunun bir benzeri İstanbul’da oluyor, Türkiye’de oluyor, uluslararası bir kanalın gelip burada sığağı sığağına haber geçmesi kadar doğal bir şey olamaz. Medyanın zaten orada olmaması uluslararası ve ulusal, burada sorgulanması gereken, uluslararası ya da ulusal medyanın neden yer aldığı değil, neden yer almadığı veya yer aldıysa neden böyle bir toplumsal olayı yansıtmadığı yani. Uluslararası bir kanal, ki öyle CNN dediğimiz kanal, bunun burada çıkan tabloyu yansıtmamasından başka ne olabilir ki, yansıtacak, yansıtmalı.”*

2. Türkiye’deki Medya Kuruluşlarına Göre Daha Objektif Şekilde Haber Yaptılar

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının yabancı medyadan söz ederken Türkiye ile karşılaştırma yaparak yanıt verdiğini ve Türkiye’deki medya kuruluşlarına göre yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı olayları ile ilgili haberleri daha objektif şekilde yansıttığını ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A., *“Yani bizim ülkemizdekine kıyasla, evet, daha objektifti en azından.”* yanıtını vermiştir. Erdem Gündüz soruya, *“Evet. Çünkü biz düşünün ya, CNN, CNN Türk’ün yayınını geçip, CNN Türk’ün haberini almıyor. Onların hakkını kaldırmayı düşündüler. NTV’nin burada yayın aracı var. NTV’nin yayın aracını neden devirsin*

insanlar çünkü NTV'ye gidip açtıklarında haber görmediklerinden devirdiler.” şeklinde yanıt vermiş, Harun Tekin ise *“Yani evet diyeceğim çünkü bizim standartlarımız o kadar düşük ki onların hatalarını şu anda düşünemiyorum yani.”* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. Güneş Duru da Türkiye'deki medya kuruluşlarına kıyasla, yabancı medya kuruluşlarının daha objektif olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Kim olduğuna bakar ama genelde objektif. Bize göre objektif.”* Özgür Mumcu da bu konuda, *“Evet. Bize göre daha iyidiler.”* yanıtını vermiş, Rıdvan Akar yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı olaylarını yansıtma biçimleriyle ilgili olarak *“Türk medyasına oranla çok daha objektiftir.”* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Sezgin Tanrıku bu konuda, *“Yani en azından çalıştılar. Bize göre çok daha iyilerdi.”* yanıtını verirken, Rıdvan Turan *“Ben olumlu buluyorum. CNN gelsin tabii ki. Objektivite. Yaklaşık objektivite denilebilir. Bizim medyamıza göre son derece objektiftir. Bizim medyamız korkunçtu yani.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Cem Dinlenmiş ise bu konuyla ilgili olarak görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Bu çok genel bir soru, yani yansıtanlar da olmuştur yansıtmayanlar da olmuştur. Yansıttılar desem yansıtmayanlar da olmuştur yani. Türkiye’de ilk başta hiç görmemek veya önemsiz görmek gibiydi. Onların yarattığı boşlukta onlar kıymetli oldular çünkü bütün açıklığıyla yayın yapmaya başladılar. Sonra belki Türkiyeli kuruluşlar da yapmaya başladılar ama o zaman iş işten geçmişti, olayın sıcaklığı. Çok aşırı hassas davrandığı zaman Türkiye’de kuruluşlar, o zaman yabancılar çok daha açık ve otosansür yapmadan ifade edebildikleri için öyle bir faydası vardı.”*

Ahmet Şık da Türkiye medyasıyla kıyaslama yaparak soruya şu şekilde bir yanıt vermiştir: *“Türkiye medyasında kıyasla ‘evet’. Neden ‘evet’ diyorum? Mesela iktidar ve yandaşları onun üzerinden çok komplo teorisi üretti ama biraz da mesela o dönem için baktığımızda uluslararası medyanın ilgilendiği en önemli haber şuydu; Papa ölecek mi ölmeyecek mi? Hatırlarsanız. Papa da uzun süre can çekişti ölmedi. İyi ki o zaman ölmedi çünkü Gezi'nin üstüne... Bakın bu kadar büyük bir hareket yoktu çevrede ve benzer şeyleri takip etmekten, çiçek açmayan, yanlışlıkla ‘bahar’ denilen o Arap isyanları döneminden gelen bir tecrübeyle ve Suriye’de gelişmeler, Irak’ta, bölgede yakın civarda bulunan insanlar buraya geldiler. En büyük iş bu.*

Kendileri de ilk başta hesaplayamadılar ama iş büyüyünce o taraftan buraya geldiler ve gelenlerin çoğu da freelanceti çünkü işin kokusunu alınca çıkaracakları bir öyküyle çok fazla para kazanabilirlerdi. O kaygıyla geldiler ve Türkiye medyasına göre evet daha iyilerdi ama aptalsaptal gazetecilik yapıldı mı evet çünkü Avrupalı olmak biraz böyle. Saçma bir romantizm var. Her şeyden bir devrimci hareket bekleyip olur olmaz dizi edip biraz da tahrif eden yayınlar oldu mu evet oldu. Ama uluslararası saygınlığı olan, ya da yayın yaptığı ülkelerde bir güvenilirliği olan yerlerde herhangi bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum. Zaten olsa idi bunu iktidar medyası çarpıtarak bize anlatırdı. Hiç öyle bir şey yapmadılar.”

3. Yabancı medya kuruluşlarının hepsi objektif yayın yapmadı

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının yabancı medya kuruluşlarının hepsinin objektif habercilik yapmadığını ifade etmiştir. Emrah Altındış, bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Bütün yabancı haberlerde Gezi ile ilgili haberler çıkmaya başladı Gezi süresince. Ana akım yabancı basını da ya da batı ana akım basını da otoriterlik üzerinden ele aldılar. Demokrasi sorunu olarak ele alanlar da oldu. Mesela Financial Times’da çıkan bir yazı aklıma geliyor. ‘Tayyip Erdoğan çok gaddar bir adam, kabasaba filan, bakın Abdullah Gül öyle mi?’ gibi yazılar. Kişi üzerinden anlamaya çalışan. Halbuki mevzuyla kişi üzerinden anlayamayız.”*

Vatandaş F.K. ise soruya şöyle bir yanıt vermiştir: *“Bütün yabancı kuruluşlar değil. Mesela Amerika ve Avrupa yansıtmıştır ama İran değil.”*

Güneş Duru da haberi yapan yabancı medya kuruluşuna göre haberlerin objektiflik oranının değişebileceğini şu şekilde ifade etmiştir: *“Kim olduğuna bakar ama genelde objektif. Bize göre objektif.”*

4. Türkiye'deki Medya Kanalları Gezi Parkı Olaylarını Haber Yapmadığı İçin Yabancı Medya Kuruluşlarından Haberleri Takip Edebildim

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Türkiye'deki bazı medya kuruluşlarının Gezi Parkı olaylarını haber yapmadığı için, haberleri yabancı basın kanallarından takip etmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Vatandaş E.Y. bununla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“O kadar aslında burada taraflı ve bu sürece katılan insanları yok sayar şekilde davranıyordu ki yerel medya, uluslararası medyanın daha gerçekçi verdiği haberleri bize ulaştı.”* Ahmet Şık ise Gezi Parkı olayları sürecinde haberleri Türkiye'deki medya kuruluşlarından değil, CNN International'dan haber aldığı zamanlar olduğunu ifade etmiştir:

“Size şöyle bir şey anlatayım. Nar Ajansı'na gittik. 11 Haziran gecesi kafama darbe aldım ben işte. Ve polis, anıtın oraya düzenek kurdular ve Gezi Parkı'na gaz bombası atıyorlar. Müdürlerine dedim ki orada çok kolay yanan çadır var, atmayın. Yani yangın çıkabilir, insanların ölebileceğinden korktum. Tabii bu olmadı. Çok da inanılmaz bir şiddet başladı sonunda. Burada herkes dövülüyor ve çekim yapamıyoruz, sadece izlemekle yetinebiliyoruz. Otelin oradan Gezi Parkı'na gitmek istiyorum, mesafeyi gözünüzde canlandırın. Geçemedim. Korktum. Ben Çeçenistan'da savaş izledim, Filistin'e gittim, Güney Doğu'daki çatışmanın içinde oldum, İstanbul içerisindeki çatışmaları izledim ama o gece ürktüm çünkü karanlıktı. Gündüz olsaydı geçerdim ama gece cesaret edemedim. 3 arkadaş Nar Ajans'a gittik, fotoğraf ajansına. Taksim'de yerleri. Açtık internetten. CNN International'dan haber aldık. Türkiye medyasından da değil. Uluslararası medyanın nezdinde niye bu işin meşru olduğunu ya da buraya geldiğini... Şöyle bir şey izledim CNN International'da; muhabir Gezi Parkı'nın oradan anons yapıyor. Canlı yayın bu ve gaz atılmaya başlanıyor. Adam öksürüyor, yayın yapamıyor, hepsini canlı izliyoruz CNN International'da ve şöyle bir sahne: İşte biri yüzünü gözünü sarmış bir eylemci arkadaş, gözünde deniz gözlüğü, ilkel bir şekilde korunmaya çalışıyor ve birden kareye giriyor. CNN International canlı yayında, muhabiri öksürmekten anlatamıyor, zorlanıyor, birden görüntüye giriyor “fis, fis” gözüne Talcid sıkıyor ve gidiyor. Birden dönüp geliyor, sıkıyor, çıkıyor. O kadar, başka hiçbir şey yok. Bütün dünya

medyasının işe bakışını değiştiren görüntü odur. Oradaki dayanışmayı, barışçılığı... Tüm dünya medyası bunun üzerinden buraya yüklendi. Yani o çok önemliydi.”

5. CNN International Objektif Şekilde Haberleri Yansıtmadı

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının yabancı medya kuruluşlarının yayın politikalarını analiz ederken CNN International örneğini verdikleri gözlemlenmiştir. Sırrı Süreyya Önder CNN International’ın Gezi Parkı sürecinde objektif şekilde habercilik yapmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Görülmeyen yabancı medya kalmadı gibi bir şey. Ben eleştirenlerin içerisindeyim. Şöyle bir şeydi. CNN International’ın yayın yaptığı gece ben meydana yani Gezi komitesiyle beraber meydan stabil bir hale gelmişti. Ben de baya yorgundum. Artık saldırı da bitince eve gideyim dedim. Eve gidince CNN International’ı açtım. Duydum bunların yayın yaptığını. Şimdi meydanı avucunun içi gibi bilen bir insan. Sıraselviler girişinde bir kadın muhabire bağlanıyor. Kadın muhabir gayet serinkanlı orada olanı biteni gayet serinkanlı biçimde oradaki görüntüler eşliğinde anlatıyordu ve yüzünde maske yok. Maske boynunda asılı. Kazancı Yokuşu’nun başında yani oraya 50 metre bile olmayan bir mesafede bir erkek muhabir vardı. Bir yönetmen gözüyle söyleyeyim. Arkadan sürekli ateş edilen bir tavır ve edayla ve gaz maskesini takarak öyle bir mübalağa ve panik anlatımına girmişti. Merak ettim orada olan arkadaşları aradım bir saldırı mı var diye. İşte 8 saat yayın yapılan gün. Ahmet Saymadi’yi aradım. ‘Yok’ dedi. ‘Her şey stabil’ dedi, ‘Herhangi bir saldırı falan yok’. Şimdi ben bunun, devletin oradaki ceberut yüzünü hepimiz gördük yaşadık ve bedelini canlarımızla, uzuvlarımızla ödedik fakat bir şeyi abartmak, abartmanın o gerçekliği tam tersine tahrif etmek ve kötülerin işine yaradığını düşünüyorum. O yüzden bu tavrı beni son derece irite etti. Üstelik kendi içinde tekzip eden bir anlayıştı. Uluslararası bir izleyici, Türkiye’nin dışındaki bir izleyici Sıraselviler’in başıyla Kazancı Yokuşu’nun 20 metre olduğunu bilmez. Bir yerde saldırı vardır, bir yerde biraz daha normaldi gibi algılar. Ben bunun faydalı olmadığını, yalanın bu direnişe bulaşmaması gerektiğini düşünenlerdenim, bu tür mübalağalı anlatımların hepsine karşı bir tepki duydum. Aslında Türk medyası nasıl dünya medyası da öyle yaklaştı. Bir kategorik olarak iktidar karşıtlığı içerisinde duran medya zulmü ön plana çıkardı. Direnişten çok, mesela ben olsam doğru

haberciliğin oralarda, a bu topraklarda belki 100 yıldır görülmeyen bir kolektif itirazın ön plana çıkarılmasının Gezi ruhunu daha iyi yansıtacağını düşünüyordum. Bu zulüm bazlı bir itiraz, ülkemizde de belli bir kutuplaşma sonucu doğurdu. Ben onun sağlıklı bir şey olduğunu hiç düşünmedim. Orada itirazın ve direnişin sesi niteliği yeterince yansıtılırsa bunun çok önemli bir şey olacağını düşündüm. Birinci rahatsızlığım bu. İkinci rahatsızlığım kodlama, etiketleme anlayışı. Yani bir Arap Baharı'nın Türkiye versiyonu olarak sunulmasından da rahatsız oldum. Yabancı basının en büyük tuzak, hatta bunu sosyal medyayı da izlediğim kadarıyla katabiliriz, bildiği en yakın şeyle etiketleyerek bunu tarif etmek. Onun için direnişin yansıtılmasının ve özünün öne çıkarılmasının daha doğru bir yayıncılık olacağını düşünüyordum. Kimisi sistematik olarak bunu yaptı, kimisi öyle kavradığı için öyle yaptı ama ilgi had safhadaydı. Yani Bloomberg'ten tutun da Alman kanallarına, İtalyan kanallarından tutun Yunan kanallarına varana değin, herhalde 100'ü aşkın röportaj verdim.”

Mustafa Edib Yılmaz bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Ben şunu gördüm dışarıda. Tabii bir genelleme yapıyoruz. Yayınları çok dikkat çeken, beraberinde tepki çeken kuruluşlar vardı o dönem. CNN o anlamda biraz ayırıştı. Yani Taksim Meydanı'ndan işte bir savaş muhabirini getirerek Hugh Riminton'ı getirmişlerdi. Yani bu adam... Şimdi bu işi bilenler o yüzü tanır. Yani Afganistan'dan haber sunar ya Irak'tan haber sunar ya Suriye'den haber sunar. Bu işi bilenlerin, müdavimlerinin tamamının çektiği bir çerçeve vardı. Nick Paton'ın haber sunuşunda. Eğer Nick Paton haber veriyorsa yani burada bir iç savaş veya ihtimali var mesajını da bilinçaltı olarak sunuyor. Yani Türkiye'de de böyledir. Hiç bu işi bilmeyen, bu işe yeni başlamış çömez diyebileceğimiz bir insanın haber yapması bir şeydir, ne bileyim Hasan Cemal'in haber yapması Kandil'den bir şeydir. Bu ikisini aynı kefeye koyamazsınız, farklı ağırlıktadır. Nick Paton o dönemde CNN'in haberlerinde kullandığı muhabir, ayrı bir önem ve anlamı vardı. Bunu biz anladık. Bunu anlayanların bazıları buna tepki gösterdiler. ‘Ya kardeşim ne var burada yani? Afganistan'lık bir durum mu var yani? Irak'lık bir durum mu var? Ülke mi yıkılıyor?’ Ya da ne bileyim, ‘Ters düz mü oldu burada her şey?’ diye tepki gösterenler oldu. Yayınların uzunluğuna ve ısrarcılığına tepki gösterenler oldu. Yani CNN aralıksız, CNN International'dan bahsediyorum tabii ki. Uluslararası yayın

yapan kanalı o dönem yanılmıyorsam 8 saat kesintisiz yayın yaptı Taksim'den. Bu tercihin sebebini anlamaya çalışıyorum. CNN aralıksız 8 saat yayın yaptığı zaman nereden yapar bunu? Ne bileyim. Kuveyt işgal edilmiştir. Körfez savaşı çıkmaz üzeredir. CNN yayın yapar. Amerika Irak'ı işgal etmiştir. Cevaben CNN yayın yapar. Afganistan'a müdahalesi olmuştur. Yayın yapar. 11 Eylül saldırıları olmuştur. Yayın yapar. Yani bu ölçekte tüm dünyayı gerçekten alakadar eden bu kadar uzun süre aralıksız yayına maruz kalıyor insanlar. Öyle olup olmadığını pek çok arkadaşım sorguladı. Yani 2 saat yayın yapmak da bir şeydir. Ama aralıksız 8 saat yayın yapmak bu bambaşka bir şeydir. Yani bu bir tercih. Bunun arkasındaki sebebi sorgulayabilirsiniz. Şimdi belli ajandası olan insanlar, tarafsız olmayan insanlar buradan çok hususi anlamlar çıkardılar. Dediler ki işte hükümetin anlattığı şekliyle 'bu bir komplo'ydu. 'Hükümeti koltuğundan iktidardan etmek için bir darbe girişimi'ydi. 'Bunun içeride ve dışarıda destekçileri var'dı. 'CNN öyle görünüyor ki, aşikâr, onlardan bir tanesi dışarıda buna bir görünürlük kazandırmaya çalışıyor. Aksi halde bunu izah etmek mümkün değil' dediler. Bu da kendine bir taraftar, bir destekçi kitlesi buldu. Anlaşılabilir bir şey bu. İktidarı elinde bulunduran kimselerin bunu kaybetme anında yaşadıkları paranoyada pek çok kişiyi suçlayabileceklerini düşünmek lazım ve bunun için kabul etmek gerekir ki iyi bir malzeme bulmuş oldular. 8 saat aralıksız yayınla onların anlatımları biraz daha mukteza hale geldi."

Hüseyin Avni Mutlu da Mustafa Edib Yılmaz'ın düşüncelerine benzer şekilde CNN International'ın objektif şekilde haber yapmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Şimdi onlar, dünyanın neresinde bu tür toplumsal hadiseler olursa bunları veriyorlar ama şunu söyleyeyim: 'Yani başka ülkelerde bu kadar sürekli canlı yayın, bu kadar uzun süre yaptı mı?' sorusunun karşılığı, bizim kendi devletimizin yapmış olduğu açıklamalardan bu mukayeseyi alma imkânım oluyor, aynı hassasiyetin, aynı yoğunluğun başka olaylarda bu kadar fazla gösterilmediği ve buradaki haberleri daha fazla verdiği söyleniyor. O vakit burada bir soru ister istemez akla geliyor. Yani buradaki hadiseleri bu kadar uzun süre veriyorsanız ki verin yani problem yok kısıtlama yok yani, yani verin tabii ki aynı habercilik yaklaşımını dünyanın başka yerlerindeki başka mahiyetteki haberleri de aynı yoğunlukta vererek bir adil duruş sergilemeniz gerekiyor. Sizden beklenen budur. Yoksa Türkiye'deki olayları verdiniz diyerek bir medya kuruluşunu suçlamaktan ziyade, 'Başka yerlerde niye

yapmıyorsunuz?’ sorusunu onlara sormaya hak doğuruyor bu. Yoksa burada bir kısıtlama yapmamız gerekirdi, burada adaletsizlik yaptılar manası... Burada haberciliğini yaptı, tamam. Yapsınlar. Serbest bir ülkedeyiz biz. Bir kısıtlama söz konusu değil. Saatlerce canlı yayın yapabilir ama aynı tutumu her yerde göstermek lazım”.

6. Gezi Parkı Olayları Türkiye’nin Ülke İmajını Ne Yönde Etkiledi?

Tablo 4.45.

Gezi Parkı olayları Türkiye’nin ülke imajını ne yönde etkiledi?	n	%
Hükümetin/Devletin İmajını Olumsuz Yönde Etkiledi	12	48
Toplumun Baskıcı Rejime İtiraz Etmesi, Boyun Eğmemesi ve Tepki Veriyor Olması Ülke İmajını Olumlu Yönde Etkiledi	8	32
Türkiye’nin Toplum İmajına Olumlu Katkısı Oldu	5	20
Batılı Hareketlere Benzemesi Bakımından İmaja Olumlu Katkısı Oldu	5	20
Demokrasi Bilincinin Var Olduğunu Göstermesi Açısından Ülke İmajına Olumlu Yönde Katkısı Oldu	3	12
Doğa ve Çevre Duyarlılığının Olduğunu Göstermesi Bakımından Ülke İmajına Olumlu Yönde Katkısı Oldu	3	12
Kişisel Hak ve Özgürlüklere Sahip Çıkılması Bakımından İmaja Olumlu Katkısı Oldu.	2	8
Problemlili Ülke İmajı Verilmesi Bakımından Ülke İmajını Olumsuz Etkiledi	2	8

Araştırmada, katılımcılara “Sizce Gezi Parkı olayları Türkiye’nin ülke imajını olumlu yönde mi etkiledi olumsuz yönde mi etkiledi?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya en yüksek oranda verilen yanıt, %48 ile “Hükümetin/Devletin imajını olumsuz yönde etkiledi” yanıtı olmuştur. Katılımcıların %20’si “Türkiye’nin toplum imajına olumlu katkısı oldu”, %8’i “Kişisel Hak ve Özgürlüklere Sahip Çıkılması Bakımından İmaja Olumlu Katkısı oldu”, %20’si “Batılı hareketlere benzemesi bakımından imaja olumlu katkısı oldu”, %32’si “Toplumun baskıcı rejime itiraz etmesi, boyun eğmemesi ve tepki veriyor olması ülke imajını olumlu yönde etkiledi”, %8’i Problemlili ülke imajı verilmesi bakımından ülke imajını olumsuz etkiledi”, %12’si “Demokrasi bilincinin var olduğunu göstermesi açısından ülke imajına olumlu yönde katkısı oldu” ve %12’si “Doğa ve Çevre Duyarlılığının Olduğunu Göstermesi Bakımından Ülke İmajına Olumlu Yönde Katkısı Oldu” şeklinde yanıt vermiştir.

1. Hükümetin/Devletin İmajını Olumsuz Etkiledi

Araştırmada, “Sizce Gezi Parkı olayları ülke imajını olumlu yönde mi etkiledi olumsuz yönde mi etkiledi?” sorusunu yöneltilen katılımcılar, bu soruya en yüksek oranda “Gezi Parkı olayları hükümetin/devletin imajını olumsuz yönde etkiledi” yanıtı vermişlerdir. Bu soruya vatandaş E.A. şu şekilde bir yanıt vermiştir:

“İki yönü var. Olumsuz yönde de etkiledi. Hükümet ve işte onlara bağlı çok önemli bir kitlenin gözü kara bir şekilde onlara itaat etmesi bence olumsuz bir etki ama aynı zamanda da olumlu bir etki: Bu kadar çok insan hakkını arayabilmek için özgürlük için yani ve iyi okumuş öğrenciler, iş sahipleri, beyaz yakalılar, orada gördüğüm çok çeşitli insanların, yaş, cinsiyet, milliyet gözetmeden kenetlenip seslerini duyurabilmesi açısından ‘böyle de bir kitle varmış demek ki Türkiye’de, herkes kuzu değilmiş’ imajı vermiş oldu. O dolayısıyla bence iki yönlü.”

Vatandaş F.K. bu soruya şu şekilde bir yanıt vermiştir:

“Karşıdan bakana göre değişir. Bak, devlet bakımından olumsuz, halk bakımından olumlu. Aklıma Sırrı Süreyya Önder geliyor. İlk o gitti. Halkların kardeşliği. Şunu takdir ediyorum. Kimse ilgilenmezken o gitti.”

Mücella Yapıcı bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Türkiye'nin imajından ne kastettiğinize bağlı... Yani bence olumlu etkilemiştir. Demokrasi kabiliyeti olmayan bir halkın aslında son derece suskun, bu konuda demokratik haklarına sahip çıkmayan bir halkın, aslında işte bir kamusal alan üzerinden nasıl bir araya gelebileceğini gösterdi. Halkın demokratik tepkisini, son derece barışçıl bir demokratik tepkisini dünyaya ilan etmesi açısından bence olumlu bir etkisi olmuştur. Ama prestiji devlet ya da hükümet olarak bakıyorsanız korkunç derecede kötüdür. Ama benim için önemli olan bu ülkedeki barış, kardeşlik, insan haklarına olan saygının toplumdaki var oluşu açısından son derece olumludur diye düşünüyorum.”

Harun Tekin bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Bence bunu ülke olarak düşünmek doğru değil. Devlet ve toplum diye ikiye ayırmak gerekir. Devletin imajı doğrusu benim açımdan çok mühim bir şey değil. Ama toplumun imajının ben ikinci dünya savaşından sonra en yüksek algılandığı zaman olduğunu düşünüyorum dünyanın geri kalanı tarafından 2013 Haziran'ın. Toplum çok iyi bir sınav verirken devlet hiç iyi bir sınav veremedi, bu da dünya tarafından görüldü. Ülke diye söylediğimiz zaman blurred oluyor mesela. Ben olsam bunu devlet ve toplum diye ayırırım çünkü ikisi aynı yönde etkilenmedi.”

Güneş Duru ise, *“Yani ikisi de bence. Olumlu yönde etkiledi çünkü sonuçta Türkiye yani biz başka ülkelere de bakarken öyle genelde mevcut iktidarın seyrini bütün o topluma mal ediyoruz. Atıyorum Irak'taki Saddam rejimine bakarak bütün Irak'ın aynı düşündüğünü düşünüyoruz. Ya da ne bileyim. Arap baharında gördük mesela. Farklı farklı şeyler vardı, dinamikler vardı orada. Bir tarafta Müslüman Kardeşler vardı, bir tarafta solcular vardı. Tek bir şeyden oluşmadığı için*

ülke. Dolayısıyla %49 oy almış bile olsa AKP orada farklı renkler olduğu ve sadece askerlerin değil toplumsal muhalefetin de güçlü bir yerde olduğunu gösterebilmesi açısından olumlu bir şeydi. Daha önceden Batı dünyası bu tarz durumlarda askeri gördü, darbeleri gördü filan. Olumsuzdu, iktidar adına olumsuzdu. Yani AKP'nin işte sıfır sorun politikası, barış, demokratiklik Batının AKP'ye verdiği bütün değerlerin yanlış olduğunu görmesi açısından AKP için olumsuz bir şey oldu, taraf oldu diyelim.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Levent Üzümcü bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Nereden baktığınıza bağlı bu. Çünkü ‘Türkiye’de demokrasiyi gerçekten isteyen, adaleti gerçekten isteyen insanlar seslerini duyurmaya çalışıyorlar’ olarak bakarsanız bu pozitif bir bakış olur Türkiye ile ilgili. ‘Böyle insanlar var Türkiye’de; demokrasisine, adaletine, hukukuna sahip çıkmaya çalışan insanlar var’ dersiniz başka bir şey olur. Ama ‘Türkiye’de bir diktatörlük, ya da şöyle söyleyeyim insanlar hükümetlerine karşı’ diye bakarsanız da bambaşka bir şey görürsünüz karşınızda. Dünya’da Türkiye’nin imajını sahte bir şekilde oluşturmaya çalışan insanlar vardı ve aslında olmayan bir ilerleyişi, sosyal ve ekonomik ilerleyiş gibi gösterip, yabancıların gözünde ‘Ooo Türkiye harika bir durumda’ gibi algılayan insanlar vardı ama içeride böyle bir şey yaşanmıyordu, bu bir sahtekârlıktı. Türkiye’nin adalet mekanizması, sosyal mekanizmaları, bürokrasisi tamamen partizanlaşmaya doğru gidiyordu ve bu da diğerini yok sayan bir mekanizmaydı. Bunu bir parça insanlara duyurmaya çalıştık. Aslında onlara da yalan söylendiğini. Şimdi yakınında senin gördüğün bir şey ile ilgili ben sana yalan söylersem senin gözünün önündedir ve sen dersin ki ‘Bu yalan’ ama diğerlerine de ‘Aaa aslında burası çok iyi’ diyorum çünkü onların kapıdan görebildikleri açı, dışarıdan görebildikleri açı buraya kadar. Ama burayı görmüyor. Bir parça her şeyi anlatmak için aslında ne kadar yanlışlıklarını ve nasıl bir canavarı büyüttüklerini anlatabilmek için bir yol oldu bu bizim için.”

Özgür Mumcu bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Hem olumlu hem olumsuz etkiledi. Böyle bir potansiyelin olması olumlu etkiledi bence. Hükümetin aldığı tedbirler sebebiyle de olumsuz etkiledi. Otoriter bir

hükümet olduğunu göstermesi açısından olumsuz etkiledi ama çevre duyarlılığıyla başlayabilecek ve itiraz edebilecek bir potansiyel olduğunu gösterdiği için ve işte çok Batıya da yakın ve şehirli bir hareket olduğu için sempati de kazandı.”

Ahmet Şık ise bu konuda *“Aslında bu çift taraflı bir şey. Demokrasinin ne kadar ayaklar altına alındığını göstermek açısından olumsuz bir katkısı oldu ama doğru bir üslupla siyasal talepleri dile getiren, sivil bir inisiyatifin de var olmasını göstermesi açısından olumlu oldu. Yani iktidar nezdinde olumsuz, demokrasi talep edenler nezdinde bunu nasıl talep ettikleri göstermek anlamında da olumlu”* şeklinde bir açıklama yaparak düşüncelerini ifade etmiştir.

Mustafa Edib Yılmaz, *“Çok olumsuz yönde etkiledi. Çok tartışmaya açık bir konu değil bence. Dünya da aslında bir laboratuvar değil. Yani koşullarını kontrol ettiğiniz bir yer değil. Sıcaklığı, nemi diğer değişkenleri kontrol ettiğiniz bir yer değil. Dünyanın bir gerçekliği var. O gerçeklik nedir? Eğer algılardan bahsederseniz, algıları şekillendirmede müessir yani daha etkili olan basın kuruluşları var ve güç odakları var. Komplocu bir dil kullanmamaya maksimum düzeyde özen göstererek anlatma çalışıyorum bunu size. En sevmediğim şey gazetecilikte komploculuk. Yani işte şer odakları, bir şeyler bir şeyler... Perde arkasında bir ittifaklar... Böyle bir anlatımdan kaçınmaya ne kadar çalışırsanız çalışın şunu kabul etmeniz lazım: Dünyada bilgi belli kanallardan kamuoyuna nüfuz ediyor. Bu kanalları tabii ki çeşitli vesilelerle yönetenler var. Yani güç bazı ellerde konsantre olmuş. Odak haline gelmişler. Güç odağı haline gelmişler. Ve bu anlamda batıda tabii ki takdire şayan, yer yer dudak ısırtan bir şeyi var, tartışılmazlığı var. Yani insanlar girdikleri zaman, bunun kültürel sebepleri de var tabii ki, ne bileyim Çin mediasından okumaya çalışmıyorsunuz Afganistan’daki hadiseleri. Çin’in askeri gücü mü eksik? Hayır. Ekonomik gücü mü eksik? Hayır, ama kültürel ve medyatik gücü yok bu anlamda. Bilgiyi penetre edemiyor dünyanın geniş coğrafyalarına. Bunun bir sebebi Mandarin dilinin çok bilinmiyor olması Çin dışında. Eğer bu dilde yayın yaparsanız... Ama bu bir engel midir? Hayır, Çinliler yabancı dilde de yayın yapıyorlar. Ama yine de girip Chinois’in İngilizce yayınlarını okumuyorsunuz Afganistan’la ilgili hadiseyi merak ettiğiniz zaman. Nereye girip bakıyorsunuz? Associated Press’e, Reuters’a, New York Times’a, Washington Post’a girip bakıyorsunuz. Biliyorsanız, okuyabiliyorsanız Fransızca Le Monde’a bakıyorsunuz,*

değil mi? Bu çok tartışmaya açık bir konu değil. Bu medya kuruluşlarının tamamı Batı orijinli ve bunlar dünyada bilginin kamusallaşmasında etkinler. Dolayısıyla algıların oluşmasında etkinler. Yani pekâlâ istediklerini iyi, istediklerini kötü gösterebilme kabiliyetine sahipler. Yani Mısır'da darbe oldu. Bizce darbe oldu. Mısır'da 3 Temmuz 2013'de. Çok da önemli bir hadiseydi. Ortadoğu'yu derinden sarsan bir hadiseydi. Ama herkes onu darbe olarak görmedi. Kimileri dediler ki; 'Halkın taleplerinin güç kullanımı olarak hayata geçirilmesidir'. Bu da bir yorumdur. Olay tek. Olan tekil. Ama bunun yorumu birbiriyle taban tabana zıt. Şimdi eğer Batı arzu ederse bunun bir darbe olduğu söylemini domine ettirebilir diğer söylemleri. Dünya kamuoyunun bunu bir darbe olarak görmesini sağlayabilir, bu amacın üzerine çalışabilir ve muvaffak olabilir bu anlamda. Bu bizim conceptual frameworkümüz. Kavramsal çerçevemiz bu bence. Bu tartışmanın oturduğu yer. Dolayısıyla algı ve imajı eğer kullanmak isterlerse ki istiyorlar niye medyacılık yapıyorlar, niye basınla uğraşıyorlar? Sadece ticari kaygılar gütmüyorlar elbette. Dolayısıyla etkililer. Batı istediği zaman algıları, imajları şekillendirebiliyor. Gezi protestolarından önce Türkiye ile ilgili imajı, algısı bu kavramların tartışmalı olduğunu kabul etmekle birlikte şöyleydi: Avrupa birliği yolunda ilerleyen, demokratikleşme yolunda ilerleyen, sivilleşme yolunda ilerleyen, askerin siyasetteki etkisinin kırıldığı, seçilmişlerin atanmışlara egemen olmaya başladığı ülke. Baskın şekilde Müslüman. Ancak seküler. İnsan hakları ve özgürlüklerinin yaygınlaştığı daha geniş kitlelerce sahiplenildiği ve istifade edildiği bir ülke. Ne olmaya başladı buradan? Tipik bir Ortadoğu yönetimine doğru kaymaya başladı Türkiye'nin algısı. Yani herhangi bir muhalif fikrin güç kullanılarak bastırıldığı, sokak eylemlerine şiddetle müdahale edildiği, siyasetçilerin kutuplaştıran, bölen, ayrıştıran bir dil kullandığı, düşmanlar, hainler, casuslar oluşturulan bir ülke haline geldi. Bence Gezi bu anlamda önemli bir kırılma. Bu algısal dönüşüme sebep olan başka unsurlar vardı Türk siyasi tarihinde Gezi'nin öncesinde ve sonrasında. Gezi öyle kuvvetli bir şok dalgası yarattı ki sonrasında olan bazı küçük hadiseleri de aynı kavramsal çerçeve içerisine oturttu ve Türkiye'nin hali hazırda o dönem itibarıyla oluşmakta olan algısına başka örnekler olarak sundurttu. Ben bir kırılma noktası olduğu kanaatindeyim. Hiçbir Batıdaki gözlemci Gezi protestolarını ve hükümetin yaklaşımını, özellikle dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın kullandığı söylemi gördükten sonra Türkiye'nin demokratikleşme yolunda süratle ilerleyen, insan hak ve hürriyetlerini daha geniş kitlelere tattırmak için çaba sarf eden bir ülke olduğu

yorumunu yapamadı, yapmadı. Artık günümüzde üzerinden 1,5 yıl geçti açıp okuduğunuz zaman, ister İngilizce ister Fransızca ister diğer Latin dillerinde Türkiye hakkında yapılan yayınları %5'in altında diyebilirsiniz ki artık Türkiye'yi öven yayınlar söz konusu. Bu 2010'da, 2011'de kesinlikle %60-70'ten fazlaydı. O New York Times, Washington Post başyazarlarla Türkiye'yi ve Türkiye'nin siyasi oryantasyonunu, ekonomik potansiyelini, ekonomik performansını ve demokratikleşmesini öven yazılar kaleme alıyorlardı. Baş makaleleri. Bugün ne gibi yazılar kaleme alınıyor gazetelerde? 2013 yazından başlayarak o algı sürekli bozuldu, bozuldu, bozuldu... Bugün bir demir yumruk yönetimi olduğunuz eleştirilerine maruz kalıyorsunuz. Tek adamlığa gittiğiniz eleştirilerine maruz kalıyorsunuz. Hukukun iğdiş edildiği, artık hukuka saygı duyulmadığı, hukukun üstünlüğünden geri dönüldüğü şeklinde suçlamalara maruz kalıyorsunuz ve bu suçlamalar da öyle çok ciddi itirazlar falan da görmüyor dışarıda. Herkes diyor ki; 'Evet olan biten budur Türkiye'de' diyorlar. Bence Gezi bu anlamda kırılma noktası oldu."

Sezgin Tanrıkulu, "Olumsuz yönde etkiledi. Yani baskıcı otoriter bir yönetim, saygınlığı olmayan bir yönetim algısı pekişti. Yasak anlamında, gösteri hakkı, çevre hakkı konuları zirve yaptı." şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Sırrı Süreyya Önder ise bu konuda şunları ifade etmiştir:

"Ben ülke imajı diye bir tanıma inanmam. Nedir, neye benzer doğrusu bir fikrim yok. Egemenler, sınıflar bazlı bir değerlendirmeyi daha sahici tutarım. O anlamda bence şöyle bir şey oluyor: Bu neoliberal sistemin sirayet ettiği yerlerin hepsinde yaşanan şeyler birbirinin değişik türevleri. Bu neoliberal sistemin ilk defa sonuçları itibariyle kitleler üzerinde yarattığı tahribat ve kitlelerin buna itirazı, geliştirdikleri itiraz yönüyle kavraması gerekir. Tüm bunlar anti-neoliberal tutumun görünür olmasını sağladı. Neoliberalizmin biraz olumsuz yanlarının teşhir edilmesi sonucunda oldu. Bu yönüyle iyidir. Bundan bir ülkenin imajı öyle ya da böyle etkilenmez. Yönetenlerin müdahale edenlerin imajı üzerinden değerlendirebiliriz. AKP'nin baskıcı yönünü açığa çıkaran en önemli kırılma noktalarından birisi oldu bu anlamda."

2. Türkiye'nin Toplum İmajına Olumlu Katkısı Oldu

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olan katkısını toplum imajına olan olumlu etkileri açısından değerlendirdikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak, Erdem Gündüz, *“Olumlu yönde etkiledi. Çünkü bütün dünyada öyle ki onların kafasında Türkler başörtülü, okuma yazması yok. İşte şalvarlı insanlar olarak görüyorlar muhtemelen. 2002’ye kadar bakarsan bizim Türk mediasında yani o zamanlarda da yine daha olaylar neyse o şekilde yazıyorlardı. Yani Türkiye atıyorum büyüme ortalaması %5. AKP ile beraber bu %5.5. O nokta 5’lik için bütün dünyayı ayağa kaldırıyor. Bizim ordu zaten göz kamaştırıcı bir orduydü. Askeri olimpiyatlar vardı. 5 olimpiyatın 5’ini de Türkler kazanıyordu. 70 milyon içinden zorunlu olarak askere gidiyorsun. Tabii ki iyi askerler çıkacak. 2 milyonluk bir ülkenin... Küçük bir havuzdan... O kadar insanı eğit bizden de çok iyi müzisyenler, sporcular çıkar. Biz eğitiyor muyuz? Hayır. Kuran-ı kerim’e devam...”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Harun Tekin konuya devlet ve toplum nezdinde bakarak konuya şu şekilde yaklaşmaktadır:

“Bence bunu ülke olarak düşünmek doğru değil. Devlet ve toplum diye ikiye ayırmak gerekir. Devletin imajı doğrusu benim açımdan çok mühim bir şey değil. Ama toplumun imajının ben İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra en yüksek algılandığı zaman olduğunu düşünüyorum dünyanın geri kalanı tarafından 2013 Haziran’ın. Toplum çok iyi bir sınav verirken devlet hiç iyi bir sınav veremedi, bu da dünya tarafından görüldü. Ülke diye söylediğimiz zaman blurred oluyor mesela. Ben olsam bunu devlet ve toplum diye ayırırım çünkü ikisi aynı yönde etkilenmedi.”

Güneş Duru da konuya iki farklı açıdan yaklaşmış ve bu konuyla ilgili açıklamasını bu şekilde yapmıştır:

“Yani ikisi de bence. Olumlu yönde etkiledi çünkü sonuçta Türkiye yani biz başka ülkelere de bakarken öyle genelde mevcut iktidarın seyrini bütün o topluma mal ediyoruz. Atıyorum Irak’taki Saddam rejimine bakarak bütün Irak’ın aynı düşündüğünü düşünüyoruz. Ya da ne bileyim. Arap baharında gördük mesela. Farklı

farklı şeyler vardı, dinamikler vardı orada. Bir tarafta Müslüman Kardeşler vardı, bir tarafta solcular vardı. Tek bir şeyden oluşmadığı için ülke. Dolayısıyla %49 oy almış bile olsa AKP orada farklı renkler olduğu ve sadece askerlerin değil toplumsal muhalefetin de güçlü bir yerde olduğunu gösterebilmesi açısından olumlu bir şeydi. Daha önceden Batı dünyası bu tarz durumlarda askeri gördü, darbeleri gördü filan. Olumsuzdu, iktidar adına olumsuzdu. Yani AKP'nin işte sıfır sorun politikası, barış, demokratiklik Batının AKP'ye verdiği bütün değerın yanlış olduğunu görmesi açısından AKP için olumsuz bir şey oldu, taraf oldu diyelim.”

Alper Taş ise Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumlu yönde katkısı olduğu ifade etmiş ve konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

“İtibarını yükseltti. Çok yükseltti. Türkiye’de şimdi konuşan, hakkını arayan, sokağa çıkan, demokratik bir toplumun, bir duyarlılığın olduğunu ortaya koydu. Uluslararası olarak da öyle. Uluslararası toplum dediğiniz devletlerden oluşmuyor ki halklardan oluşuyor. Kamuoyundan oluşuyor. Biz oraya bakarız. Uluslararası kamuoyu açısından Türkiye’deki Gezi hareketi çok önemli bir demokratik eylem ve bu Türkiye gibi bir ülkede genelde Batıdan bakıldığında daha başka bir kategoriye sokulan ülkede böyle bir tarihsel isyanın ortaya çıkması Türkiye toplumunun verdiği imaj açısından, itibar açısından önemli.”

Rıdvan Turan ise, konuya finansal etkileri ve toplumsal etkileri açısından yaklaşarak, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben Avrupa’ya gittiğimde, Avrupalı komünistler bizi çiçeklerle karşıladılar. Yani Türkiye bir marka oldu dediler. Bizim gördüğümüz tabii yaşama nereden baktığımızla ilintili. Finansal açıdan baktığımızda belki istikrarın kaybolmasına yol açtı. Bir miktar dolar topladı gitti yurtdışına ama halkların açısından bakıldığında bu bizim prestijimizin çok artmasına yol açtı.”

3. Kişisel Hak ve Özgürlüklere Sahip Çıkılması Bakımından İmaja Olumlu Katkısı Oldu.

Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumlu yönde katkısı olduğunu düşünen katılımcılardan bazıları, Gezi Parkı eylemcilerinin kişisel hak ve özgürlüklere sahip çıkma bilincine sahip olan insanlar olduklarını düşündüklerini ifade etmiş ve bu bakımdan Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumlu yönde katkısının olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.Y. *“Türkiye tarihindeki en olumlu etkileşimlerden birisidir. Türkiye’yi bir Avrupa ülkesi olarak gördüklerini, Batı ülkesi olarak gördüklerini birebir tanık oluyorsun. Çünkü bunu kullanan bu sürecin içerisinde yer alan genç kuşak toplumun Batı kesimini oluşturan bizim toplumumuzun Batılılaşan, o medeni insan hakları temel normlarına sahip çıkan, yabancı dil bilen insanların olduğunu, paylaşımlarını bu yönde yaptıkları için, tepkilerinin de aynı şekilde olduğunu öğrendim. Bu bence Türkiye’nin Batı dünyasının bir parçası, demokrasiyi savunması gereken her zaman bir seküler demokratik ülke olduğunu hatırlatması bakımından çok önemliydi. Kesinlikle en önemli etkilerinden biri bu. Hükümetin ne kadar uzaklaşıp kendi iç dünyasını kendi düzeninden... Çünkü onlara oy veren kesimle onlara oy vermeyenlerin bu süreçte bir baskı var. Planlı programlı şekilde kişisel hak ve özgürlüklere -her ne kadar kimsenin yaşam özgürlüğüne karışmadık deseler de- karıştılar. İnsanlar özgürlükleri için mücadele ettiler. Bu mücadele çok normaldi.”* şeklinde bir açıklama yaparak düşüncelerini ifade etmiştir.

Vatandaş K.Y. da Gezi Parkı eylemcilerinin farkındalık düzeyine vurgu yaparak, Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumlu yönde katkısı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben olumlu etkilediğini düşünüyorum. Zaten bir süredir insanların haber alma özgürlükleri, protesto yapma özgürlükleri gibi haklarının kısıtlandığı bir ortamın yurtdışında dile getirildiğini biliyordum, haberdardım bundan. Ancak buna karşı toplumun bu baskıya boyun eğdiğini, bu baskıya sessiz kaldığını düşünüyordum ama bu yapılan protestolar, bu süreçte yaşanan olaylarla birlikte farkındalığın olduğu, hala insanların baskıcı rejimlere karşı direnebildiği, seslerini

çıkardığımızı göstermiş olduk. Bu da aslında zaten modern toplumlarda ve dünyada olması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum ve onların da aslında kendilerinden birer parça gördüklerini düşünüyorum bu olaylarla beraber. Kendi insanların da aslında kendi ülkelerinde verdikleri tepkilere benzer olduklarını düşünüyorum.”

4. Batılı Hareketlere Benzemesi Bakımından İmaja Olumlu Katkısı Oldu

Gezi Parkı olaylarının Türkiye'nin ülke imajına ve itibarına olan katkıları ile ilgili fikirleri sorulan katılımcılardan bazıları, Gezi Parkı olayları ve ülke imajı konusunu “Gezi Parkı olaylarının Batılı bir hareket olması dolayısıyla Türkiye'nin Batılı imajı vermesi” çerçevesinde açıklamaya ve olayların ülke imajını olumlu yönde etkilediğini vurguladıkları görülmüştür. Bu konuda Vatandaş E.Y. düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye tarihindeki en olumlu etkileşimlerden birisidir. Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi olarak gördüklerini, batı ülkesi olarak gördüklerini birebir tanım oluyorsun. Çünkü bunu kullanan bu sürecin içerisinde yer alan genç kuşak toplumun Batı kesimini oluşturan bizim toplumumuzun Batılılaşan, o medeni insan hakları temel normlarına sahip çıkan, yabancı dil bilen insanların olduğunu, paylaşımlarını bu yönde yaptıkları için, tepkilerinin de aynı şekilde olduğunu öğrendim. Bu bence Türkiye'nin Batı dünyasının bir parçası, demokrasiyi savunması gereken her zaman bir seküler demokratik ülke olduğunu hatırlatması bakımından çok önemliydi. Kesinlikle en önemli etkilerinden biri bu. Hükümetin ne kadar uzaklaşıp kendi iç dünyasını kendi düzeninden... Çünkü onlara oy veren kesimle onlara oy vermeyenlerin bu süreçte bir baskı var. Planlı programlı şekilde kişisel hak ve özgürlüklere -her ne kadar kimsenin yaşam özgürlüğüne karışmadık deseler de- karıştılar. İnsanlar özgürlükleri için mücadele ettiler. Bu mücadele çok normaldi.”

Vatandaş K.Y. Gezi Parkı olaylarındaki isyanın modern toplumlarda olması gereken bir özellik olduğunu ve modern toplumların Gezi Parkı eylemcilerinde kendilerini gördüklerini düşündüğünü ve Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olan olumlu katkısını şöyle bir analiz çerçevesinde yapmıştır:

“Ben olumlu etkilediğini düşünüyorum. Zaten bir süredir insanların haber alma özgürlükleri protesto yapma özgürlükleri gibi haklarının kısıtlandığı bir ortamın yurtdışında dile getirildiğini biliyordum, haberdardım bundan. Ancak buna karşı toplumun bu baskıya boyun eğdiğini, bu baskıya sessiz kaldığını düşünüyordum ama bu yapılan protestolar, bu süreçte yaşanan olaylarla birlikte farkındalığın olduğu hala insanların baskıcı rejimlere karşı direnebildiği, seslerini çıkarabildiğimizi göstermiş olduk. Bu da aslında zaten modern toplumlarda ve dünyada olması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum ve onların da aslında kendilerinden birer parça gördüklerini düşünüyorum bu olaylarla beraber. Kendi insanların da aslında kendi ülkelerinde verdikleri tepkilere benzer olduklarını düşünüyorum.”

Vatandaş İ.C. ise Türkiye’deki toplumun arada kalmış bir toplum olduğunu, Gezi Parkı olaylarına katılan kesimin ise Batılı imajı verdiğini ve bunu yurtdışındakilerin gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“İkisi de. İnsanlar mesela dışarıdan biz kendimizi hep, en azından yani Türkiye’de belli bir kesim için söylüyorum tamamı değil ama tam aksini düşünen bir kesim de var. Biz kendimizi hep Batılı bir toplum olarak görüyoruz ama aslında arada kalmış bir toplumuz. Batılı bir toplum olarak gördüğümüzde o Batılı imajımızın kendimizi gördüğümüz Batılı imajın karşılığını bulunabileceğini de dışarıdaki insanlar gördü. Türkiye’de gerçekten böyle ciddi bir kesimin olduğunu gördüler. Bu olumlu bir imaj oldu. Bu aslında bizim yaklaşmak istediğimiz dünyadaki cenahla diyeyim aramızdaki bağı güçlendirdi, mesafeyi kısalttı ama öte yandan da bu olaylara verilen tepkiler de ‘Burası nasıl bir ülke? Bu nasıl bir cinnet durumu?’nu da insanlar görmüş oldular. İkisini birden gördüler bence. Yani hem olumlu anlamda imajı oldu hem olumsuz anlamda imajı oldu, imaja katkısı oldu.”

Özgür Mumcu da Gezi Parkı hareketinin Batıya yakın ve şehirli bir hareket olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Hem olumlu hem olumsuz etkiledi. Böyle bir potansiyelin olması olumlu etkiledi bence. Hükümetin aldığı tedbirler sebebiyle de olumsuz etkiledi. Otoriter bir

hükümet olduğunu göstermesi açısından olumsuz etkiledi ama çevre duyarlılığıyla başlayabilecek ve itiraz edebilecek bir potansiyel olduğunu gösterdiği için ve işte çok Batıya da yakın ve şehirli bir hareket olduğu için sempati de kazandı.”

Alper Taş ise Batıdan bakıldığında Türkiye'nin ülke imajının “başka bir kategoriye sokulduğunu” fakat Gezi Parkı olaylarıyla ülke imajının ve itibarının son derece olumlu yönde etkilendiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“İtibarını yükseltti. Çok yükseltti. Türkiye’de şimdi konuşan, hakkını arayan, sokağa çıkan, demokratik bir toplumun, bir duyarlılığın olduğunu ortaya koydu. Uluslararası olarak da öyle. Uluslararası toplum dediğiniz devletlerden oluşmuyor ki halklardan oluşuyor. Kamuoyundan oluşuyor. Biz oraya bakarız. Uluslararası kamuoyu açısından Türkiye’deki Gezi hareketi çok önemli bir demokratik eylem ve bu Türkiye gibi bir ülkede genelde Batıdan bakıldığında daha başka bir kategoriye sokulan ülkede böyle bir tarihsel isyanın ortaya çıkması Türkiye toplumunun verdiği imaj açısından, itibar açısından önemli.”

5. Toplumun Baskıcı Rejime İtiraz Etmesi, Boyun Eğmemesi ve Tepki Veriyor Olması Ülke İmajını Olumlu Etkiledi

Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olan etkileri ile ilgili görüşleri sorulan katılımcılardan bazıları, bu konuyla ilgili olarak “Toplumun baskıcı rejime itiraz etmesi, boyun eğmemesi ve tepki veriyor olması Türkiye'nin ülke imajını olumlu yönde etkiledi” yanıtı ekseninde yanıtlar vermişlerdir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A. , “İki yönü var. Olumsuz yönde de etkiledi. Hükümet ve işte onlara bağlı çok önemli bir kitlenin gözü kara bir şekilde onlara itaat etmesi bence olumsuz bir etki ama aynı zamanda da olumlu bir etki: Bu kadar çok insan hakkını arayabilmek için özgürlük için yani ve iyi okumuş öğrenciler, iş sahipleri, beyaz yakalılar orada gördüğüm çok çeşitli insanların, yaş, cinsiyet, milliyet gözetmeden kenetlenip seslerini duyurabilmesi açısından ‘Böyle de bir kitle varmış demek ki Türkiye’de, herkes kuzu değilmiş’ imajı vermiş oldu. O dolayısıyla bence iki yönlü” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Vatandaş K.Y. Gezi Parkı olaylarının itiraz yetisine sahip toplumun bir göstergesi olması bakımından imaja olumlu yönde katkısı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben olumlu etkilediğini düşünüyorum. Zaten bir süredir insanların haber alma özgürlükleri, protesto yapma özgürlükleri gibi haklarının kısıtlandığı bir ortamın yurtdışında dile getirildiğini biliyordum, haberdardım bundan. Ancak buna karşı toplumun bu baskıya boyun eğdiğini, bu baskıya sessiz kaldığını düşünüyordum ama bu yapılan protestolar, bu süreçte yaşanan olaylarla birlikte farkındalığın olduğu, hala insanların baskıcı rejimlere karşı direnebildiği, seslerini çıkarabildiğimizi göstermiş olduk. Bu da aslında zaten modern toplumlarda ve dünyada olması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum ve onların da aslında kendilerinden birer parça gördüklerini düşünüyorum bu olaylarla beraber. Kendi insanların da aslında kendi ülkelerinde verdikleri tepkilere benzer olduklarını düşünüyorum.”

İhsan Eliaçık da vatandaş K.Y.’nin düşüncelerine benzer şekilde, Gezi Parkı olaylarının toplum imajına olumlu yönde etkisi olduğunu düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Olumlu yönde. Yani bir doğa ve çevre duyarlılığı olduğu ortaya çıktı. Türkiye’de halkın her söylenene boyun eğmeyeceği, itiraz ettiği tarafları olduğu ortaya çıktı. Yeni bir gençlik olduğu net görüldü. Ben yurtdışına gittiğimde de onu gördüm: ‘Demek siz ağaçlar için, park için ayaklandınız?’ Mesela, hayretler içinde sorular sordular: ‘Türkler nasıl? Bir çevre için, ağaç için?’ Şaşırılmışlar. Ağaçları savunmak için nasıl böyle bir şey olabilir diye şaşırır vaziyetteydiler. Bence olumlu oldu. Olumlu bir imaj oldu.”

Rıdvan Akar da Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumlu yönde katkısı olduğunu düşünmektedir ve bununla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Olumlu yönde etkiledi. Türkiye’de demokrasi içerisinde itiraz kültürünün hala canlılığını ve varlığını koruduğunu kanıtlaması açısından önemliydi. Dünyanın başka coğrafyalarında da benzer örnekler yaşanır ama Türkiye’de ölü toprağının

serpildiğinin düşünüldüğü bir süreçte böylesi kitlesel bir itiraz bence son derece olumluydu.”

Mücella Yapıcı bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Türkiye’nin imajından ne kastettiğimize bağlı. Yani bence olumlu etkilemiştir. Demokrasi kabiliyeti olmayan bir halkın aslında son derece suskun, bu konuda demokratik haklarına sahip çıkmayan bir halkın aslında işte bir kamusal alan üzerinden nasıl bir araya gelebileceğini gösterdi. Halkın demokratik tepkisini, son derece barışçıl bir demokratik tepkisini dünyaya ilan etmesi açısından bence olumlu bir etkisi olmuştur. Ama prestiji devlet ya da hükümet olarak bakıyorsanız korkunç derecede kötüdür. Ama benim için önemli olan bu ülkedeki barış, kardeşlik, insan haklarına olan saygının toplumdaki var oluşu açısından son derece olumludur diye düşünüyorum.”

Emrah Altındış ise bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Ben bu ülke imajına gıcık oluyorum ama ülke imajını olumlu yönde mi etkiledi olumsuz yönde mi... Bir toplumun kendi işte geleceğine sahip çıkması şehrine sahip çıkması, bunun için bir sürü şeyi göze alması, ölmesi bence çok onurlu bir şey. Dünyada da insanlar işte böyle otoriter yönetime karşı isyanı olumlu karşıladılar. Artık Türkiye’de Tahrir Meydanı’nı occupy sayılırken, Gezi de mutlaka o direnişin içinde bir hareket olarak var, dolayısıyla o tırnak içinde imajı olumlu etkilediğini düşünüyorum. Gezi’nin Tahrir ile yan yana anılması çok olumlu bence. Tahrir Meydanı’ndaki o devrimci sürecin simgesel ismi Tahrir’di. Oradaki insanların meydanı uzun süre bırakmamalarıydı. Sonunda da Mübarek denilen diktatör gitti. Yerine şimdi başka bir diktatör geldi ama orası ayrı. Önemli olan insanların işte her şeyi göze alıp o diktatörü yollama azmi, mücadelesiydi bence. Bizde de işte benzer bir şey oldu.”

Özgür Mumcu Gezi Parkı olaylarının toplumdaki potansiyelin bir göstergesi olması bakımından imaja olumlu bir katkısı olduğunu ifade etmiştir:

“Hem olumlu hem olumsuz etkiledi. Böyle bir potansiyelin olması olumlu etkiledi bence. Hükümetin aldığı tedbirler sebebiyle de olumsuz etkiledi. Otoriter bir hükümet olduğunu göstermesi açısından olumsuz etkiledi ama çevre duyarlılığıyla başlayabilecek ve itiraz edebilecek bir potansiyel olduğunu gösterdiği için ve işte çok Batıya da yakın ve şehirli bir hareket olduğu için sempati de kazandı.”

Sırrı Süreyya Önder ise bu konuya iki farklı açıdan yaklaşmaktadır ve konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Ben ülke imajı diye bir tanıma inanmam. Nedir, neye benzer doğrusu bir fikrim yok. Egemenler, sınıflar bazlı bir değerlendirmeyi daha sahici tutarım. O anlamda bence şöyle bir şey oluyor, bu neoliberal sistemin sirayet ettiği yerlerin hepsinde yaşanan şeyler birbirinin değişik türevleri. Bu neoliberal sistemin ilk defa sonuçları itibariyle kitleler üzerinde yarattığı tahribat ve kitlelerin buna itirazı, geliştirdikleri itiraz yönüyle kavraması gerekir. Tüm bunlar anti-neoliberal tutumun görünür olmasını sağladı. Neoliberalizmin biraz olumsuz yanlarının teşhir edilmesi sonucunda oldu. Bu yönüyle iyidir. Bundan bir ülkenin imajı öyle ya da böyle etkilenmez. Yönetenlerin müdahale edenlerin imajı üzerinden değerlendirebiliriz. AKP'nin baskıcı yönünü açığa çıkararak en önemli kırılma noktalarından birisi oldu bu anlamda.”

6. Problemlili Ülke İmajı Vermemiz Bakımından Ülke İmajını Olumsuz Etkiledi

Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olan etkileri ile ilgili sorulan soruya, Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumsuz yönde etkisi olduğunu ifade eden katılımcılar da olmuştur. Bununla ilgili olarak vatandaş İ.C., olaya iki yönüyle yaklaşmak gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“İkisi de. İnsanlar mesela dışarıdan biz kendimizi hep, en azından yani Türkiye’de belli bir kesim için söylüyorum, tamamı değil ama tam aksini düşünen bir kesim de var. Biz kendimizi hep Batılı bir toplum olarak görüyoruz ama aslında arada kalmış bir toplumuz. Batılı bir toplum olarak gördüğümüzde o Batılı imajımızın kendimizi gördüğümüz Batılı imajın karşılığını bulunabileceğini de

dışarıdaki insanlar gördü. Türkiye’de gerçekten böyle ciddi bir kesimin olduğunu gördüler. Bu olumlu bir imaj oldu. Bu aslında bizim yaklaşmak istediğimiz dünyadaki cenahla diyeyim aramızdaki bağı güçlendirdi, mesafeyi kısalttı ama öte yandan da bu olaylara verilen tepkiler de ‘Burası nasıl bir ülke? Bu nasıl bir cinnet durumu?’nu da insanlar görmüş oldular. İkisini birden gördüler bence. Yani hem olumlu anlamda imajı oldu hem olumsuz anlamda imajı oldu, imaja katkısı oldu.”

Hüseyin Avni Mutlu ise Gezi Parkı olaylarının ülke imajına olumsuz yönde etkisi olduğunu düşünmektedir:

“Kesinlikle iyi etkilemedi tabii ki. Yani hiçbir ülke kendi ülkesinde böyle olayların olmasını ve dünyaya böyle bir kaos ortamının, sıkıntılı bir ortamın, asayişsizlik ortamının vuku bulduğunu göstermek istemez. Biz ülkemizden hep güzel görüntülerin dünyaya yayılmasını arzu ederiz. En ufak bir şiddet, en ufak bir kavga görüntüsünün geçmesini istemeyiz. Hele ki bu günlerce sürüyorsa, bu hepimiz için büyük bir üzüntüdür. Dolayısıyla şüphesiz ki olumsuz bir algıya da sebebiyet vermiştir. Bütün dünya çünkü bunları izledi. ‘Türkiye’de sanki artık geriye dönüşü mümkün olmayacak çok ciddi olaylar var. Türkiye de sorunlu bir ülke. Kendi içinde problemler yaşayan bir ülke. Kırılgan bir ülke’ algısının doğmasına sebebiyet vermiştir. İstesek de istemesek de bu tür alguların pekiştirici, medyanın verdiği haberlerden etkilenen kitleler bunları düşünmüştür. Ama bunları toparlamamız lazım yeni baştan. Türkiye’nin güvenli, geleceği sağlıklı, zaman zaman bu tür problemleri varsa da demokrasisi içerisinde bunları çözebilme kabiliyetine sahip olduğunu, bu tür olayların bütün dünyada yaşanabileceğini, Amerika’da, İngiltere’de de Fransa’da, onlardan farklı bir şey olmadığını, bugün küreselleşen dünya artık gizli hiçbir şey olmadığını, Türkiye’de de gizli hiçbir şey olmadığını, şeffaf bir ülke olduğumuzu, ne varsa herkesin bunları rahatlıkla görülebileceğini, dolayısıyla demokratik bir ülke olduğumuzu, pek çok şeyi söyleyerek aslında bu olayı daha da olumlu hale getirebiliriz. Ama olur, gelir geçer... Önemli olan kalıcı olmaması... Tekrar tekrar yaşanmaması... Korkmaya gerek yok yani, olur... Keşke olmasa ama olabiliyor.”

7. Demokrasi Bilincinin Var Olduğunu Göstermesi Açısından Ülke İmajına Olumlu Katkısı Oldu

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı olaylarının toplumdaki demokrasi bilincinin bir göstergesi olduğunu düşündüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Cem Tüzün, şunları dile getirmiştir: *“Bence olumlu yönde etkiledi. Türkiye’de demokrasi bilincinin var olduğunu Türkiye’nin insanların ahlaki değerlerinin yüksek olduğuyla ilgili bir algı gelişti. Ülkemizdeki sistem Gezi olaylarından dolayı şiddet eğilimli olmadı. Ülkemizdeki siyasi iktidar zaten şiddet eğilimli bir iktidardı. Bu şiddet eğiliminde iktidarın uluslararası partnerleri vardı. O partnerler ile bir şekilde iktidar şiddet eğilimlerini partnerleri dahil bu iktidarı terk etme eğilimi içerisine girdiler.”*

Ahmet Şık ise demokrasi talep edenlerin olmasının imaja olumlu yönde etki eden bir faktör olarak değerlendirmiştir: *“Aslında bu çift taraflı bir şey. Demokrasinin ne kadar ayaklar altına alındığını göstermek açısından olumsuz bir katkısı oldu ama doğru bir üslupla siyasal talepleri dile getiren, sivil bir inisiyatifin de var olmasını göstermesi açısından olumlu oldu. Yani iktidar nezdinde olumsuz, demokrasi talep edenler nezdinde, bunu nasıl talep ettiklerini göstermek anlamında da olumlu.”*

Levent Üzümcü de konuya farklı açılardan yaklaşmak gerektiğine vurgu yapmaktadır: *“Nereden baktığınıza bağlı bu. Çünkü ‘Türkiye’de demokrasiyi gerçekten isteyen, adaleti gerçekten isteyen insanlar seslerini duyurmaya çalışıyorlar’ olarak bakarsanız bu pozitif bir bakış olur Türkiye ile ilgili. ‘Böyle insanlar var Türkiye’de demokrasisine, adaletine, hukukuna sahip çıkmaya çalışan insanlar var’ dersanız başka bir şey olur. Ama ‘Türkiye’de bir diktatörlük’, ya da şöyle söyleyeyim; ‘İnsanlar hükümetlerine karşı’ diye bakarsanız da bambaşka bir şey görürsünüz karşınızda. Dünyada Türkiye’nin imajını sahte bir şekilde oluşturmaya çalışan insanlar vardı ve aslında olmayan bir ilerleyişi, sosyal ve ekonomik ilerleyiş gibi gösterip, yabancıların gözünde ‘Ooo Türkiye harika bir durumda gibi algılayan insanlar vardı ama içeride böyle bir şey yaşanmıyordu, bu bir sahtekârlıktı. Türkiye’nin adalet mekanizması, sosyal mekanizmaları, bürokrasisi tamamen partizanlaşmaya doğru gidiyordu ve bu da diğerini yok sayan bir*

mekanizmaydı. Bunu bir parça insanlara duyurmaya çalıştık. Aslında onlara da yalan söylendiğini. Şimdi yakınında senin gördüğün bir şey ile ilgili ben sana yalan söylersem senin gözünün önündedir ve sen dersin ki bu yalan ama diğerlerine de 'Aaa aslında burası çok iyi' diyorum çünkü onların kapıdan görebildikleri açı, dışarıdan görebildikleri açı buraya kadar. Ama burayı görmüyor. Bir parça her şeyi anlatmak için aslında ne kadar yanıldıklarını ve nasıl bir canavarı büyüttüklerini anlatabilmek için bir yol oldu bu bizim için."

8. Doğa ve Çevre Duyarlılığının, Kent Bilincinin Olduğunu Göstermesi Bakımından Ülke İmajına Olumlu Katkısı Oldu

Gezi Parkı olaylarının Türkiye'nin ülke imajına etkileri sorulan katılımcılardan bazıları, Gezi Parkı'nın doğa ve çevre duyarlılığı, kent bilincinin olduğunu göstermesi bakımından Türkiye'nin ülke imajına olumlu yönde etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda İhsan Eliaçık, *"Olumlu yönde. Yani bir doğa ve çevre duyarlılığı olduğu ortaya çıktı. Türkiye'de halkın her söylenene boyun eğmeyeceği, itiraz ettiği tarafları olduğu ortaya çıktı. Yeni bir gençlik olduğu net görüldü. Ben yurtdışına gittiğimde de onu gördüm. 'Demek siz ağaçlar için park için ayaklandınız', mesela, hayretler içinde sorular sordular: 'Türkler nasıl bir çevre için, ağaç için?' şaşırılmışlar. Ağaçları savunmak için nasıl böyle bir şey olabilir diye şaşırır vaziyetteydiler. Bence olumlu oldu. Olumlu bir imaj oldu."* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Cem Dinlenmiş de aynı şekilde, kent bilincine ve parka sahip çıkmaya vurgu yaparak, Gezi Parkı olaylarının Türkiye'nin ülke imajına olumlu yönde etkisi olduğunu ifade etmiştir: *"Olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum. Bir kent bilinciyle hareket eden bir hareket olduğunu gördü dünya aslında. Parkın yıkılmasını engellemek için toplumun milyonlarca kesiminin ayağa kalkabileceğini gördüler. Türkiye'nin imajı derken Batının Türkiye algısı olduğu için daha çok, Batılıların Türkleri daha Batılı gibi algıladığını düşünüyorum o süreçte. Biz hep oraya dönüp oradan bir beğeni arıyoruz ama o açıdan olumlu olduğunu düşünüyorum."*

Özgür Mumcu ise çevre duyarlılığı yönüne vurgu yaparak, hareketin Batıya yakın ve şehirli bir hareket olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: *"Hem olumlu hem*

olumsuz etkiledi. Böyle bir potansiyelin olması olumlu etkiledi bence. Hükümetin aldığı tedbirler sebebiyle de olumsuz etkiledi. Otoriter bir hükümet olduğunu göstermesi açısından olumsuz etkiledi ama çevre duyarlılığıyla başlayabilecek ve itiraz edebilecek bir potansiyel olduğunu gösterdiği için ve işte çok Batıya da yakın ve şehirli bir hareket olduğu için sempati de kazandı.”

7. Gezi Parkı Olaylarında Siyasetçilerin ve Atanmışların Sosyal Medya Kullanım Tarzlarına İlişkin Düşünceler

Tablo 4.46.

Gezi Parkı Olaylarında Siyasetçilerin ve Atanmışların Sosyal Medya Kullanım Tarzlarına İlişkin Düşünceler	n	%
Hüseyin Avni Mutlu Sosyal Medya Kullanım Tarzıyla Olumsuz Bir Profil Çizdi	11	44
İnsanları Kışkırttılar	5	20
Dezenformasyon Yarattılar	4	16
Bilgi Kirliliği Yarattılar	3	12
Abdullah Gül Sosyal Medya Kullanım Tarzıyla Diğer Siyasetçilere Göre Daha Olumlu Bir Profil Çizdi	3	12
Sosyal Medyayı Kullanmada Amatördüler	3	12
İnsanların Tepkisini ve Olayları Anlamaya Yönelik Çaba Göstermediler	3	12
Abdullah Gül Sosyal Medya Kullanım Tarzıyla Olumsuz Bir Profil Çizdi	2	8
Sosyal Medya Üzerinden Yeterince Bilgilendirme Yapmadılar	2	8

Araştırmada, katılımcılara “Gezi Parkı olaylarında siyasetçiler ve atanmışların sosyal medya kullanım tarzlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?” sorusunu yöneltilmiştir ve bu soruya %44'lük oranla en fazla oranda verilen yanıt, “Hüseyin Avni Mutlu sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdi” yanıtı olmuştur. Katılımcıların %8'i ise bu soruya, “Abdullah Gül sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdi”, %12'si “Abdullah Gül sosyal medya kullanım tarzıyla diğer siyasetçilere göre daha olumlu bir profil çizdi”, %44'ü “Hüseyin Avni Mutlu sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdi”, %20'si “İnsanları kışkırttılar”, %12'si “Sosyal medyayı kullanmada amatördüler”, %12'si “Bilgi kirliliği yarattılar”, %16'sı “Dezenformasyon yarattılar”, %12'si “İnsanların tepkisini ve olayları anlamaya yönelik çaba göstermediler” ve %8'i “Sosyal Medya Üzerinden Yeterince Bilgilendirme Yapmadılar” yanıtını vermiştir.

1. Abdullah Gül Sosyal Medya Kullanım Tarzıyla Olumsuz Bir Profil Çizdi

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Abdullah Gül'ün sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdiğini ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak, Vatandaş E.A. şunları dile getirmiştir:

“Abdullah Gül her şeye hayret edip, sadece kınıyordu ama hiçbir işe yaramıyordu yani, hepimiz bunu gördük. Sosyal medyada çok özgürlükçü görünüş gerçek hayatta önüne gelen her şeyi imzaladığı için, hükümeti desteklediği için el altından, bir etkisi olmadığını düşünüyorum. Siyasetçinin kamuoyu gözünde dürüst olması, güvenilir olması önemli bir şey. Sağ gösterip sol vurmak gibi bir şey bu. ‘Çok kınıyorum, böyle olmamalı, hayret ediyorum’ deyip ondan sonra bu konuda hiçbir şey yapmaması... En azından bu polis şiddetini engelleyebilecek bir şey yapabilirdi. Hiçbir şey yapılmadı. Artarak devam etti.”

Vatandaş F.K. ise bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Rezalet. Net. Cumhurbaşkanı hayret ediyor. Başbakan hiçbir şey yazmıyor (sosyal medyada). Vali insanlarla dalga geçiyor. CHP olaylardan alakasız... 3 gün

sonra tweet atıyor. İlgisizlerdi. Milletin baskısıyla. HDP desen ayrı âlem. Rezalet. Hepsi çok kötüydü.”

2. Abdullah Gül Sosyal Medya Kullanım Tarzıyla Daha Olumlu Bir Profil Çizdi

Verilerim betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Abdullah Gül’ün sosyal medya kullanım tarzının diğer siyasetçilere göre daha olumlu olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda Vatandaş E.Y. şunları dile getirmiştir:

“Cumhurbaşkanı diğerlerine göre bir parça öne çıkmış olabilir. Abdullah Gül. Şu açıdan. Hükümetin özellikle Başbakan’ın provoke edici yaklaşımlarına rağmen biraz daha ağırlığını korumaya çalıştı ve insanları son zamanda yaralanmaların ve ölümlerin artmaya başlamasıyla, çok ciddi rakamlara ulaşmaya başlamasıyla birlikte artık şu tweetleri ya da şu haberleri görmeye başladık sosyal medyada ve Ekşi Sözlük’te. ‘Abdullah Gül artık müdahale et. Başbakana müdahale et. Bu şiddete bir son ver.’ Çünkü insanlar kontrolün kaybedildiğini devlet otoritenin ortadan kalktığını söylüyorlardı. Herkesin yaşamını korumakla sorumludur devlet. Hükümetin bu saçma tutumuna karşı bir devlet gücü hissettiğimiz zamanlar oldu. O yüzden Abdullah Gül’ün bir saygınlığının olduğunu, bir Cumhurbaşkanı makamının, onun birazcık daha yapıcı hareket ettiğini gördük.”

Rıdvan Akar ise siyasetçilerden sosyal medya kullanım şekilleri için ‘Berbattı’ yanıtını verdikten sonra, Abdullah Gül’ün Gezi Parkı sürecindeki sosyal medya kullanım tarzına ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Berbattı. Orada iki değişken vardı. Biri yanlış hatırlamıyorsam Abdullah Gül’ün tweetleriydi. O ‘Sizi anlıyoruz. Sizi anladık. Mesajı aldık’ minvalinde yapılan açıklamalardı. Eğer devlet bu düzeyde kalabilmiş olsaydı yani Gezi’nin bir mesajı olduğu, o mesajın da çok genel olarak söylemek gerekirse, ‘Benim yaşamıma karışma’ mesajını anlamış olsaydı belki Gezi daha fazla amacına ulaşmış olacaktı ama siyasetin çoğunluğu Tayyip Erdoğan’da cisimleştiği şekilde bunun bir savaş çağrısı olduğu, savaş çağrısı olarak nitelendirdi ve bunun üzerinden Gezi’yi okumaya başladı. Çok kısa süre içerisinde de Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde hemen

hemen tüm Ak Parti siyasetçileri son derece düşmanca Gezi'ye yaklaştılar. İster istemez belki Bülent Arınç'ın tweet atıp atmadığını hatırlamıyorum ama Abdullah Gül'ün ilk tweeti, sonrasında da son derece tesirsiz bir siyasetçi konumuna indirildi. Onu vareste tutarsak, bedbahtlık hepsine matuf olan bir şeydi.”

Cem Dinlenmiş ise, Abdullah Gül'ün olumlu mesajlarının olduğunu hatırladığını ifade ederek, Gül'ün sosyal medya kullanım tarzına ilişkin şunları söylemiştir:

“Abdullah Gül'ün olumlu mesajları vardı ama yetkisi olmadığı için görevini yaptı ya da yapmadı gibi bir yorum yapamam, çok zor. Çok manevi bir durum o. Moral vermesi, olumlu bir açıklama yapması ama... Daha olumlu olduğunu söyleyebilirim ama soyut olduğu için Cumhurbaşkanı'nın yetkileri çok fazla daha fazlasını yapabiliirdi belki, o yetkilerin de nasıl kullanıldığının tartışmaya açık olduğunu düşünüyorum. Daha yumuşak bir çizgi, bir tavır sergilediği net yani diğerlerine göre.”

3. Hüseyin Avni Mutlu Sosyal Medya Kullanımıyla Olumsuz Bir Profil Çizdi

Araştırmada, katılımcılara Gezi Parkı sürecinde siyasetçilerin sosyal medya kullanım tarzları ile ilgili düşünceleri sorulduğunda, sosyal medya kullanım tarzı ile en çok olumsuz eleştiri alan isim Gezi Parkı sürecinde İstanbul Valisi olan Hüseyin Avni Mutlu olmuştur. Bununla ilgili olarak vatandaş E.Y. şunları ifade etmiştir:

“Bir Vali çıkıp da ne söylerse onun tam tersinin olduğu, bir Twitter'ı kullanarak hareket etmesi gayri ciddidir. Beceriksizlik. Bu sürecin yönetilecek hiçbir şeyleri mekanizmaları yoktu. Bunu yönlendirme konusunda çok başarısızlardı.”

Vatandaş F.K. ise, “Vali insanlarla dalga geçiyordu.” şeklinde bir yorum yapmıştır. Vatandaş K.Y. ise, “Bunun dışında kötü, çok kötü kullanan insanları da örnek vermek aslında daha mümkün çünkü genel olarak o süreçte muhalif olan kitlenin sosyal medyayı etkin biçimde kullandığım için kişi belirtmeyi çok şey yapmıyorum ama öbür tarafta başta Cumhurbaşkanı, Başbakan danışmanlarının,

Vali'nin o süreçte insanların doğru haberi almasına engel olacak, bilgi kirliliği yaratacak paylaşımlarda bulunduğunu gördüm ve hatta olaya kayıtsız kalıp sadece bu süreci bir şekilde geçiştirmeye çalışan haberler yaptığını gördüm.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Mücella Yapıcı, Hüseyin Avni Mutlu'nun sosyal medya kullanım tarzına dair şunları aktarmıştır:

“Bunlardan bir tanesi Vali Mutlu. Çok yumuşak mesajlar veriyordu ama hiç güvenilir değildi.”

Ihsan Eliaçık ise, *“Vali mesela. Vali dışında birisi yok. Yalan yanlış bilgiler verdi. ‘Olmayacak’ dedi. ‘Hiçbir şey olmayacak’ dedi. Hemen arkasından da... Bir sürü şey gönderdiler.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Erdem Gündüz, Hüseyin Avni Mutlu'nun sosyal medya kullanım tarzı için şunları ifade etmiştir: *“Vali diyor ki ‘Gezi Parkı’na girmeyeceğiz’, giriyor. İşte ‘Gelin çocuklarınızı alın’ diyorlar. Anneler gidiyorlar çocuklarıyla birlikte duruyorlar. Hayır (iyi) yönetmediler.”*

Cem Dinlenmiş de Vali Mutlu'nun sosyal medyayı kötü yönettiğini düşündüğünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Şehrin yönetiminden sorumlu Belediye Başkanı ve Vali'nin kötü yönettiğini düşünüyorum. Onun dışında da Başbakan'ın. Çoğu kararda kendi yetkisini beyan eden birisi olarak onların kötü yönetimi olduğunu düşünüyorum.”*

Sezgin Tanrıku, *“Avni Mutlu kötü yönetti. Başbakan. Kötü. Erdoğan. Dış İşleri Bakanı, öyle. Topbaş kötü yönetti. Yok, o da yoktu çünkü. Vali Mutlu'nun tweetlerinin olumsuz etkilediğini düşünüyorum.”* şeklinde bir açıklama yaparken, Rıdvan Turan ise, *“Başta Erdoğan tabii, onun şürekâsı ve Vali Mutlu çok kötüydü.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Rıdvan Akar ise, Vali Mutlu'nun sosyal medya kullanım tarzı ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Vali Mutlu da başlangıçta aslında, başlangıçta bir yerel bir mülki amir gibi başlayıp, azılı bir siyasetçi gibi bitirdi bu süreci.”*

4. İnsanları kışkırtılar

Araştırmada katılımcılardan bazıları, Gezi Parkı sürecinde sosyal medya kullanan bazı hükümet yetkililerinin iletilerinin insanları kışkırtıcı nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak vatandaş E.A. *“Hükümet taraflı bir şekilde kendini koruyabilmek için çok yanlı ve yanlış kullandılar. Zaten daha az kullandılar. Yani diğerleri kadar aktif değillerdi. (...) Yani mesela Maliye Bakanı dalga geçiyor gibiydi. Şimdi tam hatırlamıyorum da ‘Durmak yok yola devam’ ile ilgili gezicilerle dalga geçer bir tweetini hatırlıyorum. İnsanları küçük düşürüp galeyana getirip gereksiz yere... Olumlu yönde kullanmadıklarını düşünüyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Vatandaş E.Y., *“Bence hükümetin Twitter üzerinde hiç bir zaman profesyonelce yaklaşımı olmadı. Onu bile bir siyasi araç haline getirdiler. Başbakanın çıkıp ‘Ben %50’yi zor tutuyorum evde’ demesi akabinde de ‘Gerekirse ben 200.000 kişi toplarım’ demesi, Twitter’da trol hesapların ortaya çıkması bir çocuk oyunundan başka bir şey değildi.”* şeklinde fikrini ifade etmiş, Mustafa Edib Yılmaz da sosyal medyadaki “troller” konusuna değinerek, *“Şuradan geliyorlar, böyle yapmamız lazım, şuraya desteğe gitmemiz lazım’ falan gibi o eylemin opere edildiği aynı anlamda bir zemindi, platformdu sosyal medya. Özellikle Twitter. Yani bu yüzden zaten bu kadar öfkeliydirdi hükümeti ve Twitter işine girmeye ikna etti onları. Büyük yatırım yaptı hükümet. Bugün zannediyorum trol ordusu var hükümetin emrinde, düzenli maaş alan bu işin karşılığında. İtibarsızlaştırma operasyonları yapıyorlar insanlara. İnsanları hedef gösteren, yalan bilgi yayan, dezenformasyon yapan, bu alanı domine etmeye çalışan, yanıtlarıyla bir ordu var artık. Ne zaman başladı? Mayısın önce yoktu, 2013 Mayısın önce....”* şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Mücella Yapıcı ise, *“Kötüydüler. Yani bir kısmı, gene ayırmak lazım. Ama genelde kötüydüler. Bence bir sürü insan var da iyi yöneten haksızlık etmek de istemem. Mahmut Tanal ile Melda Onur bence iyidiler. Bir sürü isim geliyor yani. Burhan Kuzu mesela ya da Melih Gökçek. Bütün bunları şeyleri toplumda infial da*

yarattı. Özellikle Melih Gökçek. Kesinlikle gidişatında etkisi olmuştur. Bundan bir tanesi Vali Mutlu. Çok yumuşak mesajlar veriyordu ama hiç güvenilir değildi.” şeklinde görüşlerini belirtmiş, Hayko Bağdat ise, “Provokatif, sübjektif, yalancı aynı zamanda. İyi yürütmeyi deneyen bir takım siyasetçiler var. Niyeti başta iyi olan sorun çözmeye yönelik adım atmaya çalışan bir takım siyasetçiler var. Fakat sonunda hepsi Tayyip Erdoğan’ın öfkesi karşısında bu niyetlerinden vazgeçmek ve bir tarafa geçmek zorunda, saf tutmak zorunda kaldıkları bir süreç geçirdiler. Bir sürü insandan bahsediyorum. Daha pozitif yaklaşılmaya çalışan bir sürü Ak Partili tanıyorum. Etkin görevlerde bunlar veya bürokrat. Fakat Tayyip Erdoğan’ın o anlamda kim kendisine gelip biraz daha yumuşak bir tedbir önerirse ona hain muamelesi yaptığını gerçeğiyle karşılaştıktan sonra bunu sürdüremediklerini görüyorum. Ondan sonra da zaten o kötülüğün içinde kaldılar ister istemez. Kalmayadabilirlerdi. Bir tane istifa yok neticede yani. Elbette etkiledi. Bütün Türkiye’de de etkiledi. Aynı zamanda Gezi de sosyal medya kullanım biçimini etkiledi. Gezi’nin yarattığı kültür hayatın her alanını etkilediği gibi sosyal medyanın da üslubunu, tarzını, kullanılış biçimini de değiştirdi. Daha doğrusu işlevsel kıldı. Başka bir işlev yükledi. Hala onu yaşıyoruz. Yani Yırca köylülerinin başına ne geldiğini an be an sosyal medyadan köylüler tarafından atılan tweetlerde izleme şansımız oldu. Sosyal medya dünyada hiçbir yerde mesela Twitter, dünyada demeyeyim yani, Avrupa’nın pek çok gelişkin ülkesinde bizimkinden çok daha az hayatların içine girmiş, çok daha az gerekçelerle kullanılan bir durum, Türkiye’de artık başka bir alanda kullanılıyor bu da Gezi’den sonra başladı. Kırılma değil, yükselme oldu. İşlevi oldu. İyi oldu yani.” şeklinde fikrini beyan etmiştir.

5. Sosyal Medyayı Kullanmada Amatördümler

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının bazı siyasetçilerin sosyal medyayı kullanmada amatör olduklarını, profesyonel şekilde süreci yönetemediklerini ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak, vatandaş K.Y., “Olayın başlangıcından sonraki aşamada sosyal medyanın aslında ne kadar güçlü bir unsur, toplumlari etkileyebileceğini gördük ve buna hazır olsaydı eğer bu kitleler süreci daha profesyonel şekilde yönetebilirlerdi çünkü zaman zaman şunu da gördük. O süreçte insanlar bir birey olarak orada bir şey paylaşırken, aslında bir bilgi kirliliği yarattığını da gördük ve insanları yanlış da yönlendirdiğini gördük. Bu anlamda

profesyonel bir yönetim olsaydı bu konuda hem kendilerinin, kitlelerin onlar hakkında daha olumlu düşünebilmesini sağlayabilir hem de insanlara daha doğru bilgiyi ulaştırabilirlerdi.” şeklinde düşüncesini ifade ederken, vatandaş İ.C., “Çok amatörce. Kriz yönetmekten çok uzak ve hani akıl tutulması denilebilecek bir durum vardı. Elbette gidişatında etkisi olurdu. Zaten toplumsal olayların dinamiğinde bu vardır bence. Sen insanlar sonuçta bir öfke birikmesi olmuş ve bir şeye tepki durumundalar. Sen böyle bir anda insanların hani işi inatlaşmaya götürürsen sürekli yokuşa sürersen, e o insanlar o anda duygusal insanlar... Birilerinin mantıklı davranması gerekiyor. Bunlar da sorumluluk sahibi olan insanlar. Yönetici sıfatına sahip insanların sorumluluk alarak davranması gerekir. Hiç sorumlu davranmadılar bence” şeklinde görüşlerini ifade etmiş, Özgür Mumcu ise bu konuda şunları dile getirmiştir: “Hazırlıksız yakalandıklarını düşünüyorum. İki tarafın da, yani destekleyenlerin de karşı olanların da ve zaten bu Gezi sürecinin en büyük sorunlarından birisi en başından itibaren yeterli bilgilendirmenin yapılmamış olması, sosyal medya haricinde de zaten. Onun dışında hemen herkes reaktif bir pozisyon aldı. İki tarafta da benzer bir şey gördüm.”

6. Dezenformasyon yaratıcılar

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı olayları sürecinde sosyal medyayı kullanan bazı hükümet yetkililerinin dezenformasyon yaratır nitelikte paylaşımlarda bulduklarını ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak, vatandaş K.Y., “Bunun dışında kötü, çok kötü kullanan insanları da örnek vermek aslında daha mümkün çünkü genel olarak o süreçte muhalif olan kitlenin sosyal medyayı etkin biçimde kullandığım için kişi belirtmeyi çok şey yapmıyorum ama öbür tarafta başta Cumhurbaşkanı, Başbakan danışmanlarının, Vali'nin o süreçte insanların doğru haberi almasına engel olacak, bilgi kirliliği yaratacak paylaşımlarda bulunduğunu gördüm ve hatta olaya kayıtsız kalıp sadece bu süreci bir şekilde geçiştirmeye çalışan haberler yaptığını gördüm.” şeklinde fikrini beyan ederken, Levent Üzümcü, “Sonuçta siyasi liderler halk için yapıyorlar bu işi. Halkın büyük bölümü de her görüşten insan Twitter'da varsa Twitter'da seslerini duyuruyor olabilmeleri zaten zırt pırt yapmıyor onu siyasi liderler. O aşamadaki insanlardan bahsediyorum. Önemli oluyor onlar böyle bir şeyde olmaları. Tabii ki halka birebir dokunabildikleri özel bir yer orası. Çok da etkilenmedim. Müthiş bir dezenformasyon peşinde koşuldu

o tarihte. Yani düşünsenize Eskişehir’de yapılan eylemler sırasında, Antakya’da yapılan eylemler sırasında insanların, bin kişilik on bin kişilik gruplar halinde bir yere toplanmasını hükümeti yıkmaya yönelik bir takım çabalar olarak görüp kendileri çocukları silahlarla, tekme tokat öldürebilme gücünde gördüler kendilerinde. Bir takım görevliler...” şeklinde bir açıklama yaparak konuyla ilgili olarak görüşlerini belirtmiştir. İhsan Eliaçık ise bu konuda, “Hükümet yanlısı olanlar kötüydü. Çünkü yanlış bilgiler veriyorlardı. Saptırıyorlardı. Olmayan şeyleri sanki orada varmış gibi gösteriyorlardı. Onla biz çok uğraştık yani. Mesela cuma namazı kaldırdım ben, Gezi Parkı’nın ortasında. Birinci haftanın sonunda cuma günü. ‘Yok abdestsiz namaz kıldılar, yok şöyle oldular böyle oldular’ sürekli yanlış haberler verdiler. Bunu bilerek bilinçli olarak yaptılar. Yer iftari oldu. İşte ‘Birayla iftar açtılar’ filan diye yaydılar. ‘Camiye ayakkabıyla girdiler’, ‘Türbanlıyı yerde süründürdüler’ filan hep yalan dolan şeyler, hepsi sosyal medya aracılığıyla yayıldı. Milletvekili olarak Ertuğrul Günay, onun iyiydi. Evet, kışkırtma olmasaydı, yanlış bilgi verme olmasaydı daha güzel olabilirdi. O yalanların hiçbirine gerek yoktu.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Güneş Duru ise, “Evet takip ediyordum. Tüm iktidar ve yandaş çevresi sosyal medyayı kendileri adına iyi kullanmış olabilirler ama ne objektif olarak ne de olayları ve oradaki eleştiriye ve tepkiye anlamaya yönelik bir çabaları olmadı. Herhangi bir empati barındırmayan bir takım görüşler beyan ettiler o süreçte. Dolayısıyla iyi kullandıkları söylenemez. Ama diğer taraftan kendi yandaşlarını ya da onlara oy verenleri yanıltmaya yönelik attıkları tweetler başarılı oldu. Onu da söyleyebiliriz. Kötülüğü çok iyi kullanmak iyi kullanmak olabilir.” şeklinde düşüncelerini ifade ederek Gezi Parkı olayları sürecinde bazı siyasetçilerin yanıltıcı tweetlerinin varlığına vurgu yapmıştır.

7. İnsanların Tepkisini ve Olayları Anlamaya Yönelik Çaba Göstermediler.

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı olayları sürecinde bazı hükümet yetkililerinin eylemciler ile empati kurmak için yeterli çaba sarf etmediklerini ifade etmiştir. Bu konuda Erdem Gündüz, “Halbuki Gezi’deki olayları kabullenip insanların bu hakkının doğru olduğunu söyleyen biri çıksaydı o yükselirdi. Gezi’deki insanlar bile onu takip etmeye başlayabilirdi çünkü kabullenmek önemli bir şey. Böyle bir kitlenin olduğunu kabul etmediler. Kitleyi yok

saydılar. ‘Terörist’ dediler, ‘Provokatör’ dediler, ‘Çapulcu’ dediler, ‘Marjinal’ dediler. ‘Aktivistler bankaları kırıyorlar, aktivistler camları indiriyorlar’ falan filan. Bunlar hep soru işareti...” şeklinde düşüncelerini ifade ederek, Gezi Parkı eylemcilerine yönelik oluşturulan ötekileştirici söylemlerin varlığına dikkat çekmiştir. Güneş Duru ise, “Evet takip ediyordum. Tüm iktidar ve yandaş çevresi sosyal medyayı kendileri adına iyi kullanmış olabilirler ama ne objektif olarak ne de olayları ve oradaki eleştiriyi ve tepkiyi anlamaya yönelik bir çabaları olmadı. Herhangi bir empati barındırmayan bir takım görüşler beyan ettiler o süreçte. Dolayısıyla iyi kullandıkları söylenemez. Ama diğer taraftan kendi yandaşlarını ya da onlara oy verenleri yanıltmaya yönelik attıkları tweetler başarılı oldu. Onu da söyleyebiliriz. Kötülüğü çok iyi kullanmak iyi kullanmak olabilir.” şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Rıdvan Akar “Berbattı. Orada iki değişken vardı. Biri yanlış hatırlamıyorsam Abdullah Gül’ün tweetleriydi. O ‘Sizi anlıyoruz. Sizi anladık. Mesajı aldık’ minvalinde yapılan açıklamalardı. Eğer devlet bu düzeyde kalabilmiş olsaydı yani Gezi’nin bir mesajı olduğu, o mesajın da çok genel olarak söylemek gerekirse ‘Benim yaşamıma karışma’ mesajını anlamış olsaydı belki Gezi daha fazla amacına ulaşmış olacaktı ama siyasetin çoğunluğu Tayyip Erdoğan’da cisimleştiği şekilde, bunun bir savaş çağrısı olduğu, savaş çağrısı olarak nitelendirdi ve bunun üzerinden Gezi’yi okumaya başladı. Çok kısa süre içerisinde de Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde hemen hemen tüm Ak Parti siyasetçileri son derece düşmanca Gezi’ye yaklaştılar. İster istemez bekli Bülent Arınç’ın tweet ayıp atmadığını hatırlamıyorum ama Abdullah Gül’ün ilk tweeti, sonrasında da son derece tesirsiz bir siyasetçi konumuna indirgendi. Onu vareyiste tutarsak, bedbahtlık hepsine matuf olan bir şeydi.” şeklinde fikrini beyan etmiş ve Gezi Parkı olayları sürecinde siyasetçilerin eylemcilerle empati kuramamış olmalarına dikkat çekmiştir.

8. Yeterli Bilgilendirme Yapmadılar.

Araştırmada katılımcılardan bazıları, hükümet yetkililerinden bazılarının Gezi Parkı olayları sürecinde yeterli bilgilendirme yapmadıklarını vurgulamıştır. Harun Tekin bununla ilgili olarak, “Bence siyasetçiler olup bitene çoğunlukla geç ve çoğunlukla yetersiz tepki verdiler. Bu doğal hayatta olduğu gibi Twitter’da da böyle oldu.” şeklinde görüşlerini belirtirken, Özgür Mumcu “Hazırlıksız yakalandıklarını düşünüyorum. İki tarafın da, yani destekleyenlerin de karşı olanların da ve zaten bu

Gezi sürecinin en büyük sorunlarından birisi en başından itibaren yeterli bilgilendirmenin yapılmamış olması, sosyal medya haricinde de zaten. Onun dışında hemen herkes reaktif bir pozisyon aldı. İki tarafta da benzer bir şey gördüm.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiş, bazı hükümet yetkililerinin sosyal medya ve sosyal medya dışı alanlarda halkı bilgilendirme konusunda yetersiz kaldıklarına dikkat çekmiştir.

8. Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Tablo 4.47.

Twitter’ın demokrasiye katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?	n	%
İfade Özgürlüğünü Sağlayan Bir Yapıda Olmasıyla Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	8	32
Toplumları Örgütlemesi ve Organize Etmesi Bakımından Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	5	20
Bilgiyi Paylaşma ve Kamusal Alanı Sunduğu İçin Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	4	16
Doğru Habere ve Bilgiye Ulaştırması Bakımından Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	3	12
Sansürü Kırması Bakımından Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	3	12
Siyasetçiler Üzerinde Yaptırım Kabiliyeti Olmasından Dolayı Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	3	12
Türkiye’de Twitter Yeterince Yaygın Şekilde Kullanılmadığı İçin Twitter’ın Türkiye’de Demokrasiye Katkısı Yoktur.	2	8
Twitter Çoğulcu Bir Ortam Sağladığı İçin Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	2	8
Katılımcı Yapıda Bir Platform Olarak Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	2	8
Eyleme Geçme Konusunda Sanal Kamusal Alan ile Kamusal Alan Arasında Parallelik Olduğu Durumlarda Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.	2	8

Araştırmada, “Twitter’ın demokrasiye katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna, %32’lük oranla en fazla oranda verilen yanıt, “İfade özgürlüğünü sağlayan bir yapıda olmasıyla Twitter’ın demokrasiye katkısı vardır”

yanıtı olmuştur. Soruya katılımcıların %8'i "Türkiye'de Twitter yeterince yaygın şekilde kullanılmadığı için Twitter'ın Türkiye'de demokrasiye katkısı yoktur", %20'si "Toplumları örgütlemesi ve organize etmesi bakımından Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %12'si "Doğru habere ve bilgiye ulaştırması bakımından Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %32'si "İfade özgürlüğünü sağlayan bir yapıda olmasıyla Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %8'i "Twitter çoğulcu bir ortam sağladığı için Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %16'sı "Bilgiyi paylaşma ve kamusal alanı sunduğu için Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %12'si "Sansürü kırması bakımından Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %12'si "Siyasetçiler üzerinde yaptırım kabiliyeti olmasından dolayı Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır", %8'i "Katılımcı yapıda bir platform olarak Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır" ve %8'i "Eyleme geçme konusunda sanal kamusal alan ile kamusal alan arasında paralellik varsa Twitter'ın demokrasiye katkısı vardır" şeklinde yanıt vermiştir.

1. Türkiye'de Twitter Yeterince Yaygın Şekilde Kullanılmadığı İçin Twitter'ın Türkiye'de Demokrasiye Katkısı Yoktur.

"Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcılardan bazıları Twitter'ın Türkiye'de demokrasiye katkısı olamayacağını ifade ettikleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak vatandaş F.K. şunları ifade etmiştir:

"Tabii ki evet. Ama Türkiye'de değil çünkü Türkiye'de yönetimi değiştirecek o %30'luk o bağımlı kitle, muhtaç kitle maalesef interneti çok kullanamadığı için onlar sadece kömür ve gıda yardımıyla hükümeti değiştirmiyorlar. Yani onlar aynı kafadalar. Kim onlara yardım ederse ona oy veriyorlar. O yüzden Twitter demokratikleştirmiyor. O yüzden Türkiye'de işe yaramıyor. Ama belki Yunanistan'da işe yaramış olabilir. Bir gün Türkiye'de 13 milyon kişi yardım almaktan vazgeçerse, ekonomilerini kurtarırlarsa belki bir gün olabilir ama Türkiye'de insanların çoğu muhtaç."

Cem Tüzün ise bu soruya, "Hayır, zannetmiyorum, o kadar yaygın bir araç değil Türkiye'de." şeklinde yanıt vermiştir.

2. Toplumları Örgütlemesi Ve Organize Etmesi Bakımından Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, katılımcılardan bazıları sorulan bu soruya “Toplumları örgütlemesi ve organize etmesi bakımından Twitter’ın demokrasiye katkısı vardır” ekseninde yanıtlar vermiştir. Bu konuda vatandaş E.Y. *“Evet, düşünüyorum. Demokrasinin bazı yöntemleri var. Doğrudan, yarı doğrudan. Temsili demokrasi vs. Türkiye’deki seçim sistemi, baraj, partilerin yapılaşması, insanların siyasetten uzak kalması için düzenlemiş bir mekanizma. Doğrudan demokrasi Türk toplumunun kültürü değil. İnsanların örgütlü olarak seslerini çıkarabilecekleri bir alan yok. Tercih de etmiyorlar. Örgütlenmeyi bilmiyorlar, seslerini duyurmayı da. Örgütlü bir toplumun ne kadar güçlü olduğunun farkında değiller. Bu bakımdan insanların örgütlenmesi açısından çok önemli bir rol oynadığını kabul etmek lazım. Farkına vardı insanlar örgütlendikleri zaman, yalnız olmadıklarını hissettikleri zaman aslında ne kadar güçlü olabileceklerini farkına vardılar. Türkiye’de bu sistem oturmadığı için, önyak olması bakımından Türkiye’de ilk ve etkili bir yöntemdi.”* şeklinde yanıt verirken, vatandaş İ.C., *“Düşünüyorum. Şu bakımdan; Twitter gibi insanların iletişim kurmaları sağlayan platformların yayılmasıyla dünyada daha önceden görmediğimiz ilginç bir şey oluyor. Geçmiş dönemlere bakarsan Orta Çağ dönemleri işte geçen yüz yılın başları ortaları falanları filanları insanların tepki duydukları şeyler hep vardı ama insanlar organize olamıyorlardı ve tepkilerini organize biçimde dile getiremiyorlardı ama şimdi bizim seninle şurada konuştuğumuz şeyi ikimiz bir olaydan rahatsızlık duyup tepki göstersek bu sadece aramızda konuşmaktan ibaret olur çünkü biz organize olamayız. Mesela Türkiye’deki siyasi hayat veya toplumsal hayattaki en büyük eksiklik olarak ben organize olma, sivil toplumun örgütlülüğü olmaması olarak görüyorum. Twitter gibi platformlarda - özellikle Twitter bunu sağladı- insanlara organize olabilme imkânı verdi. Bugün dünyada baktığın zaman sadece şey ülkelerde değil işte Ortadoğu ülkelerinde, ne bileyim üçüncü dünya ülkeleri, Türkiye gibi ülkelerde toplumsal olaylar olmuyor. Bugün Kanada gibi dünyanın en yüksek standartlarındaki ülke olarak kabul edilen ülkede bile insanlar memnuniyetsizler. Bugün artık sınıflar arası çatışmalar daha belirgin. Hatta daha keskin hale geliyor. Ve geçmişte toplumdaki sınıfların mesela beyaz yakalıların orta sınıfların durumlarından memnuniyetsizlerini dile getirmek*

için imkânları yoktu çünkü organize olamıyorlardı ama bu hoşnutsuzluklar hep vardı. Bugünse artık organize olma imkânını buldukları için -çünkü Twitter bu anlamda çok büyük değişiklikler yaptı- bugün Amerika'da da Brezilya'da da Fransa'da da Kanada'da da Türkiye'de de hepsinde protestolar var ve çok sık aralıkla görebiliyorsun. Bu da şu demek bu Twitter onun tarzı onun benzerinde olan yapıların insanların birbirleriyle iletişim kurabiliyor olması, organize olabiliyor olması bir şeyleri değiştirecek bence.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Özgür Mumcu ise bu konuyla ilgili düşüncelerini şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Evet. Söylediğim sebepler. İfade özgürlüğü, örgütlenme konularında ve aynı zamanda hükümet üzerinde gerektiğinde baskı kurma konularında faydası var. Bunların hepsi demokrasiye katkısı olan konular.”

Mustafa Edip Yılmaz ise, *“Düşünüyorum. Katılımcılık açısından. Kapsayıcılık açısından. Çeşitli fikirlerin görünürlük kazanması açısından. Taraftar bulması açısından. Örgütlenmeyi kolaylaştırması açısından. Hesaba çekebilme kabiliyetini verme açısından. Accountability kelimesi var İngilizcede. Ne demek? Hesap verebilirlik. Responsibility farklı bir kelime. Yani ‘An administrater needs to be both responsible and accountable’ değil mi? Hem sorumlu olmalı hem de hesap verebilir olmalı. Bazı dillerde özellikle de tesadüf müdür değil midir, bunun üzerine teoriler var Doğu dillerinde, yani demokrasinin yerleşmediği dillerde accountability kelimesinin karşılığı tabii değil ya da yok. Mesela Çincesi yok hesap verebilirliğin çünkü onlar hesap vermiyor. Diller bizim ihtiyaçlarımızla şekillidir. Avokado meyvesine biz de avokado diyoruz çünkü Türkiye’de yetişmiyor. İthal bir mal. Geliyor, ismiyle beraber geliyor. Ama avokado diyoruz adına değil mi? Onun gibi. Yöneticilerin hesap verebilir olması lazım yönetimlerinin, şeffaf olması lazım kamu harcamalarının tamamında. Bunu sağlamada bir fonksiyonelliği, bir işlevselliği var sosyal medyanın ve Twitter’ın özellikle.”* şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Bu konuda Hayko Bağdat ise, *“Demokrasiye katkıyı ortaya koyan eylemlilik demokrasi için mücadele eden kesimlerin tavrı mevcut bir kere ama Twitter bu anlamda iletişim alanında bir araç olarak çok faydalı bir noktaya geldi. Ama Twitter*

bir ideolog olmadığına göre, bir fenomen olmadığına göre Twitter'ı kullanan insanların üzerine yükleyebileceğimiz hayırlı bir durum bu. Twitter bunun için kolaylaştırıcı bir araç halinde, evet.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

3. Doğru Habere ve Bilgiye Ulaştırması Bakımından Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Var.

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının doğru habere ve bilgiye ulaştırması bakımından Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak vatandaş K.Y., *“Evet düşünüyorum. Demokrasinin insanların sahip oldukları hakları saygı duyduğu bir yönetim biçimi, bir oluşum benim gözümde ve insanların burada doğru habere ulaşma, tarafsız bilgiye ulaşma kendi yorumlarını ve fikirlerini özgür bir biçimde paylaşabildiği bir platform olduğunu düşünüyorum ve bu yüzden de demokrasi için çok önemli bir gelişme.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Mücella Yapıcı bu konuda, *“Aslında demokrasi... Şuna katkısı var. Çok fazla bilgi alabiliyorsunuz ama bu bilgiler ne kadar şartlanmış ne kadar şartlanmamış onu size çok çeşitli kanallardan bilgi alabildiğiniz için onu tartma imkânı veriyor. Haberdar olma açısından bence büyük katkısı var ama dediğim gibi tersine de bu sanal kamusal alanın gerçek kamusal alanın yerini alma tehlikesi ve tehdidi var. O açıdan ben tam bu soruya ‘Evet’ ya da ‘Hayır’ diye cevap veremiyorum açıkçası. Hani bu haberleşme adına kullanılır da gerçekten hayata tekabül ettirilebilirse o zaman, dengeli kullanılabilirse... Ama hayatı sadece Twitter'daki şeylerden ibaret sanma gafletine de düşerseniz sizi çok yalnızlaştırabilir ve siz kendinizi çok kalabalık zannederek Twitter'da ama çok yalnız, hiçbir şekilde hayatı değiştirmeye kalkışamazsınız da doğrusu.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Sırrı Süreyya Önder ise, *“Kesinlikle. Doğru bilgiye ulaşma, sansürsüz iletişim hakkı. Sıradan insanların bilgiye erişim hakkı gibi başlayan bir sürü şey sayılabilir.”* şeklinde açıklama yaparak doğru bilgiye ulaşma konusuna da vurgu yapmıştır.

4. İfade Özgürlüğünü Sağlayan Bir Yapıda Olmasıyla Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, “Twitter’ın demokrasiye katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna, en yüksek oranda verilen yanıt “ifade özgürlüğü” içerikli olan yanıt olmuştur. Twitter’ın ifade özgürlüğü için önemli bir mecra olduğunu vurgulayan İhsan Eliaçık şunları ifade etmiştir: *“Düşünüyorum evet. Çoğulcu bir yer, özgür bir yer. Herkes konuşuyor. Zaten demokrasinin kökünde çoğulculuk vardır yani. Herkes konuşabilmelidir. Çoğulculuk yer yer kötüye de kullanılıyor tabii. Ama sonuç itibarıyla kimsenin kimseye engel olma imkânı yok yani. Kimse kimsenin silemiyor, şey yapamıyor yani. Herkes fikrini beyan ediyor. Bence katkısı olmuştur.”*

Erdem Gündüz ise, bu konuda, *“Twitter gazete gibi bir şey. Vardır diyelim çünkü Twitter insanların düşüncelerini söyleyebileceği bir alan. Eğer o kapatılırsa ki kapatılmaya çalışıldı fikir özgürlüğü için evet önemli.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Vatandaş K.Y. konuyla ilgili olarak, *“Evet düşünüyorum. Demokrasinin insanların sahip oldukları hakları saygı duyduğu bir yönetim biçimi, bir oluşum benim gözümde ve insanların burada doğru habere ulaşma, tarafsız bilgiye ulaşma kendi yorumlarını ve fikirlerini özgür bir biçimde paylaşabildiği bir platform olduğunu düşünüyorum ve bu yüzden de demokrasi için çok önemli bir gelişme.”* şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Güneş Duru doğrudan ifade özgürlüğü konusuna değinmiştir: *“Evet. Şimdi sadece demokrasi diye bakmamak lazım. Twitter’ın hayata katkısı olduğunu düşünüyorum. (...) Twitter’ın sonuçta ifade özgürlüğü açısından da demokrasiye katkısı var”.*

Cem Dinlenmiş ise, *“Evet. İfade etmesini sağlıyor insanın. İnternetin bütün bu demokrasiye katkısı da bu aslında. Herkesin eşit şekilde kendini ifade edebilmesi ama Twitter’ın da burada baskılara direnemediğini ve orada sansürlendiğini çoğu zaman gördük Gezi Parkı sürecinde. Genel olarak Twitter’ın bütün bu kendi politikasını izlediği baskılara direnememesi vesaire çıkarırsak, ham bir bilgi olarak, bir konsept olarak interneti koyduğumuz zaman kesinlikle demokrasi için önemli.”*

şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Levent Üzümcü, “*Tabii ki. Herkes sesini duyurabiliyor. Görüşünü söyleyebiliyor bütün açıklığıyla. Kabul görüyorsa ona göre, reddediliyorsa ona göre muamele görüyor.*” şeklinde soruyu cevaplandırmış, Ahmet Şık ise, “*Tabii ki. Eğer demokrasiniz yerleşik, evrensel kurallara bağlı değil ise, yaygın değil ise, medya bu kadar baskı aracı haline gelmiş ise fikirleri ifade edebilmek ve yaygınlaştırmanın aracı. Bu sansür kırma aracı. Twitter’ı Türkiye’de sansür kıran olarak adlandırmak mümkün mesela. Aslında internetin bütününe öyle bakıyorum. Twitter daha çok daha kolay ulaşım aracı olduğu için... Daha hızlı ve daha çabuk ve daha etkin. Kendi kendinizin medyası olmak mümkün. O noktada önemli ve demokrasiye katkısı var. Eğer prensipleri doğru tercih edip doğru fikirleri savunuyorsanız...*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Hüseyin Avni Mutlu ise sosyal medya ve ifade özgürlüğü konusunda şunları ifade etmiştir:

“*Demokrasinin tabii ki önümüzdeki süreçte en önemli sorunlarından birisi katılım. Katılımcı demokrasiyi sağlamada en önemli araçlarından bir tanesi yine iletişim ve sosyal medya olduğunu düşünüyorum. Twitter da bu manada insanların fikir özgürlüklerini kullanmada en önemli araçlardan bir tanesi olduğu kanaatindeyim. Demokrasinin olmazsa olmazlarından iki özelliğinden bir tanesi eşitlik, diğeri de özgürlük temelli olmasıdır. Bu ikisinin hiçbir zaman demokrasilerde göz ardı edemezsiniz. Bu iki temel üzerinde yürüyor demokrasi. Özgürlük alanının en önemli parametrelerinden bir tanesi ifade özgürlüğü. İfade özgürlüğünü de en etkili kullanabildiğiniz yer sosyal medya alanı. Dolayısıyla demokrasiyi güçlendiren bir rolü olduğunu düşünüyorum. Ama bunun yanı sıra olumsuzlukları, yanlış enformasyonlar nedeniyle bir takım sıkıntılar yaratabileceğini de düşünüyorum. Ama her yararlı şeyin arka planında da böyle bir olumsuz yanı var. Atom bombasının, atom enerjisinin bize faydası var. Nükleer enerji üretiyoruz ama öbür taraftan atom bombası. Atom bombasını atmayın veya kontrol altına alın. Kontrol altına alacak mekanizmalar kurun. Ama bu alan demokrasinin de güçlenmesine bence katkı sağlayacak.*”

5. Twitter Çoğulcu Bir Ortam Sağladığı İçin Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Twitter'ın çoğulcu bir ortam sağladığı için demokrasiye katkısı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Alper Taş şunları ifade etmiştir:

“E var. Demokrasiye katkısı var tabii. Açıklık, yani olan biten her şeyi çok değişik kanallardan, çok değişik kişilerden. Çok değişik gözlerden bakabilme. Yani bir çoğulculuk sunuyor. Bunu ortaya koyuyor her şeyden önce. Yani herkesin kullanabildiği ve herkesin kendi dünyasında aktarımlar yapabildiği alan. Doğal olarak senin bakış açını da zenginleştirebiliyor, çoğaltabiliyor. O açıdan bir tür katkısı var ama sadece hayatı bu merkezden kurarsak, doğrudan teması, iletişimi kapatırsak bu da eksik bir şey olur. Ama doğrudan iletişim ve doğrudan temasla birlikte beraber bu araç kullanıldığında çok daha demokratik sonuçlara yol açılır.”

İhsan Eliaçık ise sosyal medya ve çoğulculuk konusunda şunları dile getirmiştir:

“Düşünüyorum evet. Çoğulcu bir yer, özgür bir yer. Herkes konuşuyor. Zaten demokrasinin kökünde çoğulculuk vardır yani. Herkes konuşabilmelidir. Çoğulculuk yer yer kötüye de kullanılıyor tabii. Ama sonuç itibariyle kimsenin kimseye engel olma imkânı yok yani. Kimse kimsenin silemiyor, şey yapamıyor yani. Herkes fikrini beyan ediyor. Bence katkısı olmuştur.”

6. Bilgiyi Paylaşma ve Kamusallaştırma İmkânı Sunduğu İçin Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının bilgiyi paylaşma ve kamusallaştırma imkânı sunduğu için Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda vatandaş K.Y., *“Evet düşünüyorum. Demokrasinin insanların sahip oldukları hakları saygı duyduğu bir yönetim biçimi, bir oluşum benim gözümde ve insanların burada doğru habere ulaşma tarafsız*

bilgiye ulaşma kendi yorumlarını ve fikirlerini özgür bir biçimde paylaşabildiği bir platform olduğunu düşünüyorum ve bu yüzden de demokrasi için çok önemli bir gelişme.” şeklinde görüş belirtirken, Emrah Altındış “Bilgilerin paylaşılmasını kolaylaştırdığı için, mesela Türkiye’de Fuat Avni diye biri cemaat tarafından yönetilen bir hesap var ve bir sürü bilgiyi oradan öğrenmiş oluyoruz ya da Twitter çoğu hesabı kapatmamak için direndi insanlar biraz güvende hissettiler. O açıdan biraz katkısı var gibi ama ‘Twitter demokrasiye katkı sağlıyor’ çok büyük bir laf olur, onu çok düşünüp söylemek gerektiğini düşünüyorum. Yani bilginin kamusallaşmasına katkısı var ama demokrasi Twitter’la gelecek bir şey değildir. O açıdan mesela. Bazı analizler yaptılar mesela, saçma sapan, bu Mısır’daki devrimler arasında Twitter ve Facebook’un daha çok devrime katkısı yazdılar falan. Hâlbuki Mısır’da internete ulaşabilen insanlar nüfusun çok küçük bir bölümü olduğu orta çıktı. Çok da abartmamak lazım bir yandan diye düşünüyorum.” şeklinde fikrini beyan etmiş, Harun Tekin ise “Evet. Normal duyulmayan şeyleri, sesleri duyurduğu oranda...” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Rıdvan Akar ise bu konuda kamuoyu kavramına vurgu yapmakta ve sosyal medyanın katılımcı demokrasi açısından önemine dikkat çekmektedir:

“Bu aslında hangi coğrafyadan baktığınızla ilgili. Yani tabii ki Twitter son derece güçlü bir yaptırım kabiliyeti ve kamuoyu oluşturmak açısından da son derece önemli bir mecra. Katılımcı demokrasi açısından da son derece iyi bir fırsat. Ama herhalde demokrasileri gelişmiş ülkelerdeki sadası diktatörlükler ve demokrasisi gelişmemiş ülkelerdeki sadasından daha farklı olacaktır diye düşünüyorum. O nedenle de coğrafyayı çok etkileyen bir şey.”

7. Sansürü Kırması Bakımından Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının sansürü kırması bakımından Twitter’ın demokrasiye katkısının olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Sezgin Tanrıku şu şekilde bir yaklaşıma sahiptir:

“Evet. İletişim hızlığı bakımından, yaygınlığı bakımından. Ve sansürsüz olması bakımından...”

Ahmet Şık, konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Tabii ki. Eğer demokrasiniz yerleşik, evrensel kurallara bağlı değil ise, yaygın değil ise, medya bu kadar baskı aracı haline gelmiş ise fikirleri ifade edebilmek ve yaygınlaştırmanın aracı. Bu sansür kırma aracı. Twitter’ı Türkiye’de sansür kıran olarak adlandırmak mümkün mesela. Aslında internetin bütününe öyle bakıyorum. Twitter daha çok daha kolay ulaşım aracı olduğu için daha hızlı ve daha çabuk ve daha etkin. Kendi kendinizin medyası olmak mümkün. O noktada önemli ve demokrasiye katkısı var. Eğer prensipleri doğru tercih edip doğru fikirleri savunuyorsanız...”*

Sırrı Süreyya Önder ise bu konuda şu noktalara vurgu yapmıştır: *“Kesinlikle. Doğru bilgiye ulaşma, sansürsüz iletişim hakkı. Sıradan insanların bilgiye erişim hakkı gibi başlayan bir sürü şey sayılabilir.”*

8. Siyasetçiler Üzerinde Yaptırım Kurma Kabiliyeti Olması Sebebiyle Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, katılımcılardan bazıları siyasetçilerin üzerinde yaptırım kurma kabiliyeti olması sebebiyle Twitter’ın demokrasiye katkısı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Özgür Mumcu düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *“İfade özgürlüğü, örgütlenme konularında ve aynı zamanda hükümet üzerinde gerektiğinde baskı kurma konularında faydası var. Bunların hepsi demokrasiye katkısı olan konular.”*

Mustafa Edib Yılmaz ise bu konuda şu şekilde düşünmektedir: *“Katılımcılık açısından. Kapsayıcılık açısından. Çeşitli fikirlerin görünürlük kazanması açısından. Taraftar bulması açısından. Örgütlenmeyi kolaylaştırması açısından. Hesaba çekebilme kabiliyetini verme açısından. Accountability kelimesi var İngilizcede. Ne demek? Hesap verebilirlik. Responsibility farklı bir kelime. Yani ‘An administrator needs to be both responsible and accountable’ değil mi? Hem sorumlu olmalı hem de hesap verebilir olmalı. Bazı dillerde özellikle de tesadüf müdür değil midir, bunun üzerine teoriler var doğu dillerinde yani demokrasinin yerleşmediği dillerde accountability kelimesinin karşılığı tabii değil ya da yok. Mesela Çincesi yok hesap verebilirliğin çünkü onlar hesap vermiyor. Diller bizim ihtiyaçlarımızla şekillidir.*

Avokado meyvesine biz de avokado diyoruz çünkü Türkiye’de yetişmiyor. İthal bir mal. Geliyor, ismiyle beraber geliyor. Ama avokado diyoruz adına değil mi? Onun gibi. Yöneticilerin hesap verebilir olması lazım yönetimlerinin, şeffaf olması lazım kamu harcamalarının tamamında. Bunu sağlamada bir fonksiyonelliği, bir işlevselliği var sosyal medyanın ve Twitter’ın özellikle.”

Rıdvan Akar ise bu konuda şöyle bir yaklaşıma sahiptir: *“Bu aslında hangi coğrafyadan baktığınızla ilgili. Yani tabii ki Twitter son derece güçlü bir yaptırım kabiliyeti ve kamuoyu oluşturmak açısından da son derece önemli bir mecra. Katılımcı demokrasi açısından da son derece iyi bir fırsat. Ama herhalde demokrasileri gelişmiş ülkelerdeki sadası diktatörlükler ve demokrasisi gelişmemiş ülkelerdeki sadasından daha farklı olacaktır diye düşünüyorum. O nedenle de coğrafyayı çok etkileyen bir şey.”*

9. Katılımcı Yapıda Bir Platform Olarak Twitter’ın Demokrasiye Katkısı Vardır.

Araştırmada, katılımcılardan bazıları katılımcı yapıda bir platform olarak Twitter’ın demokrasiye katkısı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Mustafa Edib Yılmaz düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Düşünüyorum. Katılımcılık açısından. Kapsayıcılık açısından. Çeşitli fikirlerin görünürlük kazanması açısından. Taraftar bulması açısından. Örgütlenmeyi kolaylaştırması açısından. Hesaba çekebilme kabiliyetini verme açısından. Accountability kelimesi var İngilizcede. Ne demek? Hesap verebilirlik. Responsibility farklı bir kelime. Yani ‘An administrator needs to be both responsible and accountable’ değil mi? Hem sorumlu olmalı hem de hesap verebilir olmalı. Bazı dillerde özellikle de tesadüf müdür değil midir, bunun üzerine teoriler var doğu dillerinde yani demokrasinin yerleşmediği dillerde accountability kelimesinin karşılığı tabii değil ya da yok. Mesela Çincesi yok hesap verebilirliğin çünkü onlar hesap vermiyor. Diller bizim ihtiyaçlarımızla şekillidir. Avokado meyvesine biz de avokado diyoruz çünkü Türkiye’de yetişmiyor. İthal bir mal. Geliyor, ismiyle beraber geliyor. Ama avokado diyoruz adına değil mi? Onun gibi. Yöneticilerin hesap verebilir olması lazım yönetimlerinin, şeffaf olması lazım kamu harcamalarının tamamında. Bunu*

sağlamada bir fonksiyonelliği, bir işlevselliği var sosyal medyanın ve Twitter'ın özelliikle.”

Rıdvan Akar ise bu konuda şu şekilde düşünmektedir: *“Bu aslında hangi coğrafyadan baktığınızla ilgili. Yani tabii ki Twitter son derece güçlü bir yaptırım kabiliyeti ve kamuoyu oluşturmak açısından da son derece önemli bir mecra. Katılımcı demokrasi açısından da son derece iyi bir fırsat. Ama herhalde demokrasileri gelişmiş ülkelerdeki sadası diktatörlükler ve demokrasisi gelişmemiş ülkelerdeki sadasından daha farklı olacaktır diye düşünüyorum. O nedenle de coğrafyayı çok etkileyen bir şey.”*

10. Eyleme geçme konusunda Sanal Kamusal Alan ile Kamusal Alan Arasında Parallelik Varsa Twitter'ın Demokrasiye Katkısı Vardır

Verilerin betimsel analizinde, araştırmada katılımcılardan bazılarının eyleme geçme konusunda sanal kamusal alan ile kamusal alan arasında paralellik olması durumunda Twitter'ın demokrasiye katkısı olacağını ifade ettikleri görülmüştür. Mücella Yapıcı bu konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

“Aslında demokrasi... Şuna katkısı var. Çok fazla bilgi alabiliyorsunuz ama bu bilgiler ne kadar şartlanmış ne kadar şartlanmamış onu size çok çeşitli kanallardan bilgi alabildiğiniz için onu tartma imkânı veriyor. Haberdar olma açısından bence büyük katkısı var ama dediğim gibi tersine de bu sanal kamusal alanın gerçek kamusal alanın yerini alma tehlikesi ve tehdidi var. O açıdan ben tam bu soruya “Evet” ya da “Hayır” diye cevap veremiyorum açıkçası. Hani bu haberleşme adına kullanılır da gerçekten hayata tekabül ettirilebilirse o zaman, dengeli kullanılabilirse... Ama hayatı sadece Twitter'daki şeylerden ibaret sanma gafletine de düşerseniz sizi çok yalnızlaştırabilir ve siz kendinizi çok kalabalık zannederek Twitter'da ama çok yalnız, hiçbir şekilde hayatı değiştirmeye kalkışamazsınız da doğrusu.”

Rıdvan Turan da aynı noktaya temas ederek, görüşlerini şu şekilde temellendirmektedir: *“Eğer sokakta demokrasi mücadelesi veren biri varsa katkısı olabilir. Ama Twitter tam tersine de hizmet eder. Yani hangi toplumsal ve sosyal*

siyasal ortamda kullanıldığıyla ilişkili. Tek başına Twitter'ın demokrasiye Twitter olmasından kaynaklı katkısı yok ama bu eğer demokratlar kullanıyorsa evet o zaman katkısı var. Faşistlerin kullandığı Twitter'ın, gericilerin kullandığı Twitter'ın demokrasiye bir katkısı yok. Kullanım ile ilişkili bir şey diye düşünüyorum.”

9. Twitter'ın Yurtdışındaki Toplular ile Etkileşime Geçmek İçin İyi ve Doğru Bir Araç Olduğunu Düşünüyor musunuz?

Tablo 4.48.

Twitter'ın yurtdışındaki toplular ile etkileşime geçmek için iyi ve doğru bir araç olduğunu düşünüyor musunuz?	n	%
Yurtdışındaki İnsanları Bulma ve Onlarla İletişime Konusunda Faydalı Bir Araç	4	16
Yabancı Dil Bilme Faktörü	4	16
Twitter'ın Uluslararası Etkinlik Alanının Sınırlarını Belirliyor	3	12
İnsan Hakları ve Demokrasi Alanındaki Hak İhlallerinde Dünyaya Sesini Duyurma Aracı	2	8
Farklı Coğrafyalardaki İnsanları Birbirine Yakınlaştırıyor	2	8
Twitter'ın <i>Trend Topic</i> Özelliği Toplulararası Farkındalık Yaratıyor	2	8
Küresel Kamuoyu Yaratma Aracı	2	8
Sansürsüz İletişim Aracı	1	4
Masrafsız İletişim Aracı	1	4
Doğru Bilgiye Ulaşma Aracı	1	4
Yabancı Toplularla Doğrudan İletişim Kurmayı Sağlıyor	1	4

Araştırmada, “Twitter’ın Yurtdışındaki Toplumlar İle Etkileşime Geçmek İçin İyi Ve Doğru Bir Araç Olduğunu Düşünüyor Musunuz?” sorusuna, %16’lık oranla, en yüksek oranda verilen yanıtlar, “Yurtdışındaki İnsanları Bulma Ve Onlarla İletişime Konusunda Faydalı Bir Araç” ve “Yabancı Dil Bilme Faktörü Twitter’ın Uluslararası Etkinlik Alanının Sınırlarını Belirliyor” yanıtları olmuştur. Soruya katılımcıların %4’ü “Masrafsız İletişim Aracı”, %8’i “Farklı Coğrafyalardaki İnsanları Birbirine Yakınlaştırıyor”, %16’sı “Yurtdışındaki İnsanları Bulma Ve Onlarla İletişime Konusunda Faydalı Bir Araç”, %8’i “Twitter’ın Trend Topic Özelliği Toplumlararası Farkındalık Yaratıyor”, %12’si “İnsan Hakları Ve Demokrasi Alanındaki Hak İhlallerinde Dünyaya Sesini Duyurma Aracı”, %8’i “Küresel Kamuoyu Yaratma Aracı”, %4’ü “Doğru Bilgiye Ulaşma Aracı”, %8’i “Sansürsüz İletişim Aracı” ve %4’ü “Yabancı Toplumlarla Doğrudan İletişim Kurmayı Sağlıyor” yanıtını vermiştir.

1. Masrafsız İletişim

Araştırmada, “Twitter’ın yabancı toplumlarla iletişime geçmek için iyi ve doğru bir araç olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna, Sezgin Tanrıku şu şekilde bir cevap vermiştir: “*Evet. Masrafsız, sansürsüz, doğrudan.*”

2. Farklı Coğrafyalardaki İnsanları Birbirine Yakınlaştırıyor

Araştırmada, katılımcılardan bazıları “Twitter’ın farklı coğrafyalardaki insanları birbirine yaklaştırdığını” düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Vatandaş F.K. düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: “*Evet. Sonuçta ‘connecting people’ yani. İnsanları birbirine bağlıyor. Yakınlaştırıyor. İletişim kurmalarını sağlıyor. Artık Obama’ya bile tweet atıyorsun yani.*”

Mücella Yapıcı bu konuya siyasetçiler nezdinde şu şekilde yaklaşmıştır:

“Uluslararası ilişkilerde siyasiler kendi ait oldukları toplumun gerçek hissiyat ve düşüncelerini birbirine aktarmıyorlar. Twitter’ı olan bir politikacı ilişkiye geçtiği toplumun profilini tartabiliyor. Özellikle bu biber gazı kullanımları insan hakları ve demokrasi konusunda bu mecraayı kullanan toplumların dünyaya sesini bu mecradan duyurabileceğine inanıyorum. Başka bir mecranın da olduğunu şu anda ne yazık ki düşünmüyorum. Benim için en önemli olan bu. Enternasyonal bir hak mücadelesinde dahi insan hakları, demokrasi açısından bir dünya kamusal alanı olduğunu düşünüyorum açıkçası.”

Güneş Duru bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Hem evet hem hayır. Evet şu açıdan eğer halklar nezdinde bakarsak eğer bizim Syriza Yunanistan ile yakınlaşmamız bu sosyal medya sürecinde çok etkin eden bir araç. Hayır, durum devlet nezdinde, ben uluslararası ilişkilerin son zamanlarda farklı bir ajandasının olduğunu düşündüğüm için. Orada yazılanların ne kadarının gerçek, ne kadarının gerçek dışı olduğundan emin değilim. Bir kere topluluk içinde sana başka bir şekilde hitap edebilirim. Aslında aramızda başka bir konuşma ve anlaşma vardır. Hele ki uluslararası ilişkiler tamamen bunun üzerine kurulu bir dünya olduğu için. Sosyal medyada biraz oyunculuk yapılabilir. Hayata sadece politika üzerinden bakmamak gerekir. Yurtdışındaki meslektaşlarıma oradan ulaşabiliyorum. Mesela bir grup kadın arkeolog var. Sosyal medya olması onları tanıyamazdım.”*

Emrah Altındış ise, konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Toplumlar arası ilişkiye tabii ki katkısı oluyor. Toplumlararası iletişime bence destek oluyor. Twitter’da sen Arjantinliyi ya da Güney Afrikalıyı takip ediyorsun, orada ne olup bittiğinden haberdar olabiliyorsun.”*

3. Yurtdışındaki İnsanları Bulma Ve Onlarla İletişime Geçme Konusunda Faydalı Bir Araç

Verilerin betimsel analizinde, araştırmadaki katılımcılardan bazılarının Twitter’ın yurtdışındaki insanları bulma konusunda faydalı bir araç olduğunu

düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Özgür Mumcu, “Çok emin değilim. Bazı kişileri oradan bulabiliyorsunuz, normalde bulamayacağınız insanları ama etkileşime geçerler mi geçmezler mi o bir soru işareti.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Mustafa Edib Yılmaz ise bu konuda şunları aktarmıştır: “Düşünüyorum tabii. Nasıl ulaşacaksınız insanlara başka türlü? Nereden bulacaksınız? E-maillerini bulamazsınız, telefonlarını bulamazsınız. Ama Twitter üzerinden pekâlâ istediğiniz kişinin, bir kısmının doğrulanmış hesapları var, emin oluyorsunuz yani o kişi olduğuna. Ulaşabiliyorsunuz.”

Vatandaş E.Y. bu konuda şunları ifade etmiştir: “Doğrudan daha farklı bir yöntem yok. Daha iyi bir yöntem yok. Çok iyi iletişim kurulması açısından çok iyi bir araç. İyi bir araç derken sağlayabilecek bir araç. Yani hiç tanımadığın Avustalya’da yaşayan bir insana iki tarafın da Twitter kullanıcısı olmasıyla etkileşime geçebilirsin. Onun fikrini kendine yakın ya da uzak hissederek yorumda bulunabilirsin. Fikirlerini iletebilirsin. O bakımdan çok etkili bir araç.”

Güneş Duru ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: “Hem evet hem hayır. Evet şu açıdan eğer halklar nezdinde bakarsak eğer bizim Syriza Yunanistan ile yakınlaşmamız bu sosyal medya sürecinde çok etki eden bir araç. Hayır, durum devlet nezdinde, ben uluslararası ilişkilerin son zamanlarda farklı bir ajandasının olduğunu düşündüğüm için. Orada yazılanların ne kadarının gerçek, ne kadarının gerçek dışı olduğundan emin değilim. Bir kere topluluk içinde sana başka bir şekilde hitap edebilirim. Aslında aramızda başka bir konuşma ve anlaşma vardır. Hele ki uluslararası ilişkiler tamamen bunun üzerine kurulu bir dünya olduğu için. Sosyal medyada biraz oyunculuk yapılabilir. Hayata sadece politika üzerinden bakmamak gerekir. Yurtdışındaki meslektaşlarıma oradan ulaşabiliyorum. Mesela bir grup kadın arkeolog var. Sosyal medya olması onları tanıyamazdım.”

4. Twitter’ın Trend Topic Özelliği Toplumlararası Farkındalık Yaratıyor

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Twitter’ın trend topic özelliğinin toplumlararası farkındalığa katkıda bulunduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Bu konuda vatandaş İ.C., *“Evet düşünüyorum. Trend topic ’te dünyada en çok konuşulan konuların tüm dünyadaki kullanıcılar tarafından görülebildiği bir yer, bu da bir farkındalık yaratıyor.”* şeklinde görüşünü belirtirken, Alper Taş ise, *“Uluslararası kamuoyu oluşturmada Twitter’ın etkisi açık yani. Bu gözlemliyorsun yani. Trend topic denen olaylar bir tür küresel kamuoyu yaratma. Bana bazen diyorlar, ‘Trend topic’ oldun diyorlar. Belirli programlara çıktığımızda trend topic olduğumuzu söylüyor arkadaşlar ama ben açıp trend topic ne oldu diye bakıp... Öyle özel bir şeyim yok. Sonuçta Tahrir’de olanı oradan izliyorsun. Dünyanın her yerinde olanı tabii ki İngilizceniz de varsa... Ben kendi açımdan söylemiyorum bunu. Uluslararası bir dile sahipseniz bu önemli bir şeye yol açıyor.”* şeklinde fikrini beyan etmiştir.

5. İnsan Hakları ve Demokrasi Alanındaki Hak İhlallerinde Dünyaya Sesini Duyurma Aracı

Araştırmada katılımcılardan bazıları, Twitter’ın insan hakları ve demokrasi alanındaki hak ihlallerinde dünyaya sesini duyurma aracı olarak faydalı bir iletişim kanalı olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Bu konuda Mücella Yapıcı, *“Uluslararası ilişkilerde siyasiler kendi ait oldukları toplumun gerçek hissiyat ve düşüncelerini birbirine aktarmıyorlar. Twitter’ı olan bir politikacı ilişkiye geçtiği toplumun profilini tartabiliyor. Özellikle bu biber gazı kullanımları insan hakları ve demokrasi konusunda bu mecraayı kullanan toplumların dünyaya sesini bu mecradan duyurabileceğine inanıyorum. Başka bir mecraanın da olduğunu şu anda ne yazık ki düşünmüyorum. Benim için en önemli olan bu. Enternasyonal bir hak mücadelesinde dahi insan hakları demokrasi açısından bir dünya kamusal alanı olduğunu düşünüyorum açıkçası.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Hüseyin Avni Mutlu ise, *“Dünyanın neresinde olursa olsun bir hak ihlali varsa bu isterse Fransa’da olsun isterse Filistin’de olsun isterse Çin’de olsun bir anda oradaki hadiseyi bir hak ihlali hadisesini bütün dünyanın kamuoyuna getiriyor. Kim getiriyor*

bunu? Sosyal medya, Twitter getiriyor. Bence çok etkili ve çok yararlı. Dünyanın neresinde olursa olsun bir acı, bir sıkıntı, bir ızdırıp varsa bunu kamuoyu olarak bütün dünya tarafından algılanılması kabul edilmesi lazım. Burada da en güçlü aracımız bence bu.” şeklinde bir açıklama yaparak düşüncelerini ifade etmiştir.

6. Küresel Kamuoyu Yaratma Aracı

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Twitter’ın küresel kamuoyu yaratmaya katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Bu konuda Mücella Yapıcı şunları dile getirmiştir: *“Uluslararası ilişkilerde siyasiler kendi ait oldukları toplumun gerçek hissiyat ve düşüncelerini birbirine aktarmıyorlar. Twitter’ı olan bir politikacı ilişkiye geçtiği toplumun profilini tartabiliyor. Özellikle bu biber gazı kullanımları insan hakları ve demokrasi konusunda bu mecraayı kullanan toplumların dünyaya sesini bu mecradan duyurabileceğine inanıyorum. Başka bir mecranın da olduğunu şu anda ne yazık ki düşünmüyorum. Benim için en önemli olan bu. Enternasyonal bir hak mücadelesinde dahi insan hakları demokrasi açısından bir dünya kamusal alanı olduğunu düşünüyorum açıkçası.”*

Hüseyin Avni Mutlu da Yapıcı ile aynı noktaları vurgulamıştır: *“Dünyanın neresinde olursa olsun bir hak ihlali varsa bu isterse Fransa’da olsun isterse Filistin’de olsun isterse Çin’de olsun bir anda oradaki hadiseyi bir hak ihlali hadisesini bütün dünyanın kamuoyuna getiriyor. Kim getiriyor bunu? Sosyal medya Twitter getiriyor. Bence çok etkili ve çok yararlı. Dünyanın neresinde olursa olsun bir acı, bir sıkıntı, bir ızdırıp varsa bunu kamuoyu olarak bütün dünya tarafından algılanılması kabul edilmesi lazım. Burada da en güçlü aracımız bence bu.”*

Alper Taş ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Uluslararası kamuoyu oluşturmada Twitter’ın etkisi açık yani. Bu gözlemliyorsun yani. Trend topic denen olaylar bir tür küresel kamuoyu yaratma. Bana bazen diyorlar. ‘Trend topic oldun’ diyorlar. Belirli programlara çıktığımızda trend topic olduğumuzu söylüyor arkadaşlar ama ben açıp trend topic ne oldu diye bakıp... Öyle özel bir şeyim yok. Sonuçta Tahrir’de olanı oradan izliyorsun. Dünyanın her yerinde olanı tabii ki İngilizceniz de varsa... Ben kendi açımdan söylemiyorum bunu. Uluslararası bir dile sahipseniz bu önemli bir şeye yol açıyor.”*

7. Doğru Bilgiye Ulaşma Aracı

Sırrı Süreyya Önder Twitter’ın doğru bilgiye ulaşmak için iyi bir araç olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Kesinlikle. Doğru bilgiye ulaşma, sansürsüz iletişim hakkı. Sıradan insanların bilgiye erişim hakkı gibi başlayan bir sürü şey sayılabilir. Aynı sebeplerle. Aynı müspet.”*

8. Sansürsüz İletişim Aracı

Araştırmada, Twitter’ın sansürsüz iletişim imkânını sağladığını ifade eden katılımcılar olmuştur. Bu konuda Sezgin Tanrıkulu *“Evet. Masrafsız, sansürsüz, doğrudan.”* şeklinde bir açıklama yaparak Twitter’ı analiz ederken, Sırrı Süreyya Önder de Twitter’ın sansürsüz iletişim hakkına olan katkısını şu şekilde ifade etmiştir: *“Kesinlikle. Doğru bilgiye ulaşma, sansürsüz iletişim hakkı. Sıradan insanların bilgiye erişim hakkı gibi başlayan bir sürü şey sayılabilir. Aynı sebeplerle. Aynı müspet.”*

9. İnsanların Birbirinden Haberdar Olmasını Sağlıyor/Haberleşme Aracı

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Twitter’ın insanların birbirinden haberdar olmasını sağladığını ve bu anlamda bir haberleşme aracı da olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda vatandaş E.Y. şunları aktarmıştır: *“Doğrudan daha farklı bir yöntem yok. Daha iyi bir yöntem yok. Çok iyi iletişim kurulması açısından çok iyi bir araç. İyi bir araç derken sağlayabilecek bir araç. Yani hiç tanımadığın Avustalya’da yaşayan bir insana iki tarafın da Twitter kullanıcısı olmasıyla etkileşime geçebilirsin. Onun fikrini kendine yakın ya da uzak hissederek yorumda bulunabilirsin. Fikirlerini iletebilirsin. O bakımdan çok etkili bir araç.”*

Cem Tüzün ise, *“Tabii ki, insanlar birbirinden haberdar oluyor.”* şeklinde düşüncesini ifade ederken, İhsan Eliaçık, *“Evet başlangıç olarak iyi bir araç ama devamında başka şeylere geçmek lazım. Çok kısa süreli bir haberleşiyorsunuz kimdir, nedir, nerede kalıyor, adresi nedir? Sonra mail atıyor. Daha sonra gelişiyor.”*

İyi bir başlangıç aracı. İyi bir iletişim aracı diyebiliriz.” diyerek soruyu yanıtlamış, Hayko Bağdat ise, *“Evet. Her şeyden haberimiz oluyor işte”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Sezgin Tanrıku da *“Evet. Masrafsız, sansürsüz, doğrudan”* diyerek görüşünü belirtmiş, Emrah Altındış *“Toplumlar arası ilişkiye tabii ki katkısı oluyor. Toplumlararası iletişime bence destek oluyor. Twitter’da sen Arjantinliyi ya da Güney Afrikalıyı takip ediyorsun, orada ne olup bittiğinden haberdar olabiliyorsun.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

10. Yabancı Dil Bilme Faktörü Twitter’ın Uluslararası Etkinlik Alanının Sınırlarını Belirliyor

Araştırmada, katılımcılardan bazıları yabancı dil bilme faktörünün Twitter’ın uluslararası etkinlik alanının sınırlarını belirlediğini ifade etmişlerdir. Bu konuda, Levent Üzümcü şu şekilde düşünmektedir: *“E olur tabii ki. Ama bunu yapabilmek için dil bilmek gerekiyor. Bu 380 yapan bir arabayı nasıl kullandığınız gibi. Eğer 380 yaparsanız ara sokakta kaza yaparsınız. Elinizdekini iyi bir şekilde kullanırsanız, bu size çok yardımcı da olabilir. Balla çok yardımcı da olabilirsiniz, bir insanı öldürebilirsiniz de, anlatabiliyor muyum?”*

Ahmet Şık ise dünyadan bir örnek vererek konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Ve Twitter’a gelirse. Daha yaygın kullanım aracı. 7-8 yıl önce İran’da üniversite öğrencilerinin rejim karşıtı bir ayaklanması oluyor. Tüm dünya medyası Tahran’daki haberleri bir öğrencinin Twitter adresinden aktardı. Kaçmak zorunda kaldı. Buradan bir ajanlık çıkmaz, bir baskı rejiminden kaçmak çıkar değil mi? Bir Twitter hesabından dünya medyası aktardı, bu kadar. Doğrudan doğruya sorunuza gelirse, evet uluslararası alanda da kullanacağınız bir araç Twitter. Eğer doğru kullanıyorsanız, gerçeği tahrif etmeden kullanıyorsanız, senin duyurduğun bir haberi buradaki İngilizceye veya diğer dillere çeviriyorlar mesela ortak kullanıcılara ve bunu değerli buluyorum.”*

Alper Taş bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Sonuçta Tahrir’de olanı oradan izliyorsun. Dünyanın her yerinde olanı tabii ki İngilizceniz de varsa... Ben kendi açımdan söylemiyorum bunu. Uluslararası bir dile sahipseniz bu önemli bir şeye yol açıyor.”* şeklinde fikrini beyan etmiştir”.

Rıdvan Akar da yazılı ve görsel basının önemini altını çizerek, bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Mutlaka oluyor. Mutlaka böyle bir işlevi olduğuna inanıyorum ama tabii ki hani dünya coğrafyasındaki o çok dillilik üzerinden yani sizin örneğin bir Syriza başarısının Türkiye’deki Twitter kullanıcıları olarak nasıl değerlendirdiğimiz ancak yazılı ya da görsel basın tarafından Yunan halkına iletildiğinde, onlarca bir empati ya da bir yorum kabiliyeti içeriyor. Bunun da tabii ki çok etkili olması beklenemez. Twitter’ın da böyle bir misyonu yok. Dolayısıyla kendi içerisinde yerellik açısından uluslararası ilişkiler ya da diplomasi açısından işlevine oranla daha etkili olduğunu düşünüyorum.”*

10. Gezi Parkı Eylemlerinin Gezi Parkı Eylemlerinden Önce Dünyanın Farklı Yerlerinde Gerçekleşen Toplumsal Hareketlerden Etkilendiğini Düşünüyor musunuz?

Tablo 4.49.

Gezi Parkı Eylemlerinin Gezi Parkı Eylemlerinden önce dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerden etkilendiğini düşünüyor musunuz?	n	%
Gezi Parkı Hareketi Kendine Özgü Dinamikleri Olan Bir Hareketti, Dünyadaki Diğer Hareketlerden Etkilenmedi.	7	28
Gezi Parkı Eylemleri Arap Baharı Eylemlerinden Etkilenmedi	6	24
Son Dönemde Ortaya Çıkan Toplumsal Hareketler, Aynı İsyana Dalgasının Bir Parçasıdır.	5	20
Gezi Parkı Eylemlerindeki Yöntem İle Dünyanın Diğer Yerlerindeki Hareketlerin Yöntemleri Arasında Benzerlikler Vardı.	5	20
Gezi Parkı Hareketi Batılı Hareketlere Benziyordu	4	16
Türkiye’de İnsanlar Yurtdışındaki Haberleri Takip Etmedikleri İçin Gezi Parkı Diğer Hareketlerden Etkilenmedi.	3	12
İnternetin Ve Sosyal Medyanın Habere Ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması Dünyadaki Toplumsal Hareketlerin Birbirinden Etkilenmesine Neden Olmaktadır.	2	8
Türkiye’deki Medya Kuruluşları Yurtdışındaki Toplumsal Hareketleri Gündemine Yeterince Taşımadığı İçin Yurtdışındaki Toplumsal Hareketlerden Türkiye’deki İnsanlar Haberdar Olamamaktadırlar.	2	8
Dünyadaki Her Toplumsal Hareket Birbirinden Etkilenmektedir	1	4
Gezi Parkı Eylemcileri Dünyayı Takip Eden İnsanlar Olduğu İçin, Yurtdışındaki Toplumsal Hareketlerden Etkilendiler.	1	4

Araştırmada, “Gezi Parkı Olayları’nın Gezi Parkı Olayları’ndan önce dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerden etkilendiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna, %28’lik oranla, en yüksek oranda verilen yanıt “Gezi Parkı hareketi kendine özgü dinamikleri olan bir hareketti, dünyadaki diğere hareketlerden etkilenmedi” yanıtı olmuştur. Soruya katılımcıların %16’sı “Gezi Parkı hareketi Batılı hareketlere benziyordu”, %24’ü “Gezi Parkı eylemleri Arap Baharı eylemlerinden etkilenmedi”, %4’ü “Dünyadaki her toplumsal hareket birbirinden etkilenmektedir”, %4’ü “Gezi Parkı eylemcileri dünyayı takip eden insanlar olduğu için, yurtdışındaki hareketlerden etkilendiler”, %12’si “Türkiye’de insanlar yurtdışındaki haberleri takip etmedikleri için Gezi Parkı diğer hareketlerden etkilenmedi”, %28’i “Gezi Parkı hareketi kendine özgü dinamikleri olan bir hareketti, dünyadaki diğere hareketlerden etkilenmedi”, %20’si “Son dönemde ortaya çıkan toplumsal hareketler, aynı isyan dalgasının bir parçasıdır”, %20’si “Gezi Parkı eylemlerindeki yöntem ile dünyanın diğer yerlerindeki hareketlerin yöntemleri arasında benzerlikler vardı”, %8’i “İnternetin Ve Sosyal Medyanın Habere Ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması Dünyadaki Toplumsal Hareketlerin Birbirinden Etkilenmesine neden olmaktadır” ve %8’i “Türkiye’deki medya kuruluşları yurtdışındaki toplumsal hareketleri gündemine yeterince taşımadığı için yurtdışındaki toplumsal hareketlerden Türkiye’deki insanlar haberdar olamamaktadırlar” şeklinde yanıt vermiştir.

1. Gezi Parkı Hareketi Batılı Hareketlere Benziyordu

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı hareketinin Batılı hareketlere benzediğini ifade etmişlerdir. Bu konuda vatandaş E.Y. şunları ifade etmiştir: *“Doğrudan etkilendiğini düşünmeyenlerdenim. Ama insanlar yaşadıklarını belli kalıplarla açıklamak zorunda hissediyorlar kendilerini. İlk önce Arap baharı dense de bu Arap baharı olmadı, daha Batılı bir hareket oldu, occupy Wallstreet’teki gibi bir yaklaşım oldu. Oradaki gibi bir yaklaşım olduğu için çoğunluğun öyle baktığını gözlemleyebiliyoruz ama henüz tam anlamıyla sağlanmış değil.”*

Harun Tekin bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Kesinlikle. Arap baharından ziyade occupy hareketinde daha öncesinde Seattle’da başlayan, aslında 2003*

yıldaki savaş karşıtı hareket, dünya sosyal forumu, Atina'da olanlar. Hep bunlar ilgili yani."

Özgür Mumcu, *"Tabii. Daha çok batıdaki occupy hareketi ve İspanya'daki öfkeli hareketinden etkilenmiş gibi geliyor. Formları daha çok ona benziyor. Occupy Wallstreet'ten de etkilendiğini düşünüyorum. O ikisinden. Daha şehirli ve genç olması. Daha festival havasında olması. Belirsiz bir itirazın olması. Bu açıdan benziyor yani. Bir programı yok. Herkesin kendine göre bir itirazı var. Dolayısıyla benziyor bence ikisi de. Gerçi Batıdakiler biraz daha belirliydi, genel olarak işte ekonomik düzene karşı başkaldırı tarafı da yoktu aslında. O açıdan çok benzemiyor. Formatı benziyordu. İşte o festival havası vesaire. Arap baharı çok daha sert bir şekilde gerçekleşti. İç savaşa yakın bir durum vardı Arap baharında. İlk başlatan yüzü Batıya daha dönük bir gençlik hareketiydi ama onların daha sonra bir devrim gücü kalmadı. Çünkü Müslüman Kardeşler geldi, onlardan aldı mevzuyu. Çünkü onlar daha örgütlü daha kalabalıklar. Diğerleri çok küçük bir ekip olarak kalıyor."* şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Rıdvan Akar ise, bu konuda, *"Şimdi her toplumsal hareket kendi dinamiğiyle oluşur. Belki bunun istisnası 68'di ama onun dışında 68 sonrası yaşanan gelişmeler de hep ülkelerin yerel dinamikleriyle oluşan süreçler ve hiçbiri diğeriyle örtüşmüyor aslında. Bir Ukrayna'da örtüşmüyor, Gürcistan'da örtüşmüyor, Arap baharları da... Onların da mesela heterojen olduğunu düşünüyorum, örtüşmüyor. Belki İtalya'daki, Amerika'daki Wallstreet ya da İspanya'daki öfkeli hareketi gibi sınıfsal kökenleri itibarıyla yani itiraz edenlerin sokağa çıkanların sınıfsal kökenleri itibarıyla Gezi ile bir benzerlik oluştursa da Gezi ile biraz da derinliğine analiz ettiğinizde aslında o sokağa çıkan insanların çok önemli bir bölümü hayatlarına ilk defa bir eyleme katıldılar. Yani o bir eylemlilik süreci değil, bir itiraz süreciydi dememin nedeni de o. Benim gibi bir geçmişe sahip bir insan açısından orada bulunmak başka bir şeydi. Ama 'Ben oradayım çünkü artık şuna kızıyorum ve itiraz ediyorum' diyen insanlar asıl büyük çoğunluktu. Dolayısıyla o itiraz ettikleri şey de aslında İtalya'dan, Washington'dan Kahire'den, Kiev'den hepsinden farklıydı."* şeklinde düşüncelerini ifade ederek Gezi Parkı hareketini diğerlerinden daha farklı bir yerde gördüğünü vurgulamıştır.

2. Gezi Parkı Eylemleri Arap Baharı Eylemlerinden Etkilenmedi

Araştırmada, katılımcılardan bazıları “Gezi Parkı Olayları’nın Gezi Parkı Olayları’ndan önce dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerden etkilendiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna verdiklerini yanıtlarında, Gezi Parkı eylemlerinin Arap Baharı eylemlerinden etkilenmediğini vurguladıkları görülmüştür. Bu konuda vatandaş E.Y., *“Doğrudan etkilendiğini düşünmeyenlerdenim. Ama insanlar yaşadıklarını belli kalıplarla açıklamak zorunda hissediyorlar kendilerini. İlk önce Arap baharı dense de bu Arap baharı olmadı, daha batılı bir hareket oldu, occupy Wallstreet’teki gibi bir yaklaşım oldu. Oradaki gibi bir yaklaşım olduğu için çoğunluğun öyle baktığını gözlemleyebiliyoruz ama henüz tam anlamıyla sağlanmış değil.”*

Harun Tekin ise, *“Kesinlikle. Arap baharından ziyade occupy hareketinde daha öncesinde Seattle’da başlayan aslında 2003 yılındaki savaş karşıtı hareket, dünya sosyal forumu, Atina’da olanlar. Hep bunlar ilgili yani.”* şeklinde yanıt vererek düşüncelerini ifade etmiştir.

Yekta Kopan bu konuda şunları aktarmıştır: *“Şöyle bir mesele var. Gezi parkını kendi çağının dinamikleriyle okumak yeterli değil ki. Kendisinden hemen kısa süre önce gerçekleşmiş olan ve aynı enstrümanları ya da benzer enstrümanları kullanmış olan bir başka sosyal hareketle, örneğin Arap baharıyla bir etkileşim kurmak bir insanlık tarihine de bir saygısızlık gibi geliyor. Nasıl ki Gezi Parkı bir günlük bir kalkışma bir günlük bir direniş hareketi değilse, bir tarih varsa arkasında bu onun gibi bir şey. Bu şunun gibi bir şey. Yaşar Kemal’in örneğin bir roman yazdığında, ‘Ne kadar zamanda romanı yazdınız?’ sorusunun sorulması gibi bence. Bir ömürde yazdı. Yaşadığı her gün. Benzer şekilde Gezi Parkı da bu coğrafyanın her günün bir şeyi. Elbette ki bir takım enstrümanları kullanmak, bir takım hareket öğretilerini almak konusunda yakın tarihli hareketlere bakmış olabilir ama kendisi de kendiliğinden şimdi ve burada mecburi eylemlilik doğurdu ve doğurması da gerekti ve dolayısıyla bu soruda şöyle bir tehlike görüyorum, o yüzden bu soruyu uzun cevapladım. Şöyle bir tehlike görüyorum bu sorunun arkasında. Eğer ki dünya üstünde böyle böyle böyle bir takım etkileşimler ve hareketler olmasaydı Gezi Parkı*

bu dinamikleri üretmeyecekti ya da buradan gördüğüyle ancak buna cesaret edebildi gibi cevaplara açık olabilecek bir soru. Dolayısıyla bu etkileşim üzerinden Gezi Parkı'nı okumanın da bunu okunabilir hale getirecek bir sorunun tehlikeli olabileceğini düşünüyorum. Elbette ki doğaldır insana dair her şeyde olduğu gibi bir öncekinden etkilenirsin. Ama bu demek değildir ki ancak o nedenle sen varsın."

Özgür Mumcu ise, "Tabii. Daha çok Batıdaki occupy hareketi ve İspanya'daki öfkeli hareketinden etkilenmiş gibi geliyor. Formları daha çok ona benziyor. Occupy Wallstreet'ten de etkilendiğini düşünüyorum. O ikisinden. Daha şehrli ve genç olması. Daha festival havasında olması. Belirsiz bir itirazın olması. Bu açıdan benziyor yani. Bir programı yok. Herkesin kendine göre bir itirazı var. Dolayısıyla benziyor bence ikisi de. Gerçi Batıdakiler biraz daha belirliydi genel olarak işte ekonomik düzene karşı baş kaldırı tarafı da yoktu aslında. O açıdan çok benzemiyor. Formatı benziyordu. İşte o festival havası vesaire. Arap baharı çok daha sert bir şekilde gerçekleşti. İç savaşa yakın bir durum vardı Arap baharında. İlk başlatan yüzü Batıya daha dönük bir gençlik hareketiydi ama onların daha sonra bir devrim gücü kalmadı. Çünkü Müslüman Kardeşler geldi, onlardan aldı mevzuu. Çünkü onlar daha örgütlü daha kalabalıklar. Diğerleri çok küçük bir ekip olarak kalıyor."

Mustafa Edib Yılmaz, Gezi Parkı ve Arap Baharı karşılaştırmasını şu şekilde yapmıştır: "Hayır çok kuvvetli etkilendiğini düşünmüyorum. Ben Gezi Parkı'nın bir Türk baharı olduğunu düşünmüyorum."

Ahmet Şık ise konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: "Hayır çünkü Gezi Parkı gerçekten kendi iç dinamikleri üzerinden yürüyen ve çok farklı spontan gelişen bir olaydı. Ama onlardan değil ama, Türkiye'deki baskı rejiminde artık gemi ağzının yanmasından dolayı oldu, bir patlama noktası. Mesela 1 Mayıs 2014'ten başlayarak 31 Mayıs'a kadar şiddetin dozu artan bir baskıyla karşı karşıya kaldı insanlar. Şimdi birçok şey var. Medya kısırılmış durumda. Zaten yarısı doğrudan iktidar denetiminde. Kalanlar içerisinde ana akımda inanılmaz bir baskı ve sansür mekanizması var. İnsanları ifade edebildiklerini düşünmüyorum. Kendilerini ifade etmek istediklerinde devlet şiddetiyle karşı karşıya kalıyorlar ve sürekli yeni yeni şeyler görüyorlar. Orada rejimi elinde tutan bir dangalak var. Çıkıyor kadın bedeni

üzerinde söz sahibi olmaktan, kürtaj yaptırıp yaptıramayacağına kadar vesaire vesaire her meseleye dair saçmasapan fikirler beyan ediyor. Buna karşı çıkan insanları zaten medya araçlarında da göremiyorsun. Eh yeter artık yani. Ama insanların sokağa çıkmasını da çok net tarif etmek gerekirse zaten bir mücadele kültürü içerisine giren Türkiye solunu dışarıda bırakırsak, o örgütsüz siyasi kitlenin sokağa çıkmasında Kürt siyasal hareketinin etkisi çok büyük. Nefret etmelerine rağmen Kürtlerin bu ülkede demokrasi mücadelesini nasıl yapılacağını insanlara öğrettiler. Çok eleştiriler haberler de olsa, hak dediğiniz şey sokakta mücadele edilerek alınır. Bunu öğrendiler. Onun etkisi var. Boş verin siz Arap baharını onunla çok ilgili değil. Occupy Wallstreet ne kadar yansıtıldı medyada? Türkiye medyası uluslararası alanda, dünyanın en büyük ne bileyim BBC, CNN International'ın ya da Alman kanallarının, Avrupa kanallarının önemseydiği konuları Türkiye medyasında çok göremezsiniz. İşin içinde bir Türkiye unsuru varsa görürsünüz. Ne bileyim. Hatırlarsınız o tsunamide Endonezya'da bütün meseleyi. Yüzlerce insan öldü. Bütün meseleyi o futbolcu ve sevgilisi üzerinden anlattılar. İçinde bir Türk olduysa, Türk mağdur olduysa tartışıyoruz. Bu kadar. Onlar zaten, birçok insan gazete okumuyor, televizyon izlemiyorlar zaten. 140 karakter üzerinden ne öğrenirse öğrenen bir kitle vardı orada. Onların zaten sosyal ve siyasal alanı da bu tip şeyler tartışanlardan oluşmuyor, çok net.”

3. Dünyadaki Her Toplumsal Hareket Birbirinden Etkilenmektedir

Cem Tüzün ilgili soruya şu şekilde yanıt vermiştir: *“Etkilenmiştir mutlaka etkilenmiştir. Her toplumsal olay bir başka toplumsal olaydan hatta toplumsal olmayan olaydan etkilenir.”*

4. Gezi Parkı Eylemcileri Dünyayı Takip Eden İnsanlar Olduğu İçin, Yurtdışındaki Hareketlerden Etkilendiler.

Vatandaş K.Y. ilgili soruya şu şekilde bir yanıt vermiştir: *“Düşünüyorum. Türkiye'deki o dönemdeki mevcut konjonktür aslında bazı toplumlarda da zaten var olan bir durumdu ve bu da aslında biraz şey ortaya çıkarıyor, insanlar dünyanın başka bir köşesinde yine kendi haklarını savundukları ya da bir şeyleri özgürce*

söyleme isteklerine karşı devletin uyguladıkları baskıcı politikalar buradaki Gezi Parkı sürecini de etkiledi çünkü Gezi Parkı sürecine katılan insanlar zaten sadece kendi ülkelerinde yaşanan olayları değil dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan olaylara karşı fikirleri olan insanlardı. Yani belli bir farkındalığa ulaşmış olan insanlardı. Bu yüzden de orada yaşanan durumların da etkili olduğunu düşünüyorum”.

5. Türkiye’de İnsanlar Yurtdışındaki Haberleri Takip Etmedikleri İçin Gezi Parkı Hareketi Diğer Hareketlerden Etkilenmedi

Araştırmada katılımcılardan bazılarının, “Türkiye’de insanların yurtdışındaki haberleri takip etmedikleri için Gezi Parkı hareketinin diğer hareketlerden etkilenmediğini” ifade etmiştir. Bu konuda Güneş Duru düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: *“Hayır. Bir çoğu olanlardan habersiz. Çünkü yurtdışını takip etmiyor kimse. Sosyal medyada kimse yurtdışında ne olup bittiğini takip etmiyor. Biz haberdar değildik ama insanlar gezi’den haberdardı.”* Vatandaş F.K. Duru’nun ifade ettiklerini doğrudan biçimde şunları aktarmıştır: *“Hayır, bizimkiler etkiledi bence. Brezilyayı filan etkiledik. Bence böyle bir hareket yoktu. Dünyadaki herkes artık apolitik takılıyor. Benim occupy Wallstreet’ten haberim bile yoktu yani. Zaten zenginler. Bana ne? Umrunda bile değildi. Fakat Gezi Parkı’ndan sonra insanlar, özellikle gençler etkilendi”*

Ahmet Şık ise, bu konuda şunları ifade etmiştir: *“Hayır çünkü Gezi Parkı gerçekten kendi iç dinamikleri üzerinden yürüyen ve çok farklı spontan gelişen bir olaydı. Ama onlardan değil ama, Türkiye’deki baskı rejiminde artık gemi ağzının yanmasından dolayı oldu, bir patlama noktası. Mesela 1 Mayıs 2014’ten başlayarak 31 Mayıs’a kadar şiddetin dozu artan bir baskıyla karşı karşıya kaldı insanlar. Şimdi birçok şey var. Medya kısıtlanmış durumda. Zaten yarısı doğrudan iktidar denetiminde. Kalanlar içerisinde ana akımda inanılmaz bir baskı ve sansür mekanizması var. İnsanları ifade edebildiklerini düşünmüyorum. Kendilerini ifade etmek istediklerinde devlet şiddetiyle karşı karşıya kalıyorlar ve sürekli yeni yeni şeyler görüyorlar. Orada rejimi elinde tutan bir dangalak var. Çıkıyor kadın bedeni üzerinde söz sahibi olmaktan, kürtaj yaptırıp yaptıramayacağına kadar vesaire vesaire her meseleye dair saçmasapan fikirler beyan ediyor. Buna karşı çıkan*

insanları zaten medya araçlarında da göremiyorsun. Eh yeter artık yani. Ama insanların sokağa çıkmasını da çok net tarif etmek gerekirse zaten bir mücadele kültürü içerisine giren Türkiye solunu dışarıda bırakırsak, o örgütsüz siyasi kitlenin sokağa çıkmasında Kürt siyasal hareketinin etkisi çok büyük. Nefret etmelerine rağmen Kürtlerin bu ülkede demokrasi mücadelesini nasıl yapılacağını insanlara öğrettiler. Çok eleştiriler haberler de olsa, hak dediğiniz şey sokakta mücadele edilerek alınır. Bunu öğrendiler. Onun etkisi var. Boş verin siz Arap baharını onunla çok ilgili değil. Occupy Wallstreet ne kadar yansıtıldı medyada? Türkiye medyası uluslararası alanda, dünyanın en büyük ne bileyim BBC, CNN International'ın ya da Alman kanallarının, Avrupa kanallarının önemseydiği konuları Türkiye medyasında çok göremezsiniz. İşin içinde bir Türkiye unsuru varsa görürsünüz. Ne bileyim. Hatırlarsınız o tsunamide Endonezya'da Bütün meseleyi. Yüzlerce insan öldü. Bütün meseleyi o futbolcu ve sevgilisi üzerinden anlattılar. İçinde bir Türk olduysa, Türk mağdur olduysa tartışıyoruz. Bu kadar. Onlar zaten, birçok insan gazete okumuyor, televizyon izlemiyorlar zaten. 140 karakter üzerinden ne öğrenirse öğrenen bir kitle vardı orada. Onların zaten sosyal ve siyasal alanı da bu tip şeyler tartışanlardan oluşmuyor, çok net.”

6. Gezi Parkı Hareketi Kendine Özgü Dinamikleri Olan Bir Hareketi, Dünyadaki Diğer Hareketlerden Etkilenmedi.

Verilerin sistematik betimsel analizinde, en yüksek oranda verilen ortak yanıt “Gezi Parkı hareketi kendine özgü dinamikleri olan bir hareketti, dünyadaki diğer hareketlerden etkilenmedi”dir. Bu konuda vatandaş İ.C. şunları aktarmıştır: “Yok düşünmüyorum. Ben dediğim gibi olayları tamamen bir refleks olarak görüyorum. Yani oradaki görüntü o kadar çirkin ve rahatsız ediciydi ki insanlar artık birikmişlikle başka türlü bir tepki göstermeleri mümkün değildi gibi geliyor bana.”

Mücella Yapıcı ise şunları dile getirmiştir: “Yok, çok fazla ben açıkça bunu düşünmüyorum ama şu vardır insanlarda belli bir cesaret... Çok fazla düşünmüyorum Gezi Parkı olaylarında bunu.”

İhsan Eliaçık, “Yok, ben etkilendiğini düşünmüyorum. Kendine özgü bir olaydı” şeklinde fikrini beyan ederken, Sırrı Süreyya Önder de, “Sanmıyorum. Çok

özgün bir şeydi. Benden başka dikkat çeken oldu mu CNN'deki Arap baharına?" şeklinde bir yanıt vermiştir. Levent Üzümcü ise, "Yok. Hayır. Herkes kendi gerçeğini yaşıyor. O gerçeği onlara getiren şeyin ne olduğunu irdelemek lazım. Ama genel bir durum var ki insanları bu hale getiren şey ekonomik ve sosyal bir takım evrimler. Mesela kapitalizm artık, sadece kapitalizm de değil, kapitalizmin de kaldığını düşünmüyorum artık zaten, o neoliberalizme doğru evrildi ve neoliberalizm sistem yeni bazı şartları var. O şartları da o şartları uyguladığın insanların bir tavrı var. Amerika'da da var. Hindistan'da da var. Türkiye'de de var. Rusya'da da var. Ukrayna'da da var."

Rıdvan Akar ise bu konuyla ilgili olarak şu şekilde bir yanıt vermiştir: *"Şimdi her toplumsal hareket kendi dinamiğiyle oluşur. Belki bunun istisnası 68'di ama onun dışında 68 sonrası yaşanan gelişmeler de hep ülkelerin yerel dinamikleriyle oluşan süreçler ve hiçbiri diğeriyle örtüşmüyor aslında. Bir Ukrayna da örtmüşmüyor, Gürcistan da örtüşmüyor, Arap baharları da... Onların da mesela heterojen olduğunu düşünüyorum, örtüşmüyor. Belki İtalya'daki, Amerika'daki Wallstreet ya da İspanya'da öfkeli hareketi gibi sınıfsal kökenleri itibariyle yani itiraz edenlerin sokağa çıkanların sınıfsal kökenleri itibariyle gezi ile bir benzerlik oluştursa da gezi ile biraz da derinliğine analiz ettiğinizde aslında o sokağa çıkan insanların çok önemli bir bölümü hayatlarına ilk defa bir eyleme katıldılar. Yani o bir eylemlilik süreci değil bir itiraz süreciydi dememin nedeni de o. Benim gibi bir geçmişe sahip bir insan açısından orada bulunmak başka bir şeydi. Ama 'Ben oradayım çünkü artık şuna kızıyorum ve itiraz ediyorum' diyen insanlar asıl büyük çoğunluktu. Dolayısıyla o itiraz ettikleri şey de aslında İtalya'dan, Washington'dan Kahire'den, Kiev'den hepsinden farklıydı."*

Ahmet Şık ise, *"Hayır çünkü Gezi Parkı gerçekten kendi iç dinamikleri üzerinden yürüyen ve çok farklı spontan gelişen bir olaydı. Ama onlardan değil ama, Türkiye'deki baskı rejiminde artık gemi ağzının yanmasından dolayı oldu, bir patlama noktası. Mesela 1 Mayıs 2014'ten başlayarak 31 Mayıs'a kadar şiddetin dozu artan bir baskıyla karşı karşıya kaldı insanlar. Şimdi birçok şey var. Medya kısıtlanmış durumda. Zaten yarısı doğrudan iktidar denetiminde. Kalanlar içerisinde ana akımda inanılmaz bir baskı ve sansür mekanizması var. İnsanları ifade edebildiklerini düşünmüyorum. Kendilerini ifade etmek istediklerinde devlet*

şiddetiyle karşı karşıya kalıyorlar ve sürekli yeni yeni şeyler görüyorlar. Orada rejimi elinde tutan bir dangalak var. Çıkıyor kadın bedeni üzerinde söz sahibi olmaktan, kürtaj yaptırıp yaptıramayacağına kadar vesaire vesaire her meseleye dair saçmasapan fikirler beyan ediyor. Buna karşı çıkan insanları zaten medya araçlarında da göremiyorsun. Eh yeter artık yani. Ama insanların sokağa çıkmasını da çok net tarif etmek gerekirse zaten bir mücadele kültürü içerisine giren Türkiye solunu dışarıda bırakırsak, o örgütsüz siyasi kitlenin sokağa çıkmasında Kürt siyasal hareketinin etkisi çok büyük. Nefret etmelerine rağmen Kürtlerin bu ülkede demokrasi mücadelesini nasıl yapılacağını insanlara öğrettiler. Çok eleştiriler haberler de olsa, hak dediğiniz şey sokakta mücadele edilerek alınır. Bunu öğrendiler. Onun etkisi var. Boş verin siz Arap baharını onunla çok ilgili değil. Occupy Wallstreet ne kadar yansıtıldı medyada? Türkiye medyası uluslararası alanda, dünyanın en büyük ne bileyim BBC, CNN International'ın ya da Alman kanallarının, Avrupa kanallarının önemseydiği konuları Türkiye medyasında çok göremezsiniz. İşin içinde bir Türkiye unsuru varsa görürsünüz. Ne bileyim. Hatırlarsınız o tsunamide Endonezya'da Bütün meseleyi. Yüzlerce insan öldü. Bütün meseleyi o futbolcu ve sevgilisi üzerinden anlattılar. İçinde bir Türk olduysa, Türk mağdur olduysa tartışıyoruz. Bu kadar. Onlar zaten, birçok insan gazete okumuyor, televizyon izlemiyorlar zaten. 140 karakter üzerinden ne öğrenirse öğrenen bir kitle vardı orada. Onların zaten sosyal ve siyasal alanı da bu tip şeyler tartışanlardan oluşmuyor, çok net.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

7. Son Dönemde Ortaya Çıkan Toplumsal Hareketler, Aynı İsyen Dalgasının Bir Parçasıdır.

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı hareketinin Gezi'den önce ve sonra gerçekleşen diğer hareketler gibi aynı isyan dalgasının bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda Emrah Altındış şunları ifade etmiştir: *“Kesinlikle etkilendiğini düşünüyorum. Zaten böyle hareketleri ulusal sınırlar içinde anlamaya çalışmak çok eksiltiyor bütün analizleri. Bence işgal etme fikri tahrir'den geliyordu zaten. Onun üzerine Amerika da occupy Wallstreet'i işgal etti. Bizim de gidip o gezi parkını arkadaşların işgal etmesi, bütün bunlardan öğrendiği için yöntem olarak öğrendiği için, orada yaşam kurmaya çalıştılar. Ya da şeylerden öğrendiler sanırım. Direnme sırasında mesela yüzümüze sıkığımız o Talcid Yunanistan'dan öğrenmiştik*

diye hatırlıyorum. Yunanistan'da 2009'dan beri bir sürü eylemler oluyor. O hareketlerden öğrenildi. Dolayısıyla bu hareketler sürekli birbirlerinden öğreniyorlar. Ve hepsi aslında aynı isyan dalgasının parçası. Çünkü farklı diller konuşulsa da sorunlar farklı olmuyor. Sadece diller farklı. İnsanlar eskiden de takip ediyorlardı ama şimdi biraz daha hızlandı. Bu sosyal medyanın da bunda etkisi var ya da internetin. Birincisi iletişime geçebiliyorlar. Şimdi İstanbul'daki bir eylemin fotoğrafını benim Amerikalı, İtalyan, İspanyol arkadaşım aynı gün görebiliyorlar ben paylaştığım anda. Haberdar olma hızı arttı, iki. Üçüncüsü de sanırım yabancı dil bilme oranı da arttı. Yani daha çok yabancı dilde birbirimizi okuyup öğrenme olanaklarımız arttı. Dünyadaki o isyanı yapan insanlar zaten bir şekilde iletişim halindeler farklı kanallardan.”

Alper Taş da Emrah Altındış'ın dikkat çektiği noktalara dikkat çekmiştir: *“Tabii, uluslararası düzlemde ortaya çıkan tepkilerin, Türkiye'ye özgü yansıması. Yani birebir bağlantılı değil. Türkiye'nin kendine ait bir özgünlüğü var ama aynı direniş halkasının bir parçası olarak görmek lazım. Yani direniş halkalarından biri. Çıkış noktaları, kendini ifade etme tarzı, meydan tarzı, meydanları sahiplenerek doğrudan demokrasiyi işletme tarzı, buradan baktığımda uluslararası düzeyde ortaya çıkan direniş halkalarından biri olarak görmekte fayda var.”*

Levent Üzümcü bu konuyla ilgili olarak şu şekilde düşüncelerini ifade etmiştir: *“Yok. Hayır. Herkes kendi gerçeğini yaşıyor. O gerçeği onlara getiren şeyin ne olduğunu irdelemek lazım. Ama genel bir durum var ki insanları bu hale getiren şey ekonomik ve sosyal bir takım evrimler. Mesela kapitalizm artık, sadece kapitalizm de değil, kapitalizmin de kaldığını düşünmüyorum artık zaten, o neoliberalizme doğru evrildi ve neoliberalizm sistem yeni bazı şartları var. O şartları da o şartları uyguladığın insanların bir tavrı var. Amerika'da da var. Hindistan'da da var. Türkiye'de de var. Rusya'da da var. Ukrayna'da da var.”*

Hüseyin Avni Mutlu, *“Gençlerin bundan etkilenmiş olabileceğini düşünüyorum. Gezi parkı nedenleri itibariyle ondan etkilenmiştir manasında demiyorum da... Dünyanın farklı yerlerinde yapılan bu sosyal hareketliliğin bizim gençliğimiz üzerinde de bir heyecan bir dalga bir duygusal boyutu olduğunu düşünüyorum”* şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Rıdvan Turan ise, *“Tabii ki.*

Siyaseten şöyle analiz edebilirim. 2008 Amerika'daki krizin, Avrupa'ya ve Arap havzasına bir etkisi oldu. Bu etki kuzeyde yani Akdeniz'in üst tarafında daha çok iktisadi krizler biçiminde kendini gösterdi. Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz gibi. Aşağıda da Arap baharları biçiminde kendini gösterdi. Ben Kobani direnişinin daha doğrusu Kantonlar modelinin dahil bu süreçten bağımsız ele alınamayacağı kanısındayım. Çünkü onların bir kavramı var 'globalizm' diye, çok sevmediğim bir kavram gerçi ama. Bu nihayetinde düne göre çok daha fazla sermayeyi bir cephede birleştirdiği gibi, emek gücünü de demokrasi gücünü de bir cephede birleştirdi. Dolayısıyla Arjantin'de olan bir şey, bizi burada direkt etkiler hale geldi. Ya da bizde olan orayı etkiledi. Ama tabii buna sosyal medyanın katkıları oldu. Dünya küçüldü. Daha bilinebilir bir hale geldi düne göre. Bu nedenle pasif katkıları oldu, etkileri oldu. Şimdi bile şu Kobani'de olan şeyler buradaki toplumsal hareketliliği nasıl artırdı? Eskiden de oluyordu. 68 Fransa'daki üniversite hareketleri burada DHKP-C gibi hareketleri doğurdu örneğin. O dönemdeki belki çok daha yavaştı bu. Şimdi çok daha fazla hızlı cereyan ediyor bu çünkü cephenin bu tarafında olanlar da isimleri farklı olsa da, Nazım'ın deyiimiyle 'aynı sofraya bağdaş kurmuş olmasalar da' aynı ekmek için, aynı hürriyet için, aynı özgürlük için ölmeyi göze alabiliyorlar. Biz de bu anlamda bir müfreze haline dönüştük" şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

8. Gezi Parkı Eylemlerindeki Yöntem ile Dünyanın Diğer Yerlerindeki Hareketlerin Yöntemleri Arasında Benzerlikler Vardı.

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı eylemlerinin biçimleriyle dünyanın diğer yerlerindeki eylemlerin biçimleri arasında benzerlikler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda Emrah Altındış şunları ifade etmiştir: *"Kesinlikle etkilendiğini düşünüyorum. Zaten böyle hareketleri ulusal sınırlar içinde anlamaya çalışmak çok eksiltiyor bütün analizleri. Bence işgal etme fikri tahrir'den geliyordu zaten. Onun üzerine Amerika da occupy Wallstreet'i işgal etti. Bizim de gidip o gezi parkını arkadaşların işgal etmesi, bütün bunlardan öğrendiği için yöntem olarak öğrendiği için, orada yaşam kurmaya çalıştılar. Ya da şeylerden öğrendiler sanırım. Direnme sırasında mesela yüzümüze sıkığımız o Talcid Yunanistan'dan öğrenmiştik diye hatırlıyorum. Yunanistan'da 2009'dan beri bir sürü eylemler oluyor. O hareketlerden öğrenildi. Dolayısıyla bu hareketler sürekli birbirlerinden öğreniyorlar. Ve hepsi aslında aynı isyan dalgasının parçası. Çünkü farklı diller*

konuşulsa da sorunlar farklı olmuyor. Sadece diller farklı. İnsanlar eskiden de takip ediyorlardı ama şimdi biraz daha hızlandı. Bu sosyal medyanın da bunda etkisi var ya da internetin. Birincisi iletişime geçebiliyorlar. Şimdi İstanbul'daki bir eylemin fotoğrafını benim Amerikalı, İtalyan, İspanyol arkadaşım aynı gün görebiliyorlar ben paylaştığım anda. Haberdar olma hızı arttı, iki. Üçüncüsü de sanırım yabancı dil bilme oranı da arttı. Yani daha çok yabancı dilde birbirimizi okuyup öğrenme olanaklarımız arttı. Dünyadaki o isyanı yapan insanlar zaten bir şekilde iletişim halindeler farklı kanallardan.”

Cem Dinlenmiş ise, “Evet düşünüyorum. Ben kendim yakından izlediğim için occupy hareketlerini. Hem Ortadoğu'daki devrimlerdeki internet kullanımını bu bir alışkanlık kazandırıyor, yani insanlara sokağa çıktıkları zaman karşılaştıkları bir durumu tweetlemek açısından bir alışkanlık veriyor.” şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Yekta Kopan bu konuya şu şekilde yaklaşmıştır: “Şöyle bir mesele var. Gezi Parkı'ni kendi çağının dinamikleriyle okumak yeterli değil ki. Kendisinden hemen kısa süre önce gerçekleşmiş olan ve aynı enstrümanları ya da benzer enstrümanları kullanmış olan bir başka sosyal hareketle, örneğin Arap baharıyla bir etkileşim kurmak bir insanlık tarihine de bir saygısızlık gibi geliyor. Nasıl ki Gezi Parkı bir günlük bir kalkışma bir günlük bir direniş hareketi değilse, bir tarih varsa arkasında bu onun gibi bir şey. Bu şunun gibi bir şey. Yaşar Kemal'in örneğin bir roman yazdığında, ‘Ne kadar zamanda romanı yazdınız?’ sorusunun sorulması gibi bence. Bir ömürde yazdı. Yaşadığı her gün. Benzer şekilde Gezi Parkı da bu coğrafyanın her günün bir şeyi. Elbette ki bir takım enstrümanları kullanmak, bir takım hareket öğretilerini almak konusunda yakın tarihli hareketlere bakmış olabilir ama kendisi de kendiliğinden şimdi ve burada mecburi eylemlilik doğurdu ve doğurması da gerekti ve dolayısıyla bu soruda şöyle bir tehlike görüyorum, o yüzden bu soruyu uzun cevapladım. Şöyle bir tehlike görüyorum bu sorunun arkasında. Eğer ki dünya üstünde böyle böyle böyle bir takım etkileşimler ve hareketler olmasaydı Gezi Parkı bu dinamikleri üretemeyecekti ya da buradan gördüğüyle ancak buna cesaret edebildi gibi cevaplara açık olabilecek bir soru. Dolayısıyla bu etkileşim üzerinden Gezi Parkı'ni okumanın da bunu okunabilir hale getirecek bir sorunun tehlikeli olabileceğini düşünüyorum. Elbette ki doğaldır insana dair her şeyde olduğu gibi bir öncekinden etkilenirsin. Ama bu demek değildir ki ancak o nedenle sen varsın.”

Özgür Mumcu ise, “Tabii. Daha çok batıdaki occupy hareketi ve İspanya’daki öfkeli hareketinden etkilenmiş gibi geliyor. Formları daha çok ona benziyor. Occupy Wallstreet’ten de etkilendiğini düşünüyorum. O ikisinden. Daha şehirli ve genç olması. Daha festival havasında olması. Belirsiz bir itirazın olması. Bu açıdan benziyor yani. Bir programı yok. Herkesin kendine göre bir itirazı var. Dolayısıyla benziyor bence ikisi de. Gerçi Batıdakiler biraz daha belirliydi, genel olarak işte ekonomik düzene karşı baş kaldırı tarafı da yoktu aslında. O açıdan çok benzemiyor. Formatı benziyordu. İşte o festival havası vesaire. Arap baharı çok daha sert bir şekilde gerçekleşti. İç savaşa yakın bir durum vardı Arap baharında. İlk başlatan yüzü batıya daha dönük bir gençlik hareketiydi ama onların daha sonra bir devrim gücü kalmadı. Çünkü Müslüman Kardeşler geldi, onlardan aldı mevzu. Çünkü onlar daha örgütlü daha kalabalıklar. Diğerleri çok küçük bir ekip olarak kalıyor.” şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Alper Taş ise, “Tabii, uluslararası düzlemde ortaya çıkan tepkilerin, Türkiye’ye özgü yansıması. Yani birebir bağlantılı değil. Türkiye’nin kendine ait bir özgünlüğü var ama aynı direniş halkasının bir parçası olarak görmek lazım. Yani direniş halkalarından biri. Çıkış noktaları, kendini ifade etme tarzı, meydan tarzı, meydanları sahiplenerek doğrudan demokrasiyi işletme tarzı, buradan baktığımda uluslararası düzeyde ortaya çıkan direniş halkalarından biri olarak görmekte fayda var.” şeklinde bir yanıt vererek konuya ilişkin düşüncelerini detaylandırmıştır.

9. İnternetin Ve Sosyal Medyanın Ağlarının Habere Ve Bilgiye Hızlı Erişim Sağlayan Yapıda Olması Dünyadaki Toplumsal Hareketlerin Birbirinden Etkilenmesine Neden Olmaktadır.

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının internetin ve sosyal medya ağlarının habere ve bilgiye hızlı erişim sağlayan yapıda olması dünyadaki toplumsal hareketlerin birbirinden etkilenmesine neden olduğunu düşündüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuda vatandaş E.A. şunları aktarmıştır:

“Evet Wallstreet’te oldu mesela. O bu kadar büyük çaplı bir şey değildi, daha az ses getirdi. Bence bizimki biraz bağlantılı olabilir ama bizimki de mesela şey

bizden sonra Brezilya'da oldu. Arada bir dayanışma, sosyal medyadan destek verme durumları oldu.”

Rıdvan Turan ise, *“Tabii ki. Siyaseten şöyle analiz edebilirim. 2008 Amerika'daki krizin, Avrupa'ya ve Arap havzasına bir etkisi oldu. Bu etki kuzeyde yani Akdeniz'in üst tarafında daha çok iktisadi krizler biçiminde kendini gösterdi. Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz gibi. Aşağıda da Arap baharları biçiminde kendini gösterdi. Ben Kobani direnişinin daha doğrusu Kantonlar modelinin dahil bu süreçten bağımsız ele alınamayacağı kanısındayım. Çünkü onların bir kavramı var 'globalizm' diye, çok sevmediğim bir kavram gerçi ama. Bu nihayetinde düne göre çok daha fazla sermayeyi bir cephede birleştirdiği gibi, emek gücünü de demokrasi gücünü de bir cephede birleştirdi. Dolayısıyla Arjantin'de olan bir şey, bizi burada direkt etkiler hale geldi. Ya da bizde olan orayı etkiledi. Ama tabii buna sosyal medyanın katkıları oldu. Dünya küçüldü. Daha bilinebilir bir hale geldi düne göre. Bu nedenle pasif katkıları oldu, etkileri oldu. Şimdi bile şu Kobani'de olan şeyler buradaki toplumsal hareketliliği nasıl artırdı? Eskiden de oluyordu. 68 Fransa'daki üniversite hareketleri burada DHKP-C gibi hareketleri doğurdu örneğin. O dönemdeki belki çok daha yavaştı bu. Şimdi çok daha fazla hızlı cereyan ediyor bu çünkü cephenin bu tarafında olanlar da isimleri farklı olsa da, Nazım'ın deyimiyile 'aynı sofraya bağdaş kurmuş olmasalar da' aynı ekmek için, aynı hürriyet için, aynı özgürlük için ölmeyi göze alabiliyorlar. Biz de bu anlamda bir müfreze haline dönüştük.”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

10. Türkiye'deki medya kuruluşları yurtdışındaki toplumsal hareketleri gündemine yeterince taşımadığı için yurtdışındaki toplumsal hareketlerden Türkiye'deki insanlar haberdar olamamaktadırlar

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Türkiye'deki medya kuruluşlarının yurtdışındaki toplumsal hareketleri gündemine yeterince taşımadığı için yurtdışındaki toplumsal hareketlerden Türkiye'deki insanların haberdar olamadıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda Erdem Gündüz şunları dile getirmiştir: *“Hayır. Türkiye'deki insanlar dünyadan haber almadılar ki yıllarca. Wallstreet'te olay oldu bir şey oldu mu? Hayır. Wikileaks oldu, Türkiye etkilendi mi? Hayır.”*

Ahmet Şık ise, “Hayır çünkü Gezi Parkı gerçekten kendi iç dinamikleri üzerinden yürüyen ve çok farklı spontan gelişen bir olaydı. Ama onlardan değil ama, Türkiye’deki baskı rejiminde artık gemi ağzının yanmasından dolayı oldu, bir patlama noktası. Mesela 1 Mayıs 2014’ten başlayarak 31 Mayıs’a kadar şiddetin dozu artan bir baskıyla karşı karşıya kaldı insanlar. Şimdi birçok şey var. Medya kısıtlanmış durumda. Zaten yarısı doğrudan iktidar denetiminde. Kalanlar içerisinde ana akımda inanılmaz bir baskı ve sansür mekanizması var. İnsanları ifade edebildiklerini düşünmüyorum. Kendilerini ifade etmek istediklerinde devlet şiddetiyle karşı karşıya kalıyorlar ve sürekli yeni yeni şeyler görüyorlar. Orada rejimi elinde tutan bir dangalak var. Çıkıyor kadın bedeni üzerinde söz sahibi olmaktan, kürtaj yaptırıp yaptıramayacağına kadar vesaire vesaire her meseleye dair saçmasapan fikirler beyan ediyor. Buna karşı çıkan insanları zaten medya araçlarında da göremiyorsun. Eh yeter artık yani. Ama insanların sokağa çıkmasını da çok net tarif etmek gerekirse zaten bir mücadele kültürü içerisine giren Türkiye solunu dışarıda bırakırsak, o örgütsüz siyasi kitlenin sokağa çıkmasında Kürt siyasal hareketinin etkisi çok büyük. Nefret etmelerine rağmen Kürtlerin bu ülkede demokrasi mücadelesini nasıl yapılacağını insanlara öğrettiler. Çok eleştiriler haberler de olsa, hak dediğiniz şey sokakta mücadele edilerek alınır. Bunu öğrendiler. Onun etkisi var. Boş verin siz Arap baharını onunla çok ilgili değil. Occupy Wallstreet ne kadar yansıtıldı medyada? Türkiye medyası uluslararası alanda, dünyanın en büyük ne bileyim BBC, CNN International’ın ya da Alman kanallarının, Avrupa kanallarının önemseydiği konuları Türkiye medyasında çok göremezsiniz. İşin içinde bir Türkiye unsuru varsa görürsünüz. Ne bileyim. Hatırlarsınız o tsunamide Endonezya’da Bütün meseleyi. Yüzlerce insan öldü. Bütün meseleyi o futbolcu ve sevgilisi üzerinden anlattılar. İçinde bir Türk olduysa, Türk mağdur olduysa tartışıyoruz. Bu kadar. Onlar zaten, birçok insan gazete okumuyor, televizyon izlemiyorlar zaten. 140 karakter üzerinden ne öğrenirse öğrenen bir kitle vardı orada. Onların zaten sosyal ve siyasal alanı da bu tip şeyler tartışanlardan oluşmuyor, çok net.” şeklinde bir açıklama yaparak düşüncelerini aktarmıştır.

11. Gezi Parkı Eylemlerinin Dünyanın Diğer Yerlerinde Gerçekleşen Toplumsal Hareketleri Etkilediğini Düşünüyor Musunuz?

Tablo 4.50.

Gezi Parkı eylemlerinin dünyanın diğer yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketleri etkilediğini düşünüyor musunuz?	n	%
Brezilya'daki Toplumsal Hareketler Gezi Parkı Eylemlerinden Etkilendi.	10	40
Dünyadaki Toplumsal Hareketler Birbirinden Etkilenmektedir.	6	24
Yunanistan'daki Toplumsal Hareketler Gezi Parkı Eylemlerinden Etkilendi.	3	12
Gezi Parkı Eylemleri Kendi Eylem Biçimini Yaratmıştır ve Bu Eylem Biçimiyle Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlere Örnek Olmuştur.	3	12
Dünyada İnsanlar Birbirinden Haberdar Oldukları İçin Toplumsal Hareketler De Birbirinden Etkilenmektedir.	3	12
Gezi Parkı Eylemleri Dünyadaki Diğer İnsanlara Cesaret Vermiştir.	2	8
Gezi Parkı Hareketinden Sonra Ortaya Çıkan Toplumsal Hareketler İle Gezi Parkı Hareketi Arasında Eylemlerin İçeriği Ve Yöntemleri Bakımından Benzerlikler Bulunmaktadır.	2	8
Gezi Parkı Hareketi Eylemcileri İle Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlerdeki Eylemciler Arasındaki Dayanışma Örnekleri Göze Çarpmaktadır.	2	8
Gezi Parkı Eylemlerinden Siyasal Bir Sonuç Alınmadığı İçin Diğer Toplumlar Gezi Parkı Eylemlerini Örnek Almamaktadırlar.	2	8

Araştırmada, katılımcılara “Gezi Parkı olaylarının dünyanın diğer yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlere etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir ve bu soruya en yüksek oranda (%40) verilen yanıt “Brezilya'daki toplumsal hareketler Gezi Parkı eylemlerinden etkilenmiştir” yanıtı olmuştur. Soruya katılımcıların %24'ü “Dünyadaki Toplumsal Hareketler Birbirinden Etkilenmektedir”, %12'si “Yunanistan'daki Toplumsal Hareketler Gezi Parkı Eylemlerinden Etkilendi”, %12'si “Gezi Parkı Eylemleri Kendi Eylem Biçimini Yaratmıştır Ve Bu Eylem Biçimiyle Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlere Örnek Olmuştur”, %12'si “Dünyada İnsanlar Birbirinden Haberdar Oldukları İçin Toplumsal Hareketler De Birbirinden Etkilenmektedir”, %8'i “Gezi Parkı Eylemleri

Dünyadaki Diğer İnsanlara Cesaret Vermiştir”, %8’i “Gezi Parkı Hareketinden Sonra Ortaya Çıkan Toplumsal Hareketler İle Gezi Parkı Hareketi Arasında Eylemlerin İçeriği Ve Yöntemleri Bakımından Benzerlikler Bulunmaktadır”, %8’i “Gezi Parkı Hareketi Eylemcileri İle Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlerdeki Eylemciler Arasındaki Dayanışma Örnekleri Göze Çarpmaktadır” ve %8’i ise, “Gezi Parkı Eylemlerinden Siyasal Bir Sonuç Alınmadığı İçin Diğer Toplumlar Gezi Parkı Eylemlerini Örnek Almamaktadırlar” yanıtını vermiştir.

1. Brezilya’daki Toplumsal Hareketler Gezi Parkı Eylemlerinden Etkilendi

“Gezi Parkı olaylarının dünyanın diğer yerlerinde gerçekleşen diğer eylemleri etkilediğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcılar verdikleri yanıtlarda en yüksek oranda “Brezilya’nın Gezi Parkı eylemlerinden etkilenmiş olduğunu” vurgulamışlardır. Bununla ilgili olarak vatandaş F.K. şunları ifade etmiştir: *“Mesela bizden sonra Brezilya’da gösteri oldu. Etkiledi. Galiba İspanya’da da oldu. Türk bayrakları falan açıyorlardı. Oldu. Etkiledi yani. Fikir bakımından etkiledi yani. Sonra Mısır’da da bir şey oldu sanki. Askerleri mi protesto ettiler ne?”*

Vatandaş E.Y. bu konuda, *“Mutlaka etkisi oldu. Bu sadece Twitter etkisi değil. Yunanistan’da öğrencinin polis tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar, insanlar bütün Atina’yı yakarken, oradaki insanlara kendini yakın hisseden insanlar arasında şöyle bir şey vardı: ‘Bak görüyor musun? Adamlar neler yapabildiler?’ Buradaki insanlar da mutlaka oradakilerden etkilendiğini kabul ediyorum. Bizde olanlardan sonra olayların Brezilya’daki yansımalarını gördük. Burada kullanılan alet edevat, araç gereç, espri anlayışının orada olması, dünya üzerinde aynı yakın görüşe sahip olan insanların daha özgürlükçü, daha birazcık soldan bakan insanların birbirlerinden pozitif anlamda etkilendiklerini ya da birbirlerine destek olduklarına tanık oldum.”* şeklinde bir yanıt verirken, Mücella Yapıcı, *“Valla ilginç. Yani Brezilya ile Taksim dayanışmasının örgütlenmesi çok aynı biçimde. Ben şuna bağlıyorum. Demek ki dünyada öyle bir hal var. Bu etkileşimlerden dolayı. Tabii ki etkilediğini düşünüyorum. Ama çok çok büyük bir etki değil ama heyecan yarattığını düşünüyorum daha doğrusu. Brezilya’dan gelenlerle biz konuştuk zaten. Onlar çok*

ilginç. Bir hafta mı on gün mü öyle bir şey var arasında. Çok etkilendiklerini düşünüyorlar fakat aynı şekilde örgütlenme, çok ilginç bir şey. Orada da mimarlar ve mühendislerin olduğu çok büyük bir sendikanın şemsiyesinde bir örgütlenme var. Bizde de. Ama ülkeler çok benzediği için sorunlar da benziyor. Dolayısıyla halkın tepkileri de birbirine benziyor. Tabii bu Twitter filan onların da etkisi var şimdi. Mesela esas olarak Taksim Dayanışması occupy hareketleri oldu ya insanların bu tepkisinde mutlaka etkileşim vardır ve bunun da aracı bir Twitter, internet, başka bir şey değil” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. Cem Tüzün ise, “Mesela Brezilya’da eş zamanlı oldu. Toplu taşımaya gelen zamlarla beraber. Gezi’ye benziyor. Occupy Wallstreet ve Tahrir’den çok daha fazla benziyor Brezilya’daki Türkiye’dekine” diyerek soruya karşılaştırmalı şekilde yanıt vermiştir. Emrah Altındış konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: “Bir sürü o dönem dayanışma fotoğrafları çekiliyordu. Haberdardı insanlar birbirinden o esnada. Biz burada Brezilyalıların eylemlerine de gittik dayanışmak için. Hiçbir şey olarak etkilemese moral, destek olarak etkileyecek diye düşünüyorum. ‘Biz yalnız değiliz, dünyanın başka yerlerinde de insanlar sokağa çıkıyor’ diye. Ya da bundan sonra gelecek bir isyanı etkileyecektir kesin ya da mesela hemen kapı komşumuz Yunanistan’a o dönem bizim isyanın bir moral olduğunu düşünüyorum.” Harun Tekin, “Evet. Kesinlikle yani. Brezilya’nın bizden etkilendiği tek durum olabilir. Ne güzel kızlar, ne güzel futbolcular, ne güzel filan diye. Bir defa olsun onlar bizden etkilendi.” şeklinde fikrini beyan ederken, Özgür Mumcu şu noktaları vurgulamıştır: “Düşünüyorum, bunların hepsinin birbirini etkilediğini düşünüyorum zaten. Brezilya’da bir şeyler oluyor, o ondan etkileniyor, bu bundan etkileniyor.” Ahmet Şık ise konuyla ilgili olarak, “Tabii ki, orada oldu evet çünkü neden bir doğal talanı engelleme duyarlılığıyla ortaya çıkan, gerçekten 3-5 ağaç kesilmesin diye ortaya çıkan bir hareketti o. Devlet şiddetiyle, baskısıyla karşılaşınca dünyanın en çok bilinen bir sivil itaatsizlik eylemine dönüştü. Dolayısıyla kendi eylem biçimlerini yarattı ve onların yansımalarını görüyorsun. Brezilya’daki eylemde burası Taksim Gezi Parkı diye açıldı afişler, tabii ki etkisi oldu. Ama bunda uluslararası medyanın rolü, katkısı çok büyük. Sadece uluslararası medya. Sosyal medyanın katkısı yüzde olarak verirsem arada ciddi bir uçurum var tabii. Uluslararası medyanın haberleştirmesiyle oldu bunlar.” şeklinde bir açıklama yapmış, Alper Taş ise, “Oldu çünkü Brezilya’da sloganlar atıldı, ‘Burası artık Türkiye’ diye. İster istemez oluyor. Her toplumsal kalkışma isyan dünyanın diğer yerlerinde politik etkiler yaratıyor. Hamburg’a gitmiştim Gezi’den 2-3 ay sonra, işte

Hamburg’da orada bir Gezi Parkı’na benzer bir alan açmışlardı kendilerine ve orada insanlar Gezi ile dayanışmada bulunmuşlardı. Yani dünyanın birçok yerinde haziran, Gezi isyanında ortaya çıkan insanlarla dayanışmak için çeşitli yerlerde insanlar da çeşitli meydanlara toplanmışlardı. Etkiledi yani.” diyerek eylemlerle eş zamanlı ortaya çıkan dünyadaki diğer ulus-ötesi kamusal alanlar kavramına değinmiştir. Rıdvan Turan da bu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Düşünüyorum tabii. Brezilya’da bizim söylemlerimiz, bizim bazı ritüellerimiz, Berkin’in resmi oralarda açıldı. Yunanistan’da da...”*

2. Yunanistan’daki Toplumsal Hareketler Gezi Parkı Eylemlerinden Etkilendi

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Yunanistan’daki toplumsal hareketlerin Gezi Parkı eylemlerinden etkilenmiş olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda vatandaş E.Y. *“Mutlaka etkisi oldu. Bu sadece Twitter etkisi değil. Yunanistan’da öğrencinin polis tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar, insanlar bütün Atina’yı yakarken, oradaki insanlara kendini yakın hissededen insanlar arasında şöyle bir şey vardı: ‘Bak görüyor musun adamlar neler yapabildiler?’ Buradaki insanlar da mutlaka oradakilerden etkilendiğini kabul ediyorum. Bizde olanlardan sonra olayların Brezilya’daki yansımalarını gördük. Burada kullanılan alet edevat, araç gereç, espri anlayışının orada olması, dünya üzerinde aynı yakın görüşe sahip olan insanların daha özgürlükçü, daha birazcık soldan bakan insanların birbirlerinden pozitif anlamda etkilendiklerini ya da birbirlerine destek olduklarına tanık oldum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiş, Emrah Altındiş ise, *“Bir sürü o dönem dayanışma fotoğrafları çekiliyordu. Haberdardı insanlar biririnden o esnada. Biz burada Brezilyalıların eylemlerine de gittik dayanışmak için. Hiçbir şey olarak etkilemese moral destek olarak etkileyecek diye düşünüyorum. Biz yalnız değiliz, dünyanın başka yerlerinde de insanlar sokağa çıkıyor diye. Ya da bundan sonra gelecek bir isyanı etkileyecektir kesin ya da mesela hemen kapı komşumuz Yunanistan’a o dönem bizim isyanın bir moral olduğunu düşünüyorum.”* şeklinde fikirlerini ifade etmiş, Rıdvan Turan ise, *“Düşünüyorum tabii. Brezilya’da bizim söylemlerimiz, bizim bazı ritüellerimiz, Berkin’in resmi oralarda açıldı. Yunanistan’da da...”* şeklinde düşüncelerini ifade ederek hem Brezilya hem de Yunanistan’ın Gezi Parkı hareketinden etkilenmiş olduğunu ifade etmiştir.

3. Dünyadaki Toplumsal Hareketler Birbirinden Etkilenmektedir

Araştırmada, katılımcılardan bazıları dünyadaki toplumsal hareketlerin birbirinden etkilendiğini ifade etmiştir. Bu konuda Güneş Duru düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *“Düşünüyorum. Toplumsal olaylar yeni bakış biçimleri üretti. Mesela Arap baharı bir meydana toplanmış insanların reaksiyonuydu ama Gezi’de başka şeyler vardı. Ama ben Arap Baharı’nın herhangi bir şekilde iyi sonuçlanmayacağına inanmışım, Türkiye’deki mesela sol dünya bana çok kızdı. Paris’teydim Arap baharı olduğu zaman. Kültürel olarak hazır değil Araplar. İslam’la beraber olabilmesi mümkün değil. Böyle bir İslam anlayışıyla...”*

Cem Dinlenmiş konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Düşünüyorum. Tabii yani genelde bu hareketlerin oluşumunda her şey birbirini etkiliyor diye düşünüyorum zaten.”*

Özgür Mumcu da Dinlenmiş’in yanıtına benzer bir yanıt vermiştir: *“Düşünüyorum, bunların hepsinin birbirini etkilediğini düşünüyorum zaten. Brezilya’da bir şeyler oluyor, o ondan etkileniyor, bu bundan etkileniyor.”*

Hüseyin Avni Mutlu konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Mutlaka. Artık dünya küresel bileşenlerin içerisinde karşılıklı etkileşimi yaşıyor. Herkesin birbirini bir şekilde etkiliyor. Şu anda Gezi Parkı’nı da dünyanın çok farklı köşelerinde alıp etüt edip inceleyip bunlardan yararlanan pek çok oluşum vardır. Muhtemelen sosyal gruplar da bunları incelemişlerdir, kendilerine göre olumlu olumsuz taraflarıyla irdelemişlerdir ve etkilenmişlerdir.”*

Sırrı Süreyya Önder ise bu konudaki fikirlerini şu şekilde aktarmıştır: *“Etkisi olduğunu, olumlu anlamda etkilediğini düşünüyorum. Bizimki kadar görünür olmayan bir sürü şeyi tetiklediğini düşünüyorum. Sadece Brezilya, Yunanistan olarak da sınırlamamak gerektiğini düşünüyorum. Bir yönüyle bu direniş bir kadın direnişiydi dersek yanlış bir değerlendirme yapmamış oluruz. Dış dünyanın burayı Ortadoğu kodlarıyla düşündükleri bir coğrafyada kadınların bizi öncülük belirleyicilik yönlendiricilik ettiği bir direniş bütün dünya için dikkat çekici bir şeydi,*

birincisi bu. İkincisi yaş grubu ve maile direniş. Yani dede, torun, nine, anne baba, çoluk çocuk herkes oradaydı. Üçüncüsü bir ütopyayı da hayata geçirdi. Yani 20 gün boyunca bütün direniş alanlarında para yerini dayanışmaya bıraktı. Böyle bir komün ruhu canlandı. Bu da bütün dünya için ilginç bir deneyimdi. Ve benzerlerinden ayırt eden belki en önemli şeydi. Politikacılar adına ahkâm kesmeyi... Kendi adıma ne yapıyorum onu söyleyeyim. Yerli kalmaya çalışıyorum. Ama yerel kalmaya çalışmıyorum.”

Alper Taş ise toplumsal hareketler arasındaki bu etkilenmeyi şu şekilde açıklamaktadır: *“Oldu çünkü Brezilya’da sloganlar atıldı, ‘Burası artık Türkiye’ diye. İster istemez oluyor. Her toplumsal kalkışma isyan dünyanın diğer yerlerinde politik etkiler yaratıyor. Hamburg’a gitmiştim Gezi’den 2-3 ay sonra, işte Hamburg’da orada bir Gezi Parkı’na benzer bir alan açmışlardı kendilerine ve orada insanlar Gezi ile dayanışmada bulunmuşlardı. Yani dünyanın birçok yerinde haziran, Gezi isyanında ortaya çıkan insanlarla dayanışmak için çeşitli yerlerde insanlar da çeşitli meydanlara toplanmışlardı. Etkiledi yani.”*

4. Gezi Parkı Eylemleri Kendi Eylem Biçimini Yaratmıştır Ve Bu Eylem Biçimiyle Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlere Örnek Olmuştur

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı eylemlerinin kendi eylem biçimini yarattığını ve bu eylem biçimiyle dünyadaki diğer hareketlere örnek teşkil ettiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuda Hayko Bağdat şunları ifade etmiştir: *“Dünyadaki pek bir şeye benzememekle beraber dünyadaki çok şey buna benzemektedir artık. Dolayısıyla ayrıca bir fenomen olarak görüyorum Gezi Parkı’nı.”*

Ahmet Şık ise, konuyla ilgili olarak şunları aktarmıştır: *“Tabii ki, orada oldu evet çünkü neden bir doğal talanı engelleme duyarlılığıyla ortaya çıkan, gerçekten 3-5 ağaç kesilmesin diye ortaya çıkan bir hareketti o. Devlet şiddetiyle, baskısıyla karşılaşınca dünyanın en çok bilinen bir sivil itaatsizlik eylemine dönüştü. Dolayısıyla kendi eylem biçimlerini yarattı ve onların yansımalarını görüyorsun. Brezilya’daki eylemde burası taksim Gezi Parkı diye açıldı afişler, tabii ki etkisi*

oldu. Ama bunda uluslararası medyanın rolü, katkısı çok büyük. Sadece uluslararası medya. Sosyal medyanın katkısı yüzde olarak verirsem arada ciddi bir uçurum var tabii. Uluslararası medyanın haberleştirmesiyle oldu bunlar.”

Sırrı Süreyya Önder bu konuda şu noktalara vurgu yapmıştır: *“Etkisi olduğunu, olumlu anlamda etkilediğini düşünüyorum. Bizimki kadar görünür olmayan bir sürü şeyi tetiklediğini düşünüyorum. Sadece Brezilya, Yunanistan olarak da sınırlanamamak gerektiğini düşünüyorum. Bir yönüyle bu direniş bir kadın direnişiydi dersek yanlış bir değerlendirme yapmamış oluruz. Dış dünyanın burayı Ortadoğu kodlarıyla düşündükleri bir coğrafyada kadınların bizatihi öncülük belirleyicilik yönlendiricilik ettiği bir direniş bütün dünya için dikkat çekici bir şeydi, birincisi bu. İkincisi yaş grubu ve maile direniş. Yani dede, torun, nine, anne baba, çocuk herkes oradaydı. Üçüncüsü bir ütopyayı da hayata geçirdi. Yani 20 gün boyunca bütün direniş alanlarında para yerini dayanışmaya bıraktı. Böyle bir komün ruhu canlandı. Bu da bütün dünya için ilginç bir deneyimdi. Ve benzerlerinden ayırt eden belki en önemli şeydi. Politikacılar adına ahkâm kesmeyi... Kendi adıma ne yapıyorum onu söyleyeyim. Yerli kalmaya çalışıyorum. Ama yerel kalmaya çalışmıyorum.”*

5. Dünyada İnsanlar Birbirinden Haberdar Oldukları İçin Toplumsal Hareketler de Birbirinden Etkilenmektedir

Araştırmada katılımcılardan bazılarının dünyada insanların birbirinden haberdar oldukları için toplumsal hareketlerin de birbirinden etkilendiğini düşündüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuda vatandaş E.Y. düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Mutlaka etkisi oldu. Bu sadece Twitter etkisi değil. Yunanistan’da öğrencinin polis tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar, insanlar bütün Atina’yı yakarken, oradaki insanlara kendini yakın hissedilen insanlar arasında şöyle bir şey vardı: ‘Bak görüyor musun? Adamlar neler yapabildiler?’ Buradaki insanlar da mutlaka oradakilerden etkilendiğini kabul ediyorum. Bizde olanlardan sonra olayların Brezilya’daki yansımalarını gördük. Burada kullanılan alet edevat, araç gereç, espri anlayışının orada olması, dünya üzerinde aynı yakın görüşe sahip olan insanların daha özgürlükçü, daha birazcık soldan bakan insanların*

birbirlerinden pozitif anlamda etkilendiklerini ya da birbirlerine destek olduklarına tanık oldum.”

Emrah Altındış ise bu konuda şunları aktarmıştır: *“Bir sürü o dönem dayanışma fotoğrafları çekiliyordu. Haberdardı insanlar birbirinden o esnada. Biz burada Brezilyalıların eylemlerine de gittik dayanışmak için. Hiçbir şey olarak etkilemese moral, destek olarak etkileyecek diye düşünüyorum. ‘Biz yalnız değiliz, dünyanın başka yerlerinde de insanlar sokağa çıkıyor’ diye. Ya da bundan sonra gelecek bir isyanı etkileyecektir kesin ya da mesela hemen kapı komşumuz Yunanistan’a o dönem bizim isyanın bir moral olduğunu düşünüyorum.”*

Mücella Yapıcı ise, *“Valla ilginç. Yani Brezilya ile Taksim Dayanışması’nın örgütlenmesi çok aynı biçimde. Ben şuna bağlıyorum. Demek ki dünyada öyle bir hal var. Bu etkileşimlerden dolayı. Tabii ki etkilediğini düşünüyorum. Ama çok çok büyük bir etki değil ama heyecan yarattığını düşünüyorum daha doğrusu. Brezilya’dan gelenlerle biz konuştuk zaten. Onlar çok ilginç. Bir hafta mı on gün mü öyle bir şey var arasında. Çok etkilendiklerini düşünüyorlar fakat aynı şekilde örgütlenme, çok ilginç bir şey. Orada da mimarlar ve mühendislerin olduğu çok büyük bir sendikanın şemsiyesinde bir örgütlenme var. Bizde de. Ama ülkeler çok benzediği için sorunlar da benziyor. Dolayısıyla halkın tepkileri de birbirine benziyor. Tabii bu Twitter filan onların da etkisi var şimdi. Mesela esas olarak taksim dayanışması occupy hareketleri oldu ya insanların bu tepkisinde mutlaka etkileşim vardır ve bunun da aracı bir Twitter, internet, başka bir şey değil.”* şeklinde bir açıklama yaparak dünyada farklı toplumlar arasındaki etkileşim konusuna dikkat çekmiştir.

6. Gezi Parkı Eylemleri Dünyadaki Diğer İnsanlara Cesaret Vermiştir

Araştırmada katılımcılardan bazıları, Gezi Parkı eylemlerinin dünyadaki diğer insanlara cesaret verdiğini ifade etmiştir. Bu konuda Yekta Kopan düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Bakınız bir önceki cevap. Bir önceki soruda o yüzden bu kadar uzun konuştum. Elbette etkisi olacaktır. Elbette bazı konularda kararlılık, cesaret, umut, beklenti verecektir ve fakat aynı şekilde Gezi Parkı’nı*

olumsuz gören insanların Gezi Parkı'nı bir komplo olarak gören insanların, Gezi Parkı'nı bir ülke imajı zedeleyici yanlış eylem olarak gören insanların da bundan sonraki hareketler için birtakım veriler verecektir."

Mustafa Edip Yılmaz ise konuyla ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *"Etkileşim var mutlaka ama pek çok sebep var burada. Hepsini ayıklayıp biraz bilimsel konuşmak lazım. Var etkilenmiş olabilir prensip olarak. Cesaret vermiş olabilir insanlara. Ama neticesinde ne oldu ki Gezi Parkı'nda? İnsanlar niye ilham alsın Gezi Parkı'ndan? Bir girişimde bulunuldu ve sonuç alınmadı ki. Siyasi gerçeklik değişmedi. İktidar oy oranını arttırdı."*

7. Gezi Parkı Hareketinden Sonra Ortaya Çıkan Toplumsal Hareketler İle Gezi Parkı Hareketi Arasında Eylemlerin İçeriği ve Yöntemleri Bakımından Benzerlikler Bulunmaktadır

Araştırmada, katılımcılardan bazıları Gezi Parkı hareketinden sonra ortaya çıkan diğer toplumsal hareketler ile Gezi Parkı hareketi arasında eylemlerin içeriği ve yöntemleri açısından benzerlikler bulunduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda vatandaş E.Y. şunları aktarmıştır: *"Mutlaka etkisi oldu. Bu sadece Twitter etkisi değil. Yunanistan'da öğrencinin polis tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar, insanlar bütün Atina'yı yakarken, oradaki insanlara kendini yakın hisseden insanlar arasında şöyle bir şey vardı: 'bak görüyor musun adamlar neler yapabildiler.' Buradaki insanlar da mutlaka oradakilerden etkilendiğini kabul ediyorum. Bizde olanlardan sonra olayların Brezilya'daki yansımalarını gördük. Burada kullanılan alet edevat, araç gereç, espri anlayışının orada olması, dünya üzerinde aynı yakın görüşe sahip olan insanların daha özgürlükçü, daha birazcık soldan bakan insanların birbirlerinden pozitif anlamda etkilendiklerini ya da birbirlerine destek olduklarına tanık oldum"*.

Mücella Yapıcı ise bu konuda şunları ifade etmiştir: *"Valla ilginç. Yani Brezilya ile Taksim Dayanışması'nın örgütlenmesi çok aynı biçimde. Ben şuna bağlıyorum. Demek ki dünyada öyle bir hal var. Bu etkileşimlerden dolayı. Tabii ki etkilediğini düşünüyorum. Ama çok çok büyük bir etki değil ama heyecan yarattığını düşünüyorum daha doğrusu. Brezilya'dan gelenlerle biz konuştuk zaten. Onlar çok*

ilginç. Bir hafta mı on gün mü öyle bir şey var arasında. Çok etkilendiklerini düşünüyorlar fakat aynı şekilde örgütlenme, çok ilginç bir şey. Orada da mimarlar ve mühendislerin olduğu çok büyük bir sendikanın şemsiyesinde bir örgütlenme var. Bizde de. Ama ülkeler çok benzediği için sorunlar da benziyor. Dolayısıyla halkın tepkileri de birbirine benziyor. Tabii bu Twitter filan onların da etkisi var şimdi. Mesela esas olarak taksim dayanışması occupy hareketleri oldu ya insanların bu tepkisinde mutlaka etkileşim vardır ve bunun da aracı bir Twitter, internet, başka bir şey değil.”

8. Gezi Parkı Hareketi Eylemcileri ile Dünyadaki Diğer Toplumsal Hareketlerdeki Eylemciler Arasındaki Dayanışma Örnekleri Göze Çarpmaktadır

Verilerin betimsel analizinde, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı hareketi eylemcileri ile dünyadaki diğer toplumsal hareketlerdeki eylemciler arasında dayanışma örnekleri olduğuna dikkat çektikleri görülmüştür. Bu konuda vatandaş E.Y. şunları ifade etmiştir: *“Mutlaka etkisi oldu. Bu sadece Twitter etkisi değil. Yunanistan’da öğrencinin polis tarafından öldürülmesiyle başlayan olaylar, insanlar bütün Atina’yı yakarken, oradaki insanlara kendini yakın hisseden insanlar arasında şöyle bir şey vardı: ‘Bak görüyor musun? Adamlar neler yapabildiler?’ Buradaki insanlar da mutlaka oradakilerden etkilendiğini kabul ediyorum. Bizde olanlardan sonra olayların Brezilya’daki yansımalarını gördük. Burada kullanılan alet edevat, araç gereç, espri anlayışının orada olması, dünya üzerinde aynı yakın görüşe sahip olan insanların daha özgürlükçü, daha birazcık soldan bakan insanların birbirlerinden pozitif anlamda etkilendiklerini ya da birbirlerine destek olduklarına tanık oldum.”*

Alper Taş ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *“Oldu çünkü Brezilya’da sloganlar atıldı, ‘Burası artık Türkiye’ diye. İster istemez oluyor. Her toplumsal kalkışma isyan dünyanın diğer yerlerinde politik etkiler yaratıyor. Hamburg’a gitmiştim Gezi’den 2-3 ay sonra, işte Hamburg’da orada bir Gezi Parkı’na benzer bir alan açmışlardı kendilerine ve orada insanlar Gezi ile dayanışmada bulunmuşlardı. Yani dünyanın birçok yerinde haziran, Gezi isyanında*

ortaya çıkan insanlarla dayanışmak için çeşitli yerlerde insanlar da çeşitli meydanlara toplanmışlardı. Etkiledi yani.”

9. Gezi Parkı Eylemlerinden Siyasal Bir Sonuç Alınmadığı İçin Diğer Toplumlar Gezi Parkı Eylemlerini Örnek Almamaktadırlar

Araştırmada, katılımcılardan bazılarının Gezi Parkı eylemlerinden siyasal bir sonuç alınmadığı için diğer toplumların Gezi Parkı eylemlerini örnek almadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu konuda Mustafa Edib Yılmaz, şunları ifade etmiştir: *“Etkileşim var mutlaka ama pek çok sebep var burada. Hepsini ayıklayıp biraz bilimsel konuşmak lazım. Var etkilenmiş olabilir prensip olarak. Cesaret vermiş olabilir insanlara. Ama neticesinde ne oldu ki Gezi Parkı’nda? İnsanlar niye ilham alsın Gezi Parkı’ndan? Bir girişimde bulunuldu ve sonuç alınmadı ki. Siyasi gerçeklik değişmedi. İktidar oy oranını arttırdı.”*

Rıdvan Akar ise konuyla ilgili olarak, *“Aslında Brezilya’daki gelenek bizden daha köklü ve eski. Onlarda son derece köklü ve eski bir toprak hareketi var. Dolayısıyla bizim onlardan öğrenmemiz gereken şeyler olduğunu düşünüyorum. Bu tür hareketler kendi içerisinde eğer bir gelenek oluştururlarsa onu hem siyaseten kendilerine hem de bir tecrübe olarak başka dünyalara taşıyabiliyorlar. Gezi böyle bir tecrübe değildi. Sürdürülebilir bir itiraz kültürü değildi. Anlıktı. Dolayısıyla bundan bir siyasal sonuç ve tecrübe çıkmadı ama benim açımdan böyle olması daha iyidir. Marx’ın lafındaki gibi; ‘Şimdi iktidarda olanların üzerlerinde bir hayalet dolaşiyor ve o hayalet ne zaman canlanacak bilinmiyor.’* şeklinde bir açıklama yaparak konuya ilişkin düşüncelerini detaylı bir biçimde ifade etmiştir.

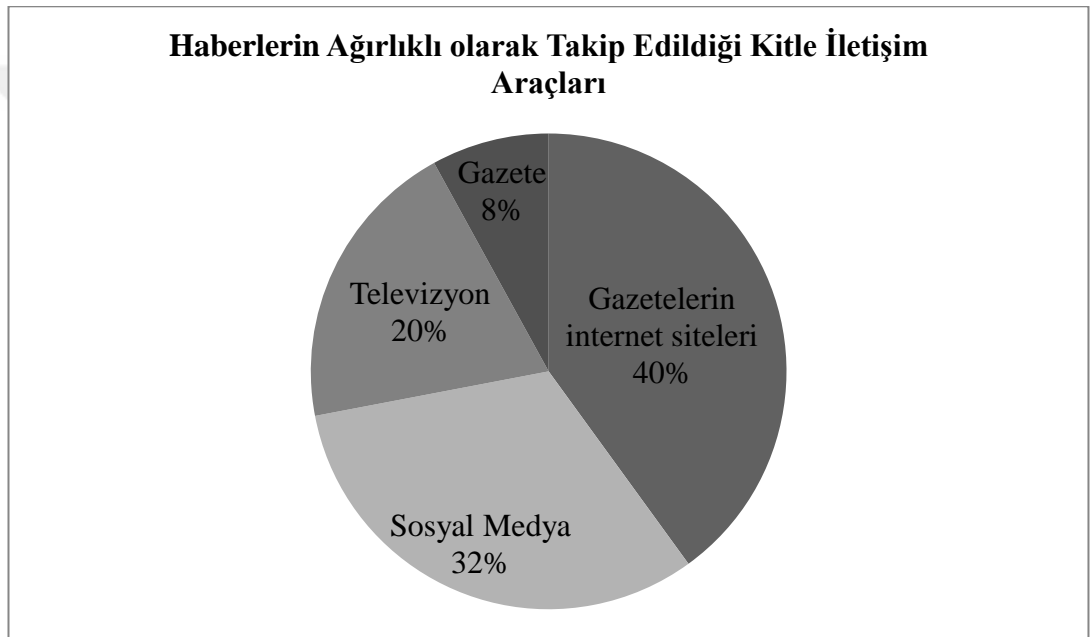
4.3.4.2. Anket

4.3.4.2.1. Yöntem

Araştırmada, derinlemesine görüşme yapılan 25 katılımcıya anket yöntemiyle toplamda 49 tane kapalı uçlu ve açık uçlu soru sorulmuştur. Anket bulguları, istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

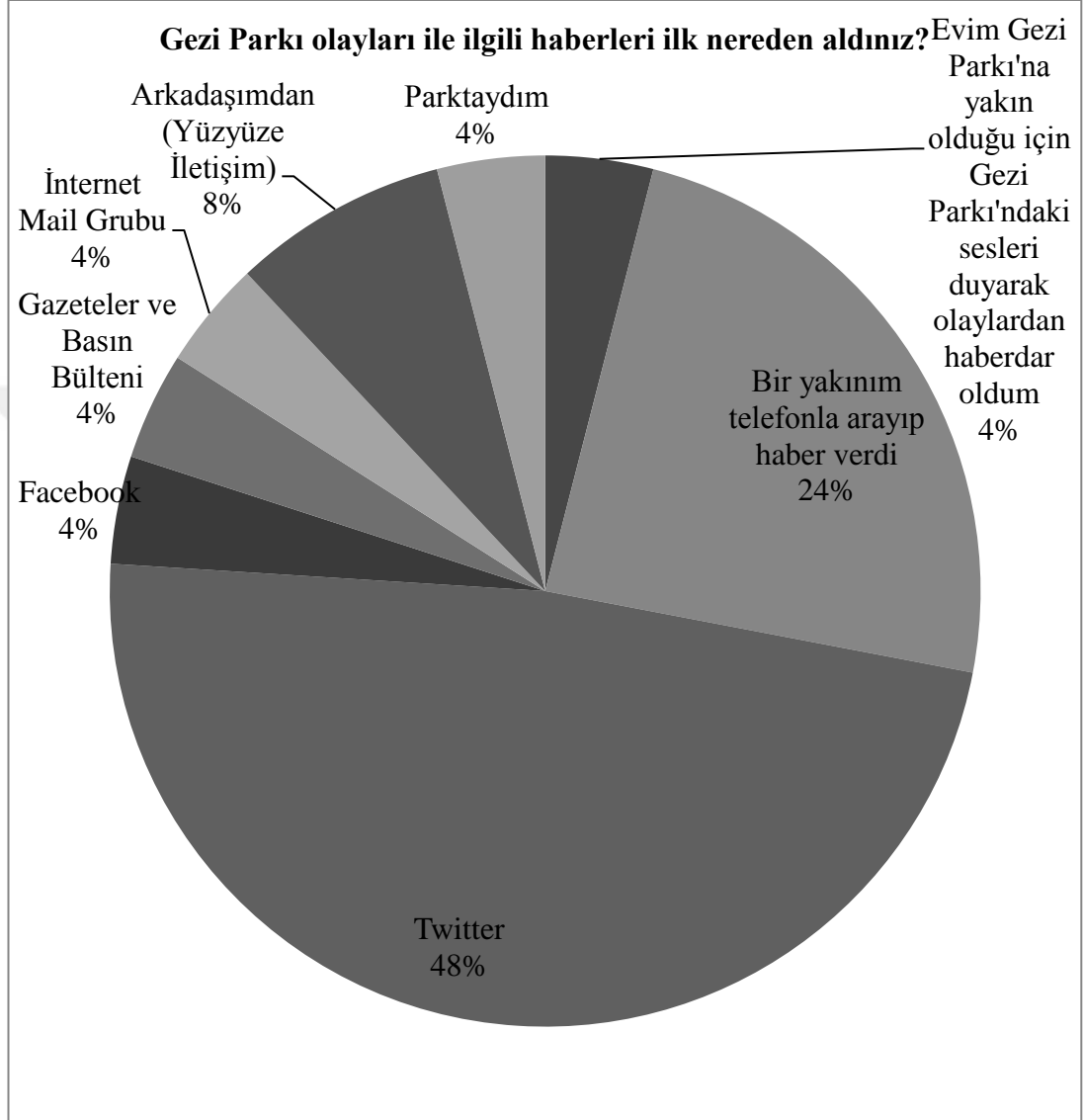
4.3.4.2.2. Bulgular

1. soruda katılımcılara “Haberleri ağırlıklı olarak hangi kitle iletişim aracından veya araçlarından takip edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir ve katılımcılardan ilgili kitle iletişim araçlarını tercih etme yoğunluğuna göre sıralama yapmaları istenmiştir. Buna göre; görüşülen 25 kişiden 10 kişi haberleri öncelikli olarak gazetelerin internet sitelerinden takip ettiğini, 8’i sosyal medyadan takip ettiğini, 5’i televizyondan takip ettiğini ve 2’si gazeteden takip ettiğini belirtmiştir. Bu soruya verilen yanıtların yüzde olarak istatistiksel detayları şu şekildedir:

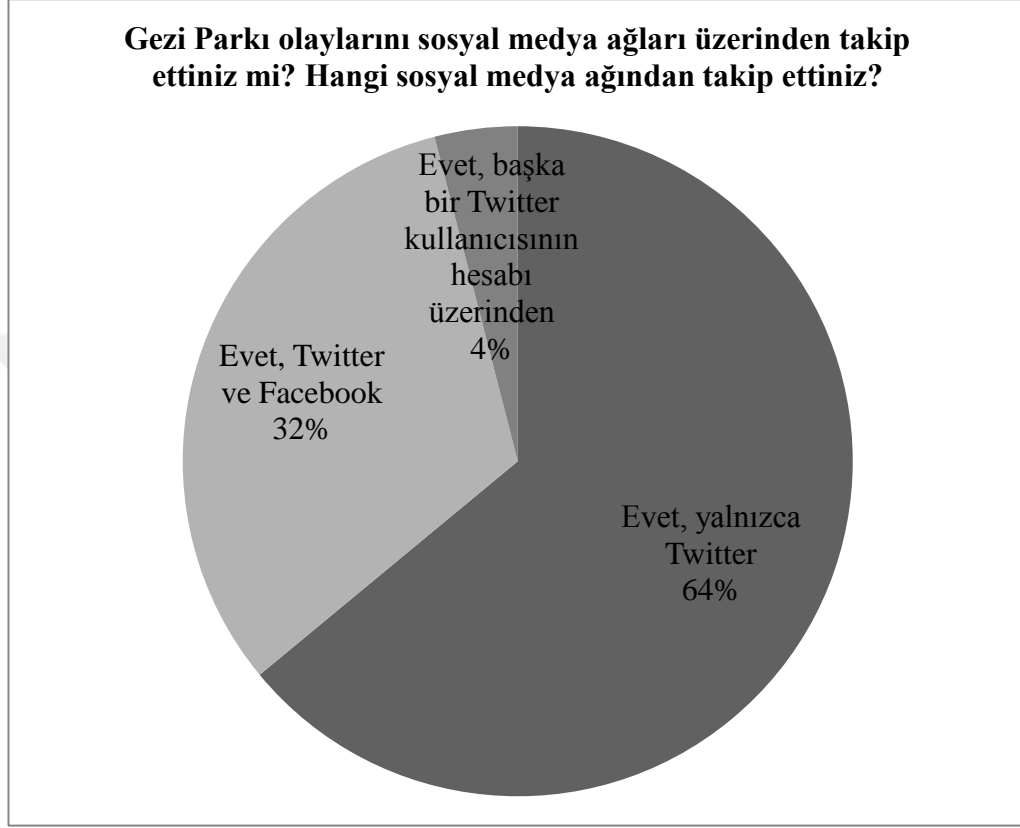
Şekil 4.24.

Katılımcılara 2. soruda Gezi Parkı olayları ile ilgili haberleri ilk olarak nereden aldıklarına ilişkin bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların istatistiksel görünümü şu şekildedir:

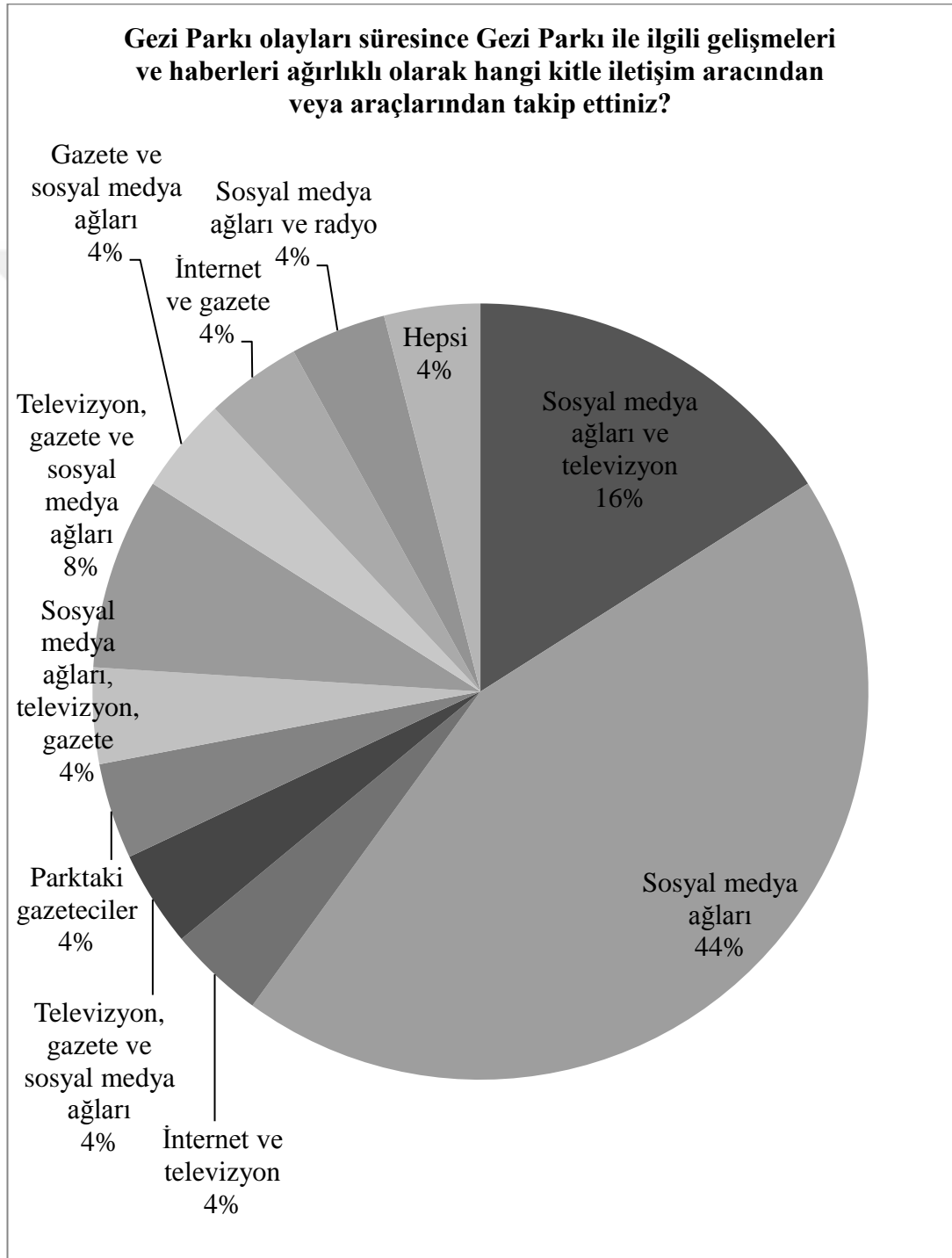
Şekil 4.25.

3. ve 4. soruda katılımcılara “Gezi Parkı olaylarını sosyal medya ağıları üzerinden takip edebildiniz mi? Hangi sosyal medya ağından takip ettiniz?” soruları yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

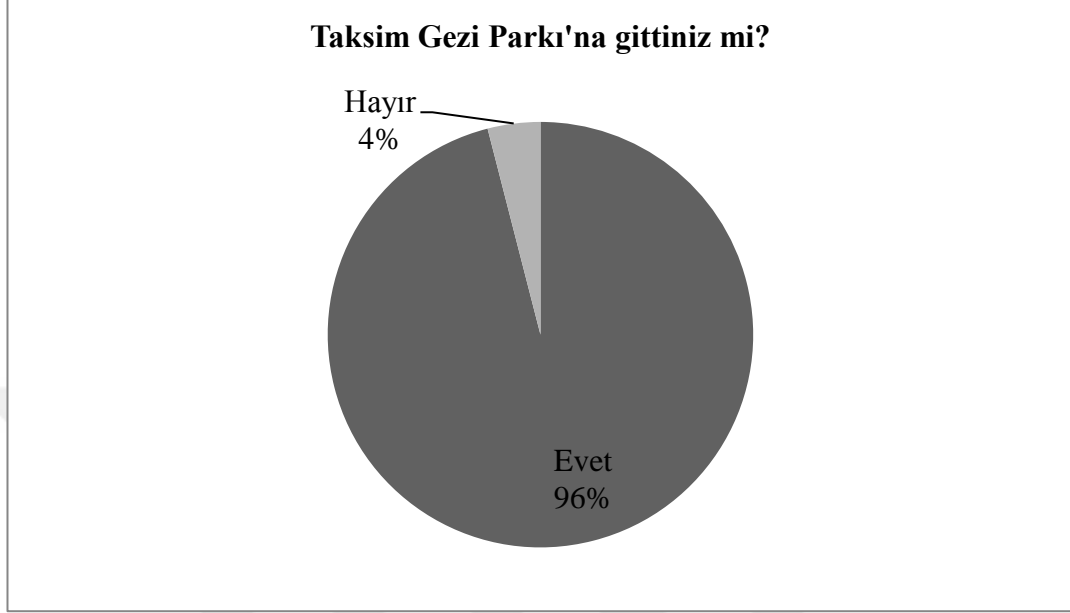
Şekil 4.26.

5. soruda katılımcılara Gezi Parkı olayları süresince Gezi Parkı ile ilgili gelişmeleri ve haberleri daha ağırlıklı olarak hangi kitle iletişim aracından veya araçlarından takip ettiği sorulmuştur. Buna göre, verilen yanıtların istatistiksel sonuçları şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Şekil 4.27.

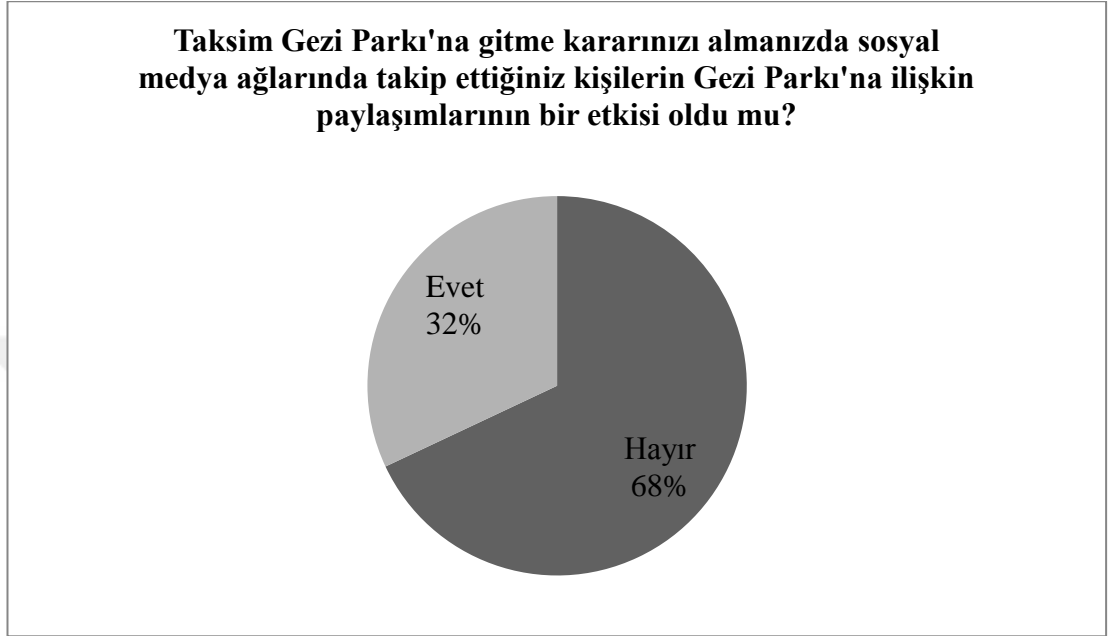
6. soruda katılımcılara, “Taksim Gezi Parkı’na gittiniz mi?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

Şekil 4.28.

Katılımcılardan 1 kişi (%4) bu soruya yurt dışında olması nedeniyle “Hayır” yanıtı vermiştir. Bununla birlikte bu katılımcı eylemler sırasında Taksim Gezi Parkı’na gidemediğini, yurt dışında düzenlenen Gezi Parkı eylemlerine katıldığını ifade etmiştir.

7. soruda “Taksim Gezi Parkı’na gitme kararınızı almanızda sosyal medya ağlarında takip ettiğiniz kişilerin Gezi Parkı’na ilişkin paylaşımlarının bir etkisi oldu mu?” sorusu katılımcılara sorulmuştur ve alınan yanıtların yüzdeleri şu şekildedir:

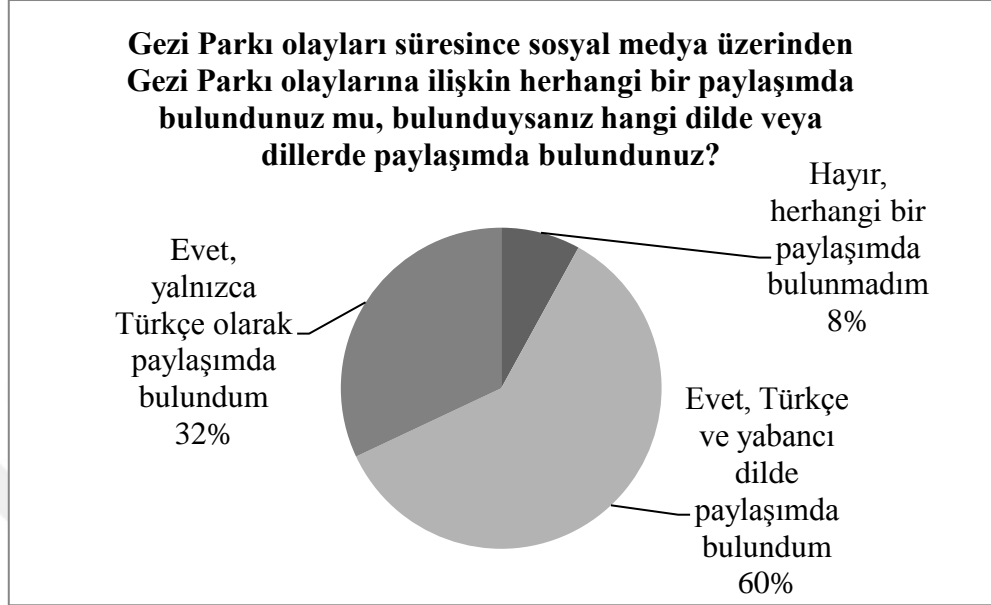
Şekil 4.29.

8. soruda katılımcılara, “Yabancı dil veya diller biliyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre, şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

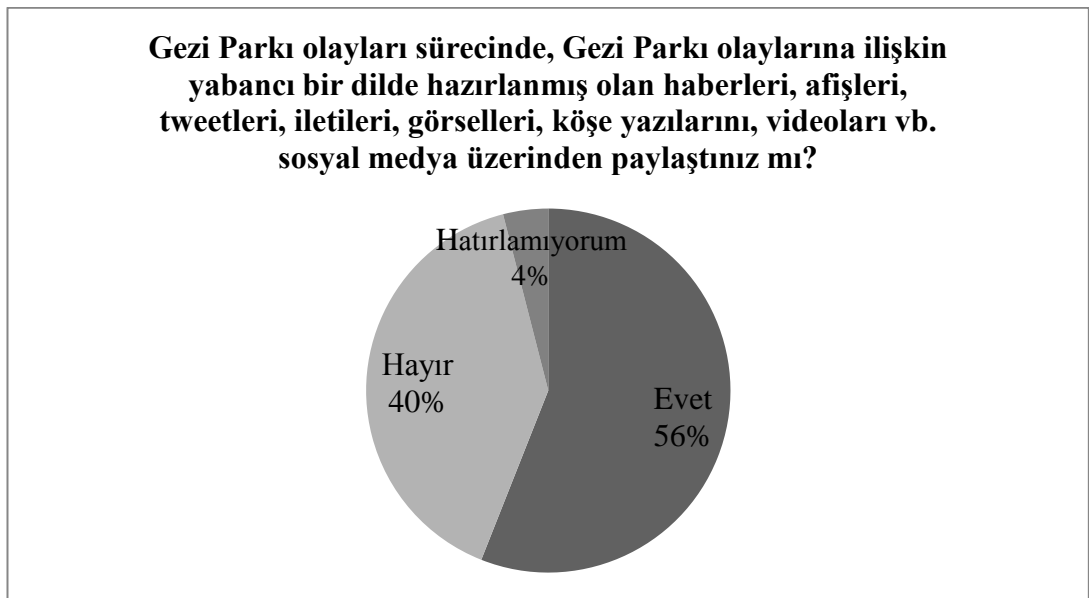
Şekil 4.30.

9. soruda katılımcılara “Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya üzerinden Gezi Parkı olaylarına ilişkin herhangi bir paylaşımda buldunuz mu?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtların oranları şu şekildedir:

Şekil 4.31.

10. soruda katılımcılara “Gezi Parkı olayları sürecinde, Gezi Parkı olaylarına ilişkin yabancı bir dilde hazırlanmış olan haberleri, afişleri, tweetleri, iletileri, görselleri, köşe yazılarını, videoları vb. sosyal medya üzerinden paylaştınız mı?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtların oranları şu şekildedir:

Şekil 4.32.

11. soruda katılımcılara Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya ağlarını ne şekilde, hangi amaçlar ve nedenler dolayısıyla kullandıklarının ortaya çıkartılmasına yönelik cümleler okunmuş, bu cümlelerin kullanım şekillerini yansıtmaması halinde “Evet” yanıtını, yansıtmaması halinde “Hayır” yanıtını vermeleri istenmiştir. Buna göre, ilgili sorular ve sorulara verilen yanıtların istatistiksel detayları şu şekilde ortaya çıkmıştır:

11.1.

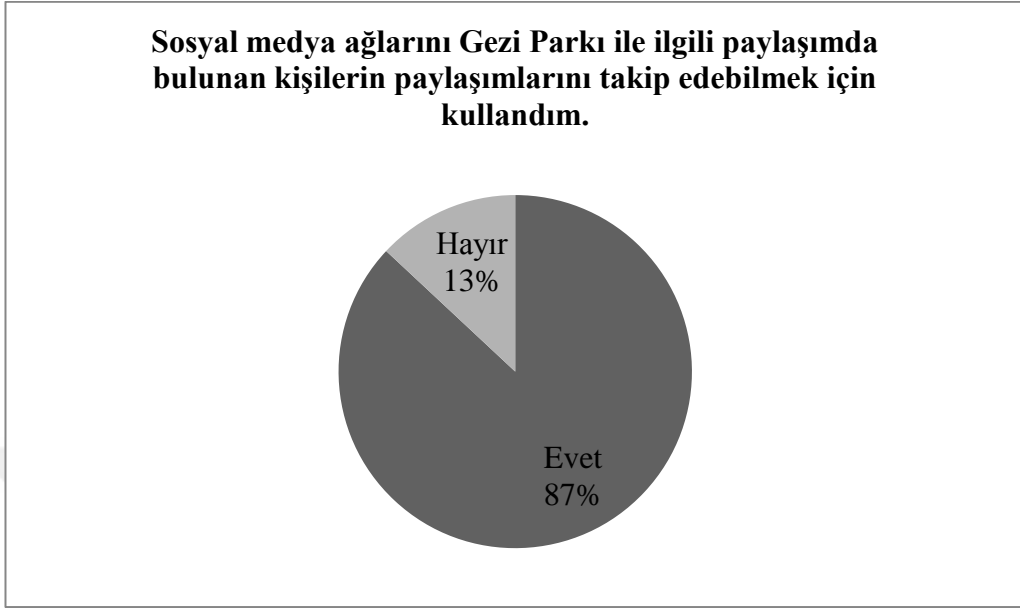
Şekil 4.33.

11.2.

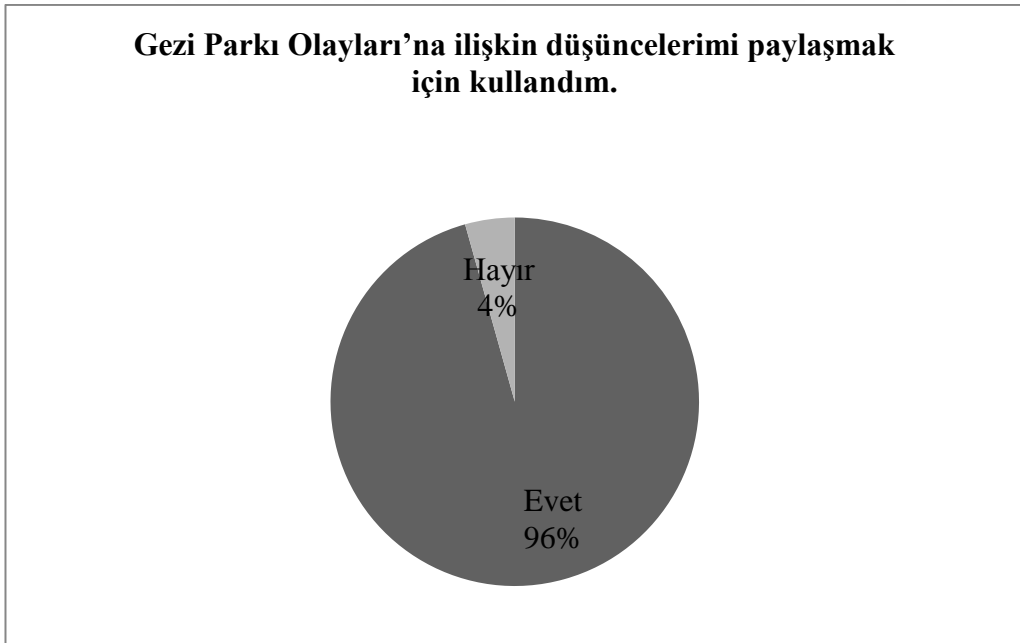
Şekil 4.34.

11.3.

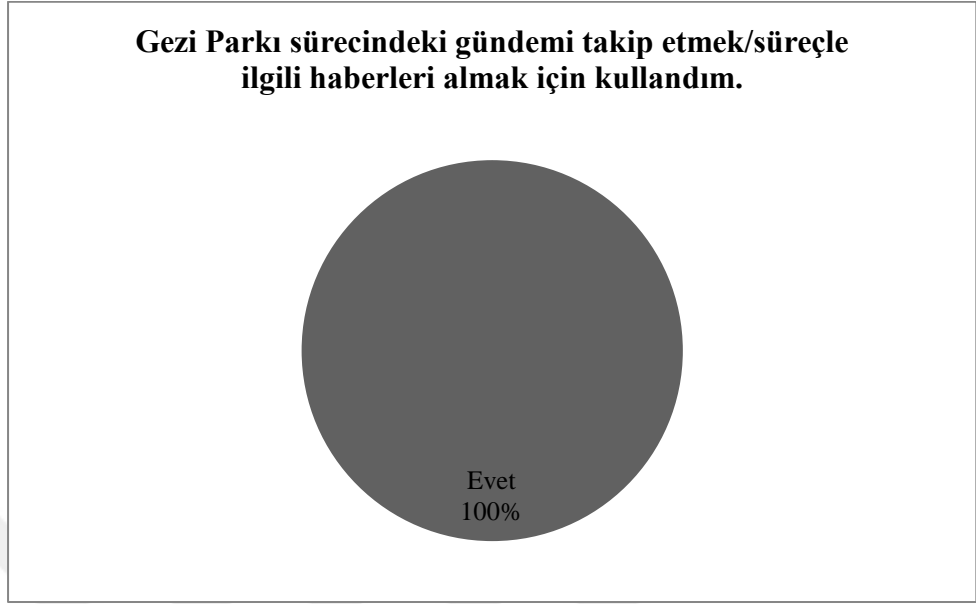
şekil 4.35.

11.4.

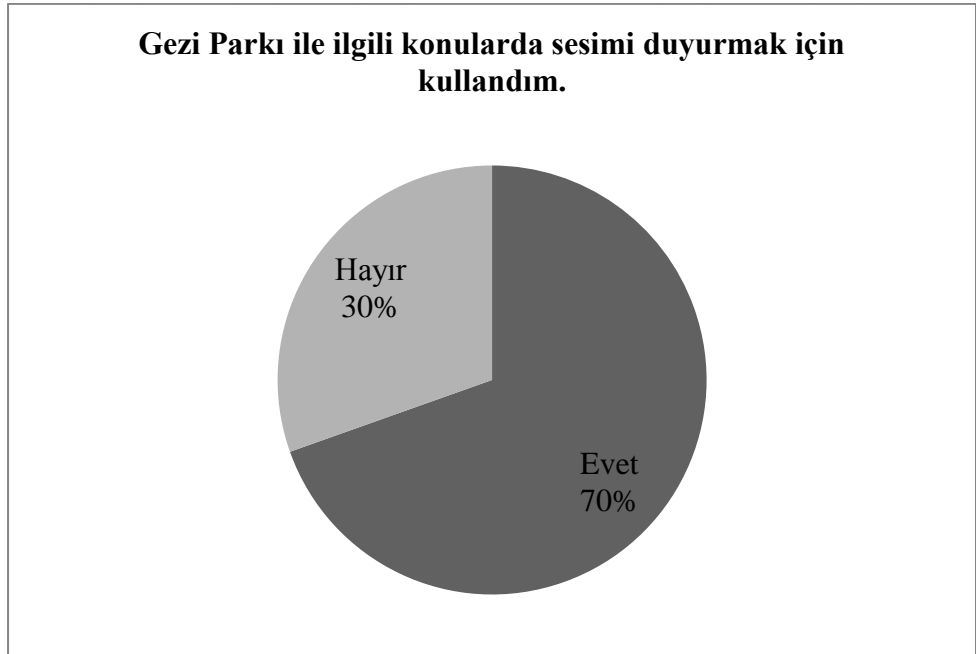
şekil 4.36.

11.5.

Şekil 4.37.

11.6.

Şekil 4.38.

11.7.

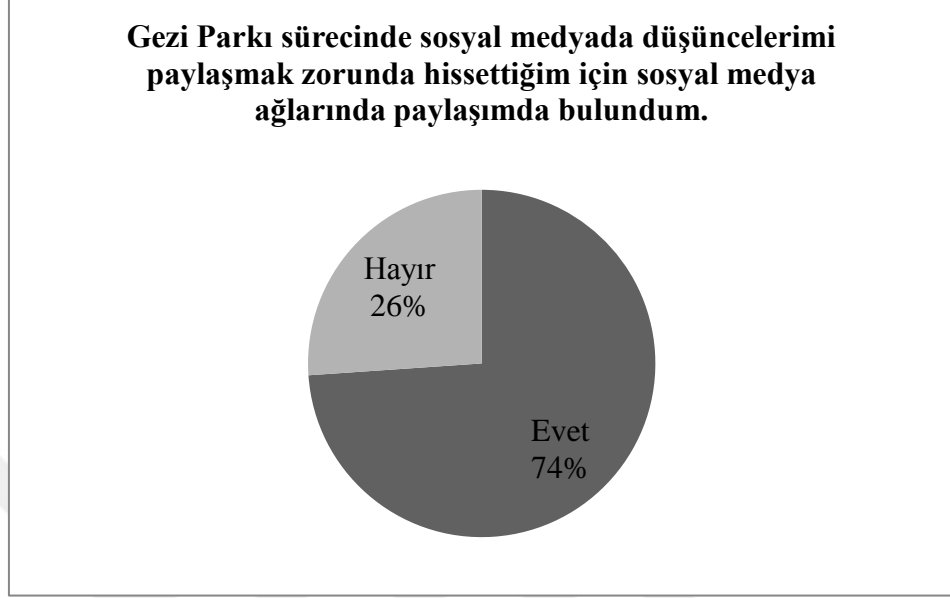
Şekil 4.39.

11.8.

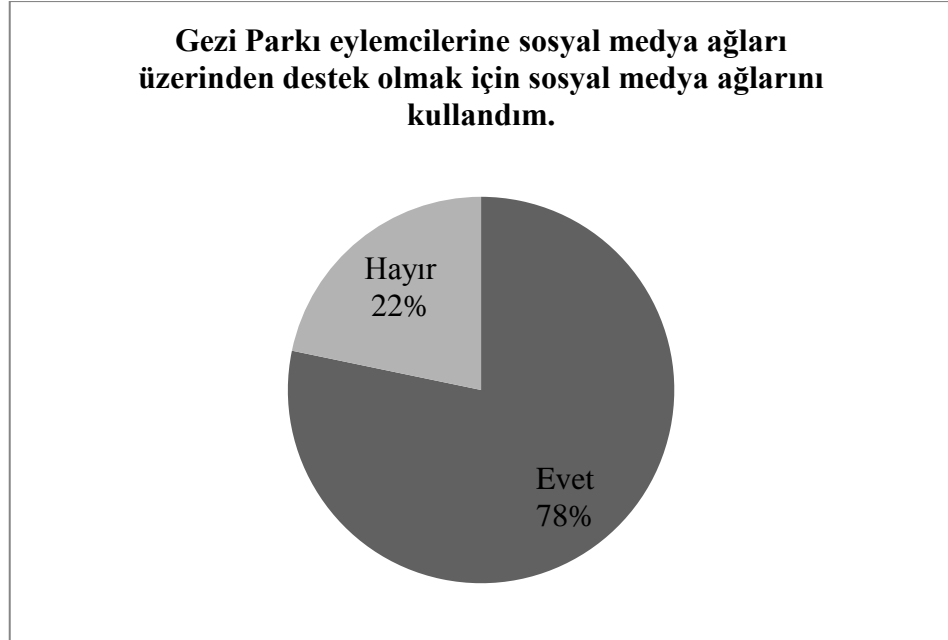
Şekil 4.40.

11.9.

Şekil 4.41.

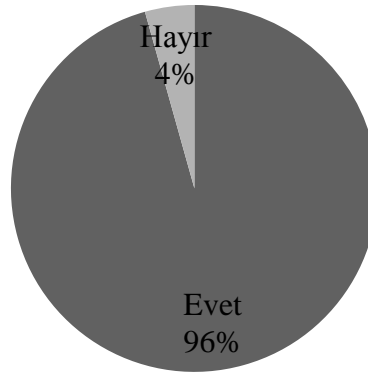
11.10.

Şekil 4.42.

11.11.

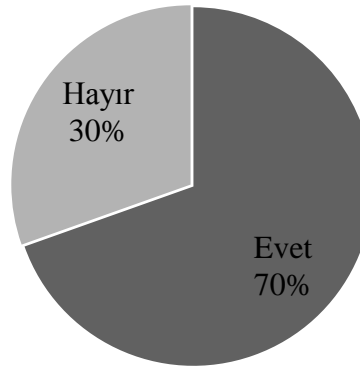
Gezi Parkı sürecinde, sosyal medyanın kamuoyu oluşturmada önemli bir rolünün olduğunu düşünöğüm için sosyal medya ağlarını kullandım.

Şekil 4.43.

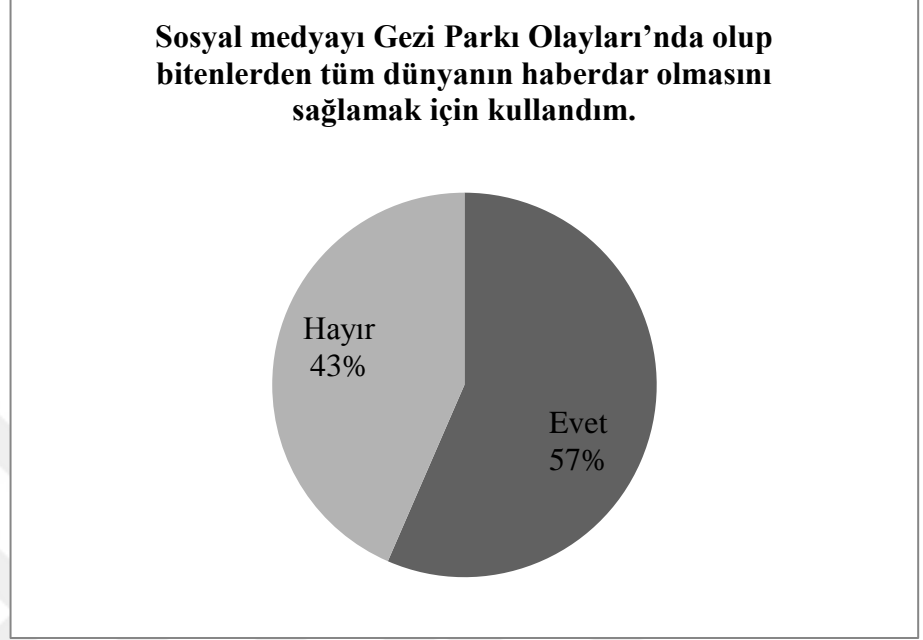
11.12.

Gezi Parkı sürecinde, sosyal medyanın uluslararası kamuoyu oluşturma gücü olduğunu düşünöğüm için sosyal medya ağlarını kullandım.

Şekil 4.44.

11.13.

Şekil 4.45.

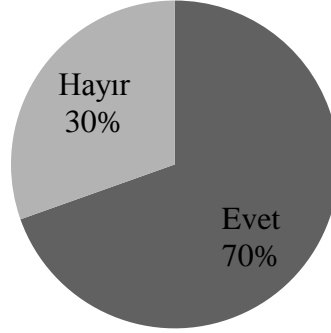
11.14.

Şekil 4.46.

11.15.

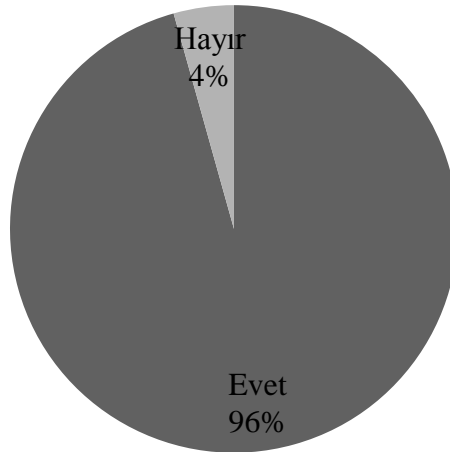
Gezi Parkı Olayları sürecinde, geleneksel medya kanallarına güvenimi kaybettiğim için sosyal medyayı kullandım.

Şekil 4.47.

11.16.

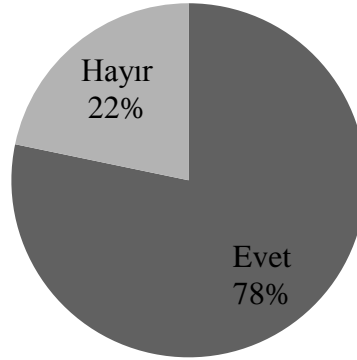
Gezi Parkı sürecinde, geleneksel medya kanallarından sosyal medyadan olduğu gibi güncel haberleri alamadığım için sosyal medyayı kullandım.

Şekil 4.48.

11.17.

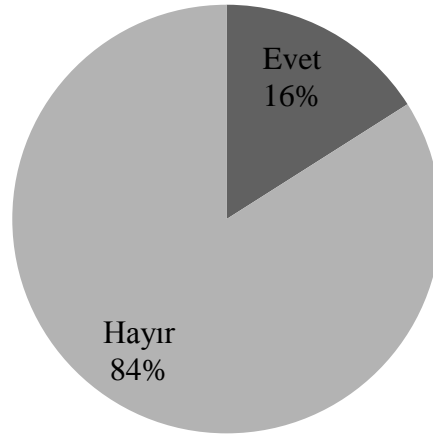
Gezi Parkı sürecinde, geleneksel medya kanallarının gerçekleri yansıtmadığını ve/veya haberleri taraflı şekilde verdiğini düşündüğüm için sosyal medya ağlarını kullandım.

Şekil 4.49.

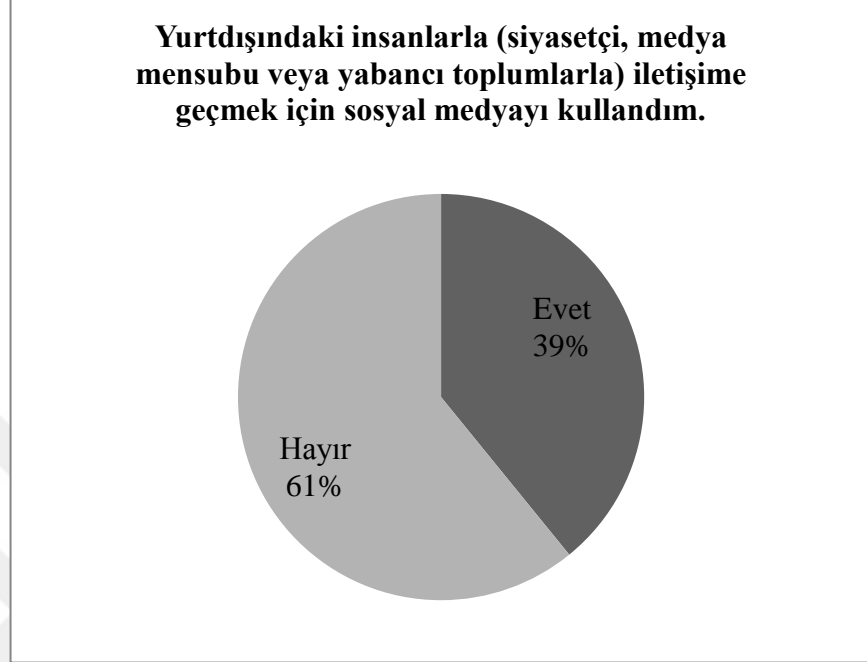
11.18.

Gezi Parkı sürecinde, siyasetçilerle iletişime geçmek için sosyal medya ağlarını kullandım.

Şekil 4.50.

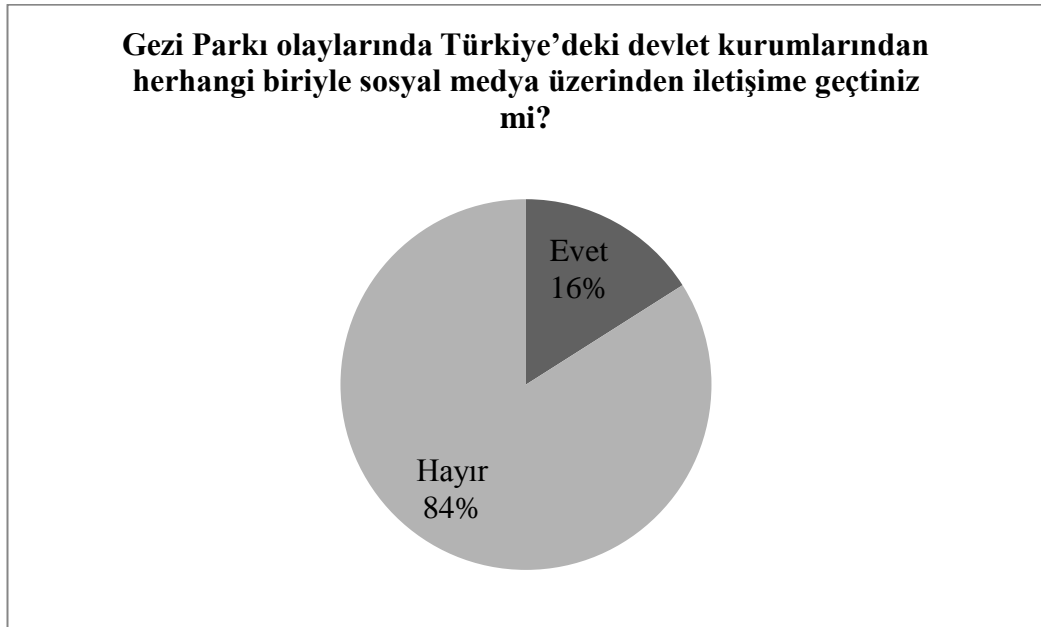
11.19.

Şekil 4.51.

12.

12.1.

Şekil 4.52.

12.2. Bu kısımdaki soru, 12.1. numaralı kısımda sorulan soruya “Evet” yanıtını verenlere sorulmuştur.

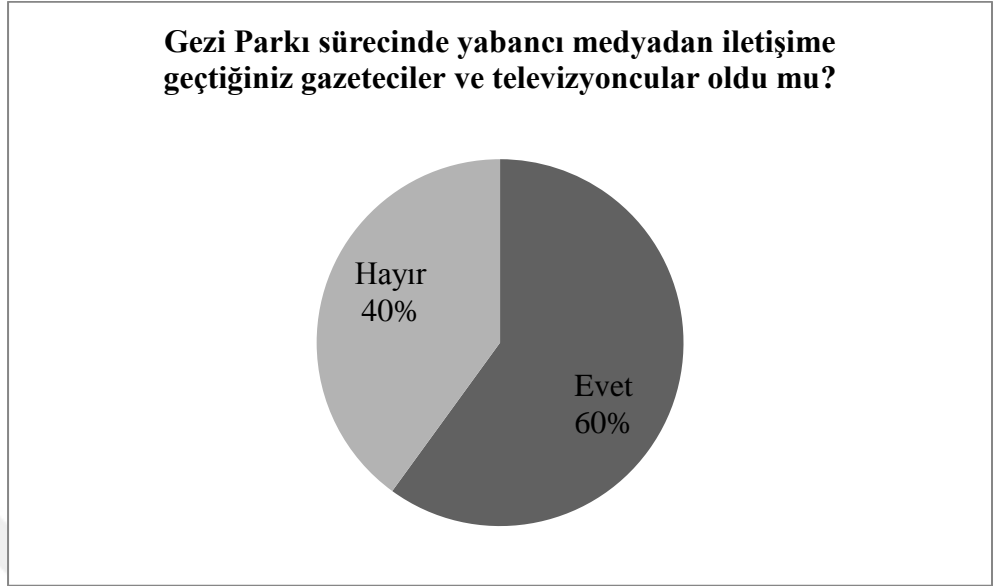
Şekil 4.53.

13.

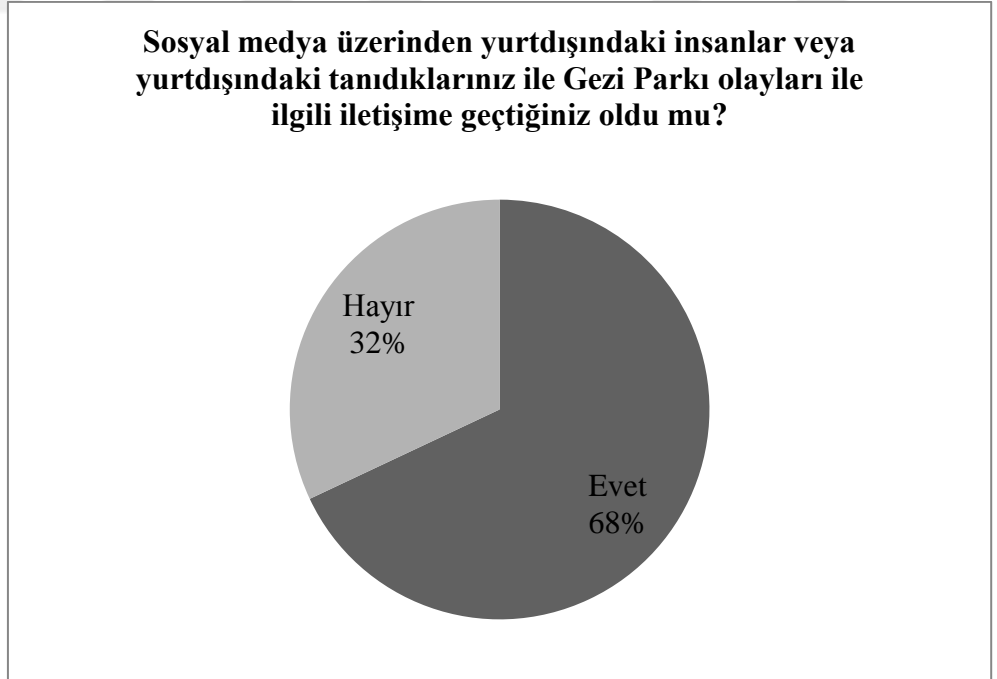
Şekil 4.54.

14.

Şekil 4.55.

15.

Şekil 4.56.

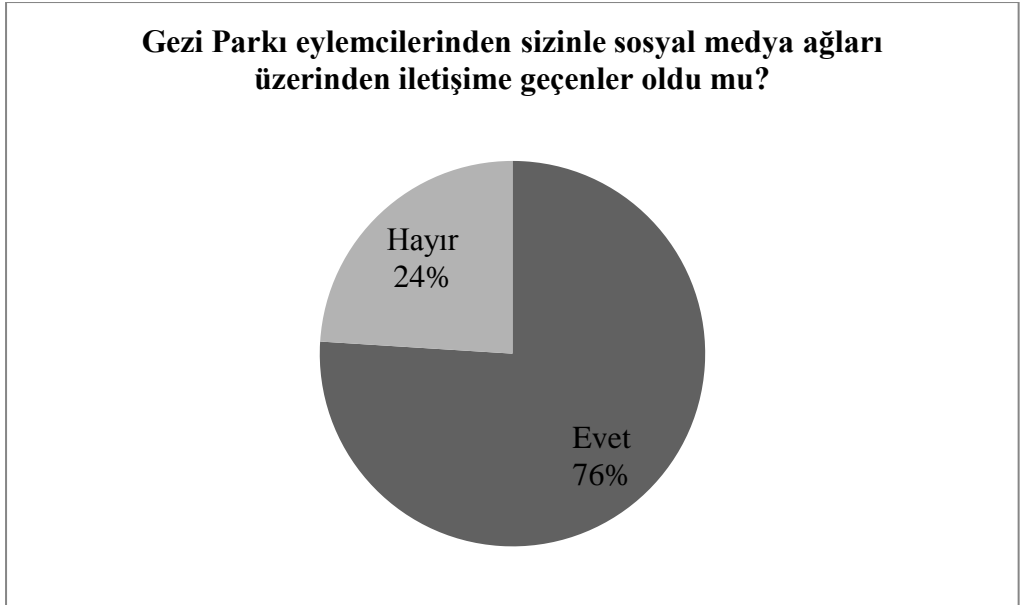
16.

16.1.

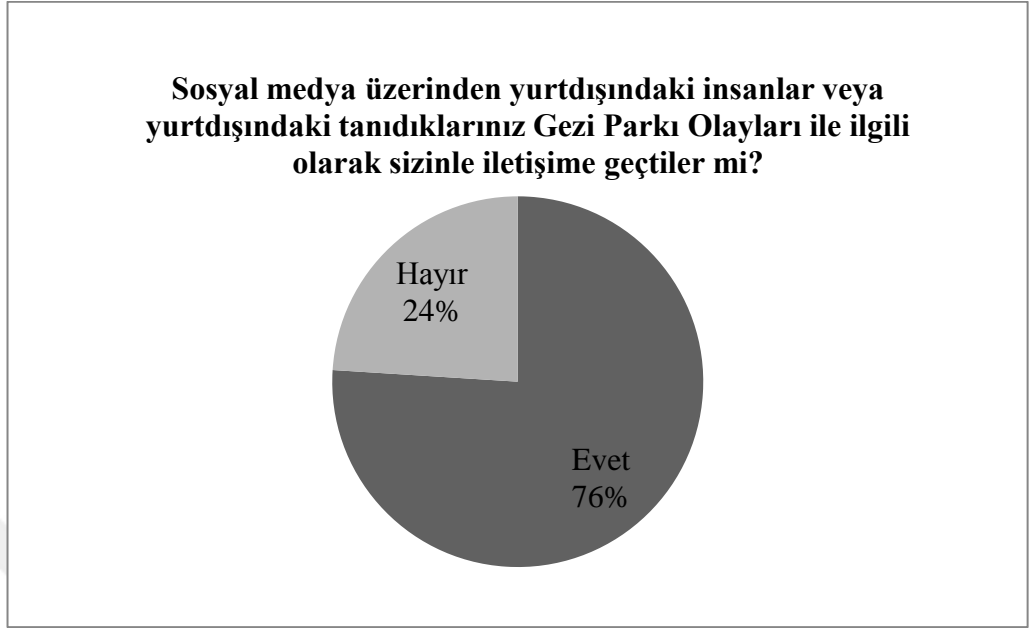
Şekil 4.57.

16.2.

Şekil 4.58.

17.

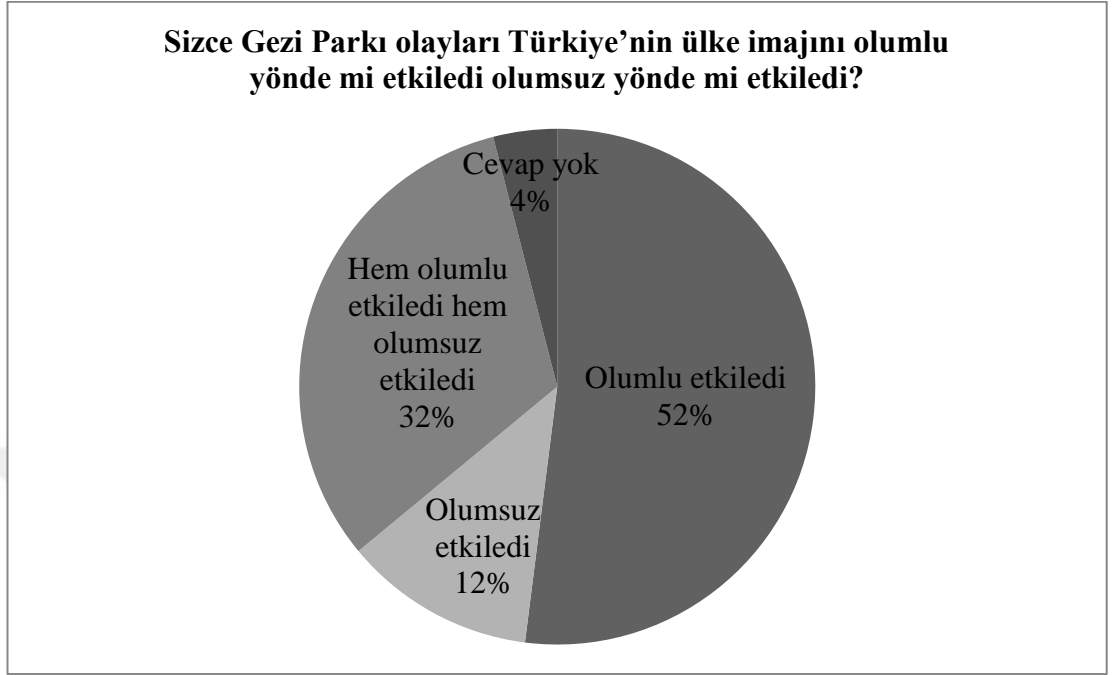
Şekil 4.59.

18.

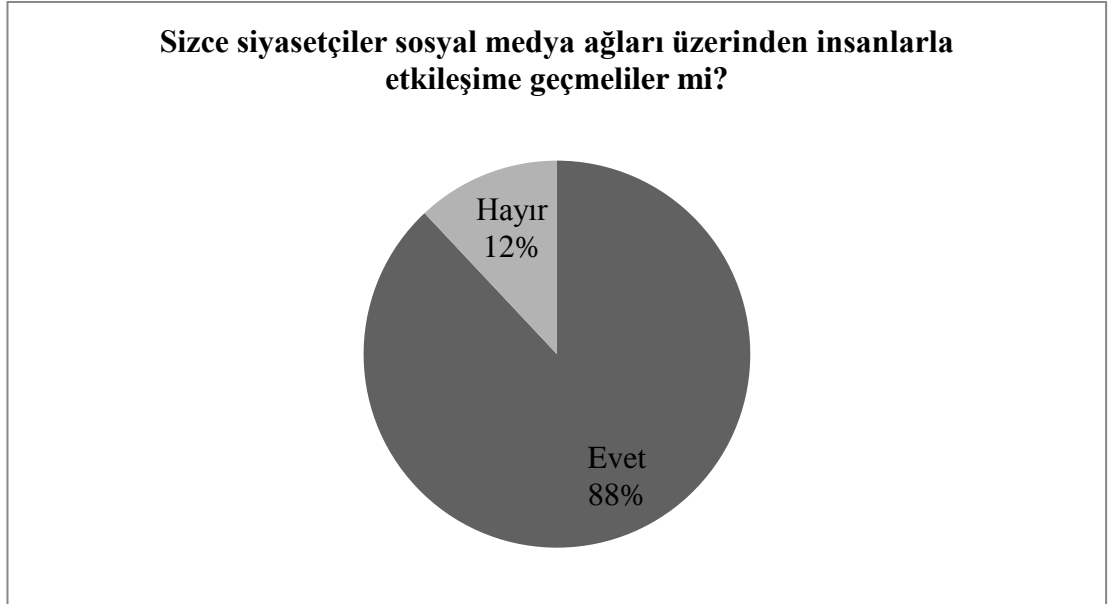
Şekil 4.60.

19.

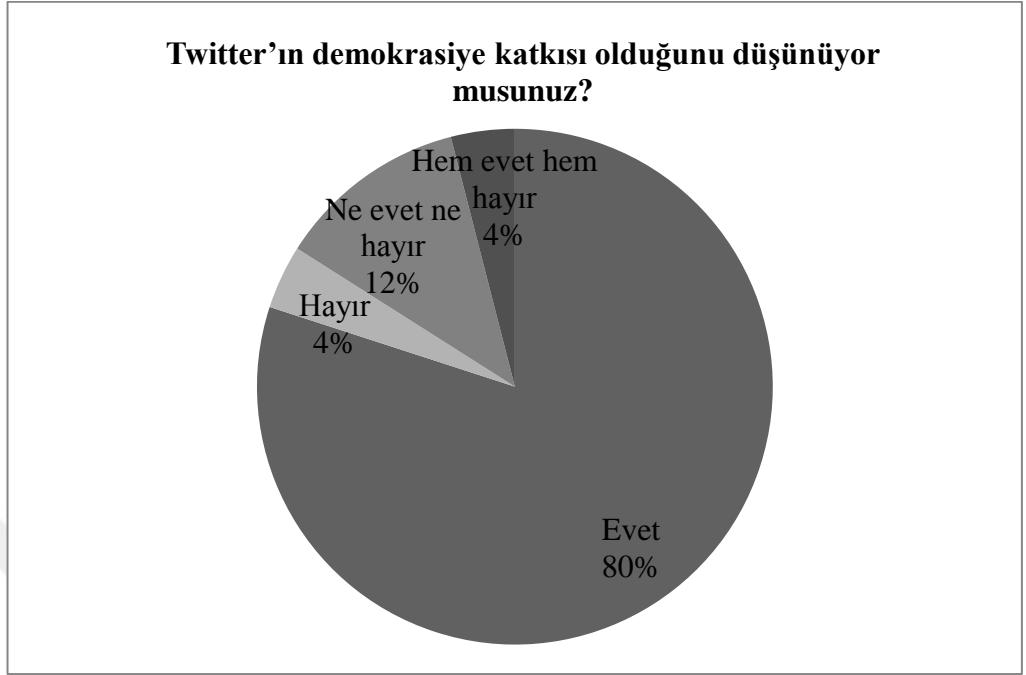
Şekil 4.61.

20.

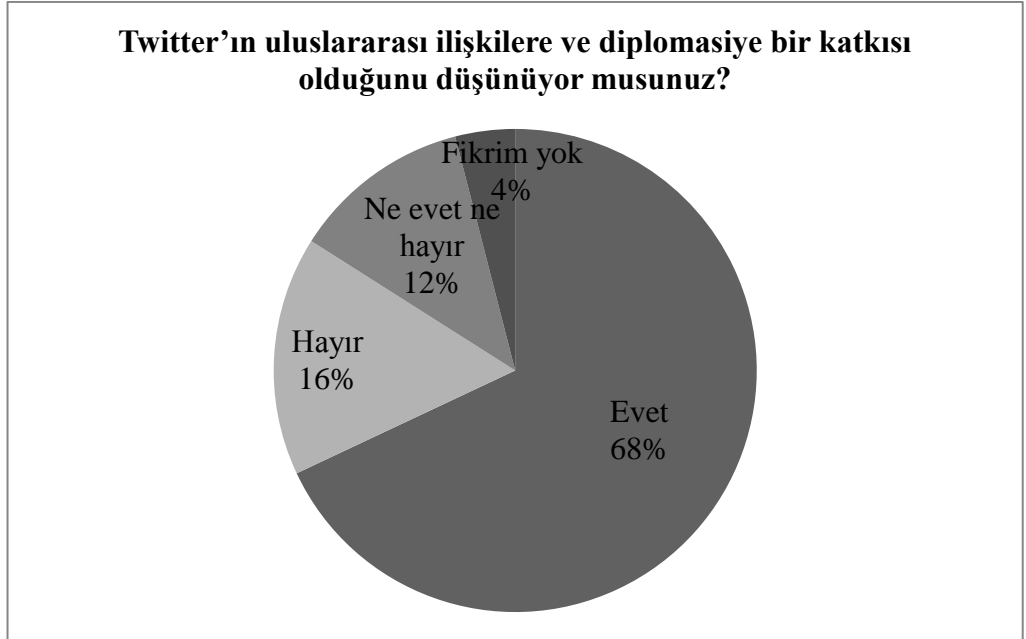
Şekil 4.62.

21.

Şekil 4.63.

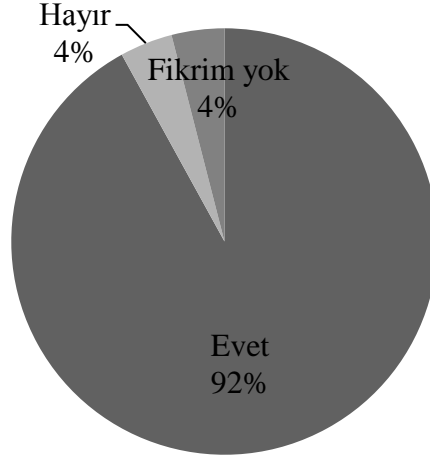
22.

Şekil 4.64.

23.

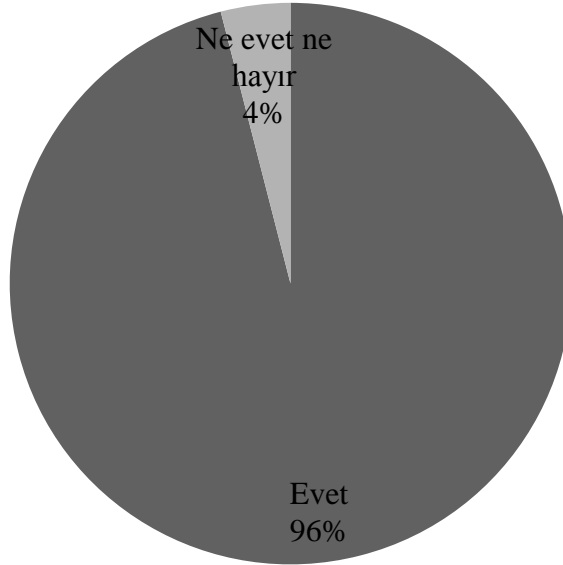
Twitter'ın dış kamular (yurtdışındaki insanlar) ile etkileşime geçmek için iyi bir araç olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.65.

24.

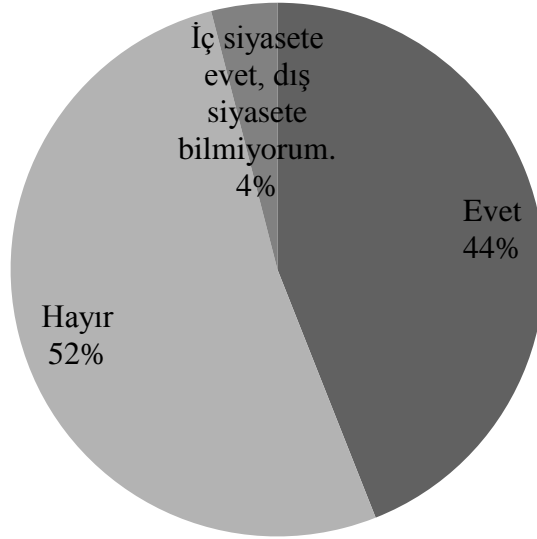
Twitter'ın küresel kamuoyu yarattığını düşünüyor musunuz?

Şekil 4.66.

25.

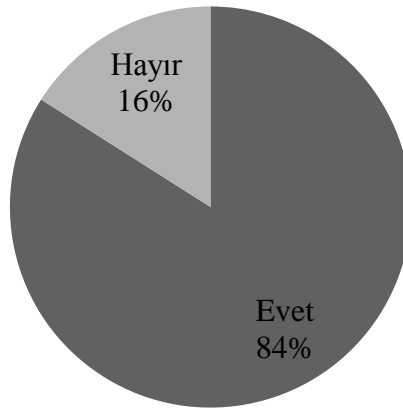
Twitter'ın iç ve dış siyasete yön verebilecek güçte bir sosyal medya ağı olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.67.

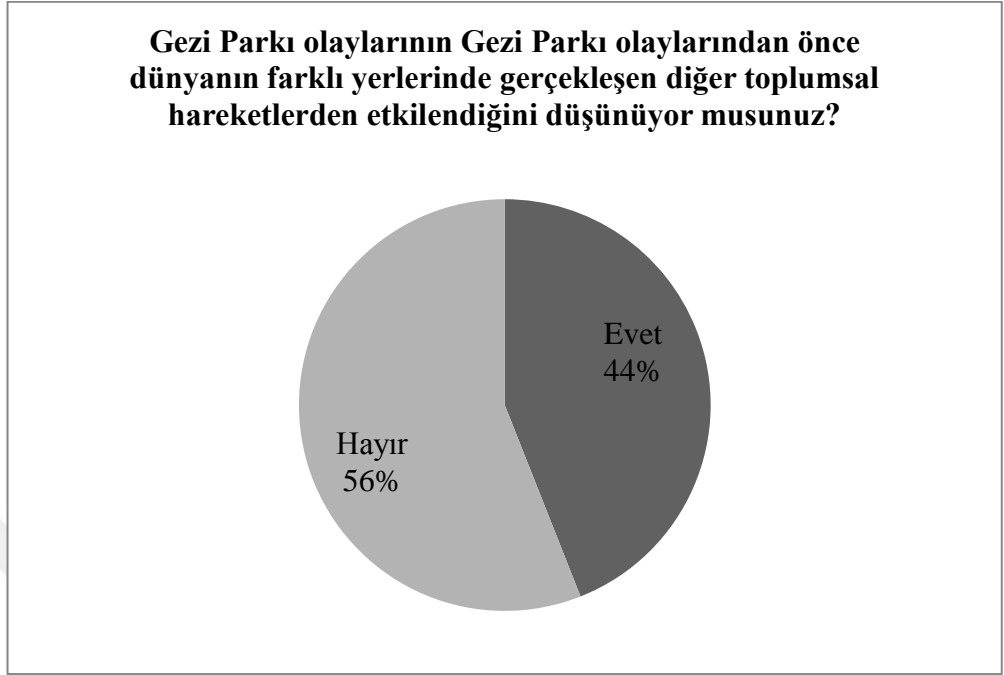
26.

Twitter'ın siyasetçileri ve devlet kurumlarını daha ulaşılır kıldığını düşünüyor musunuz?

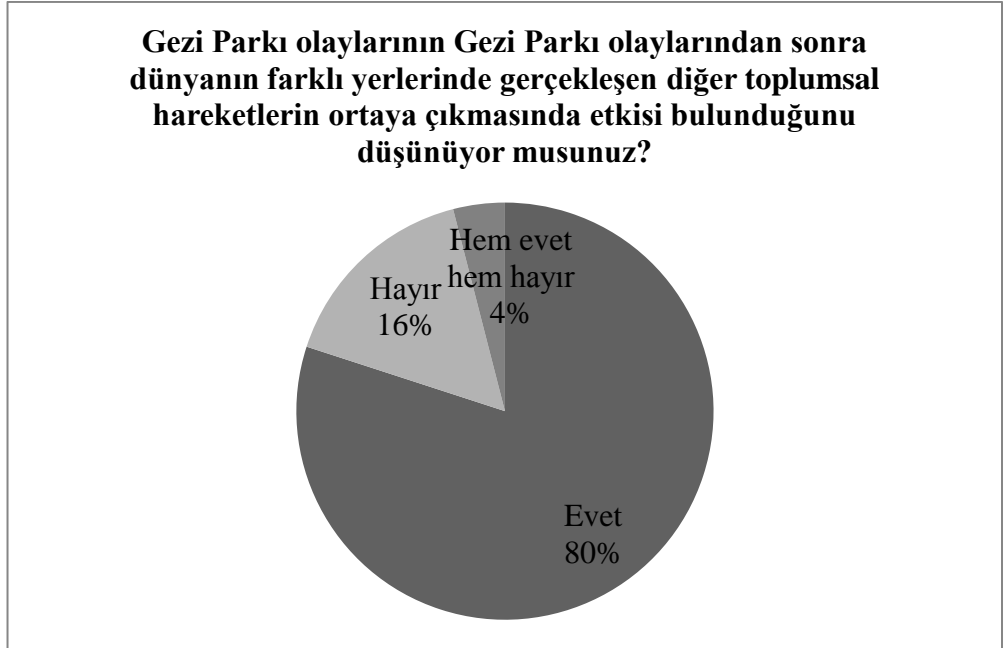
Şekil 4.68.

27.

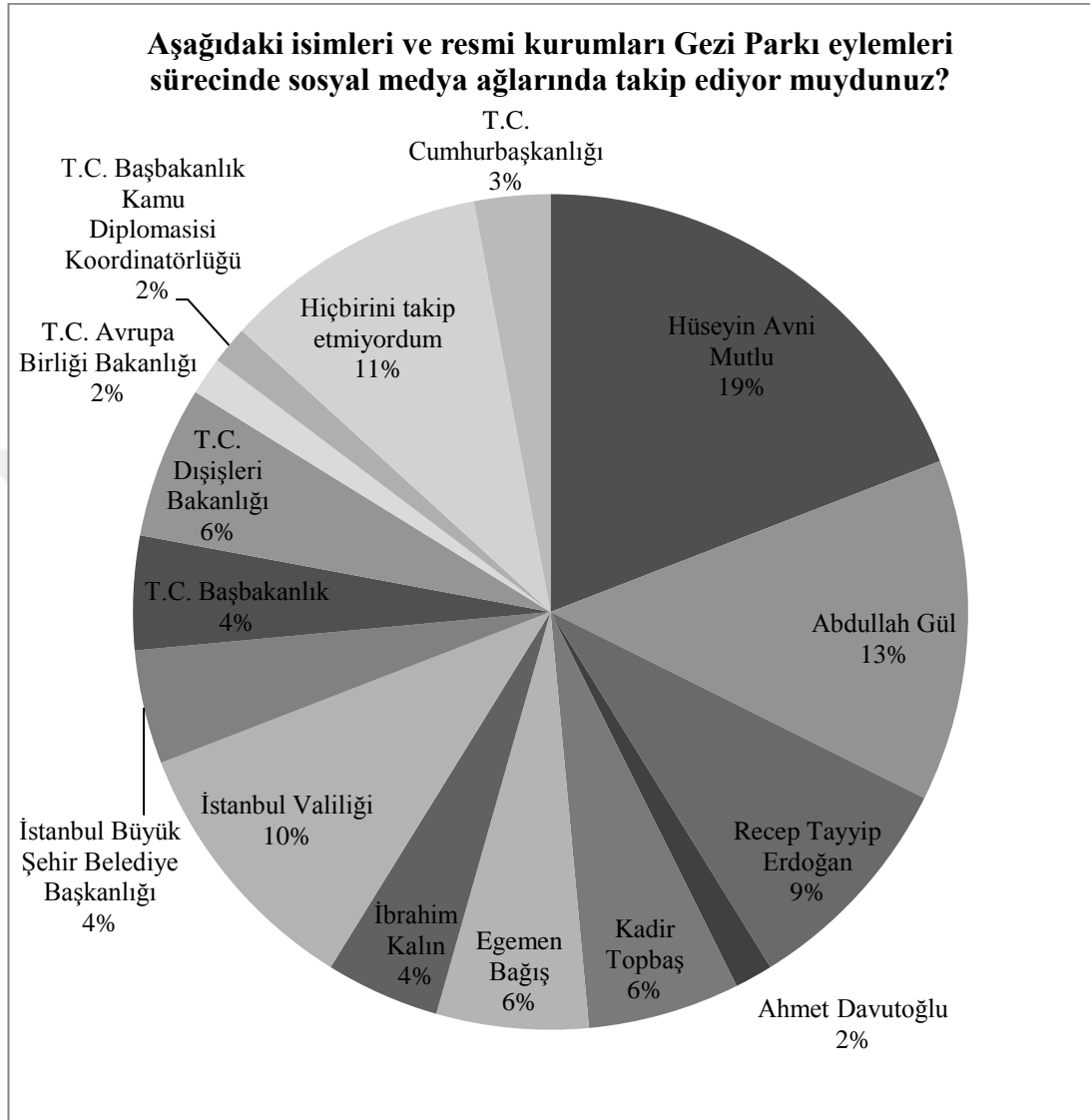
Şekil 4.69.

28.

Şekil 4.70.

29.

Şekil 4.71.

4.3.4.3. Değerlendirme

25 kişiyle yapılan derinlemesine mülakatlar ve anketler sonucunda katılımcıların %40'ının gündelik hayatta haberleri takip etmek için ağırlıklı olarak interneti ve %32'sinin sosyal medyayı takip ettiği ortaya çıkmıştır. Yanıtlar arasında, üçüncü sırada ise televizyon (%20) ve son sırada gazete (%8) yer almaktadır. Katılımcılar haberleri takip etmek için interneti ve sosyal medyayı takip etme nedenlerini arasında ağırlıklı olarak, "İnternetin ve sosyal medyanın habere ve bilgiye hızlı erişim sağlayan yapıda olması", "Ana akım medya kanallarına güven

duyulmaması”, “İnternete ve sosyal medyaya erişim imkanlarının kolay olması”, “İnternetin ve sosyal medyanın anlık haber alma ve/veya anlık haber verme imkânı sunuyor olması”, “Ana akım medya üzerinde baskı olması” ve “İnternetin ve sosyal medya ağlarının geleneksel medya kanallarına göre daha güvenilir olması” nedenlerini göstermişlerdir. Bu bulgulara bağlı olarak, katılımcıların haber tüketmek ve haber üretmek için interneti ve sosyal medya ağlarını tercih ettikleri görülmektedir. Gezi Parkı olayları süresince Gezi Parkı ile ilgili gelişmeleri ve haberleri ağırlıklı olarak hangi kitle iletişim aracından veya araçlarından takip ettikleri sorulan katılımcılar, %44'lük oranla sosyal medya ağlarından, %16'lık oranla sosyal medya ağları ve televizyondan ve %8'lik oranla yalnızca televizyondan yanıtlarını vermişlerdir. Buna bağlı olarak, Gezi Parkı olayları süresince Gezi Parkı'na ilişkin haberlerin ağırlıklı olarak sosyal medya ağlarından ve ikincil olarak televizyondan takip edildiği görülmektedir. Gezi Parkı olayları öncesi ve Gezi Parkı olayları sırasında katılımcıların haberleri takip ettikleri kitle iletişim araçları karşılaştırıldığında, Gezi Parkı olayları süresince haberlerin takip edildiği kitle iletişim aracı tercihlerinde bir değişimin söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcılar Gezi Parkı öncesi haberleri ağırlıklı olarak gazetelerin internet portallarından takip ederken, Gezi Parkı protestolarında sırasında haberleri ağırlıklı olarak sosyal medyadan takip etmişlerdir. Gezi Parkı olayları ile ilgili haberleri ilk olarak nereden aldığı sorulan katılımcılar %48'lik oranla haberleri Twitter'dan aldıklarını, %24'lük oranla bir yakınlarından telefonla haber aldıklarını ve %8'lik oranla yüzyüze iletişim halinde oldukları bir arkadaşlarından haber aldıklarını belirtmişlerdir. Bu kısımda Gezi Parkı ile ilgili haberleri ilk olarak Facebook'tan aldığını söyleyen katılımcı sayısı %4'tür. Bu anlamda Twitter'ın Gezi Parkı olayları süresince bir haber kaynağı olarak önemli bir rol edindiği görülmektedir. Gezi Parkı ile ilgili haberleri gazetelerden öğrendiğini belirten katılımcıların oranı da yalnızca %4'tür. “Gezi Parkı olaylarını sosyal medya ağları üzerinden takip ettiniz mi?” sorusuna katılımcıların tamamı Gezi Parkı olaylarını sosyal medya ağları üzerinden takip ettiğini ifade etmiştir. Gezi Parkı olaylarını hangi sosyal medya ağları üzerinden takip ettikleri sorulan katılımcıların, olayları yalnızca Twitter'dan takip ettiğini ifade edenlerin oranı %64 iken, olayları hem Twitter hem de Facebook'tan takip edenlerin oranı %32, bir başka kullanıcının Twitter hesabı üzerinden olayları takip ettiğini belirten katılımcıların oranı ise %4'tür. Gezi Parkı olayları süresince haberleri takip etmek için sosyal medya ve/veya interneti tercih etme nedenleri

sorular katılımcılar, %40'lık oranla birinci sırada “Ana akım medyadaki otosansür”ü gerekçe olarak göstermişlerdir. İkinci sırada %28'lik oranla “Sosyal medyanın anlık haber alma ve/veya anlık haber verme imkânı sunuyor olması”nı, %24'lük oranla “Sosyal medyanın objektif ve tarafsız şekilde hazırlanmış olan haberlere ulaşma imkânı sunuyor olması”nı belirtmişlerdir. Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya ağlarını kullanım amaçları sorulan katılımcılar, %40'lık oranla “Haberleri paylaşmak için”, %32'lik oranla “Haber almak için” ve %20'lik oranla “Eylemciler ile dayanışma içinde olduğumu göstermek için” yanıtını vermiştir. Buradan katılımcıların sosyal medya ağlarını kullanım amaçlarının ağırlıklı olarak haberleri paylaşmak (yaygınlaştırmak) ve haber almak olduğu görülmektedir. Daha önceden belirtildiği gibi, Gezi Parkı olayları süresince haberleri takip etmek için sosyal medya ve/veya interneti tercih etme nedenleri sorulan katılımcılar, %40'lık oranla birinci sırada “Ana akım medyadaki otosansür”ü gerekçe göstermişlerdir. Bu bulguya bağlı olarak, Gezi Parkı olayları sırasında sosyal medya ağları haber paylaşmak ve haber almak için yegane araç haline gelmiştir. Katılımcıların %84'ü yabancı dil veya diller bildiğini ifade etmiş ve Gezi Parkı olayları süresince sosyal medya üzerinden Türkçe ve yabancı dilde paylaşımda bulunduğunu ifade eden kişilerin oranı %60 olmuştur. Yalnızca Türkçe olarak paylaşımda bulunan kişilerin oranı ise %32 olarak çıkmıştır. Buna bağlı olarak yabancı dil bilen kişilerin Gezi Parkı protestoları süresince Türkçe tweetler ile birlikte yabancı dilde de tweet göndermiş oldukları görülmektedir. Gezi Parkı olayları süresince yabancı dilde başka bir kullanıcının hazırlamış olduğu içerikleri paylaşıp paylaşmadıkları sorulan katılımcıların %56'sı “Evet, paylaştım” yanıtını verirken, %40'ı “Hayır, paylaşmadım” yanıtı vermiş, %4 paylaşım yapıp yapmadığını hatırlamadığını belirtmiştir. Bu anlamda Gezi Parkı süresince sosyal medya ağları üzerinden yabancı dilde içerik paylaşan kişilerin, başka kullanıcıların yabancı bir dilde hazırladıkları içerikleri de paylaşma eğiliminde oldukları görülmektedir. Taksim Gezi Parkı'na gidip gitmediği sorulan katılımcıların %96'sı “Evet, Gezi Parkı'na gittim” yanıtını vermiştir. %4'lük kısmı oluşturan 1 kişi ise yurt dışında yaşadığı için yurt dışında gerçekleştirilen Gezi Parkı eylemlerine katılabildiğini ifade etmiştir. “Gezi Parkı protestolarına gitme kararınızı almanızda sosyal medya ağlarında takip ettiğiniz kişilerin Gezi Parkı'na ilişkin paylaşımlarının bir etkisi oldu mu?” sorusuna, katılımcıların %68'i “Hayır, olmadı.” yanıtını verirken, %32'si “Evet, oldu.” yanıtını vermiştir. Taksim Gezi Parkı'na gitme nedenleri sorulan katılımcılar ağırlıklı olarak şu yanıtları vermişlerdir: “Gezi

Parkı'ndaki eyleme ve eylemcilere destek olmak için" (%36), "Türkiye'deki siyasi dayatmalar ve otoriterleşen rejimi protesto etmek için" (%36), "Gezi Parkı'nda olanı biteni kendi gözlerimle görmek ve olaylara şahit olmak için" (%24).

Katılımcıların Gezi Parkı protestoları sürecindeki sosyal medya kullanım şekillerini ortaya çıkarmaya yönelik olarak 19 cümle hazırlanmış ve bu cümleler katılımcıların sosyal medyayı kullanım biçimini yansıtıyorsa katılımcılardan "Evet" yanıtını vermeleri, yansıtıyorsa "Hayır" yanıtını vermeleri istenmiştir. Buna göre, Gezi Parkı olayları sürecinde görüşme yapılan kişilerin %92'si sosyal medya üzerinden paylaşım yapmış, %91'i sosyal medya ağlarını Gezi Parkı sürecindeki etkin isimleri takip etmek için kullanmış, %87'si sosyal medya ağlarını Gezi Parkı ile ilgili paylaşımda bulunan kişilerin paylaşımlarını takip edebilmek için kullanmış, %96'sı Gezi Parkı olaylarına ilişkin kendi düşüncelerini paylaşmak için sosyal medyayı kullanmış, %100'ü Gezi Parkı sürecindeki gündemi takip etmek/süreçle ilgili haber almak için sosyal medyayı kullanmış, %70'i Gezi Parkı ile ilgili konularda sesini duyurabilmek için sosyal medya ağlarını kullanmış, %74'ü Gezi Parkı ile ilgili konularda diğer insanlarla etkileşime geçmek için sosyal medya ağlarını kullanmış, %91'i Gezi Parkı olaylarının gidişatıyla ilgili olarak ortak bir akıl zemini yaratmada sosyal medyanın gücüne inandığı için sosyal medyayı kullanmış, %74'ü Gezi Parkı sürecinde sosyal medyada düşüncelerini paylaşmak zorunda hissettiği için sosyal medyada paylaşımda bulunduğunu ifade etmiş, %78'i Gezi Parkı eylemcilerine sosyal medya ağları üzerinden destek olmak için sosyal medya ağlarını kullandığını ifade etmiş, %96'sı Gezi Parkı sürecinde sosyal medyanın kamuoyu oluşturmada önemli bir rolünün olduğunu düşündüğü için sosyal medyayı kullanmış, %70'i Gezi Parkı sürecinde sosyal medyanın uluslararası kamuoyu oluşturma gücü olduğunu düşündüğü için sosyal medya ağlarını kullandığını ifade etmiş, %57'si sosyal medyayı Gezi Parkı olaylarında olup bitenlerden dünyanın haberdar olmasını sağlamak için kullandığını ifade etmiş, %100'ü Gezi Parkı olayları sürecinde geleneksel medya kanallarından sosyal medyadan olduğu gibi hızlı ve doğrudan haber alamadığı için sosyal medyayı kullandığını belirtmiş, %70'i geleneksel medya kanallarına güvenini kaybettiği için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiş, %96'sı geleneksel medya kanallarından sosyal medyadan olduğu gibi güncel haberleri alamadığı için sosyal medyayı kullandığını belirtmiş, %78'i geleneksel medya kanallarının gerçekleri yansıtmadığı veya haberleri taraflı şekilde

verdiğini düşündüğü için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiş, %84'ü siyasetçilerle iletişime geçmek için sosyal medyayı kullandığını belirtmiş ve %39'u yurt dışındaki insanlarla iletişime geçmek için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir.

Katılımcıların %84'ü Gezi Parkı olayları süresince Türkiye'deki devlet kurumlarından herhangi biriyle sosyal medya üzerinden iletişime geçmiştir ve iletişime geçtikleri devlet kurumlarından sosyal medya üzerinden yanıt alabilenlerin oranı %50 olurken, yanıt alamayanların oranı da aynı şekilde %50 olmuştur. Buna rağmen, Twitter'ın siyasetçileri ve devlet kurumlarını daha ulaşılır kıldığını düşünenlerin oranı %84'tür. Katılımcılara Gezi Parkı sürecinde Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Egemen Bağış, Hüseyin Avni Mutlu, Kadir Topbaş, İbrahim Kalın, T.C. Cumhurbaşkanlığı, T.C. Başbakanlık, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve İstanbul Valiliği sosyal medya hesaplarını takip edip etmedikleri sorulmuştur. Katılımcıların %19'u (birinci sırada) Hüseyin Avni Mutlu'yu takip ettiklerini belirtmişlerdir. Daha sonra katılımcıların %13'ü Abdullah Gül'ü ve %9'u Recep Tayyip Erdoğan'ı sosyal medya üzerinden takip ettiğini belirtmişlerdir. Kurumlar arasında ise en yüksek oranda takip edilen kurum %11'lik oran ile İstanbul Valiliği olmuştur. İkinci sırada T.C. Dışişleri Bakanlığı (%6) yer alırken, üçüncü sırada %4'lük eşit oranlarıyla T.C. Başbakanlık ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yer almaktadır. Bu kişi ve kurumlardan hiçbirini takip etmediğini ifade eden katılımcıların oranı da %11 olmuştur. Siyasetçilerin sosyal medya üzerinden insanlarla etkileşime geçmesi gerektiğini düşünenlerin oranı ise %88'dir. Katılımcıların %84'ü Gezi Parkı olaylarında yurt dışındaki devletlerüstü kurumlar ve uluslararası sivil toplum kuruluşları iletişime geçmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların yalnızca %12'si bu paydaşlar ile iletişime geçtiğini ifade etmiş, %4'ü iletişime geçip geçmediğini hatırlamadığını belirtmiştir. Katılımcıların %60'ı yabancı medyadan gazeteciler ve televizyoncular ile iletişime geçtiğini, %40'ı iletişime geçmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %68'i yurt dışındaki insanlar veya yurt dışındaki tanıdıkları ile Gezi Parkı olayları ile ilgili iletişime geçtiğini ifade ederken, %32'si iletişime geçmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %60'ı Gezi Parkı eylemcileri ile sosyal medya üzerinden iletişime geçtiğini, %40'ı ise iletişime geçmediğini ifade etmiştir. Görüşme yapılan kişilerin

%76'sı Gezi Parkı eylemcilerinin kendileriyle sosyal medya üzerinden iletişime geçtiğini ifade etmiştir. Sosyal medya üzerinden yurt dışındaki insanlar veya yurt dışındaki tanıdıklarının kendileriyle Gezi Parkı olayları ile ilgili iletişime geçtiğini belirten katılımcıların oranı %76'dır. Katılımcıların %84'ü yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı olaylarını haberlerde objektif şekilde yansıttığını ifade etmiştir.

Yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı olaylarını haberlerinde objektif şekilde yansıtmadığı ile ilgili olan soruya verilen yanıtlarda ağırlıklı olarak (%40) yabancı medya kuruluşlarının Türkiye'deki medya kuruluşlarına kıyasla daha objektif şekilde haber yaptığı ifade edilmiştir. Yanıtların %24'ünde yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı protestolarını haberlerinde objektif şekilde yansıttığı ifade edilmiş, verilen yanıtların %12'sinde CNN International'ın olayları objektif şekilde haberlerinde yansıtmadığı vurgulanmış, yanıtların %12'sinde ise yabancı medyayı takip edemediğini belirtenler olmuştur.

Katılımcıların %52'si Gezi Parkı olaylarının Türkiye'nin ülke imajını olumlu yönde etkilediğini belirtirken, %31'si hem olumlu hem olumsuz etkilediğini düşündüğünü ifade etmiş, %12'si olumsuz etkilediğini belirtmiştir. %4'ü ise bu konuda yorum yapamamıştır. "Gezi Parkı olayları Türkiye'nin ülke imajını ne açıdan olumlu veya olumsuz yönde etkiledi?" şeklindeki soruya ağırlıklı olarak hükümetin imajının olumsuz yönde etkilendiği (%48), toplumun baskıcı rejime boyun eğmemesi ve tepki vermiş olmasının ülke imajını olumlu yönde etkilediği (%32), Türkiye'nin toplum imajına olumlu katkısının olduğu (%20) ve Batılı hareketlere benzemezi bakımından ülke imajına olumlu katkısının olduğu (%20) ifade edilmiştir.

Katılımcılara, Gezi Parkı olaylarında siyasetçilerin ve idari amirlerin sosyal medya kullanım tarzlarına ilişkin düşünceleri sorulduğunda ağırlıklı olarak (%44) dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun sosyal medya kullanım tarzıyla olumsuz bir profil çizdiği ifade edilmiş ve siyasetçilerin ve idari amirlerin sosyal medya kullanım tarzlarının insanları kışkırtma (%20) ve dezenformasyon yaratma (%16) üzerine kurulu olduğu belirtilmiştir.

Katılımcılar ağırlıklı olarak (%80) Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu belirtmişlerdir. Twitter'ın özellikle ifade özgürlüğünü sağlayan bir yapıda olduğu (%32), toplumları örgütlemesi ve organize etmesi (%20) ve bilgiyi paylaşma ve kamusallaştırma imkânı sunuyor olması ile (%16) demokrasiye katkısı olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların %92'si Twitter'ın dış kamular ile etkileşime geçmek için iyi bir araç olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Twitter'ın yurt dışındaki toplumlar ile etkileşime geçmede iyi ve doğru bir araç olduğunu düşünüp düşünmedikleri sorusuna, katılımcılar yurt dışındaki insanları bulma ve onlarla iletişime geçme konusunda Twitter'ın faydalı bir araç olduğu (%16), bununla birlikte yabancı dil bilme faktörünün Twitter'ın uluslararası etkinlik alanının sınırlarını belirlediği (%16) ifade edilmiştir. Verilen yanıtlarda Twitter'ın insan hakları ve demokrasi alanındaki hak ihlallerinde dünyaya sesini duyurma aracı olduğu da belirtilmektedir (%12).

Gezi Parkı olaylarının Gezi Parkı olaylarından önce dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketlerden etkilendiğini düşünüyor musunuz sorusuna verilen yanıtlarda iki farklı eğilimin olduğu görülmektedir. Bu soruya anket kısmında %56 oranında “Hayır”, %44 oranında “Evet” yanıtı verilmiştir. Derinlemesine mülakat kısmında ise, %28 oranında Gezi Parkı eylemlerinin kendine özgü dinamiklerinin olduğu bir hareket olduğu ve dünyadaki diğer hareketlerden etkilenmediği ifade edilmiş, %24 oranında Gezi Parkı ile Arap Baharı karşılaştırması yapılarak Gezi Parkı'nın Arap Baharı'ndan etkilenmediğine vurgu yapılmış, %20 oranında son dönemde ortaya çıkan toplumsal hareketlerin aynı isyan dalgasının bir parçası olduğu ifade edilmiş ve %20 oranında Gezi Parkı eylemlerindeki yöntem ile dünyanın diğer yerlerindeki hareketlerin yöntemleri arasında benzerlikler olduğu belirtilmiştir. Katılımcılara anket kısmında Gezi Parkı eylemlerinin dünyanın diğer yerlerinde gerçekleşen toplumsal hareketleri etkileyip etkilemediği sorulmuş ve katılımcıların %80'i Gezi Parkı hareketinin diğer hareketler üzerinde etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Derinlemesine mülakatta ise, verilen yanıtlarda ağırlıklı olarak (%40) Brezilya'daki toplumsal hareketin Gezi Parkı eylemlerinden etkilendiğine atıfta bulunulmuş, %24 oranında dünyadaki toplumsal hareketlerin birbirinden etkilendiği ifade edilmiş, Yunanistan'daki toplumsal hareketlerin Gezi Parkı eylemlerinden etkilendiği belirtilmiş (%12), Gezi Parkı'nın kendi eylem biçimini yaratmış olduğu ve bu eylem biçimiyle dünyadaki diğer toplumsal hareketlere örnek olduğu ifade edilmiş (%12) ve dünyada insanların birbirinden haberdar oldukları için toplumsal

hareketlerin de birbirinden etkilenmekte olduđu vurgulanmıřtır (%12). Twitter'ın uluslararası iliřkilere ve diplomasiye katkısı olduđunu dűřünenlerin oranı %68'dir. Twitter'ın kűresel kamuoyu yarattıđını dűřünenlerin oranı ise %96'dır. Twitter'ın i ve dıř siyasete yűn verebilecek gűte bir sosyal medya ađı olduđunu dűřünenlerin oranı %44 iken, i ve dıř siyasete yűn verebilecek gűte bir sosyal medya ađı olmadıđını belirtenlerin oranı %52 olmuřtur. İ siyasete yűn verdiđini fakat dıř siyasete yűn verip vermediđini bilmediđini belirtenlerin oranı ise %4 olmuřtur.

TARTIşMA VE SONUÇ

Sosyal medya ađlarının ve internetin gűnűműzde diplomasi alanında çeřitli aktűrler tarafından son derece yođun řekilde kullanılmasının temelinde aslında temel bir mesele yer almaktadır: Katılımcı demokrasi ihtiyacı. Yeni medya kanallarının ve dolayısıyla bu kanalları araçsallařtıran dijital diplomasi alanının bireyi gűlendiriyor argűmanı da yine katılımcı demokrasi ile ilgili bir meseledir. İfade űzgűrlűđű, demokrasi, medyanın sermaye ve hűkűmetlerle olan iliřkileri, birey-devlet iliřkileri gibi ana bařlıklar son olarak sosyal medya ađları ve internet ile tanıřmıř, i içe geçmiřtir. Bűylelikle “sanal dűnyanın” belli sermaye gruplarının ve űlkelerin elinde olması ve dűnyada yeni iletiřim teknolojilerine ulařmadaki eriřim eřitmezliđi ve bilgi gediđi olması nedeniyle, henűz tam anlamıyla katılımcı demokrasiyi sađlayabilecek yapıda ve yaygınlıkta olmayan bu platformlar, űzellikle geliřmiř űlkeler ve vatandařları tarafından demokrasinin olmazsa olmaz araçlarından biri olarak gűrűlmeye bařlamıř ve kűresel yűnetiřimin bir aracı haline gelmiřtir. řu bir gerçek ki bu platformlar çeřitli nedenlerle devre dıřı bırakıldıđı durumlarda aslında demokrasi de devre dıřı bırakılmaktadır, zira sosyal medya ađları ve internet iletiřime geçme anlamında hayatımızın űnemli bir parçası haline geldiđi gibi, bu platformlar demokrasinin de űnemli bir parçası haline gelmiřtir. Bu anlamda, űrneđin bir sosyal medya ađına mahkeme kararı ile eriřim engeli geldiđinde, demokrasi dođrudan yara almaktadır. Bu anlamda, demokrasi, kamusal alan, diplomasi, ifade űzgűrlűđű gibi kavramlar dijital dűnya ile i içe geçmiř olan ve birbirinden ayrı dűřűnűlemeyecek olan kavramlardır. Buna bađlı olarak, bu çalıřmada kavramların klasik hali ve dijital dűnyaya uyarlanmıř hallerinin birlikte ele alınmasına űzen gűsterilmiřtir. Bu anlamda, űrneđin diplomasiyi ele almadan dijital diplomasinin anlařılamayacađı, kamusal alanı anlamadan sanal kamusal alanın idrak

edilemeyeceği, ifade özgürlüğünü ve demokrasiyi ele almadan, sosyal medyada ve internette ifade özgürlüğü ve demokrasi kavramının ele alınamayacağı bu tezin odak noktalarından biridir, zira bu çalışmamızda 27 Mayıs 2013 tarihinde başlayan Taksim Gezi Parkı eylemlerinin vaka analizi olarak seçilmesinin nedeni olayların kamusal alan ve sanal kamusal alanı, diplomasiyi ve dijital diplomasiyi, demokrasiyi ve e-demokrasiyi, geleneksel medya kanallarını ve yeni medya kanallarını, ifade özgürlüğü ve haber alma/haber verme ihtiyacını ve sanal platformların bu ihtiyaca cevap verme potansiyeli gibi konuların tamamını içeren çok boyutlu bir olay olmasıdır. Bu bakımdan bu çalışmanın araştırma kısmında, Taksim Gezi Parkı eylemlerini tek taraflı bir araştırma yöntemiyle ele almaktan kaçınılmış, eylemlerin aktörleri olarak devlet aktörleri ve Taksim Gezi Parkı eylemlerini yurt içinde veya yurt dışında deneyimlemiş eylemciler örnekleme dahil edilmiştir. Bunun için, çalışmada örneklem dahilindeki devlet kurumlarının ve siyasi aktörlerin, mülki idari amirlerin ve bürokratların Twitter hesapları niteliksel ve niceliksel içerik analizi ile incelenmiş ve siyasi aktörlerin, mülki idari amirlerin ve bürokratların Twitter'daki tweetleri söylem analizi ile incelenmiştir. Araştırmanın diğer ayağını teşkil eden Gezi Parkı eylemlerinde bulunmuş kişiler ile yapılan yüz yüze mülakatlar sistematik betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Böylelikle çok paydaşlı olan Gezi Parkı eylemlerindeki kamusal iletişim biçimleri her iki aktör grubu da mercek altına alınarak objektif şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın araştırma kısmının sonucunda detaylı bir şekilde ortaya koyulmuş olan bulgular arasında öncelikli olarak bahsedilmesi gereken nokta, Twitter'daki Söylem Çözümlemesi'nin Mikro Yapı incelemesi sonucunda ve yapılan yüz yüze mülakatlardan ortaya çıkan bulgular sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti devlet organlarının ve siyasi ve idari amirleri ve bürokratlarının bir toplumsal kriz anı olan Taksim Gezi Parkı eylemlerini Twitter'da sürdürdükleri kamusal iletişim yaklaşımlarıyla doğru biçimde yönetememiş olmalarıdır. Burada sorunun temelde iki kaynağı vardır, biri yapısal diğeri söylemseldir. Yapısal sorun şu şekilde özetlenebilir: Bilindiği gibi çalışmanın örneklemine Gezi Parkı eylemlerinde en yoğun şekilde kullanılan sosyal medya ağı olan Twitter dahil edilmiştir. Twitter, 140 karakterle iletilen yazılan kısımda kullanıcılara “Neler oluyor?” sorusunu yöneltmektedir, zira bu platform bu içeriğe uygun şekilde yapılandırılmıştır. Bu anlamda, örneğin dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Twitter'da hesabı olan

bir dijital siyasi aktör olarak “Neler oluyor?” kısmına Gezi Parkı olaylarının en yoğun şekilde yaşandığı dönemde ağırlıklı olarak Rize seyahati ile ilgili paylaşımlar yapması ve olayların başlamasından iki haftadan fazla bir süreden sonra (15 Haziran 2013’te) Gezi Parkı eylemlerine değinmesi bir kriz iletişimi değildir. Twitter anlık bilgi akışının olduğu bir mecra ve liderler bu mecraları kullanıyorlarsa yalnızca kendi siyasi faaliyetlerini ve günlük programlarını duyurmak için değil, toplumun nabzını tutmak ve vatandaşın sorunlarına kulak kabartmak için de kullanılmalıdırlar. Saha araştırmasında yapılan mülakatlar sonucu ortaya çıkan bir diğer bulguya göre, Twitter’ı kullanma biçimiyle diğer liderlere kıyasla daha olumlu bir profil çizen tek siyasetçi Abdullah Gül olmuştur. Abdullah Gül’ün 15 Haziran 2013 tarihinde *“Herkes merhaba. Taksim Gezi Parkıyla ilgili gönderdiğiniz yoğun mesajları aldım. İlk günden beri yaptığım açıklamaları eminim ki takip etmişsinizdir. Demokrasimiz test ediliyor, demiştim. Görüşme ve diyalog yollarının açılması demokratik olgunluğun işaretidir. İnanıyorum ki bu süreç iyi neticeler üretecektir. Artık herkes evine dönmeli.”* şeklindeki tweetlerinin eylemciler nezdinde karşılık bulduğunu, bu anlamda Twitter’daki söylemlerin toplumsal kriz anlarında sosyal medya üzerinde kriz yönetiminin günümüzde çok mühim olduğunu ve bu araçların kamusal iletişim sürecinde son derece dikkatli şekilde kullanılması gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

Gezi Parkı sürecinde Twitter’da hesapları olan T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu Türkiye ve dünya gündemine ilişkin en fazla sayıda tweet gönderen kullanıcılar olmuşlardır ve bu anlamda bu kullanıcılar gündemi yakalayabilmiş kullanıcılarıdır. Ancak bu noktada Gezi Parkı örneğinde gündemi oluşturan kişi ve kurumların da bu görevlerde bulunan kişi ve kurumlar olduğunu belirtmek gerekmekte ve kendi oluşturdukları gündeme ilişkin paylaşım yapmalarını sosyal medyada şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından normal karşılamak gerekmektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan ilginç bulgulardan bir diğeri de yapılan görüşmelerde görüşmecilerin çoğunun T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nü daha önceden hiç duymadıklarını, böyle bir birimin varlığından bile haberdar olmadıklarını ifade etmeleridir. Mülakatlardan elde edilen bir sonuç olarak, T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün sosyal medya hesaplarını takip eden katılımcıların oranının yalnızca %2 olması da bunun

bir sonucudur. Öncelikli olarak dış kamulara ulaşma amacı olan bu birimin, “vatandaş diplomasisi” olarak adlandırılan yöntem dahilinde iç kamular da sorumluluk alanında bulunmaktadır. Bu anlamda, bu birimin iç kamuoyundaki bilinirliğinin artırılması için de çalışmalar yapması gerekmektedir. Bununla birlikte bir başka dikkat çeken bulgu ise, Twitter’ı etkin biçimde kullanan katılımcıların %19’unun Hüseyin Avni Mutlu’nun Twitter hesabını, %13’ünün Abdullah Gül’ün hesabını, %9’unun Recep Tayyip Erdoğan’ın hesabını takip ettikleri ortaya çıkmıştır. Twitter’ı etkin biçimde kullanan katılımcıların mesleki profilleri ve statüleri göz önünde bulundurulduğunda bu oranlar oldukça düşük oranlardır.

Araştırmada öne çıkan isimlerden bir diğeri ise, dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu’dur. Tweetlerinde “Gezi” (Gezi Parkı anlamında) sözcüğünü en fazla sayıda kullanan kullanıcı Hüseyin Avni Mutlu olmuştur ve katılımcıların Twitter’da en yüksek oranda takip ettiği isim de yine Hüseyin Avni Mutlu olmuştur. Yapılan içerik analizinde Mutlu en yüksek oranda yatıştırıcı içeriğe sahip tweetler gönderen kullanıcı olurken, saha araştırmasında yapılan yüzyüze mülakatlar sonucunda ortaya çıkan bulgulara bakıldığında, Taksim Gezi Parkı eylemleri sürecinde Twitter’ı kullanım biçimiyle en yüksek oranda olumsuz eleştiri alan kişi de yine Hüseyin Avni Mutlu kullanıcısı olmuştur. Yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilen katılımcılar, bu olumsuz algıyı, Hüseyin Avni Mutlu’nun Twitter üzerinden gönderdiği yapıcı içerikli tweetlerinin, kamusal alanda karşılığının olmamasına bağlamışlardır. Mülakat yapılan katılımcılar Mutlu’nun Twitter’daki açıklamalarının gerçeği yansıtmadığını ve Mutlu’nun 9 Haziran 2013’te gönderdiği *“Hala anlamayıp soranlar var. ‘Müdahaleye hazırlık varmı, yokmu açık yaz’ diyorlar. Yok diyorum yok, anlaşıldı mı acaba. İyi geceler.....”* tweeti sonrası Taksim Gezi Parkı’na müdahale olmasının bu olumsuz algıyı oluşturduğunu vurgulamışlardır. Bu anlamda, sosyal medya ağlarındaki söylemler ile kamusal alanda deneyimlenen gerçekler arasında tezatlıklar olması kamusal iletişim anlamında ciddi bir sıkıntı teşkil etmekte ve devlet organlarının ve yetkili kişilerin itibarını ve güvenilirliğini zedeleyebilmektedir. Araştırmada Hüseyin Avni Mutlu ile yapılan yüz yüze görüşmede, kendisine bu konuda şu soru yöneltilmiştir: *“Peki yine ben Gezi sürecini soracağım. Orada siz mesela, ben birçok kişiyle görüşmeler yaptım, sizin isminiz ve Abdullah Gül’ün ismi çok ön plana çıktı açıkçası. Sizinle ilgili yapılan eleştiride ‘yazdığı şey sahada gerçek olmuyordu’ diyorlar. Yapılan eleştiriye ben size birebir*

söylemekle mükellefim neticede. Yani siz iyi yönettiğinizi düşünüyor musunuz sosyal medyayı?” Hüseyin Avni Mutlu bu soruya şu şekilde bir yanıt vermiştir: “Evet. Ben iyi yönettiğimi, Gezi sürecini de... Şunu söyleyeyim. %100 mükemmel diyebilmek elbette ki her şeyde arzu edilir. Ama böyle bir mükemmeliyetçilik yok. Yönetirken de eksiklikler, zafiyetler çıkabilir ama ana şeyde baktığımızda, rotada baktığımızda işin gidişatıyla ilgili çok daha farklı sıkıntılar efendime söyleyeyim daha uzun süreçte yayılan problemler yerine böyle bir olayın bu seviyede götürülebilmesinde kendi üzerime düşeni, kendi üzerime düşeni, en iyi şekilde yaptığıma inanıyorum.”

Bulgulara bakıldığında ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise, Türkiye Cumhuriyeti devlet kurumları ve yetkililerinin sosyal medya kanallarını profesyonel bir yaklaşımla kullanmamış olmalarıdır. Söylem analizinin makro analiz kısmında Twitter hesapları incelenen siyasetçiler, mülki idari amirler ve bürokratların ve devlet kurumlarının hesaplarında birçok eksikliklerin ve standartlaşmamış uygulamaların yer etmiş olduğu görülmüştür. Örneğin incelenen hesaplarda bazı siyasi aktörlerin kişisel bilgileri İngilizce olarak da paylaşılmışken veya Türkçe olarak görev tanımları yapılmışken, bazılarında ne görev tanımları ne de görev yaptıkları kurumlar belirtilmemiştir. Aynı kopukluk, web siteleri bağlantılarında da geçerlidir. Örneğin dönemin T.C. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun sosyal medya hesaplarına, T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesinde herhangi bir bağlantı verilmemiştir. Oysaki diğer bakanlıklar, görevde bulunan bakanların sosyal medya hesaplarına bağlantı vermiştir. Her ne kadar Davutoglu'nun sosyal medya hesapları *verified* (tanımlı hesap) olsa bile, web siteleri bağlantıları hesapları meşrulaştırmakta ve böylelikle kullanıcıların sahte hesapları takip etmesinin önüne geçilmesi için bir adım atılmış olmaktadır. Bu anlamda, profesyonel bir yaklaşım olarak kamusal iletişimde bu türde uygulamalarda devlet kurumlarının web sitelerinde ve diğer tüm portallarında standartların olması ve bu yönde uygulamaya geçilmesi gerekmektedir.

Siyasi liderlerin Twitter kullanım pratiklerine bakıldığında ise, araştırmada ortaya çıkan bir başka ilginç ayrıntı kullanıcıların hiçbirinin retweet özelliğini kullanmamış olması ve Twitter'da T.C. Dışişleri Bakanlığı kullanıcısının haricinde hashtag kullanımının da son derece düşük oranlarda olmasıdır. “Bu bulgular siyasetçilerin ve ülkelerin demokrasi anlayışına ve seviyesine ilişkin ipuçları vermekte midir?” sorusunun, bir başka çalışma için iyi bir araştırma sorusu olması

mümkündür. Bir diğer önemli nokta ise, örneklem dahilindeki kullanıcıların yabancı dilde tweet gönderme eğilimlerinin çok zayıf olmasıdır. Oysaki Twitter dünyaya açılan bir penceredir ve bu platformun siyasi liderler tarafından bu şekilde kullanılması dijital diplomasiinin de bir gereğidir. Dünyadaki örnek uygulamalara bakıldığında, dünya liderlerinin Twitter hesaplarından paylaştıkları birçok görsele ve videoya altyazı da ekleyerek, daha fazla sayıda insana ulaşabilme gayreti göze çarpmaktadır. Sosyal medya ağlarının ülke markasına olabilecek olan katkıları bakımından ise, örneğin İstanbul'un yabancı turist potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda İstanbul Valiliği'nin ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı'nın yabancı dilde de paylaşımlar yapması ülke markası için yararlı bir "selfie diplomasisi" uygulaması olacaktır. Twitter'da en fazla sayıda takipçisi bulunan liderler arasındaki Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'ün hesaplarında da benzer amaçlar için özgün stratejik iletişim yöntemleriyle bu platformları işlevselleştirmeleri mümkündür.

Çalışmanın diğer ayağını teşkil eden saha araştırması kısmında ilginç bulgular elde edilmiştir. Yurt içinde veya yurt dışında Gezi Parkı eylemlerinde bulunmuş kişiler ile yapılan mülakatlar sonucunda ortaya çıkan bulguların genel özeti şu şekildedir: Araştırmada yüz yüze mülakat yapılan katılımcıların %80'i Twitter'ın demokrasiye katkıda bulunduğunu ve %96'sı Twitter'ın uluslararası kamuoyu yarattığını düşünmektedir. Katılımcıların %68'i Twitter'ın uluslararası ilişkilere ve diplomasiye katkısı olduğunu ve %92'si dış kamular ile etkileşime geçmek için iyi bir araç olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların çoğunluğu Twitter'ın ifade özgürlüğünü sağlayan bir yapıya sahip olmasıyla, toplumları örgütlemesi ve organize etmesi bakımından ve bilgiyi paylaşma ve kamusallaştırma imkânı sunduğu için Twitter'ın demokrasiye katkısı olduğunu vurgulamışlardır. Twitter'ın yurtdışındaki insanlarla etkileşime geçmek için iyi bir araç olduğunu ve insan hakları ve demokrasi alanındaki hak ihlallerinde dünyaya sesini duyurma aracı olduğunu fakat dil bariyerinin de Twitter aracılığıyla yurtdışına ulaşmada bir engel olarak hala geçerli olduğunu belirtmişlerdir. Bu da bir sanal kamusal alan platformu olarak Twitter'ın önemini altını çizmektedir. Katılımcıların %61'i sosyal medyayı Gezi Parkı sürecinde yabancı toplumlarla iletişime geçmek için kullanmadığını, %39'u sosyal medyayı yabancı toplumlarla iletişime geçme amacıyla kullandığını ifade etmiştir. Katılımcıların %68'i Gezi Parkı sürecinde yurtdışında yaşayan tanıdıklarıyla sosyal

medya üzerinden iletişime geçtiğini ve %76'sı yurtdışındaki tanıdıklarının kendileriyle bu süreçte sosyal medya ağları üzerinden iletişime geçtiğini belirtmiştir. Bu anlamda, kullanıcıların Twitter'ı dış kamular ile iletişime geçmekten çok, yurt dışında yaşayan tanıdıkları ile iletişime geçmek için kullandıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %84'ü uluslararası sivil toplum örgütleri ve kuruluşlar ile sosyal medya üzerinden etkileşime geçmediğini belirtirken, %60'ı sosyal medya haricindeki kanallar vasıtasıyla dış basından medya mensupları ile iletişime geçtiğini ifade etmiştir. Buradan da, Gezi Parkı örneğinde kişilerarası iletişimde yeni medya kanalları haricindeki iletişim araçlarının uluslararası iletişimde hala etkin bir biçimde kullanıldığını göstermektedir.

Araştırmada örneklemindeki katılımcılar haberleri ağırlıklı olarak gazetelerin internet sitelerinden ve sosyal medya ağlarından takip etmektedirler. Katılımcıların %40'ı haberleri gazetelerin internet sitelerinden ve %32'si sosyal medyadan, %20'si televizyondan ve %8'i ise gazeteden takip ettiğini ifade etmiştir. Katılımcılar haberleri takip etmek için ağırlıklı olarak sosyal medya ağlarını ve interneti kullanıyor olmalarını sosyal medyanın ve internetin habere hızlı şekilde ulaşmayı sağlayan, anlık olarak haberleri ileten ve habere kolay erişim sağlayan yapıda olması ile ilişkilendirmiş ve ana akım medya kanallarına güven duymadıklarını da belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi radyodan haberleri takip eden olmadığı gibi, geleneksel medya kanallarından haber takip etme oranları yeni medya kanallarına göre çok daha düşüktür. Bu oranların bir sonucu olarak, Gezi Parkı eylemleri ile ilgili ilk haberleri katılımcıların %48'i Twitter'dan aldıklarını belirtmiş, katılımcıların %24'ü ise eylemlerle ilgili ilk haberleri telefon aracılığıyla bir tanıdıklarından aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %44'ü Gezi Parkı eylemlerini sosyal medya ağları üzerinden, %16'sı televizyon ve sosyal medya ağları üzerinden takip ettiğini ifade etmiştir. Görüldüğü üzere, Gezi Parkı sürecinde haberleri takip etmek için tercih edilen araçta değişim söz konusudur. Genel olarak haberleri ağırlıklı olarak gazetelerin internet sitelerinden takip etmekte olan katılımcılar, Gezi Parkı sürecinde haberleri ağırlıklı olarak sosyal medyadan takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların sosyal medya ağı tercihinde ise katılımcıların %64'ü Gezi Parkı eylemlerini yalnızca Twitter üzerinden takip ettiğini, %32 oranında ise Twitter ve Facebook üzerinden takip ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu Gezi Parkı sürecinde haberleri sosyal medyadan takip etmiş olmalarını ana akım medya

kanallarındaki otosansüre bağlamışlardır. Ayrıca, sosyal medya ağlarının yapısal özelliklerine atıfta bulunarak, sosyal medyanın hızlı ve anlık haber iletme özelliğine değinmeleri ile birlikte, ana akım medyaya güven duymamaları ve sosyal medyada daha tarafsız ve objektif şekilde hazırlanmış olan haberlere ulaşabilme imkânı da haberleri takip etmede sosyal medyayı tercih etme nedenlerinde ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların %70'i Gezi Parkı sürecinde geleneksel medya kanallarına güvenini kaybettiğini belirtmiştir. Gezi Parkı sürecinde sosyal medya ağlarını kullanma amaçları arasında en yüksek oranda “haberleri paylaşma” yanıtı ön plana çıkmakta, ikinci sırada “haber alma” ve üçüncü sırada “eylemcilerle dayanışma içinde olunduğunu gösterme” yanıtı yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bu süreçte bazı ana akım medya kanalları anlık ve güncel olarak Gezi Parkı ile ilgili haberleri vermediği için sosyal medya haber alma ve haber verme konusunda ana mecra haline gelmiştir. Araştırmada, katılımcıların %100'ü geleneksel medya kanallarından sosyal medyadan olduğu gibi hızlı ve doğrudan haber alamadığı için sosyal medyayı kullandığını belirtmiştir. Katılımcıların %96'sı geleneksel medyadan sosyal medyadan olduğu gibi güncel haberleri alamadığı için ve %78'i geleneksel medyanın haberlerinde gerçekleri yansıtmadığı ve haberleri taraflı şekilde yansıttığını düşündüğü için sosyal medya ağlarını takip ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgulardan anlaşıldığı üzere, Twitter hem yapısal özellikleri dolayısıyla Gezi Parkı sürecinde ön plana çıkmış hem de bazı ana akım medya kanallarının bu süreçte otosansür uygulaması ile insanlar Twitter'dan güncel haberleri takip edebilmişlerdir.

Taksim Gezi Parkı'na gitme nedeni olarak katılımcılar tarafından en yüksek oranda Gezi Parkı eylemine ve eylemcilere destek olma faktöründen bahsedilmiş, ikinci sırada Türkiye'deki siyasi dayatmalar ve otoriterleşen rejimi protesto etme amacıyla ve Gezi Parkı'nda olanı biteni kendi gözleriyle görmek için gittiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %96'sı Taksim Gezi Parkı'nda bulunduğunu ifade etmiş, %4'ü (1 kişi) yurt dışındaki Gezi Parkı'na destek eylemlerine gittiğini belirtmiştir. İlginç bir bulgu olarak, katılımcılar Taksim Gezi Parkı'na gitme kararını alırken sosyal medya üzerinde takip ettikleri kişilerin paylaşımlarından etkilenmediklerini, kendi özgür iradeleri ile Park'a gittiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %60'ı eylemciler ile sosyal medya üzerinden iletişime geçtiklerini ve %76'sı eylemcilerin kendileriyle sosyal medya üzerinden iletişime

geçtiğini ve katılımcıların %78'i eylemcilere sosyal medya ağları üzerinden destek olmak için de sosyal medya ağlarını kullandıklarını ifade etmiştir. Ortaya çıkan ilginç bir başka bulgu ise katılımcıların bu süreçte %74'lük bir oranla kendilerini sosyal medyada düşüncelerini açıklamak zorunda hissediyor olduklarını ifade etmiş olmalarıdır. Burada, sosyal medya ağlarının hem iletişim hem etkileşim hem de temsiliyet aracına dönüştüğü görülmektedir.

Görüşmecilerin %84'ü en az bir yabancı dil bilmektedir ve %60'ı Türkçe ve yabancı dil veya dillerde tweetler gönderdiklerini, %32'si yalnızca Türkçe tweetler gönderdiğini belirtmiştir. Katılımcıların %56'sı başka kişilerin yabancı dilde hazırladığı iletileri paylaştığını ifade ederken, %40'ı başka kişilerin yabancı dilde hazırlamış olduğu iletileri paylaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %57'si sosyal medya ağlarını Gezi Parkı olaylarında olan bitenden dünyayı haberdar etmek için kullandığını ifade ederken, %43'ü sosyal medya ağlarını bu amaçla kullanmadığını ifade etmiştir. Buradan katılımcıların Gezi Parkı sürecinde küresel kamuoyu oluşturma amacıyla Twitter'ın daha ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Katılımcılar ağırlıklı olarak Gezi Parkı sürecinde sosyal medyadaki kanaat önderlerini takip ettiğini, sosyal medyada Gezi Parkı ile ilgili paylaşımları takip etmek için, Gezi Parkı'na ilişkin düşüncelerini paylaşmak için ve seslerini duyurmak için sosyal medya ağlarını kullandıklarını, süreçle ilgili gündemi takip etmek ve haber almak için ve diğer insanlarla etkileşime geçmek için de sosyal medya ağlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar %91 oranında sosyal medya ağlarının ortak bir akıl zemini yaratmada sosyal medyanın gücüne inandıklarını ve bu yüzden bu platformları kullandıklarını ifade etmektedirler. Katılımcıların %96'sı sosyal medya ağlarının kamuoyu oluşturmada önemli bir rolünün olduğunu ve bu yüzden sosyal medya ağlarını kullandığını ifade etmekte, katılımcıların %70'i sosyal medya ağlarının uluslararası kamuoyu yaratma gücünün olduğunu düşündüğü için sosyal medya ağlarını kullandığını ifade etmektedir.

Yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı örneğini objektif şekilde haberlerinde yansıtmayı yansıtmadığı sorulan katılımcılar, yanıtlarında ağırlıklı olarak Türkiye'deki medya kanallarındaki otosansüre değinerek, Türkiye'deki medya kanallarına göre yabancı medya kuruluşlarının daha objektif habercilik yaptıklarını vurgulamışlardır.

Katılımcıların %84'ü yabancı medya kuruluşlarının Gezi Parkı eylemleri ile ilgili objektif habercilik yaptığını belirtmiştir.

Gezi Parkı olaylarının Türkiye'nin ülke imajını ne yönde etkilediği sorusuna ise ağırlıklı olarak hükümetin imajının olumsuz yönde etkilendiği fakat toplumun bir kısmının baskıcı bir rejime boyun eğmemesi ve tepki veriyor olması ile toplumun imajının olumlu yönde etkilendiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Gezi Parkı eylemlerinin Batıdaki eylemlere benzeyen yapısıyla ülke imajına olumlu yönde katkısının olduğu da yüksek oranda belirtilmiştir. Katılımcılar ağırlıklı olarak Gezi Parkı olaylarında siyasetçilerin ve atanmışların (mülki idari amirler ve bürokratlar) sosyal medya kullanım tarzları ve söylemleri ile insanları kışkırttıklarını, dezenformasyon ve bilgi kirliliği yarattıklarını, sosyal medyayı kullanmada amatör olduklarını ve insanların tepkisini ve olayları anlamaya yönelik çaba göstermediklerini belirtmişlerdir.

İlginç olan bir başka bulgu ise, katılımcıların ağırlıklı olarak Gezi Parkı eylemlerinin dünyadaki diğer toplumsal hareketlerden etkilenmediğini fakat Gezi Parkı eylemlerinin diğer toplumsal hareketleri etkilediğini düşünüyor olmalarıdır. Özellikle Gezi Parkı eylemlerinin eylem biçimi ile diğer hareketlere örnek olduğu katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların Gezi Parkı eylemlerini Arap Baharı olarak adlandırılan hareketlerden farklı bir yere konumlandıkları da ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmı ise Gezi Parkı eylemlerini son dönemde ortaya çıkan diğer toplumsal hareketler ile aynı hareketin bir parçası olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda mülakatlar sonucunda Gezi Parkı eylemlerinin önceki hareketlerden etkilenip etkilenmediği konusunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak Gezi Parkı'nın diğer toplumsal hareketler arasında özellikle Brezilya'daki eylemleri ve Yunanistan'daki eylemleri etkilediğini belirtmişler ve dünyadaki toplumsal hareketlerin birbirinden etkilendiklerini vurgulamışlardır. Bunu da toplumların birbirinden haberdar olmaları ile açıklamışlardır.

Ortaya çıkan başka bir ilginç bulgu ise, katılımcıların %44'ünün Twitter'ın iç ve dış siyasete yön verebilecek güçte bir sosyal medya ağı olduğunu belirtirken, katılımcıların %52'sinin Twitter'ın iç ve dış siyasete yön verebilecek güçte bir sosyal medya ağı olmadığını düşündüğünü ifade etmiş olmasıdır. Katılımcıların %84'ü Gezi

Parkı sürecinde Türkiye'deki siyasetçiler ve devlet kurumları ile sosyal medya üzerinden iletişime geçmediğini belirtmiş, ancak yine %84'ü Twitter'ın siyasetçileri ve devlet kurumlarını daha ulaşılır kıldığını düşündüğünü belirtmiştir. Bu kişi ve kurumlar ile bu süreçte iletişime geçenlerin %50'si ilgili kişi ve kurumlardan geri bildirim aldığını belirtirken, %50'si ilgili kişi ve kurumlardan geri bildirim alamadığını ifade etmiştir. İlginç olan nokta ise katılımcıların yalnızca %16'sının siyasetçilerle Twitter'dan iletişime geçmiş olmasına rağmen, katılımcıların %88'inin siyasetçilerin sosyal medya ağları üzerinden iç ve dış kamularla etkileşime geçmeleri gerektiğini düşünüyor olmalarıdır. Açık bir şekilde, siyasetçilerin onlarla iletişime geçmesini beklerlerken, kendileri sosyal medya üzerinden siyasetçilerle ve devlet kurumları ile iletişime geçmekten kaçınmaktadırlar. Bu anlamda, birey ile siyasetçi ve kurumlar arasında teknik olarak kurulması mümkün olan yatay iletişime bireylerin ilgi göstermediği ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar sosyal medya ağları üzerinden en yüksek oranda Hüseyin Avni Mutlu'yu, Abdullah Gül'ü ve İstanbul Valiliği'ni takip etmektedirler. Katılımcıların %11'i ise hiçbir siyasetçi ve devlet kurumunu takip etmediğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların etkin biçimde sosyal medyayı kullanmalarına rağmen, Türkiye'deki siyasi isimlerin ve devlet kurumlarının sosyal medyadaki hesaplarını çok düşük oranlarda takip ettikleri ortaya çıkmıştır.

Tüm bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda Türkiye ve dünya çapında yaygınlaşan Taksim Gezi Parkı eylemleri sürecinde hem Twitter'ın anlık, hızlı ve pratik şekilde haber iletmesi gibi teknik özelliklerine bağlı olarak hem de ana akım medya kanallarının asli görevlerinden biri olan haberleri aktarmak yerine otosansürü tercih etmeleri nedeniyle Twitter bu süreçte en önemli haberleşme aracı haline gelmiştir. Bu araştırmada da görüldüğü üzere, haber tüketim alışkanlıkları bakımından katılımcılar Gezi Parkı sürecinden önce de haberleri genel olarak gazetelerin internet sitelerinden ve sosyal medya ağlarından takip etmektedirler. Gezi Parkı sürecinde ise haberler katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak sosyal medyadan takip edilmiştir. Katılımcıların Twitter'ı demokrasiye katkısı olan bir platform olarak görmeleri ve temsiliyet bakımından önem atfetmeleri de bu sosyal ağın önemini artırmaktadır. Bu çalışmada Gezi Parkı eylemlerinde katılımcıların dış kamular ile sosyal medya üzerinden iletişime geçme amacının olmadığı, örneğin yabancı basın mensupları ile yine geleneksel iletişim yöntemleri ile haberleştikleri ortaya çıkmıştır.

Twitter'daki iletişim biçimlerinin anlık haber alma ve verme pratiklerine göre olduğu, bu anlamda kullanıcıların Gezi Parkı sürecinde haberlerden anlık olarak etkilenebilecek veya anlık olarak haber paylaşabilecek olan kişilerle daha yoğun biçimle etkileşime geçtiği görülmektedir. Twitter'ı yurt içindeki birçok aktör ile etkileşime geçmek için kullanan kullanıcılar, bu platformu siyasetçilere ulaşmak için kullanmamaktadırlar. Bu bulgu son derece ilginçtir bir bulgudur ve başka araştırmalarda üzerinde durulması gereken bir olgudur, zira dijital araçların ve sanal işbirliğinin stratejik yönetimi anlamına gelen dijital diplomasi uygulamalarında bireyler ve siyasi liderler ve devlet kurumları önemli paydaşlardır. Türkiye'de bu paydaşların sanal kamusal alanda (bile) birbiri ile etkileşime geçmekten imtina ediyor olmaları Türkiye'deki demokrasinin olgunluk seviyesi hakkında ve birey-devlet ilişkisi adına önemli ipuçları vermektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akad Mehmet, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976.
- Akad Mehmet, Vural Dinçkol Bihterin, **Genel Kamu Hukuku**, İstanbul: Der Yayınları, 2004.
- Akdoğan İtir, **Dijital Politik Fanteziler**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Algül And ve Üçer Neda, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013.
- Anaz Necati, Özşahin M. Cüneyt, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Kitap, 2015.
- Anholt Simon, **Brand New Justice**, Oxford: Elsevier, 2005.
- Anholt Simon, **Competitive Identity**, New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Argın Şükrü, **Gezi’nin Ufkundan: Liberal Demokrasinin Krizi**, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2014.
- Arı Yalçın, **Sosyal Medyanın ABC’si**, İstanbul: ALFA, 2014.
- Aşkın Ahmet Cevdet, **Küresel ve Yerel Dezenformasyon**, Ankara: Epos, 2015.
- Ataman Bora, Çoban Barış, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- Atıkan Zeynep, Tunç Aslı, **Blogdan Al Haberi Haber Blogları, Demokrasi ve Gazeteciliğin Geleceği Üzerine**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.
- Aydemir Aslı Telli, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- Bard Alexander, Söderqvist Jan, **Netokratlar**, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınevi, 2015.
- Başbüyük Oğuzhan, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Bauman Zygmunt, **Akışkan Aşk**, Çev.: Işık Ergüden, İstanbul: Versus Kitap, 2012.
- Bauman Zygmunt, **Küreselleşme**, Çev.: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006.
- Bauman Zygmunt, **Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds**, UK: Polity Press, 2003.
- Bauman Zygmunt, Lyon David, **Akışkan Gözetim**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013.
- Beck Ulrich, **Risk Toplumu**, Çev.: Kazım Özdoğan, Bülent Doğan, İstanbul: İthaki Yayınları, 2011.
- Birkle Carmen, Krewani Angela, Kuester Martin, **McLuhan's Global Village Today: Transatlantic Perspectives**, New York: Routledge, Editörler: Carmen Birkle, Angela Krewani ve Martin, 2014.
- Bjola Corneliu, Jiang Lu, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Brandenburg Heinz, **The Internet and Politics Pathologies of the Virtual Public Sphere**, Editörler: Sarah Oates, Diana Owen ve Rachel K. Gibson, New York: Routledge, 2006.
- Cankurtaran Burcu Sunar, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.

- Castells Manuel, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler**, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Chatfield Tom, **Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız**, Çev.: Levent Konca, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2013.
- Clarke Amanda, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Clingendael Netherlands Institute of International Relations, **Diplomacy in the Digital Age Raporu**, 2015.
- Copeland Daryl, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, Editör: Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur, İngiltere: Oxford University Press, 2013.
- Cosenza Vincenzo, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy (Kindle Edition)**, Editör: Andreas Sandre, Rowman & Littlefield Publishers, 2015.
- Castells Manuel, **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi**, Çev.: Ebru Kılıç, Birinci Cilt, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Castells Manuel, **İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler**, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Çelenk Bengü, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.
- Çınarlı İnci, **Stratejik İletişim Yönetimi**, İstanbul: Beta, 2009.
- Çoban Barış, **Direnişin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- Çoban Barış, **Medya Eleştirileri 2009: Kitle İletişimi ve Toplumsalın Üretimi**, Editörler: Nesrin Akbulut, Can Bilgili, İstanbul:Beta, 2009.
- Çomu Tuğrul, Halaiqa İslam, **Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, Editör: Mutlu Binark, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Dacheux Eric, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Dahlgren Peter, **Communication and Citizenship Journalism and the Public Sphere**, New York: Routledge, 1997.
- Dahlgren Peter, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul:Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Demir Vedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2012.
- Deruda Antonio, **The Digital Diplomacy Hand Book**, USA: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014.
- Dijk Jan van, **The Network Society**, London: Sage Publications, 1999.
- Dijk Jan van, **The Network Society: Social Aspects of New Media**, London: Sage Publications, 2006.
- Dinnie Keith, **Nation Branding Concepts, Issues, Practice**, Great Britain: Elsevier, 2009.
- Doğan Sevgi, **Gezi, İsyan, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Editör: Kemal İnal, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2013.
- Dizard Jr. Wilson P., **Inventing Public Diplomacy The Story Of The U.S. Information Agency**, ABD: Lynne Rienner Publishers, 2004.
- Dutton William H., **Society on the Line: Information Politics in the Digital Age**, Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Eken Mehmet Evren, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Kitap, 2015.
- Ekşi Muharrem, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014.

- Elisabeth Noelle-Neumann, **Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi**, Ankara: Dost Kitabevi, 1998.
- Eren Bilal, **İletişim İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Erol Mehmet Seyfettin, Ozan Emre, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Enzensberger Hans Magnus, **Theories of the New Media**, Editör: Hans Magnus Enzensberger, Londra: The Athlone Press, 2000.
- Fernback Jan, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1997.
- Floris Bernard, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Fréchette Louise, **The Oxford Handbook of Modern Diplomacy**, Editör: Andrew F. Cooper, Jorge Heine ve Ramesh Thakur, İngiltere: Oxford University Press, 2013.
- Fuchs Christian, **Foundations of Critical Media and Information Studies**, New York: Routledge, 2011.
- Fulton Barry, **Engaging the Arab & Islamic Worlds through Public Diplomacy A Report and Action Recommendations**, Editör: William A. Rugh, USA: The Public Diplomacy Council, 2004.
- Furman Ivo, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- Gallino Luciano, **Küreselleşme ve Eşitsizlik**, Ankara: Dost Yayınevi, 2012.
- Gezgin Ulaş Başar, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- Gilboa Eytan, **Cyber-Diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century**, Editör: Evan H. Potter, Montreal: McGill-Queen’s University Press, 2002.
- Gündüz Uğur, **Sosyalleşen Birey, Sosyal Medya Araştırmaları 1**, Editörler: Ali Büyükarıslan, Ali Murat Kırık, Konya: Çizgi Kitabevi, 2013.
- Güngör Nazife, **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.
- Habermas Jürgen, **Kamusallığın Yapısal Dönüşümü**, Çev.: Tanıl Bora, Mithat Sancar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Habermas Jürgen, **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti**, Çev.: Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları, 1998.
- Hall, Edward T., **The Silent Language**, New York: Anchor Books, 1990.
- Hayden, Craig, **The Rhetoric of Soft Power, Public Diplomacy in Global Contexts**, UK: Lexington Books, 2012.
- Hepp Andreas, **Medyatikleşen Kültürler**, Çev.: Çiğdem Bozdağ ve Elif Posos Devrani, Ankara: Dipnot Yayınları, 2014.
- Hoffman David, **Vatandaşlar Ayaklanıyor**, New York: Paloma Yayınları, 2015.
- Holmes Marcus, Bjola Corneliu, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Holmes Marcus, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Hülagü Funda, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler**, Editör: Evren Balta, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Irak Dağhan, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- İnceoğlu Yasemin G., Çoban Savaş, **İnternet ve Sokak**, Editörler: Yasemin G. İnceoğlu ve Savaş Çoban, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.

- Inceoğlu Yasemin G., Çomak Nebahat A., **Metin Çözümlemeleri**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2009.
- İnceoğlu Yasemin G., **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- İskit Temel, **Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumlar ve Uygulaması**: İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Jones Steven G., **Cyber Society Computer-Mediated Communication and Community**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1995.
- Kanter Beth, Fine Allison, **Networked Nonprofit : Connecting with Social Media to Drive Change**, USA: Jossey-Bass, 2010.
- Kar Altan, Kesim Sevgi, **İnternet ve Sokak**, Editörler: Yasemin İnceoğlu, Savaş Çoban, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Karaaslan İlknur Aydoğdu, **Ermeni, Rum, Yahudi Lobicileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş**, Editörler: Bilgehan Gültekin ve Leyla Budak, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007.
- Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Karen L. Corrie, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Kaya Ayhan, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler**, Editör: Evren Balta, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Kaygusuz Özlem, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler**, Editör: Evren Balta, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Kellner Douglas, **Kamusal Alan**, Editör: Meral Özbek, İstanbul: Hil Yayın, 2004.
- Kellner Douglas, **Medya Gösterisi**, İstanbul: Açılım Kitap, 2010.
- Kitapçioğlu Tülay, Baskı Grupları ve Demokrasi, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2013, s. 358-392.
- Koç Serhat, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- Kongar Emre, Küçükkaya Aykut, **Gezi Direnişisi**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2013.
- Kongar Emre, **21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu**, İstanbul: Simavi Yayınları, 1992.
- Korkmaz Ali, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Kotler Philip, Donald Haider ve Irving Rein J., **Marketing Places**, New York: Maxwell Macmillan International, 1993.
- Kotler Philip, **Ulusların Pazarlanması**, Çev.: Ahmet Buğdaycı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005.
- Kramarae Cheri, **Cyber Society Computer-Mediated Communication and Community**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1995.
- Kuyucu Mihalıs, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Laguerre Michel S., **Diasporas in the New Media Age: Identity, Politics, and Community**, Editörler: Andoni Alonso, Pedro J. Oiarzabal, ABD: University of Nevada Press 2010.
- La Rosa Amora, **Social Media in Politics: Case studies on the Political Power or Social Media**, e-book, Editörler: Bogdan Patrut ve Monica Patrut Springer, 2014.
- Manheim Jarol B., **Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence**. ABD.: Oxford University Press, 1994.

- Manov Ilan, Segev Elad, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Mayfield Antony, **What is Social Media**, E-Book, 2002.
- Mayo Peter, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Editör: Kemal İnal, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2013.
- McGraw Kathleen M., **Understanding Public Opinion**, Editörler: Barbara Norrander, Clyde Wilcox, ABD: CQ Press, 2001.
- McLuhan Marshall, **Understanding Media The Extensions of Man**, Massachusetts: The MIT Press Cambridge, 2001.
- McMillan Sally J., **Handbook of New Media**, Editörler: Leah A. Lievrouw, Sonia Livingstone, Londra: Sage Publications, 2002.
- McQuail Denis, Windahl Sven, **İletişim Modelleri (Kitle İletişim Çalışmalarında)**, Çev. Konca Yumlu, Ankara: İmge Kitapevi, 2010.
- Mehmet Şahin, Senem Çevik, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Kitap, 2015.
- Melissen Jan, **The New Public Diplomacy: Soft Power In International Relations**, Editör: Jan Melissen, New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Meriç Övünç, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Miller Frederic P., Vandome Agnes F., McBrewster John, **Cultural Diplomacy**, ABD: Alphascript Publishing, 2009.
- Mills Wright, **İktidar Seçkinleri**, Çev.: Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974.
- Mitchell W. J. T., **İşgal Et İtaatsizlik Üzerine Üç Tez**, Editörler: W. J. T. Mitchell , Michael Taussig , Bernard E. Harcourt, Çev.: Elif Ersavcı, İstanbul: Kolektif Kitap, 2013.
- Mitra Ananda, **Virtual Culture Identity & Communication in Cybersociety**, Editör: Steven G. Jones, California: Sage Publications, 1997.
- Morozov Evgeny, "Facebook Diplomasisi," **Newsweek Türkiye**, Sayı:19, Mart 2009.
- Mueller Sherry Lee, **Professional Exchanges, Citizen Diplomacy and Credibility**, Editör: William P. Kiehl, Washington: Public Diplomacy Council School of Media and Public Affairs, 2006.
- Murray Stuart, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Mutlu Erol, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ayraç Kitap+Evi, 2008.
- Nye Joseph S., **Soft Power The Means To Success in World Politics**, ABD: Public Affairs, 2004.
- Nye Joseph S., **The Future of Power**, New York: Public Affairs, 2011.
- Özbank Murat, **Gezi Ruhu ve Politik Teori**, İstanbul: Kolektif Kitap, İstanbul, 2013.
- Özbek Meral, **Kamusal Alan**, Editör: Meral Özbek, İstanbul: Hil Yayın, 2004.
- Özçetin Burak, **İnternet ve Sokak**, Editörler: Yasemin G. İnceoğlu ve Savaş Çoban, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Özdağ Ümit, **Algı Yönetimi**, Ankara: Kripto, 2015.
- Özkaya Betül, **Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013.
- Paktin Serdar, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.

- Pershina Tatyana V., **Kırılan Kalıplar 2: Kültürlerarası İletişim, Çokkültürlülük**, Editörler: Zeynep Karahan Uslu, Can Bilgili, Çev.: Aylin Gür, İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.
- Poster Mark, **Cyberdemocracy: Internet and the Public Sphere**, Editör: David Potter, New York: Routledge, 1997.
- Poster Mark, **The Second Media Age**, Cambridge: Polity Press, 1995.
- Potter Evan H., **Cyber-Diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century**, Editör: Evan H. Potter, Montreal: McGill-Queen's University Press, 2002.
- Pustu, Yusuf, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Ross Alec, **American Diplomacy (Çevrim İçi Kitap)**, Editör: Wiseman, Geoffrey.. Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2012.
- Rüma İnan, **Küresel Siyasete Giriş, Uluslararası İlişkilerde Kavramsal, Teoriler, Süreçler**, Editör: Evren Balta, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Sağlık Eyüp Can, **Kamu Diplomasisi**, Editörler: Ahmet Yalçinkaya, Yeşim Özgen, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Sancar Gaye Aslı, **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012.
- Sancar Gaye Aslı, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, Editörler: Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.
- Saraçlı Murat, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Sargın Can Burçin, **Direnış Çağında Türkiye'de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- Sartori Giovanni, **Görmenin İktidarı**, Çev.: Gül Batuş, Bahar Ulukan Şentürk, İstanbul: Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006.
- Sayımer İdil, Çetinkaya Aysel, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Schiller Herbert, **Zihin Yönlendirenler**, İstanbul: Pınar Yayınları, 1993.
- Schmidt Eric, Cohen Jared, **Yeni Dijital Çağ İnsanların, Ulusların ve İş Dünyasının Geleceğini Yeniden Şekillendirmek**, İstanbul: Optimist, 2014.
- Seib Philip, **Real-Time Diplomacy, Politics and Power in The Social Media Era**, New York: Palgrave Macmillan, 2012.
- Skordoulis Kostas, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Editör: Kemal İnal, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2013.
- Snow Nancy, **Persuader-In-Chief Global Opinion And Public Diplomacy In The Age Of Obama**, Miami: Nimble Books Llc, 2009.
- Sotiriu Sabrina, **Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition**, Editörler: Corneliu Bjola, Marcus Holmes, New York: Routledge, 2015.
- Sönmezoğlu Faruk, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2005.
- Sözen Edibe, **Söylem, Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Stevenson Nick, **Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi**, Çev.: Barış Engin Aksoy, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2008.
- Stratton Jon, **Internet Culture**, Editör: David Porter, New York: Routledge, 1997.
- Sütçü Cem S., Duvenci Abdullah, Aytekin Çiğdem, **Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013.
- Şener Gülüm, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.

- Şener Gülüm, Ögün Emre Perrin, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler:
Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- Şeyhanlıoğlu Hüseyin, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Timisi Nilüfer, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**, Ankara: Dost Yayınları, 2003.
- Tomlinson John, **Küreselleşme ve Kültür**, Çev.: Arzu Eker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Tosun Nurhan Babür, **Yeni Medya’da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar**, Editörler: And Algül ve Neda Üçer, Konya: Literatürk, 2013.
- Tosuner Aslı, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Tufan Hülya, **Kamuoyu Kimin Oyu?**, Editör: Hülya Tufan, Çev.: Hülya Tufan, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995.
- Tuncer Hüner, **Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009.
- Turan İlter, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, İstanbul: Türkiye Denizciler Sendikası, 1986.
- Tural Cheviron Nilgün, **Küresel İletişim**, İstanbul: Ekslibris Yayıncılık, 2014.
- Tural Nilgün, **Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık**, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2006.
- Türk Mehmet Sezai, **Algı Yönetimi**, Editör: Bilal Karabulut, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Uçkan Özgür, **E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I**, Literatür Yayıncılık, 2003.
- Uğurlu Özge, **İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar Twitter**, Editörler: Selva Ersöz Karakulakoğlu ve Özge Uğurlu, Ankara: Heretik Basın Yayın, 2015.
- Ulanoff Lance, **Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy (Kindle Edition)**, Editör: Andreas Sandre, Rowman & Littlefield Publishers, 2015.
- Uyanık Şevket, **Direnışin @ Hali**, Editör: Barış Çoban, İstanbul, 2014.
- Ünal Selçuk, **Kamu Diplomasisi**, Editörler: Ahmet Yalçınkaya, Yeşim Özgen, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Varoğlu Abdulkadir, **Kamu Diplomasisi**, Editörler: Ahmet Yalçınkaya, Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Waller J. Michael, **The Public Diplomacy Reader**, Washington: The Institute of World Politics Press, 2007.
- Williamson Larry A., **The Last Three Feet An Action Plan for Public Diplomacy in the Information Age**, Saarbrücken: VDM Verl. Dr. Müller, 2012.
- Wolton Domique, **Kamusal Alan**, Editör: Éric Dacheux, Çev.: Hüseyin Köse, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Yalçiner Selim, **Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti**, Editör: Kemal İnal, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2013.
- Yalçıntaş Murat, **Kamu Diplomasisi**, Editörler: Ahmet Yalçınkaya, Yeşim Özgen, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Yılmaz Ahmet Sarp, Ataman Bora, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
- Yükselbaba Ülker, “Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlamları,” **İÜHFİM**, c. lxxvi, 2008.

Yüksek Derya, **Direnış Çağında Türkiye’de Alternatif Medya**, Editörler: Barış Çoban, Bora Ataman, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2015.
Zémor Pierre, **La Communication Publique**, Paris: Presse Universitaire de France, 1995.

Makaleler

Alver Füsün, “Ulus Ötesi Tasarlanmış Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Almanya’da Politik Halkla İlişkiler Çalışmaları ve Geleneksel ve Yeni Medyayı Politik Mücadelede Araçsallaştırması,” Editör: Prof. Dr. Hasret Çomak, Arş. Gör. Arda Ercan, Arş. Gör. Bilge Ercan, **Uluslararası Kafkasya Kongresi Bildiriler Kitabı**, Temmuz 2012, s.702-730.

Aydemir Emrah, “Uluslararası Krizlerde Kriz İletişimi ve Uygulaması”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 10, 2005, s. 205-231.

Bayraktutan Günseli, Binark Mutlu, Aydemir Telli Aslı, Çomu Tuğrul, Doğu Burak, İslamoğlu Gözde, “Sosyal Medya Ortamlarının Siyasal İletişim Uygulamaları Açısından İncelenmesi: Türkiye’de 2011 Genel Seçimleri’nde Facebook ve Twitter’ın Siyasi Partiler ve Liderler Tarafından Kullanılması,” Ankara, **111K263 numaralı TÜBİTAK Projesi**, 2013, s. 1-533.

Castells Manuel, “The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance,” **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Sage Publications, No: 616:78, 2008, s. 78-93.

Cull Nicholas J., “Wikileaks, Public Diplomacy 2.0 and the State of Digital Public Diplomacy,” **Place Branding and Public Diplomacy**, Vol: 7, No: 1, 2011, s. 1-8.

Demirel Demokaan, “E-Devlet ve Dünya Örnekleri,” **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 61, Nisan-Haziran 2006, s. 83-118.

Fan Ying, “Branding The Nation: What is Being Branded?,” **Journal Of Vacation Marketing**, Vol.12, No.1, 2005, s. 5-14.

Goodman Michael B., “The Role of Business in Public Diplomacy,” **Journal of Business Strategy**, Volume 27, Number 3, 2006, s.5-7.

Göksü Turgut, Bilgiç Veysel K., “Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri,” **Amme İdareti Dergisi**, Cilt 36, Sayı 2, Haziran 2003, s.51-66.

Ham Peter van, “Place Branding: The State of the Art,” **American Academy of Political and Social Science**, Vol. 616-116, 2008, s. 126-149.

Jacque L’Etang, “Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication,” **American Behavioral Scientist**, Vol: 53, No:4, 2009, s. 607-626.

Jönsson Christer, Hall Martin, “Communication: An Essential Aspect of Diplomacy,” **International Studies Perspectives**, No: 4:195, 2003, s. 195-210.

Karkın Naci, “e-Katılım Kavramı ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katkısının Olabilirliği,” **Sosyo Ekonomi**, Ocak- Haziran 2012, s.42-62.

Khatib Lina, Dutton William, Thelwall Michael, “Public Diplomacy 2.0: A Case Study of the US Digital Outreach Team,” **The Middle East Journal**, Volume 66, Number 3, Summer 2012, s. 453-472.

Özkan Abdullah, “Stratejik İletişim Yönetiminin ‘Ülke Markası’ İnşasındaki Rolü,” **International Conference on Communication, Media, Technology and Design**, United Arab Emirates, 2015, s. 481-487.

Papacharissi Zizi, “The Virtual Sphere: The İnternet as a Public Sphere,” **New Media & Society**, Vol 4, No 1, 2002, s. 9-27.

Rafaeli Sheizaf, "Interactivity: From new media to communication," *Sage Annual Review of Communication Research: Advancing Communication Science*, Vol. 16, 1988, s. 110-134.

Splichal Slavko, " 'New' Media, 'Old' Theories: Does the (National) Public Melt into the Air of Global Governance?," *European Journal of Communication*, Vol: 24 No: 4, 2009, s. 391-405.

Temiz Hasan Ejder, "Sosyal Politika Bağlamında Yönetişim," *Toplum ve Demokrasi*, Sayı 13-14, Ocak-Aralık 2012, s. 201-217.

Thörn Hakan, "Social Movements, the Media and the Emergence of a Global Public Sphere: From Anti-Apartheid to Global Justice," *Current Sociology*, No: 55:896, 2007, s. 896-918.

Türkoğlu Bengü, Çeliköz Nadir, Uslu Mustafa, "3-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Nitelikli Zaman Algılarına Dair Görüşleri," *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, Mayıs 2013, s. 54-71.

Yağmurlu Aslı, "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi", *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 2007, s. 9-38.

Yaman Emrah, "Yönetişim Sürecinde Devletin Rolü ve Deniz Ticareti Sektörü," *İGÜSBD*, Cilt:2, Sayı:2, Ekim 2015, s. 112-133.

Zhang Juyan, "A Strategic Issue Management (SIM) Approach to Social Media Use in Public Diplomacy," *American Behavioral Scientist*, 57(9), 2013, s. 1312-1331.

Dergiler

Yücel Gökhan, "Dijital Eğitim Diplomasisi," *Digital Age*, Ekim 2013.

Yücel Gökhan, İzgi Halil İbrahim, "Twiplomacy Dünya Liderlerinin Dijital Diplomasi Karnesi," *Digital Age*, Eylül 2013.

Elektronik Kaynaklar

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54b6c5e67bcf54.65896024, Erişim tarihi: 14.01.2015.

<http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

<http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-01/17/carl-bildt-digital-diplomat>, Erişim tarihi: 10.01.2015.

<http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 28.11.2014.

<http://www.yeniturkiye.org/diplomaside-hedefimiz-dijital-derinlik-olmali-yeni-akimlar/359>, Erişim tarihi: 08.01.2014.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55100dbab143c8.20383912, Erişim tarihi: 23.03.2015.

<http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jun/19/gordon-brown-internet-foreign-policy/print>

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 25.01.2016.

<http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 25.01.2016.

http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/STR70_21._Yuzyilin_Stratejik_Vizyonu.pdf_66fb77c9-cd79-481e-a185-9a9c26ffe7b7.pdf, Erişim tarihi: 25.01.2016.

<http://ediplomacy.afp.com/#!/people>, Erişim tarihi: 08.01.2015.

<http://takefiveblog.org/2014/11/19/5-lessons-from-a-public-diplomacy-savvy-ambassador/>, 12.01.2015.

<http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

<http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 28.05.2013.

<http://www.kosovodiaspora.org/about-us/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.

[https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/\[yeniden-taksim](https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/[yeniden-taksim), Erişim tarihi: 23.11.2015.

<http://www.yenidentaksime.org/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

[https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/\[yeniden-taksim](https://www.amnesty.org.tr/icerik/35/967/[yeniden-taksim), Erişim tarihi: 23.11.2015.

<http://www.hurriyet.com.tr/internette-ifade-ozgurlugune-sanal-protesto-8445110>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/439043.asp>, Erişim tarihi: 23.11.2015.

<http://www.berabersekgucluyuz.org/>, Erişim tarihi: 07.12.2015.

<https://theglobaldialogue.ca/>, Erişim tarihi: 28.11.2015.

<http://bianet.org/bianet/insan-haklari/138763-kurtaj-hakki-kampanyasi-basladi>, Erişim tarihi: 10.12.2015.

<http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

<http://www.milliyet.com.tr/2001/01/26/yazar/cemal.html>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

<http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=202&cilt=6&sayi=1&yil=2004>, Erişim tarihi: 18.08.2015.

<http://blogs.un.org/blog/2015/01/26/social-media-day-schedule-andmore/#sthash.Oo1BaoV1.SG9B6CR8.dpbs>, Erişim tarihi: 18.08.2015.

<http://www.un.org/youthenvoy/2015/08/declare-it-post-it-hashtag-it-youth4peace/>, Erişim tarihi: 19.08.2015.

https://storify.com/sfcg_/global-forum-on-peace-security, Erişim tarihi: 19.08.2015.

<https://www.icrc.org/en/document/syria-icrc-water-crisis-aleppo>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

<https://www.icrc.org/en/document/burundi-violence-bujumbura-icrc-calls-restraint>, Erişim tarihi: 22.11.2015.

<http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/index.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

<http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/c23840.htm#current>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

state.gov/s/dmr/qddr, Erişim tarihi: 26.01.2016.

<http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 23 Haziran 2015.

<http://www.nytimes.com/2010/07/18/magazine/18web2-0-t.html>, Erişim tarihi: 23.06.2015.

<http://www.state.gov/r/pa/pl/168689.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

<http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

<http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.

<http://www.state.gov/statecraft/cs20/index.htm>, Erişim: 24.11.2015.

<http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/c23840.htm>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

<http://www.radikal.com.tr/dunya/amerika-32-yil-sonra-iran-buyukelciligini-acti-1071770/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ozgur_mumcu/yeni_dunya_yeni_internet-1056688, Erişim tarihi: 10.01.2015.

- http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2091589_2091591_2091592,00.html, Erişim tarihi: 15. 02. 2014.
- http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ozgur_mumcu/yeni_dunya_yeni_internet-1056688, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2091589_2091591_2091592,00.html, Erişim tarihi: 15.02.2014.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://www.hurriyet.com.tr/pasaj/22972860.asp>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, 12.12.2014.
- http://www.canadainternational.gc.ca/iran/canada-iran/direct_diplomacy-diplomatie_directe.aspx?lang=eng, Erişim tarihi: 15.12.2014.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://cips.uottawa.ca/has-canada-finally-discovered-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <https://www.opencanada.org/features/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 13.01.2016.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://cips.uottawa.ca/a-response-to-deepak-ohbrai-on-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://cips.uottawa.ca/the-digital-diplomacy-revolution-why-is-canada-lagging-behind/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- <http://cips.uottawa.ca/the-digital-diplomacy-revolution-why-is-canada-lagging-behind/>, Erişim tarihi: 12.12.2014.
- gov.uk/government/publications/the-fco-digital-strategy, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://blogs.fco.gov.uk/digitaldiplomacy/digital-strategy/executive-summary/>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://www.digitalaffairs.org/?p=13>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/39629/AB_12-11-14_Digital_strategy.pdf, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://www.kmworld.com/Articles/Column/The-Future-of-the-Future/The-digital-diplomacy-potential-89771.aspx>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://blogs.fco.gov.uk/digitaldiplomacy/digital-strategy/executive-summary/>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, Erişim tarihi: 20.08.2015.
- <http://digdipblog.com/2014/06/25/on-virtual-embassies-in-the-age-of-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 24.11.2015.

- <http://www.government.se/sb/d/18138>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://curatorsofsweden.com/about/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2014/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-01/17/carl-bildt-digital-diplomat>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.dailydot.com/politics/digital-diplomacy-sweden-switzerland/>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.haberler.com/twitter-ve-linkedin-den-sonra-facebook-da-kosova-5336742-haberi/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/11/131126_kosova_sosyal_medya, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- http://www.nytimes.com/2013/12/13/world/europe/kosovo-seeking-recognition-follows-the-crowd-to-facebook-social-media.html?pagewanted=1&_r=2&hp, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://www.pri.org/stories/2014-12-11/kosovo-cant-get-recognition-un-it-can-get-it-facebook>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://foreignpolicy.com/2013/12/06/kosovos-digital-diplomats/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://www.digitalkosovo.org/faq/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://www.digitalkosovo.org/dk-ambassadors/>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- http://www.nytimes.com/2013/12/13/world/europe/kosovo-seeking-recognition-follows-the-crowd-to-facebook-social-media.html?pagewanted=1&_r=2&hp, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://downloads.bbc.co.uk/mediacentre/country-rating-poll.pdf>, Erişim tarihi: 21.08.2015.
- <http://shagririm.haifa.ac.il/index.php/about-us>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2012/02/new-haifa-university-introduces.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://digdipblog.com/2014/06/25/on-virtual-embassies-in-the-age-of-digital-diplomacy/>, Erişim tarihi: 24.11.2015.
- <http://www.digitaldiplomats.net/>, 10.01.2015.
- <http://www.amerikaninsesi.com/content/gazze-krizi-sosyal-medyada/1973108.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2013/12/digital-diplomacy-review-2013.html>, Erişim tarihi: 21.08.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovalyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2013/09/irann-twitter-ve-dijital-diplomasiyle.html>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2014/01/digital-diplomacy-in-middle-east-and.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.

- http://www.uaeinteract.com/docs/Abdullah_bin_Zayed_opens_foreign_ministrys_Diplomatic_Club/69669.htm, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <https://www.facebook.com/TheDiplomatClubUAE>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://thediplomatmagazine.com/>, Erişim tarihi: 15.10.2015.
- <http://www.thenational.ae/news/uae-news/call-for-greater-online-cultural-dialogue>, Erişim tarihi: 23.08.2015.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56a789bff06f43.07168746, Erişim tarihi: 26.01.2016.
- http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/sayginlik_siyaseti_iletisim_ve_dis_siyasa_iliskiselligi.pdf, s. 20.
- <http://www.yenisafak.com/yazarlar/osmanozsoy/dijital-siyaset-44242>, Erişim tarihi: 26.01.2016.
- <http://www.columbia.edu/~rh120/ch106.x01>, Erişim tarihi: 27.11.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/>, Erişim tarihi: 06.10.2015.
- <http://www.burson-marsteller.com/what-we-do/our-thinking/twiplomacy-2015/>, Erişim tarihi: 29.11.2015.
- <http://twiplomacy.com/>, Erişim tarihi: 29.11.2015.
- <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovallyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/siber-sovallyeler-601150>, Erişim tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.iletisimvediplomasi.com/wp-content/uploads/2013/10/1-%C4%B0leti%C5%9Fim-ve-Diplomasi.pdf>, Şeyhanlıoğlu'ndan aktarılmış, Erişim tarihi: 01.01. 2016, s.6.
- <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/sosyal-medyanin-kamu-hizmetleri-ve-siyasette-kullanilabilirliigi/2848>, Erişim tarihi: 01.01.2016.
- <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1051471-e-devlet-sosyal-medyada-daha-etkin-oluyor>, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/TR,15252/turkiyede-internet-kullanimi-yuzde-1750-artti.html>, Erişim tarihi: 05.10.2015.
- <http://www.digitialdevlet.org/web2.0.pdf>, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim?sosyal=Medya>, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- <https://blog.turkiye.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.10.2015.
- <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim?genel=Katilimcilik>, Erişim tarihi: 05.10.2015.
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150519_twitter_liderler_gch, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pg_Main.aspx, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- <http://kdk.gov.tr/sag/kamu-diplomasisine-bakis/21>, Erişim tarihi: 03.04.2015.
- <http://www.iletisimvediplomasi.com/wp-content/uploads/2013/10/1-%C4%B0leti%C5%9Fim-ve-Diplomasi.pdf>, Erişim tarihi: 03.04.2015, s.13-14.
- http://www.ab.gov.tr/files/000etkinlikler/2014/10/abis_kapak_eklenmis_3.pdf, Erişim tarihi: 03.08.2015.
- <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/3336/2767>, Erişim tarihi: 21.09.2015.
- <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 25.01.2016.
- <http://opencanada.org/features/the-think-tank/essays/the-digital-diplomacy-revolution/>, 12.12.2014.

- <https://ece581.files.wordpress.com/2013/11/ece581-edevlet-ve-sosyal-medya.pdf>, Erişim tarihi: 10.01.2016.
- <http://uscpublicdiplomacy.org/blog/4th-quadrant-public-diplomacy>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://twitturk.com/twituser/users/turk/follower>, Erişim tarihi: 05.10.2015.
- <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/>, Erişim tarihi: 05.10.2015.
- <http://www.hurriyet.com.tr/vali-mutlu-ile-eylemci-arasinda-iliginc-gorusme-23501888>, Erişim tarihi: 21.10.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-bas-belasi-twitter/siyaset/detay/1717630/default.htm>, Erişim tarihi: 15.01.2016.
- http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/298333/iplerin_koptugu_gece.html, Erişim tarihi: 21.10.2015.
- <http://zete.com/gezi-direnisine-dunyadan-destek-yagiyor/>, Erişim tarihi: 01.06.2015.
- <http://zete.com/ana-akim-medya-penguene-bagladi/>, Erişim tarihi: 21.10.2015.
- <http://www.internethaber.com/gezi-parkini-en-cok-veren-uc-kanal-544232h.htm>, Erişim tarihi: 28.09.2015.
- <http://www.bilgiyay.com/Content/files/DIRENGEZI.pdf>, Erişim tarihi: 01.10.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/ntv-binasi-onunde-protesto/gundem/detay/1717999/default.htm>, Erişim tarihi: 31.01.2016.
- <http://bianet.org/bianet/siyaset/147155-sanatcilar-gezi-sansurunu-kinadi>, Erişim tarihi: 03.06.2013.
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130614_bbc_ntv_peter_horrocks, Erişim tarihi: 14.06.2013.
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23486445.asp>, Erişim tarihi: 12.06.2013.
- <http://www.hurriyet.com.tr/planet/23491184.asp>, Erişim tarihi: 13.06.2013.
- <http://www.milliyet.com.tr/beyaz-tv-ye-g-kiliyim-cezasi-gundem/detay/1725865/default.htm>, Erişim tarihi: 21.06.2013.
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23500923.asp>, Erişim tarihi: 14.06.2013.
- <http://bianet.org/bianet/siyaset/147327-7-gazete-1-genel-yayin-yonetmeni>, Erişim tarihi: 07.06.2013.
- <http://www.sozcu.com.tr/2013/gunun-icinden/yandas-oldugu-icin-sabahtan-istifa-etti-318052/>, Erişim tarihi: 24.01.2016.
- <http://bianet.org/bianet/medya/148636-gezi-direnisinde-59-gazeteci-isten-cikarildi-istifaya-zorlandi>, Erişim tarihi: 24.01.2016.
- <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/polisin-kabatas-raporu-ortaya-cikti-765837/>, Erişim tarihi: 24.01.2016.
- <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/turkey>, Erişim tarihi: 31.01.2016.
- <http://bianet.org/biamag/medya/162115-2014-te-twitter-sansurunun-90-i-turkiye-den>, Erişim tarihi: 15.01.2016.
- <http://www.insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyal-medya-istatistikleri-h19098.html> sitesinden aktaran Yüksek, s. 68-69.
- <http://www.kigem.com/gezi-parki-eylemlerinde-sosyal-medyanin-rolu.html>, Erişim tarihi: 01.10.2015.
- https://www.academia.edu/9218637/S%C3%B6ylem_Analizinin_Kuramsal_Boyutu_ve_%C3%96zg%C3%BCn_Bir_Modeli, Erişim tarihi: 15.11.2015.
- <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-erdogan-reyhanlida-halka-seslendi-23365948>, Erişim tarihi: 16.11.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/3-koprunun-ismi-tartisma-yaratti/gundem/detay/1715774/default.htm>, Erişim tarihi: 16.11.2015.

- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=hizmetk%C3%A2r&uid=23094&guid=TDK.GTS.5649daa7228d35.40436112, Erişim tarihi: 16.11.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/iste-kabatas-goruntuleri/gundem/detay/1836587/default.htm>, Erişim tarihi: 08.12.2015.
- <http://m.bianet.org/bianet/kent/142895-topcu-kislasi-na-karsi-50-bin-imza>, Erişim tarihi: 02.11.2015.
- <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cenk-sidar/siyaset-2-0-teknoloji-ve-birey-1201847/>, Erişim tarihi: 15.02.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-bas-belasi-twitter/siyaset/detay/1717630/default.htm>, Erişim tarihi: 02.06.2013.
- <http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2015/#section-2>, Erişim tarihi: 30.11.2015.
- http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_biz_birkac_capulcunun_yapti_klarini_yapmayiz-1136875, Erişim tarihi: 09.06.2013.
- <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-faiz-lobisinin-neferi-oldular,hRBnD9YIYkehPQCWqTF4g>, Erişim tarihi: 22.06.2013.
- <http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601061225,00.html>, Erişim tarihi: 11.10.2015.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2012/03/yeni-zeynep-tufkci-hepimiz-dijital.html>, Erişim tarihi: 12.01.2015.
- <http://www.mimarist.org/2012-08-13-16-09-05.html>, Erişim tarihi: 22.11.2015.
- <http://www.gazetevatan.com/madrid-de-tarihin-ilk-hologram-protestosu-778674-dunya/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.
- <http://www.statjus.com/2014/09/elektronik-sivil-itaatsizlik-baglaminda-sanal-oturma-eylemi-ve-ddos-uzerine/>, Erişim tarihi: 23.11.2015.
- <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/Turkiyeninkullanamadigiguclobicilik.pdf>, Erişim tarihi: 30.01.2015.
- <http://www.politico.com/story/2011/10/k-street-suffers-from-twitter-jitters-066206>, Erişim tarihi: 27.11.2015.
- <http://www.theguardian.com/technology/2013/aug/21/facebook-mark-zuckerberg-internet-org>, Erişim tarihi: 18.10.2015.
- <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorulanlar>, Erişim tarihi: 05.02.2016.
- http://aei.pitt.edu/1168/1/public_sector_information_gp_COM_98_585.pdf, Erişim tarihi: 06.02.2016.
- <https://www.cihan.com.tr/tr/turkiye-e-devlet-ve-e-katilim-uygulamalarinda-geride-kaldi-1345005.htm>, Erişim tarihi: 06.02.2016.
- <http://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2015/>, Erişim tarihi: 11.02.2016.
- <http://www.yenidiplomasi.com/2014/10/carl-bildt-man-of-digital-diplomacy.html>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-dan-flas-aciklamalar/siyaset/detay/1715196/default.htm>, Erişim tarihi: 13.02.2016.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında İstanbul'da doğan Gözde Kurt, 2004 yılında Özel Doğuş Lisesi'nden mezun olmuş, lisansını 2009 yılında Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Fransızca Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlamıştır. 2007-2008 yılları arasında Fransa'da Institut des Etudes Politiques Rennes-Science Po'da Erasmus değişim öğrencisi olarak bulunmuş ve bölümden derslerde gösterdiği başarı nedeniyle başarı onay belgesi almaya hak kazanmıştır. Kurt, Galatasaray Üniversitesi'nde Medya ve İletişim Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans öğrenimini "Nation Branding as One of The New Branding Strategies: The Case of Turkey" konulu tezini yazarak 2011'de tamamlamıştır. Kurt, 2012-2014 yılları arasında İstanbul Kültür Üniversitesi'nde Sanat ve Tasarım Fakültesi İletişim Sanatları Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmıştır ve kamu diplomasisi, kültürlerarası iletişim, siyasal iletişim, ulus markası ve dijital diplomasi üzerine kitap bölümleri, makaleleri, bildirileri ve ders kitabı bölümleri bulunmaktadır.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite Galatasaray Üniversitesi
Enstitü Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı Soyadı Gözde Kurt
Tez Başlığı Türkiye’de Dijital Diploması Uygulamalarının Kamusal İletişim
Bağlamında Analizi : Gezi Parkı Örneği
Savunma Tarihi 16 Haziran 2016
Danışmanı Doç. Dr. Elgiz Yılmaz

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı

İmza

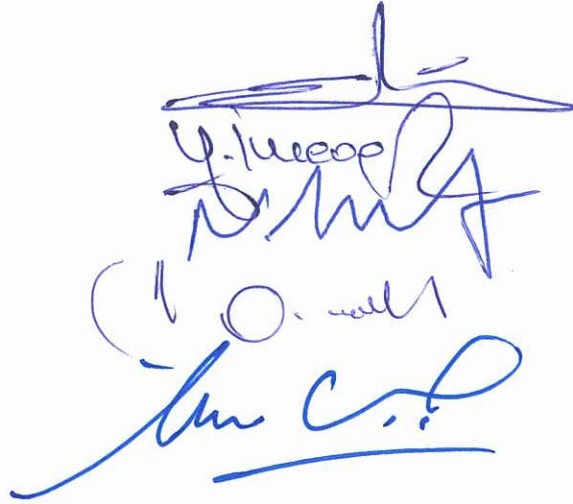
Doç. Dr. Elgiz Yılmaz

Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu

Prof. Dr. Nilüfer Timisi

Prof. Dr. Hasret Çomak

Doç. Dr. İnci Çınarlı

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

